

TRẦN THỊ NHẬT TÂN

Dòng Xoáy

Tiểu thuyết

THANH NIÊN

Đòng Xoáy

TRẦN THỊ NHẬT TÂN

Dòng Xoáy

Tiểu thuyết

(in lần thứ 2, có sửa chữa, bổ sung)

NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN

Hà Nội, ngày 25-6-89

Thầy chỉ thấy thi Nhật Tân thân mến,
rất thân mến,

Đời của việc và lời nhất quán, từ đó tạo một
lời bất biến "Đồng Xương". "Đồng Xương" từ từ biến
thành, từ biến lời, biến lời văn, nhất là biến một dụng
thức hình thức từ biến, một dấu hiệu của
"Đồng Xương" mà ta là bạn không chỉ là chúng tôi.

Tôi không rõ trên thi Nhật Tân là bạn hay kẻ?
Tôi đã phải là bạn rồi, nhưng tôi vẫn là bạn của tôi.
Tôi là bạn, tôi sẽ rất vui sướng nếu tôi còn to.
Tôi đang là một, tôi một tôi là bạn là một cô Lý
Đinh Hết, nhưng rất cường điệu, điều trong dụng của
không lên bước trước những lời của, nhưng ai đọc của
một là từ có chữ là bạn, (mà từ là ta cùng đang
còn đang đây), một cô bạn Lý Hết mình, đang tạo
có từ duy một, đang một từ một từ, một từ, một từ
lên đến tạo các chữ thành em, một từ từ từ từ
nhất là.

Khi đọc thấy "Đồng Xương" chỉ thấy in có 4000 số,
tôi không vui lắm, cũng như như như như như như
in và phát hành như! Với các số 4000 của "Đồng Xương"
sẽ được người ta truyền tay nhau đọc, nhất là trong các nhà
giáo, để nhiều người từ thành. Cô Lý Hết yêu và đang
khả phục. Với các số như như như như như sẽ
tôi của "Đồng Xương".

Bắt tay thân mến trên thi Nhật Tân. Mong là
ngày gần nhất và được đọc
những từ bạn mới.

Tặng từ thi BCTH và CSVN.

BỨC THƯ TAY CỦA TỔNG BÍ THƯ NGUYỄN VĂN LINH
GỬI TÁC GIẢ NGÀY 25-6-1989

**Có một nhà văn
"hồng nhan bạc phận"
gian nan sáng tác tiểu thuyết
"DÒNG XOÁY", hai lần được gặp
Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh**

Lời tựa của Nhà thơ Đặng Vương Hưng

Tròn 20 năm trước, vào "đêm trước" của công cuộc đổi mới đất nước, Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh, người lãnh đạo cao nhất của Đảng ta, đã hai lần viết thư tay gửi cho một nữ nhà văn, tác giả một cuốn sách đã gây "sốc" cho cả Nam Định hồi bấy giờ, mà ông tình cờ đọc được. Hơn thế, Tổng Bí thư còn mời nữ nhà văn đến để gặp gỡ và lắng nghe "Những chuyện cần làm ngay".

Nữ nhà văn có vinh dự đặc biệt đó là Trần Thị Nhật Tân, tác giả của tiểu thuyết "Dòng xoáy" từng xôn xao dư luận một thời... Nhưng rất ít người biết câu chuyện về cuộc đời của người đàn bà "hồng nhan bạc phận", bị dòng xoáy cuộc đời cuốn đi ấy, đã viết di chúc "hiến nhà làm từ thiện", bây giờ vẫn sống âm thầm trong một ngõ vắng ở Thành Nam...

**Cô bé mồ côi làm nhân viên Điện báo cầu Hàm Rồng
và hộ lý Viện Quân y Trung ương Quân đội 108**

Trần Thị Nhật Tân tuổi Kỷ Sửu, sinh ngày 25-12-1949 tại thành phố Nam Định, là con thứ sáu trong một gia đình phong kiến yêu nước. Người cha hoạt động Việt Minh từ rất sớm, từng bị thực dân Pháp bắt và tù đầy. Người mẹ phải một mình buôn bán, bươn chải nuôi cả đàn con nhỏ. Vì quá vất vả, nên bà đã mất sớm.

Mới mười tuổi, cô bé Nhật Tân đã bị mồ côi mẹ. Hai năm sau, người cha của cô cũng đau ốm mà qua đời. Hẳn sâu trong ký ức tuổi thơ của cô bé là những ngày đói khổ. Để có cái ăn, cô phải tự đi bắt cua bắt ốc, đào cây, cắt vỏ tôm tép, kiếm sống qua ngày...

Đói khổ và phải sống tự lập từ bé, nhưng Nhật Tân lại học rất giỏi. Đầu năm 1961, cô bé được Trường cấp 2 Liễu Đề cử lên thành phố Nam Định tham dự kỳ thi học sinh giỏi môn toán lý toàn tỉnh và đã đoạt giải Nhất. Mùa hè năm đó, Nhật Tân là một trong tám học sinh của Liễu Đề đã thi đỗ vào cấp 3 Đông Biên (Hải Hậu); đồng thời, còn thi đỗ cả vào Trường Trung cấp Bưu điện miền Bắc. Do hoàn cảnh gia đình, cô đã quyết định nhờ người khai tăng thêm ba tuổi để đi học Điện báo. Đã vào trường học nghề, nhưng thật ra cô bé Nhật Tân còn ở tuổi thiếu nhi, bé nhỏ và gầy yếu. Khi cùng các bạn tham gia lao động tại Công trường Thuỷ điện Thác Bà, cô bé đã nhiều lần bị chảy máu cam, thậm chí ngất xỉu ngay tại công trường, nhưng vẫn phải cố gắng theo kịp bạn bè.

Lớp Điện báo của Nhật Tân tốt nghiệp ra trường đúng thời gian ở miền Nam vừa xảy ra sự kiện Mỹ - ngụy đưa anh hùng Nguyễn Văn Trỗi ra pháp trường xử bắn. Thanh niên cả nước sôi sục tình nguyện xung phong ra chiến trường đánh giặc, trả thù cho anh Trỗi. Trần Thị Nhật Tân được điều về Bưu điện Bờ Hồ, giữa Thủ đô Hà Nội làm việc, nhưng cô đã kiên quyết không nhận quyết định, mà năn nỉ xin... vào chiến trường. Nhật Tân đã nghĩ ra cách viết đơn tình nguyện và ngày nào cũng mang đến trụ sở của Trung ương Đoàn, xin được ra trận.

Đầu năm 1965, khi máy bay Mỹ ném bom cầu Hàm Rồng (Thanh Hóa), theo nguyện vọng Nhật Tân đã được điều

vào Hàm Rồng biên chế trong Tổ Điện báo, do Tỉnh đội Thanh Hóa phụ trách, phục vụ công tác chiến đấu tại đây. Tổ có bốn chị em, do chị Nguyễn Thị Lan làm tổ trưởng. Đây cũng chính là thời gian xuất hiện tấm gương chiến đấu của anh hùng Trần Thị Tuyền. Khi chị Tuyền được Nhà nước phong tặng danh hiệu Anh hùng thì chị Nguyễn Thị Lan cũng được công nhận là Chiến sĩ thi đua.

Một lần, có đoàn văn nghệ sĩ từ Hà Nội vào Hàm Rồng thâm nhập thực tế sáng tác, đến thăm cả Tổ Điện báo. Họ gồm toàn những tên tuổi lớn và nổi tiếng: Nguyễn Đình Thi, Xuân Diệu, Huyền Kiều, Thái Giang, Anh Thơ, Trần Văn Cẩn... Nhật Tân là cô gái da trắng, tóc dài, trẻ nhất Tổ Điện báo, nên được các bác, các chú văn nghệ sĩ rất quan tâm. Khi phát hiện trong sổ tay của Nhật Tân có một số bài thơ thiếu nhi "đọc được", nhà thơ Thái Giang đã khuyên cô nên viết nhật ký: "Thích gì thì cứ viết, cố gắng ghi lại thực tế cuộc chiến đấu sinh động của quân và dân Hàm Rồng". Sau đó, một số bài thơ của Nhật Tân đã được nhà thơ Thái Giang giới thiệu cho đăng trên báo *Thiếu niên tiến phong*. Một truyện ký về Hàm Rồng mà Nhật Tân viết cũng được Ty Văn hóa tỉnh Thanh Hóa tuyển vào sách. (Cũng nhờ ấn phẩm này mà nhiều năm sau, khi Trường Viết văn Nguyễn Du tuyển sinh khóa I, cô đã nộp thay cho năng khiếu và đã trúng tuyển. Nhưng vì nhiều lý do, phải đợi hơn 3 năm sau Trần Thị Nhật Tân mới được nhập học vào khóa II).

Hồi đó, cầu Hàm Rồng là một trọng điểm đánh phá ác liệt của không quân Mỹ, một biểu tượng kiên cường của Thanh Hóa anh hùng. Tổ Điện báo của Nhật Tân cũng phải hứng chịu bao trận mưa bom bão đạn như thế. Và trong một lần bom nổ sập hầm, cô gái trẻ đã bị rỉ máu tai, ngất xỉu vì sức ép bom Mỹ... Nhật Tân được đưa ra Thủ đô điều trị, sau

đó, cô được giữ lại làm nhân viên của cơ quan Tổng cục Bưu điện ở Hà Nội.

Năm 1968, do yêu cầu của trên, Nhật Tân được "trung dụng" điều sang phụ trách Tổng đài của Viện Quân y 108, đóng ở Cầu Giấy. Tại đây, cô không chỉ làm nhiệm vụ đảm bảo thông tin liên lạc thông suốt cho bệnh viện, mà có thời gian còn kiêm thêm nhiệm vụ của một hộ lý và y tá (trực tiếp thay băng và tiêm thuốc) phục vụ thương bệnh binh. Ngày đó, do số thương binh tử chiến trường miền Nam đưa ra đông đến quá tải ở Viện Quân y này, nên thời gian làm việc của Nhật Tân cũng căng thẳng. Ngày nào cô cũng trực liên tục từ 4 - 5 giờ sáng, kéo dài liên tục tới quá 12 giờ đêm. Do làm việc quá sức, Nhật Tân thường bị ngất xỉu ngay tại nơi làm việc. Năm 1970, cô buộc phải chuyển ngành về làm cán bộ Tổ chức của Ty Bưu điện Hà Nam Ninh.

Bắt đầu từ đây, số phận đã đẩy cô gái trẻ Trần Thị Nhật Tân vào một "dòng xoáy cuộc đời" biến cô thành một nhà văn bất đắc dĩ.

Làm cô giáo chống tiêu cực và viết tiểu thuyết

Không phải ai sinh ra, dù mong muốn, cũng có thể trở thành nhà văn - một danh xưng cao quý, nhưng nhọc nhằn, mà xã hội chỉ dành cho một số ít người. Vì nghề này thường thuộc về những người có nhiều trải nghiệm cuộc đời, sống nội tâm và rất dễ bị tổn thương tâm hồn. Trần Thị Nhật Tân cũng không phải là một ngoại lệ.

Cô gái trẻ Nhật Tân đã đến với nghề văn hết sức tình cờ. Đó là sau khi một số bài thơ thiếu nhi của cô được giới thiệu trên báo chí và in vào một số tuyển tập. Nhà thơ Định Hải, một nhà thơ chuyên viết cho thiếu nhi nổi tiếng, hồi đó đang làm Biên tập viên của Nhà xuất bản Kim Đồng, đã rất chú ý đến

Nhật Tân. Ông khuyên cô nên xin đi dạy học, để có điều kiện tiếp xúc với những tâm hồn ngây thơ trong trẻo của các em, sẽ dễ làm thơ thiếu nhi hơn.

Nghe lời khuyên có lý, lại gọt đúng với đam mê một thời, Nhật Tân đã "chuyển hướng" nghề nghiệp xin sang giáo dục. Để làm việc này, nhà thơ Định Hải đã báo cáo trường hợp của Nhật Tân với đồng chí Vũ Quang, Bí thư thứ nhất Trung ương Đoàn hồi đó. Trung ương Đoàn đã có công văn gửi Ty Giáo dục Hà Nam Ninh, đề nghị tạo điều kiện giúp đỡ trường hợp đặc biệt.

Vì có công văn của đồng chí Bí thư Trung ương Đoàn và nhân sự lại là người đã có thành tích phục vụ chiến đấu trong quân đội, nên người ta ưu tiên cho cô làm Hiệu trưởng Trường Mầm non 8-3. Nhưng Nhật Tân lại không thích làm "sếp". Cô chỉ muốn được trực tiếp dạy học, để có thêm vốn sống, tiếp tục sáng tác. Ông Đoàn Xuân Phả, Trưởng phòng Tổ chức của Ty Giáo dục Nam Hà hồi đó đã rất ủng hộ nguyện vọng ấy. Bởi ngày đó, ngành giáo dục ở địa phương này còn rất thiếu giáo viên có trình độ. Nhiều giáo viên dạy cấp I chỉ mới tốt nghiệp Lớp 4, dạy cấp III cũng chỉ mới tốt nghiệp Lớp 10. Thấy Nhật Tân đã tốt nghiệp Trung cấp Bưu điện, lại có thơ thiếu nhi được đăng trên sách báo Trung ương, ông Phả liền cho cô đi dạy văn ở Trường Sư phạm Mẫu giáo của tỉnh. Nhưng chỉ được một thời gian ngắn, khi Trường Sư phạm Mẫu giáo của Hà Nam Ninh được sáp nhập với Trường của Trung ương ở Phủ Lý, theo nguyện vọng cá nhân, Nhật Tân đã được điều về dạy văn tại Trường cấp I Trần Quốc Toản, một trường điểm của thành phố Nam Định.

Tuy không được đào tạo cơ bản về sư phạm, nhưng với lợi thế về hình thức mảnh mai, da trắng, tóc dài, ăn nói có duyên, cô giáo Nhật Tân đã có những giờ giảng sáng tạo, chẳng giống

ai. Cô thường dành thời gian đọc thơ, say sưa phân tích những cái hay, cái đẹp trong những thi phẩm đó. Cô Nhật Tân không chỉ giảng bài mà đã truyền cảm hứng cho các học trò... Nhiều học sinh trong lớp của cô sau này đã trở thành học sinh giỏi văn cấp tỉnh và toàn Miền Bắc. Nhưng một số ít đồng nghiệp đã ganh tị với cô từ trước, thì bắt đầu xi xào... Và "sóng gió cuộc đời" cũng bắt đầu nổi lên từ đây.

Chẳng là ngày đó Trần Thị Nhật Tân thỉnh thoảng vẫn có những bài thơ được giới thiệu trên báo chí Trung ương. Bài thơ "Về trường" sau khi in báo Thiếu niên còn được nhạc sĩ Hoàng Long phổ nhạc, phát sóng trên Đài Tiếng nói Việt Nam. Trong nhiều hội nghị ở tỉnh, vì hình thức trẻ trung xinh đẹp, lại được coi như một "tài năng trẻ của ngành", nên cô đã được mời đọc thơ. Thậm chí đọc xong, còn vinh dự được lãnh đạo tỉnh tặng hoa và cho ngồi bên ghế danh dự. Điều ấy, đã khiến một số đồng nghiệp khó chịu và ganh tị ra mặt.

Có kẻ đã đặt điều: Nhật Tân đã dùng nhan sắc kiểu "mỹ nhân kế", mê hoặc lãnh đạo để được làm giáo viên. Cô không được học sự phạm, cũng chẳng có trình độ, hay khả năng gì cả, nên đã giảng dạy sai phương pháp! Theo yêu cầu của Phòng Giáo dục, Nhà trường đã buộc phải họp để thành lập "Hội đồng dự giờ kiểm tra" gồm Tổ trưởng các Khối từ Lớp 1 đến Lớp 5, Bí thư Chi bộ, Đoàn Thanh niên, Công đoàn... liên tục yêu cầu dự giờ giảng một tuần liền để xem xét lại trình độ của cô Nhật Tân... Cuối cùng, Hiệu trưởng nhà trường đã kết luận: *"Cô Nhật Tân dạy tốt, phương pháp của cô đã phát huy được tính chủ động, sáng tạo và gợi mở trí thông minh của học sinh. Chính con trai tôi đang học Lớp 4 cũng thích những giờ giảng của cô Nhật Tân, vì nó hấp dẫn, dễ hiểu. Chúng ta không nên cứ máy móc theo phương pháp sư phạm cũ"*.

Tuy nhiên, nhà trường vẫn yêu cầu Nhật Tân phải đi học thêm nghiệp vụ, hoặc chuyển công tác. Cực chẳng đã, Nhật Tân muốn làm hồ sơ xin thi vào Đại học Sư phạm, nhưng lại chưa có bằng tốt nghiệp cấp III. Cô yêu cầu người ta có thể lập Hội đồng tổ chức thi kiểm tra trình độ tại chỗ, cam đoan mình có thể giải được những bài toán khó nhất của trình độ giáo viên cùng khối, nhưng đã không được chấp nhận. Họ gợi ý: muốn yên chuyện, tốt nhất là cô phải chuyển trường khác.

Nhưng thật ra, đó chỉ là một cách để "hành" nhau. Bởi không một trường nào dám nhận cô giáo Nhật Tân, khi cấp trên chưa "bật đèn xanh". Thời đó, ngành Giáo dục chưa hề có dám "Nói không với tiêu cực" như bây giờ. Tất cả còn đang sống trong bao cấp, rất coi trọng chuyện báo cáo thành tích thi đua. Người ta cũng không dại gì lại "chứa chấp" một người "ngang bướng nhiều chuyện" như Nhật Tân. Cô đã "cả gan" làm văn bản gửi đi nhiều nơi về thực trạng giáo dục ở địa phương: Giáo viên trình độ thấp kém, chương trình sách giáo khoa không phù hợp, chất lượng học sinh kém cũng cứ đẩy lên lớp 100%, rồi chuyện thi giả, mua điểm, bán bằng... Thấy gửi văn bản lên Bộ Giáo dục không có hồi âm, mùa hè năm 1973, cô giáo Nhật Tân đã trực tiếp đi Hà Nội, đến cơ quan Bộ Giáo dục để phản ánh những chuyện tiêu cực... Nhưng mới nghe vài câu, ông cán bộ thường trực "đầu hói đeo kính trắng" đã thẳng thừng đuổi cô về mà không tiếp.

Thất vọng, trên đường trở về Nam Định, cô giáo Nhật Tân chợt nảy ra ý định viết tiểu thuyết. Chỉ có viết tất cả thành sách mới giúp cô giải tỏa phần nào những ám ức bấy lâu nay.

Vậy là đêm đêm, Nhật Tân đã chong đèn vui đầu vào bàn viết. Những con chữ cứ thế ồ ạt tuôn ra. Những trang bản thảo cứ thế dày lên từng ngày... Nhiều trang đọc lại thấy

không ưng, Nhật Tân đã xé đi viết lại. Nhiều đoạn cô viết nhọc nhằn như chính cuộc đời mình đã trải qua.

Hàng năm sau, bản thảo tiểu thuyết "Dòng xoáy" đã hình thành. Nhật Tân hồi hộp mang đến nhà văn Chu Văn, với lời đề nghị: "Bác đọc giúp cháu xem đây có phải là tiểu thuyết hay chưa?"

Vài ngày sau, Chủ tịch Hội Văn học Nghệ thuật Hà Nam Ninh (cũ) đã đọc xong, vội cho người gọi ngay Nhật Tân đến. Ông trả lại bản thảo và kèm theo lời khuyên chân tình:

- Cô viết hấp dẫn đó, nhưng nội dung thế này thì nguy hiểm quá. Giữa thời buổi mọi người ăn còn chưa đủ, xã hội còn bao việc phải lo, làm sao mà một mình cô chống tiêu cực được? Theo tôi, cô nên huỷ bản thảo này đi, coi như tôi chưa hề đọc nó.

Buồn và thất vọng vô cùng, nhưng Nhật Tân còn chưa biết một tai họa mới đang chờ đợi mình...

"Bị Công an bắt" và những tin đồn chết người

Khoảng một tuần sau, Nhật Tân bất ngờ được mời đến cơ quan Công an tỉnh để "làm việc". Tiếp cô là hai cán bộ An ninh Văn hóa. Họ rất lịch sự và nhã nhặn:

- Chúng tôi đã đọc bản thảo tiểu thuyết "Dòng xoáy" của chị.

Nhật Tân chột dạ: Chết rồi! Không hiểu sao Công an lại biết được bản thảo này, khi mà nó còn nằm trong cái hòm gỗ được khóa kỹ trong phòng tập thể của giáo viên? Ai đã "tố cáo" nó với cơ quan an ninh?

- Xin chị bình tĩnh, hôm nay chúng tôi cho mời chị đến để đề nghị chị giúp Công an làm rõ mấy vấn đề: Chị viết bản thảo tiểu thuyết này nhằm mục đích gì? Nội dung phản ánh

trong đó bao nhiêu phần trăm là sự thật? Có tổ chức nào đứng đằng sau xúi giục, hay thuê chị viết không?

"Đằng nào thì Công an cũng biết rồi, thôi thì cứ sự thật mà nói, có muốn giấu cũng chẳng được". Nghĩ thế, nữ nhà văn tương lai đã nói hết những vấn đề bức xúc trong đời sống, công việc và những điều muốn viết trong tác phẩm của cô. Hai cán bộ an ninh ghi chép rất đầy đủ. Cuối cùng, họ đề nghị cô ký vào "*Biên bản ghi lời khai*".

Đợi Nhật Tân ký xong, một cán bộ Công an bảo:

- Nói thật, là cá nhân tôi đọc bản thảo "*Dòng xoáy*" thấy chị viết tác phẩm này rất hấp dẫn, phản ánh đúng thực tế. Nhưng vì có đơn thư tố cáo, chúng tôi phải làm theo chức trách nhiệm vụ được giao. Chúng tôi sẽ khấn trương hoàn chỉnh văn bản và báo cáo vụ việc này lên trên. Chị cứ ra về và yên tâm làm việc bình thường.

Rồi anh này hạ giọng, nói nhỏ:

- Nhưng mà muốn đấu tranh, chị cũng phải có phương pháp đấy. Nếu chỉ dùng cảm thôi thì chưa đủ. Bởi như nghề Công an của chúng tôi, nếu không giỏi võ thuật mà lại tấn công tội phạm thì rất dễ bị hi sinh đó!

Từ trụ sở Công an tỉnh ra về, mà Nhật Tân thầm cảm ơn hai anh cán bộ An ninh đã giúp cô vững tâm hơn.

Chuyện chỉ có vậy. Nhưng không hiểu sao ngay tối hôm đó, cả thành phố Nam Định đã đồn ầm lên: Cô giáo Nhật Tân vừa bị Công an bắt, có thể sẽ bị đi tù, vì tội liên quan đến... tuyên truyền phản động!

Nhiều bạn bè, người thân lo lắng kéo đến hỏi thăm, động viên Nhật Tân. Nhưng cũng có những người sợ hãi, tìm cách xa lánh, tránh gặp mặt cô, vì sợ bị "liên lụy". Một số ít kẻ thì vui mừng, hả hê trong bụng...

Ngày đó, mỗi khi cô giáo Nhật Tân ra đường, người ta thường chỉ chỗ, xì xào sau lưng. Có phụ huynh học sinh đã xin cho con mình học lớp khác cô Tân, để khỏi bị ảnh hưởng. Nhà trường đã buộc cô phải nghỉ dạy, để ổn định tình hình. Sống trong tâm trạng bức bối, ám ức, lo lắng và dằn vặt; nhưng Nhật Tân không thể làm gì hơn. Không thể tự mình đi giải thích, thanh minh với tất cả mọi người, cô đành viết đơn cầu cứu cơ quan Công an giúp đỡ...

Thật bất ngờ, hai tuần sau đó, Công an tỉnh Hà Nam Ninh (cũ) đã cho mời Nhật Tân lên gặp. Đích thân ông Phạm Văn Bổng, Trưởng Ty Công an tỉnh hồi đó đã tiếp nữ nhà văn tương lai. Khi Nhật Tân được người sĩ quan trực ban đeo quân hàm, băng đỏ, dẫn vào phòng khách của Trưởng ty, trên bàn đã bày sẵn đĩa bánh kẹo thơm ngon và ấm trà bao bạc (hồi đó, những thứ này còn hiếm và rất quý).

Ông Trưởng Ty Công an mặc thường phục tươi cười bắt tay Nhật Tân. Sau khi trực tiếp rót nước chè, mời cô ăn bánh rồi, ông thân mật nói ngay:

- Chú vừa đọc hồ sơ lý lịch của cháu đã được xác minh và kết luận rõ ràng: Ông ngoại cháu tuy có làm quan án sát, nhưng có tinh thần yêu nước và chống Pháp. Bố cháu từng tham gia hoạt động cách mạng từ hồi còn trẻ, bị địch bắt và tù đầy, không may bị mất sớm. Cháu mồ côi cha mẹ, mà còn cố gắng học tập, vươn lên được là rất tốt.

Chú đã nghe báo cáo về vụ việc của cháu. Chú cũng đã đọc bản thảo tiểu thuyết "Dòng xoáy". Tuy không am tường về văn học lắm, nhưng theo chú thấy cháu xây dựng hình tượng nhân vật khá điển hình. Về cơ bản, nội dung tác phẩm này là tốt. Cháu đã dám đấu tranh với những tiêu cực, lạc hậu, ủng hộ cái mới vì một xã hội công bằng và tốt đẹp hơn. Tuy nhiên, cháu cần phải sửa chữa theo hướng văn học hoá và

nghệ thuật hơn nữa, đừng viết thẳng thắn quá, như ám chỉ ai đó cụ thể, sẽ làm cho một số người phản ứng.

Nhật Tân không ngờ một ông Trưởng Ty Công an, chỉ quen ra lệnh sử dụng "dao găm súng lục" để bắt trộm cướp, lại sâu sát hoàn cảnh của mình đến thế. Ông khiêm tốn tự nhận là "không am tường về văn học lắm" nhưng thật ra đã đọc được cả ruột gan của một tác giả như cô. Sự sâu sắc, độ lượng và chân tình của ông Trưởng Ty Công an đã khiến Nhật Tân rung rưng cảm động.

- Thưa chú, vậy cháu phải làm gì bây giờ?

- Cháu nên bình tĩnh, sau buổi gặp chú hôm nay hãy về công tác bình thường. Chú đã ký công văn gửi cho cơ quan cháu, thông báo kết luận của Công an. Mọi sự hiểu lầm rồi sẽ qua đi. Điều quan trọng là cháu phải làm việc cho tốt. Cứ tiếp tục sáng tác thơ và văn cho hay. Cứ viết những tác phẩm mà cháu thích, nhưng nhớ là phải vì cái chung, đừng vì cá nhân ai.

"Được lời như cởi tấm lòng". Ông Trưởng Ty Công an đã giúp Nhật Tân "giải oan". Nhưng rắc rối và thử thách của cuộc đời thì vẫn còn đang còn đợi cô ở phía trước...

Đầy trắc trở khó khăn vì đi học Viết văn

Năm 1976, Hội Nhà văn Việt Nam tổ chức tuyển sinh lớp chuyên tu Viết văn Nguyễn Du khóa I, thời gian học liền trong ba năm tại Hà Nội. Dự thi khóa học này hầu hết là những nhà thơ, nhà văn đã thành danh và nổi tiếng cả nước, vừa bước ra từ chiến tranh. Trần Thị Nhật Tân hào hứng nộp hồ sơ, đi thi. Và cô đã vô cùng sung sướng khi nhận được "Giấy báo trúng tuyển", giấy này ghi rõ: Ngày nhập trường sẽ thông báo sau.

Nhưng chờ đợi mãi, một hôm, cô nhận được thư riêng của ông Bảo, Trưởng phòng Tổ chức nhà trường viết đại ý:

Lớp Viết văn Nguyễn Du khoá I đã khai giảng được 6 tháng. Trần Thị Nhật Tân là nữ thí sinh đạt điểm cao cả về văn hóa và tác phẩm, nhưng sao không đến nhập học? Nếu Nhật Tân còn muốn đi học, thì hãy lên Hội Nhà văn Việt Nam gặp thầy Nguyễn Xuân Sanh.

Tác giả của câu thơ nổi tiếng "Đáy đĩa mùa đi nhịp hải hà" vừa thấy Nhật Tân đã trách: Cô là một cây bút làm thơ thiếu nhi hiếm hoi, được thầy Phạm Hồ cho điểm năng khiếu khá cao, nhưng tại sao lại bỏ cuộc? Trong khi rất nhiều người khác muốn vào học mà không trúng tuyển. Phòng Giáo dục thành phố Nam Định đã có ý kiến: Trần Thị Nhật Tân là giáo viên giỏi, không đồng ý cho đi học, thì sao cô còn nộp hồ sơ thi vào Trường Nguyễn Du? Tiếc cho cô, vì Hội Văn học - Nghệ thuật Nam Định đã giới thiệu một người khác thay thế rồi. Cô hãy về yên tâm công tác và đợi khóa sau nhé!

Năm 1982, Trần Thị Nhật Tân lại nộp hồ sơ xin thi vào học Khóa II của Trường Viết văn Nguyễn Du và cô lại trúng tuyển. Nghe nói, một lãnh đạo của Hội Văn học - Nghệ thuật Nam Định đã dùng cả xe ô tô công, đưa một cây bút nữ thân thiết của riêng mình lên trường giới thiệu, đề nghị thay thế Nhật Tân, nhưng không được nhà trường chấp nhận.

Tuy nhiên, con đường đến trường Viết văn của Nhật Tân vẫn chưa hết gian nan. Lãnh đạo Phòng Giáo dục thành phố Nam Định vẫn "bảo lưu" ý kiến: Cô này là giáo viên dạy giỏi, chúng tôi chưa tìm được người thay thế, không thể cho đi học được!

Không cam chịu "thất bại" một lần nữa, Nhật Tân đã về thủ đô gặp lãnh đạo Hội Nhà văn Việt Nam, Ban Bí thư Trung ương Đoàn, nhờ nhiều văn nghệ sĩ uy tín viết thư tay, nhờ cả ông Trưởng Ty Công an tỉnh tác động... Cuối cùng,

Phòng Giáo dục thành phố Nam Định buộc phải chấp nhận đề nghị của cô, với một điều kiện: Cô giáo Nhật Tân phải làm giấy cam đoan sau khi tốt nghiệp Trường Viết văn Nguyễn Du sẽ trở về Nam Định dạy học, không được xin chuyển ngành đi đâu.

Các thủ tục giấy tờ nhiều khi thời bao cấp đã làm Trần Thị Nhật Tân về nhập trường chậm đúng... 6 tháng so với các học viên khác. Ông Trưởng phòng Tổ chức Trường Viết văn Nguyễn Du dương mực kính lên, nhìn Nhật Tân lắc đầu: "*Cô vào trường chậm nửa ngày tôi còn chằm trước được, chứ chậm nửa năm thì chúng tôi chịu rồi*".

Đúng là chuyện dở khóc, dở cười "trở đi mắc núi, trở lại mắc sông". Lại những ngày khốn khổ của Nhật Tân. Cô đánh liều đi gõ cửa hết nơi này đến nơi khác: Hội Nhà văn Việt Nam, Bộ Văn hóa, Ban Tư tưởng - Văn hóa Trung ương... Rất may, ông Hà Xuân Trường đã có ý kiến với nhà trường ủng hộ cô. Nhật Tân phải viết cam kết: Tranh thủ tự học những kiến thức mà 6 tháng qua cô không được nghe giảng, tham gia đầy đủ các kỳ thi hết môn và đạt điểm chuẩn trở lên... nếu không đạt thì sẽ tự nguyện về quê dạy học.

Rất may là sau đó, thi kết thúc tất cả các môn, Nhật Tân đều vượt qua điểm chuẩn. Thậm chí có môn chính trị cô còn đạt điểm 9, được thầy dạy biểu dương trước lớp.

Dù đôi lần, do tính cực đoan và "quá hâm" trong con mắt một số ít người, Nhật Tân đã suýt bị cho thôi học. Người đồng cảm và đã dũng cảm đứng lên bảo vệ Nhật Tân nhiều nhất là nhà thơ Pờ Sảo Mìn, dân tộc Pa Dí. Vượt qua bao khó khăn, cuối cùng cô cũng đã tốt nghiệp và ra trường.

Sau ba năm học ở Trường Viết văn Nguyễn Du, hành trang vào đời của Trần Thị Nhật Tân đã có thêm tấm Bằng Đại

học chuyên tu của Trường Đại học Văn hóa, cùng hàng chục bài thơ, truyện thiếu nhi đã đăng trên báo chí Trung ương. Cô hăm hở trở về quê Nam Định với hi vọng dù chẳng có "Vinh quy bái tổ" (như người xưa vẫn nói) thì chí ít cũng thuận lợi hơn trong công tác và tương lai.

Nhưng không ai ngờ, đón đợi "tân khoa" Nhật Tân ở quê nhà là quãng thời gian thử thách khó khăn nhất trong cuộc đời cô...

Nơi thường trú: Vĩa hè đường phố Nam Định

Không cần xem tờ giấy giới thiệu của nhà trường và tấm bằng tốt nghiệp mà Trần Thị Nhật Tân trình lên, ông "sếp" của Phòng Giáo dục thành phố đưa trả lại cho cô tất cả, rồi lạnh lùng bảo: .

- Chúng tôi đang thừa rất nhiều giáo viên, nên không thể nhận cô về dạy học ở đây được nữa!

- Nhưng tôi còn có "Giấy cam đoan" sau khi học xong sẽ trở lại công tác ngành giáo dục, có chữ ký và đóng dấu từ 3 năm trước của cơ quan?

- Không "nhưng" gì cả. Cô nằng nặc xin đi học, thì bây giờ phải tự gánh lấy hậu quả. "Vạn vật luôn biến động" ba năm trước khác, bây giờ mọi thứ đều đã thay đổi. Cô phải tự đi tìm việc mới, thông cảm cho chúng tôi!

Thất vọng ẽ chề, Nhật Tân lẻ từng bước ra khỏi cơ quan cũ.

Cô đã đi gõ cửa xin việc ở nhiều nơi, nhưng tất cả đều lắc đầu. Dường như người ta đã nhận được chỉ thị của trên là phải từ chối giúp đỡ cô. Dường như đang có một "thế lực đen tối" nào đó cố tình đeo bám để khống chế và hành hạ cô gái khốn khổ. Cũng có những ánh mắt nhìn Nhật Tân ái ngại, nhưng chính họ cũng "lực bất tòng tâm". Người thân, bạn bè không

ai dám quan hệ với Nhật Tân, hoặc công khai giúp đỡ cô, vì sợ bị liên lụy, phiền phức.

Không có chỗ ở, Nhật Tân đành phải ngủ nhờ mấy cái lều tạm trong chợ Rồng, trong vườn hoa, dưới mái hiên của Công ty Du lịch, ngay tại vỉa hè đường phố... Ngày nắng còn đỡ, những đêm mưa mới thực sự khốn khổ. (Sau này, trong *"Thẻ chứng nhận cán bộ hưu"* của mình, Trần Thị Nhật Tân đã khai địa chỉ nơi cư trú là "Vỉa hè đường phố Nam Định". Cái thẻ đó, chị luôn giữ bên mình làm kỷ niệm cho đến ngày nay).

Không còn tiền ăn, cô gái trẻ vừa tốt nghiệp đại học đành phải làm thuê đủ thứ nghề: Rửa bát cho quán phở, giặt giũ, móc cống, kéo xe cải tiến... Ai thuê việc gì cô cũng làm để có chút tiền lẻ sống qua ngày.

Vừa đi làm thuê, kiếm sống, Nhật Tân vừa tranh thủ thời gian dồn tâm trí vào viết đi viết lại bản thảo tiểu thuyết *"Dòng xoáy"*.

Một lần, đang gò lưng, mướt mồ hôi kéo chiếc xe cải tiến chở gạch thuê đi qua hồ Vị Hoàng, Nhật Tân bất ngờ gặp ông Phan Điện, nguyên Bí thư Tỉnh uỷ đã nghỉ hưu. Hồi còn công tác, ông Phan Điện rất trân trọng anh em văn nghệ sĩ. Những dịp Xuân về, Tết đến, ông thường cho tổ chức gặp mặt văn nghệ sĩ tiêu biểu của tỉnh, chiêu đãi một bữa cơm thân mật và tặng quà cho anh chị em. Năm 1973, thời chiến tranh bao cấp, giao thông đi lại khó khăn, Bí thư Tỉnh uỷ Phan Điện đã xin Bộ Giao thông hàng chục cái thẻ lên tàu xe không mất tiền, để ưu tiên cấp cho anh em văn nghệ sĩ đi thực tế sáng tác... Giờ đây, Bí thư Phan Điện đã nghỉ hưu, ái ngại cho hoàn cảnh của Nhật Tân, ông mời cô về nhà mình ở tạm. Ngày đó đất nước còn khó khăn, một cựu Bí thư Tỉnh uỷ như Phan Điện cũng sống hết sức đạm bạc. Vợ mất sớm, các con đã xây dựng gia

đình ở riêng, ông ở cùng vợ chồng một cô cháu gái, nhưng phải tự lo cơm nước, giặt giũ, lại còn tăng gia nuôi lợn để cải thiện kinh tế.

Vậy là từ đó, ngày thì Nhật Tân đi làm thuê, làm mướn để kiếm sống. Tối cô về nhà cặm Bí thư Tỉnh uỷ để tá túc ngủ nhờ và tiếp tục... viết văn. Thấy đã có ông Phan Diễn "bảo lãnh" cho Nhật Tân, nhiều người tốt cũng bắt đầu công khai giúp đỡ, tạo điều kiện cho cô.

Sau một thời gian, Nhật Tân đã tích lũy được khoản tiền nho nhỏ, cô thôi đi làm thuê làm mướn, mà mở quán bán phở. Cuộc sống cũng đỡ vất vả đôi chút. Đó cũng chính là thời điểm Đảng và Nhà nước ta bắt đầu thực hiện công cuộc đổi mới toàn diện đất nước.

Gian nan ấn hành tiểu thuyết "Dòng xoáy"

Bản thảo cuốn sách được viết đi viết lại hàng chục lần, rồi cuối cùng cũng xong. Nhưng khi Nhật Tân đưa cho mấy người bạn văn thân thiết ở Nam Định đọc xong, ai cũng lắc đầu: Viết thì hấp dẫn, nhưng sẽ chẳng ai dám in! Vì đây là một bản thảo có nội dung "như phản động", toàn đề cập đến những chuyện tiêu cực, nhạy cảm nhất của ngành Giáo dục ở một địa phương thời bấy giờ. Nếu sách in ra thì chẳng những tác giả, mà nhà xuất bản cũng có thể bị... đi tù như chơi!

Nữ tác giả trẻ không cam chịu khuất phục, bởi cô đã bị dồn tới đường cùng, không còn gì để mất. Nhật Tân đã gửi bản thảo đi xin ý kiến nhiều nhà văn có uy tín ở Hà Nội, trong đó có nhà văn Sơn Tùng (tác giả của "Búp sen xanh" rất nổi tiếng hồi đó) và Chu Thành (tức nhà thơ trào phúng Tú Sốt, (1930 - 2006), tác giả của bài thơ hài hước "8 tháng 3 muôn năm" nổi tiếng), cán bộ biên tập của Nhà xuất bản Thanh Niên. Cả hai người này khi đọc xong bản thảo, đều rất ủng hộ

cô. Chu Thành là người đọc bản thảo lần thứ nhất rất kỹ, ông viết bản nhận xét kín 4 trang giấy khổ lớn, đầy cảm tình: *Kết cấu khá chặt chẽ. Văn viết trong sáng ngắn gọn. Nhờ có vốn sống phong phú, thể hiện chân thực, sinh động; chi tiết văn học được chọn lọc và sắp xếp nhuần nhuyễn, nên "Dòng xoáy" có sức lôi cuốn người đọc...*

Cuối cùng, Biên tập viên Chu Thành đã thuyết phục được Nhà xuất bản Thanh Niên cấp giấy phép cho tác giả "Dòng xoáy" liên kết, tự bỏ vốn ấn hành 4.000 cuốn sách.

Nhưng khi Nhật Tân mang bản thảo và giấy phép của Nhà xuất bản Thanh Niên đến Nhà in Nam Định liên hệ, thì người giám đốc không dám nhận in, vì sợ liên lụy: *"In xong cuốn này giúp em, thì bọn anh cũng đóng cửa xí nghiệp luôn à!"*

Một buổi chiều, khi Nhật Tân lang thang đến Hiệu sách Nhân dân thành phố Nam Định, thì nhìn thấy một chiếc xe tải nhỏ đang dỡ hàng. Thành xe đề chữ "Nhà máy in Tiến Bộ". Cô mạnh dạn đến hỏi một phụ nữ đã đứng tuổi:

- Chị ơi, chị là nhân viên của Nhà máy in Tiến Bộ?

- Cô hỏi có việc gì? Tôi là Giám đốc Nhà in đây!

- Ôi, thế thì may mắn cho em quá, em đang muốn in một cuốn sách. Xin chị giúp em với...

Rồi Nhật Tân trình bày hết nỗi khó khăn, gian nan của mình để hoàn thành bản thảo cuốn sách như thế nào.

Chị Nguyễn Thị Đinh, Giám đốc Nhà in Tiến Bộ nghe xong, nói ngay:

- Quan trọng là cuốn sách của em đã được Nhà xuất bản cấp phép, việc ấn hành là hợp pháp. Hôm nào mời tác giả mang bản thảo và giấy phép xuất bản lên Hà Nội, đến nhà in Tiến Bộ làm thủ tục hợp đồng. Tôi sẽ giúp cho.

Nhìn tấm danh thiếp của chị nữ Giám đốc đưa mà Nhật Tân mừng vui khôn tả. Cô chuyển ngay cho chị Đinh tập bản thảo trước. Nhưng vài hôm sau, khi lên Hà Nội làm hợp đồng, thì dù đã cố gắng hết mức, kể cả vay mượn, cô cũng chỉ đáp ứng được số kinh phí khoảng một nửa. Lãnh đạo Nhà in hội ý, chị Giám đốc tốt bụng tuyên bố: "Nữ tác giả Trần Thị Nhật Tân là trường hợp đặc biệt, người đã trực tiếp phục vụ chiến đấu ở cầu Hàm Rồng, giờ lại đang dùng cảm đấu tranh cho lẽ phải... nên chúng tôi ủng hộ tiền công, chỉ phải nộp tiền giấy và mực".

Khi cần bản sách đầu tiên lấy từ nhà in còn thơm mùi giấy mực, Nhật Tân đã bật khóc. Có những nữ công nhân in đã kịp đọc những trang viết đầy mồ hôi và những nỗi đau đời ấy cũng ôm cô khóc theo. Rưng rưng nước mắt, nữ tác giả trẻ ký tặng những bản sách đầu tiên cho những công nhân tốt bụng và nhiệt tình ấy, nhưng họ kiên quyết không nhận biểu miễn phí, mà đòi trả tiền theo giá bìa.

Mang sách mới nộp lưu chiểu, báo cáo cho Nhà xuất bản xong, Nhật Tân chọn hai cuốn đóng xén đẹp nhất, háo hức đến giới thiệu và chào hàng tại Hiệu sách Nhân dân lớn nhất Tràng Tiền (Hà Nội). Bà Dung, Giám đốc Hiệu sách nhìn nữ tác trẻ ái ngại hỏi:

- Cô định phát hành kiểu gì, có bao nhiêu cuốn, gửi đi những đâu?

- Dạ, em định nhờ chị giúp đỡ phát hành giúp 4.000 luôn, gửi đi đâu là tùy chị ạ.

- Cô nói dễ dàng thế! Chúng tôi muốn giúp cô, cũng đành chịu thôi, vì độc giả chưa biết Trần Thị Nhật Tân là ai. Hiệu sách lại đang chuyển đổi thực hiện cơ chế thị trường. Chúng tôi chỉ có thể cho tác giả "ký gửi" hàng thôi. Nghĩa là,

cho cô để nhờ một hai trăm cuốn ở đây, bán thử. Nếu hết hàng, chúng tôi sẽ báo lấy thêm, nếu không bán được mà ế hàng thì cô đến mang về...

- Ôi, thế thì chết em rồi, lấy tiền đâu mà trả chi phí cho Nhà in và Nhà xuất bản? Mong chị thương tình mua đứt, bán gọn giúp em.

- Thế cô in mỗi cuốn sách này hết bao tiền?

Nữ nhà văn trẻ thật thà bảo:

- Nhà in giúp tiền công, chỉ phải trả tiền giấy và mực, hết một ngàn (1.000) đồng cuốn thôi ạ

- Nếu tôi mua đứt, thì chỉ có thể trả hết giá cho cô là tám trăm (800) đồng mỗi cuốn!

Nhật Tân lắc đầu cười mà như mếu. Như thế thì khác gì bán giấy cân!

Cô tặng sách cho một số nhà văn, nhà báo, bạn bè thân thiết tại Hà Nội, số sách đã in đành phải nói khó để gửi kho, rồi thuê người chuyển một ít lên tàu đưa về Nam Định bán thử.

Chuyện phát hành sách "Dòng xoáy" ở quê nhà của Nhật Tân cũng chẳng khá gì hơn. Thậm chí tất cả các hiệu sách đều lắc đầu từ chối cô, bởi họ ngại phiền toái và liên lụy.

Cả thành phố Nam Định bị "sốc" và xôn xao

Đó là mùa hè năm 1989.

Sau bao ngày cực nhọc để có được tác phẩm ra đời, nhưng nữ tác giả trẻ Trần Thị Nhật Tân đã bất lực, không biết làm cách nào phát hành chúng, chẳng nhẽ lại mang chất đóng số sách "Dòng xoáy" mới in mà giấu đi? Thôi, nếu không bán được thì mang đi cho vậy. Nhưng phải là cho đúng những người thích đọc sách. Nếu không, người ta sẽ chẳng thèm nhận, chứ đừng hy vọng được cảm ơn.

Nhật Tân đã đem hàng trăm cuốn đi tặng những đồng nghiệp, bạn bè, tặng những bà con ở xóm chợ, tặng cả những người yêu thích sách mà cô gặp trên vỉa hè đường phố... Số còn lại, đành phải bán "rẻ như giấy cân" cho Phát hành sách Hà Nội.

Nhưng, việc tặng sách kể trên đã có tác dụng. Người ta bắt đầu xì xào, truyền tay nhau cuốn "*Dòng xoáy*". Và sau khoảng một tháng, thì cả thành phố Nam Định xôn xao: trong công sở, bên quán trà vỉa hè... đi đâu cũng thấy người ta nói đến một cuốn sách mang tên "*Dòng xoáy*":

- Cuốn sách ấy "ghê gớm" lắm! Nhà văn đã viết thẳng vấn đề tiêu cực của ngành giáo dục tỉnh nhà.

- Nhưng đó là chuyện có thật, là nỗi bức xúc của bao người, chỉ có nhà văn mới dám nói ra.

- Tác giả có thể sẽ bị mấy ông bảo thủ kiện ra tòa.

- Kiện gì chứ, đây là tiểu thuyết, nghĩa là "hư cấu văn học" cơ mà.

- Thế thì nhất định sẽ bị người ta trù úm, trả thù, sống không yên thân được. Vì nghe nói chị nhà văn ấy cũng đang trong ngành giáo dục, nhưng bị mất việc vì chuyện gì đó.

- Thì từ trước tới nay, chị này đã bị trù dập rồi, vì không chịu nổi nữa mới viết chuyện đời mình ra thành sách cho thiên hạ đọc...

- ...!?

Người lạ không biết mặt Nhật Tân thì đàm tiếu thoải mái như thế. Còn người quen, biết mặt, vừa nhìn thấy đã gọi to, không phải bằng tên người, mà là tên cuốn sách:

- A, "*Dòng xoáy*" ời! Đọc "đã" lắm, mời chị vào đây uống chén nước chè cho ấm bụng đã!

- "Dòng xoáy" phải viết nữa đi cho dân được nhờ! Viết như thế mới đúng lòng dân.

Nghe được những lời bà con khen, Nhật Tân cũng sung sướng lắm, nhưng mà bụng đói thì không thể ngồi viết được. Có chút tiền tiết kiệm đã phải rút ra trả cho nhà in hết, để có tiền sống qua ngày, nữ tác giả tiểu thuyết lại phải đi kiếm việc làm thuê. Thậm chí chị còn lội ao, lội hồ, thành thạo việc đánh lưới sen một, lưới sen đôi ở ngoại thành để kiếm sống. Ngày đó, người ta vẫn thấy một phụ nữ mảnh mai đi bán cá lẹp, bán cua, ốc ở chợ. Không phải ai cũng biết đó là nữ tác giả tiểu thuyết có tác phẩm đang xôn xao dư luận. Người biết thì thương tình gọi lại cho cái này, bán rẻ cho cái kia. Bà hàng cháo sườn ở chợ Diên Hồng, sáng nào cũng ưu tiên cho "cô nhà văn" thêm lưng bát cháo cháo.

Một hôm, đang bán cá ở chợ thì Nhật Tân gặp ông An Viết Đàm, Phó trưởng Ty Văn hóa. Ông reo lên:

- May quá! Tôi đang muốn tìm thì gặp cô ở đây. Mời cô về nhà tôi ăn một bữa cơm gia đình và ta nói chuyện được không?

- Có quan trọng lắm không anh? Nếu anh nhân danh cơ quan làm việc công, muốn góp ý, phê bình, hay kiểm điểm thì cứ báo trước, em sẵn sàng tới công sở. Còn nếu là việc riêng thì xin anh nói luôn. Em cũng bận lắm.

- Xin cô đừng hiểu nhầm. Là chuyện tốt lành thôi. Nhưng cô phải tới gia đình, tôi mới nói được.

Nhật Tân đành theo ông Phó Ty về nhà. Cô còn biếu gia đình cá làm chả. Trong bữa cơm ấy, ông Đàm thân tình bảo:

- Thú thật là tháng trước, khi cô mang tặng cuốn "Dòng xoáy" cho những cán bộ trong cơ quan tôi, lúc đầu chẳng ai quan tâm đâu. Tôi cũng mang về rồi vứt đấy. Tình cờ, con gái

tôi đang học lớp mười vớ được, nó đọc ngấu ngiến và khen hết lời: *Bố ơi! "Dòng xoáy" của cô Trần Thị Nhật Tân viết hay cực kỳ, thế mà người ta cứ bảo cô ấy bị "hâm"*. Thế là tôi đọc liền một mạch, rồi giới thiệu cho anh em trong cơ quan cùng đọc. Ai cũng thích khen cô viết hấp dẫn và dững cảm lắm!

Nhìn trước, ngó sau, rồi ông Đàm hạ giọng:

- Nhưng mà cô cũng nên cẩn trọng mới được, tôi biết có những người không thích cuốn sách này. Trong đó có cả một ông "sếp" ở tỉnh. Họ sẽ không chỉ gây rắc rối cho cô đâu, mà có thể sẽ căng thẳng hơn trước đây.

Lời cảnh báo của ông An Viết Đàm, Phó Ty Văn hóa quả không sai. Trong khi ở một số tỉnh bạn lân cận, đặc biệt là bên Hải Hưng (cũ) hàng chục cơ quan, nhà trường đã liên tục mời Nhật Tân đến nói chuyện về tác phẩm *"Dòng xoáy"*, thì ở Nam Định không một cơ quan nào dám công khai bàn tán về nội dung tác phẩm kể trên. Đường như ngày đó ở thành phố này người ta đã nhận được lệnh của ai đó có chức quyền: nghiêm cấm việc tuyên truyền giới thiệu cuốn sách *"Dòng xoáy"*, thậm chí còn coi đó như một ấn phẩm độc hại, có nội dung xấu, cần phải tiêu hủy. Chưa hết, Nhật Tân còn bị kẻ xấu ném gạch đá, đe dọa: "Nếu không im miệng thì sẽ thiệt mạng". Đi xa thì thôi, về tới Nam Định là Nhật Tân lại bị theo dõi, rình mò... Tình hình căng đến nỗi, Nhật Tân phải trốn lên Hà Nội cầu cứu một người bạn thân.

Lá thư viết tay của Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh và bài viết trang trọng trên báo *Nhân dân*

Đang lúc bức xúc và bế tắc thì có tin: Thông qua Nhà xuất bản Thanh Niên (nơi cấp giấy phép in tiểu thuyết *"Dòng*

xoáy") đồng chí Nguyễn Văn Linh, Tổng Bí thư của Đảng ta đã trực tiếp viết thư tay gửi cho nữ tác giả Trần Thị Nhật Tân. Lá thư đó được Nhà xuất bản gửi bảo đảm qua đường bưu điện về Nam Định cho nữ tác giả. Do đã được dặn trước, thư vừa về, cô nhân viên bưu điện đã nhấn gấp cho Nhật Tân ra nhận ngay. Ai cũng tò mò muốn biết trong thư viết gì? Có người đề nghị Nhật Tân công bố lá thư đó. Được sự đồng ý của chị, cô nhân viên bưu điện đã bóc thư của Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh viết, đọc to lên cho mọi người xung quanh cùng nghe:

Hà Nội, ngày 25 - 6 - 89

Đồng chí Trần Thị Nhật Tân thân mến.

Rất thân mến!

Dù bận việc và bị ngắt quãng, tôi đã đọc một lèo hết cuốn "Dòng xoáy". "Dòng xoáy" đã thu hút tôi, lôi cuốn tôi bằng lời văn, nhất là bằng nội dung đầy tính thời sự của nó, mặc dù thời điểm của "Dòng xoáy" mô tả là lúc kháng chiến chống Mỹ.

Tôi không rõ Trần Thị Nhật Tân là nam hay nữ? "Thị" ắt phải là nữ rồi, nhưng lời văn lại làm cho tôi nghi là nam. Tôi sẽ rất vui sướng nếu tôi lầm to. Vì đúng là nữ, thì nữ tác giả quả là một cô Lý xinh tươi, nhưng rất cương trực, đấu tranh dũng cảm không lùi bước trước những tiêu cực, những ác độc của một bè lũ có chức, có quyền (mà xã hội ta cũng đang còn đầy rẫy), một cô giáo Lý thông minh, sáng tạo, có tư duy mới, đồng thời rất thương yêu học trò, quyết lòng đào tạo các cháu thành con người mới xã hội chủ nghĩa.

Khi đọc, thấy "Dòng xoáy" chỉ được in có 4000 số, tôi không vui lắm, trong khi nhiều cuốn sách nhằm nhí lại in

và phát hành nhiều! Ước ao sao 4000 cuốn "Dòng xoáy" sẽ được người ta truyền tay nhau đọc, nhất là trong các nhà giáo, để nhiều người trở thành cô Lý thân yêu và đáng kính phục. Ước ao sao nhiều nhà xuất bản khác sẽ tái bản "Dòng xoáy".

Bắt tay thân mật Trần Thị Nhật Tân. Mong có ngày gặp mặt và được đọc những tác phẩm mới.

(Đã ký)

Tổng Bí thư BCH TƯ Đảng CSVN Nguyễn Văn Linh.

- Thư hết rồi sao? - Có người hỏi to.

- Hết rồi ạ! - Cô nhân viên bưu điện giọng còn chưa hết xúc động trả lời.

- Cô làm ơn đọc lại lần nữa được không?

- Đọc lại thư của Tổng Bí thư lần nữa đi! - Mọi người cùng hưởng ứng.

Trần Thị Nhật Tân nghe đọc thư của người lãnh đạo cao nhất của Đảng viết cho mình mà vẫn chưa dám tin là thật, cứ ngỡ như con đang mơ. Từ bưu điện bước ra, chị đi như người mộng du.

*

* *

Cũng thời gian đó, báo Nhân dân số ra ngày 10-9-1989 cho đăng bài "Một nhà văn, một cuốn tiểu thuyết về ngành Giáo dục: Trần Thị Nhật Tân với Dòng xoáy" của tác giả Lê Chi (một người quen của nhà thơ Phùng Quán). Sau khi trân trọng giới thiệu nguyên văn lá thư của Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh, bài báo viết: Trần Thị Nhật Tân vào đời không phải để viết văn. Cô nhập thế với nghề cô giáo, và hiện nay vẫn là cô giáo ở ngay quê hương cô - thành phố Nam Định.

Thế rồi, có một "Dòng xoáy" nào đó đã đưa cô vào nghiệp văn chương. Chiến tranh, những đau thương của nó, rồi hoà bình và chiến thắng, những gổ ghề không lường trước của nó; những cái sai, cái đúng, cái vô lý và cái hợp lý, cái mới còn le lói và cái cũ còn hoành hành... Rồi cô là một nạn nhân, trong khi và sau khi là người chứng kiến... "Dòng xoáy" bắt đầu. Cái xã hội thu nhỏ của cô, một trường Trung học thôi, đã bắt cô, nhưng cũng giúp cô nhận diện những vấn đề và thực trạng của xã hội lớn. Chính tính vĩ mô trong cái vi mô đó, là cái nôi của hầu hết các nhà văn chân chính. Nhật Tân cô giáo đã trở thành Nhật Tân nhà văn từ cái nôi đó...

Bài báo còn cho biết: Nhật Tân quyết định viết dòng xoáy vào năm 1976. Cũng từ đó, "Dòng xoáy" đã đưa cô qua bao nổi truân chuyên và sau cùng đã đưa cô ra tới... vĩa hè. Không có ăn - bạn bè và nhân dân cư mang. Không có chỗ ở - bạn bè và nhân dân cư mang. Cô đã từng phải sống và viết nhờ trên các hành lang, quán chợ. Không biết người phụ nữ này lấy đâu ra nghị lực để theo đuổi đến cùng mục đích của mình?... Nghe nói cô đã viết đi viết lại tới hơn mười lần. Rồi một nghĩa cử của nhà văn Nguyễn Thị Ngọc Tú đã giúp cô có được một tháng tại Nhà sáng tác của Hội Nhà văn Việt Nam bên hồ Đại Lải và cô đã hoàn thành tác phẩm... "Dòng xoáy" đã tới đích vào mùa hè năm 1989, sau một chặng đường 13 năm.

Sách mới in ra, được nhiều người đọc, sau hai tháng đã bán hết cả 4.000 cuốn, mà đến nay cô muốn mua để tặng bạn bè cũng không còn. Trong số các bạn đọc của cô, có đồng chí Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh. Đọc xong, đồng chí Tổng Bí thư đã viết cho Nhật Tân một lá thư dài, khen ngợi tác phẩm hấp dẫn, có sức thuyết phục, có tính

chiến đấu cao, thể hiện niềm tin sắt đá vào cái thiện, vào một tương lai tất yếu phải sống đẹp hơn... Vinh dự cho Nhật Tân. Cũng là một phần thưởng lớn cho cô - một phần thưởng mà không dễ gì một nhà văn có được.

Về Thủ đô gặp Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh

Tin Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh viết thư khen ngợi "Dòng xoáy" và Báo Đảng có bài biểu dương nữ tác giả Trần Thị Nhật Tân đã nhanh chóng lan khắp Nam Định. Nó giống như một "lá bùa hộ mệnh" ngăn chặn kẻ xấu đang muốn làm hại chị. Hàng trăm lá thư của bạn đọc từ khắp mọi miền đất nước đã gửi cho Nhật Tân để động viên và chia sẻ với chị. Do áp lực của dư luận, Phòng Giáo dục thành phố buộc phải gọi chị đến để đi dạy học tiếp. Nhưng khi cô giáo Trần Thị Nhật Tân cầm giấy giới thiệu đến trường nào, người ta cũng lắc đầu: "Thừa giáo viên". Sau này chị mới biết đó là một thủ đoạn người ta cố tình bày đặt ra để "hành" chị.

Có người gợi ý: Tại sao Nhật Tân không trực tiếp phản ánh những chuyện oan ức của mình và những tiêu cực tại địa phương với Tổng Bí thư và nhờ đồng chí can thiệp giúp đỡ? Nghĩ đi, nghĩ lại, không còn cách nào khác, Nhật Tân đã quyết định một mình mang theo lá thư của Tổng Bí Thư về Hà Nội, tìm đến Văn phòng Trung ương Đảng đề nghị được gặp đồng chí Nguyễn Văn Linh. Nhưng người cán bộ thường trực thông báo: Tổng Bí thư đang đi công tác vắng. Không ngần ngại, Nhật Tân đã để lại lá thư viết sẵn từ nhà, nói rõ việc mình đã đến thăm, nhưng tiếc không được gặp Người...

Sau đó không bao lâu, ông Bùi Xuân Sơn, Bí thư Tỉnh ủy Hà Nam Ninh cho mời Trần Thị Nhật Tân đến văn phòng và

trực tiếp trao cho chị một lá thư mới, được gửi từ Văn phòng Tổng Bí thư:

- Đồng chí Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh có gửi cho nữ nhà văn Trần Thị Nhật Tân một lá thư nữa, qua túi công văn của Tỉnh uỷ, yêu cầu tôi trao tận tay...

Nhật Tân run run mở phong bì ra đọc, vẫn những dòng chữ quen thuộc, nhưng tràn đầy tình cảm. Lần này, Tổng Bí thư đã gọi nữ nhà văn là "cháu":

Hà Nội, ngày 10-9-1989.

Cháu Trần Thị Nhật Tân,

Rất tiếc hôm 10-8-89 cháu lên Hà Nội thăm tôi, tôi lại không có nhà!

Qua báo Nhân dân ngày 10-9-89 với bài của Lê Chi, tôi mới được biết Trần Thị Nhật Tân là người thế nào, đã phải chịu bao nhiêu gian nan vất vả, nhưng đã phấn đấu kiên cường thế nào để hoàn thành tác phẩm của mình và cũng đã xoay sở gian khổ thế nào để in ra được 4.000 bản!

Càng hiểu, tôi càng thương, càng phục Trần Thị Nhật Tân.

Tôi rất mừng nay Nhật Tân đã vừa được trở lại làm cô giáo, lại đang ấp ủ một tác phẩm nữa. Rất hoan nghênh và mong chờ được đọc.

Lúc này đã vào năm học rồi. Nhưng nếu có dịp, mong Nhật Tân đến gặp tôi vào khoảng tháng 9, 10, hay 11- 1989.

Chúc sức khoẻ, thành công và thắng lợi mới!

Thân ái

(Đã ký)

Nguyễn Văn Linh.

Đợi cho Nhật Tân đọc xong lá thư, ông Bí thư Tỉnh uỷ nhấn mạnh:

- Chị thấy đấy, đồng chí Tổng Bí thư yêu cầu được gặp nữ nhà văn. Đây không chỉ là một vinh dự dành riêng cho cá nhân chị mà còn là một vấn đề hết sức quan trọng. Vì thế, tôi cho mời chị lên, trước hết là trao thư, sau nữa là để chị làm việc với Ban Tuyên giáo, giúp chị chuẩn bị nội dung cho tốt trước khi về Hà Nội gặp đồng chí Tổng Bí thư...

Nhật Tân hiểu sự "chu đáo" của ông Bí thư Tỉnh uỷ. Có thể ông lo chị lên gặp Tổng Bí thư sẽ phản ánh cả những chuyện tiêu cực hơn cả "Dòng xoáy" đã viết, gây bất lợi cho tỉnh. Bởi thế, ông cán bộ Tuyên giáo tỉnh đã "quán triệt" rất kỹ cho nữ nhà văn phải làm gì, nói gì khi được gặp vị lãnh đạo cao nhất của Đảng ta.

Nhật Tân chỉ "vâng dạ" cho qua chuyện. Thực ra trong đầu chị đã hình thành những vấn đề cần phản ánh với đồng chí Tổng Bí thư. Chị nhắm kỹ nội dung từng vấn đề một: Chuyện những người nông dân nghèo khổ trồng lúa mà thiếu gạo ăn như thế nào; chuyện những người công nhân phải làm cả ca đêm mà không có bồi dưỡng, đời sống cực kỳ khó khăn; chuyện nên sử dụng chất xám và thù lao cho các nhà khoa học có nhiều công trình nghiên cứu phục vụ xã hội thế nào; rồi chuyện thầy giáo, thầy thuốc không có đạo đức nghề nghiệp, sử dụng bằng giả để thăng quan tiến chức...

Không hiểu từ đâu mà cái tin nữ nhà văn Trần Thị Nhật Tân sắp được về Hà Nội gặp Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh để phản ánh những chuyện "Cần làm ngay" cũng đã lan ra khắp Nam Định và những vùng lân cận. Nhiều người dân có oan ức đã viết sẵn đơn, thư mang đến nhờ Nhật Tân chuyển giúp. Hàng trăm lá thư, xếp đầy một chiếc cặp táp, nặng tới mấy cân...

Rồi cái ngày mong đợi đầy vinh dự ấy, cuối cùng cũng đến. Đó là một buổi chiều tối thứ Bảy cuối tháng 9 năm 1989. Khi Nhật Tân vào tới cổng số 10 Nguyễn Cảnh Chân thì đã 7 giờ tối. Người sĩ quan cảnh vệ trẻ đứng gác ở cổng vừa nhìn thấy Trần Thị Nhật Tân đã reo lên:

- Chào nữ nhà văn! Chị tới gặp Tổng Bí thư đấy ư?

Ngật Tân không khỏi giật mình, ngạc nhiên:

- Sao anh biết tôi? Hình như ta chưa gặp nhau lần nào!

- Nhiệm vụ của chúng tôi mà. Chị tưởng ai cũng có thể vào gặp đồng chí lãnh đạo cao nhất của đất nước tùy tiện ư? Lần trước chị đường đột tới đây, chúng tôi chưa được phép. Nhưng lần này thì khác. Chúng tôi đã chuẩn bị xong và thấy chị có đủ điều kiện. Mời chị vào phòng đợi. Tôi sẽ điện báo cáo ngay...

Cuộc trò chuyện trong phòng kín gần 3 giờ đồng hồ

Ngật Tân ôm theo chiếc cặp căng phồng tài liệu và đơn thư, hồi hộp đi theo người sĩ quan cảnh vệ bước vào.

Qua một căn phòng, chị thấy có khoảng gần chục người vẫn đang ngồi làm việc, nét mặt ai cũng đầy vẻ quan trọng. Hầu hết họ đều là những Thư ký và Trợ lý của Tổng Bí thư. Một người có có tên là Tình đứng đợi sẵn, vừa hướng dẫn Ngật Tân lên cầu thang, anh vừa căn dặn:

- Xin chị lưu ý thời gian, nói gì thì cũng phải ngắn gọn. Vì chị chỉ được phép có 5 phút thôi đấy nhé. Hôm nay là Thứ Bảy, mà Tổng Bí thư vẫn phải tiếp tới 12 đoàn khách, đồng chí đã mệt lắm rồi đó.

Ngật Tân vội vàng đi như chạy lên cầu thang, vì sợ hết giờ. Một người đàn ông khác tên là Sơn đón chị vào một phòng rộng, bài trí đơn giản, chỉ có 4 chiếc ghế xalông và một chiếc bàn nhỏ ở giữa.

Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh từ phòng trong bước ra. Ông mỉm cười bắt tay Nhật Tân, rồi chỉ chiếc ghế cho chị ngồi:

- Đồng chí có khỏe không? Ông bà nhà ta có sinh được nhiều anh chị em không? Đồng chí đã xây dựng gia đình chưa? Chồng làm gì? Các cháu học hành ra sao?

Nhật Tân bỗng ứa nước mắt, nghẹn ngào:

- Cảm ơn bác đã quan tâm đến chuyện riêng tư của cháu. Nhưng cháu tối đây là muốn báo cáo với bác về nỗi khổ và sự oan ức của bà con nhân dân cơ. Mà anh thư ký chỉ cho phép cháu gặp bác có 5 phút thôi. Cháu sợ hết thời gian rồi, mà chưa kịp nói gì, bác ơi!

Nhật Tân bỗng bật khóc...

Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh xua tay:

- Đồng chí hãy bình tĩnh, cứ yên tâm nói chuyện. Không phải 5 phút. Mà tối nay tôi chỉ làm việc riêng với đồng chí. Nếu chưa xong thì ngày mai, lúc khác ta làm việc tiếp nữa. Khi nào xong mới thôi.

Nói rồi, ông quả quyết đứng dậy ra đóng cửa phòng, bấm chốt bên trong:

- Nào, bây giờ đồng chí cần tôi giúp giải quyết vấn đề gì? Cứ nói thẳng, nói hết, đừng ngại.

- Thưa bác, cháu biết bác bận trăm công ngàn việc, không có thời gian nhiều. Cháu mồ côi cha mẹ từ nhỏ, chồng con chưa có, nên cháu không có đề nghị gì cho riêng mình. Cháu chỉ xin phép bác cho nói những chuyện bức xúc, oan ức và nỗi thống khổ của bà con nhân dân, nguyên nhân là do cơ chế chính sách và những cán bộ Đảng viên cầm quyền thoái hóa biến chất gây ra. Theo cháu, đó cũng là "những việc cần làm ngay" như bác thường nói. Nhưng nếu bác không thích

nghe, thì xin phép bác cho cháu về, để không làm mất thời gian nghỉ ngơi của bác.

Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh mỉm cười ân cần và độ lượng:

- Tôi rất muốn nghe những người nói thẳng, nói thật. Đồng chí đã đến đây rồi, thì phải có nhiệm vụ nói hết nhiều điều đang suy nghĩ. Tôi chờ, đang chờ đợi được nghe đây!

Đúng là "được lời như cưỡi tấm lòng", nữ nhà văn trẻ đã nói hết những điều chất chứa trong tâm can mình từ lâu nay. Chị kể những chuyện chưa viết trong "Dòng xoáy"; những thủ đoạn của những kẻ quan chức thoái hóa biến chất đã lợi dụng chức quyền tham nhũng và ức hiếp dân lành ra sao; chuyện Đảng và Nhà nước đã đối xử bất công, vô lý với trí thức thế nào; rồi cả chuyện nhà thơ Phùng Quán và một số người bạn của ông chỉ vì yêu nước, muốn thắng thần góp ý cho Đảng mà bị quy kết, làm hại...

Người lãnh đạo cao nhất của Đảng ta im lặng lắng nghe, thỉnh thoảng mới hỏi thêm một chi tiết cho rõ. Gương mặt ông rất điềm tĩnh, nhưng cũng không giấu được cảm xúc buồn vui và giận dữ theo nội dung lời kể của Nhật Tân.

Cuộc trò chuyện vượt ra ngoài dự kiến, kéo dài tới gần 3 giờ đồng hồ. Khi Nhật Tân nhận thấy một lúc lâu Tổng Bí thư im lặng không nói gì. Rồi ông lặng lẽ rút khăn mùi xoa lau mắt, thì chị giật mình. Trái tim của người lãnh đạo cao nhất đất nước, dù đã trải qua bao năm tháng gian khổ của Cách mạng và Kháng chiến vẫn đang đập cùng nhịp đập của nhân dân...

- Cháu xin lỗi, vì đã làm bác phải suy nghĩ và buồn.

- Không, câu chuyện của đồng chí rất bổ ích với tôi. Cảm ơn đồng chí đã nói thẳng, nói thật. Nhưng lời nói thật thì dễ làm người ta mất lòng, làm kẻ xấu căm hận. Đồng chí đi

đường nên cẩn thận tàu xe, cảnh giác để phòng bọn xấu. Nếu ta mất cảnh giác, thì có thể bị chúng làm hại đó. Đồng chí hiểu tôi muốn nói gì chứ?

Nữ nhà văn hằng hái chống tiêu cực khế gặt đầu "vâng ạ" và thầm biết ơn Tổng Bí thư đã nhắc nhở.

Chị nhớ lại, vào một buổi trưa cách đó chưa lâu, khi đang một mình đạp xe trên đường phố Nguyễn Du, chị đã bị một thanh niên lạ mặt đi xe máy ngược chiều tông thẳng vào người. May là nhờ cảnh giác, chị đã bỏ xe đạp, né người lao lên vỉa hè tránh, nên chỉ bị xây sát nhẹ. Gã thanh niên phóng xe chạy mất... Nhật Tân lễ phép thưa:

- Chắc bác đã mệt rồi. Cháu cũng đang đói, vì tối nay chưa ăn. Xin phép bác cho cháu về. Đây là đơn thư khiếu nại của bà con Nam Định và nhiều nơi khác nhờ cháu chuyển cho bác.

- Tạm thế đã nhé. Khi nào đồng chí còn gặp nhà thơ Phùng Quán, thì cho tôi gửi lời thăm và nhờ kiếm cho tôi một sách "Vượt Côn Đảo". Nếu đồng chí có điều kiện thì thỉnh thoảng đến gặp tôi, ta sẽ bàn tiếp.

- Thưa bác, cháu rất muốn như thế, nhưng gặp được bác khó lắm, bảo vệ sẽ ngăn không cho cháu vào thăm bác đâu.

- Đồng chí cứ yên tâm, tôi đã dặn anh em rồi: đồng chí đến bất cứ lúc nào cũng phải báo cho tôi biết!

Nhưng đó cũng là lần duy nhất, nữ nhà văn được gặp Tổng Bí thư tại Hà Nội. Dù ngay sáng hôm sau, Nhật Tân đã quay lại, nhờ Văn phòng chuyển cho ông cuốn sách "Vượt Côn Đảo" có chữ ký tặng của nhà thơ Phùng Quán.

Và nhiều lần sau đó, chị còn tìm đến địa chỉ này, dù đã cố gắng gửi thư, gửi sách, liên lạc qua điện thoại, nhưng Nhật Tân vẫn không có cơ hội được gặp lại Tổng Bí thư.

Đi Thành phố Hồ Chí Minh gặp lại bác Mười Cúc

Đó là vào năm 1996, nghĩa là phải đợi 7 năm sau lần gặp tại Hà Nội, nữ nhà văn Trần Thị Nhật Tân mới có điều kiện gặp lại đồng chí Nguyễn Văn Linh lần thứ 2. Khi đó, ông đã thôi giữ chức Tổng Bí thư. Sau một nhiệm kỳ đảm nhiệm trọng trách này, tại Đại hội Đảng lần thứ VII, năm 1991, dù có rất nhiều ý kiến đề nghị, nhưng tác giả của "Những việc cần làm ngay" với bút danh NVL nổi tiếng một thời ấy đã kiên quyết "rút lui" khỏi chính trường và không ứng cử thêm nhiệm kỳ mới. Bác Mười Cúc (tên thân mật của đồng chí Nguyễn Văn Linh) chỉ còn nhận vai trò là Cố Vấn Ban Chấp hành Trung ương Đảng và sống những năm tháng cuối đời tại Thành phố Hồ Chí Minh.

Trước đó, Nhật Tân có nghe tin nguyên Tổng Bí thư bị ốm. Thông qua một người bạn văn, chị biết được số máy của một người thư ký giúp việc cho ông. Lúc đầu, người này đã từ chối bố trí cuộc gặp, bởi bác Mười Cúc không được khoẻ. Nhưng khi được yêu cầu: đề nghị báo cáo rõ là có nhà văn Trần Thị Nhật Tân muốn tới thăm, thì không ngờ bác Mười Cúc lại yêu cầu cho gặp ngay.

Buổi gặp diễn ra vào một buổi sáng. Ngôi nhà có nhiều cây xanh và khá yên tĩnh, bởi nằm cuối một con đường, không có xe qua lại.

Câu đầu tiên nguyên Tổng Bí thư hỏi là:

- Sao đồng chí không thường xuyên đến thăm tôi như chúng ta đã thỏa thuận?

Nhật Tân rất cảm động, vì bác Mười Cúc vẫn chưa quên cả lời hẹn gần 10 năm trước cùng công việc chị đã và đang làm. Ngắm người từng một thời là lãnh đạo cao nhất của Đảng ta, nay đã ở tuổi ngoài Tám mươi, ốm yếu lắm rồi, nữ nhà văn nghẹn ngào:

- Bác ơi, sau buổi tối cháu vinh dự được bác tại Thủ đô ấy, rất nhiều lần cháu đã tới thăm bác, nhưng người ta đều nói bác đi công tác vắng.

- Vậy còn tập tiếp theo của cuốn sách "Dòng xoáy" đồng chí đã viết xong và in chưa, mà không thấy gửi tặng tôi?

- Thưa bác, sau khi in xong "Dòng xoáy" tập 2, cháu đã gửi ngay 10 cuốn sách biếu bác. Để cho chắc chắn, cháu còn vừa gửi theo địa chỉ Văn phòng làm việc theo tên bác, vừa gửi cho bác qua địa chỉ nhà của anh bác sĩ riêng...

- Vậy mà người ta đã không báo cáo, cũng không chuyển cho tôi một cuốn sách nào của đồng chí gửi. Hồi đó, chính tôi cũng bị thiếu thông tin, nên chưa bao quát hết được mọi việc, đồng chí đừng buồn.

Nhật Tân hiểu "người ta" mà nguyên Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh đã nói đến, chính là một số ít người đã luôn ngăn cản, gây khó khăn cho chị hồi đó.

- Ngày ấy, tôi đã có ý kiến với Tỉnh là quan tâm tạo điều kiện giúp đỡ cô giáo Trần Thị Nhật Tân. Họ đã cấp nhà ở cho đồng chí chưa?

Nhật Tân cảm động báo cáo:

- Thưa bác Mười, có lẽ còn phải lo nhiều việc lớn, nên tỉnh họ vẫn chưa cấp nhà cho cháu ạ. Nhưng năm 1994 cháu đã tự mua được gần 200 mét đất và làm 3 gian nhà ngói, có chỗ ở đang hoàng rồi.

Bác Mười Cúc lắc đầu, cười buồn:

- Vậy mà tôi quan liêu quá, cứ tưởng mọi chuyện của đồng chí đã được chính quyền địa phương giải quyết tốt đẹp và xong xuôi từ lâu. Có nhiều việc không theo ý muốn chúng ta... Đồng chí và tôi giống nhau là đều mở còi cha mẹ từ

nhỏ. Tôi cũng là người yêu lao động chân chính, sau giải phóng dù bận làm Bí thư Thành uỷ, tôi còn phụ giúp bà xã nuôi chim cút và nuôi heo tăng thu nhập cho gia đình, nên rất đồng cảm với bà con nghèo khổ. Có chuyện gì, đồng chí cứ tâm sự tôi nghe.

Sau đó, câu chuyện của hai người chuyển sang chủ đề đời sống của bà con nhân dân lao động từ sau khi Đảng ta chủ trương đổi mới kinh tế đất nước... Chuyện chị đang chuẩn bị tư liệu để viết cuốn sách mới mang tên "*Chân trời*" (NXB QĐND đã ấn hành năm 2005- ĐVH) như thế nào.

Vừa nói chuyện, Nhật Tân vừa thấy bác Mười Cúc húng hắng ho, lấy khăn nhỏ chấm mồ hôi. Sợ ông mệt, chị vội kính cẩn bê ly nước trắng đưa đến trước mặt nguyên Tổng Bí thư. Nhưng ông đã xua tay và bảo:

- Tôi còn khoẻ mà. Nếu có sách mới in, đồng chí hãy gửi cho tôi ngay. Tôi rất thích đọc những cuốn như "*Dòng xoáy*". Đó là loại sách cần cho cuộc đấu tranh chống cái cũ, cái bảo thủ trì trệ, giáo điều rập khuôn, với sự tha hóa biến chất và chống lại những thói quen lỗi thời dai dẳng. Đây là cuộc đấu tranh cách mạng gian khổ diễn ra trên mọi lĩnh vực và trong bản thân từng người chúng ta, mà cả tôi và đồng chí đều đã trải qua...

Thêm một cơn ho, khiến gương mặt bác Mười Cúc từ đỏ lựng chuyển sang xanh tái đi. Nhật Tân vội đứng dậy xin phép ra về, để người nghỉ ngơi.

Bác Mười Cúc đã tiễn Nhật Tân ra đến đường và đứng nhìn theo cho tới khi chị đi khuất hẳn.

Nhật Tân không ngờ, lần gặp thứ hai đó cũng là lần cuối cùng chị nhìn thấy bác Mười Cúc bằng xương bằng thịt. Hai năm sau, tháng 4-1998, ông đã trút hơi thở cuối cùng ở tuổi 83. Từ Nam Định, nữ nhà văn Trần Thị Nhật Tân đã một

mình lặng lẽ lập bàn thờ cho bác Mười Cúc ở vị trí trang trọng nhất trong nhà mình. Đã từ lâu, chị coi ông như một người cha. Chị đã khóc và chịu tang như một người con trong nhà. Ngày sinh nhật, ngày giỗ của bác Mười Cúc, chị đều làm mâm cơm, thắp hương khấn vái cho linh hồn ông được thanh thản ở cõi vĩnh hằng, phù hộ cho dân ấm no hạnh phúc, cho nước giàu mạnh vững bền.

Bản di chúc hiến nhà và người đàn bà âm thầm trong gỗ vắn

Tên tôi là Trần Thị Nhật Tân, nhà giáo, nhà văn.

Tôi viết di chúc trong lúc tỉnh táo, khoẻ mạnh.

Ngôi nhà hai tầng của tôi xây trên diện tích 180 m² theo trước bạ. Cả cuộc đời tôi lao động cực nhọc mới có cơ ngơi này. Là người cầm bút, tôi thấu hiểu nỗi cơ cực của nhà văn chân chính. Bởi vậy, tôi chỉ có một nguyện vọng là: Sau khi tôi qua đời, tôi để ngôi nhà làm từ thiện cho các nhà văn nghèo khổ. Tôi giao quyền quản lý nhà đất cho Hội Văn học - Nghệ thuật Nam Định. Khi nào trong nước có nhà văn viết đấu tranh cho xã hội công bằng, văn minh, vì dân, vì nước mà bị vùi dập khốn khổ thì về nhà tôi ở cho qua cơn hoạn nạn. Tôi tin rằng nhà văn ấy tiếp tục sáng tác phục vụ nhân dân.

Đề nghị Hội Văn học - Nghệ thuật Nam Định "hóa thân hoàn vũ" cho tôi. Lấy hai lọ tro, một đặt tại bàn thờ ngôi nhà này, một đặt nằm cạnh cha mẹ tôi. Số tro còn lại rắc xuống sông Đào.

Ai chăm sóc trước khi tôi qua đời, thì được ở trông coi ngôi nhà. Mỗi thế hệ, mỗi gia đình có đức, thương người như thế thương thân ở. Khi nào có nhà văn do Hội Văn học - Nghệ thuật đưa đến, sắp xếp cho họ một chỗ ở. Nếu

người trông coi nhà không thực hiện quy định, thì Hội Nhà văn bố trí người khác có tâm.

Không ai có quyền bán nhà, bán đất của tôi.

Không phá cây ăn quả đi để làm gì. Chỉ trồng lại giống cây quả ngon, có kinh tế cao. Khi cần sửa, nâng cấp nhà theo nền cũ, không lấn chiếm đất trồng cây quả, giữ không khí trong lành. Tiền bán cây quả chia ba phần: phần người chăm cây, phần cúng giỗ các cụ và tôi, phần giúp nhà văn cơ nhỡ.

Tang lễ tôi chi tiêu thật tiết kiệm, mua cỗ áo rẻ tiền nhất.

Sổ tiết kiệm, tiền phúng viếng, nhuận bút tác phẩm in sau này (nếu có) gửi ngân hàng, Hội Văn học - Nghệ thuật Nam Định giữ để khi cần sửa chữa nhà...

Tôi tin rằng Hội Văn học - Nghệ thuật Nam Định trân trọng, giữ gìn tài sản tôi để lại làm việc thiện cho các thế hệ nhà văn mai sau.

Nam Định, ngày 22.2.1998

(Đã ký)

Trần Thị Nhật Tân.

*

* *

Bản di chúc trên, được nữ nhà văn Trần Thị Nhật Tân viết lần đầu, khi bà vừa qua một cơn tai biến, ở tuổi 49 vận hạn của đời người, cách đây đã hơn chục năm. Từ đó đến nay, nó đã được tác giả sửa chữa và bổ sung nhiều lần. Mỗi khi có khách văn đến thăm nhà, thế nào Nhật Tân cũng mang bản di chúc ấy ra "khoe" và đọc cho họ nghe.

Nhà văn Lê Hoài Nam, nguyên Phó Chủ tịch Hội Văn học - Nghệ thuật Nam Định trực tiếp đưa chúng tôi tới thăm nữ nhà văn Trần Thị Nhật Tân vào một ngày cuối mùa hạ. Ngôi nhà nhỏ (mà bản di chúc kể trên nói đến) ở Tổ 5, thôn Đông Mạc, phường Lộc Hạ, thành phố Nam Định, được xây tường cao, cổng đóng kín và khóa trong. Hàng xóm cho biết không mấy khi thấy cánh cửa gỗ cũ kỹ ấy mở ra. Chủ nhân có nhà, hay đi vắng cũng chẳng ai biết. Chúng tôi đã gõ cửa, thậm chí là đập cửa rầm rầm và hét to lên gọi tên người, nhưng chỉ có tiếng chó sủa bên trong.

Nhà văn Lê Hoài Nam ái ngại bảo: *"Bà này tai nghễnh ngãng, huyết áp tăng giảm thất thường, lại chỉ ở một mình, nói gở mồm chứ nếu có ốm đau, cảm sốt mà bất ngờ "đi thăm cụ Nguyễn Khuyến" cũng chẳng ai biết, gay go thật".*

Nhưng rồi nhờ ông Đào, một người hàng xóm tốt bụng và cô thợ may tên là Thuần (người vẫn thường cho nữ nhà văn nghe và gọi nhờ điện thoại qua số máy 0350.8601348) giúp đỡ, cuối cùng chúng tôi đã vào được nhà, gặp được chủ nhân.

Tiếng là nhà hai tầng, nhưng do xây cất đã lâu, lại không được "bảo dưỡng, nâng cấp" thường xuyên và nội thất chẳng có gì đáng kể, nên ngôi nhà của nữ nhà văn trông tuềnh toàng và cũ kỹ. Nhưng bù lại, chủ nhà vốn tính cẩn trọng, chu đáo, nên đồ đạc được sắp đặt rất ngăn nắp và sạch sẽ.

Đã sang tuổi "bà" từ lâu, nhưng Trần Thị Nhật Tân vẫn sống một mình. Dù thời xuân sắc trước đây, không ít chàng trai đã say mê cô giáo Nhật Tân, nhiều người đàn ông tài giỏi đã ngỏ lời yêu và tha thiết và muốn cưới cô làm vợ... Nhưng như người ta thường bảo: *"Hồng nhan bạc phận"*, hạnh phúc đã không mỉm cười với nữ nhà văn đất Thành Nam một thời xinh đẹp và tài hoa ấy.

Bây giờ, người đàn bà ấy bước đi đã chậm chạp, suốt ngày phải đội mũ, buộc khăn trên đầu vì "sợ gió" đang sống

âm thầm, khép kín trong bốn bức tường bao quanh khu vườn nhỏ và ngôi nhà cũ. Cái ngõ vắng khuất nẻo và quanh co ấy chỉ có tiếng chó sủa mỗi khi có tiếng xe máy đi qua. Chủ nhà thường tự hào giới thiệu với khách mảnh vườn rau đã giúp bà sống theo kiểu "tự cung tự cấp", không cần quan tâm đến việc đi chợ. Trong nhà không có điện thoại, không có tủ lạnh, thậm chí không có cả ti vi, đài thu thanh... nên cả xã hội và thế giới bên ngoài có biến đổi thế nào, dường như cũng không ảnh hưởng tới ngôi nhà này là mấy.

Hàng ngày, Trần Thị Nhật Tân vẫn cặm cụi viết văn, làm thơ và dạy học văn miễn phí cho các cháu nhỏ hàng xóm. Tháng hè năm nào bà cũng tổ chức luyện thi từ thiện môn văn cho vài học sinh thi đỗ đại học. Vốn là cô giáo, nên chữ viết trong bản thảo của bà cũng rất đẹp và nắn nót. Bây giờ việc in ấn tác phẩm khó khăn hơn trước nhiều. Hiếm hoi lắm mới có tờ báo, hay tạp chí in cho Trần Thị Nhật Tân một bài thơ, một mẩu truyện ngắn, kèm theo những đồng tiền nhuận bút ít ỏi.

Hơn mười năm trước, khi Nhật Tân công bố bản di chúc "hiến nhà làm từ thiện" của mình, nó cũng đã gây sự xôn xao chú ý của một số người hiếu kỳ ở Nam Định. Khi thấy Hội Văn học - Nghệ thuật tỉnh không có "ý kiến tiếp nhận", bà đã viết thư gửi cả cho Lãnh đạo Hội Nhà văn Việt Nam, nêu ý kiến "hiến tặng" như trên... Nhưng rồi, thời gian cứ thế trôi đi, vẫn chẳng thấy ai quan tâm. Hội Văn học - Nghệ thuật Nam Định "dửng dưng" đã đành, Hội Nhà văn Việt Nam cũng "thờ ơ" luôn.

Người ta nói nhỏ với nhau: Ngôi nhà ấy dù đáng tiền tỷ thật, nhưng cứ theo nội dung bản di chúc thì nhận nó có dễ dàng đâu! Các quan chức văn nghệ có "dính" vào thì cũng chẳng được lợi lộc gì, có khi còn mang tiếng. Còn các nhà

văn thì chẳng ai dại gì mà "hì sinh" đời mình làm "ông từ coi đến không công" cho Trần Thị Nhật Tân! Thành ra bao năm nay rồi, chủ nhân vẫn nhiệt tình đem nhà mình đi... "hiến tặng", mà chẳng ai dám nhận; khiến nó vẫn còn đó, càng ngày càng xuống cấp, cũ kỹ, vắng lặng và buồn tẻ hơn.

Khi tôi cho công bố bài viết này, thì nữ nhà văn Trần Thị Nhật Tân nhận được tin vui đặc biệt: Nhà xuất bản Thanh Niên đã quyết định tổ chức tái bản tiểu thuyết "Dòng xoáy" (có sửa chữa và bổ sung thêm nhiều tư liệu quý) - Cuốn sách từng mang lại cho cuộc đời bà biết bao nhọc nhằn, cay đắng và cả vinh quang!

Vì sao tác phẩm kể trên lại có thể gây "sốc" cho cả Thành Nam và làm xôn xao ngành Giáo dục một thời và Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh đã hai lần trực tiếp viết thư tay và mời tác giả của nó tới gặp gỡ trò chuyện? Câu trả lời có trong cuốn sách mà quý bạn đọc đang cầm trên tay!

Nam Định - Hà Nội, tháng 9-2009

Nhà thơ ĐẶNG VƯƠNG HUNG

Phần 1

I

Nắng đổ lửa xuống đường. Cây cối đứng im phăng phắc. Con đường rải đá chạy vào làng Nội dài hun hút. Hơi nóng hầm hập dưới mặt đường bốc lên ngùn ngụt, phả vào mặt bỏng rát. Những vạt cỏ hai bên đường bị nắng đốt cháy khô xác. Khương để ba lô xuống vệ cỏ, lấy khăn mặt che đầu xuống lau mồ hôi. Anh định rút dép, lách vào khóm từ bi ngồi nghỉ một lát. Nhưng từ xa, phía đường cái thấp thoáng bóng người đi vào. Anh đứng dựa vào cây phi lao chăm chú theo dõi.

Mấy phút sau, Khương nhận ra người đang đi tới là một cô gái trẻ. Cô mặc bộ áo quần xanh công nhân, đi xe đạp Phượng hoàng nữ màu rêu xích hộp. Đằng sau xe đeo hai cái sọt to đầy rau muống, bí xanh, bí đỏ...

Khi chiếc xe đi ngang qua, cô gái ngẩng lên nhìn Khương với thói quen bình thường của người đi đường. Khương vừa mới thấy đôi mi đen cong cong chớp một cái, chiếc xe đã vút qua.

Nhìn tấm lưng tròn lẳn của cô gái dẫm mồ hôi, tự nhiên trong lòng Khương dâng lên một sự mến phục. Khương quên cả ý định ngồi nghỉ. Bằng một động tác nhanh nhẹn, anh khoác ba lô lên vai rảo bước.

Cô gái đạp xe đi phía trước Khương, cứ xa dần, xa dần rồi khuất hẳn. Chân Khương bước đi như một cái máy. Mồ

hôi chảy rờn rờn trên gương mặt mệt mỏi. Đi được quãng đường khá xa, bỗng nhiên đôi mắt Khương bừng sáng. Anh đã nhận ra cô gái ở phía trước. Cô đang cúi lúi húi với chiếc xe.

Khương đi nhanh một cách tự nhiên và có cảm giác như chiếc xe kia đang cần đến bàn tay của anh. Không hiểu tại sao Khương cứ muốn hỏi cô gái đường vào làng Nội còn xa không. Mặc dù anh đã được đồng chí lái xe dừng lại ở đúng con đường rẽ vào làng Nội.

Khương đi gần đến nơi. Cô gái đứng lên, nhìn Khương bằng nụ cười cởi mở, tay cầm mấy thứ dụng cụ chũa xe.

- Cô chũa xong rồi à?

- Vâng! Xe bị tuột xích anh ạ.

Vừa nói, cô gái vừa cho dụng cụ vào cái hộp da nhỏ đeo ở sau yên.

Nhìn cô gái rẽ xuống bờ ruộng rửa tay, Khương có nhận xét: trông cô ta như một cô giáo thành phố. Từ nước da trắng mịn như kem, đến giọng nói dịu dàng và dáng người hong hong óng ả ấy của cô, chẳng ai tin cô làm cái nghề gì khác ngoài cái nghề dạy học. Nhưng hai sọt rau to tướng ở đằng sau xe kia nhắc anh nghĩ đến công việc của người tiếp phẩm. Có một cái gì đó rất mơ hồ thôi thúc anh muốn hỏi chuyện cô gái.

- Cô về đâu bây giờ?

- Em về làng Nội anh ạ.

- Chắc cô về cơ quan nào sơ tán ở đấy?

- Vâng! Em về trường sư phạm mẫu giáo.

- Cô dạy học?

Cô gái cười:

- Không! Em làm tiếp phẩm!

Khuông ngạc nhiên, lướt nhanh trên khuôn mặt thanh tú, trung hậu của cô gái. Đôi mắt nâu của cô ánh lên những tia sáng chân thành, làm anh không còn ý nghi ngờ gì nữa. Anh nói:

- Tôi cũng về trường sư phạm mẫu giáo!

Cô gái xoay người lại, nhìn Khuông từ đầu đến chân:

- Anh về công tác ở trường em thật ư?

- Thật!

- Em... trông anh gầy, xanh lăm! Em nghĩ anh là thương binh đang an dưỡng, tranh thủ về thăm nhà.

Khuông cười. Cô gái cười theo, để lộ hàm răng trắng muốt.

- Cô đoán đúng quá! Đáng lẽ tôi còn nghỉ điều dưỡng nữa kia. Nhưng...

- Sao anh nóng vội thế? Anh không nghỉ cho lại sức đã. Trông người anh gầy yếu lắm!

Khuông lắc đầu:

- Cô tưởng thế thôi chứ tôi khỏe hẳn rồi. Nếu được phép, tôi còn có thể trở lại chiến trường được nữa kia!

Cô gái nhìn Khuông bán khoăn. Giọng cô bỗng trở nên hăng hái:

- Bây giờ thế này nhé, anh đưa ba lô cho em đeo về cho. Anh đi người không cho đỡ mệt.

- Ấy chết! Cô đeo hai sọt rau kia cũng quá nặng rồi!

- Em còn đeo gấp hai thế này nữa kia!

Vừa nói cô gái vừa đặt chiếc ba lô lên ghi đông xe.

Khuông đứng ngây ra nhìn cô gái đạp xe đi vùn vụt lên phía trước.

*

* *

Buổi liên hoan văn nghệ toàn trường kết thúc. Khương đi về phòng mình, tâm hồn lâng lâng theo một giọng hát tha thiết *Nếu là chim tôi sẽ là loài bồ câu trắng... Là người xin một lần khi nằm xuống, cùng anh em đứng lên phát cao ngọn cờ...*

Tự nhiên Khương nhớ lại câu: “Là người xin một lần khi nằm xuống, cùng anh em đứng lên phát cao ngọn cờ”. Khương nhớ đến Nguyễn Trung Thành, chiến sĩ trinh sát của đơn vị. Hình ảnh Thành cầm cờ chạy vun vút trước đơn vị khi quân ta tiến công vào thành phố Huế tết Mậu Thân năm 1968 còn đậm nét trong óc Khương. Trong chớp mắt của những loạt đạn đủ cỡ, lá cờ trong tay Thành bay phấp phất. Bỗng nhiên Thành lao đảo, rồi ngã xuống. Hai tay vẫn nắm chặt cán cờ trong tư thế tiến công. Khương cùng đồng đội tiếp tục giương cao lá cờ ấy cho đến khi cắm trên cố đô Huế.

Khương cũng bị thương trong trận ấy, nhưng không nguy hiểm lắm. Chỉ sau vài tuần điều trị anh lại ra trận được. Mãi cho đến trận đánh Khe Sanh lần thứ hai năm 1972 Khương mới bị thương nặng...

Đến nay đã gần một năm rồi, chóng thật!

Nhớ lại cái ngày mình mới về nhận công tác ở trường này, gặp Lý đeo hộ chiếu ba lô. Thoát cái đã nghỉ hè. Hôm nay Lý lên hát. Giọng Lý trong, ấm áp, bay xa...

Về đến nhà Khương trần trọc mãi không ngủ được. Những vết thương trên người tê buốt như kim châm. Ngoài trời, gió thổi rào rào, xé tàu chuối roàn roạt. Khương chống cửa sổ, nhìn lên bầu trời đen ngòm. Trời sắp mưa to. Một cơn

gió mạnh làm sập cửa sổ, hất lá tre khô vào người Khương. Anh buộc cửa cẩn thận, lên giường nằm.

Những vết thương không để cho anh yên. Chúng cắn rứt nhức nhối quá! Mưa bắt đầu rơi lộp bộp trên mái lá... Mưa mỗi lúc một to hơn. Sấm nổ ừng ọang.

Nằm nghe trời mưa, lòng Khương rộn lên bao kỷ niệm ở chiến trường. Không biết giờ này đơn vị của anh đang ở đâu? Các đồng đội đang mắc võng nghỉ trong rừng sau một trận đánh ác liệt, hay đang giáng những đòn sấm sét vào đầu bọn xâm lược Mỹ? Vết thương trong ngực, dưới chân cứ nhói nhói, gợi anh nhớ lại ngày phải rời vị trí của người chiến sĩ trở về hậu phương công tác. Cái ngày ấy đối với anh nó buồn thảm làm sao!

Mãi nghĩ miên man, mưa tạnh lúc nào không biết. Tiếng gà gáy xa xa. Khương bật diêm xem đồng hồ, mới có bốn giờ sáng. Anh quyết định dậy tập thể dục cho người tỉnh táo.

Tập thể dục xong, Khương ra giếng tắm. Anh gặp Lý đi gánh nước.

- Cô Lý gánh nước sớm thế?
- Hôm nào em cũng dậy sớm thế này đấy chứ!
- Có một mình cô dậy sớm thôi à?

- Không, có cả chị Tuyết, bác Lợi nữa. Kể ra, làm tiếp phẩm thì không dính dáng gì đến việc đun nấu. Nhưng tổ em đang gặp khó khăn, em nhận thêm phần gánh nước ăn. Sáng nào em cũng quen dậy sớm tập thể dục. Em gánh nước thay cho môn chạy anh ạ.

- Cô là vận động viên điền kinh đấy à? Thảo nào dáng người cô rắn chắc, nhanh nhẹn.

Lý cười lắc đầu:

- Em chẳng phải là vận động viên điền kinh, nhưng tập cho khỏe người thì em tập. Làm gì cũng cần đến sức khỏe anh ạ.

Vừa nói chuyện, Lý vừa chao gầu xuống giếng. Nhìn thấy bóng Khương đứng bên cạnh, Lý đỏ mặt. Cô nhìn sang, Khương cũng đang ngấm bóng hai người lung linh dưới giếng. Anh mỉm cười. Mặt Lý càng đỏ hơn. Cô nói lảng:

- Anh Khương ở lại tắm nhé! Em về trước.

Lý bước đi thoăn thoắt, tay trái vung vẩy theo nhịp bước. Khương nhìn theo bóng Lý, nhịp tim đập rộn ràng...

Đến tối, Khương tâm sự với hiệu trưởng Loan. Bà hỏi:

- Theo cậu, cô ấy là người thế nào?

- Cô Lý là người tốt thực sự, chứ không phải như lời đồn đại của mấy người xấu bụng.

- Có chắc không? Cậu căn cứ vào cái gì?

- Em nhìn vào hành động của cô ấy. Từ việc làm, cách nói năng giao tiếp, cách đối xử với mọi người, em đánh giá cô ấy tốt.

- Nhưng cậu phải chừa cái khoản cảm tình với cô ấy ra chứ?

Câu nói của hiệu trưởng làm Khương đỏ hai tai.

Từ ngày Khương về dạy học ở trường này, anh vẫn hay trò chuyện với hiệu trưởng Loan như tình chị em. Tính bà Loan cởi mở, thân ái với đồng nghiệp. Không ai cảm thấy sự cách biệt giữa lãnh đạo với nhân viên. Mọi người tôn bà Loan là chị cả của trường sư phạm mẫu giáo.

Thấy Khương lúng túng, bà Loan hỏi, giọng nghiêm trang:

- Minh hỏi thật, cậu định xây dựng với Lý à?

- Chị nghĩ sao...?

Sau phút im lặng, bà Loan hạ thấp giọng:

- Lý về công tác trước cậu một năm. Thoạt nhìn Lý, mình cũng ngỡ ngỡ. Cô ta đẹp đẽ, dịu dàng quá! Nhưng trong quyết định lại ghi từ giáo viên chuyển xuống làm cấp dưỡng, thì phải có vấn đề chứ? Mình dẫn Lý đến tổ cấp dưỡng giới thiệu, ai cũng ngại. Chị tổ trưởng hỏi mình:

- Liệu cô ấy làm được việc gì? Mình chưa biết nói thế nào, Lý trả lời: "Việc gì tôi cũng làm được!"

- Mới đầu họ chưa tin, chỉ giao cho Lý nhặt rau, rửa bát, việc vặt. Sau họ thấy Lý làm ăn sạch sẽ, nhanh nhẹn, họ thử cho nấu cơm. Lý nấu cơm dẻo, canh ngọt... Hóa ra việc gì cô ấy cũng làm được thật. Thế mới biết, con người ta, nhiều khi nhìn hình thức chưa đánh giá được đúng nội dung.

Lý nhanh chóng gây được cảm tình với mọi người bằng việc làm của mình. Chị em trong tổ ai cũng quý mến Lý. Riêng cái Mai đáo để lắm! Không biết cô ta moi móc ở đâu ra. Cô ta nói toáng với mọi người:

- Chao ôi! Tưởng đẹp như thế nào? Đẹp mà đi lãng nhàng, đến nổi chổng bô. Lúc nào cũng hát với đọc sách! Ra cái vẻ!...

Khi cô Mai có thai, Lý thay Mai làm tiếp phẩm. Cô Mai lại nói:

- Để lần này xem có đẹp, có trắng được mãi không? Trời nắng chang chang, đạp xe đi chợ xa mấy chục cây số, không cháy sém da như bánh đa khô ấy à?

Trong giáo viên cũng có người không thích cái tính thẳng thắn của Lý.

Khương gật đầu. Anh nhớ đến một chiều chủ nhật, đã lâu lắm rồi. Chị em giáo viên đang ngồi hóng mát, thấy Lý đi đâu về, trong túi toàn sách dày cộm.

Chị Lan hỏi:

- Cô Lý đi thư viện về đấy à? Có quyển nào hay. Cô đọc xong cho tôi mượn đọc với nhé!

Bình nguyền theo Lý thật dài, cái môi trên cong tớn lên:

- Lúc nào cũng sách với vở, hăm! Làm tiếp phẩm thì cần gì đến sách?

Chị Lan nghiêm mặt bảo cô Bình:

- Cô nói gì vậy? Ham đọc sách mà bảo hăm à? Những lúc rỗi rãi chỉ ngồi chuyện vãn, hết chuyện nhà ra chuyện người thì khôn ngoan đấy? Tôi mà không bận cháu nhỏ, tôi cũng đến thư viện với cô ấy. Làm giáo viên không ham đọc sách báo, không ham hiểu biết, chả mấy chốc kiến thức cùn đi. Con người ta, ai có kiến thức rộng thì từ việc lớn đến việc nhỏ, họ đều làm tốt.

Bình bị mắng, ngượng đỏ chín mặt...

Bà Loan nói tiếp:

- Mình đã xạc cho hai cô một trận vì cái tội hay nói xấu nhau ấy. Nhưng cái cô Mai chúng nào tật ấy, vẫn ngấm ngấm bới móc Lý.

Năm ngoái, họp trên ty giáo dục, mình gặp đồng chí phụ trách tổ chức, hỏi chuyện Lý. Nhưng đồng chí ấy không muốn nói. Có lần mình gợi chuyện, Lý trả lời:

- Chuyện em, cô đã nghe mọi người kể hết rồi còn gì?

Mình chả hiểu tâm tư cô ấy thế nào. Cậu nên tìm hiểu thêm về quá khứ của cô ấy. Một thanh niên chưa vợ, lấy một cô gái là vợ liệt sĩ hay do trắc trở thế nào thì còn được. Nhưng cô gái đó quá thể đến nỗi chồng phải bỏ, lại là một lẽ khác.

Tình yêu của thanh niên bây giờ phức tạp lắm. Không như tuổi thanh xuân của bọn mình ngày xưa, lấy nhau do cha mẹ đặt đâu con ngồi đấy. Chúng mình có biết tìm hiểu là thế nào? Vậy mà cũng sống với nhau cho đến lúc chết. Lúc ấy anh Dư học trên tỉnh. Còn mình học hết bậc tiểu học rồi thôi. Năm 1946, nửa đêm anh Dư về nhà, xin phép bố mẹ để mình cho mình đi theo anh ấy. Anh ấy muốn mình cùng đi cứu nước với anh ấy. Anh nói: “Cụ Hồ kêu gọi: ai có súng dùng súng, ai có gươm dùng gươm... Chúng mình cùng đi làm cách mạng”. Mình chả hiểu cách mạng là thế nào, chỉ biết phải đánh đuổi giặc Pháp, yêu nước là theo. Mình vợ với quần áo, nhét vào tay nải. Chúng mình ra đi lúc gà gáy đợt một. Mình còn nhớ đêm ấy trăng sáng lắm.

Mới đầu mình và anh Dư cùng làm công tác tuyên truyền. Sau anh Dư đi bộ đội. Chúng mình xa nhau đằng đẵng bảy năm trời chẳng có tin tức gì của nhau cả. Đúng một hôm, anh ấy tìm về nơi mình làm việc. Mình dạy học con em các đồng chí trong cơ quan. Cháu đầu lòng của bọn mình cũng học ở đấy. Anh Dư cứ lúi lúi đi vào lớp học. Mình nhận ra anh ấy, chạy đến nắm tay anh và khóc. Bọn trẻ im thít nhìn mình sợ hãi. Chợt thằng Công gọi “mẹ”. Lúc ấy mình mới sực nhớ đến nó. Mình gọi:

- Thành Công lại đây với bố Dư con! Bố Dư của con đây!

Thằng bé sà ngay vào lòng bố, kêu rồi rít: “Bố! Bố!”.

Thật buồn cười, những năm xa nhau mình có bao giờ khóc đâu. Mình chỉ nhớ anh ấy. Đến khi anh ấy về, mình lại nhiều nước mắt thế! ...

Trong giây phút yên lặng, Khương nhìn vào đôi mắt thăm thẳm, hiền hậu của bà Loan. Anh chợt nhận ra: có một cái gì đó giống giống ánh mắt của Lý. Phải chăng ánh mắt đã đọng lại những chịu đựng của thử thách trong

cuộc đời người con gái trẻ. Nếu không được nghe bà Loan tâm sự, thì làm sao biết được những gian nan thời thanh xuân của bà? Chỉ nhìn vào hiện tại, ai chả bảo bà sung sướng, hạnh phúc? Chồng bà là tỉnh uỷ viên, vợ là hiệu trưởng một trường sư phạm, hai con trai đều là bác sỹ, kỹ sư trong quân đội. Nhưng họ có biết đâu, tuổi trẻ của vợ chồng bà đã dành cho cuộc kháng chiến chống Pháp?

Khương nhớ đến câu nói ban đầu của bà Loan: “Tình yêu của thanh niên bây giờ phức tạp”. Đúng thế thật! Được tự do tìm hiểu yêu đương mà có đôi mới cưới được năm bảy tháng, một năm đã chê nhau, ly dị nhau...

- Chuyện mình đơn giản thế thôi - Bà Loan nói tiếp. Còn dư luận xấu về cô Lý ấy mà, mình cảm thấy có điều gì uẩn khúc. Ngày Lý mới về, sáng dậy tập thể dục, cái cô Mai còn đứng nhại. Mình cử ngay Lý phụ trách thể dục buổi sáng. Sáng nào Lý cũng đập cửa các phòng gọi mọi người ra sân tập thể dục. Phong trào tập thể dục buổi sáng của trường lan sang bà con ở làng này cũng từ đấy.

Năm ngoái, Lý đi hội diễn văn nghệ được giải nhất đơn ca nữ. Còn điệu múa “Người con gái Pa-cô” của trường, cũng được giải nhì. Cái cô Mai, đã không hát được thì thôi lại còn chê!

- Hát hay gì mà hay? Các cụ nói “Xướng ca vô loài”.

Ấy, cái tính cô ta hay ghen ghét. Cũng là nhược điểm của phụ nữ, thấy ai hơn mình chỉ tìm cách đim người ta xuống! Thỉnh thoảng Lý có bạn nam đến chơi, cô Bình lại xì xào với mấy cô kia:

- Ủi dào! Gái có chồng rồi còn kén chọn. Kỹ sư học nước ngoài về này, đẹp trai này. Chiếc Za-va màu đỏ bóng nhoáng, ngồi sau êm như ru mà còn chê!

Một lần, mình hỏi cô Lý:

- Cô với cậu kỹ sư Tiến đến đâu rồi?
- Không có gì đâu cô ạ, chỉ là tình bạn thôi.
- Hợp quá rồi còn gì! Sao cô không đồng ý?

Lý ngạc nhiên hỏi lại:

- Cô cho rằng em với anh ấy hợp nhau sao?
- Ấy là mình nghĩ thế. Vì anh ta là một kỹ sư, được học hành tử tế.

- Theo cô, hễ ai học hành tử tế là tốt, còn những người không được học thì thế nào? Xấu à?

- Lý vặn lại mình thế đấy! Tóm lại! Mình thấy Lý là người tốt. Nhưng bản thân cậu tự quyết định lấy, ý kiến người ngoài chỉ là tham khảo thôi.

II

Đã mấy lần Khương đến nhà hiệu phó Dung nhưng không gặp may. Hôm đầu, bà Dung đang đánh con, Khương đành phải quay ra. Hôm sau, bà có khách, Khương lại phải lảng.

Hiệu phó Dung năm nay đã bốn mươi, nhưng vừa mới sinh được cháu trai hơn ba tháng. Đứa con gái đầu lòng mười sáu tuổi, học lớp chín. Hai cô tiếp theo học cấp hai. Còn cậu thứ tư học lớp ba, nghịch như quỷ, chẳng ngày nào cậu không ăn đòn của mẹ.

Đồng con nhỏ thế, nên hiệu phó Dung tất bật suốt ngày. Ít khi bà làm việc ở văn phòng, chủ yếu làm việc ở nhà còn tiện trông nom con cái.

Thấy Khương đến, hiệu phó đơn dả:

- Chú Khương đi chơi đấy à? Rõng đến nhà tôm! Hà đâu, ra bế em cho mẹ tiếp khách!

Cái Hà đang rửa bát, vội chạy ra:

- Cháu chào chú ạ!

Hiệu phó lật đặt vào nhà pha nước.

- Mời chú Khương vào trong nhà xơi nước!

- Ngồi ngoài này cho mát chị ạ.

- Ai lại để khách ngồi ngoài hè ấy? Mời chú vào đây!

- Chị cứ để cho tự nhiên, em cũng như người nhà, chứ khách khứa gì.

Vừa nói Khương vừa đi vào đỡ bộ ấm chén trong tay hiệu phó mang ra.

- Tỉnh chú xuề xoa quá nhỉ!

Bà Dung rót nước ra chén, đưa tận tay Khương.

- Mời chú xơi tạm chén nước!

Trước cử chỉ vốn vã, khách sáo của bà Dung, làm Khương mất tự nhiên. Anh chưa biết nên vào đề bằng cách nào, bà Dung đã hỏi:

- Chú Khương định bao giờ tổ chức đấy? Dạo này trông da chú đỏ đần lắm rồi!

- Dạ... chuyện ấy còn lâu chị ạ.

- Sao lại còn lâu? Thanh niên hai tám, ba mươi lấy vợ là phải rồi. Hai cô chú đẹp đôi đấy!

Khương ngạc nhiên:

- Chị bảo em với ai đẹp đôi?

- Chú còn vờ nữa. Tôi biết hết rồi!

- Thì em giấu chị làm gì? Chính em đến xin ý kiến chị đấy!

Bà Dung đặt chén nước xuống:

- Minh nhất trí thôi! Con bé nhiệt tình đấy! Nó khoẻ mạnh nữa. Hôm chú nằm viện một tuần, nó ra vào chăm sóc chu đáo lắm phải không?

Khương tái mặt, nhớ đến cô Bình dạy múa. Thì ra từ nãy bà Dung nói ám chỉ giữa mình với cô Bình. Thảo nào, lâu nay mọi người hay chế mình với cô ta. Mình cứ tưởng chuyện đùa hoá ra thật.

Nghĩ đến cô Bình, Khương càng thêm ghét. Cái môi mỏng của cô ta lúc nào cũng cong tớn lên. Mỗi khi nói

chuyện với Khương, đôi mắt nhỏ của cô ta lúng liếng đưa tình. Cô ta cố uốn éo cái giọng nói không thật của mình.

Một hôm, tổ giáo viên đang sinh hoạt, thấy Lý đi chợ về mấy chị khen:

- Cô Lý đi chợ về sớm chưa kia! ...

- Cô ấy được cả người lẫn nét!

- Cái bà hăm ấy bị kỷ luật, mà cái mặt vẫn vênh vênh tự hào ta đây - Bình nói cụt lủn, làm mọi người ngó ra. Khương rất khó chịu, nhưng không tiện góp ý cho cô ta ngay lúc ấy.

Nhớ lại việc của Bình trong những ngày Khương ốm, anh lại càng khó chịu. Mọi người đến thăm Khương với tình đồng nghiệp, tình đồng chí chân thành. Nhưng riêng Bình, sẵn sóc Khương với mục đích khác. Anh hiểu. Vì vậy mỗi lần Bình mang thức ăn vào, Khương đều từ chối khéo. Mặt anh nhăn nhó, nói:

- Cô Bình ạ, tôi không ăn đâu. Cái bệnh sốt rét quái ác lắm. Người tôi cứ ngầy ngấy, đầu đau như búa bổ, óc choáng váng lúc nào cũng có cảm giác như người bay lơ lửng trên không, dở rét, dở nóng, đến là khó chịu. Tôi chẳng muốn ăn một thứ gì. Để khi nào khỏi sốt hăng hay cô Bình ạ.

Bình tươi cười nhìn Khương dầm thấm:

- Anh có ốm đau, em mới chăm anh cho chóng khỏi chứ!

Ngày nào Bình cũng vào bệnh viện giục Khương thay áo quần để cô giặt cho. Khi thì cô mang chè hạt sen, đồ đen, bột sắn, khi thì mang phở vào cho Khương. Khương không ăn, Bình dần dỗi:

- Em mặc kệ anh! Anh không ăn cũng phải ăn. Công em nấu hết hơi, anh không thương em à? - Mặt Bình đưa

duyên, nhưng Khương đã quay mặt vào tường. Bình tự ái lặng lẽ ra về.

Lần sau, Bình vừa mới bước chân vào phòng. Khương đã nói:

- Cô Bình vất vả quá! Ngày nào cô cũng đến thăm tôi thế này thì thời gian đâu mà soạn bài, chấm bài? Rồi cô cũng ốm theo tôi mất thôi!

Nghe giọng nói ấm áp của Khương, Bình hồi lòng hồi dạ. Đôi mắt sáng, thông minh của Khương thật triu mến. Tim Bình đập thình thịch, hai má ửng hồng... Cử chỉ của Bình trở nên lúng túng. Cô loay hoay mở cái cặp lồng mãi không được, lóng ngóng thế nào, đánh rơi cái thìa xuống đất. Cô nhặt thìa chạy đi rửa. Khương nhìn theo thương hại.

Thật tội nghiệp! Trông cô ta cũng khá, vóc người khỏe mạnh, chắc chắn, khuôn mặt bầu đầy đặn, chỉ phải cái nước da hơi ngăm ngăm. Giá cô ta đừng uốn xoắn cái đuôi tóc với tí bờm trước trán, thì không đến nỗi nào. Cứ chải tóc thành mái, cặp đằng sau gáy, hay tết đuôi sam, trông ta duyên phải biết. Nhưng cô ta lại không biết mình, thích đua đòi, bắt chước người thành phố, nên mới xấu đi.

Bình cầm chiếc thìa đã rửa sạch đi vào, cô nói nhẹ nhàng:

- Em đi chợ mua con gà giò về nấu cho anh ăn chóng khỏe.

Không nỡ làm Bình phật ý, Khương đỡ bát cháo từ tay Bình.

- Bình đi chợ xa kia à? Vất vả quá! Hết bao nhiêu tiền? Để tôi gửi.

Lần này, không thấy Khương từ chối như những lần trước, Bình yên chí anh đã yêu cô rồi. Về mặt Bình bên lên, hai tay vận vẹo...

Bình nói:

- Dạ, không đáng bao nhiêu đâu! Ai lại lấy tiền của anh?

- Không, cô Bình ạ, cô làm giúp tôi là quý lắm rồi. Tôi cảm ơn.

Khương giở ví lấy tiền đưa cho Bình.

- Tôi gửi cô. Cô cầm lấy hộ cho.

Bình phẩy tay:

- Ừ, em không cầm đâu! Em về đây! - Bình cầm nón chạy...

Thế có bực không kia chứ! Cô ta chẳng hiểu gì cả. Thôi, chờ đến hôm mình xuất viện về hẵng hay.

Khương ngồi nhai cháo trệu trạo, chẳng cảm thấy gì. Anh nghĩ: Cái cô Bình ngộ nhận này, với sự hiểu biết nông choèn và không có ý tứ ấy, chẳng có cách nói nào khác, ngoài những lời lẽ thẳng tuột.

Nhưng hôm xuất viện về, Khương phải tiếp mọi người đến thăm hỏi cả buổi chiều, thành thử chưa gặp riêng Bình được.

Chiều tối ăn cơm xong, Khương vừa ra đến cửa, đã gặp Bình bước vào.

- Anh Khương định đi đâu đấy?

Bình đứng sát người Khương, mùi nước hoa sực nức! Sao hôm nay cô ta diêm dúa thế! Lại mặc áo va-li-de màu xanh da trời nữa kia!...

- Tôi định đến chỗ cô.

- Thế ạ!... Em với anh đi chơi mát đi!...

Khương nghĩ, đi ra ngoài nói chuyện tiện hơn.

Khương nhận lời:

- Cũng được cô Bình ạ.

Gương mặt Bình tươi hơn hớn. Đôi mắt ti hí không một chút cảm tình của cô ta, giờ đây cũng lỏng lẻo, ươn ướt đến tình tứ. Lúc này Khương thấy Bình khá xinh. Có lẽ người con gái nào khi đang yêu cũng đẹp hẳn lên.

Khi hai người đi ngang qua giếng nước, mấy chị giáo viên đang giặt, nói đùa:

- Hoan hô hai anh chị Khương Bình đi chơi với nhau!

Tiếp đó là tiếng reo cười ném theo họ. Bình vui sướng quay lại hát cảm hân diện, ý muốn nói: Chúng tôi yêu nhau rồi đấy. Còn Khương, vẫn giữ nét mặt nghiêm trang, đôi mày rậm chau lại.

Hai người, từ lúc đi bên nhau chưa ai nói với ai một câu. Mỗi người theo đuổi một ý nghĩ riêng. Bình thấy tâm hồn lâng lâng, say say ngay từ khi bước sóng đôi với Khương đi ra ngoài đường. Còn Khương suy tính mung lung, không biết nên nói thế nào với Bình bây giờ. Nếu như chỉ nhìn vào việc làm vụng về, cách nói năng và cái hình thức cổ tạo ra một cách thiếu tự nhiên không đúng thực chất của Bình thì đáng giận thật đấy. Nhưng nghĩ lại, Khương thấy Bình đáng thương. Bình đang yêu. Cái tình yêu của cô gái vừa độ chín. Cô ta yêu say đắm và muốn được yêu lại. Nhưng cô ta không lượng được sức mình, buông thả cho tình cảm trôi theo một nhận thức nông cạn, nên sa lầy vào tình yêu đơn phương. Trong khi ấy, cô ta lại cứ tưởng mình đang được yêu.

Ngay lúc này đây, Bình yên trí thế nào tí nữa Khương sẽ thổ lộ những lời lẽ yêu đương với cô. Tim cô rạo rực, tâm hồn phơi phới. Cô ngắm trời, ngắm đất bao la... Bỗng cô kéo tay Khương:

- Anh kia! Trăng đã nhô lên!

Khương giật mình lùi lại, như có một dòng điện thoáng chạy khắp cơ thể, gây một cảm giác tê tê... Khương trả lời như cái máy:

- Vâng! Đẹp! ... thật! Tôi ...

Sau phút xao động, Khương trấn tĩnh lại ngay.

- Cô Bình ạ, tôi định nói với cô một chuyện.

Bình nhìn Khương chờ đợi:

- Vâng! Chuyện gì em cũng nghe!

-Tôi nói về quan hệ giữa tôi và cô.

Nhìn lên gương mặt Khương nghiêm nghị. Bình cúi xuống im lặng. Khương nói:

- Ta lại ngồi dưới gốc phi lao bên bờ mương kia cho mát.

Khương xăm xăm đi đến gốc cây. Anh rút đôi dép cao su ra, ngồi lên một chiếc, còn chiếc kia để sẵn cho Bình.

- Ngồi xuống đây cô Bình ạ - Bình ngoan ngoan ngồi xuống bên Khương. Khương vào đề ngay:

- Tôi không biết nói thế nào để cô Bình hiểu cho. Trong những ngày tôi ốm, cô Bình giúp đỡ tôi nhiều quá. Tôi rất biết ơn. Tình đồng nghiệp của cô thật cao đẹp. Nhưng, hình như xung quanh họ lại hiểu nhầm sự giúp đỡ của cô với một nghĩa khác. Tôi muốn chấm dứt sự hiểu nhầm ấy cô Bình ạ.

Khương nhìn về mặt Bình ngơ ngác, chưa hiểu gì, anh nói tiếp:

- Gần đây và qua sự săn sóc của Bình đối với tôi, chị em giáo viên cứ tưởng tôi với Bình có vấn đề gì với nhau. Nhưng Bình biết đấy, tôi không hề có ý nghĩ gì ngoài tình cảm đồng nghiệp đối với Bình.

Nghe đến đây mặt Bình sa sầm lại, trời đất như quay cuồng. Cô tỳ cầm lên đầu gối, tay rút rút ngọn cỏ may.

- Tôi không muốn mọi người hiểu lầm tôi như thế mãi. Sau này thực tế không phải như vậy, họ sẽ đánh giá tôi như thế nào? Ngược lại, rất không có lợi cho Bình. Tuổi Bình còn trẻ sẽ có nhiều thanh niên đến với Bình. Vì vậy hôm nay tôi muốn dứt điểm với Bình. Bình hãy coi tôi như người bạn, như người anh. Tuỳ Bình.

Hai vai Bình rung rung. Khương biết cô đang nén cho tiếng khóc khỏi bật ra. Anh tìm lời an ủi Bình:

- Tình yêu sẽ đến với Bình. Bình sẽ hạnh phúc. Bình hãy sống với đúng thực chất của mình. Bình hãy thật hiểu mình, hiểu mọi người hơn Bình ạ.

- Vâng! Em không đẹp, không tốt như người khác - Bình nói trong tiếng nức!...

- Hãy bình tĩnh suy nghĩ cô Bình ạ. Cô không nên ghen tị như thế. Một con người đẹp, đâu phải nhờ cái hình thức bên ngoài đẹp! Con người đẹp ngày nay là con người có tâm hồn trong sáng say mê nghiên cứu khoa học, hăng say lao động, sản xuất, chiến đấu dũng cảm, sống hết lòng với mọi người... Nhưng thôi, để lúc khác tôi sẽ trao đổi kỹ với cô về quan niệm sống. Tôi tin cô sẽ nhìn ra vấn đề, sẽ hiểu tôi đúng mức. Ta về thôi - Khương đứng dậy, Bình đứng lên theo như một cái bóng.

Trở về, mặt Bình ủ rũ, những mái tóc xoắn xoắn xược trước trán. Đi bên cô, không phải là người mà cô hy vọng

nữa. Trong óc Bình lộn xộn những ý nghĩ oán giận Khương. Anh ta vô ơn thật, biết thế mình chẳng hơi đâu chăm sóc cho phí công. Thỉnh thoảng Bình liếc sang gương mặt cương nghị của Khương một cách hằn học. Nhìn cái bóng to lớn của thân hình Khương đổ dài trước mặt càng thêm tức. Biết bao nhiêu trai làng yêu mình tha thiết mà mình có thêm yêu đâu. Anh ta tưởng mình ế chắc? Báu lắm đấy! Vì mình ước ao lấy được một người chồng đã từng trải bom đạn chiến trường khói lửa. Mình yêu quý, mến phục lòng dũng cảm của anh ta. Mình muốn bù đắp lại những hy sinh, đổ máu của anh ta, chứ đâu phải mình...

Trong khi đó tâm hồn Khương nhẹ bồng như người vừa cất được gánh nặng. Nhìn vẻ mặt thất vọng của Bình, anh chỉ thấy thương hại. Chính cô ta tự làm khổ mình...

Thấy Khương im lặng trầm tư, bà Dung thận trọng hỏi:

- Chú nghĩ gì đấy chú Khương?

Khương đáp ứng:

- Dạ! ...em...

- Thế nào? Hai cô chú lại sao rồi?

- Dạ... không sao đâu ạ. Nhưng...

- Còn nhưng nhưng cái gì?

- Em muốn hỏi chị về cô Lý?

Đôi mắt trắng dã của bà Dung tròn xoe ngạc nhiên.

- Sao? Chú đặt vấn đề với cô Lý?

- Vâng!

Mặt bà Dung xù xuống như quả bóng xì hơi.

- Thế mà tôi cứ tưởng chú với cô Bình cơ đấy - Bà thở dài hai bên cằm bạnh ra như mang cá - Chú nghĩ thế nào

mà lại đặt vấn đề với cô Lý? Chú không biết cô Lý bỏ chồng à? Cô ta quan hệ nam nữ lãng nhăng, không đủ tư cách mô phạm, nên mới phải chuyển từ giáo viên xuống làm cấp dưỡng chứ!

Khuông hỏi:

- Có đúng thế không chị?

- Sao không đúng? Sự thật rành rành ra đấy thôi!

Với thái độ và cách nói quả quyết của bà Dung, làm Khuông phải đắn đo.

- Vâng! Có thể em nghĩ chưa chín.

- Chú nghĩ lại đi. Cái gã trai bỏ vợ, gái bỏ chồng ấy chẳng ra gì đâu. Chú là người có tư cách, trẻ, khỏe, lấy đâu không được gái tân mà phải lao vào nơi rắc rối? Cái cô Bình không hơn hẳn cô Lý à? Con gái nông thôn hiền lành, chịu thương, chịu khó. Nó lại rất quý chú.

Có lẽ bà Dung nói đúng. Ý nghĩ đó thoáng vụt trong óc Khuông.

Bà Dung hạ thấp giọng hơn:

- Chú đi chiến đấu đã nhiều năm gian khổ, nay trở về cũng cần phải xả hơi một tí. Người chú trông to lớn, nhưng chú bị thương nặng thế, vẫn còn mấy mảnh đạn găm trong người, sức chú yếu lắm. Chú lấy được người khỏe mạnh, thương chồng như cô Bình có phải chắc chắn không? Bố mẹ cô Bình còn trẻ, khỏe, chú còn được nhờ vả nhiều. Đằng này, cô Lý chẳng có bố mẹ, anh em chú bác ruột thịt cũng không. Đến lúc cô ta sinh nở, một mình chú xoay xở làm sao?

Khuông im lặng. Giọng nói của Dung càng ngọt ngào rót vào tai Khuông:

- Tình đồng chí tôi nói thực, chú không nên xây dựng với cô Lý, một con người không có lập trường tư tưởng vững vàng, không có đạo đức, tiếng tăm trai gái, bị kỷ luật. Chú lấy người như thế liệu có hạnh phúc không? Bà cụ mong chú lấy vợ để yên trí tuổi già. Liệu cụ có thuận cho chú lấy gái đã có chồng hay không?

Nghe đến đây Khương dao động thực sự. Từ trước tới nay anh chưa nghĩ đến điều cụ thể ấy. Bà Dung nói có lý thật.

Còn ý kiến của bà Loan hiệu trưởng thì sao? Bà ấy là người đôn hậu, đại lượng, tin ở con người nên đánh giá con người bằng đôi mắt nhân ái chăng? Tuy nhiên, trong công tác hằng ngày tiếp xúc với bà Dung, Khương không thấy thoải mái, tự nhiên bằng bà Loan. Cách nói năng của bà Dung khách sáo, quan cách. Giáo sinh họ cũng kêu "bà Dung hách". Nhưng trong việc này, Khương thấy bà Dung phân tích có tình, có lý hơn.

Cuối cùng, Khương nói với bà Dung:

- Em cảm ơn chị, khuyên em những điều bổ ích. Nhưng để xác minh thêm, chị cho em xem lý lịch của cô Lý một tí.

Bà Dung vào lục tủ hồi lâu mới cầm quyển lý lịch của Lý ra:

- Đây chú này!

Khương giơ hai tay đón quyển lý lịch, đưa sát ngọn đèn. Anh lật tờ bìa, nhìn nét chữ ngay ngắn tròn trĩnh.

- Họ và tên: Trần Thị Lý

- Sinh ngày: 25 - 12 - 1946

- Thành phần gia đình: Dân nghèo thành thị

- Bố: Trần Viết Đình, chết trong tù đế quốc Pháp năm 1951.

- Mẹ: Nguyễn Thị Thoa, ốm chết năm 1957.

- Ngày tháng nhập ngũ: Tháng 6 - 1966...

Khen thưởng:

- Huy chương chiến sĩ vẻ vang.

- Huân chương Chiến công hạng Ba.

- Bằng khen của sư đoàn X...

Kỷ luật: Không

Khương gấp tờ bìa lại, trong lòng hồi hộp, xúc động... Anh nhìn ra cánh đồng lúa trước mặt reo reo đuôi gà. Ánh trắng lấp lánh trên sóng lúa xanh thẫm như một tấm thảm rộng mênh mông bát ngát!... Hình ảnh Lý mặc quân phục chập chờn trên sóng lúa... Ôi! Lý đã từng là quân nhân... Chiến sĩ thông tin...

Câu hỏi của bà Dung cắt ngang dòng tưởng tượng của Khương:

- Chú thấy thế nào?

Khương trả lời:

- Lý lịch rất trong sáng!

- Thì đã đành! Tiếc cho cô ta!

- Nhưng phần kỷ luật có gì đâu? Chồng cũng chưa có?

Bà Dung trở nên ấp úng:

- À... à... có lẽ đồng chí tổ chức trên ty chưa bổ sung đấy!

Khương nghĩ bụng: bà này quan liêu thật. Lý lịch ai tốt không biết, ai xấu chẳng hay, để cho kẻ xấu quét trắng người này, bôi nhọ người kia. Lãnh đạo chỉ chạy theo đuôi

dư luận, tin vào dư luận thì chết người ta. Ở đời này, đã
mấy ai có được những dư luận tốt?

Tiếng trẻ khóc thét lên ở trong buồng, bà Dung bật dậy:

- Xin lỗi chú, tôi vào xem cháu thế nào.
- Có lẽ, em xin phép chị em về.
- Ấy! Chú ở chơi đã, hãy còn sớm!
- Gần mười giờ rồi, em về đây!
- Vậy chú về nhé! Thỉnh thoảng lại chơi chú Khương ạ.

III

Ở nhà bà Dung đi ra, Khương lững thững bước trên con đường rải đá chạy ra đường cái. Hàng phi lao non tơ hai bên đường cất tiếng vi vu như người thổi sáo. Gió lồng lộng từ cánh đồng lúa vào người, làm chiếc áo căng phồng lên như cánh bướm no gió. Trăng tròn vành vạnh trên đầu. Giá như lúc khác tâm hồn thanh thản Khương có thể "sáng tác" được mấy câu thơ vịnh cảnh đẹp thiên nhiên. Nhưng lúc này đầu óc anh đang lộn xộn, chân anh bước đi như trong mơ.

Câu chuyện của bà Dung làm xáo trộn những ý nghĩ, tình cảm của Khương về Lý. Còn ý kiến của bà Loan thì sao? Bản lý lịch kia đã chính xác chưa? Mình nên suy xét cho kỹ. Mình phải nghĩ đến mẹ già, đến hạnh phúc lâu dài. Chuyện cả một đời người chứ đâu phải ngày một ngày hai? Cái cô Bình... có lẽ... mình có ấn tượng, mình không thích chẳng?...

Mải nghĩ, Khương vấp phải Lý vừa xuống xe.

- Anh Khương đi chơi khuya thế?

Khương đứng sững lại:

- Ở kia! Cô Lý! Tí nữa tôi xô phải cô?

Lý cười giòn tan:

- Xô làm sao được: Em tránh chứ! Ồ!... Trông anh thế nào ấy! Anh ồm à anh Khương?

Khương ngạc nhiên lắc đầu:

- Không. Tôi đang khỏe đấy chứ! Cô trông tôi sao?

- Trông anh ngơ ngơ như người mất hồn ấy!

Khương cười tinh nghịch:

- Thế à? Cô đi tìm hồn giúp tôi với! Cô đi đâu về đấy?

- Em đi biểu diễn văn nghệ phục vụ đơn vị pháo bên An Hòa.

Giọng Lý sôi nổi:

- Trường ta có một mình cô đi thôi à?

- Vâng, chỉ cần hai đơn ca nữ, em với một cô nữa ở nhà máy dệt, một đơn vị ca nam với cây đàn ghi ta.

Mùi hoa thoang thoảng làm cho Khương nhận ra mình đi bên Lý từ lúc nào không biết. Anh hỏi Lý:

- Từ ngày hiệp hội Pa-ri đình chiến đến nay, cô Lý đi biểu diễn văn nghệ luôn nhỉ?

- Anh không biết chứ dạo Mỹ còn ném bom bắn phá miền Bắc, tỉnh ta vẫn tổ chức hội diễn được đấy! Lúc ấy có phong trào "Tiếng hát át tiếng bom". Nhiều hôm chúng em đang biểu diễn thì báo động máy bay địch. Các anh bộ đội ngồi lên mâm pháo. Chúng em bị các anh ấy ấn vào trong hầm. Còi báo yên mới cho chúng em ra tiếp tục biểu diễn.

- Các anh bộ đội quý chúng em lắm! Biểu diễn xong, các anh ấy cho chúng em ăn cơm nếp với chuối. Có đơn vị còn cho ăn cơm nếp với thịt gà. Toàn là những thứ do đơn vị tặng gia anh ạ.

- Chắc cô vừa được ăn thịt gà?

Lý cười, lắc đầu:

- Không, hôm nay ăn kẹo. Anh Khương về nhá! Đã đến chỗ chia tay.

- Vâng! Cô Lý về - Khương nhìn đồng hồ. Anh nhầm khê: Chết thật, đã mười hai giờ đêm!

Về đến nhà, Khương lên giường nằm ngay, tâm hồn nhẹ nhõm thanh thản. Từ lúc gặp Lý, nghe Lý nói chuyện say sưa, anh quên biến những điều lẩn cán. Ánh trắng xanh mát cùng với không khí trong lành của đồng quê còn mơn man trên da thịt - Một cái gì dịu dịu, khoáng đạt dâng đầy trong tâm hồn anh. Gương mặt tươi trẻ của Lý hiện lên trong óc Khương. Chiếc áo sơ mi trắng bó eo, thắt đáy lưng ong, làm nổi bật thân hình Lý nở nang khỏe khoắn. Đôi mắt Lý màu nâu trong sáng, tự tin, hiền dịu ẩn sâu một nét buồn. Khi ngồi nói chuyện với ai, Lý tròn mắt chăm chú nghe như thu hút tất cả lời nói của họ. Khuôn mặt trái xoan dịu dàng của Lý dưới ánh trắng trông rạng rỡ như bông hồng hé nở buổi ban mai. Bông hồng ấy bắt đầu tỏa hương thơm tinh khiết, nồng thắm. Toàn bộ con người cô toát lên một vẻ đẹp thanh cao, tự nhiên mà giản dị. Tính tình Lý cởi mở, khiêm nhường, tận tình giúp đỡ bạn. Tháng trước, con chị Hồng ốm nặng phải nằm bệnh viện. Ngày ngày Lý mang cơm vào cho chị, rồi lại mang quần áo của hai mẹ con về giặt hộ.

Có lần Lý đeo một bà cụ về trường, cô Mai thì thảo với mấy người:

- Mẹ chị ấy à?

- Không phải! Bố mẹ cô ấy chết từ lâu rồi.

- Chắc họ hàng bà con gì đấy!

- Chẳng phải họ hàng gì đâu. Trông cách ăn mặc của cụ già cũ kỹ nông thôn. Còn Lý người thành phố cơ mà!

Mai kéo dài giọng:

- Thôi, chắc lại những bố, những mẹ ở ngoài đường rồi. Năm ngoái bà ấy cũng đeo một ông già về đây, cơm nước tử

tế, xong bà ấy đeo cụ ta sang trại an dưỡng bộ đội thăm con. Chỉ là người dưng nước lã thôi. Mới đầu em không biết cú tưởng bố bà ấy. Bà ấy hâm tử độ! Gặp người giữa đường, biết thế nào mà đưa đón cho nhọc xác? Liệu bà ấy có đưa, có đón được hết những người ở trên đời này không?

Nghe chuyện, Khương để bụng. Đến bữa ăn cơm chiều Khương hỏi Lý:

- Cô Lý này, bà cụ sáng nay là thế nào với cô đấy?

Lý ngó ra chẳng hiểu gì. Sau cô "à" một tiếng rồi trả lời:

- Bà cụ sáng nay em gặp ở đường. Cụ hỏi thăm đến trại an dưỡng bộ đội. Nghe cụ kể chuyện thương quá anh ạ. Con cụ đi bộ đội tám năm nay mới ra Bắc. Đang học dở lớp tám, anh ấy khai tăng tuổi để đi khám nghĩa vụ quân sự. Được trúng tuyển bộ đội, anh ấy trốn đi luôn, không về nhà nữa. Cụ áy náy thương con không được bố mẹ tiền đưa như con người ta. Được tin con ra ngoài này an dưỡng, cụ vội sắm sửa đi thăm. Cụ xếp hàng mua vé ô-tô cả ngày hôm qua mới lên đến tỉnh. Đêm cụ ngủ quên ở bến xe, bị mất cắp hết tiền và cái túi đựng quà bánh cho con. Sáng nay cụ đi nhờ xe ngựa lên chợ Vua. Em thương cụ, đeo cụ về trường, biểu cụ tiền tàu xe lúc về. Em đưa cụ đến gặp con rồi anh ạ!

- Ra thế đấy! Tôi cứ ngỡ...

Lý thắc mắc:

- Anh ngỡ thế nào?

- Tôi cứ tưởng đấy là bà cụ thân sinh ra cô.

Lý tươi cười nhìn Khương, cô xếp bát đĩa mang đi rửa.

Lý làm một việc tốt như thế mà cô Mai lại chê Lý hâm. Hông! Bà Loan nhận xét tinh thật! Những kẻ không

có bản lĩnh lại hay vênh vang tự đắc, coi thường người khác. Nhưng câu chuyện của bà Dung thì sao? Lý sống thẳng thắn, nhân ái như thế, lẽ nào phạm vào khuyết điểm lớn? Mất phẩm giá con người? Rất có thể như bà Loan nói: Chuyện của Lý có uẩn khúc chi đây. Mình sẽ tìm cho ra vấn đề.

*
* *

Trời vừa xẩm tối, Khương đến văn phòng nhà trường họp chi bộ. Anh băn khoăn không hiểu sao bà Loan bí thư, báo cho đảng viên họp chi bộ đột xuất thế này?

Khi mọi người đã đến đông đủ, bà Loan vào đề:

- Hôm nay tôi mời các đồng chí đảng viên họp chi bộ quyết định một vấn đề không nằm trong phạm vi nguyên tắc nào cả.

Mọi người đưa mắt nhìn nhau ngạc nhiên. Khương lại càng ngạc nhiên hơn trước lời nói giật gân của một bí thư chi bộ hết sức chuẩn mực như bà Loan này.

Để mọi người ổn định trong giây phút, bà Loan nói:

- Các đồng chí biết đấy, hiện nay cô Thu dạy toán ốm nặng. Các lớp đã phải mất nhiều tiết học. Sáng nay tôi vào bệnh viện thăm cô Thu. Tôi có gặp bác sĩ điều trị, bác sĩ cho biết bệnh tình của cô Thu phải điều trị lâu dài. Tôi đã nghĩ kỹ, chỉ có phương án tốt nhất là đưa cô Lý lên dạy toán thay cô Thu - Bà Loan dừng lại lướt nhanh trên gương mặt mọi người, tất cả đều chăm chú nghe. Tim Khương đập thình thịch, nửa mừng, nửa lo. Hiệu phó Dung đầu cúi gằm, đôi mày nhíu nhíu, cau có. Bà Loan nói tiếp, giọng tự tin:

- Cô Lý đã có bằng đại học sư phạm. Trước kia cô ấy dạy toán ở một trường phổ thông cấp hai. Nhưng vì một lý do rất mơ hồ nào đấy, đã dẫn đến việc cô Lý làm cấp dưỡng ở trường ta. Qua hơn một năm công tác ở trường ta, cô Lý nhiệt tình, gương mẫu làm tốt mọi việc được phân công, không ngại khó ngại khổ. Cô Lý thực sự là một thanh niên có bản lĩnh. Tôi thấy việc đưa cô Lý trở lại giảng dạy là hợp lý. Tôi không muốn dùng quyền cá nhân quyết định việc này, tôi mời các đồng chí họp để lấy ý kiến tập thể. Tất nhiên, chúng ta sẽ báo cáo việc này lên Đảng ủy cấp trên, lên ban lãnh đạo Ty giáo dục.

Sau phút im lặng, có tiếng trao đổi nhỏ nhỏ, bà Loan đề nghị:

- Xin mời các đồng chí phát biểu?

- Tôi có ý kiến - Bà Lợi giơ tay trước, giọng bà hăng hái - Riêng cá nhân tôi, tôi đồng ý đưa cô Lý trở lại dạy học. Kể ra, cô Lý đi thì tổ tôi cũng tiếc. Tính cô ấy chịu khó, đi chợ xa mua thực phẩm ngon, rau tươi lại rẻ, đem về cho tập thể. Cô ấy gánh gồng hết phần việc nặng nhọc của tổ tôi. Giờ cô ấy đi, tổ tôi gặp khó khăn, không thể tìm được ai tháo vát và có tấm lòng vì bếp ăn tập thể như cô ấy đâu. Nhưng không vì vậy mà tôi giữ cô ấy lại. Trường ta đang cần giáo viên giảng dạy.

Bà Lợi ngừng lại, hai má đỏ bừng như người ăn trầu. Bà Loan nhìn bà Lợi mỉm cười. Có tiếng ai nói đùa:

- Má chị Lợi đỏ hây hây kìa!

Bà Lợi ném cái lườm cho người vừa nói, nhưng lại toét miệng cười. Bỗng tiếng nói gay gắt của bà Dung làm mọi người đang vui, im bật.

- Đề nghị các đồng chí trật tự! Tôi xin có ý kiến!

- Vâng! Xin mời đồng chí!

Mặt bà Dung xám ngắt, đôi mắt lờn luyệt đảo nhìn khắp lượt mọi người rồi mới nói:

- Tôi không tán thành ý kiến đồng chí Lợi. Việc đưa cô Lý lên dạy học là sai nguyên tắc. Cô ta bị trên kỷ luật, nay có được trở lại dạy học hay không cũng phải do cấp trên quyết định. Trường ta không thể xóa tội của cô Lý đi được - Bà Dung ngừng lời, nhìn xung quanh gườm gườm...

Bà Loan nói:

- Tôi đề nghị đồng chí Dung dẫn chứng khuyết điểm cụ thể về cô Lý? Đồng chí không nên kết tội người khác theo kiểu nói chung chung như thế được.

- Dẫn chứng à? Tại đồng chí để ở đâu mà đồng chí không nghe dư luận của tập thể giáo viên trường ta nói về cô Lý đó sao? Chính tôi đã được đồng chí Sáu phụ trách tổ chức trên Ty giáo dục cho xem tập báo cáo của trường Phạm Hồng Sơn, về tội của cô Lý. Cô ta dạy học sai phương pháp, quan hệ nam nữ lãng nhăng, không mô phạm, vân vân. Tóm lại, cô Lý không đủ đạo đức làm thầy. Vì vậy ở trên mới chuyển cô Lý từ giáo viên xuống làm cấp dưỡng chứ?

- Đồng chí hãy bình tĩnh, đồng chí Dung ạ - Bà Loan nhìn cử tọa. Nét mặt mọi người căng như dây đàn - Nếu người lãnh đạo tin ngay vào cái gọi là "dư luận quần chúng" rồi chụp mũ đánh giá bản chất một con người là sai lầm đấy. Tôi không khẳng định cô Lý không có khuyết điểm. Sự thực cũng chưa có quyết định kỷ luật cô Lý. Đồng chí không nên đưa một vài cá nhân ra, đại diện cho tập thể được. Cái tai của tôi biết nghe điều hay lẽ phải, chứ không biết nghe cái sai. Đây - Bà Loan giở quyển sổ

tay lấy ra tờ giấy poluya có chữ đánh máy đóng dấu đỏ - Các đồng chí nghe tôi đọc:

- "Việt Nam Dân chủ Cộng hòa..." Thôi tôi miễn đọc râu ria! ... Do yêu cầu công tác, Ty giáo dục quyết định:

- Một: điều động bà Trần Thị Lý giáo viên trường cấp hai Phạm Hồng Sơn về làm cấp dưỡng trường sư phạm mẫu giáo.

- Hai, lương và các khoản phụ cấp khác, trường sư phạm mẫu giáo căn cứ vào giấy thôi trả lương của phòng Giáo dục thành phố, tiếp tục trả lương cho bà Trần Thị Lý..."

Bà Loan để tờ giấy xuống bàn, nói:

- Các đồng chí thấy chưa, trong quyết định chỉ nói "do yêu cầu công tác" chứ không phải kỷ luật. Vậy nay cũng do yêu cầu công tác, trường ta đưa cô Lý lên dạy học thay giáo viên ốm là đúng. Đảng viên chúng ta hãy nhìn con người ở hiện tại, ở tương lai, không nên nhìn vào quá khứ của họ một cách nặng nề. Nhất là đối với cái quá khứ của cô Lý không có căn cứ nào, mới chỉ là dư luận. Ở đời, không thiếu gì những kẻ hay ghen ghét, đố kỵ, tung ra dư luận xấu để hãm hại nhau. Chúng ta sáng suốt, không mắc mưu những dư luận sai ấy.

Bà Dung bật đứng dậy:

- Tôi hỏi đồng chí bí thư, đồng chí không tin vào lãnh đạo cấp trên? Chẳng lẽ những báo cáo của trường Phạm Hồng Sơn, của phòng Giáo dục thành phố, cũng là những dư luận sai cả hay sao?

Bà Loan cười, trả lời:

- Đồng chí Dung ạ, đồng chí làm lãnh đạo lâu rồi, vậy mà đồng chí nhìn gần quá. Tôi đã từng gặp rất nhiều những bản báo cáo láo. Đồng chí tưởng rằng, tất cả những

người lãnh đạo báo cáo cho nhau, từ cấp dưới lên cấp trên là trung thực, là đúng cả hay sao?

Hôm nọ tôi họp ở trên Ty, gặp đồng chí Sáu, tôi hỏi về cô Lý. Đồng chí Sáu ấn vào tay tôi một tập giấy rồi nói:

- Đây, chị xem đi! Sao lần nào lên đây chị cũng cứ hỏi xoắn tôi về cô Lý. Cô ấy có bà con với chị à?...

Xem xong cái mớ lộn xộn ấy, tôi hỏi đồng chí Sáu:

- Anh đã điều tra xác minh sự thực chưa?

Đồng chí Sáu trả lời gắt gỏng:

- Tôi cần gì phải điều tra với xác minh? Chị rắc rối lắm! Thời buổi chiến tranh này ai hơi đâu đi điều tra cho mệt? Báo cáo của hiệu trưởng, kèm theo biên bản họp Hội đồng nhà trường là đủ tin rồi. Chả lẽ cả một tập thể lại có thể kết luận sai một con người hay sao?

Tôi nói với đồng chí ấy:

- Trên thực tế có nhiều cái tập thể rất tồi! Trong những bản báo cáo này tôi thấy có nhiều điều vô lý. Về khuyết điểm của cô Lý, họ chỉ nói chung chung, không có một tý sự việc cụ thể nào.

Đồng chí ấy nói:

- Thế tôi mới không dùng đến những từ: kỷ luật, từ khuyết điểm trong quyết định điều động. Chị hay lý sự quá! Chị cứ biết chị cần người, chúng tôi cho. Còn người ấy thế nào, ta không cần bàn đến.

Thấy đồng chí Sáu độc đoán, nổi cáu như thế, tôi không muốn nói nữa. Đấy, lãnh đạo cấp trên của chúng ta quan liêu như thế, mà chúng ta cứ tin tuyệt đối vào họ, thì mọi việc trong xã hội sẽ nhiễm bệnh trì trệ liên miên. Tôi nghĩ đã là người lãnh đạo, bất kỳ ở cương vị lãnh đạo nào

cũng phải có đầu óc suy xét, phán đoán, gặp điều gì phải, làm việc gì đúng ta giải quyết ngay. Việc gì ta lại ngồi chờ cấp trên duyệt hộ sự sáng suốt trong đầu mình? Hoặc đi tin vào mấy kẻ nịnh hót tầm thường kia?

Vậy tôi hỏi đồng chí, hiện nay dở dang năm học, cấp trên không có giáo viên dạy toán cho ta, ta bỏ môn trong chương trình học của giáo sinh hay sao? Hay đồng chí kéo dài thêm một năm học nữa cho tốn phí tiền của Nhà nước? Trong khi đó ta có cô Lý, tội gì lãnh đạo ta không điều chỉnh nhân lực cho hợp lý? Chả nhẽ ta để cho cái khó nó bó khôn của ta hay sao? Cấp trên nào lại khiển trách việc làm đúng của chúng ta? Người lãnh đạo nào có đôi mắt nhìn xa hơn, họ còn mạnh dạn sử dụng ngay cả tài năng của kẻ thù...

- Tôi xin hỏi lại đồng chí bí thư - Bà Dung cất ngang lời hiệu trưởng - Vậy nếu cô Lý dạy lằng nhằng, không đạt yêu cầu thì đồng chí giải quyết bằng phương pháp sáng suốt nào?

- Thì chính đồng chí dạy thay. Đồng chí đã tốt nghiệp khoa toán trường Đại học sư phạm kia mà! Nếu lâu ngày đồng chí quên mất không dạy nổi thì tôi sẽ dạy. Tôi với đồng chí lãnh đạo trường này, nhưng ta sẵn sàng xắn tay vào công việc cùng với mọi người khi cần đồng chí ạ. Thôi, tôi với đồng chí chấm dứt, để cho các đồng chí khác phát biểu.

- Phải đấy!

- Đúng đấy!

- Các đồng chí chiếm hết cả phần chúng tôi rồi!

- Tôi xin có ý kiến!

- Vâng, xin mời đồng chí Lan.

Cô giáo Lan nói:

- Tôi nhất trí với phương án của đồng chí bí thư đưa cô Lý lên dạy thay cô Thu ồm. Lãnh đạo làm việc máy móc, rập khuôn chỉ có hỏng việc. Nguyên tắc à? Đúng! Cần! Nhưng trong hoàn cảnh thực tế diễn biến, ta cũng phải biến hóa kịp thời mới được việc. Nhân đây tôi nhớ đến câu chuyện đời nhà Đường bên Trung Quốc. Vua Đường giao cho hai viên tướng đi trấn ải hai nơi. Trước khi cầm quân đi, mỗi viên tướng đều được nhà Vua ra lệnh cho cách thức đánh, giữ biên thù như thế nào. Đến địa điểm xảy ra chiến trận, một ông tướng chấp hành cứng nhắc đúng lệnh Vua, đánh nhau thua liểng xiểng. Còn ông tướng kia, tùy theo tình hình giặc mà thay đổi chiến thuật của mình đánh đâu thắng đó. Từ đấy Vua Đường rút kinh nghiệm, không vạch sẵn lệnh đánh nhau cho các vị tướng trấn giữ nơi biên ải nữa. Vua giao nhiệm vụ nặng nề ấy cho những tướng tài và dặn họ tùy cơ ứng biến, làm thế nào giữ đất biên giới không bị giặc ngoại xâm là được.

Xin hết ạ!

Có tiếng thì thăm trong cử tọa:

- Cô giáo dạy văn có khác!

- Cô ấy đọc thông kinh sử quá nhỉ!

- Chả trách giáo sinh nào cũng thích giờ giảng của cô ấy.

- Như người ta, bầm tám bốn mươi, chồng con rồi thì trây lười. Đằng này cô ấy vẫn ham học, chăm nghiên cứu sách báo, đọc đủ chuyện trên trời dưới biển. Việc nhà, cô ấy cũng ngăn nắp đầu vào đấy...

Đến lượt Khương phát biểu:

- Tôi chỉ xin nói một ý nhỏ nữa thôi, rồi chúng ta kết thúc cuộc họp. Tôi thấy nhân cách, đạo đức của cô Lý đúng

là con người mới của tuổi trẻ ngày nay. Cô ấy thương yêu, giúp đỡ hết người này đến người khác khi gặp khó khăn bằng tấm lòng của mình, hoạt động văn hóa văn nghệ sôi nổi, làm tốt công tác chính trị của Trung ương Đoàn. Ngày hội nghị Pa-ri vừa ký kết, hầu hết tối nào cô Lý cũng đi biểu diễn văn nghệ ở các đơn vị pháo đến tận khuya. Sáng hôm sau cô Lý vẫn dậy sớm đi chợ xa như thường. Đáng lẽ những hôm như thế nên đổi việc cho cô Lý ở nhà mới phải. Việc động viên bộ đội là tình cảm chung của mọi người dân trong cả nước, chứ đâu phải của riêng ai?

Việc đồng chí bí thư đưa cô Lý lên dạy học rất sáng suốt. Cũng như người tướng giỏi ra trận, biết điều quân bố trận hợp lý, thì đánh nhau không thể thua được, chiến sĩ đỡ thương vong.

Còn khuyết điểm của cô Lý như đồng chí Dung nêu ra, ta cứ giả thiết có đi chăng nữa, cũng không sao. Nếu hơn một năm nay cô Lý cốt làm nhiều việc tốt để chuộc lại lỗi lầm của quá khứ, thì không có lý gì chúng ta nghĩ xấu mãi về cô ấy. Chính sách của Đảng là chính sách nhân đạo. Ngay đối với kẻ thù, Đảng còn mở rộng cửa đón những con người lầm đường lạc lối, quay súng trở về với nhân dân với đất nước, hướng chỉ là con người cùng giai cấp với nhau? Đối với kẻ phạm pháp, ta còn giáo dục, cải tạo họ trở thành người làm ăn lương thiện có ích cho xã hội. Cho nên, việc chỉ bộ ta đưa cô Lý trở lại dạy học là đúng nguyên tắc của Đảng, hợp với yêu cầu của nhà trường, không có gì sai.

- Đúng đấy!

- Nhất trí!

- Tôi cũng định nói như đồng chí.

- Nhất trí cao đấy!

- Đề nghị chủ tọa kết thúc đi thôi!

Bà Dung đứng phất dậy:

- Chưa kết thúc được! Tôi đề nghị chi bộ kiểm điểm đồng chí Khương về vấn đề yêu đương.

Mọi người cười ồ.

- Lạc đề rồi đồng chí Dung ơi!

- Yêu ai là quyền của mỗi người. Kiểm điểm cái gì?...

Khi ra về, bà Lợi nói nhỏ với Khương:

- Cậu không biết chị Dung thù con bé lắm! Đạo cô Lý mới về trường đã làm cho chị ấy một vố đau. Tính con bé cương trực lắm!

Trường ta được bà Loan liên hệ với hợp tác xã, đổi ngô cho chăn nuôi, lấy gạo ăn. Chị Dung tham lam, ngoài suất gạo của gia đình mình, còn đóng ngô ngoài chợ vào, đổi lấy gạo bán ra kiếm lời. Hợp tác xã phát hiện ra, họ không đổi cho nữa. Lợi dụng ngày chủ nhật giáo sinh thổi cơm, lại hết gạo, chị Dung đưa ngô cho giáo sinh ăn rồi lấy gạo sau. Cô Lý đi vay được gạo trong xóm đem về không nghe, bảo giáo sinh phơi ngô đã vo rồi, trả lại chị Dung. Chị Dung tức điên lên, chạy xuống nhà ăn quát cô Lý:

- Ai cho phép cô hỗn thế? Ngô đã vo rồi thì cứ thổi đi chứ. Hao hụt của tôi đi rồi, tôi không nhận nữa. Tôi đổi ngô lấy gạo với học sinh chứ tôi không đổi phần của cô. Đảng nào tôi không đổi ngô lấy gạo? Sao không để gạo đấy cho tôi? Ai là người lãnh đạo ở trường này? Hà?...

Giáo sinh sợ xanh mặt. Lý bình tĩnh trả lời:

- Việc cấp dưỡng là của tôi. Hết gạo, tôi có nhiệm vụ đi vay gạo dân nấu cho giáo sinh ăn. Chị đổi ngô cho lợn ăn chứ chị không có quyền bắt giáo sinh ăn ngô lợn của chị.

- A! Cô này vi phạm chính sách dân vận. Cô không nhớ nội quy cơ quan đi sơ tán không được tơ hào đến cái kim sợi chỉ của dân kia mà?

- Đúng! Nhưng nội quy không cấm vay mượn dân. Chúng ta là người giáo viên nhân dân kia mà!

Lý thủng thảng trả lời chị Dung, giáo sinh cười, ê ăm lên. Chị ta uất quá, nhưng đành cắn răng chịu...

Ra thế đấy, giờ đây Khương mới vỡ lẽ, tại sao bà Dung lại hằn học với Lý.

*

* *

Khương đứng ở ngoài ngán ngừ mãi mới lên tiếng hỏi:

- Tối thứ bảy mà cô Lý không đi xem phim à?

- Dạ - Lý buông tờ báo xuống bàn nhìn ra cửa - Anh Khương cũng không đi à?

Lý nhận thấy sự lúng túng không bình thường của Khương. Cô mời anh:

- Anh Khương vào nhà chơi!

Khương từ chối:

- Cô bận gì cứ làm đi.

- Không, có bận gì đâu! Em đang xem tờ báo Quân đội ấy mà!

Khương đi vào trong nhà nói:

- Trường ta hôm nay đi xem hết, vắng quá!

- Vâng! Lý đứng lên pha nước, bưng đến bàn mời Khương.

- Cô Lý ít đi xem phim nhỉ?

Lý nhìn Khương trả lời:

- Em ngại đi xem phim ngoài bãi lắm anh ạ. Lúc nào rồi, em chỉ thích đọc truyện, đọc báo thôi. Còn phim em cũng thích xem nhưng phải là phim hay cơ! Chứ đi xem những phim không hay em tiếc thì giờ lắm!

- Cô Lý dạy toán mà yêu văn học nhỉ?

Lý ngạc nhiên hỏi Khương.

- Anh cho rằng toán không cần đến văn học ư? Cần lắm! Giáo viên muốn giảng bài dễ hiểu phải tìm lời lẽ giản dị, ngắn gọn và chính xác để diễn tả vấn đề. Trong cuộc sống hàng ngày, khi giao tiếp hay nói chuyện với nhau đều phải dùng đến văn chương. Cùng một sự việc, có người trình bày ngắn gọn, rành mạch, hấp dẫn nhưng người khác nói nhùng nhằng như dây muống ấy, chẳng đầu vào đầu. Còn đối với những tác phẩm lớn, nó nâng tầm suy nghĩ, nâng tầm hiểu biết cho người ta lên nhiều lắm anh ạ. Ấy là chưa nói đến văn học còn có những chức năng thẩm mỹ, giáo dục, vân vân...

Khương nhìn Lý trùu mến:

- Cô nói thế tôi chịu, chịu đấy!

Khương cầm chén nước đưa lên môi, nhưng không uống ngay. Hình như anh còn muốn nhận biết và thưởng thức hương thơm của một loại trà lạ. Anh nhấp một ngụm nhỏ, nhấp nhấp môi:

- Cô Lý cho tôi uống thứ trà gì đặc biệt thế?

- Đố anh biết!

Khương lại nhấp một ngụm nữa, ngụm nữa đến hết chén nước, rồi lắc đầu:

- Tôi chịu, chưa uống loại trà này bao giờ. Trà gì mà thơm man mát, thoang thoang hương sen, không có vị chát ngọt, hơi đắng đắng, nhưng đắng một cách dễ chịu, ngon ngon.

Nghe Khương nhận xét, Lý mỉm cười:

- Anh Khương tỉnh thật! Tâm sen đấy. Không phải trà đậu. Uống tâm sen mát và dễ ngủ. Chỉ tội đắng một tý, nhưng đắng có duyên!

- Cô nói hay quá! Đắng có duyên. Đúng là cô đọc nhiều sách cũng có khác. Nói như cô mới chính xác “đắng có duyên”, chứ “đắng ngon” như tôi là sai. Đã đắng lại còn ngon?

Ngừng một lát, Khương hỏi Lý:

- Uống tâm sen ngủ tốt à cô Lý?

- Vâng! Ngủ rất tốt anh ạ, tâm sen không độc như thuốc ngủ, chỉ tội đắng thôi.

- Mai cô mua giúp tôi với nhé! Tôi hay mất ngủ lắm!

- Anh không sợ đắng à?

- Tôi không sợ đắng. Đắng mà chữa khỏi bệnh thì tốt chứ sao? Thuốc đắng dã tật kia mà! Với lại cái đắng ở đây là đắng có duyên!

Bốn mắt nhìn nhau, Lý vội quay đi nơi khác.

Khương uống chén nước thứ hai, thông thả, ngẫm nghĩ... Chợt nhìn thấy chiếc gối đang thêu dở trên đầu giường Lý, Khương giật mình. Anh hỏi thăm dò:

- Cô Lý thêu gối chuẩn bị tổ chức đấy à?

Lý cười, trả lời:

- Đâu có, em thêu hộ Bình đấy chứ! Anh chưa biết à? Chủ nhật này Bình tổ chức đấy!

- Chà! Tôi vô tâm thật - Khương thở phào nhẹ nhõm -
Bình xây dựng với ai?

- Anh còn nhớ cậu bộ đội đến chơi trường ta hôm vừa rồi không? Cậu ấy cùng làng với Bình. Hai người cùng học với nhau từ nhỏ. Cậu ấy được đơn vị cho về tranh thủ một tuần. Chủ nhật trước Bình về nhà, hai người gặp nhau. Chỉ sau một tối đi chơi bàn tính, họ báo cáo với gia đình xin tổ chức cưới anh ạ. Nhanh như điện.

- Thảo nào - Khương trầm nghĩ - Gần đây anh thấy Bình thay đổi nhanh chóng quá. Từ khi Lý được trở lại dạy học, Bình không hề tham gia vào những cuộc xì xào, nói xấu Lý với cô Mai như trước nữa. Ngược lại, hai người rất thân với nhau, lúc nào Bình cũng chị chị, em em với Lý. "Chị Lý ơi, dạy em đan chữ Vê dua với", "Chị Lý ơi, dạy em thêu với nhé", "Hôm nào em với chị về phố, chọn mua ít chỉ màu đi! Phải chị chọn cho em thì mới được. Em chẳng biết chọn đâu!"... Con người ta khi đang yêu đều muốn đối tốt với những người xung quanh - Bình đang sống với đúng bản chất của mình.

Khương gật đầu:

- Tốt thôi, họ đã hiểu nhau kỹ rồi, cần gì phải kéo dài thời gian tìm hiểu nữa? Cậu ấy trông hiền lành đấy chứ!

- Vâng! Ai cũng khen Bình đẹp đôi, khéo chọn chồng. Thanh niên bây giờ... Lý im bật. Hai người nhìn nhau. Lý ngượng ngịu cúi xuống.

Khương hỏi:

- Thanh niên bây giờ sao hả cô Lý? Cô nói xem nào?

Lý ngẩng đầu lên, nói quả quyết:

- Thanh niên bây giờ khó tin lắm anh ạ - Lý thở dài, đưa tay với chiếc gối đang thêu dở. Cô nắn nắn lại chiếc khung thêu, tay luồn chỉ vào kim.

- Câu ấy không đúng với tất cả thanh niên chúng tôi đâu cô Lý ạ.

Vừa lúc ấy Bình bước vào, mồ hôi nhễ nhại trên mặt.

Bình reo:

- A! Em chào anh Khương! Chị Lý thêu cho em chưa xong cơ à? Bắt đền chị đấy - Bình ngồi xuống cạnh Lý, nhìn theo tay Lý đưa kim thêu bông hồng trắng.

Lý nói:

- Bình yên trí, còn ba ngày nữa cơ mà, tối nay thêu xong!

- Ừ! Chị không biết chứ! Còn nhiều thứ linh tinh lắm chưa đâu vào đâu chị ạ. Em mới mua thiệp mời chiều nay - Bình rút trong túi ra một tập thiệp mời đưa cho Lý xem. Lý gạt đầu:

- Đẹp đấy!

Bình chìa đến trước mặt Khương:

- Anh Khương xem có được không? À! Em định nhờ thầy giáo họa sĩ vẽ cho đôi chim và ... và nhờ anh trang trí giúp em có được không?

- Tôi sẵn sàng cô Bình ạ. Nhưng cô bí mật quá, giờ tôi mới biết.

- O! Em tưởng anh biết rồi chứ? Hôm nọ anh bạn em đến trường chơi là gì?

Tôi biết cô có bạn đến chơi, nhưng chưa biết việc cô tổ chức.

Bình thanh minh:

- Em quên khuấy đi đấy! Anh thông cảm cho em nhé!

Khương nhìn đồng hồ, anh thấy nên rút lui cho Lý với Bình nói chuyện. Thêm một lần nữa, ý định của anh không

thực hiện được. Nhưng hôm nay anh đến chơi với Lý cũng hay. Biết Bình sắp cưới anh mừng cho Bình, mừng về quan hệ của anh với Bình trở lại vui vẻ. Bình nói chuyện với anh hồn nhiên, cởi mở quá! Khương đứng dậy chào:

- Hai cô ngồi chơi nhé! Tôi xin phép về!

- Anh ở lại chơi đã - Bình nói.

- Thôi, tôi về. Cô Bình về sau nhé!

Lý nhìn theo Khương, cô hiểu điều bản khoăn trên gương mặt anh.

IV

Khương đi chơi về khuya. Mẹ vẫn ngồi ở chiếc chõng đầu hè chờ anh.

Trăng mùa thu sáng xanh in rõ bóng hàng cau sai trĩu quả đổ dài xuống sân gạch, những tàu lá khế đu đưa như chiếc quạt quạt cho buồn quả xanh non ngủ. Ánh trăng bao trùm đồng quê tĩnh mịch làm cảnh vật tăng thêm vẻ huyền bí hư ảo. Mặt ao phẳng lặng sáng loáng như gương. Khóm tre ngoài ngõ lá cành xuống gần chạm đầu người. Những giọt trăng lăn qua kẽ lá cành tre, lọt xuống mặt đất, lung linh như chùm hoa cúc vàng. Chùm hoa ấy chạy trên mặt đất lúc nhanh lúc chậm theo làn gió. Khóm tre trông như người thiếu nữ cầm bó hoa vẫy chào mọi người đi qua.

Chờ Khương đến gần, bà cụ hỏi:

- Con đi chơi về khuya thế?

- Con gặp mấy cậu bạn về phép mẹ ạ, lâu ngày gặp nhau nên say chuyện. Mẹ chưa đi ngủ à? - Khương ngồi xuống thêm ngay dưới chân mẹ. Bà cụ im lặng nhìn con. Anh biết mẹ cố ý chờ anh về để nói chuyện. Lần nào cũng vậy, cứ thấy anh về, mẹ chỉ nói chuyện lấy vợ cho anh. Lúc chiều nhà đang ăn cơm, ông Thuần hàng xóm sang chơi. Vừa bước chân qua ngưỡng cửa, ông đã hỏi.

- Thế nào? Lần này anh Khương về hỏi vợ thôi chứ?

Anh Cường của Khương đỡ lời:

- Vâng! Gia đình cũng đang bàn với chú nó, năm nay cưới vợ thôi bác ạ. Bà cháu dạo này yếu lắm rồi. Nếu chú ấy đồng ý cô Hòa ở cửa hàng nông sản trên huyện, thì tết này tổ chức. Ông bà Vượng bên ấy cũng là nơi hiền lành, tử tế. Con cái ông bà ấy trưởng thành hết cả, còn mỗi cô Hòa là út ít. Con bé đến là ngoan - Ông anh liếc nhìn Khương.

Ông Thuần khen:

- Chà! Thế thì nhất rồi, “trâu ta ăn cỏ đồng ta”. Ai chứ, cô Hòa đẹp nhất làng đấy, chú Khương ạ. Gia đình bên ấy làm ăn nên nếp lắm. Nghe đâu có mấy anh bác sĩ ở bệnh viện huyện đặt vấn đề mà nó chưa ưng ai. Với lại ông bà Vượng cũng muốn gả chồng gần cho cô con gái út.

- Vâng, cháu đã thăm dò ý tứ gia đình bên ấy rồi ông ạ. Họ mến chú nó lắm - Cường nói.

Thấy ông anh cứ xoắn vào câu chuyện, Khương hỏi:

- Cô Hòa nào nhỉ, em chẳng biết đấy.

- Chú rõ thật chóng quên! Mới hôm nọ chú gặp nó trên huyện là gì?

Khương nhớ lại một chiều thứ bảy cách đây hai tháng, Khương tạt vào huyện Đoàn rủ anh cùng về, nhưng anh bận việc không về được. Khương vừa dắt xe ra đến cổng, gặp ngay một cô gái đi vào. Đôi mắt đen láy, cười với anh. Mái tóc cô óng mượt chảy dài xuống lưng bắt chân, hai má trắng hồng như quả chín. Hình như Khương đã gặp cô gái này ở đâu thì phải, trông quen quen. Cô gái chào anh, anh “vâng” khê. Anh dừng lại trước mặt cô gái, cố nghĩ xem cô gái này là ai, nhưng rút cục óc anh không tìm ra lời giải đáp. Anh thắc mắc: sao cô gái lạ này lại biết tên mình? Khương càng nhìn xoáy vào cô gái để lục trí nhớ, cô gái ngượng đỏ chín mặt. Cô cúi xuống nói nhỏ: “Anh Khương

quên em rồi nhĩ! Em là Hòa con bà Vương!", "À! Cô Hòa! Thế mà tôi không nhận ra. Cô chóng lớn quá! ... Trông cô... " Khương nhìn Hòa từ đầu đến chân như thể xác nhận lại cái vẻ đẹp mềm mại, chân chất. Khương định nói: "Trông cô đẹp quá!" Nhưng anh im bật. Lời khen ấy đối với một cô gái như Hòa là thừa. "Anh Khương về nhé! Chủ nhật này em không về được. Mai huyện Đoàn thanh niên chúng em đi tăng gia trồng khoai". Khương nhìn theo dáng đi thong thả của Hòa...

Anh Khương nói tiếp:

- Nó nói với tôi, mấy lần nó gặp chú ở làng, chú không nhận ra nó, thành thử nó không dám hỏi.

Khương xác nhận:

- Đúng thế thật! Hơn chục năm trời, ai mà nhớ được.

- Năm nay cái Hòa nó bao nhiêu tuổi chú Cường nhĩ? - Ông Thuần hỏi.

- Nó hai mốt bác ạ, mới ra công tác chưa được một năm mà làm việc tốt lắm. Học trung cấp thôi, nhưng các bản thống kê con số, các bản báo cáo, nó lập chính xác, rõ ràng lắm. Đúng là "giỏi nhà ai quai nhà nấy".

Ông Thuần phụ họa theo:

- Nhất làng đấy! Đẹp người đẹp nét!

Ông Thuần về điều thuốc Lào, châm lửa rít thật mạnh. Cái điều phát ra tiếng kêu giòn tong tóc. Ông ngửa mặt lên, phả ra một luồng khói dài. Mùi khói thuốc xông vào mũi làm Khương ho sặc sụa.

Ông Thuần cười lắc đầu:

- Chú Khương không chịu được mùi thuốc à? Làm trai mà không biết hút thuốc như chú cũng hiếm lắm

đấy. Nhưng này, thời gian ở bộ đội chú cũng có hút thuốc đấy chứ?

- Không, ông ạ! - Khương trả lời.

- Tài nhỉ! Thế mà thằng Đức nhà tôi dạo này nó nghiện nặng rồi. Ngày còn ở nhà, nó cũng sợ khói thuốc như chú ấy. Đến khi đi bộ đội gian khổ quá, nhưng khi buồn, nhớ nhà, ngồi tán gẫu với nhau, có một điếu thuốc thì chuyên tay cả tiểu đội. Mới đầu, cu cậu hút thử bị sặc gần chết. Sau quen dần thành nghiện. Ngày nó còn ở ngoài này, hề có ai về, nó biên thư chỉ xin thuốc lá. Nó thanh minh, nhận lỗi, biết nghiện thuốc là có hại và tốn tiền, nhưng đã trót rồi biết làm thế nào? Uống hết chén nước, ông Thuần nói tiếp - Chú không bị nghiện là giỏi đấy. Con người ta phải có tính kiên quyết mới được. Vì nể nhau hay sợ thiếu lịch sự, nay một điếu, mai một điếu, thành nghiện thôi. Chả trách, chú đi bộ đội bao nhiêu năm người chú vẫn vạm vỡ, khỏe mạnh. Chú với cái Hòa xây dựng với nhau đẹp đôi đấy. Nó vừa có sắc, lại vừa có nét. Mấy đứa con gái cùng đi học với nó, khi về làng thay đổi khác hẳn trước. Các cô ấy mặc cái quần bó sát với ống chân trông cứng nhắc, mặc áo cổ to xòe ra chồm mãi xuống dưới lưng, trông vừa xấu lại vừa tốn vải. Có cô còn phi dê, đầu quần tít như Tây đen nữa chú! Phí hoài cả bộ tóc đẹp! Đảng này cái Hòa nó vẫn nền nã chân quê, chẳng đua đòi cái gì. Nó đẹp giản dị như bông hoa súng ấy.

Khuơng cười đánh trống lảng:

- Cô ấy đẹp thế, đời nào lại lấy cháu?

Anh Cường hỏi ngay:

- Thế nếu cô Hòa đồng ý thì chú nghĩ sao?

- Không đời nào cô ấy lấy em - Khương nói quả quyết.

- Được nhá, nếu tôi hỏi mà cô Hòa đồng ý, thì tết này tổ chức nhá! - Ông anh giao hẹn.

Ông Thuần đứng dậy nói:

- Đúng đấy! Xin phép hai chú, tôi đi họp đây.

Không như những lần trước, mẹ và anh chỉ giục mình lấy vợ một cách chung chung nữa. Nguy quá! ...

Hai mẹ con cứ ngồi như thế một lúc lâu. Sau bà mẹ lên tiếng trước:

- Khương ạ, câu chuyện ban chiều, ý con thế nào?

- Mẹ bảo sao cơ ạ? - Khương vờ hỏi lại.

- Chuyện anh với cô Hòa ấy. Anh nghĩ thế nào? Nếu anh ưng, tết này mẹ xin ông bà Vượng đón nó về nhà mình. Anh còn dùng dằng đến bao giờ nữa?

- Mẹ nói dễ thế? Mẹ tưởng mình đến hỏi, người ta đồng ý ngay đấy.

Mẹ lắc đầu:

- Không dễ đâu. Bao nhiêu đám hỏi, nó chẳng đồng ý ai. Nó ngại các anh ấy ở xa, không gần gũi họ không hiểu họ. Còn gia đình người ta nữa chứ, nó sợ gặp phải bố mẹ chồng cay nghiệt.

- Nếu vậy cô ấy càng không đồng ý con. Con đi vắng bao nhiêu năm, cô ấy biết con là ai?

- Có anh không biết nó, chứ nó biết anh đấy - Tiếng trẻ u ơ trong buồng, bà cụ dừng lại nghe ngóng... Không có động tĩnh gì nữa, chỉ là tiếng trở mình của đứa cháu thứ hai con ông anh.

Bà cụ hạ thấp giọng:

- Anh Cường con cho mẹ biết đã thăm dò ý tứ ông bà Vượng và cô Hòa rồi. Họ đều thuận cả.

Nghe đến đây người Khương nóng bừng lên. Anh có cảm giác như con tim bóp mạnh quá, những mạch máu không vận chuyển kịp, nó cứ giật giật trong cơ thể.

- Chỉ chờ ý con thôi. Nếu con nhất trí, mai mẹ kiểm coi trầu sang thưa chuyện với họ.

Chết cha! Khương nghĩ bụng. Lần này thật rồi, chứ không phải chuyện đùa nữa. Khương hình dung lại hình ảnh Hòa mới gặp hôm nọ. Trông Hòa chỉ chừng mười tám mười chín. Hòa đẹp thùy my đôi mắt đen ướt như hai hạt nhãn nước. Chưa bao giờ Khương nghĩ đến chuyện yêu một cô gái ngây thơ như vậy. Thế mà giờ đây, nếu anh ưng thuận thì cô gái đẹp trong trắng ấy sẽ là vợ anh. Lòng Khương rạo rực, băng khuâng...

- Con nghĩ thế nào? - mẹ Khương lại hỏi - mẹ quý cái nết của nó. Em gái con trên Thái Nguyên mới viết thư về, hẹn tết này cả hai vợ chồng đưa cháu Tuấn về chơi. Dịp ấy tổ chức là tiện nhất, đông đủ cả nhà con ạ.

Khương nhắm tính: Từ nay đến tết chỉ còn hơn bốn tháng nữa, thời gian đi nhanh lắm. Lúc ấy mình sẽ có một cô vợ trẻ đẹp, một tình cảm êm dịu... Khương thả tâm hồn theo trí tưởng tượng bay trong ánh trăng mênh mông cùng với những lời nói ấm ngọt của mẹ đưa anh vào cuộc sống hạnh phúc chồng vợ. Ngày cưới Hòa sẽ mặc như thế nào nhỉ. - Đôi mắt đen láng nước nhìn Khương. Nhưng kia!... Không phải Hòa. Đôi mắt màu nâu trong sáng, thấm đượm một niềm đau khổ âm thầm đang hiện lên... Lý! Đúng Lý rồi! Khương giật mình, người nóng râm ran như kiến đốt. Khương cúi đầu, đưa hai tay vò mái tóc cắt ngắn, xấu hổ với ý nghĩ vừa qua.

Cuộc đời không giản đơn. Không phải cứ lấy được cô vợ trẻ, đẹp đã đảm bảo hạnh phúc. Hoàn cảnh Hòa trái ngược

với hoàn cảnh của Lý. Hòa được sống trong tình thương yêu, chăm bẵm của cha mẹ, anh chị từ tấm bé. Cuộc sống của Hòa bằng phẳng như mặt nước hồ thu. Hòa giống như cây cảnh đẹp bày ở phòng khách. Liệu cây cảnh ấy để ra ngoài mưa gió, nó có chịu đựng được hay không? Còn Lý có thể khẳng định được. Cuộc sống mồ côi cha mẹ từ nhỏ, những gian khổ, thử thách trong đời bộ đội đã tôi luyện cho Lý có một nghị lực vững vàng, một bản lĩnh chắc chắn. Lý có đủ sức lực và tinh thần vượt qua mọi chông gai, vươn tới mục đích cao đẹp. Ngọc càng mài càng sáng. Lý chính là viên ngọc luôn mài ấy. Từ lâu mình đã thầm yêu Lý. Còn Lý có yêu mình hay không? Mình chưa biết.

Đối với Hòa, mình chưa có một rung cảm nào, ngoài sự nhận biết Hòa là một cô gái đẹp ở tuổi dậy thì như mọi cô gái khác. Mình trả lời mẹ thế nào đây?... Cuối cùng, Khương nói với mẹ:

- Mẹ ạ, việc cô Hòa, bảo anh Cường đừng nói gì với họ nữa.

- Sao? Con không ưng nó à? - Mẹ nhìn Khương ngạc nhiên.

Ánh trăng chênh chếch soi rõ khuôn mặt già nua răn reo của mẹ, trong lòng Khương dâng lên tình thương mẹ vô hạn. Nhìn ánh mắt của mẹ, anh như đọc được câu hỏi: “Con không lấy nó còn gì hơn nó nữa?”. Khương xích lại gần mẹ hơn. Anh nắm bàn tay mẹ vào giữa hai bàn tay to khỏe của mình, xoa những vết sạn trên tay mẹ. Trông Khương lúc này giống như đứa trẻ bé bỏng đang làm nũng mẹ.

Giọng Khương run run vì xúc động:

- Mẹ yên tâm, mùa xuân này con sẽ cưới về cho mẹ một cô dâu đảm đang, xinh đẹp. Cô ấy cùng dạy học với con ở trên trường.

Những nếp nhăn trên trán mẹ giãn ra, mờ đi. Gương mặt của mẹ rạng rỡ hẳn lên. Mẹ nói:

- Con nói thật đấy chứ?
- Có thể là thật mẹ ạ.
- Sao lại chưa chắc là thế nào?
- Vì con chưa biết cô ấy có đồng ý
- Cha bố anh! Anh đánh lừa mẹ thế à?

Bà cụ thở dài, rút tay ra khỏi đôi bàn tay của con trai, mắt nhìn vào khoảng không im lặng.

Lát sau Khương động viên mẹ:

- Mẹ bình tĩnh, con kể mẹ nghe. Con không nói dối mẹ đâu.

Bà cụ tươi tỉnh lại ngay:

- Thế con bé ấy người ở đâu?
- Cô bạn con người thành phố mẹ ạ - Khương trả lời.
- Ủi dào! Thế thì hợp với cảnh quê mùa nhà ta làm sao hả con?

- Mẹ không lo, cô ấy rất hợp với cảnh nhà ta. Chỉ có điều cô bạn con khổ, có khó khăn một chút. Mà chắc gì cô ấy đã đồng ý cơ chứ!

Nghe đến đây bà mẹ dõn con trai:

- Vậy anh lấy cái Hòa có hơn không? Chẳng khó khăn gì cả. Anh cứ ừ một tiếng là xong ngay. Lợn, gà mẹ nuôi sẵn cả rồi. Mấy buồng cau kia đến tết cũng vừa đông hạt. Việc gì con đi chuốc lấy cái khó vào mình?

Khương trả lời mẹ:

- Thuận lợi nhờ người khác bày sẵn, con chỉ việc hưởng chưa chắc đã hạnh phúc. Con công nhận Hòa vừa xinh đẹp vừa nết na, nhưng chúng con chưa tiếp xúc, chưa

tìm hiểu nhau như giữa con với cô bạn con. Cô ấy cũng đẹp, hiền lành, mồ côi cha mẹ từ nhỏ. Cuộc sống của cô ấy gian nan, vất vả lắm mẹ ạ.

Bà mẹ buột miệng:

- Rõ tội nghiệp! Mồ côi bố mẹ từ nhỏ thì sướng sao được! Sao con không nói chuyện này với mẹ từ trước? Khổ thế mà trở thành cô giáo là người có chí lắm!

Nhớ lại ngày bố con bị Tây bắn chết, lúc ấy mẹ mới hai mốt tuổi bằng tuổi cái Hòa bây giờ. Anh Cường con mới lên ba, con được một năm, em Ngân con còn ở trong bụng mẹ. Mẹ thương các con sớm mồ côi bố. Mẹ khóc than vật vờ mãi... Mẹ tưởng không giữ được cái thai hơn ba tháng ấy. - Mẹ ngừng lại, rút khăn trong túi áo ra chấm lên đôi mắt mọng nước. Cổ Khương như có vật gì vướng vướng, nghẹn nghẹn. Anh nuốt nước bọt khan... Lúc ấy Khương còn bé quá không nhớ mặt bố. Sau này, nghe mẹ kể bố là du kích bị Tây bắn chết. Khương ứa lắm, nói với mẹ: "Bao giờ con nhớn, con đi giết thằng Tây". Mẹ xoa xoa đầu Khương, ôm ghì cái đầu tóc khét lẹt dài nắng chói nghịch của Khương vào lồng ngực. Khi anh lớn lên, thằng Tây không còn nữa, anh đi đánh giặc Mỹ...

Mẹ nói tiếp:

- Thương các con thiếu tình cảm của bố, mẹ lặn lội nuôi các con sống no đủ. Hòa bình lập lại, các con được Đảng, Nhà nước chăm sóc, được học hành nên người, nhưng mẹ vẫn cứ nghĩ giá còn bố, các con sung sướng hơn. Đảng này, nó không có cả bố lẫn mẹ thì sống ra sao? Tội nghiệp!

Thấy mẹ ngừng lại suy nghĩ. Khương trả lời:

- Con chưa kể với mẹ, vì thực ra giữa con với cô ấy chưa đặt thành vấn đề với nhau.

- Vậy ra anh vẫn chưa ngỏ lời với nó?

Khương mỉm cười vì sự sốt ruột của mẹ. Anh trả lời:

- Phải từ từ chứ mẹ! Chuyện cả một đời người. Con không muốn lấy một người vợ theo cảm tính bề ngoài. Con muốn tìm hiểu cô bạn con cận kề hơn nữa. Khi con lựa chọn ai, không ngoài sự mong muốn của mẹ và anh con.

- Mẹ chưa biết mặt mũi nó thế nào, nhưng cứ nghe con nói nó mồ côi mà trở thành cô giáo, tất phải là đứa trẻ giỏi giang. Tùy con, ai cũng được, mau mau chóng chóng lên. Mẹ già như chuối chín cây con ạ. Chả biết sống chết thế nào.

Khương nói chắc để mẹ yên tâm:

- Lần này lên trường, có thể nào con sẽ dẫn cô ấy về chơi nhà ta mẹ nhé!

- Ừ! Mẹ đi nằm đây, mỏi lưng quá! Con cũng đi ngủ sớm đi, mai còn lên trường, khuya lắm rồi con ạ.

Nhìn dáng đi chắc chắn của mẹ, Khương nghĩ thầm: Mẹ còn khỏe chán. Mẹ hay nói chả sống được bao lâu nữa, để thúc mình lấy vợ. Mẹ khéo thật!

*
* *

Lý mai thu dọn, rửa bát giúp Bình sau đám cưới. Xong việc cô không thấy giáo viên trong trường đâu nữa, chỉ còn mỗi Khương đang bắc thang dỡ cái phong đính đôi chim câu. Cô để rổ bát đầy áp lên cái cối đá trước cửa bếp, đến hỏi Khương:

- Các anh chị ở trường ta về hết rồi hả anh Khương?

- Chỉ còn lại có tôi với cô thôi.

- Chết! Anh em mình mau mau lên còn đuổi kịp họ chứ? - Lý đỡ đầu vãi Khương vừa tháo đinh rơi xuống.

Bình đang kê lại bàn ghế trong nhà nói vọng ra:

- Họ về kẹ họ. Hôm nay thứ bảy, không ai đi đâu mà vội. Ngày mai chủ nhật, anh Khương với chị Lý ở lại chơi, chiều mai hãy về.

Mấy người bà con của Bình cũng nói theo:

- Chả mấy khi thầy giáo, cô giáo về gia đình chơi, hôm nay nhân ngày vui của các em, thầy giáo cô giáo ở lại chơi mai hãy về.

Lý Khương nhìn nhau. Lý từ chối:

- Dạ, xin phép các bác, anh em cháu ngày mai đều có việc bận ạ. Để dịp khác anh em cháu về chơi.

Bình cướp ngay lời Lý:

- Bận cái gì mà bận. Chị chỉ khéo vờ thôi. Chị ở đây với em, mai về.

Suýt nữa Lý bật cười to vì câu nói hồn nhiên của Bình, nhưng Lý kịp hãm lại được. Cô nhìn Khương cũng đang mỉm cười.

Lý nói như phân trần:

- Tôi bận thật đấy Bình ạ. Ngày mai hết hạn mấy quyển sách tôi mượn ở thư viện, tôi phải đem trả. Còn anh Khương - Lý nhìn Khương tỏ ý nhắc anh viện ra một lý do gì đấy cho hợp lý. Khương tỉnh ý nhận ra ngay. Anh nói:

- Tôi cũng đang bận mình họa cho tờ bìa sổ văn nghệ địa phương. Họ đã hẹn tôi sáng thứ hai đến lấy tranh.

Bình chép miệng:

- Anh với chị lý do lý trấu thế!

Khi hai người rẽ ngoặt ra đường cái, Lý quay sang nói với Khương:

- Ta đi nhanh về kẻo muộn anh Khương ạ. Hôm nay đầu tháng trăng lặn sớm. Tí nữa trăng lặn là khó đi đấy.

- Lo gì! Hơn hai chục cây số, có đi chậm lắm cũng tám giờ về đến nhà. Bây giờ mới sáu giờ kém cơ mà.

- Về sớm còn tám giạt, anh Khương ạ.

Hôm nay Lý vất vả nhất. Lý vừa làm đạo diễn lại vừa làm diễn viên chính biểu diễn các món ăn. Thỉnh thoảng Lý ra khỏi bếp, Khương thấy mồ hôi đầm đìa trên gương mặt chín đỏ. Những món tóc mai dính bết vào cái trán cao thông minh. Chiếc áo cánh gụ của Bình bó tròn lấy người Lý, ướt đầm. Trông Lý như một cô gái nông thôn thực thụ. Mấy bà ngồi trên đầu giường cứ tấm tắc khen:

- Cô giáo người thành phố mà sõi việc nhà quê ta quá!

- Thoạt trông, cứ tưởng cô ấy chẳng biết làm gì. Nước da trắng như trứng gà bóc, cổ tay, cổ chân nõn nà, mà lại khéo tay hay việc.

- Người đâu có người quý hóa thế cơ chứ! Đẹp người, đẹp cả nết!

Nghe được những lời khen ấy về Lý, Khương vui sướng, tự hào.

Hai người vẫn đi sóng đôi im lặng. Chân Lý đạp mãi miết, Khương cũng phải đạp nhanh theo để khỏi bị tụt lại sau. Trong lòng Khương nôn nao, sốt ruột. Cứ đi vùn vụt thế này, nói chuyện tâm tình sao được. Khương thầm trách Lý: "Cái cô này đến là vô tâm, người gì mà cứng như đá ấy"...

Bỗng Lý buông một tay lái, ngay người lên, chân ngừng đạp, nói về tiếc rẻ:

- Thôi! Trăng lặn mất rồi!

Khuông nhìn Lý bật cười:

- Trăng lặn có làm sao mà cô phải tiếc thế nhỉ? Không có trăng ta đi chậm chậm lại một chút.

- Chà! Nói như anh ấy, em muốn về cho nhanh cơ!

- Còn sớm chán, sắp về đến nhà rồi còn gì. Hôm nay cô Lý mệt nhĩ - Khuông nhìn Lý.

- Không anh ạ, người em rậm quá, chỉ muốn về tắm cho sạch.

- Tại cô không quen rơm rạ đây thôi.

- Chẳng ai quen được đâu. Trói vào mà đánh, khen thay chịu đòn. Cuộc sống bắt buộc người nông dân khổ thế. Sau này khoa học tiên tiến lên, cấy những giống lúa năng suất cao, không có rạ đụn, rồi cũng phải cung cấp chất đốt cho nông dân chứ. Không cơ giới hóa nông nghiệp, không làm ăn lớn được, nghề nhà nông nước ta còn khổ muôn đời anh ạ.

Khuông thán phục:

- Hôm nay tôi được biết thêm, cô Lý còn có đầu óc của một nhà nông học nữa đấy.

- Em nói thật đấy mà!

- Thì tôi có nói đùa đâu?

Hai người cùng cười rúc rích. Khuông chợt nhớ đến câu nói của một nhà văn nào đấy: “Người nào luôn chăm lo đến cuộc sống của mọi người, thì người ấy khổ”.

Lý cảm thấy hình như Khuông không hiểu mình. Cô nói tiếp:

- Ngày nhà bác học Lương Đình Của qua đời, em khóc mãi đấy anh ạ. Ai cũng bảo em “hâm”. Em thương ông ấy,

tiếc cho đất nước mình mất đi một nhân tài. Em nghĩ nước nào cũng vậy, người ta có thể đào tạo ra Chủ tịch, ra Tổng thống, nhưng không thể đào tạo ra tài năng được? Phải quý trọng người có tài. Nhà trường chỉ là nơi cần thiết để cung cấp kiến thức cho tài năng phát triển mà thôi. Những tài năng của thế giới ngày nay hiếm hoi đếm trên đầu ngón tay, ai cũng biết, ai cũng thuộc tên họ cùng với những sáng tạo của họ. Còn tên những vị Tổng thống, vị Chủ tịch nước có hàng vô thiên lủng, chẳng nhớ được mấy ai. - Lý thở dài - Giá mà nhà nông học Lương Đình Của còn sống, chắc nền nông nghiệp của nước ta không đến nỗi ỉ ạch như bây giờ. Đời sống của người nông dân ta có bát ăn bát để, chứ không đến nỗi nào. Dân giàu nước mạnh. Tiếc thật!... Anh đừng cười em hay nghĩ vớ vẩn thế nhé!

Trời! Khương không ngờ trong óc của Lý có những ý nghĩ rộng đến như thế. Anh thầm khâm phục Lý. “Thân này ví thử làm trai được, sự nghiệp anh hùng há bấy nhiêu?”... Tại sao Lý không phải là đảng viên nhỉ? Cái loại đảng viên như bà Dung sống ích kỷ cá nhân, sao không tống ra khỏi Đảng? Bất chợt Khương hỏi Lý:

- Cô Lý này, ngày xưa cô ở bộ đội, sao cô không phấn đấu vào Đảng?

- Em có... nhưng... Ngày ấy phấn đấu vào Đoàn còn khó hơn phấn đấu vào Đảng bây giờ. Mọi người lúc ấy quan niệm rằng Đảng viên phải có một đạo đức cao cả, tuyệt vời, hơn hẳn quần chúng và phải có tài năng kiệt xuất, dũng cảm phi thường. Như chị Thảo ở đơn vị thông tin của chúng em, phấn đấu sây vẩy ra, bao nhiêu lần chị ấy giành phần chết về mình, lao vào nơi bom giặc vãi như mưa để nối thông mạch đường dây. Chị ấy có gần chục cái huân chương mà mãi đến lúc chị ấy hy sinh mới được kết

nap Đảng nữa là em, mới đi bộ đội có mấy năm, chưa chiến đấu được là bao...

Khương thở dài.

- Tôi hiểu. Tôi hiểu!... Lúc ấy đúng là đảng viên đi trước làng nước theo sau. Còn bây giờ... Khương ngoặt câu chuyện sang hướng khác:

- Nghe nói... trước kia Lý đã lập gia đình, nhưng hoàn cảnh éo le lắm phải không?

Lý ngạc nhiên hỏi Khương:

- Sao anh Khương biết?

- Tôi nghe người ta nói, tôi không tin. Tôi muốn được nghe chính Lý kể kia!

- Anh muốn biết để làm gì mới được chứ? - Lý vặn lại Khương.

- Để... để... Chắc cô Lý cho là tôi tò mò chứ gì? Không. Tôi về công tác ở trường lâu rồi, chẳng cần phải thanh minh cô cũng hiểu tôi là người không có tính như thế.

Lý im lặng, Khương nói tiếp:

- Nhiều lần tôi muốn hỏi chuyện Lý, nhưng chưa có dịp - Khương hạ thấp giọng hơn - Nhất là sau cái hôm họp chi bộ quyết định Lý trở lại dạy học ấy, tôi muốn gặp Lý để tìm hiểu sự thật. Tôi còn có ý định: Nếu cô không được trở lại dạy học, tôi sẽ làm việc này cho ra nhẽ. Nhưng rút cục mọi việc tốt đẹp cả.

Lý cắt ngang câu nói của Khương:

- Sao? Lại có cả cuộc họp chi bộ về em kia à?

- Còn gì nữa! Cô không biết à?

- Không! Em chỉ biết cô Loan bảo em bàn giao công việc nhà bếp lên dạy toán thay cô Thu ồm. Cô Loan đưa tập giáo

án của cô Thu cho em nghiên cứu soạn bài, tuần sau lên dạy.
Cô Loan không nói gì đến cuộc họp chi bộ nào cả.

- À! Đúng rồi, nguyên tắc, tôi quên!

- Vậy cuộc họp chi bộ nói về em như thế nào? - Lý hỏi.

- Cô lại tò mò rồi, cứ từ từ, cái gì nói được tôi sẽ nói.

- Vâng! Anh nói đi! Em chẳng tò mò làm gì. Em muốn nghe để xác minh sự suy nghĩ của em thôi.

Khương hỏi:

- Thế cô nghĩ về cái gì nào?

Lý nhìn Khương vẻ ngại ngại không muốn nói ra.
Khương động viên:

- Cô cứ nói, không sao.

Lý giao hẹn:

- Em nói nhé!

- Thì tôi đã bảo cô cứ nói đi, còn đắn đo gì nữa?

- Em... em thấy Đảng viên như cô Loan mới là Đảng viên, hiểu trưởng cho ra hiệu trưởng. Không như những đảng viên khác, lãnh đạo khác tham nhũng, đạo đức giả, lối sống hai mặt, nạt dưới nịnh trên. Em đã từng...

- Gặp phải hiệu trưởng như thế chứ gì? - Khương đỡ lời Lý.

Lý trở mặt ngạc nhiên:

- Sao anh biết?

Khương không ngờ câu nói hú họa của mình lại trúng vấn đề. Anh cười hóm hỉnh:

- Biết chứ! Nhưng mà thôi, chuyện ấy tôi hỏi cô sau. Đúng như cô nhận xét, bà Loan là người lãnh đạo công bằng, sáng suốt, không ưa kẻ nịnh thần. Qua đấu tranh

gay gắt trong chi bộ, tôi mới biết điều uẩn khúc trong hoàn cảnh của cô. Tôi muốn hỏi cô thật chi tiết để tìm cách giải quyết tích cực nhất.

À ra thế - Lý nghĩ thâm trong bụng - Chi bộ ra chi bộ. Lâu nay mình vui sướng thì người khác lại trần trở. Thế mà có lúc mình đã nghĩ ở đời này khó gặp được người tốt. Ngay đối với cô Loan, mình cũng còn chưa tin hẳn. Mình ngờ ngẩn quá.

- Hôm nay thư thả, cô có thể kể cho tôi nghe được không cô Lý?

Lý từ chối:

- Chuyện em có gì đáng kể đâu anh. Em kể chuyện cô Loan cho anh nghe nhé!

- Chuyện cô Loan thế nào? - Khương ngạc nhiên hỏi lại.

- Chuyện xảy ra ngày em mới về trường này kia. Bà Dung thông đồng với tay Bá, phụ trách vật tư xây dựng của trường tham ô hai bao xi măng và ba tạ vôi. Nhưng họ báo cáo với cấp trên là bị mất trộm và nghi ngờ cho cô Loan lấy. Vì chính tay cô Loan giữ chìa khóa kho xi măng. Họ vu khống cho cô Loan đủ thứ. Nào là tính cô Loan quá dễ dãi để giáo sinh coi thường. Nào là cô Loan tuổi già lắm cẩm, sức yếu. Nào là cô Loan kéo bè kéo cánh, lôi sổ đông về mình vân vân. Họ muốn hất cô Loan về hưu sớm, cho bà Dung nhảy lên chức hiệu trưởng. Vì lúc ấy có chủ trương đưa cán bộ trẻ vào hàng ngũ lãnh đạo mà! Khi đoàn thanh tra ở tỉnh về làm việc, lại phát hiện ra chính là Dung ăn cắp vôi, xi măng đem về xây nhà riêng. Nhưng bà Dung có cái "ô" to lắm, nên họ đổ tội cho tay Bá. Sau họ điều tay Bá lên Ty làm cán bộ to hơn mới chết chứ. Họ bưng bít chuyện này kín lăm. Nhưng anh tính, tai vách mạch rừng, họ bưng bít sao nổi? Anh thấy có ghê không?

Giữa lãnh đạo với lãnh đạo cũng nghi kỵ nhau, lật nhau như lật bàn tay ấy.

Khương gạt đầu tán thành:

- Ô, thảo nào bà Dung - Khương định nói bà Dung như cái thùng rỗng hay kêu to, nhưng anh lại thôi.

- Anh nói bà Dung sao?

- Tôi muốn nói chân lý cuối cùng sẽ thắng.

- Nhưng có nơi, có nhiều việc em thấy chân lý vẫn bị thua. Có khi chân lý thuộc về một cá nhân. Cá nhân ấy phải chịu hy sinh trước một tập thể sai.

- Cũng có thể... Nhưng Lý kể chuyện mình đi.

Lý cười giòn tan, giọng cô trong trẻo:

- Anh Khương không thấy ánh đèn ở trường mình kia à? Về tới nhà rồi, còn kể gì nữa?

- Ô nhĩ! Đi nhanh thật! Vậy bao giờ Lý mới kể?

Khương thở dài, hai người xuống đất xe đi vào cổng trường. Đến chỗ rẽ có ánh đèn, Khương thấy mắt Lý sáng long lanh:

- Chuyện em dài lắm! Anh muốn nghe, chủ nhật nào rồi, anh sang chỗ em nhé! Tạm biệt! Chúc anh ngủ ngon!

Về đến nhà, Lý mở hòm lấy ra bộ quần áo đi tắm.

Nước sông về mùa thu trong veo. Ban ngày đứng trên bờ nhìn rõ những cây rong mềm mại múa lượn theo làn sóng. Lý nhào người bơi ra giữa sông. Cả ngày đun nấu nóng nực, giờ được vùng vẫy thỏa thuê dưới dòng sông êm đềm này thực là mát mẻ. Lý đắm mình trong nước mãi, không muốn lên bờ.

Tắm xong người nhẹ nhõm hẳn đi. Mùi băng phiến từ trong bộ quần áo thoang thoảng, dễ chịu. Lý nằm suy nghĩ

xem có nên kể cho anh Khương nghe về cuộc đời mình hay không? Từ lâu, mình cảm thấy anh Khương muốn hỏi mình điều gì hệ trọng. Nhìn nét mặt nghiêm trang của anh như vừa triu mến, lại vừa dè dặt đến khác khổ mỗi khi anh đến chơi với mình mà thương thương. Mặc dù anh ấy cố giữ vẻ đĩnh đạc, bình thản, nhưng mình vẫn đọc được thấy trong đôi mắt có điều gì day dứt, bồn khoăn...

Mình có nên kể hết sự thật trong đời sống muôn hình muôn vẻ, đầy bi kịch ở cái trường Phạm Hồng Sơn ấy không? Liệu anh Khương có tin không? Anh Khương có tin rằng trong thực tế có những cán bộ lãnh đạo, có những đảng viên thoái hóa bê tha như thế không? Anh Khương có tin rằng trên đời này còn có cán bộ, công nhân bị trù dập oan ức như mình không? Nhờ anh ấy hiểu không đúng, anh ấy đánh giá lập trường tư tưởng mình thì sao?... Không! Anh ấy đã mặc tấm áo bộ đội, từng xông pha trong lửa đạn, từng đặt chân lên khắp mọi miền đất nước, sao lại không thấm nỗi đau dân tình? Cuộc sống chiến đấu gian khổ căng thẳng đã tôi luyện cho người chiến sĩ quân đội có một bản lĩnh thép. Họ tin yêu cuộc sống, tin yêu con người. Họ căm thù giặc sâu sắc, họ cũng căm ghét sâu sắc những điều bất công phi lý, trái với đạo đức và lẽ sống của con người. Mình cứ kể hết cho anh ấy nghe.

V

Tiếng ve râm ran trên hàng cây trước phòng làm việc của giám đốc xí nghiệp bánh kẹo, ông dừng tay viết nhìn ra ngoài trời. Những bông mây trắng nổi trôi lững lờ trên không...

- Chào bác! - Một nữ công nhân bước vào.

Ông giám đốc vui mừng đứng dậy:

- Chào chị! Mời chị ngồi!

Ông giám đốc rót chén nước, đưa tận tay chị công nhân. Vẻ mặt ông lúng túng.

- Tôi mời chị đến... Tôi không biết nói thế nào để chị thông cảm. Cháu Hải nhà tôi về nghỉ hè. Nó mếu con bé Lý nhà chị. Nó nói, nó học ở Hà Nội mấy năm, chưa gặp cô gái nào có sắc đẹp hấp dẫn lạ lùng đến như thế. Nó giục tôi nói với chị nhận phần con bé Lý cho nó.

Bác Lý cười chân thành:

- Bác thông cảm cho tôi, cháu Lý còn dại lắm! Bác đã biết cháu mồ côi cả cha mẹ. Tôi đón cháu về nuôi, những tưởng cho cháu học hết cấp ba, nhưng mới xong lớp Bảy cháu đã đòi đi làm bằng được. Hiện nay cháu đang học bổ túc lớp Mười đấy bác ạ. Tính cháu ương lắm, định làm gì thì chẳng ai giữ được. Lúc nào cháu cũng chúm mũi vào học với đọc sách. Cả tủ sách chính trị, quân sự của nhà tôi, cháu đọc hết mọi quyển. Nhiều đêm khuya quá, tôi giục cháu đến ba bốn lần mà cháu vẫn không chịu đi ngủ. Hôm

nào cháu đi ngủ sớm nhất cũng phải mười giờ. Mới có tí tuổi đầu mà lúc nào cũng ngẫm nghĩ như bà cụ. Nghe chừng cháu nó còn đang theo đuổi ước mơ nào đấy.

Ông giám đốc cười xòa:

- Chị cứ nhận lời cho cháu Hải nó yên tâm, đã cưới ngay đầu mà lo? Còn chờ hai năm nữa cháu Hải mới học xong, lúc ấy cháu hai mươi hai tuổi, cháu Lý nhà chị hai mươi là vừa. Chỉ cần chị nhận lời cho người khác khỏi dòm ngó thôi. Ý cháu Hải nó muốn thế.

Từ chối khéo không được, bác Lý nói thật với ông giám đốc:

- Bác ạ, nói thật với bác, cháu Lý nó mới mười lăm tuổi.

Ông giám đốc vừa đưa chén trà lên môi, liền ngừng tay lại:

- Sao! Cháu mới mười lăm à? Khi cháu xin vào làm hợp đồng mới có...

- Cháu mới mười ba - Bác Lý đỡ lời - Cháu khai tăng lên mười sáu để được nhận vào làm bác ạ.

- Chà! Con bé có chí quá! Chả trách trông nó có vẻ cứng rắn như người lớn. Người cháu phổng phao, khỏe mạnh như thế chả ai nghĩ cháu ở tuổi thiếu niên - Ông giám đốc ngừng lại để suy nghĩ. Sau ông nói tiếp:

- Chắc cháu Hải nó tiếc đấy, nhưng em còn ít tuổi thế, chả dám nghĩ chuyện yêu đương nữa. Còn về cháu Lý, chị cứ yên tâm. Dù tôi biết cháu khai tăng tuổi, tôi cũng không hở cho ai biết. Hơn nữa, cháu Lý làm việc không kém gì người lớn. Cháu ở trong hoàn cảnh đặc biệt, thì ta cũng phải xử sự theo lối đặc biệt. Cháu nó có nghị lực như thế cần phải động viên khuyến khích cháu. Khi nào cháu

tốt nghiệp lớp mười, tôi sẽ cho cháu đi học Đại học Thương nghiệp. Những trẻ có chí như thế cần được nâng đỡ chị ạ.

Bác Lý chào ông giám đốc ra về vui vẻ. Đến đầu phố Trần Hưng Đạo, bà gặp một đám đông tranh nhau mua báo Nhân dân. Tiếng rao báo của ông bán báo già quen thuộc ở thành phố này cất lên oang oang.

- Báo mới đây! Tin mới đây! Một Điện Biên Phủ trên không đây! Kính mời đồng bào mua. Ô báo mới!...

Bác Lý len vào mua một tờ báo.

Giặc Mỹ mở chiến tranh leo thang ra miền Bắc bắn phá. Ác liệt nhất là hai ngày mồng ba và mồng bốn tháng tư năm 1965 này, chúng liên tục ném bom phá cầu Hàm Rồng Thanh Hóa. Máy bay Mỹ lượn rợp trời như đàn quạ đen lồng lộn, lao xuống đất cướp mồi. Quân và dân Thanh Hóa anh dũng đánh trả bọn cướp trời quyết liệt. Trong hai ngày đêm chiến đấu, ta bắn rụng bốn mươi bảy máy bay giặc Mỹ, bắt sống một số phi công đầu sỏ của quân đội Hoa Kỳ. Cả nước xôn xao xúc động về trận “Điện Biên Phủ trên không” ấy. Nữ dân quân Hoàng Thị Tuyền vác những hòm đạn nặng gần gấp đôi trọng lượng của mình, tiếp tế cho đơn vị pháo bắn máy bay giặc, làm thế giới phải kinh ngạc.

Tám gương sáng Hoàng Thị Tuyền gieo vào lòng Lý như hạt thóc giống được gieo xuống ruộng bùn ngấu nên chóng bén rễ, xanh cây. Lý trông ngóng những đợt tuyển quân mới của tỉnh xem có lấy nữ không. Cô chờ hết đợt này đến đợt khác, vẫn chưa có chính sách lấy nữ bộ đội. Lý tám tấc không yên.

Có lần Lý đến thẳng ban chỉ huy quân sự tỉnh thắc mắc:

- Tại sao các bác không nhận nữ vào bộ đội? Chúng cháu cũng khỏe không kém gì nam giới?

Đồng chí tỉnh đội trưởng ôn tồn bảo Lý:

- Bác rất hoan nghênh tinh thần của cháu, nhưng hiện nay ở trên chưa yêu cầu tuyển nữ, thì bác làm thế nào được? Chẳng riêng gì cháu, nhiều cháu gái khác cũng đến đòi đi bộ đội như cháu. Bác khát các cháu đợt sau.

- Bác tập hợp nguyện vọng của nữ thanh niên chúng cháu, báo cáo lên Đại tướng Võ Nguyên Giáp xem nào? Có khi trên cao không biết con gái chúng cháu cũng sôi sục lòng căm thù giặc chẳng kém giới mày râu.

Đồng chí tỉnh đội trưởng cười mỉm, bảo Lý:

- Thôi được rồi, cháu cho bác cái địa chỉ, bác báo cáo lên cấp trên, có thể nào bác sẽ tin cho cháu biết - Đồng chí tỉnh đội trưởng mở sổ tay ghi địa chỉ của Lý.

Nhìn khuôn mặt hồn nhiên, xinh xắn của Lý nhận nhận vẻ cương nghị của người lớn, tỉnh đội trưởng thăm mền phục. Ông tiễn chân Lý ra tận ngoài cổng mới quay vào phòng làm việc.

Tỉnh đội trưởng chấp hai tay sau lưng, đi đi lại lại suy nghĩ... Hóa ra cô bé được đặt tên "Bồ câu trắng" đây!

Ngay từ đợt tuyển quân đầu tiên của tỉnh, các đồng chí phụ trách về kể lại cho đồng chí tỉnh đội trưởng nghe câu chuyện một cô bé đến đòi khám nghĩa vụ quân sự. Các đồng chí trong ban tuyển quân giải thích thế nào, cô bé cũng không nghe, cứ nằn nì:

- Hay các bác bỏ chữ Thị đi, khai Trần Lý thôi, coi như cháu là con trai đi khám nghĩa vụ? - Không ai nhìn được cười nhưng Lý vẫn nói say sưa:

- Sao các bác lại không cho con gái chúng cháu yêu nước? Các bác khám thử sức khỏe cháu xem nào? Trông người cháu có nước da trắng, các bác tưởng cháu yếu.

Không phải đâu, từ bé sáng nào cháu cũng tập thể dục, cháu khỏe lắm.

Các bác sĩ và mọi người cười rũ ra. Lý tưởng họ giấu mình cô ức phát khóc lên.

- Các bác không tin, các bác cứ thử nhận cháu vào bộ đội xem nào? Xem cháu có đánh giặc được không? - Lý cắn môi, nấc lên vì uất ức, vừa đi ra cửa vừa nói hậm hực - Được rồi! Cháu sẽ có cách để đi bộ đội cho mà xem!...

Trong phòng làm việc của ban tuyển quân im lặng. Hình như ai cũng suy nghĩ về hành động yêu nước của Lý.

Bỗng một bác sĩ phá tan sự im lặng đó:

- Trông cô bé như chim bồ câu ấy! Một gương mặt chưa thành niên, đã có lòng yêu nước như thế thì đế quốc Mỹ thắng sao nổi Việt Nam.

Nghĩ đến đây đồng chí tỉnh đội trưởng gật gật đầu: “À... Phải rồi, ta có thể...”.

*

* *

Một chiều mùa đông giá lạnh, bà con xã viên đang gặt lúa dưới ruộng, trông thấy một nữ bộ đội rảo bước trên con đường rẽ vào núi Gôi. Thỉnh thoảng nữ chiến sĩ ấy dừng lại, nhìn đồng lúa, nhìn bầu trời, rồi lại bước đi thoăn thoắt...

Người ta có cảm giác nữ chiến sĩ ấy giống như con sáo ngày mùa. Sáo bay lên bay xuống hót thánh thót trên cánh đồng, thỉnh thoảng lại sà xuống thửa ruộng vừa mới gặt bắt con muỗi béo múp, rồi vút lên chao nghiêng đôi cánh đen điểm hoa trắng vây chào những người đang gặt.

Nữ chiến sĩ ấy chính là Lý. Sau ba tháng học tập căng thẳng, hôm nay cô trở về đơn vị.

Từ trong bầu không khí ngọt ngào hơi người của chiếc ô tô khách chật như nêm cối, Lý bước xuống đường thấy người nhẹ bẫng. Trời rét, nhưng gió từ cánh đồng đưa lên hương lúa chín làm cho con người thấy ấm áp, dễ chịu. Lý để ba lô xuống, hít thật mạnh mấy cái như muốn thu hút tất cả không khí trong lành của đồng nội vào lồng ngực. Lý cử động tay chân mấy cái cho đỡ mọi, rồi lại khoác ba lô bước xuống con đường chạy qua cánh đồng.

Đi giữa biển vàng mênh mông đồng lúa, Lý có cảm giác lâng lâng trong tâm hồn. Cô dừng chân, ngắm nhìn màu vàng của sự no ấm lòng tràn đầy vui sướng! Ngày Lý ra đi, cánh đồng lúa mới vào thì con gái, xanh ngắt ngát. Thế mà bây giờ, đồng vàng rực bóng nắng. Chóng thật! Cùng một lúc, bao nhiêu tình cảm bỗng rộn lên trong người Lý. Cô muốn bước thật nhanh về đơn vị. Giờ này chắc đồng đội đang luyện tập trên quả đồi phía sau ngọn núi cao cao kia. Mình đi nhanh thế nào cũng kịp gặp đồng đội ở đó. Suốt ba tháng học tập, lúc nào Lý cũng nhớ về đơn vị, nhớ thủ trưởng Thành có giọng cười to, thoải mái. Cô mong thời gian đi nhanh để sớm được trở về đơn vị. Thỉnh thoảng Lý lại lo lo, sợ mình về không kịp, nhớ do yêu cầu chiến đấu, đơn vị đi vào Nam trước mắt. Mặc dù thủ trưởng Thành thường xuyên gửi thư kể vắn tắt tình hình đơn vị và đồng viên Lý học tập cho tốt, nhưng ý nghĩ trên vẫn chợt đến chợt tan trong đầu Lý.

Lý hồi hộp nghĩ đến lúc vui mừng gặp lại đơn vị. Không biết mấy bạn đi học lớp y tá đã về chưa? Loanh quanh thế nào Lý nhớ lại về lớp học, nhớ Thúy, nhớ Hồng cùng trọ nhà dân. Hình ảnh bà cụ chủ nhà có dáng đi hơi còng, với chị con dâu tươi vui, hiện rõ trong tâm tưởng của

Lý. Hương lúa chín nồng nàn quần lấy người Lý, níu chân Lý. Lý cứ muốn đứng ngắm cánh đồng mãi, muốn hít tất cả không khí đầy hương thơm man mát, ngọt ngào từ những thửa ruộng đang gặt kia bay lên...

- Đứng lại! Giơ tay lên! - Một giọng hô danh thép bất ngờ kèm theo tiếng lách cách lên đạn, làm Lý đứng sững lại. Cô đang mãi leo lên quả đồi, nơi số đông chiến sĩ tụ tập, không chú ý đến hai bên đường. Lý đưa mắt nhìn quanh, không thấy động tĩnh gì, cũng không thấy một ai. Cô ngơ ngác ngó ngó vào mấy bụi cây bên đường thì từ phía sau, ba chiến sĩ cầm súng rẽ bụi cây đứng lên. Sau lưng mỗi chiến sĩ đeo một vòng lá nguyệt trang, giống như bụi cây họ vừa nấp. Lý chưa kịp nói gì, một trong ba chiến sĩ hỏi:

- Thế nào? Chiến sĩ thông tin không nhận ra chiến sĩ trinh sát à? Ra mặt trận, Bỏ câu trắng cứ ngơ ngơ thế chỉ làm miếng mồi ngon cho họng súng giặc mất thôi. Nữ đồng chí có đôi mắt tinh tường thế kia mà không nhận ra được bọn này, thì thằng Mỹ cứ gọi là mù tịt - Cả ba người cười vang. Họ khéo nhau đi lên ngọn đồi.

Tiếng còi thu quân rúc lên inh ỏi. Các chiến sĩ từ khắp ngả đổ về nơi tập trung. Mỗi người đeo một vòng lá nguyệt trang, hệt như rừng cây con đang di động

Mọi người vây quanh Lý hỏi chuyện tíu tít. Ai cũng khen Lý lớn lên, xinh hơn ngày mới nhập ngũ, làm Lý ngượng, hai má đỏ bừng.

Thủ trưởng Thành đi đến bắt tay Lý:

- Cô Lý về đây à! Trông cô lớn lên nhiều quá!

- Thưa thủ trưởng, anh nuôi ở trường thông tin mất tay đây ạ - Một chiến sĩ trẻ tinh nghịch nói xen vào.

Mọi người cười ồ lên. Thủ trưởng Thành cũng cười thoải mái, giọng cười to, đặc biệt, sau ba tháng nay Lý mới lại nghe thấy.

Đợi cho tiếng cười ngớt, thủ trưởng Thành nói tiếp:

- Cô Lý về đúng dịp quá! Mấy chiến sĩ đi học lớp y tá cũng mới về chiều hôm qua. Ngày mai ta có thể tập phối hợp được rồi. Đơn vị ta tiếp tục huấn luyện hai tháng nữa mới xuất quân.

Lý mở ba lô lấy ra tờ giấy chứng nhận của trường thông tin đưa cho thủ trưởng Thành. Các chiến sĩ cùng xúm lại xem. Vừa đọc, thủ trưởng Thành vừa gật gật đầu. Gương mặt anh tươi dần lên, những nét nhăn nhó trên trán anh giãn ra. Mấy chiến sĩ nói với nhau: “Chà! Đạt loại xuất sắc các cậu ạ!” Họ reo hò ầm ĩ, như chính mình được khen vậy. Còn Lý thì ngượng ngùng, lúng túng. Cô cứ xóc xóc mãi chiếc ba lô trên vai.

Thủ trưởng Thành nhìn thẳng vào mắt Lý. Anh đưa tay bắt tay Lý lần nữa:

- Chúc mừng đồng chí điện báo viên giỏi!

Lý cảm động trước lời khen nghiêm chỉnh của thủ trưởng, tay cô run run trong bàn tay trai rập của thủ trưởng.

VI

Bốn giờ sáng, tiếng còi lệnh tập trung quân vang lên khắp xóm. Các chiến sĩ đang ngủ, bật dậy, xỏ chân vào giày, nhanh chóng gấp màn gọn ghẽ, nhét vào chiếc ba lô đầy ắp đã chuẩn bị từ tối hôm qua.

Tiếng còi rúc. Tiếng người gọi nhau í ới. Tiếng chân chạy rậm rịch làm náo nhiệt cả thôn xóm. Ánh đèn pin loang loáng khắp các ngõ.

Lý cùng đông đội chạy ra sân kho tập trung. Chỉ sau mười phút, tất cả đơn vị đã hàng ngũ chỉnh tề. Ông bí thư Đảng ủy xã thay mặt nhân dân chúc các chiến sĩ lên đường mạnh khỏe, chiến đấu dũng cảm. Xã tặng đơn vị một ít xôi, chuối cho anh em ăn lót dạ. Thủ trưởng Thành cảm ơn ban lãnh đạo xã và nhân dân đã hết lòng thương yêu chăm sóc bộ đội. Ông bí thư Đảng và thủ trưởng Thành ôm ghì lấy nhau.

Lý xúc động trước tình cảm chia tay lưu luyến ấy, bỗng có ai giúi vào tay Lý gói xôi nóng hổi với mấy quả chuối tiêu thơm lừng. Tiếp theo là giọng nói quen thuộc:

- Lý ơi, con nhớ giữ gìn sức khỏe nhé! Nhớ biên thư về cho mẹ. Bì đông của con đâu, đưa đây cho mẹ rót nước vào.

Mẹ Nuôi là Hội trưởng "Hội mẹ chiến sĩ", là chủ nhà Lý ở. Đêm hôm qua mẹ không về nhà. Mẹ bận việc thổi xôi, đun nước cho bộ đội sáng nay hành quân vào tuyến lửa.

- Có nhớ bàn chải đánh răng, khăn mặt không con? Các con hay quên những thứ đó - Vừa nhét nắm xôi vào túi bên chiếc ba lô con cóc cho Lý, mẹ Nuôi vừa hỏi.

Lý gục đầu vào ngực mẹ Nuôi, nước mắt ướt dính áo mẹ. Mẹ Nuôi ẵm Lý ra, cười xoa:

- Con bé này mau nước mắt! Mẹ đi trao quà cho anh em đây!

Lý bịn rịn nói với mẹ Nuôi:

- Mẹ ở lại mạnh khỏe, khi nào có dịp, con sẽ về thăm mẹ.

- Mẹ tin chắc như vậy. Con đi nhá!

Lý nhìn theo dáng mẹ Nuôi cao gầy, thấp thoáng giữa hàng quân. Tiếng anh em chào hỏi mẹ xôn xao.

Đơn vị đi xa rồi, Lý còn nhìn thấy bóng mẹ Nuôi cao gầy cầm chiếc khăn mặt bông vẩy vẩy...

Đoàn quân đi trong im lặng. Các chiến sĩ muốn giữ lại tình cảm đầm ấm của nhân dân trong buổi tiễn đưa.

Trong thời gian ngắn ngủi ở với mẹ Nuôi, Lý được mẹ dạy bảo nhiều điều hay lẽ phải ở đời. Mẹ bảo: “Con người ta, dù làm việc gì, dù ở vào bậc địa vị nào, cũng cần phải có cái tâm, phải có cái đức. Ai không có tấm lòng, thì dù có ranh ma, chui sâu, leo cao đến đâu cũng không thành đạt được. Cụ Nguyễn Du dạy chúng ta: “Chữ tâm kia mới bằng ba chữ tài”. Con là đứa trẻ mồ côi mà còn có chí, mẹ quý con. Con sẽ gặp được nhiều người tốt trong đời dẫn dắt con đi...” Mẹ Nuôi thương yêu Lý chẳng khác gì con đẻ. Nhưng Lý có cảm giác: Ngoài tình mẹ con, ở mẹ Nuôi còn có một tình cảm cao hơn thế nữa. Bây giờ Lý hiểu ra rồi. Đó là tình yêu nước của mẹ. Lý bước theo đồng đội, nhưng trong tâm tưởng vẫn hiện lên hình ảnh mẹ Nuôi đứng ở đầu đoàn người tiễn đưa, giơ chiếc khăn mặt vẩy vẩy. Gối xôi của mẹ để trong ba lô của Lý vẫn nóng hổi tỏa mùi nếp thơm ở đằng sau lưng...

Trời sáng. Tiếng gà gáy râm ran khắp xóm thôn. Trên bầu trời xanh xám, rải rác còn mấy ngôi sao lấp lánh. Hơi gió ẩm ướt thỉnh thoảng lùa tới như một làn sóng uyển chuyển. Cây cối khê rì rào đón mừng ngày mới. Chân trời thẳm dần lên. Trong các khóm tre, những con cò thức giấc bay đi bay lại vụng về.

Mây trắng trôi lững lờ. Cánh đồng lúa xanh rờn xa tấp. Tiếng cuốc cuốc rộn rã vang lên.

Khi đơn vị Lý đặt chân lên con đường tắt qua cánh đồng ra đường cái thì bình minh rực hồng, gió hây hây, mặt trời đỏ thắm từ từ nhô lên khỏi chân trời. Đàn sẻ ríu rần quanh đồng rơm. Mấy con chim chìa vôi bay lên bay xuống trên cánh đồng lúa hót ríu rít. Cảnh vật phương xa hiện lên rõ nét.

Trái tim Lý rộn lên trước cảnh đẹp của buổi ban mai. Lý có cảm giác tim trong ngực mình như con chim đang nhảy nhót trên cành.

*
* *

Tiếng bom nổ ỳnh ỳnh làm rung chuyển căn hầm có ba nữ chiến sĩ thông tin của kho binh trạm K32 đang ngủ. Các cô bật dậy như những chiếc lò xo bị nén chặt, vừa được buông ra.

Lý xem đồng hồ, chưa đến bảy giờ tối. Còn hơn một tiếng nữa mới đến ca đêm của các cô. Ba người còn đang bị chao đảo trong tiếng bom phá âm âm, với đôi mắt cay xè ngái ngủ, thì một loạt bom mới ập tới, hất người xuống đất. Với kinh nghiệm mấy năm ở nơi bom đạn ác liệt này, các cô biết rằng bom nổ rất gần. Chẳng ai nói với ai, cả ba cùng chạy ra cửa hầm, lao vào nơi đặt tổng đài. Đồng chí

A trưởng đang gào đến khản cổ vào ổ máy: “A lô! A lô! K8C đâu!”. Bên cạnh đó, một chiến sĩ khác cũng đang hét vào máy nói: “Ba-ri-e 08 đây à! Dừng xe lại! Ngừng lại! Con đường dốc đi vào K8C đang bị đánh ác liệt: Dừng ngay xe lại! Dừng lại! K8C đâu? K8C đâu” - A trưởng buông máy thở dài.

- Mất liên lạc rồi!...

Ba cô gái bắn khoản chưa biết nên làm gì, anh nuôi ở đâu chạy xộc vào. Hai vai anh ta đeo hai cái máy TP25, tay phải còn xách một chiếc nĩa là ba, mặt mũi, quần áo bê bết đất. Anh vừa nói vừa thở, giọng bị đứt quãng:

- Báo... báo cáo thủ... trưởng... ba đồng... chí nổi dây bị... thương nặng, cứu... thương đưa đi... Tôi - Nét mặt A trưởng bỗng tối sầm! Đường gân nổi trên trán anh chạy xuống sống mũi cứ giật giật - Tôi mang ba cái máy này về đây ạ. - Anh nuôi đặt ba cái máy xuống nền hầm.

Nhanh như cắt, ba chiến sĩ nhấc máy lên, đeo vào vai. Họ đứng nghiêm trước A trưởng:

- Đề nghị thủ trưởng cho chúng tôi đi làm nhiệm vụ thay ba đồng chí đường dây bị thương.

A trưởng chưa kịp nói gì, ba nữ chiến sĩ đã lao vào con đường có bom nổ ừng oàng, bùng bùng, nồng nặc mùi khói, đất bốc lên mù mịt...

Bóng tối ập xuống nhanh chóng, bao phủ lên núi rừng như để che mắt bọn giặc trời đang lồng lộn bắn phá. Trong hầm tổng đài, A trưởng sốt ruột, hết vào chỗ tổng đài lại ra ngoài quan sát. Bầu trời tối đen như mực. Ở một góc rừng, đạn pháo đủ các cỡ của đơn vị phòng không vút lên, vây bọn giặc trời, trông giống như pháo hoa trong ngày hội ở Hà Nội. Bầu trời màu đen, bỗng chốc đã chuyển thành màu nâu, đất đá bắn tung lên theo tiếng bom nổ.

Chợt có một ngọn lửa bùng cháy trên không, kéo thành vệt sáng dài, quét lên vòm trời tối om. Tiếng reo hò vang dậy khắp nơi. A trưởng cũng buột miệng reo lên:

- Máy bay Mỹ cháy rồi! Cháy rồi! Các cậu ơi!...

Vừa reo, A trưởng vừa chạy vào tổng đài. Hai nữ chiến sĩ ngược đôi mắt sáng long lanh nhìn A trưởng:

- Cháy một “Thần sấm” rồi hả thủ trưởng?

- Còn chúng ta thì sao? Vẫn chưa thông đường dây?...

Nổi băn khoăn lại trở về trên khuôn mặt xanh xám của A trưởng. Trông anh như một người đang ốm nặng. A trưởng đứng yên, đôi mắt quàng thâm vì đôi ngủ kinh niên, rọi vào ngọn đèn mờ mờ trên tổng đài. Sau mấy phút, A trưởng quay lại nói với hai chiến sĩ:

- Các đồng chí trực tổng đài, tôi phải ra đường dây xem thế nào mà ba cô chưa nối được? Sao hôm nay chúng nó oanh tạc lâu thế? Dữ dội thế? Trái với quy luật hàng ngày. Trước khi bàn giao cho Nich-xơn, Giôn-xơn còn cố giở trò quái quỷ gì đây?

Hai chiến sĩ nhìn theo thủ trưởng của mình, trong lòng lo lắng!

A trưởng bước đi nhanh nhờ ánh sáng của một thân cây còn cháy dở, đi được vài trăm mét, bỗng một quả pháo sáng rơi xuống ngay trước mặt. Những chiếc máy bay điên cuồng nhào lộn, từng chùm bom, chùm rốc két, đen xì lao xuống. Luồng khí áp mạnh, nâng bổng người A trưởng lên. Bom nổ làm văng đất đá, vùi lên người A trưởng. Nhưng A trưởng vùng dậy thật nhanh giữa hai loạt bom.

Khi A trưởng lên đến mặt đường cái, pháo sáng tắt ngấm. Anh mò mẫm tìm đường dây trong đêm tối. Chợt anh vấp suýt ngã. Ngay sau đó có tiếng hỏi yếu ớt:

- Ai đấy?

- Cô Hà phải không?

A trưởng cúi xuống đỡ người nữ chiến sĩ dậy.

- Đồng chí bị thương vào đâu?

- Ở vai... ở...

- Còn Thảo đâu? Lý đâu?

- Thảo! - Nữ chiến sĩ nấc lên, nước mắt trào ra - Thảo ngã... ngã ở... không còn nữa...

A trưởng gào lên:

- Thảo không còn nữa? Thế Lý đâu?

- Lý ... ý ... - Nữ chiến sĩ ngắt trên tay A trưởng.

A trưởng bế thốc Hà, chạy về trạm cấp cứu rồi dẫn anh em đi đưa Thảo về.

Đồng đội lặng lẽ đặt cáng Thảo xuống nền hầm. Mọi người im lặng, đứng cúi đầu trước thi hài người nữ đồng chí đã hy sinh...

Chuông điện thoại réo lên! A trưởng chạy đến áp tai nghe:

- A lô! K8C đấy à? Có bị thiệt hại không? Nhiều à? Có, có tổn thất! Đồng chí Lý của chúng tôi có ở đấy không? Sao? Không à? Vâng! Tình hình này, chúng còn tiếp tục ném bom ác liệt hơn nữa đấy! Đồng chí nói chuyện với 08 nhé!

A trưởng bỏ tai nghe xuống. Tất cả các chiến sĩ im lặng, chờ đợi ý kiến của thủ trưởng. Anh quay lại nói với mọi người:

- Các đồng chí ạ, đường dây đã thông rồi. Như thế, có nghĩa là đồng chí Lý vẫn còn sống. Và chính đồng chí ấy đã nối liền các mạch bị đứt - Một tốp máy bay rít trên nóc hầm tổng đài, cắt ngang lời A trưởng.

- Nhưng tại sao đồng chí Lý không gọi đây nói cho chúng ta? Sao đồng chí ấy không trở về sau khi đã hoàn thành nhiệm vụ?

Những ánh mắt vui mừng ban đầu trên gương mặt các chiến sĩ biến mất. Câu hỏi của A trưởng rất có lý, mà từ này không ai nghĩ ra.

Sau phút im lặng, một chiến sĩ nói:

- Đề nghị thủ trưởng cho chúng tôi đi tìm đồng chí Lý!

A trưởng lắc đầu:

- Hiện nay giặc đang oanh tạc dữ, các đồng chí đi ngay không có lợi, hy sinh một cách vô ích. Ta chờ cho chúng ngớt đi một chút đã. Chúng ta chỉ còn có mấy người, chúng ta không thể bỏ nhiệm vụ trực tổng đài.

Mọi người trở về vị trí của mình.

A trưởng chấp hai tay ra sau lưng đi đi lại lại. Gương mặt A trưởng đen sạm vì khói bom và đất cát, những sợi tóc điểm bạc khét lẹt, dựng lên tua tủa. A trưởng mới có hai tám, mà trông già như người bốn năm mươi.

*

* *

- Này! Cậu nào bấm đèn để gọi máy bay Mỹ đến nữa đấy à? Tiếng một giọng nữ miền Trung trầm ấm vượt lên những tiếng cuộc xêng chan chát, thi nhau lấp hố bom trên mặt đường của đội nữ thanh niên xung phong. Tiếp theo là giọng nói gay gắt của một cô gái khác.

- Có tắt ngay đèn đi không? Đề nghị thủ trưởng cho phép em cho hấn một nhát cước ă! Giặc vừa mới ném bom xong, còn bấm đèn, gọi nó quay lại giết chết hết đi à? - Nói rồi, cô gái xăm xăm đi đến chỗ vừa phát ra chút ánh sáng

mở của một chiếc đèn pin đã được bịt kín. Đến nơi, cô gái đứng sững lại, cười khanh khách:

- Hóa ra A trưởng và các đồng chí ở binh trạm kho K32. Thủ trưởng Ngát ơi! Ra tiếp A trưởng thông tin này - Cô gái lại cười rung rung hai vai, vẻ tình nghịch - A trưởng quên đường đến chỗ chúng em hay sao, mà phải bấm đèn?

Thấy các chiến sĩ thông tin lặng lẽ, vẻ mặt lo lắng nhìn mình, cô gái liền im bật. Ngát và một số chị em đi đến, quây xung quanh các chiến sĩ thông tin. A trưởng nói:

- Các đồng chí ạ, chúng tôi bị thương nặng bốn, một hy sinh, một chưa tìm thấy.

Chị em nhìn nhau ngơ ngác. Mấy cô cùng hỏi:

- Ai hy sinh? Ai chưa tìm thấy? Ai? Ai?...

Thảo hy sinh. Lý chưa tìm thấy!

- Cái Lý danh ca ấy à?

- Ôi Thảo! Thảo ơi... ời!... i i i...

Một cô gái khóc nức lên. Các cô khác cũng sụt sùi. Ngát đưa tay gạt nước mắt. Trong óc Ngát thoáng hiện lên hình ảnh Thảo lúc chiều nay ngoài suối. Bọn Ngát đang tắm gội thì Lý, Thảo, Hà cũng ra tắm. Cả bọn cười đùa, té nước nhau âm ỉ cả một khúc suối. Tắm xong, họ rửa nhau lên ngồi chải tóc dưới bóng mát nói chuyện vui vẻ. Bọn cái Đào, cái Mơ còn bắt Lý hát múa "Bài ba hy vọng". Cái Đào làm chim con, không biết múa, hai tay cứng nhắc, giẫm cả lên chân Lý, làm ai cũng cười rũ rượi! Múa hát chán rồi, bọn con gái quay ra bàn đến những ước mơ. Đứa mơ ước sau chiến tranh sẽ trở lại học trường Đại học Kiến trúc với người yêu. Đứa mơ thi đậu Tổng hợp văn. Lý muốn trở thành cô giáo. Còn đứa

khác, thích về đi cây khỏe v.v... Còn Thảo, chỉ mồm mỉm cười, nhắt một nhánh lá non nói:

- Tổ đem về ép vào sổ tay!

Ngát trêu Thảo:

- Người ta đang nhớ anh sinh viên y khoa năm thứ nhất khoác áo lính đấy! Ép nhiều hoa, nhiều bướm vào, để mai ngày tặng nhau mà!

- Đám chết đi! Ai chả biết người ta không biết nhớ là gì, ở sát nách nhau mà!

Ngát vùng chạy, tránh cái đám của Thảo. Hai đứa đuổi nhau một lúc, mệt, ngồi thở, nhìn nhau cười!...

Ngát ghen ngào nói với các bạn:

- Các đồng chí trở về công việc của mình đi. Nhanh tay lên! Kẻo chưa biết chừng, chúng nó quay lại đấy!

Ngát lặng lẽ bước theo những chiến sĩ thông tin, đi về con đường dốc chạy xuống kho K8C.

Mọi người dò dẫm theo chân dốc mà đi. Thỉnh thoảng A trưởng mới bấm đèn. Ánh sáng mờ mờ vừa mới lóe lên, đã chìm ngấm trong bóng tối âm u của rừng già, vách đá.

Bỗng một chiến sĩ vấp phải vật gì mềm mềm. Anh gọi:

- Thủ trưởng ơi! Lại đây, bấm đèn xem nào! Hình như...

Các chiến sĩ chạy xô đến. A trưởng soi đèn. Lý nằm bất tỉnh nhân sự dưới chân dốc. Chiếc máy TP25 văng đâu không thấy, chỉ có cái dây quai buộc chặt ở một bên đùi của Lý đang rỉ máu. Một cánh tay Lý để trần, ống tay đã bị xé để băng vào vết thương. Tuy không nói ra nhưng mọi người đều hiểu Lý đã tháo dây quai máy, tự băng vết thương cho mình rồi tiếp tục nối dây. Chắc là sau khi nối dây xong, trên đường về Lý bị sức ép bom hất xuống chân dốc...

Ngát áp tai vào người Lý nghe ngóng! Một lúc sau, mắt Ngát vụt sáng, cô kêu lên:

- Còn sống, các đồng chí ơi! Tim vẫn còn thoi thóp! Ta đưa đi cấp cứu nhanh lên! May ra...

Mọi người xúm lại đỡ Lý vào cáng. A trưởng bấm đèn soi xung quanh, tìm thấy chiếc máy điện thoại nằm chổng trơ, cách Lý mười bước.

VI

Con tàu giảm tốc độ lăn bánh trên đường ray tiến vào ga. Tiếng móc xích dồn toa va vào nhau kêu ken két. Còi tàu rúc lên như giục giã hành khách chuẩn bị hành lý. Tiếng một người phụ nữ nói chậm, phát ra từ cái loa treo trên đầu toa:

- Hành khách chú ý! Tàu đang vào ga Vĩnh Yên. Hành khách nào xuống ga, nhớ soát lại hành lý. Chờ cho đoàn tàu dừng hẳn mới xuống. Không nên nhảy tàu, chen lấn, xô đẩy nhau dễ xảy ra tai nạn.

Trong toa tàu, mọi người tay xách nách mang đứng chật lối đi, chờ xuống ga. Một cô gái trẻ, có hai bím tóc tết đuôi sam buông trước ngực quay lại nói với cô bạn ở đằng sau:

- Em đổ chị Lý, có ai ra ga đón chị em mình?

Lý lắc đầu mỉm cười:

- Chiu! Biết thế nào được!

Cô gái có tóc đôi sam tươi cười nhí nhảnh, mắt hấp háy:

- Em bí mật! Nhưng giờ em tiết lộ chị nhé! Thế nào cũng có anh trai em, chị dâu em đi đón chị em mình đấy!

- Sao Thanh biết? - Lý hỏi.

- Thế mới giỏi đoán - Thanh nháy mắt tinh nghịch - Em đùa tí cho vui, chứ em đã biên thư hẹn trước với gia đình rồi!

- Thanh lời thôi thế? Có hơn hai cây số, chị em mình đi bộ cũng được.

Thanh hát cảm:

- Ừ! Em chịu thôi! Chị có đôi chân chiến sĩ mới đi giải, chú em thì ... nửa cây em cũng chịu! Chị không biết chứ, từ ngày em đi học Đại học, mỗi lần về nhà, chị dâu em phải đi đón đấy. Hôm nay có khách về chơi, lại càng phải đi đón long trọng hơn.

Lý véo má Thanh:

- Cô con út có khác, sắp đi lấy chồng rồi, còn được chiều chuộng.

- Ừ! Em dám chết chị đi! - Thanh dấm lên vai Lý - Em cấm chị không được nói thế đâu!

Toa tàu giật giật mấy cái rồi dừng lại. Mọi người xô vào nhau. Tiếng cười đồn lên vui vẻ.

Thanh nắm tay Lý chạy vượt lên mọi hành khách đang túa ra cửa ga. Hai chị em vừa qua chỗ soát vé, Thanh đã gọi toáng lên:

- Anh Thắng! Anh Thắng ơi!

Thanh chen lấn mọi người đến chỗ anh.

- Chị dâu anh?

- Chị ở nhà nấu cơm - Thắng chỉ vào một thanh niên chừng ba mươi tuổi, đứng ở phía sau. Người anh tầm thước với đôi mắt một mí to, nước da đen đen. Toàn bộ con người anh toát ra vẻ lịch thiệp, chín chắn - Có anh Hoàn đi đón em thay chị!

Nhận ra người bạn của anh, Thanh gọi to:

- Anh Hoàn! Anh mới lên chơi à!

- Anh mới lên sáng nay đã có ngay nhiệm vụ đi đón em - Vừa nói, Hoàn vừa gật đầu lịch thiệp đáp lại lời chào của Lý.

Thanh quay lại kéo tay Lý:

- Em giới thiệu với hai anh, đây là chị Lý cùng học với em. Chị kết nghĩa của em về thăm gia đình. Còn đây là anh Thắng, anh trai thứ hai của em. Đây là anh Hoàn, bạn cùng cơ quan anh Thắng - Vừa nói, Thanh vừa chỉ vào từng người. Họ gật đầu chào nhau rồi cùng đi ra đường.

Thanh cứ lú lút hỏi chuyện anh về việc nhà, về các cháu. Hai anh em vô tình vượt hẳn lên trước để Hoàn và Lý tụt lại phía sau.

Ra đến chỗ đã quang người, Thắng quay lại nói:

- Ta lên xe chứ Hoàn! - Hai anh em Thanh nhảy lên xe đạp vút đi. Hoàn mời Lý:

- Mời cô Lý ngồi lên xe, tôi đèo!

Lý lúng túng, hai má nóng bừng. Lần đầu tiên ngồi sau xe người lạ đèo, Lý ngượng ngượng thế nào ấy. Lý mất tự nhiên, nhìn lên phía trước, muốn gọi Thanh để hai chị em đi một xe, còn một xe hai anh đèo nhau, nhưng không kịp. Anh em Thanh đã mất hút trong đêm tối dày đặc. Không còn cách nào khác, Lý đành phải ngồi sau xe Hoàn.

Đèn xe của Hoàn sáng chói, rọi về phía trước thành vệt dài, soi rõ con đường đất đỏ ngoằn ngoèo. Hoàn đạp nhanh, chẳng mấy chốc hai người đuổi kịp anh em Thắng. Lý thở phào nhẹ nhõm. Khi xe Hoàn đi ngang xe Thắng, Lý nói:

- Anh Thắng đi nhanh thế!

- Xin lỗi Lý! Hai anh em mãi nói chuyện quá!

- Anh Thắng này, để em đèo Thanh, còn anh với anh Hoàn đi với nhau cho tiện.

- Ô! Cô không đèo được đâu! Đường ở đây đồi núi quanh co, dốc nhiều, khó đi lắm!

Thanh nói chen vào:

- Ớ! Anh Thắng không biết! Các anh mà đi bộ, hay đạp xe thì với chị Lý ấy à? Thua ngay! Chị Lý đã từng ở núi rừng Quảng Trị khói lửa đấy! Chiến sĩ thông tin sao tròn dũng cảm đấy! Chân các anh chỉ quen đề trong xe Von-ga, địch sao nổi với đôi chân vạm vỡ của bộ đội kia chứ!

Thắng ngạc nhiên nhìn Lý:

- Anh xin lỗi Lý nhé!

Hai chiếc xe đạp lao xuống chân dốc khoảng ba trăm mét thì dừng lại.

Thanh nắm tay Lý chạy vào cái cổng tre. Ánh đèn bão từ trong nhà hắt ra cái sân gạch nho nhỏ, vuông vức. Hai đứa bé, một trai, một gái đứng ở cửa nói chuyện với nhau. Em gái lên sáu tuổi, em trai ba tuổi. Nghe tiếng người lao xao ngoài cổng, các em chạy ra reo lên:

- A! Cô Thanh đã về! Cô Thanh đã về! Các bé vỗ tay rối rít! - Bà ơi cô Thanh đã về! Cô Thanh!...

- Thu Cúc! Tuấn! - Thanh cũng kêu lên.

Lý bế bé Tuấn lên. Bé Thu Cúc bấu lấy tay cô Thanh hỏi:

- Bố cháu đâu?

- Bố cháu đang đi kia!

Bé Thu Cúc buông tay cô Thanh chạy ra đón bố.

- A bố đã về! Bố đã về!

Mọi người đi vào trong nhà. Thanh và Lý để hai cái cặp học sinh xuống giường, các cô định chạy xuống bếp, mẹ Thanh đã bước lên thêm nhà. Bà nở nụ cười tươi tắn trên khuôn mặt phúc hậu:

- Các con đã về đấy à? Ôi chao! Lý đẹp quá! Bác cứ ngỡ con ở chiến trường ra, người phải gầy, nước da xanh tái, môi thâm kia. - Vừa nói bà vừa nắm tay Lý ngắm nghía! - Thanh nó biên thư kể chuyện con với bác từ ngày nó mới vào Đại học sư phạm. Em nói, con đã giúp đỡ em nhiều lắm! Nhất là cái ngày em bị sốt xuất huyết ấy, con chăm em như mẹ chăm con vậy. Xa gia đình, chị em ở tập thể thương yêu nhau, giúp đỡ nhau, bác cũng mừng.

Lý ngượng ngùng đáp:

- Dạ thưa bác, con đã giúp được Thanh mấy đâu!

Vừa lúc ấy Huệ là vợ Thắng cầm mấy quả chanh đi vào. Lý lễ phép chào:

- Em chào chị!

- Chào Lý! Vào bàn uống nước em!

Thắng lấy sẵn mấy cái cốc pha nước chanh để ra bàn. Hoàn cầm bình nước sôi bằng thủy tinh, rót nước vào cốc. Chị Huệ cắt chanh. Mẹ Thanh mở tủ lấy lọ đường. Còn Thanh và Lý chia kẹo cho hai cháu. Tuấn được Lý cho quả bóng đỏ, thích quá bỏ cả kẹo xuống giường để đá bóng.

Mẹ Thanh giục:

- Thanh, Lý lại uống nước, còn đi rửa mặt mũi tay chân về ăn cơm, kéo dỗi các con!

*

* *

Mới tờ mờ sáng mẹ Thanh đã vào trong buồng gọi Thanh và Lý còn đang ngủ say:

- Dậy thôi hai cô tiểu thư ơi! Sáng rồi! Dậy mà đi chơi sớm cho nó mát!

Thấy hai cô vẫn nằm yên, bà phải vào tận nơi lay lay từng cô một. Các cô vội choàng dậy:

- Chết! Sáng rồi hả mẹ? Chúng con ngủ ngon quá!

Hai cô vội vã ra giếng rửa mặt. Lúc trở vào, các cô đã thấy hai anh ngồi chờ sẵn ở bàn ăn. Hoàn liếc nhìn Lý một cách tế nhị. Anh Thắng giục các cô:

- Nhanh nhanh lên hai cô ơi!

Khi bốn anh em dắt xe ra cổng, trời vừa hửng sáng. Bầu trời xanh thăm thẳm không một gợn mây. Ở phương đông, những tia màu hồng lóe lên trời như nan quạt. Xa xa, những ngọn núi Tam Đảo mờ mờ gối lên nhau thành làn sóng biển, mây trắng xấp như chiếc khăn voan quàng ngang ngọn núi cao. Gió nhẹ nhẹ vờn trên ngọn cây mềm mại, trông như những búp tay trẻ thơ tập múa.

Mọi người im lặng đạp xe lao về phía trước, tranh thủ lúc trời còn mát mẻ. Con đường đất đỏ mềm như dải lụa uốn lượn về phía sau. Hoa mua nở tím hai bên đường. Trên cành cây, chim hót líu lo đón chào bình minh đang tỏa sáng.

Lý phá tan sự im lặng của cả đoàn:

- Mặt trời đỏ chưa kìa!

Mọi người ngược nhìn về phương Đông. Mặt trời đỏ như quả cầu lửa đang nhô lên khỏi chân trời. Những tia nắng le lói rọi chói mắt.

- Hôm nay nắng võ đầu! Thắng nói - Ta đạp xe nhanh nhanh lên, đến Tam Đảo thì không sợ cái lò lửa kia nữa.

Hoàn đi ở phía trước, quay lại nói:

- Chúng ta chuẩn bị xuống một cái dốc dài đấy nhé! Đi cách nhau xa xa ra.

Mọi người chuyển thành hàng dọc, đi cách nhau chừng năm sáu mét để xuống dốc.

Xe của Lý lao vun vút vun vút, vượt lên Thắng và Hoàn.

- Phanh bớt lại cô Lý! - Thắng thét lên.

Nhưng Lý vẫn để cho xe lao nhanh xuống dốc. Thanh đi sau cùng, nhìn xe Lý cứ loang loáng loang loáng, sợ hãi.

Xuống đến chân dốc Lý dừng xe chờ mọi người. Một hồi ướn lưng áo Lý. Cô rút khăn mùi soa ở trong túi ra lau mặt.

Hoàn lái xe đến trước mặt Lý:

- Cô Lý đi đường đồi núi giỏi quá! Xuống dốc mà cô không hề bóp tay phanh gì cả. Là con trai như tôi cũng không dám đi như thế đâu.

- Em ở rừng núi lâu nên đi quen, chứ có giỏi gì?

Anh em Thắng đi đến nơi. Thanh nói trong hơi thở:

- Em chịu chị Lý đấy! Em đã lên Tam Đảo chơi nhiều lần, mỗi lần đi qua cái dốc này em vẫn sợ. Em vẫn phải giữ chặt tay phanh. Thế mà chị thả phanh, cho xe lao vun vút đến lóa mắt.

Lý cười hiền dịu:

- Đã ăn thua gì với cái dốc ở Quảng Trị? Từ chỗ tổng đài kho K32 chị ở, đến kho K8C, là một cái dốc thăm thẳm, dài mấy kilômét. Hàng ngày, các chị đạp xe đi lên đi xuống như không.

- Lý làm ở Tổng đài kho K32 đấy à? - Hoàn hỏi Lý - Anh có anh bạn lái xe hy sinh trên con đường từ ba-ri-e 08 đi vào kho K32 đấy!

- Anh bạn anh hy sinh năm nào? Tên là gì?

- Bạn anh hy sinh ngày hai mươi tháng ba năm sáu bảy, tên là Đinh Tiết Dũng, ở đoàn xe vận tải Hà Nội.

Lý tròn xoe mắt thốt lên:

- Ôi! Em biết! Mộ anh ấy vẫn còn! Chắc thế! - Đôi mắt trong sáng của Lý thoáng buồn như có khói. Lý kể:

- Hôm ấy, máy bay Mỹ ném bom ác liệt lắm! Thỉnh thoảng chúng lại ném bom phá quy luật hàng ngày như thế. Đường dây của chúng em bị đứt lung tung, tất cả đơn vị em phải di nổi. Vừa lúc có đoàn xe vận tải ngoặt vào ba-ri-e thì một tốp máy bay địch lao đến, chúc đầu xuống đoàn xe. Hai chiếc xe đi đầu bốc cháy. Đội thanh niên xung phong bảo vệ cung đường, cùng chúng em đến cứu hàng, thấy... anh Dũng bị mảnh rốc-két găm vào giữa gáy... Chúng em đưa anh Dũng về trạm, lau sạch người, thay quần áo cho anh và đặt anh nằm nghỉ ở nghĩa trang của đơn vị chúng em ở trong rừng. Chúng em làm bia gỗ khắc tên anh cẩn thận. Chắc giờ vẫn còn đó anh ạ. Vì chúng em thường xuyên chăm sóc nghĩa trang. Có chiến sĩ vừa mới làm cỏ, trồng hoa trên mộ bạn bạn sáng, thì đến chiều hy sinh, lại nằm xuống ngay bên cạnh bạn mình. Giữa cái sống, cái chết ở nơi bom đạn giặc, chỉ cách nhau trong giây phút anh ạ...

Hoàn thở dài:

- Bạn cùng học với anh từ nhỏ đấy. Từ bé Dũng đã thích nghề xe. Dũng khéo tay lắm, suốt ngày đục đẽo làm hết kiểu xe nọ đến kiểu xe kia. Ngày học lớp ba, Dũng bị cô giáo phạt đứng trên bảng vì cái tội cứ loay hoay gọt nòng súng xe tăng bằng gỗ trong gầm bàn, không chú ý nghe giảng bài. Lớn lên Dũng xin đi học nghề lái xe bằng được.

Hoàn im lặng. Sau anh nói tiếp:

- Nói đến ba-ri-e 08 ở Quảng Trị, lính Trường Sơn ai cũng biết phải không cô?

Lý trả lời:

- Vâng! Cái nơi ấy giặc đánh phá ác liệt cả ngày đêm.

Thắng nhìn Lý cảm phục:

- Chắc cô cũng bị thương nặng, mới chuyển ngành chứ?

- Vâng! Đầu năm sáu tám em tưởng chết! Em bị thương không nặng nhưng bị mất nhiều máu quá và em bị chấn thương sọ não. Đạo ấy em yếu lắm, đơn vị phải cho em ra Bắc điều dưỡng. Sau khi điều dưỡng, người em béo đở ra. Em được đi tập trung ôn văn hoá để thi vào đại học.

- Lý cúi xuống bứt một cành hoa mua, tỉa bớt lá đi, để lộ ra chùm hoa tím rất đẹp.

Từ này Hoàn quay sang nói chuyện với Thanh nhưng anh vẫn để ý nghe câu chuyện Lý kể với Thắng.

- Chà! Cô giỏi quá! - Thắng thốt lên - Chúng tôi chưa biết bom đạn là thế nào, còn kém cô nhiều lắm!

- Chết! Sao hai anh nói thế? Trong chiến tranh cũng như hoà bình, xã hội phân công mỗi người một nhiệm vụ. Nhiệm vụ nào cũng là đánh Mỹ. Làm công tác ngoại giao như các anh cũng quan trọng lắm!

- Ôi dào! Ngoại giao như ông Lê Đức Thọ, như bà Bình ấy chứ! Còn chúng tôi chỉ là nhân viên bình thường, có gì mà quan trọng - Thắng đổi giọng nói to:

- Ta đi thôi Hoàn, Thanh ơi!

Mấy anh em lại dắt xe lên dốc. Dãy núi Tam Đảo tím biếc hiện lên trước mặt. Những dãy nhà quét vôi vàng ản hiện giữa màu xanh bát ngát.

Chẳng mấy chốc bốn anh em đi đến xóm Nhà dân, nơi xưa kia là chỗ ở của những người bồi bếp cho Tây. Khi ấy nhà tranh vách nát. Bây giờ nhà nào cũng tường xây mái ngói, vườn rau xanh tươi.

Ở dưới chân núi mọi người nóng vã mồ hôi, nhưng khi lên tới ngọn núi, gió mát lồng lộng thổi bồng mái tóc. Lý nhìn xuống nương sắn nương ngô xanh rờn, chạy dài xa tấp như những tấm thảm phơi dưới nắng vàng. Bà con xã viên đang tưới nước, nhổ cỏ trên những vạt rau xanh mơn mớn. Ngọn núi bên kia, dòng suối Bạc róc rách reo vui, uốn lượn dưới vòm cây xanh um. Tiếng suốt trong như giọng của một người thiếu nữ đang tình tự với người yêu! Hoa mầu đơn đỏ, hoa mua tím rục rở dưới ánh nắng chói chang...

Những đàn ong cần cù đi tìm mật bay vo vo. Từng đàn bướm trắng bướm vàng rập rờn trên những bông hoa tươi thắm...

- Ô cây sim nhiều quả chín quá! - Thanh reo lên, đứng lại hái sim ăn. Lý cũng nhanh tay hái sim cho vào mồm.

- Chà! Ngọt quá! Ăn sim đã các anh ơi!

Hai cô ngả nón hái sim chín mọng bỏ vào. Thắng và Hoàn đến bốc sim ở nón của Lý. Thắng nháy Hoàn:

- Sim cô Lý hái ngọt quá! Bàn tay cô đúng là tay tiên!

Thanh đề nghị:

- Anh Hoàn ơi chụp ảnh đi!

Anh chụp cho em với chị Lý một kiểu. Mỗi chúng em lại chụp riêng nữa...

- Các cô muốn chụp mấy kiểu cũng được. Bốn anh em ta chụp chung một kiểu đã.

Hoàn lấp chân máy ảnh vào, đứng ngấm đi ngấm lại, điều chỉnh người, điều chỉnh máy, xong anh chạy về chỗ của mình. Chiếc máy ảnh kêu xè xè rồi "tách" một cái.

- Xong!

Bốn anh em cùng cười vui vẻ.

- Bây giờ hai cô chụp chung nhé! - Hoàn nói.

Hoàn lần lượt chụp theo yêu cầu của Thanh và Lý cho đến thoả thích thì thôi.

Mấy anh em đi giữa đôi sim mênh mông, vừa đi vừa hái sim ăn vừa nói chuyện vui đùa rôm rả.

Họ leo sang ngọn núi Rừng rinh. Lý, Thanh cầm dép trên tay. Bàn chân trần đi trên lớp rêu dày êm như đệm mút. Các cô rung rinh người, giả vờ ngã rồi cùng nhau cười khanh khách. Lý ngẩng lên, bắt gặp Hoàn đang nhìn mình chăm chú, cô vội quay đi. Thắng kéo Hoàn, nói:

- Các cô cứ chơi đi nhé! Chúng tôi đi tìm chỗ nghỉ.

Thắng và Hoàn nhanh chóng tìm được một cây cổ thụ cành lá sum sê, gốc cây to mấy người ôm. Rễ cây mọc nổi thành vồng, rộng trông như những con trăn dài loằng ngoằng, chụm đầu vào nhau. Hai người ngồi xuống. Sau mấy phút im lặng, Thắng hỏi Hoàn:

- Cậu đã say hoa Lý rồi hả?

...!

- Bị làm sao được mất tố kia chứ! Ăn vụng bị bắt quả tang. Người ta không chữa cháy, kéo đi thì cứ gọi là... chết đúng như Từ Hải!

Hoàn lặng lẽ ngả người xuống rễ cây bằng phẳng. Thắng cũng nằm xuống, kê hai bàn tay ra sau gáy, mắt nhìn lên vòm cây xanh rì đang vẫy gió lao xao...

Thanh và Lý bưng nón sim đây đến chỗ hai anh, Thanh cất tiếng hỏi:

- Các anh ngủ đấy à?

Hoàn vội nhòe dậy. Thắng ngẩng đầu, nheo nheo mắt, chống mạnh tay đỡ đầu. Anh ngáp dài:

- Chết thật! Thế mà mình đã chớp mắt được đấy!

Mấy anh em ngồi ăn sim, bỗng đứng một con chim to bay đến đậu trên cây. Thắng vớ súng. Thấy động chim bay đi. Thắng đuổi theo:

- Em đi nhặt chim cho anh Thắng! - Thanh chạy theo anh.

Sau mấy phút im lặng, Hoàn hỏi Lý, giọng ảm áp:

- Quê Lý ở đâu? Ba mẹ em vẫn còn khỏe cả chứ?

Lý cúi đầu, trả lời lý nhí:

- Ba mẹ em mất cả rồi anh ạ.

Hoàn ngạc nhiên:

- Lý không có anh em gì à?

- Không!

Hoàn nhìn Lý tỏ lòng thương cảm. Trên gương mặt thanh tú của Lý thoáng gọn nét buồn. Cô nhặt chiếc lá rụng bứt thành những mảnh nhỏ tung tung trên lòng bàn tay. Hoàn thở dài liền mấy cái. Sau anh xoay hẳn người lại, nhìn Lý trùi mền, chân thành. Anh nói:

- Hoàn cảnh của anh cũng giống em, Lý ạ.

Lý nhìn thẳng vào mặt Hoàn:

- Thật ư?

- Thật thế Lý ạ. Ông cụ anh ngày xưa dạy chữ Nho. Cụ mất khi anh mười hai tuổi. Anh may mắn hơn em nhiều. Nhà anh có sáu anh em, anh là con út. Nhưng dù sao, thiếu tình cảm cha mẹ cũng thiệt thòi lắm. Em mồ côi cha mẹ từ tám bé người ta bắt nạt nghĩ tủi thân lắm!

Hoàn khơi gợi vào trúng vết thương tình cảm của Lý. Cô xúc động, cố ghìm cho nước mắt khỏi trào ra. Giọng Hoàn càng ngọt ngào êm dịu:

- Em có nghị lực phi thường thật đấy! Trông em, chả ai nghĩ em là một cô bé mồ côi, vất vả. Mới gặp em, anh cứ

ngõ em đang sống trong gia đình có đầy đủ cha mẹ, anh em, với điều kiện kinh tế khá giả cơ đấy! Nào ngờ...

- Anh Hoàn chị Lý ơi! - Tiếng Thanh réo gọi từ xa cất ngang câu nói của Hoàn - Ra xem anh Thắng bắn được nhiều chim lắm!

Thanh lễ mễ xách xâu chim có đến đến hơn chục con to nhỏ. Lý chạy đến đỡ một đầu xâu chim với Thanh.

- Ôi! Anh Thắng bắn tài quá! Tối nay về được bữa thịt chim rừng ngon tuyệt!

Thắng xách súng đi mãi phía sau em gái. Mặt anh đỏ như người uống rượu, mồ hôi nhễ nhại, chiếc áo sơ mi vắt trên vai. Đến nơi, anh ngồi phịch xuống, cầm bi đông nước ngửa cổ uống ừng ực.

- Chà! - Anh Thắng đưa tay quạt ngang miệng - Khát nước quá! Vừa khát vừa đói. Ăn cơm đi các cô ơi, mười hai giờ rồi!

Thanh trải tấm ni-lông xuống chỗ rẽ cây bằng phẳng. Lý lấy từ trong làn ra gói xôi lạc to tướng, một ga men thịt gà rang với nải chuối tiêu trứng cuốc. Bốn anh em chụm đầu ăn cơm vui vẻ.

Ăn cơm xong Lý rủ Thanh đi hái nấm, hái mộc nhĩ. Còn anh Thắng và Hoàn đánh một giấc ngủ dài dưới gốc cây...

Cúc cu! Cúc cu! Tiếng chim cu cuôm cất lên ở ngay trên vòm cây hai người ngủ. Thắng choàng dậy dụi dụi mắt xem đồng hồ. Hơn năm giờ chiều.

- Dậy thôi Hoàn ơi!

Thắng, Hoàn cùng thu dọn đồ đoàn, xong đi đến chỗ Thanh và Lý.

Hai người đứng hút thuốc lá dưới bóng cây để nhìn Thanh, Lý đang lúi húi hái mộc nhĩ ở một cây gỗ mục. Sau

khi rít một hơi dài, Hoàn chụm môi đẩy ra những làn khói tròn tròn như những đồng xu...

- Thắng này!

- Gì đấy! - Thắng quay lại nhìn về mặt xúc động của Hoàn.

- Lý dịu dàng quá!

Thắng bật cười:

- A ha! Cậu say hoa Lý thật rồi!... Kể ra, cậu xây dựng với Lý hay đấy. Trai ba mươi lấy vợ là vừa. Nhưng Lý còn học một năm nữa, mình e chưa phải lúc.

- Không, mình chưa nghĩ đến chuyện ấy. Điều trước tiên phải làm sao cho Lý hiểu mình, tin mình đã. Cậu và em Thanh phải tích cực giúp mình việc này.

- Ố! Anh em mình sẵn sàng!

Hai người bước đến chỗ các cô đang hái mộc nhĩ. Thắng giơ đồng hồ cho hai cô nhìn thấy, giục:

- Ta về thôi hai cô!

- Để chúng em hái nốt chỗ này đã - Lý ngẩng lên, chỉ tay vào đám mộc nhĩ chỉ chít trên thân cây - Các anh xem, còn nhiều thế kia mà!

Thanh giơ mấy con bướm lên khoe với Hoàn:

- Em với chị Lý bắt được mấy con bướm to, đẹp không?

- Đẹp quá! Bướm này mang về moi ruột, ngâm phước môn rồi ép vào sổ thì đẹp lắm!

Hoàn cúi xuống hái mộc nhĩ ngay bên cạnh Lý.

Trời đã xế chiều. Mặt trời nấp sau ngọn núi phía Tây. Những rẻ nắng đỏ tía toé ra xung quanh ngọn núi, vọt lên nền trời cao, như muốn xô đổ ngọn núi để thả sức lao về phía trước.

VII

Lý đang ngồi học bài, con nhện từ trên mái nhà buông tơ xuống trước mặt. Lý gọi các bạn:

- Các cậu ơi! Nhện buông trước mặt mình này!

Cô bé Hoa có khuôn mặt tròn với nước da ngăm đen nói:

- Nhện sa trước mặt là có tin vui. Anh Hoàn sắp đến thăm chị đấy!

Lý chạy đến đám cô bé Hoa. Cô ta chạy quanh phòng cười ré lên, các bạn cười theo như nắc nẻ.

Thanh ở ngoài đi vào gọi:

- Chị Lý có thư từ Hà Nội này!

Cô bé Hoa chạy ra giật lá thư biến mất hút. Lý tung hứng, vừa tức vừa vui. Mọi người trong phòng vỗ tay đôm đốp, cười rũ rượi.

Thanh nói:

- Chị Lý mất gì em đi bắt cái Hoa về cho!

- Chẳng có gì mà mất - Lý đỏ mặt đi về chỗ học bài.

Lý cầm quyển sách lên, nhưng không còn bụng dạ nào mà học. Nhìn phong bì thư, Lý biết đó là thư của Hoàn. Sau lần nghỉ hè năm ngoái Lý gặp Hoàn ở nhà Thanh, hai người đã có cảm tình với nhau. Đầu tiên là những bức thư thăm hỏi của tình bạn, dần dần Hoàn tiến lên một bước nữa. Hoàn nắm bắt được tâm lý của một người con gái tuy mới ở tuổi hai mươi mốt, nhưng đã từng dày bom đạn, đến với tình yêu không ngại thơ, không vồ vập như cái tuổi

mười sáu mười bảy vừa rời nách mẹ. Cho nên Hoàn kín đáo, thận trọng tiến từng bước từng bước lách nào tâm tư sâu lắng của Lý. Hoàn đã đạt được mục đích cuối cùng. Lý đã chấp nhận tình yêu của Hoàn.

Gần một năm nay Hoàn đến thăm Lý nhiều lần. Hoàn gặp ban giám hiệu trường Đại học sư phạm báo cáo về việc đặt vấn đề với Lý. Nhà trường hết sức ủng hộ hai người. Hạnh phúc ai chẳng vun vào?

Hoàn Lý yêu nhau là cơ sở tốt, tăng thêm sự thúc đẩy trong học tập của Lý. Các bạn trong lớp học của Lý đều vui mừng, chờ đón ngày ra trường được dự lễ cưới của hai người.

- Em thân yêu! Hoa vừa đi vừa đọc thư của Lý.

Lý chạy ra định giăng lại lá thư, nhưng không kịp. Hoa chạy vút đi rồi. Lý đành đứng ở cửa gọi dẫu dụi:

- Hoa ơi! Về phòng mình đọc cho các bạn cùng nghe. Chị không làm gì em đâu. Chị thua rồi!

- Thật chứ? Chị sai lời hứa thì sao nào?

- Thật! Chị không nói sai đâu - Lý trở về chỗ của mình.

Hoa đi về, gấp ghé ở cánh cửa mãi, yên trí chị Lý không đuổi bắt nữa cô bé mới vào hẳn trong nhà đọc to:

"Em thân yêu!

Mới xa em có mấy ngày mà anh đã nhớ! Anh cảm thấy vắng thiếu một cái gì rất cần thiết trong đời sống hàng ngày của anh. Nếu không có nó, con người ta không thể tồn tại được. Chẳng nhẽ chủ nhật nào anh cũng đến thăm em? Ảnh hưởng đến học tập của em và các bạn trong phòng em. Mà không đến thăm em anh lại không chịu nổi. Cả ngày chủ nhật ấy anh chẳng biết làm gì. Anh lẩn quẩn trong nhà, hết xếp đồ đạc chỗ này lại bày

ra chỗ kia, cứ như người mất trí. Đúng là em đã bắt mất hôn của anh rồi!"

- Chị Lý ơi! Chị biên thư bảo anh Hoàn chủ nhật nào cũng đến đi. Chúng em được ăn kẹo, chị được gặp anh. Hai bên cùng có lợi - Trong phòng rộ lên tiếng cười nói.

- Trật tự nào! - Hoa đọc tiếp:

"Em thân yêu! Có một điều day dứt anh mãi. Chẳng hiểu sao em khó tính với anh thế? Hay em còn nghi ngờ gì anh? Cho đến nay, chúng mình sắp thành vợ chồng mà em vẫn cự tuyệt anh - Chấm chấm - Không cho anh hôn lấy một cái. Anh chỉ được hôn em trên giấy thế này mãi hay sao? Chẳng có cô gái nào lại tiết kiệm cái hôn như em đâu. Em thân yêu à!"

Tiếng cười lại rộ lên:

- Ôi! Chị Lý tấm quá!

- Bậy nào! Đây là thư của Ruồi Trâu gửi cho Giêm!

- Em ấy à! Gặp nhau là cứ phải hôn chấy môi cũng chưa thỏa. Chị tấm thật đấy - Cô Hoa ôm bụng cười ngặt cười nghễ.

- Để yên tớ đọc tiếp! E hèm!...

"... Sao em lại tự trói mình, tự hành hạ mình khổ đến thế? Cuộc đời em côi cút từ nhỏ, thiếu tình thương yêu chăm sóc của cha mẹ, em đã chịu đựng sự khốc liệt của bom đạn chiến trường, thì nay cũng có quyền cho phép mình giãn thần kinh ra một chút chứ! Em yêu! Anh muốn đem lại sự tươi mát, ngọt ngào của trái tim anh xoa dịu những vết thương cho em..."

- Hay quá! Thư hay quá! Tuyệt! Tuyệt!

- Bà tấm ơi bà tấm! Gặp người yêu không hôn nhau thì phí quá!

- Chị để dành cái hôn ấy, nó có béo lên được tí nào không? Hay lại gầy đi?

- Em bảo chị Lý này, chị mà để cho anh Hoàn tặng mấy nụ hôn thì cứ gọi là má chị lúc nào cũng đỏ hây hây? Em bảo, chủ nhật này anh chị a la xô đi!...

Lý không có cách nào làm cho cái lũ quỷ sứ tinh nghịch này im mồm đi được. Lần nào cũng vậy, hễ có thư của Hoàn là chúng bóc ra, chuyền tay nhau đọc chán chê, thả sức trêu trọc Lý rồi mới buông tha. Bao giờ Lý cũng là người đọc sau cùng thư của Hoàn.

Chiều thứ bảy, mới nghe tiếng xe máy nổ xình xịch ngoài cửa, bọn con gái đã reo lên:

- A! Anh Hoàn! Anh Hoàn!...

Các cô hò nhau ra đỡ túi cho Hoàn, lục kẹo rồi lĩnh hết. Cô Thoa còn ghé vào tai Lý: "Tối nay chúng em nhường cái phòng này cho anh chị tự do liên hoan với nhau nhé! Tuổi trẻ không tranh thủ thì thiệt thời chị ạ!"

Đến tối, Lý và Hoàn đi chơi, bước thong thả trên con đường làng, rợp bóng tre. Trăng lười liêm nghiêng xuống vai hai người như muốn nghe lời tình tự. Thỉnh thoảng trăng như người chơi trò ú tim, nấp sau ngọn tre cao tít rồi bỗng oà xuống, chan hoà ánh sáng xanh dịu trên lối đi. Hoàn nắm bàn tay, Lý rút tay lại. Người Lý nóng ran như có một luồng điện chạy khắp cơ thể...

Họ ngồi xuống thành cồng bắc qua con mương rộng. Mặt nước lăn tăn sóng. Bóng trăng rập rờn dưới dòng mương như một người thiếu nữ bơi giỏi, thả mình nổi lập lò trên mặt nước, mặc cho sóng đẩy nhẹ nhàng mơn man trên da thịt trinh trắng...

- Em không phải lo gì cả. Anh chuẩn bị mua sắm đủ thứ rồi. Em tập trung vào mà ôn thi. Mỗi sáng em uống

một cốc sữa để có sức mà thi. Hết anh lại mang đến cho...
Em yêu ạ!

Hoàn ghì chặt lấy người Lý. Lý bủn rủn cả chân tay. Ánh trăng lấp lánh chạy loang loáng trên mặt nước quay nghiêng ngả. Lý hoảng sợ vùng vằng, gỡ khỏi vòng tay Hoàn.

- Anh buông em ra! Em khô... ông đồng ý!

Hoàn nói giận dỗi:

- Em không yêu anh?

- Sao anh lại nói thế? Em!... Tình yêu... Tình yêu không phải là... tình dục. Anh hiểu cho em!

- Anh có làm gì em đâu! Anh chỉ muốn hôn em, em cũng không cho.

Lý đã trấn tĩnh lại, cô nói:

- Mỗi lần anh ôm vào người em, đầu óc em tê dại đi, mọi cảnh vật quay lộn. Em để anh hôn như thế, chúng mình dễ đi quá giới hạn của tình yêu. Cái hôn của tình yêu nó khác cơ. Nó man mát, nhẹ nhàng, tế nhị, hay nó thế nào đấy em cũng không biết nữa. Em có cảm giác tình cảm trong tình yêu là một cái gì mơ hồ, rất gần lại rất xa, nó đẹp, nhưng là cái gì em lại không biết. Khi tình yêu không còn ranh giới nữa sẽ hết đẹp anh ạ. Anh cứ ngắm xem. Hay là em tắm như các bạn văn chê, em nghĩ không đúng chẳng?

Là một người có kinh nghiệm trong tình yêu, lần đầu tiên Hoàn vấp phải Lý có một tâm hồn cứng rắn, kiên quyết. Những cô gái Hoàn yêu trước kia không ai khó tính như Lý. Tuy nhiên không phải cô gái nào cũng dễ dãi cả, nhưng khi đã yêu nhau còn tiếc gì? Còn nếu “vượt qua ranh giới của tình yêu”. Câu nói của Lý đã đi ngược thời gian trong tâm tưởng Hoàn. Hoàn sa lầy vào hai trường

hợp, phải tốn kém cho hai cô gái đi nạo thai. Nhưng nghĩ cho cùng, tại cả hai bên chứ có tại riêng gì mình đâu? Còn với Lý lại khác, mình yêu Lý tự đáy lòng. Đã yêu nhau như thế còn ranh giới? Hôn cũng không được thì quá đáng! Hoàn buột miệng:

- Hâm thì có!

Lý ngạc nhiên hỏi:

- Ai hâm? Hâm cái gì? Anh nói gì vậy?

- À!... Không, anh đùa! Em khát khe với anh quá đấy!

- Anh có nói em hâm em cũng không giận anh. Đúng đấy, em hâm vì em không giống những người khác. Họ lẫn lộn tình yêu với tình dục. Đáng lẽ báo Đoàn phải có mục “Hướng dẫn tình yêu” hay “Diễn đàn tình yêu”... Anh đừng cười. Tóm lại là cần phải bàn về tình yêu cho tuổi trẻ khỏi rơi vào tình yêu lầm lạc, tầm thường. Nhất là ở lứa tuổi mười lăm mười sáu. Em không phải là nhà tâm lý học. Nhưng em nghĩ, ở lứa tuổi ấy không có sự hướng dẫn của cha mẹ, của đoàn thể, dễ đi đến nhầm lẫn trong tình yêu. Ngày em làm ở xí nghiệp bánh kẹo tỉnh, có ối cô gái mười sáu mười bảy, con các cô chú làm với em đang học lớp Chín, lớp Mười đã nạo thai.

Lý nhìn lên vầng trăng non như thể muốn tìm ở đấy lời lẽ thích hợp cho sự trình bày của mình. Sau Lý nói tiếp giọng hăng hái:

- Cái trò trẻ con mới nhớn lên, bị người lớn càng cấm, càng giấu giếm chỉ làm tăng thêm tính tò mò, tính mãnh liệt của nó. Cha mẹ ngăn cấm yêu, đoàn thể, nhà trường ngăn cấm yêu mà không hề có lời giải thích, hướng dẫn nên dễ bập sâu... Lỗi ấy là tại người lớn, tại các cơ quan chức năng giáo dục chứ không phải chỉ tại các em.

Tuổi mười lăm, mười sáu nó mới như cái nụ hoa ấy, chưa có hương thơm ngát. Để yên cái nụ trên cây mà ngắm thì đẹp. Cũng như tình yêu, sớm đi sâu vào tình dục thì không còn là tình yêu nữa, chán nhau ngay. Không thì sao người ta lại chờ đợi nhau? Nhớ thương nhau? Và hy sinh vì nhau?...

Hoàn nắm tay Lý đứng lên:

- Em làm cán bộ Đoàn đúng hơn làm cô giáo Lý ạ. Ta về thôi! Em huấn thị anh như thế đủ rồi!

Lý lặng lẽ đi bên Hoàn. Cô không thể biết được cô đã làm cho Hoàn sung sướng trong lòng như thế nào. Lý quả là một bông hoa tinh khiết... Niềm vui sướng thể hiện trên gương mặt rạng rỡ của anh. Nước da đen của Hoàn chuyển sang màu đồng đỏ. Nhưng trăng đã lặn. Lý không thể nhìn thấy. Ngược lại, dù trời tối, Hoàn vẫn nhìn thấy cánh tay trắng tròn của Lý chưa có vết tay ai, còn nguyên vẹn. Hoàn càng khao khát mong gần đến ngày cưới để hưởng tuần trăng mật.

Lần đầu tiên Hoàn nghe một người con gái triết lý về tình yêu cũng lạ. Nhưng dù sao, ý kiến ấy cũng đáng phải suy nghĩ. Bằng kinh nghiệm thực tế của mình, Hoàn thấy những cô gái nào dễ với mình thì cũng dễ với người khác. Vì lẽ đó họ không chung thủy với tình yêu. Họ không có một tình yêu nồng thắm nó nhàn nhạt thế nào ấy. Chỉ có những cô gái khó tính nhất trong tình yêu mới là người thủy chung nhất, yêu thương hết mực nhất.

Lý biết giữ gìn mình, trân trọng mình nên mới còn được cái nguyên chất hấp dẫn mãnh liệt, toát ra từ toàn bộ con người ấy. Cái đẹp trong tâm hồn làm tăng lên vẻ đẹp bên ngoài của con người. Nếu không tìm hiểu, khó lòng tin Lý đã từng lăn lộn trong bom đạn ngoài chiến

trường. Nhìn Lý người ta có cảm tưởng như Lý vừa ở trong tủ kính bước ra, dịu dàng, lấp lánh, khoan thai...

Hoàn sung sướng nghĩ đến hạnh phúc của ngày cưới. Anh được hưởng toàn bộ sự trinh trắng, ngây thơ từ tâm hồn, đến toàn bộ thân thể đẹp đẽ của Lý.

*
* *

Mong mãi, ngày kết thúc khóa học của lớp toán 15B trường Đại học sư phạm đã đến. Ngay sau ngày liên hoan ăn mừng cả lớp tốt nghiệp là đám cưới của Lý. Thỏa lòng mong ước biết bao!

Khi xe ô tô đưa dâu về khu nhà tập thể ở Hà Nội, vừa đúng mười một giờ.

Căn phòng của cô dâu chú rể được xếp đặt gọn ghẽ, đẹp mắt. Chiếc ri-đô bằng lụa nền trắng chấm xanh che kín chiếc giường mô-đec thành một cái buồng nhỏ. Phía trong, lối cửa đi vào kê bộ bàn trà mới toanh, bóng nhoáng. Trên bàn có bát hoa hồng nhung thơm ngát. Trên lưng tường là giá sách nhiều ngăn, đủ các loại sách chính trị, triết học, văn học, ngoại ngữ, từ điển... Cạnh cửa sổ phía nam là cái bàn tròn cao. Trên bàn bày lọ hoa lay-ơn trắng đặt trên chiếc khăn trải bàn thêu ren trắng. Mọi đồ vật trong phòng đều toát lên sự mới mẻ, tinh khiết đón chờ người chủ xứng đáng của mình.

Sau bữa ăn trưa Lý về phòng cởi áo dài, tháo các trang sức trên người. Bỗng nhiên có tiếng lao xao ngoài cửa.

Tiếng một phụ nữ còn trẻ, nói giọng miền Trung, vượt lên mọi người”

- Dâu! Anh Hoàn đâu! Tôi phải gặp anh ta. Các bác phải ủng hộ tôi. Con anh ấy đây. Tôi không làm gì cô ấy

dâu. Tôi với cô ấy không vương mắc gì. Chỉ tại anh ấy thôi. Anh ta là thằng Sở Khanh!

Lý nhìn ra, thấy một người con gái có nước da đen giòn, người đậm chắc, bế một bé trai chừng ba tuổi giống Hoàn như đúc. Mọi người dẫn chị ta vào phòng khách, đề nghị chị không nên làm ồn. Bé trai được các cô cho bánh kẹo, nó ăn ngấu nghiến. Một lúc sau, người phụ nữ đã đi. Chị nói nhỏ nhẹ hơn. Chị kể cho mọi người nghe về quan hệ giữa chị và Hoàn như thế nào. Hoàn hứa hẹn với chị ra sao. Chị vừa kể vừa khóc sụt sịt.

Lý bước vào:

- Chào chị! Xin lỗi các bác, các cô chú cho phép tôi được nói chuyện riêng với chị.

- Cô Lý ơi! Cô về phòng mình đi để chị ấy ngồi nghỉ, chờ gặp cậu Hoàn kia mà! - Mọi người nháy Lý, giục Lý đi ra. Nhưng thái độ Lý kiên quyết:

- Các bác cứ để cháu với chị đây nói chuyện. Chị em cháu sẽ giải quyết ổn thỏa với nhau.

Chờ cho mọi người tản đi hết, Lý ra chốt cửa lại.

- Tự giới thiệu với chị, tôi là vợ anh Hoàn. Chúng tôi vừa tổ chức lễ cưới sáng nay ở trường Đại học sư phạm, nơi sơ tán. Tôi yêu cầu chị hết sức bình tĩnh. Cùng là giới phụ nữ, chúng mình phải đoàn kết, thương yêu nhau chị ạ. Tôi là giáo viên, sắp đi dạy học. Tôi giáo dục người khác, đồng thời tôi cũng biết phải tự giáo dục mình. Chị đừng ngại, đừng nóng giận. Tôi cũng phải nén lòng mình lại. Chị hãy kể hết sự thật cho tôi nghe quan hệ giữa chị với anh Hoàn như thế nào? Chúng ta sẽ đi đến giải pháp tốt nhất, có lợi cho phụ nữ chúng ta. Đây cũng là bài học bổ ích cho tôi, cho chị, cho tất cả mọi người.

Sau mấy phút yên lặng, người phụ nữ miền Trung nhìn Lý từ đầu đến chân. Từ đôi mắt trong sáng đến khuôn mặt điềm tĩnh của Lý thể hiện sự chân thành, thẳng thắn, chị thấy yên tâm. Chị mở hết lòng mình với Lý:

- Cô ạ, tết âm lịch năm 1968, anh Hoàn đưa một đoàn nhà báo nước ngoài vào Quảng Bình - Vĩnh Linh. Lúc ấy tôi vừa đến bưu điện lấy báo về. Tôi làm văn thư ở Ủy ban tỉnh cô ạ. Một chiếc xe Com-măng-ca chở mấy người khách ngoại quốc đỗ xích ngay cạnh tôi. Anh Hoàn thò đầu ra hỏi:

- Cô bạn ơi, chỉ giúp anh lối đi về ủy ban tỉnh với!

- Dạ, em cũng về ủy ban tỉnh đây! Các anh cứ đi theo đường này, qua nghĩa trang...

- Khỏi phải hướng dẫn nữa. Cô lên xe đưa chúng tôi về. Chúng tôi là khách của cô đấy!

Anh Hoàn đưa giấy giới thiệu cho tôi xem làm tin. Tôi lên xe ngồi cạnh anh Hoàn cùng về ủy ban. Suốt hai tháng anh Hoàn dẫn khách đi khắp nơi, đến các đơn vị bộ đội, dân quân cho các nhà báo nước ngoài phỏng vấn, quay phim, chụp ảnh. Tối nào rảnh rỗi, anh Hoàn rủ tôi đi chơi. Anh nói nhớ Hà Nội, buồn lắm. Nhờ tôi dẫn anh đi thăm "Quảng Bình quê ta" may ra mới nguôi đi được. Sau vài lần đi chơi, anh Hoàn tỏ tình với tôi. Tôi từ chối.

- Chị sinh năm bốn mấy? - Lý hỏi.

- Dạ, tôi sinh tháng mười một năm bốn chín.

- Tôi với chị bằng tuổi nhau. Chúng ta gọi tên nhau cho tiện. Mình tên Lý. Còn cậu?

- Dạ, tôi tên Hương!

Hè năm sáu bảy Hương thi Đại học sư phạm Vinh trượt. Cha Hương ở bộ đội về phép nói với ông chú họ

Hương làm chủ tịch tỉnh xin cho Hương vào làm văn thư. Bị Hương từ chối, anh Hoàn ảo não buồn phiền, Hương thương quá. Trước khi về Hà Nội anh Hoàn rủ Hương đi chơi lần cuối cùng. Anh nói không thể thiếu cái giọng Quảng Bình dịu nhẹ của Hương trong đời anh được. Cuộc đời anh ấy thiếu Hương không sống nổi. Anh bảo Hương cứ suy nghĩ kỹ, lần sau anh vào thì trả lời. Chỉ sau một tuần anh Hoàn đi, Hương nhận được thư của anh từ Hà Nội gửi vào. Lời lẽ trong thư của anh Hoàn thật thấm thiết. Thế rồi, chỉ một tháng sau anh Hoàn lại đưa một đoàn nhà văn nước ngoài vào thăm Quảng Bình hai tháng. Lần này mình yêu anh ấy thật sự. Tối hôm trước khi về, mình với anh ấy đi chơi đến tận khuya. Anh Hoàn dỗ Hương:

- Đẳng nào chúng mình chẳng là vợ là chồng? Thời buổi chiến tranh này biết sống chết thế nào mà em để dành mới để dụm. Em còn tiếc anh là em chưa thực lòng yêu anh. Chỉ vài tháng nữa chúng mình cưới nhau. Nếu có con cũng chẳng sao, vẫn là con chúng mình kia mà! Anh đi vào như đi chợ, có khó khăn gì đâu. Em đừng lo, em cứ tin ở anh.

Thế là tôi buông thả mình...

Hương lau nước mắt và nói tiếp:

- Tôi mong ngày mong đêm, hết tháng này sang tháng khác, chẳng thấy anh ta vào đăng ký kết hôn. Nhưng trong thư anh ta vẫn hẹn hò thấm thiết lắm! Anh ta nói đang chuẩn bị bánh kẹo, thuốc chè vào làm lễ cưới. Trong khi ấy bụng tôi cứ to dần lên. Đợi năm tháng không thấy anh Hoàn vào, tôi đành đi bệnh viện phá thai. Bác sĩ bảo thai to lắm rồi, thành người rồi phải xông thôi. Tôi hét lên! Ôi!... Đứa trẻ vô tội! Tôi vùng chạy ra khỏi cái nơi tôi

định gây tội lỗi ấy... Anh Hoàn biên thư thanh minh rằng anh bận công tác không vào được. Với lại không có khách nước ngoài vào phía trong nên không có cơ mà đi. Anh thương nhớ tôi lắm nhưng đành bó tay.

Tôi sinh cháu, anh Hoàn không tin. Năm ngoái có đoàn phóng viên báo Thiếu niên đi qua, tôi nhờ chụp cho hai mẹ con tấm ảnh gửi ra cho anh ấy xem. Sau đó, tôi nhận được gói bưu kiện. Anh ấy gửi cho cháu bộ quần áo lính thủy, đôi dép nhựa tiền phong, cháu mặc vừa khít. Anh ấy còn nói do hoàn cảnh thời chiến, dù chưa đăng ký được nhưng vẫn là vợ chồng. Cốt ở hai người yêu nhau thực sự là bản đăng ký chắc chắn nhất. Anh ấy sẽ tìm dịp vào thăm vợ con. Hàng tháng anh Hoàn vẫn gửi tiền nuôi cháu. Hôm nay nhân tiện ông bí thư tỉnh ra Hà Nội họp, tôi đi nhờ xe. Vừa vào đến cổng nghe họ nói anh Hoàn đang cưới vợ. Tôi chết điếng người! Hóa ra anh lừa dối tôi mà tôi cứ tin. Ôi! ... Hu hu!...-Hương khóc nức nở.

Thằng bé không biết gì đến lay mẹ:

- Mẹ nín đi! Mẹ! nín đi!

Nghe xong chuyện, Lý cũng chết điếng người chẳng khác gì Hương. Nhưng Lý không khóc thành tiếng, nước mắt chảy vào bên trong.

Hoàn đi đi lại lại ngoài cửa phòng, mặt hầm hầm tức giận. Hoàn đấm cửa mấy lần nhưng không ai mở cửa. Hoàn bặm môi, dận gót giày cồm cộp.

Hai người im lặng một hồi lâu. Lý nói:

- Trước hết Hương thông cảm cho. Tôi không biết một tí gì về quan hệ giữa anh Hoàn và Hương. Dù Hương với anh Hoàn chưa có giấy đăng ký, nhưng đã yêu nhau, đã có con với nhau. Anh Hoàn vẫn thư từ với Hương bình

thường. Những điều kiện đó khẳng định một gia đình thật sự. Còn tôi, tuy có giấy đăng ký kết hôn với anh Hoàn thật, nhưng chỉ là danh nghĩa. Đúng như anh Hoàn nói, không có bản đăng ký kết hôn nào giá trị bằng cái bản đăng ký của lòng mình. Ai ở hoàn cảnh nào ta chấp nhận theo hoàn cảnh ấy. Ngay hôm nay tôi làm đơn ly dị để anh Hoàn và Hương chung sống với nhau. May mà chị đến rất đúng lúc. Một sự ngẫu nhiên trùng hợp. Từ biệt Hương! - Lý đứng lên dứt khoát đi ra cửa.

Hương ngơ ngác gọi:

- Lý! Sao lại thế? Về luật pháp thì... thì...

- Thì cái gì! "Bốp! Bốp!" Hoàn tát Hương - Ai cho phép cô ra đây bôi nhọ tôi? Hả? Đồ đi! Vợ chồng gì cô?

- Ối!... Ai cứu tôi với!

Thằng bé hoảng sợ khóc thét lên.

Mọi người chạy vào can:

- Hãy bình tĩnh anh Hoàn! Sao lại làm thế? Hồng!

- Cô chưa đẻ với ai rồi cô vu cho tôi. Cô đến phá hạnh phúc của tôi.

Chị Tuyết, thư ký công đoàn cơ quan, kéo Hoàn sang phòng bên. Bác Nghĩa bí thư chi bộ động viên Hương:

- Cô đừng khóc nữa, hãy bình tĩnh lại. Cơ quan chúng tôi có trách nhiệm giải quyết mọi công việc. Bây giờ cô đi tắm giặt, ăn uống, nghỉ ngơi đã. Mai ta hãy bàn tính.

Hương nói trong nước mắt:

- Cháu xin phép các bác cháu về! Cháu không ngờ anh ấy bạc tình... Vũ phu... Cháu không cần con người ấy!... Cháu tưởng... - Hương bế thốc thằng bé đi ra cổng.

Mọi người can ngăn:

- Cô đi đường xa tới đây, cô nghỉ ngơi đã. Ai lại thế? Cô đi đâu bây giờ? Còn cháu bé? Phải cho cháu ăn một chút gì chứ!

Hương nói dứt khoát:

- Không! Cháu không ở đây một phút nào nữa. Các bác có lòng tốt thì đưa cháu đến nhà bà cô cháu ở phố Hai Bà Trưng. Không thì mẹ con cháu thuê xích lô vậy.

Ra đến cổng Hương gọi xích lô. Bác Nghĩa rí tai cậu lái xe, xong chạy theo Hương:

- Cô Hương chờ một tí, xe của cơ quan đưa cô đi! Biết làm thế nào khác được! - Bác Nghĩa thở dài, nhìn mẹ con Hương điu riu nhau.

Tiếng xe ô tô bấm còi ngay phía sau lưng. Hương lau nước mắt, cảm ơn mọi người, bế con lên xe. Tiếng ai đó trong đám đông nói:

- Người này không thể là gái lăng nhăng. Qua câu chuyện, đủ biết cô ta chất phác. Tội nghiệp! Con gái nhẹ dạ khổ thế đấy! Đôi mắt một mí của thằng bé giống cậu Hoàn như đúc khuôn ấy, còn chồi gì nữa.

Khi mọi người quay lại không thấy Lý đâu. Chỉ có một mảnh giấy để lại, chặn dưới bát hoa hồng:

"Anh Hoàn!

Mọi chuyện đã rõ! Chúng ta không thể sống chung hai vợ một chồng. Hoặc giải quyết theo pháp lý, tôi mới chính là vợ anh, thì tôi cũng không thể chung sống với anh. Còn tại sao? Tự anh hiểu lấy. Không có luật pháp nào bằng luật pháp của lòng mình.

Ngay hôm nay tôi sẽ viết đơn ly dị đến tòa án nhân dân thành phố. Tất nhiên, tôi cũng từ bỏ ý định về dạy học

ở Hà Nội. Tôi sẽ đề nghị nhà trường đổi cho tôi quyết định khác, đi bất cứ tỉnh nào ngoài Hà Nội.

Anh đừng mất công tìm tôi vô ích!

Ký tên: TRẦN THỊ LÝ

Hoàn choáng váng đầu óc. Anh vò lá thư trong tay, nắm tay dầm mạnh xuống mặt bàn, đến nỗi rơi hết hoa trong bát.

Hoàn ôm đầu gục xuống bàn...

*

* *

Người đầu tiên trong phòng phát hiện ra Lý là cô bé Hoa:

- Ôi! ... Chị Lý!...

Hoa chạy vào góc trong, cầm chiếc đèn hoa kỳ đi ra soi vào mặt Lý.

- Ồ!... Chị Lý thật! Sao thế này? Sao chị lại về đây?...

Cô Hồng, cô Lua cũng đến ngồi cạnh Lý ngạc nhiên. Hoa rút chiếc khăn mặt ở đầu giường cho Lý lau nước mắt, nói như dỗ trẻ em:

- Chị Lý đừng khóc nữa! Chị kể chuyện đi! Sao thế?...

Sau mấy phút, giáo sinh ở các phòng khác chạy sang ngồi chật hết cả mấy cái giường, nghe Lý thuật lại câu chuyện ở Hà Nội. Các bạn cùng khóc theo Lý. Nước mắt cô Hoa đầm đìa, nhưng lại động viên Lý:

- Chị nín đi! - Hoa đưa tay vén mái tóc maiбет nước mắt cho Lý. - Cái lão Sở Khanh kia lừa chị em mình. Hắn đến đây, mỗi chúng em cho một củ đậu. Mọi người bật cười trong nước mắt.

- Nào ai ngờ? - Một cán, một đảng viên, lý lịch trong sạch...

- Việc gì chị phải rút lui? Chị là vợ hợp pháp cơ mà! Anh Hoàn yêu chị tha thiết! Chị cứ sống với anh ấy hạnh phúc. Còn cái chị Hương kia, ai bảo đại thì phải chịu!...

Lý lắc đầu:

- Các em chưa hiểu hết phụ nữ mình đâu. Em tính, yêu nhau thắm thiết, lại sắp cưới nhau. Khó lòng giữ được lắm. Cộng thêm hoàn cảnh tạo nên nữa. Chị em mình phần lớn nhẹ dạ cả tin, không ai dạy cho biết đó là mảnh khoé của con trai. Chị nghĩ thương chị Hương quá! Con gái mới lớn lên, lần đầu yêu chưa có kinh nghiệm, gặp thằng con trai nó yêu, nó đồ ngon đồ ngọt, khéo chiều một tí là dễ xiêu lắm!

- Thế chị định cắt đứt thật à? Mang tiếng một đời chồng chị ạ. Chị nghĩ lại đi!

- Phăng teo cái lão ấy đi cho đáng đời!

Lý thở dài:

- Mang tiếng ấy không phải là xấu. Ở đời biết đâu mà chiều miệng thiên hạ, lương tâm mình không bị cắn rứt là được. Hắn không xứng đáng được chị trao tình cảm...

Đêm hôm ấy Lý không chợp mắt một tí nào. Nỗi đau khổ quay cuồng trong óc. Tình yêu sao phức tạp, bí ẩn thế? Mình đã học biết bao nhiêu câu chuyện về tình yêu trong sách báo, nhưng đến lượt mình không thể lường được. Việc mình yêu anh ấy đường hoàng, chính đáng, báo cáo hai cơ quan đều ủng hộ, gia đình tán thành. Mình còn về tận quê anh ấy ở Đa Phúc - Vĩnh Phú thăm dò cẩn thận. Anh ấy chưa có vợ con, chẳng có điều tiếng gì. Ở cơ quan anh ấy công tác tốt, khiêm tốn, ai cũng quý mến. Anh ấy được kết nạp Đảng từ khi còn là sinh viên của

trường ngoại giao ở Liên Xô. Không có điều gì phải chê trách, nghi ngờ anh ấy. Ôi!... Mình nóng vội quá, thiếu suy nghĩ chẳng?... Mình trở lại... Nhưng hành động của anh ta đối với Hương thật thô bạo, thật tàn nhẫn... quay trở lại với anh ta, rồi một lúc nào đấy đến lượt mình chịu cảnh như Hương!... Mình ghê sợ những người đàn ông đánh vợ...

Sáng hôm sau Lý lên gặp nhà trường xin đổi quyết định đi tỉnh khác, không về Hà Nội dạy học nữa. Nghe Lý trình bày sự việc, ban giám hiệu hứa sẽ giải quyết nguyện vọng cho Lý khi nào cô đã suy nghĩ thật chín. Họ khuyên Lý hãy suy đi tính lại thật kỹ kéo sau này ân hận.

Lý trở về phòng được một lúc thì Hoàn đến.

Chiếc mô-tô phanh đánh kết sát bậc thềm nhà. Tất cả giáo sinh nhìn ra thấy Hoàn, ai cũng quay đi, trở lại công việc của mình. Hoàn bước vào cửa phòng:

- Chào các cô!

Không ai trả lời, Hoàn đi đến chỗ Lý:

- Lý! Anh van em, em đi về với anh! Em có biết anh đau khổ như thế nào không? - Hoàn nhìn quanh phòng, ghé tai Lý nói nhỏ: - Chúng mình đi ra ngoài nói chuyện em. Nói ở đây không tiện.

- Không phải đi đâu hết! Anh cứ nói. Mọi người ở đây cùng nghe, không sao.

Hoàn cố nén lòng mình, nuốt nước bọt khan:

- Em làm khổ anh quá chừng, Lý ạ. Anh khổ tâm lắm! Suốt đêm qua anh có ngủ được đâu! Mẹ con cô Hương về ngay lúc ấy cơ mà! Cô ta lẳng nhăng với ai, đứa con ấy của nhiều người chứ có phải của riêng anh đâu. Ừ thì anh có lỗi với em, nhưng đấy là trước khi anh gặp em. Cái trò trai

gái yêu nhau của miệng ấy gọi là giải trí lúc buồn. Còn em, anh yêu em thực sự, chân thành, nó khác chứ. Nếu không, tại sao anh cưới em? Anh trân trọng em. Em tha lỗi cho anh. Em về đi, ra xe anh đưa về!

Im lặng.

Hoàn kéo tay Lý:

- Đi về em! Anh van em đấy! Em ương bướng quá đi thôi!

Lý phẩy tay:

- Anh cứ về suy nghĩ đi, vài hôm nữa tôi sẽ trả lời. Tôi sẽ đến gặp anh. Anh không phải đến đây nữa.

- Thế thì em về ngay bây giờ cùng với anh bàn bạc có hơn không? Anh đưa em về Hà Nội.

Lý nhìn Hoàn nghiêm nghị:

- Tôi không nói lần thứ hai. Anh đi đi!...

Hoàn nhìn quanh cầu cứu, không có ai ủng hộ, Hoàn đau khổ bước ra...

Hoàn không về ngay. Anh dắt xe đến phòng làm việc của ban giám hiệu nhà trường. Hoàn gặp hiệu trưởng trình bày vắn tắt sự việc ở Hà Nội rằng: trước kia có yêu một cô trong lúc đi công tác, cũng là yêu chơi thôi. Tuổi trẻ thanh niên ai chả thế. Chẳng hiểu cô ta quan hệ với ai có con, mang đến đồ cho Hoàn. Lý tự ái quay về trường tuyên bố bỏ Hoàn. Hoàn đề nghị ban giám hiệu làm công tác tư tưởng cho Lý, vợ chồng trở lại đoàn tụ. Hoàn thiết tha đề nghị một điều tối quan trọng với nhà trường là hãy giữ nguyên quyết định điều động Lý về Hà Nội dạy họ.

Nghe xong, ông hiệu trưởng nói:

- Chúng tôi ủng hộ đề nghị của anh. Nhưng cái chính vẫn ở hai người. Sáng nay cô Lý lên trình bày sự việc với chúng tôi. Chúng tôi khuyên cô ấy suy nghĩ cho kỹ rồi hãy quyết định vấn đề. Thời gian còn nhiều đủ để anh chị suy nghĩ, giải quyết mọi việc tốt đẹp. Chúng tôi rất mong anh chị chung sống với nhau hạnh phúc.

VIII

Người ta chỉ cho Lý gặp hiệu phó Phòng. Anh ta còn trẻ, chừng ba mươi tuổi. Trên bộ mặt nhẵn thín như một cái bàn được người chủ chăm lau chùi nên lúc nào cũng trơn tuột, lấp loá chiếc kính trắng. Hiệu phó mặc áo sơ mi trắng toát, là phẳng bỏ trong quần, thắt chiếc lưng da bóng láng. Chiếc quần xi màu cà phê cháy cũng được là thẳng nếp. Toàn bộ con người hiệu phó toát lên sự lịch thiệp, hào hoa phong nhã hữu ý hời hợt.

Hiệu phó buông tờ báo xuống bàn, đứng lên đỡ tờ quyết định điều động công tác trên tay Lý.

- Chào cô! Mời cô ngồi! - Hiệu phó kéo ghế cho Lý. Đôi mắt hiệu phó qua gương kính sáng loáng cố thể hiện một sự dịu dàng, lịch lãm nhưng không giấu được sự kịch côm. Một kiểu cười hết sức mình của hiệu phó tạo thành nếp sóng hai bên má còn trẻ của anh ta. Cái môi trên của hiệu phó lượn cong, làm hai đầu môi giống như hai cái vôi con đĩa cắm vào hai bên gò má. Nhìn cử chỉ, dáng điệu và sự ân cần giả tạo ấy Lý khó chịu.

Đọc xong tờ quyết định điều động công tác của Lý, hiệu phó Phòng ngẩng lên nở một nụ cười thân mật, hỏi:

- Quê Lý ở đâu nhỉ?

- Quê tôi xa lắm.

Phòng nhíu đôi mày:

- Sao cô không xin về dạy học ở quê?

- Bố mẹ tôi mất cả rồi anh ạ. Với lại, tuy sự phân công của nhà trường.

Hiệu phó lại nhú mày vì chữ "tôi" của Lý, nhưng khéo léo che đậy bằng cái thở dài:

- Buồn quá nhỉ! Cô ngồi nghỉ ở đây, tôi đi gọi bảo vệ mở cửa khoá kho dụng cụ lao động, cô thu dọn lại ở tạm. Đến chiều bác Đông hiệu trưởng đi họp về, chúng tôi sẽ bàn tính. Trước mắt hãy ở tạm thế đã cô nhé!

Chờ cho hiệu phó Phòng đi khỏi, chị em giáo viên mới xì xào bàn tán. Lý cầm tờ báo đọc, nhưng vẫn nghe rõ tiếng cô giáo Thuận nói với cô giáo Nhã:

- Chị Nhã này, kiêu nhỉ! Xưng tôi với lãnh đạo, ra cái về!

- Không nên vội kết luận cô ạ. Việc xưng hô thế nào tùy ở mỗi người, không có ảnh hưởng gì đến quan hệ công tác, miễn là làm việc tốt, đối xử tốt với mọi người.

- Thế sao chị hơn tuổi anh Phòng mà chị vẫn xưng em?

Nhã cười xoa:

- Mình khác, với lại do thói quen. Không xưng em với lãnh đạo, tôi thấy nó thế nào ấy. Có phải một mình tôi xưng em với lãnh đạo đâu? Tục lệ nước mình từ xưa nó vẫn thế!

- Thế sao chị đi bênh "họ"?

- Thôi, làm việc đi, anh Phòng quay trở lại kia!...

- Cô Lý ơi, cô đi theo cụ Viễn đây nhận chỗ ở nhé!

Mọi người nhìn theo Lý. Người gạt đầu người lắc đầu, người nói khác: "Tác phong quân sự ghê!". Cô Thuận bĩu môi nguyền một cái rõ dài. Ngay từ lúc Lý bước chân vào văn phòng nhà trường, trong lòng Thuận đã nổi lên sự ghen ngầm ngấm ngầm trước sắc đẹp của Lý. Người đâu mà có

nước da trắng thế? Đôi mắt sáng như hai ngôi sao ấy. Thế này thì mình chả được hiệu phó quý mến nữa...

Chỉ hai tháng sau. Cái tin Lý bỏ chồng loang ra khắp trường. Lý khổ tâm nhất là cái cô Thuận hay nói bóng nói gió châm chọc Lý: "Đẹp gói! Đẹp như cái tép kho tương". Những khi họp tổ chuyên môn, chị em có đùa có Thuận lấy chồng để chị em còn được ăn kẹo, thì cô Thuận lại giả cái giọng nói ưỡn ẹo: "Thưa các chị! Ai lấy em? Em ái nam ái nữ mà các chị không biết à? Chả thế hôm cưới em, ông chồng kiểm tra không có... ông ấy phăng teo luôn!" Thuận ôm bụng cười rữ rượi, nhìn Lý hiểm độc. Lý uất ức đỏ mặt. Chẳng hiểu cái nguồn tin tàn ác ấy ở đâu ra? Có lúc họ lại đồn Lý lẳng nhăng nên chồng bỏ. Chẳng có tin nào nói đúng sự thực về mình, toàn những chuyện bịa đặt, xuyên tạc.

Tất cả những lời đồn đại về Lý không lọt khỏi đôi tai của hiệu phó Phòng. Ngay từ hôm đầu tiên gặp Lý, thói phong tình của Phòng đã sôi lên sùng sục. Nhưng với kinh nghiệm lời đời của mình, Phòng thấy gần Lý không phải dễ. Nhất là câu xưng hô "tôi" của Lý làm cho Phòng e ngại. Cô ta là nhân viên dưới quyền, lại ít tuổi hơn, xưng hô như thế khó chịu thật. Nhiều lần ông Đông đã nhận xét: "Cái cô Lý này không cha không mẹ có khác, chẳng có ai dạy bảo, không có lễ giáo gì. Ai cũng "tôi" "tôi". Gọi bác cũng xưng "tôi"! Để xem cô ta dạy dỗ ra sao?" Mấy lần ông Đông bàn với Phòng đi kiểm tra dự giờ Lý, nhưng họ chưa thực hiện được. Họ vướng hết cuộc họp này đến cuộc họp khác.

Để cho bước đi của mình ăn chắc, Phòng lên gặp tay Vam trưởng ban tổ chức phòng giáo dục mượn xem lý lịch của Lý.

Phòng ngạc nhiên trước một bản lý lịch rất trong sạch. Đọc đến đoạn Lý làm điện báo trong quân đội ngoài chiến trường, từ trong tâm khảm Phòng nổi lên một sự hổ thẹn... Đã lâu lắm, cách đây bảy năm, vì sợ chết, Phòng đã chặt một đốt ngón tay trở để trốn nghĩa vụ quân sự. Đầu ngón tay cụt ấy là dấu tích dề hèn đi theo suốt cuộc đời Phòng. Người ngoài không ai biết được, nhưng cứ mỗi lần Phòng nghe ai nói đến các danh từ: bộ đội, chiến trường, anh hùng v.v... là Phòng lại giật mình, nhìn vào ngón tay cụt của mình.

Phần gia đình chồng, trong lý lịch của Lý trống trơn. Thế là thế nào? Chẳng nhẽ những lời đồn đại kia sai?...

Trên đường về, Phòng nghĩ một nước cờ khác hẳn từ trước tới nay. Với bản lý lịch của Lý như thế, tốt nhất là mình phát cô ta lên. Ngày mai họp bầu cán bộ Đoàn trường, mình lấy tư cách bí thư chỉ bộ giới thiệu Lý và lái cuộc họp bầu cử theo ý định.

Để đạt được kết quả mình phải tuyên truyền cho cô ta ngay từ hôm nay.

Sáng hôm sau, trong giờ ra chơi, giáo viên lên văn phòng uống nước. Đột nhiên bị Sửu hỏi Lý:

- Cô Lý đã từng là bộ đội ở Trường Sơn đấy à? Tôi trông cô chẳng dính một tí bụi đường thành phố, chứ nói gì đến bụi đường Trường Sơn? - Chị Sửu cười, mọi người cười theo - Cô kể chuyện Trường Sơn cho chúng tôi nghe với! Cây nhà lá vườn sẵn đây rồi, chúng ta chẳng phải đi tìm ở đâu xa. Cô kể đi cô Lý!

Anh Kiên dạy văn nhìn Lý tỏ vẻ khâm phục. Mọi người xoay quanh chuyện Lý một cách cởi mở, chân tình. Lý không trả lời câu hỏi của ai. Cô khiêm tốn mỉm cười từ chối.

Đến chiều cuộc bầu cán bộ Đoàn trường diễn ra đúng như dự định của hiệu phó Phòng. Lý đã trúng cử Ban chấp hành Đoàn trường cùng cậu Viết, cô Thuận.

Buổi tối Phòng đến chơi chỗ Lý, Phòng tươi cười từ ngoài cửa:

- Cô Lý đàn hát vui nhỉ? Nay mai hoà bình về phố, trường ta đã có danh ca địch với các trường khác trong hội diễn rồi!

- Mời anh Phóng vào chơi! Tôi hát tạm tạm thôi. Nhân tiện tôi báo cáo với anh, chi đoàn ta tổ chức ngay một tốp ca múa gồm các cô giáo và những em học sinh có năng khiếu anh ạ.

- Nhất trí! Phong trào "Tiếng hát át tiếng bom" là mũi nhọn trong công tác tư tưởng chính trị của Đoàn trường đấy. Thế mới biết tập thể sáng suốt. Họ bầu cô làm phó bí thư, phụ trách thiếu nhi, văn nghệ là phải lắm!

Lý rót cốc nước lọc ở trong chai ra mời Phòng.

Phòng đỡ cốc nước ngập ngừng chưa uống:

- Cô Lý này, tôi thấy cô ở cái phòng này nóng quá. Tôi đã bàn với bác Đông nhất trí chuyển cô sang phòng thư viện. Ngày mai cậu Viễn đi mua cốt, ngăn ra cho cô một gian.

Lý nhìn Phòng biết ơn.

- Cảm ơn anh quan tâm đến tôi!

Phòng bối rối nhưng cố làm ra vẻ tự nhiên.

- Hi...! Có gì mà cô cảm ơn! ... Cô... Cô Lý hát đi! Cô hát cho tôi nghe một bài... tiễn tôi về nào!...

Lý bật cười:

- Hiệu phó đến thăm giáo viên, khi về cũng đòi hát tiễn đưa cơ à? Anh cứ làm như tiễn người yêu ra mặt trận không bằng.

Phòng ợm ờ:

- Ô!... muốn hiểu tiền ai cũng được. Cô hát đi, hát bài gì cũng được. Hát đi cô Lý! - Cô không hát cho tôi nghe một bài, tôi cứ ngồi lì ăn vạ ở đây cả đêm đấy!...

Lý cười hồn nhiên đứng lên cầm cây đàn, hát bài tử của mình: "*Nếu là chim tôi sẽ là loài bồ câu trắng...*".

Phòng ngồi nghe say sưa. Nét mặt Phòng luôn thay đổi theo giọng hát. Một bên má Phòng cứ giật giật liên tục. Đây là biểu hiện tình cảm của Phòng, mỗi khi anh quá xúc động hay tức bực điều gì.

Lý hát xong, Phòng vỗ tay dôm dốp:

- Cô Lý hát hay quá! - Phòng giơ tay bắt tay Lý - Tôi về cô nhé! - Ánh mắt Phòng tình tứ nhìn Lý qua gương kính lấp loáng.

*
* *

Giáo viên trưởng Phạm Hồng Sơn tập trung ở văn phòng chấm bài kiểm tra tám tuần của học sinh. Lý đứng lên đưa tập bài cuối cùng đã ghép phách cho chị Sửu.

- Em hoàn thành nhiệm vụ xuất sắc nhé! Một người làm việc bằng ba. Chị tổ trưởng thưởng cho em cái gì chứ?

- Thưởng cho mấy cái gậy. Chân son mình rồi, chẳng cho chị thì thôi. À, cô phải khao cả tổ đi. Lớp cô đạt điểm cao nhất trường còn gì!

- Đúng rồi! Cô Lý khao đi! Mới ra trường mà giỏi lắm!

- Khao đi Lý! Khoai luộc thôi! Lương nhà giáo ăn cháo khoai. Giải lao mười phút ăn khoai, vào lên bảng điểm là xong.

- Được, em đi nhé!

Lý chạy vù đi. Chỉ một loáng, cô xách về một túi nào chuối, nào khoai lang luộc. Chị Sửu vừa xếp khoai, chuối ra bàn vừa gọi sang tổ xã hội:

- Ê! Các nhà văn có lép bụng thì sang đây cho ăn kè!

Anh Kiên rủ cả tổ:

- Ta sang đi các cô ơi! Chả nhẽ tổ bạn mời, ta từ chối mất hữu hảo.

Mọi người vừa ăn khoai vừa nói chuyện vui vẻ. Cô Nga vừa bóc vỏ khoai vừa nói nhỏ với chị Sửu:

- Chị Sửu này! Tiền trợ cấp công đoàn hôm nọ, họ rủ nhau đi ăn thịt chó đấy chị ạ.

- Cô nói sao? - chị Sửu ngạc nhiên nhìn Nga hỏi lại - Họ đi ăn thịt chó thật à? Sao cô biết?

- Khê chứ chị, đến tai họ thì em chết! Để yên cho cậu Viết đi qua đã - Cô giáo Nga thì thâm - Hôm chủ nhật, thằng bé nhà em ốm, không ăn cơm cháo gì. Em đạp xe ra cầu Sắt mua cho cháu bát phở. Em nhìn thấy bộ tứ, với ông Khoa đang nhậu nhẹt bên quán thịt chó ông Dục. Em chờ nhà hàng làm phở, em nghe ông Khoa nói lẽ nè:

- Các ông này... cái con Lý thế mà ghê... Nó phát biểu đầu ra đấy chứ lì! Không có anh Đông thì... ta mất bữa chó hôm nay!

Lão Đông gật gù:

- Được... cho... chó! Ê này anh Trung... anh làm chứng từ việc ngăn phòng ở cho cô Lý tăng tăng lên... rồi... ta... làm chó lần nữa...

Trung khúm núm thưa:

- Dạ vâng ạ!

- Còn cái khoản sĩ số học sinh ấy mà, anh phải làm hai chứng từ khác nhau đấy nhé! Thời buổi này không

biết tranh thủ là đại, là ngu!... ngu!... Các anh cứ làm đi, tôi chịu trách nhiệm... Còn anh Phòng! Anh trị cái cô Lý cho tôi!...

Chị Sửu tròn mắt:

- Chết chưa! Bọn nó dã man! Anh Kiên này! Tiền trợ cấp khó khăn của công đoàn cho ông Khoa, bọn nó đi nhậu ở quán thịt chó ông Dục đấy!

- Thảo nào họ gạt phắt ý kiến của mình đi. Hôm nào phải đưa ra cuộc họp Hội đồng mới được. Phụ cấp không đúng đối tượng, lấy tiền ăn thịt chó với nhau, tệ quá!

Ai cũng nhao nhao lên phản uất, ủng hộ câu nói của chị Sửu. Nhưng chị Sửu cau mặt nói:

- Các người chỉ già mồm ngoài cuộc họp thôi. Trong cuộc họp lại im thin thít. Giá ai cũng đấu tranh cho lẽ phải, mạnh như tôi, anh Kiên, cậu Thái, cô Lý xem họ có tác oai tác quái được không?

Anh Kiên đồng tình:

- Chúng ta không để yên việc này. Các đồng chí phải ủng hộ chúng tôi. Tại sao những lúc nói chuyện ngoài lề thế này ai cũng biết cái sai trái của lãnh đạo mà khi họp, các đồng chí lại không dám phát biểu thẳng ra? Các đồng chí sợ cái gì? Giữa con người với con người có quyền bình đẳng như nhau. Các đồng chí sống cầu an như thế, hỏng! Sống cái kiểu ấy rồi cái khốn cái khó nó gõ cửa từng nhà các đồng chí nay mai thôi. Kẽ xấu không nhiều nhưng ta sợ thiệt thòi, để nó phá hoại lớn xã hội.

Mọi người tiu nghỉu tản về chỗ của mình làm việc.

Sáng hôm sau thật bất ngờ đối với Lý. Trên bảng thông báo "Ban lãnh đạo" và tên một số người vào dự giờ

dạy của Lý, do sự chỉ định của hiệu trưởng. Nhưng Lý bước lên bục giảng với thái độ bình tĩnh, tự tin.

Sau giờ giảng bài, mọi người trở về văn phòng nhận xét, góp ý cho Lý. Đầu tiên là cô Thuận, cậu Viết, hiệu phó Phòng, thư ký Công đoàn Trung, thay nhau chê bai Lý đủ điều. Cô giáo Sửu rất bực vì giờ tay mãi không được hiệu phó Phòng cho phát biểu. Toàn những người dốt chuyên môn lên mặt dạy đời. Ông Đông bộ đội phục viên về xã, làm hiệu trưởng cấp Một từ năm 1958. Ông ta chẳng có lấy một tí chuyên môn sư phạm. Từ hiệu trưởng cấp Một, ông ta đi lên hiệu trưởng cấp Hai theo kiểu "Sống lâu lên lão làng". Tay Phóng hiệu phó chỉ mới có cái bằng học hàm thụ trung cấp. Còn cô Thuận, cậu Viết dạy dốt không ra gì nhưng lại giỏi chê người khác.

Qua những lời phát biểu chung chung nào là "bài giảng chưa sâu", "phương pháp không đúng", "giảng ngoài sách vở", v.v... Sửu hiểu rõ âm mưu hại Lý của họ. Cuối cùng Sửu cũng được phát biểu:

- Giờ Đại số của cô Lý hôm nay giảng tốt. Chúng ta nên học tập phương pháp giảng bài của cô Lý. Từ bước kiểm tra bài cũ, gọi ba em lên làm bài tập, chuyển sang bài mới rất lô gích. Các em đặt các số hạng, đặt thừa số chung, nhóm các số hạng, dùng hằng đẳng thức phân tích đa thức ra thừa số thành bài mới: "Phối hợp ba phương pháp". Giáo viên chỉ đạo, trò chủ động suy nghĩ, làm bài tốt. Mỗi câu hỏi của đồng chí Lý đều gợi mở tư duy, óc tìm tòi sáng tạo, phát triển năng khiếu học sinh.

- Tôi thấy giáo viên giảng nhàn như đi dạo mát ấy. Ở lớp tôi, nói khản cổ mà học sinh còn chưa hiểu gì. Giáo viên giảng ít như thế là nông cạn - Thuận gân cổ lên nói xen vào - còn phương pháp "Thầy chỉ đạo, trò chủ động" ở

trên mới hé ra bài báo Người giáo viên nhân dân. Đến 0 mới có văn bản cụ thể. Còn mười năm nữa kia chị ạ.

Chị Sửu nhìn thẳng vào mặt cô Thuận nói:

- Cô là giáo viên trẻ mà suy nghĩ như thế hổng. Cô kéo lùi lịch sử lại trăm năm đấy. Nhiều chính sách Nhà nước vừa đề ra, còn đang trên đường đi xuống địa phương, đã lại có văn bản khác huỷ bỏ, sửa đổi. Giáo viên giảng dạy phải chủ động sáng tạo, mở rộng ra ngoài sách vở cho phù hợp với thực tế. Nếu không, học sinh chẳng cần đến thầy làm gì. Nhà nước chẳng phải nuôi giáo viên cho tốn tiền. Trẻ em cứ mua sách in về, tự học và hàng năm Nhà nước chỉ cần tổ chức mấy cuộc thi tuyển thôi. Tóm lại, bằng phương pháp giảng bài thế nào, gây được hứng thú ham học của các em, kết quả học đạt chất lượng cao, đúng với mục tiêu của ngành giáo dục là: DẠY TỐT - HỌC TỐT là được.

Giáo viên càng nói ít bao nhiêu, gọi cho học sinh hoạt động thật nhiều mới là cái khó. Giờ dạy của cô Lý quả là một nghệ thuật tinh tế. Chúng ta vừa dự giờ không báo trước cho cô Lý. Cô Lý không có sự chuẩn bị đối phó mà giảng tốt như thế là thực chất năng lực nhất. Người ngồi nghe không bị cảm giác nặng nề, rất thoải mái. Tôi đề nghị giờ dạy của cô Lý xếp loại tốt.

Cậu Viêt nói gay gắt:

- Nếu không xếp giờ dạy của đồng chí Lý loại C thì chỉ chiếu cố xếp loại B thôi. Vì đồng chí Lý dạy sai phương pháp sư phạm. Đồng chí Lý mới ra trường, chưa có kinh nghiệm, làm sao dạy tốt được?

- Tôi tán thành ý kiến chị Sửu - Cô Nga nói.

Ông Đông kết luận:

- Tôi thấy cách giảng của cô Lý lơ mơ thật. Tôi ngồi ở dưới chẳng hiểu cái gì. Chưa chi cô Lý đã đặt câu hỏi cho học sinh - Mọi người bụng miệng cười. Cô Sửu rĩ tai Lý: "Trình độ hiệu trưởng mới hết lớp bốn bổ túc thì làm sao hiểu nổi toán cấp Hai?" - Nhưng xét các bước lên lớp của cô Lý đủ, đúng giờ, tác phong đĩnh đạc, chữ viết trình bày bảng đẹp, theo tôi xếp giờ dạy của cô Lý đạt trung bình cũng được.

Chị Sửu không đồng ý:

- Không xếp trung bình được, phải loại A.

Ông Đông lấy biểu quyết:

- Ai đồng ý với cô Sửu?

- Tôi! Tôi! - Cô Nga, cô Chi trả lời.

- Có hai người. Còn ai đồng ý xếp loại B như tôi? Phòng, Thuận, Việt, Trung, Nhã cùng giơ tay - Quá bán rồi, thiếu số phục tùng đa số! - Ông Đông kết thúc vấn đề.

Đến tối Lý đang ngồi đọc truyện, Phòng xuất hiện ngay trước cửa sổ. Lý giật mình ngẩng lên. Mắt Phòng tình tứ trong cặp kính.

- Tối thứ bảy, cô Lý không đi chơi đâu à? Cô chăm đọc sách nhỉ. Cô đọc gì đấy? An-na Ka-rê-ni-na? Bên Tây họ như thế chứ! Có chồng rồi, vẫn yêu đương tung trời lên. Còn ở ta, chưa có chồng, chưa vợ cũng bị cấm yêu. Cấm cái nhu cầu tự nhiên của con người. Họ sợ yêu nhau ảnh hưởng đến học tập, đến công tác. Nhưng thực ra, tình yêu nó làm cho đầu óc thoải mái, là động cơ thúc đẩy công việc tích cực hơn cô Lý nhỉ.

Lý cười tán thành:

- Ta bị cái đầu óc phong kiến Trung Quốc nó giết chết những mối tình đẹp đi, chứ ai cấm?

Phòng gật đầu cười tí mắt, hỏi Lý:

- Mấy cậu kỹ sư nhà máy dệt tối nay không đến hát à cô Lý?

- Chắc các anh ấy bận. Nhưng tý nữa thế nào các em học sinh cũng đến anh ạ.

Phòng ngồi nhích gần người Lý:

- Cô Lý nhiều bạn trai nhỉ! Cô quan hệ rộng rãi thật đấy. Đi đến đâu cũng có người biết cô! À này, hôm nào cô nói với cậu bạn ở bên nông sản xin cho giáo viên trường ta mỗi người mua đôi chiếu cung cấp cô nhé! Cái nghề dạy học nghèo thật!

- Có nhiều đâu anh! Tôi hay đi hội diễn văn nghệ với họ, cùng bạn văn nghệ ấy mà.

- Giới nghệ sĩ có khác, dễ quen nhau, dễ thân nhau. Tính tình các nghệ sĩ phóng khoáng, lãng mạn - Phòng nắm tay Lý kéo sát người - Cổ tay Lý đẹp nhỉ?

Lý giật tay lại.

- Anh làm gì đấy?

- Khẽ chứ! Tôi đùa thôi mà! À... Vì họ... họ nói cô ái nam ái nữ đấy. Cô có nghe thấy không?

- Thì sao?

- Sao à? Thì không ai lấy cô! Tôi không tin. Một cô gái mỡ màng thế này mà ái nam ái nữ? Vô lý!

Lý khó chịu trả lời:

- Anh hiểu như thế cũng được. Tôi ái nam ái nữ đấy!

Phòng cười khoái chí:

- Thế thì tôi với cô có ngủ chung với nhau cũng chẳng sao!

Phòng bất ngờ đưa hai tay ôm ngực Lý. Lý gỡ bàn tay Phòng, nắm phải đầu ngón tay cụt. Lý gặp người hất vội tay Phòng ra. Phòng ngã ngửa. Phòng lồm ngồm bò dậy, ra đến sân phủi phủi quần áo, im lặng rút lui.

Nhớ lại mấy lần Lý tiễn học sinh ra cổng, khi đi qua phòng Thuận không thắp đèn, cửa đóng kín mít, nhưng Lý nghe thấy tiếng thì thầm ở bên trong. Tuần trước Lý dạy thay cô Thuận ốm. Giáo viên trong trường nói cô Thuận nghỉ nạo thai. Có lần, một học sinh nói với Lý: “Cô ơi! Hay lắm nhá! Chúng em bắt gặp thầy Phòng với cô Thuận ngồi ôm nhau ở vườn hoa trên phố cô ạ!”. Lý “suyt”, cấm em đó không được nói vớ vẩn. Bây giờ Lý mới vỡ lẽ... Hắn nhăm lẩn giữa những mối tình đẹp với sự nhục dục tâm thương. Nhìn cái mặt nhờn nhột của hắn, cũng đủ lợm giọng, chưa nói đến cái đốt ngón tay cụt ghê tởm! Hắn cứ tưởng phụ nữ ai cũng dễ dàng được...

Sáng ngày thứ hai, Viết gặp Lý nói:

- Chị Lý ạ, ban giám hiệu bảo tôi trao đổi với chị. Nói chung chị nhiệt tình, nhưng chị dạy sai phương pháp. Là cán bộ Đoàn, ta phải khiêm tốn, lắng nghe ý kiến quần chúng, học hỏi quần chúng. Tập thể bao giờ cũng sáng suốt.

Lý nhìn cái mặt tròn như tấm bánh đúc, da bóng nhẫy của Viết thật đáng ghét. Trông Viết giống như những tên hoạn quan trong các vở diễn tuồng cổ, có giọng nói the thé nịnh thần. Lý nói:

- Thôi đi! Cái dúm người nịnh bợ như cậu, cô Thuận mệnh danh là tập thể, tôi học làm gì cho ô nhiễm đầu óc? Cậu bảo tôi không học à? Tôi học trong sách báo, học những người tài giỏi như chị Sửu, anh Kiên đấy, mới đáng học.

Viết vẫn cố giữ vẻ nhâ nhận:

- Tùy chị, chị không cần thận, hết năm học chị không được chứng thực để nhận bằng chị thiết. Tôi muốn tốt cho chị thôi. Ở đâu cũng vậy, lãnh đạo không ưa mình, chỉ có khổ.

- Cậu không phải dọa. Cậu bảo thắng cái người xui cậu nói với tôi ấy. Dù đến năm năm, mười năm không được phát bằng, tôi cũng chẳng cần. Cha mẹ sinh ra tôi đi bằng hai bàn chân. Tôi không biết đi bằng đầu gối như cậu.

Viết tung hứng lúi lúi bỏ đi. Lý nhìn theo Viết thương hại. Ở đời vẫn thế, kẻ thiếu bản lĩnh lại hay lên mặt dạy đời.

*
* *

Mặc dù ban giám hiệu đã dự kiến trước, nhưng cuộc họp Hội đồng học kỳ một vẫn diễn ra căng thẳng. Từ xưa đến nay, cô Sửu thấy Kiên vẫn đầu bò. Năm ngoái cậu Thái mới ra trường cũng a dua theo hai người, đã bị tổng đi bộ đội đầu năm nay. Bây giờ lại thêm cái cô Lý bướng bỉnh nữa. Những tưởng toàn hội đồng giáo viên hơn ba chục người, chỉ có ba người ấy không làm nên công trạng gì. Nào ngờ tình thế xoay chuyển ngược lại. Nghe chừng cái bọn lừng khừng ba phải kia ngã theo mấy người “đầu bò” mất. Họ lập luận sắc bén thật! Cứ như búa đập xuống đe!...

Ông Đông rút ống thuốc缭绕 sòng sọc, phun ra làn khói xám dài, mờ mịt gương mặt những người xung quanh.

Giọng Lý vẫn chắc đanh:

- Tôi đề nghị việc này lãnh đạo phải nghiêm khắc tự kiểm điểm trong chi bộ. Đồng chí Phòng bí thư, báo cáo lại cho quần chúng biết bằng văn bản hẳn hoi. Các đồng chí vẫn to mồm kêu gào mọi người: “Chúng ta sống với nhau

cho có tình có lý!". Nhưng việc làm của các đồng chí không ra tình cũng chẳng phải lý. Cái bộ tứ ở trường này là bộ tứ tồi. Nay các đồng chí kiểm điểm phê bình cô giáo Nga không đủ ngày công. Mai các đồng chí dọa cắt lương. Ai muốn con ốm? Các đồng chí đều đã có con. Các đồng chí hiểu hoàn cảnh chị Nga hơn tôi. Trong khi đó, lúc nào các đồng chí cũng dạy đạo đức cho chúng tôi. Nào là phải tương thân tương ái! Lá lành đùm lá rách, vân vân và vân vân. Miệng đồng chí hót như chim, nhưng thực ra là con quạ. Các đồng chí tương thân với mấy người khéo nịnh, đoàn kết với những kẻ rượu chè be bét! Đấy, đạo đức cao cả của các đồng chí ở chỗ ấy đấy!

Tôi đề nghị từ nay trở đi, tiền trợ cấp khó khăn thường xuyên phải cấp cho đồng chí Nga. Đồng chí Khoa tuy đông con, nhưng vợ buôn bán ngoài chợ, đời sống gia đình không thiếu. Cứ nhìn cái thân hình béo núc của đồng chí ấy đủ biết một cuộc sống quá dư thừa. Nếu các đồng chí còn trợ cấp cho đồng chí Khoa, tôi sẽ làm đơn gửi lên Tổng công đoàn Việt Nam.

Vấn đề thứ hai, số giấy bán cho học sinh đầu năm, mỗi em bốn thếp. Các đồng chí chỉ bán có ba. Còn một thếp các đồng chí nói sẽ bán nốt vào cuối học kỳ. Chúng tôi hỏi, hiệu phó Phòng cứ khát lần mãi. Còn đồng chí Đông nói, mỗi giáo viên mua vài thếp cho con hết rồi. Tôi đề nghị đồng chí liệt kê những giáo viên nào mua giấy thếp? Trừ vào số giấy thếp của lớp đồng chí ấy. Lớp tôi năm mươi nhăm học sinh, trả đủ cho tôi năm mươi nhăm thếp giấy. Trường ta mười sáu lớp, nhân bình quân mỗi lớp năm mươi em. Một số lớn đấy các đồng chí ạ.

Vấn đề thứ ba, đề nghị tài chính công khai. Cả một học kỳ, chúng tôi không biết trường ta thu, chi những gì.

Nào là thu tiền học sinh để sửa chữa bàn ghế. Nào là thu tiền thuê bảo vệ. Nào là tiền bán phế liệu, giấy rách, chai, túi ni-lông, giấy vụn v.v... Những loại tiền ấy tổng cộng là bao nhiêu? Chi vào việc gì? yêu cầu đồng chí Trung kế toán bố trí ngày làm việc với ban thanh tra nhân dân của chúng tôi. Xin hết!

Mọi người cân nhắc những vấn đề Lý nêu ra. Họ thấy Lý nói toàn những sự thật. Nhưng giờ tay phát biểu ủng hộ thì không dám. Ai cũng lo cho bản thân như con ốc thu mình trong vỏ. Có thiệt thì thiệt học sinh, chứ thiệt gì đến ta? Chả dại như cô giáo Ngọc năm ngoái đấu tranh mạnh quá, lãnh đạo ghét. Họ điều đi dạy ở một huyện xa lắc. Chồng một nơi, vợ một nẻo. Thời buổi chiến tranh khó khăn này, cái nổi cơm gia đình phải chia ba xẻ bảy thì chết. Vững chuyên môn như cô Sửu, thầy Kiên lại đi một nhẽ. Không có hai người ấy gánh chuyên môn cho cái trường này, cứ gọi là bết. Lãnh đạo tức với hai người, nhưng không dám đẩy đi. Dại gì mình lên tiếng? Bị đẩy đi tít mù tấp, không về thăm nhà ở phố được, trộm nó dõ cả tường đi. Tốt hơn hết là “mũ ni che tai”... Đấu tranh tránh đâu?...

Ông Đông rút thuốc lá liên tục. Vì hiệu trưởng đang bí. Ông không ngờ cái cô Lý trẻ người non dạ này lại dám phê bình lãnh đạo gay gắt như thế. Ông làm hiệu trưởng ở cái trường này bao nhiêu năm nay. Giáo viên phần lớn là con cháu trong nhà, người làng, hàng xóm. Chỉ có ông quát mắng họ, chứ có ai dám phê bình lãnh đạo bao giờ? Từ ngày các trường học ở thành phố sơ tán về đây, giáo viên nào cũng kiêng nể ông. Trừ cái cô Sửu, thầy Kiên, đứng tuổi rồi lại khác. Mà họ nói cũng vừa vừa thôi, không chúa chát như cái con ranh này. Được rồi ta sẽ có cách!

Còn Phòng, Trung, Viết suy nghĩ nung nấu. Lời phát biểu của ba người có ngành trê ấy thật khó tìm cách bác bỏ. Sự im lặng kéo dài. Cuối cùng, Phòng nghĩ được lối thoát:

- Tôi xin giải đáp ba vấn đề cô Lý nêu lên. Một, về giấy của các em, chúng tôi sẽ giải quyết ngay. Hai, ngày mai đồng chí Trung sẽ trao tập chứng từ, hóa đơn từ đầu năm đến nay để các đồng chí xem. Còn về tiền trợ cấp khó khăn, tập thể chúng ta giải quyết cho đồng chí Khoa là đúng. Hai vợ chồng đồng chí Khoa cùng với năm con là bảy. Lương đồng chí Khoa chia bình quân đầu người chưa được mười đồng, nằm trong bảng quy định ở trên. Lương cô Nga năm mươi đồng, cộng với tiền trợ cấp đi B của các cháu, bình quân hơn hai mươi đồng. Cao quá, không nằm trong diện trợ cấp cô Lý ạ. Văn bản đây, cô đọc đi. Cô phát biểu sai chính sách, sai nguyên tắc. Ta làm đúng quy định của cấp trên không ai thắc mắc được.

Phòng ngừng lời, hắng giọng nói tiếp:

- Cô Lý nói chúng tôi dùng tiền trợ cấp danh nghĩa cho ông Khoa để đi ăn thịt chó à? Bằng chứng đâu? Cô vu khống! Chúng tôi sẽ kỷ luật cô về tội bôi nhọ cán bộ lãnh đạo - Bộ tứ thở phào nhẹ nhõm. Phòng đã tài tình lái sự việc bị động sang chủ động - Cô nói cô giáo Nga đi mua phở nhìn thấy bác Đông hiệu trưởng, tôi bí thư, anh Trung thư ký Công đoàn, cậu Viết bí thư Đoàn, cùng ông Khoa ăn thịt chó? Cô cấm lãnh đạo chúng tôi không có quyền thân nhau à? Chúng tôi không thể góp tiền vào, đi ăn một bữa thịt chó hay sao? Cô cấm chúng tôi không được ăn thịt chó à? Căn cứ đâu cô dám nói chúng tôi ăn tiền trợ cấp?

Lý trả lời:

- Anh lý sự nghe có vẻ phải, nhưng sự thực không phải một tí nào. Cô giáo Nga còn nghe thấy ông Đông bàn với anh

Trung làm chứng từ giả, mua vật liệu ngăn phòng ở cho tôi để có tiền đi chén bữa nữa. Tiền thu học phí, ông Đông cũng bảo làm hai số liệu thật, giả để lấy tiền chia nhau.

Phòng quát to, nhìn Nga áp đảo:

- Ai bảo cô Nga nói thế? - Nga giật mình - Các đồng chí còn lạ gì cô Nga? Cô ấy có tài nghì ra đủ trò con ồm để nay nghì, mai nghì, bê trễ bỏ trống giờ dạy. Cô ấy chỉ đưa nước mắt ra làm cầu. Chúng tôi hay thương người, đã xuê xoa cho cô ấy nhiều. Cô ấy không biết điều gì cả. Đấy, các đồng chí nhìn kìa! Cô ấy lại khóc. Đầu óc lúc nào cũng mù mị đi! Cô ấy tưởng tượng ra, nói lảng nhãng. Một câu chuyện không có thật, nhưng người ta nói đi nói lại đến mười lần thì ai cũng tin. Nguy hiểm thế đấy! Có băng ghi âm không? Cô mở ra thì chúng tôi chịu? Quá giờ lâu rồi, mời các đồng chí nghỉ!

Nghe hiệu phó Phòng công bố, mọi người túa ra chạt cửa văn phòng. Họ vừa đi vừa bình luận về cuộc họp.

IX

Lý ở nhà cô giáo Nga ra về lúc nửa đêm. Mưa phùn lác rác. Gió mùa tràn về đợt rét mới. Lý rùng mình. Bất giác Lý kéo cổ áo vét lên che gáy. Nghĩ thương chị Nga. Trời rét buốt thế này, ốm đau thui thủi một mình với hai con nhỏ. Biết làm sao được. Chị em đồng nghiệp giúp nhau tận tình đến mấy cũng chẳng giải quyết được gì. Lần cuối cùng Nga nhận được thư chồng cách đây hơn hai năm. Anh rất mừng được Nga cho biết tin có mang sau lần anh về phép. Lúc ấy Nga đã sinh cháu được một năm. Hôm nọ, một người bạn của chồng ra an dưỡng, nói gặp anh ở quân y viện dã chiến. Anh bị thương... Nga khóc suốt suốt mấy ngày liền. Chẳng hiểu nghĩ ngợi thế nào, Nga đau đầu, mất ngủ. Bác sĩ khám bệnh bắt Nga nằm điều trị ở khoa thần kinh hai tuần nay. Hoàn cảnh chị Nga thật khó khăn. Bố mẹ chồng, không còn. Chị chỉ biết trông nhờ vào tập thể nhà trường. Chiến tranh kéo dài thế này, cuộc sống gia đình ai cũng khó khăn, làm sao giúp nhau mãi được. Người chị rạc đi. Chị gắng gượng lên lớp, không muốn phiền hà đến ai. Bất đắc dĩ con ốm nằm bệnh viện lâu quá, chị mới chịu để cho người khác dạy thay mình.

Lý giật mình thấy có bóng người sờ lần ở cửa phòng. Tưởng trộm cạy cửa, Lý đứng thế thủ, quát:

- Ai làm gì ở nhà tôi đêm khuya thế kia?

- Tôi đây mà! - Phòng nói khẽ - Cô Lý ở nhà cô Nga về đấy à? Thế nào? Cô Nga khỏe chưa?

Lý trả lời:

- Điều đó tôi phải hỏi anh mới đúng. Anh vừa là lãnh đạo, vừa là bí thư chi bộ, anh quan tâm đến quần chúng hơn tôi chứ!

Phòng đấu dịu:

- Sao cô thích chằm chọc người khác thế nhỉ?

- Tôi chỉ nói lại lời của anh trong báo cáo sơ kết học kỳ một thôi. Chính anh hay vỗ ngực tự xưng trong các cuộc họp là anh gánh trách nhiệm nặng nề trước Đảng. Anh chăm lo chu đáo đời sống cho giáo viên...

Phòng theo Lý đi vào trong nhà. Lý bật diêm châm đèn:

Nhìn dáng điệu đạo mạo, mô phạm của Phòng trong bộ quần áo vét màu xám thật đến ghét. Phòng nhún vai phân trần:

- Tôi đến mấy lần không gặp cô. Tôi còn bàn một số công tác với cô.

- Anh không biết tôi trông nhà cho chị Nga ốm nằm bệnh viện à?

- Biết! Nhưng tôi tưởng cô Nga chỉ ốm qua loa ở nhà thôi. Với lại, cái bệnh của cô ấy là bệnh tư tưởng ấy mà.

Lý hỏi Phòng:

- Thế sao anh không là công tác tư tưởng cho chị Nga khỏi bệnh? Người đáng được quan tâm thì lãnh đạo không quan tâm. Còn tôi, khỏe như vâm, sao anh đến thăm tôi luôn thế? Hay là anh đến chữa bệnh tư tưởng cho tôi?

Phòng cười chữa ngược:

- Vì tôi cứ phải trao đổi công tác Đoàn với cô. Với lại... Cô Lý này! - Phòng hạ thấp giọng, vẻ quan trọng - Chi bộ chúng tôi muốn đưa cô vào đối tượng. Tôi giúp cô phần

đấu. Tôi phải đấu tranh với ông Đông mãi. Ông Đông vẫn giận cô phát biểu hôm sơ kết học kỳ một. Nhưng tôi cho rằng đấy là do một lúc nào nóng nảy, do khách quan kích động cô nói thôi. Chứ bản chất cô là người tốt. Cô dạy tốt, chất lượng cao. Cô được cha mẹ học sinh và các em quý mến. Công tác thiếu niên, văn nghệ cô làm tốt. Đấy là cơ sở cho cô phấn đấu. Cô được vào Đảng rồi thì cái chức hiệu phó đối với cô không khó. Trường ta vẫn còn khuyết một chân hiệu phó - Phòng hạ thấp giọng - Cô không biết chứ trước kia ở phố tôi làm hiệu trưởng đấy. Đi sơ tán, tôn trọng địa phương nên để họ là hiệu trưởng - Phòng nhích gần Lý hơn - Ngày ở phố, tôi đã giúp cho hai cô lên làm hiệu phó. Sau một cô lên làm hiệu trưởng Kim Đồng. Các cô ấy chuyên môn kém xa cô, không thông minh như cô đâu. Cô còn thuận lợi hơn các cô kia ở cái bản lý lịch. Cô chỉ làm hiệu phó năm trước, năm sau cô lên hiệu trưởng ngay thôi. Đảng và Nhà nước đang có chính sách đào tạo cán bộ lãnh đạo nữ. Uy tín của tôi đối với phòng giáo dục là tuyệt đối. Chỉ cần có... biết điều một chút. Phòng thì thâm - cô đồng ý chiều tôi một đêm!...

Bốp!...

- Cút ngay! Không đời nào tao mắc mưu. Mày chỉ lừa được các cô gái bất tài kém hạnh thôi! Tao không vào cái đảng mày!

Phòng buông lời dọa dẫm:

- Được rồi, cô sẽ phải chịu lấy hậu quả này!...

Phòng vừa đi vừa ngẫm nghĩ. Thế mà họ đồn cô ta lăm bạn giai. Con gái mà lăm bạn giai thì cô nào chả đa tình? Nào ngờ! ... Được rồi! Sẽ biết tay...

Đêm hôm sau, khoảng hai giờ sáng, có tiếng gõ cổng cộc ngoài cửa sổ. Lý tỉnh giấc. Tiếng gõ cửa dồn dập hơn.

Hình như ai cầm cái gậy đập vào cánh cửa? Không phải, gõ bằng tay. Lý hỏi:

- Ai?

Một tiếng phụ nữ cười giòn khanh khách:

- Chị đây!...

- Ối trời chị Nga! Làm em hết hồn! Chị đi đâu khuya thế?...

Lý ra mở cửa. Gió lạnh ùa vào nhà làm Lý rùng mình. Lý vội đóng ngay cửa lại. Một tay Nga xách cặp, tay kia cầm cái thước kẻ dài.

Lý ngạc nhiên hỏi:

- Chị đi đâu?

...!

- Kìa chị Nga! Chị nghĩ gì? Chị đi đâu đêm khuya thế này?

Mấy phút sau, Nga như sực tỉnh:

- À! Chị ra trường đánh trống, gọi học sinh đến học em ạ. Giờ này các con chị đã ngủ yên rồi!

Lý nhìn vào đôi mắt ngây dại của Nga ngờ ngợ:

- Ở chị làm sao rồi? Ai dạy học nửa đêm bao giờ?

- Chị dạy em ạ. Có một mình chị dạy đêm thôi. Ban ngày con chị nó ốm. Nó quấy, chị không dạy được. Bây giờ chúng nó ngủ yên cả rồi. Chị gõ trống gọi học sinh đến, chị dạy bù vào những tiết chị nghỉ trông cháu ốm.

- Ối!... Chị mê sảng rồi! Chị về nghỉ đi! Em đưa chị về nhà.

Nga giằng tay Lý ra:

- Không! Chị phải gõ trống, gọi học sinh đến học đã!

Lý mặc vội áo ấm, dìu cô Nga đi. Nhưng cô Nga không nghe.

- Em buông chị ra, cho chị mượn chùm chìa khóa, chị mở cửa văn phòng. Chị đánh trống gọi học sinh đến học, nhanh lên!

Hai người vùng vằng mãi. Cuối cùng Lý cũng đưa được cô giáo Nga về đến nhà.

Lý dặn:

- Chị vào ngủ với các cháu. Sáng mai chị đến trường dạy học nhé!

Lý cẩn thận lấy thanh sắt chốt ngang cánh cửa phía bên ngoài.

Sáng hôm sau Lý đến nhà chị Nga thật sớm. Lý nấu cháo cho ba mẹ con ăn xong đâu đấy, dặn kỹ Nga ở nhà nằm nghỉ. Lý yên trí ra về.

Trống vào tiết học thứ hai, hiệu trưởng mới đến. Lý gặp hiệu trưởng báo cáo tình hình bệnh tình của cô giáo Nga đêm hôm qua. Lý đề nghị lãnh đạo bố trí người đưa cô Nga đi bệnh viện. Nhưng ông Đông tặc lưỡi:

- Ôi dào! Biết đâu mà chiều cô ta được? Càng chiều cô ta càng bê trễ công việc. Trống vào học rồi, cô lên lớp đi. Cô chỉ rắc rối!...

Hiệu trưởng bỏ đi. Lý đành cấp giáo án lên lớp.

Giờ ra chơi. Các giáo viên đang ngồi uống nước ở văn phòng, bỗng có tiếng học sinh ồn ào ngoài cổng trường. Mọi người nhìn ra. Một đám đông học sinh tiến vào sân trường. Mấy em học sinh gái hít hơ hít hả chạy vào văn phòng kêu:

- Các cô ơi! Cô giáo Nga! Cô giáo Nga!...

- Cô giáo Nga làm sao?

Giáo viên, học sinh cùng chạy ra cổng. Các em giãn dần ra cho các cô giáo đi. Nhìn thấy cô giáo Nga, Lý không cầm được nước mắt. Cô Nga bơ phờ... Một anh bộ đội lạ dìu cô Nga đi. Lý chạy đến đỡ một bên cánh tay Nga cùng với anh bộ đội. Vào đến văn phòng, mọi người kéo ghế cho cô Nga và anh bộ đội ngồi.

Anh bộ đội kể:

- Tôi đang trên đường ra ga mua vé về đơn vị. Tự nhiên cô giáo đây ở đâu chạy đến, ôm chầm lấy tôi nói: "Đây rồi! Chồng tôi đây rồi!", "Anh về trông con cho em đi dạy học anh ơi!". Tôi ngượng quá, nhìn quanh. Mấy bà đi ngang qua kêu lên:

- Ôi! Rõ khổ! Cô giáo Nga dạy ở trường Phạm Hồng Sơn, sơ tán gần đây đấy mà! Anh làm phúc đưa cô giáo về trường một tí. Tôi dẫn đi!

Cô giáo Nga ngồi ủ rũ. Đôi mắt ráo hoảnh trũng xuống vì mất ngủ. Cô nhìn mọi người thấy xa lạ, Lý, chị Sửu, chị Nhã thu xếp đưa cô giáo Nga đi bệnh viện. Ra đến cổng trường, cô Nga đã ngồi trên xe xích lô, còn quay lại nói với học sinh:

- Trống vào học rồi, các em vào lớp đi! Cô về lấy giáo án đến dạy các em nhé!

Học sinh đứng nhìn cô giáo Nga thương cảm.

Mười một giờ đêm hôm sau, cụ Viễn bảo vệ trường còn chong đèn đọc báo. Cô giáo Nga bước vào chào cụ tử tế, xong cô cầm luôn dùi trống đánh một hồi. Cụ Viễn giằng lại dùi trống cất đi. Cô Nga cười sảng sặc:

- Chịu chưa? Cụ chịu chưa? Thua một không nhé!

Cụ Viễn giả vờ gật gù: “Chịu! Chịu! Thua!” Cụ đưa cô Nga về nhà.

Mấy gia đình ở tập thể tỉnh dậy. Họ châm đèn, rủ nhau lên văn phòng. Chẳng thấy một ai. Cửa khóa im ỉm. Mọi người ngơ ngác nhìn nhau cười. Sau họ trở về ngủ tiếp.

Sáng hôm sau nghe cụ Viễn kể lại chuyện, ai cũng ôm bụng cười rũ ra. Vừa lúc ấy, chiếc xe cứu thương đỗ xích ngoài cổng trường. Hai người mặc áo blu trắng xuống xe đi vào trường.

- Xin chào các thầy các cô! Đêm qua cô giáo Nga trốn khỏi bệnh viện. Chúng tôi đoán: chắc cô giáo trở về trường ta. Chúng tôi mang xe đến, đưa cô giáo đi bệnh viện thần kinh tỉnh. Ở đây có đầy đủ phương pháp chữa bệnh tốt và có điều kiện quản lý bệnh nhân.

Cô giáo Sửu lên xe cùng với y bác sĩ, đến nhà cô Nga. Cô Sửu trông các cháu, đổi cho cô Lý đưa cô Nga đến bệnh viện..

Sau khi khám sơ bệnh nhân, bác sĩ hỏi Lý về hiện tượng phát bệnh của cô Nga. Nghe xong bác sĩ nói với Lý:

- Cô giáo cứ yên tâm mà về. Chúng tôi có một thầy thuốc nổi tiếng là bác sĩ Phạm Hoàng, chuyên gia về tâm thần. Bệnh của cô giáo Nga dễ chữa thôi. Thần kinh của cô ấy yếu. Cô ấy cả nghĩ nên bị rối loạn thần kinh giao cảm. Cái chính là nhà trường năng đến thăm hỏi, động viên cô ấy sẽ chóng ổn định thần kinh.

Lý đi qua phòng bệnh, chào Nga:

- Chị Nga ở lại chữa bệnh chóng khỏi nhá! Em về đây! Chủ nhật em đến thăm chị.

Cô Nga giơ tay vẫy vẫy, gọi Lý:

- Cô Lý ơi! Cô dèo tôi về trường cho tôi dạy học với! Ô hô! Ai bảo tôi điên? Có tay Phòng điên thì có! A ha! Phòng

điên! Phòng điên! - Nga cười ngất nghêo, tóc xõa xướt quăn vào song cửa sổ.

Lý dắt xe đi mà lòng thất lại.

*
* *

Ở nhà hiệu trưởng Đông, mẹ em Sơn khóc sục sịt:

- Thưa thầy hiệu trưởng, nhà em hiếm hoi, có mỗi cháu Sơn là con trai. Bà mẹ chồng em ở quê phong kiến lắm thầy ạ. Cụ thích có con đàn cháu đống kia. Vả lại, kinh tế nhà em cũng không đến nỗi.

- E hèm! Hèm!... Chị công tác ở cơ quan nào nhĩ? - Đông hỏi.

- Dạ! Em bán hàng bách hóa thầy ạ. Nhà em lái xe bên lương thực. Khi nào thầy cần gì, cứ bảo cháu Sơn một tiếng.

Phòng dắt xe hót hủ đi vào sân.

Hiệu trưởng reo:

- A! Anh Phòng đây rồi! May quá! Anh đến đúng lúc. Đây là mẹ em Sơn, học sinh lớp cô Lý chủ nhiệm. Chị ấy đến trình bày về việc sáng nay cô Lý đánh em Sơn ở trên lớp. Em Sơn về khóc với mẹ và tuyên bố không đi học nữa, gia đình em lo lắng, sắp hết năm học rồi. Ý cha mẹ muốn chuyển em sang lớp khác. May ra em còn thi được.

Phòng uống chén nước, gật đầu:

- Tôi đến gặp anh chính vì chuyện ấy đấy! Sáng nay cô Thuận dạy ở lớp bên cạnh, đã kịp thời lên văn phòng gọi tôi. Không thì lời thôi to. Tôi gọi em Sơn và cô Lý lên văn phòng lập biên bản. Em Sơn ký rồi đây. Còn cô Lý không chịu ký. Cô ta rất ngoan cố trước khuyết điểm.

Phòng quay sang phụ huynh em Sơn:

- Thế này chị nhé! Chị làm cái đơn như em Sơn kể. Sáng mai chị bảo cháu mang đến trường cho tôi. Chị biết cô giáo Lý rồi chứ?

Mẹ Sơn đáp ứng:

- Dạ!... Hai thầy thông cảm! Mấy lần họp phụ huynh, chúng em bận quá! Điểm này chúng em xin nhận lỗi với nhà trường. Cô giáo Lý viết thư mời gia đình đến gặp, nhưng em cũng bận quá! Những lần cô giáo đến nhà, vợ chồng em lại đi vắng. Nhà em thì bận, còn em văn hóa kém lắm. Vả lại, cái nghề bán hàng như chúng em, cần gì phải trình độ cao? Em nghĩ trăm sự nhờ vào cô giáo, nhờ nhà trường dạy dỗ cho cháu nên người thầy ạ. - Mất mẹ Sơn lướt từ hiệu trưởng sang hiệu phó, thăm dò - Nhà em hiếm hoi có mụn trai, chúng em thương cháu. Từ bé đến lớn, em có dám đánh mắng cháu lần nào đâu. Cháu muốn ăn, muốn diện gì cũng được. Ba em gái cháu vẫn tị với anh. Chúng em chỉ mong cháu chăm học, ngoan như các em gái nó mà không được thầy ạ!

Hiệu trưởng Đông nói:

- Cái cô Lý này hay cãi, hay lý sự lắm. Hơi tí là cô ta lý sự rất ghê. Chị muốn chúng tôi giúp đỡ cháu học tập tiến bộ thì chị làm ngay cái đơn đi!

Phụ huynh em Sơn đứng dậy chào:

- Dạ vâng ạ! Em xin phép hai thầy em về! Em xin làm theo lời chỉ dẫn của hai thầy! Em xin cảm tạ hai thầy!

Chờ cho bà phụ huynh đi khỏi, hiệu phó Phòng nói nhỏ với hiệu trưởng Đông:

- Mày kịch tôi giương bấy cô Lý giỏi không anh Đông?
Đông tròn tròn mắt:

- Anh nói sao?... Đông võ lẽ cười khoái chí, để lộ hàm răng đen xỉ. Những cái răng thưa nhọn hoắt được dịp chìa ra ngoài như sẵn sàng chờ lệnh để bật ra khỏi miệng, găm vào bất cứ chỗ nào.

Phòng nói:

- Anh biết không? Thằng Sơn này dốt, hay bỏ học, nói năng lác cắc. Tóm lại, nó là học sinh cá biệt, lưu ban năm thứ hai. Cô Lý báo cáo với tôi xin lãnh đạo biện pháp giáo dục. Tôi gọi nó lên văn phòng tiêm cho nó mấy câu: “Thầy rất thương em! Cô giáo Lý ghét học sinh dốt, lưu ban. Em bị cô Lý trù, thầy biết! Em về đi. Để thầy nói hộ với cô giáo cho!” Mấy hôm sau, nó mang đến cho vợ tôi hai mét sa-tanh đen. Nó nói mẹ bảo mang đến biếu cô giáo Lý, nhưng nó lại biếu thầy hiệu phó, ông ạ. Tội gì mình không nhận? Mang tiếng cô Lý. Ha ha ha!...

Phòng cười ngất. Đông rút ống thuốc lào dở cũng vỗ đùi cười theo:

- Hay! Hay!

- Nó xin tôi chuyển sang lớp cô Thuận. Nó có thằng bạn con bà bán thịt ở cửa hàng số Ba học bên ấy. Chúng muốn học cùng lớp cho tiện rủ rê nhau. Nó nói cô Thuận rất dễ tính, thích lắm. Học sinh trong lớp đứa nào học, hay nghỉ, cô giáo chẳng để ý gì. Đứa nào bỏ học thiếu điểm, cô giáo bịa điểm ra cho đủ. Nhưng tôi nghĩ mãi không có lý do gì để chuyển nó từ lớp cô Lý sang lớp cô Thuận được. Một hôm tôi đi qua lớp cô Lý. Cô Lý đang lay vai thằng Sơn dậy học. Thấy tôi, cô Lý gọi: “A anh Phòng đây rồi! Em Sơn cứ thường xuyên ngủ trên lớp thế này. Các bạn có gọi thì bị đánh. Các bạn khiếp, không ai dám gọi nữa. Tôi gọi mãi em ấy cũng không buồn dậy. Thế này mất hết thì giờ của cả lớp. Tôi đến nhà không gặp bố mẹ em. Tôi viết

thư mời cũng chẳng ai đến trường. Cha mẹ không có trách nhiệm gì với con cái cả!” Tôi gọi ngay thằng Sơn lên văn phòng bảo nhỏ nó: “Em có muốn chuyển sang lớp cô Thuận không?” Nó mừng quá: “Thầy cho em sang ngay bây giờ?”, “Chưa được, lần sau em giả vờ ngủ. Khi cô giáo Lý vỗ vai gọi em dậy, em kêu lên: “Ồ cô giáo đánh học sinh!” Thằng ranh thông minh lắm. Nó gật đầu lia lịa.

Sáng nay, thằng Sơn giả vờ gục xuống bàn ngủ. Khi cô Lý vừa đặt tay lên vai, nó vùng ngay dậy tống vào mặt cô Lý. Cô Lý né người tránh được, bắt lấy tay nó. Nó hét toáng lên: “Cô giáo đánh học sinh! Cô giáo đánh học sinh!” Tức thì cô Thuận chạy lên văn phòng gọi tôi...

Ông Đông đập đùi đen đét, cười hô hố:

- Giỏi!... Giỏi!... Giỏi!

Phòng nói tiếp:

- Tôi làm văn bản trả cô Lý về phòng giáo dục với bốn tội sau đây:

1. Giảng dạy sai phương pháp.
2. Đánh học sinh, vi phạm nhân cách người giáo viên nhân dân.
3. Quan hệ nam nữ bất chính, mất tư cách người thầy.
4. Gây mất đoàn kết nội bộ, chống đối lại mọi quy chế nhà trường.

Để cho bản báo cáo có hiệu lực, mai ta họp Hội đồng kỷ luật gồm bộ tứ và các tổ trưởng chuyên môn. Ta kèm theo biên bản với đơn của cha mẹ em Sơn gửi lên phòng. Có như vậy mới chắc thắng anh ạ. Cô ta không phải tay vừa. Mình không có nhiều mưu mẹo, không đánh gục được cô ta đâu. Còn mấy người đầu bò, ta phải tách họ ra thôi. Tôi đã bàn với anh Vam tổ chức trên phòng, hè này

chuyển tay Kiên đi trường khác. Anh ấy sẽ điều giáo viên ở trường khác đến cho ta. Cậu Thái, ta tổng đi bộ đội từ đầu năm rồi nhé! Còn trật lại một mình cô Sửu, không làm nên trò trống gì đâu. Mình để cả cụm gai ấy nó liên kết với nhau, moi móc chúng ta ra, một đấy anh Đông ạ.

Đông gật gù:

- Cậu thật mưu trí tuyệt vời!

Chiều hôm sau, cuộc họp kỷ luật Lý kết thúc nhanh chóng.

Lý bước ra khỏi cuộc họp với gương mặt đỏ gay. Thầy Kiên, cô giáo Sửu bực bội đi sau Lý. Còn Viết, Thuận cười nói hể hả.

Về đến phòng Lý, Kiên nói:

- Cô phải làm ngay cái đơn, lấy chữ ký của học sinh gửi lên phòng giáo dục. Kêu cấp trên căn cứ vào biên bản cuộc họp Hội đồng kỷ luật ở trường cũng phiên đấy. Giấy trắng mực đen. Hừ! Bọn này ma giáo thật! Mình không thể lường hết được. Cuộc họp có mười người thì sáu người phe cánh họ. Họ lôi kéo được một người nữa. Còn trơ lại tôi với chị Sửu chẳng làm sao được. Cái kiểu đa số thắng thiểu số! Tôi căm thù cái kiểu lấy biểu quyết này. Cuộc họp gì cũng lấy biểu quyết! Nhiều khi chân lý đâu thuộc về số đông? Thật là bi kịch vì cái trò họp bộ tứ này.

- Anh Kiên có thấy không? - Chị Sửu nói - Tay Phòng gạt phất đề nghị của cô Lý xuống điều tra lớp học. Hấn chốt một câu rất hiểm: "Có xuống lớp điều tra, lãnh đạo cũng không tin. Học sinh nào chả bênh cô giáo chủ nhiệm? Nó sợ cô giáo trù. Đứa nào chả khen cô giáo tốt? Lâu nay lãnh đạo xuê xoa cho giáo viên nhiều quá rồi. Nay phải đi vào nền nếp, còn răn đe giáo viên khác. Mặt khác, cô Lý là

cán bộ Đoàn. Đáng lẽ cô phải đầu tàu gương mẫu, phải thương yêu học sinh hết lòng. Đạo đức của một giáo viên chân chính là phải kiên trì giáo dục học sinh cá biệt. Đánh học sinh là phạm tội nặng!" Anh xem một cái thằng sống rất vô đạo đức, làm hại bao nhiêu đời cô giáo trẻ mới ra trường, rượu chè be bét mà cửa miệng lúc nào cũng phàn ra hàng tràng lý thuyết đạo đức. Cái thùng rỗng bao giờ cũng kêu to.

Lý thờ dãi:

- Em về sống ở giáo dục mệt thật! Em sống ở bom đạn ác liệt nhất đầu óc vẫn thoải mái, không căng thẳng như ở đây. Việc chính của nhà trường là dạy tốt, học tốt thì họ không lo. Toàn những âm mưu hại nhau, kèn cựa nhau từng tí một!

- Những giáo viên dạy học sinh đạt chất lượng cao, chẳng được khen, chẳng được tiên tiến - Chị Sửu tiếp lời Lý - Còn những giáo viên dạy chất lượng bết nhè ra, nhưng khéo nịnh là tiên tiến hết.

- Lãnh đạo định hại em. Em không sợ. Em đấu tranh đến cùng. Dù họ có điều em đi huyện miền núi, hay xuống tận xã ven biển em cũng không ngại. Em chẳng vướng mắc chồng con, gia đình như các chị mà sợ. Chân lý sẽ thắng!

Anh Kiên lắc đầu:

- Không thắng đâu cô ơi! Như anh Trần Khuê, anh Vũ Nam, anh Năng, dạy giỏi nổi tiếng ở trường Trần Đăng Ninh, vì đấu tranh cho chân lý mà bị trừ bậc thôi việc đấy cô ạ. Nếu chân lý bao giờ cũng thắng, thì nước mình đi lên chủ nghĩa xã hội từ lâu rồi. Tôi, chị Sửu trên dưới bốn chục tuổi đầu, hai mươi năm trong nghề, đã chứng kiến biết bao nhiêu chuyện đau lòng, bất công trong ngành

Giáo dục. Chúng tôi là những giáo viên dạy giỏi đấy, nhưng có bao giờ được lên lương đâu? Hàng năm, tiêu chuẩn mỗi trường được lên lương một suất, thì lãnh đạo họ quay vòng với nhau. Bắt đầu từ hiệu trưởng đến hai hiệu phó, xong đến bí thư chi bộ, bí thư Đoàn, chánh thư ký Công đoàn. Hết lượt, họ quay lại là vừa. Nhà nước lên lương kiểu không chế phần trăm thế này chỉ chết cán bộ chân chính, không động viên được người trí thức, người lao động tích cực. Đại gì họ xả thân ra mãi cho kẻ lười nhác hưởng? Bọn tôi chán lắm rồi.

Lý lắc đầu:

- Em không thể hiểu nổi tại sao ngành giáo dục ta còn có loại hiệu trưởng tác phong man dân như ông Đông, độc ác như hiệu phó Phòng, thiếu nhân cách như cô Thuận, cậu Viết nhỉ?

- Kiên trả lời:

- Họ là giáo viên nửa mùa, không có trí thức, cô ạ. Thôi, chúng tôi về đây! Ta về chứ chị Sửu?... cô cứ nghe chúng tôi. Cô trình bày sự thực, chúng tôi ký vào đơn xác nhận cho cô. Cô gửi ngay lên phòng giáo dục đi.

Anh Kiên, chị Sửu về rồi. Lý nằm vật xuống giường. Lần đầu tiên trong đời Lý khóc vì oan ức.

Đêm hôm ấy Lý trần trọc không sao ngủ được. Phần vì những suy nghĩ dằn vặt, phần vì do thời tiết làm vỡ sọ não bị chấn thương ngày xưa đau buốt. Lúc chiều bầu trời đã u tối, lác đác mưa từng cơn. Thỉnh thoảng gió mạnh tràn về. Đến nửa đêm, gió rào rào trên mái nhà. Mưa bắt đầu trút xuống như thác đổ. Lý bật mấy que diêm vẫn không châm được đèn. Gió lùa qua các khe cửa thổi tắt. Lý đành mò mẫm tìm mấy cái chậu, xô đem hứng nước mưa dột nhà. Lý cuộn màn, nằm thu lu một góc giường.

Nghe tiếng mưa, tiếng gió, Lý biết trời bão. Con bão đầu mùa sao đã dữ dội thế? Những cơn gió xoáy vặn kèo nhà kêu cọt két. Có lúc Lý cảm giác như gió nhắc bổng cái nhà lên, rồi hạ xuống. Lý đắp màn lên người cho đỡ lạnh. Nước mưa dột từ trên nóc nhà rỏ xuống thùng, xuống chậu kêu tong tong.

Lâu lắm, gió không ngừng, mưa không ngớt. Cành cây ngoài sân trường bị gió bẻ gãy rãng rác. Chẳng biết mưa gào gió thét đến bao giờ? Cứ thế này thì gãy hết cây, sập nhà mất. Liệu mấy dãy lớp học có trụ nổi không? Sáng mai trời có tạnh cho các em đi học không? Mình chưa kịp viết đơn, lấy chữ ký học sinh.

Nghĩ đến hiệu phó Phòng, lòng thêm cảm tức. Hẳn cứ tưởng phụ nữ ai cũng giống nhau. Nghe hẳn nói tính nghề sĩ dễ dãi, mình muốn nhổ vào mặt hẳn. Nghề sĩ, hay làm nghề gì cũng có năm bảy hạng người. Hẳn nghĩ ngu xuẩn. Chỉ nhìn cái mặt hẳn cũng đủ biết con người hẳn thế nào. Không hiểu tại sao cấp trên tin hẳn? Cật nhắc hẳn thì lạ thật!

Tại sao mọi người lại không có những ước vọng giống nhau? Không sống hiền hòa với nhau? Không ganh ghét nhau? Không thèm muốn của cải của người khác? Trên thế giới đã từng có nhiều nhà hiền triết vĩ đại. Họ đã tốn công gắng sức truyền bá chân lý cho con người. Tại sao những lời kêu gọi của họ vẫn bị người ta gác bỏ ngoài tai? Tại sao người ta vẫn tiếp tục sống một cách kỳ quặc, méo mó, đầy hận thù? Họ ra sức hãm hại nhau, tranh giành, cắn xé nhau mãi không thôi? Hẳn quý quyết, có tính chất bản năng như của loài dã thú. Đầu óc hẳn rất tầm thường. Hẳn không thể quan niệm được một chân lý khác, một lý tưởng khác ngoài cái đích sống ích kỷ có tính chất thú vật của hẳn...

Ngày xưa mình còn nhỏ, đi làm ở xí nghiệp bánh kẹo, con người ta sống với nhau tốt đẹp biết bao! Đến những năm sống trong quân đội ngoài chiến trường, ác liệt đến nỗi bốc nắm đất lên có lẫn mảnh đạn bom thù, con người thương nhau như anh em ruột thịt. Đồng đội chia sẻ cho nhau từng ngụm nước, từng mẩu lương khô... Còn bây giờ, ở đây con người sống độc ác hơn nhiều!...

Tiếng học sinh reo hò ngoài sân trường đánh thức Lý. Ôi chào! Tám giờ ba mươi! Chết thật! Mình ngủ quên đi từ lúc nào chẳng biết nữa.

Lý mở cửa nhìn ra sân trường ngổn ngang cành cây gãy. Vài chục em học sinh khoác áo mưa, đứng rải rác trước cửa lớp nói cười. Căn phòng làm việc của hiệu trưởng bị tốc mái, trật ra cây luống trên nóc nhà. Gió nhẹ, mưa nhỏ dày hạt... Lý thở phào!

Hiệu phó Phòng kín mít trong chiếc áo mưa màu xám đi vào cổng trường. Học sinh hỏi tới tấp:

- Thưa thầy có học không ạ?
- Nghỉ thôi thầy ạ!
- Lớp học đột lăm ạ!

Hiệu phó Phòng gật đầu:

- Nghỉ! Nghỉ! Các em thông báo cho các bạn hai giờ chiều đến lao động sửa sang lớp, để sáng mai học nhé!

Học sinh reo hò, khua chân, múa tay kéo nhau ra về hết.

Phòng nhìn quanh. Sân trường vắng vẻ. Phòng ở của các giáo viên khác vẫn còn đóng im ỉm. Phòng lững lững đi thẳng đến phòng Lý.

Phòng đứng ngoài cửa hỏi:

- Cô Lý dậy rồi à? Đêm qua bão to quá! Cũng may, trường ta không bị đổ. Chỉ có nóc nhà ông Đông tốc mất

một mảng rạ... Ô! Phòng của cô cũng dột thế này à? Cô ngủ vào đâu?...

Lý không trả lời, khinh khỉnh quay mặt đi. Phòng lại gần hạ thấp giọng:

- Cô Lý giận tôi à? Lý thông cảm. Hôm qua tôi không phát biểu thẳng thắn, đến khi họp chi bộ họ phê bình tôi kém đấu tranh. Thực tình thì... tôi rất thương cô. Đêm nằm ngủ, tôi nghĩ tìm cách cứu vãn tình thế cho cô. Chẳng ai đại như cô. Giáo viên mới ra trường, không biết lấy lòng lãnh đạo, gay gắt. Ngay từ ngày cô mới về trường, trong cuộc họp xét trợ cấp khó khăn, cô đã đấu tranh gay gắt, đòi cấp cho cô Nga. Cô vẫn tể nhị trong cách ăn nói hàng ngày. Sao khi họp, cô phê bình chúng tôi chát chúa thế? Lời nói chẳng mất tiền mua. Đến ngay giáo viên ngang hàng với cô, có khuyết điểm gì, cô cũng phải tìm cách nói vòng vèo cho người ta vui vẻ nhận ra vấn đề. Đằng này, chúng tôi là lãnh đạo, cô phê bình thẳng thừng trước hội đồng. Từ xưa tới nay có ai phê bình lãnh đạo bao giờ? Chỉ có lãnh đạo phê bình cấp dưới thôi. Cô làm điều trái khoáy.

- Thế lãnh đạo là tiên là phật cả hay sao? - Lý hỏi.

- Cô là người thông minh, hiểu biết nhiều mà không biết điều chút nào. Giá cô nghe tôi, có phải mọi việc tốt đẹp cả không? Ngay chuyện em Sơn, giá như người khác, họ tìm đến lãnh đạo cầu cứu, làm gì chúng tôi không dập đi được? Cô bình chân như vại. Phụ huynh họ đưa đơn khiếu tố. Buộc lòng chúng tôi phải đưa cô ra Hội đồng kỷ luật. Tâm lý lãnh đạo, ai chả muốn mọi thứ trong đơn vị mình tốt đẹp? Nhiều thành tích? Trong báo cáo lên trên, không ai đại gì nói khuyết điểm chúng tôi thế này, thế nọ. Người ta thổi phồng mặt tốt. Còn mặt xấu, người ta nói khéo léo: "Còn vài nhược điểm sau đây!" v.v...

- Chính cái loại lãnh đạo dối trên lừa dưới như anh mới kéo dài giai đoạn quá độ tiến lên chủ nghĩa xã hội. Tội các anh phải đem xử bắn.

Phòng cười khẩy:

- Cô ương bướng thật! Chết đến cổ vẫn còn ngoan cố? Một mình cô chống sao nổi trời?

Lý trả lời:

- Tôi sẵn sàng hy sinh trong cuộc đấu tranh cho chân lý!

- A! Cô thách tôi phải không? Được! Được! Chờ đến khi mọi người nhìn thấy chân lý, thì cô đã mục xương. Tôi tưởng khuyên cô... Nếu cô biết điều, tôi sẽ xóa hết sạch mọi biên bản, đơn từ về tội của cô. Nhưng gan cô to đấy! Trên đời này có mình cô là một. Biết bao cô gái chỉ... chỉ...

- Chỉ một lần anh dọa là dùm lại chứ gì? Là chọn con đường sống cầu an, hay leo lên bậc thang danh vọng chứ gì? Tôi chứng minh cho anh biết thế nào là đức hạnh của người phụ nữ. Nhiều người phụ nữ khác sẽ dạy cho anh bài học lễ độ nữa. Nếu anh không cố ý hại tôi, anh tự rút những lời vu khống, bịa đặt của anh, của cô Thuận đi. Anh lợi dụng sự láo hốn của em Sơn để hại tôi. Anh đầu độc học sinh. Anh không có lương tâm!

Phòng nhún vai:

- Cô lại nói đến lương tâm! Cô thật ngây thơ! Ở đời này, ai sống theo lương tâm chỉ có khổ suốt đời!

Lý bước xuống giường, nhìn thẳng vào mặt Phòng quát:

- Anh ra khỏi phòng tôi. Loài sâu bọ không đáng sống!

Mặt Phòng nhơn nhơn lì lợm. Hấn cười khà ố!

Lý ném cái nhìn căm ghét đuổi hiệu phó Phòng.

Trời ngớt mưa, vài hạt lưa thưa không đủ ướt áo. Lý bước ra sân trường nhìn quang cảnh sau cơn bão. Cảnh phương đồ ngổn ngang. Tiếc thật! Phương đang nở hoa đẹp thế, gặp bão lớn gây trở cảnh cụt. Trái lại những cây bàng tươi đẹp hẳn lên. Lá bàng như vừa được lãng một lượt mỡ nước bóng mượt, lung linh vẫy gió... Ở phương Đông, mây trắng đùn lên từng đợt. Trời quang dần. Không khí mát mẻ, xoa lên gương mặt bừng bừng bốc lửa của Lý.

*
* *

Giữa buổi học, toàn trường im phăng phắc. Không khí oi nồng đầu mùa hè càng tăng thêm sự nghiêm trang, căng thẳng.

Cụ Viễn bảo vệ ngồi đọc báo ở ngoài hiên. Thịnh thoảng cụ phe phẩy cái quạt mo. Bầu trời xanh veo, không một gợn mây, không một chút gió. Đàn gà con sã cánh, há mỏ thở hí hóp, bước đi uể oải tìm nơi bóng mát. Nắng rọi vào tấm biển sắt sơn xanh trên cổng trường trông lóa mắt.

Nghe tiếng động ngoài cổng, cụ Viễn ngẩng lên. Ba người đàn ông với ba chiếc cặp da bóng nhoáng treo trước ghi đông xe đạp đang tiến vào sân trường. Nhìn dáng điệu oai vệ của họ, cụ Viễn biết ngay đây là cấp trên về kiểm tra công việc cuối năm học. Cụ quay vào văn phòng gọi:

- Các cô giáo ơi! Hình như đoàn kiểm tra về trường ta kìa!

Cụ Viễn đứng lên chuẩn bị nước uống. Vừa lúc ba cán bộ đi tới.

- Chào các đồng chí!

- Chào các anh? - Trung bắt tay từng người! - Nắng nôi thế này các anh đi đường chắc vất vả lắm!

Trung vây Lý đi ra ngoài nói nhỏ:

- Cô lên bảo cô Thuận đến nhà anh Phòng, mời anh ấy đến ngay. Còn cô đi tìm ông Đông. Chắc ông ấy ngồi ở đám cờ nhà cụ Chương phụ huynh lớp cô thôi. Các cô đạp xe nhanh nhanh lên nhé! Vì danh dự trường, danh dự tập thể.

Nắng hằm hập phả vào mặt Lý vĩa mồ hôi. Lý đạp xe trên con đường sống trâu xóc nảy người. Thỉnh thoảng Lý phải đáp lễ lại ông bà, cha mẹ học sinh chào. Thật cảm động trước sự trọng người thầy của lớp người bị coi là cổ, rất tôn sư trọng đạo. Trời nắng chang chang thế này, các cụ vẫn ngả nón, đứng ngay ngắn chào Lý.

Lý xuống xe, bước vào cái cổng xây râm mát. Cây nhãn to xoe, rợp cả một góc sân. Trên cây, những chùm quả bé bằng hạt đỗ xanh vươn thẳng như thích thú hút lấy những tia nắng đỏ, luyện nên chất ngọt mát cho cái cùi trắng mọng nay mai.

Trước hiên nhà cụ Chương trồng một giàn thiên lý dài từ đầu này đến tận đầu kia. Hương hoa thiên lý thoang thoang, dịu dịu giảm đi cái nóng ngọt ngọt. Lý hít thật dài như muốn giữ mãi hương hoa trong lồng ngực...

Lý nghe rõ tiếng khàn khàn của hiệu trưởng Đông:

- Tôi cho Tốt sang sông. Đúng rồi, lúc này ta xuất Tốt là cực kỳ.

- Chân Mã đấy hiệu trưởng ơi! Mất Tốt bây giờ!

- Ờ... ờ nhĩ?! - Ông Đông cau mặt - Mấy cái anh này, cờ ngoài bài trong. Ở ngoài các anh đừng mách thì Tốt của tôi thoát rồi.

- Nước Tốt của ông đi ai mà chả nhìn thấy? Cứ gì ngoài với trong?

- Thôi thôi cho tôi đi lại nước này. - Ông Đông nhắc quân Tốt về chỗ cũ. Chắc ông đang luẩn quẩn trong việc điều binh khiển tướng.

Không thể chờ đến khi xong ván cờ được. Lý bước vào nhà cụ Chương. Một người phát hiện ra Lý, hỏi:

- Cô giáo đi đâu giữa nắng hè thế này?

Sau khi chào hỏi ngoại giao với mọi người, Lý nói cho hiệu trưởng Đông biết ở nhà đang có khách của phòng giáo dục.

Ông Đông cần nhân:

- Khách với khứa, phòng với phành - Ông Đông kéo dài tiếng “phành”, vẻ khó chịu - Cô về bảo các anh ở nhà tiếp chu đáo cho nhé! Tôi về ngay đây!

Lý đã quen với tác phong của hiệu trưởng. Lý chào mọi người. Đi được dăm bước, ông Đông gọi giật:

- À cô Lý này!

Lý quay lại. Ông Đông vẫn ngồi xồm trên sập, cầm đèn lên hai đầu gối, mắt vẫn tập trung vào bàn cờ. Ông nói như băng quơ:

- Họ xuống mấy người?

- Ba người ạ?

- Cô bảo các anh ấy làm mười suất ăn trưa thịnh soạn vào nhé!

- Vâng ạ!

Ông Đông lẩm nhẩm: “Khách ba ta bảy, hai mâm là vừa!”

Ván cờ tiếp tục. Ông Đông gật gù:

- Tôi không cho Tốt sang sông nữa. Tôi ghe Sĩ - Ông tự khen - Ừ, ta ghe Sĩ là hay, để phòng nó chiếu Tướng.

Mấy người ngồi ngoài lại xen vào:

- Thầy ơi!... Lộ mặt Tướng rồi, không khéo thì... Thầy đi linh tinh như chó ỉa bàn cờ, dơ mặt Tướng đấy thầy ạ...

Ba lần ông Đông đi lại. Ông đành cho Xe sang một bước. Nhưng rút cuộc ông thua. Vì bên kia họ chiếu Pháo. Không có khách thì ông còn ngồi đến khi cháu cụ Chương tan học về mới thôi.

Ông Đông đứng dậy, xỏ chân vào dép, vươn vai ngáp dài. Ông chào mọi người, vội vã dắt xe ra cổng.

Trung đứng ngóng hiệu trưởng. Thấy Lý về một mình, Trung nhú mồm hỏi:

- Ông Đông đâu cô?

- Bác ấy bảo tôi về trước, dặn các anh làm mười suất cơm trưa cho thịnh soạn.

Phòng, Thuận đi tới, Phòng nhảy xuống xe hốt hoảng hỏi:

- Đoàn kiểm tra nào đấy anh Trung?

- Họ kiểm tra hồ sơ thi của học sinh lớp bảy - Trung ghé tai Phòng thì thầm. Phòng gật đầu, mở cặp lấy ví tiền dày cộm. Phòng đếm tiền đưa cho Thuận:

- Hai cô ra cầu Sắt mua bún, giò chả, chai rượu và con gà về nấu xáo nhé! Nhanh nhanh lên! Trưa rồi đấy các cô ạ.

Lý bực dọc trong lòng. Một tháng có mấy đoàn kiểm tra thì bấy nhiêu lần Lý phải đi tìm hiệu trưởng. Có phải lúc nào ông ta cũng cố định ở nhà cụ Chương cho đâu. Một lần ông Đông ăn giỗ bên họ ngoại, cách năm cây số. Lần khác, ông ta chủ hôn trong một đám cưới đưa cháu học ở thôn ngoài. Tìm được ông Đông về trường thì đoàn kiểm

tra đang ăn. Nhấp tí rượu vào, mặt ông khách nào cũng đỏ gay. Họ cười xuề xòa cho lời xin lỗi của hiệu trưởng.

Hôm nay thư ký Công đoàn Trung khéo léo, nói dối hiệu trưởng Đông ở nhà viết báo cáo cuối năm học. Còn hiệu phó Phòng đi gặp ông đại diện Hội phụ huynh, bàn cách tổ chức thi hết cấp cho học sinh. Họ trăm lý vạn lý, lần nào cũng trượt lọt. Chẳng ai trách cứ gì việc vắng mặt ở trường của giám hiệu. Với lại, họ kiểm tra giáo viên chứ có kiểm tra hiệu trưởng, hiệu phó đâu mà lo!

Muốn gì thì gì, bao giờ giáo viên cũng phải chuẩn bị đầy đủ sổ sách, giáo án giảng dạy v.v... Học sinh là nhân chứng sản phẩm của mỗi giáo viên. Không ai muốn có sản phẩm tồi. Tuy nhiên, có giáo viên dạy học sinh chất lượng không khá bởi nhiều lý do.

Một năm hiệu trưởng chỉ viết vài báo cáo sơ kết, tổng kết. Không có việc gì phải làm ở trường, thỉnh thoảng hiệu trưởng đảo qua lúc sắp tan học. Còn hiệu phó Phòng chẳng khác gì con trạch. Hắn ta ngày nào cũng đến trường sớm theo dõi chặt giờ giấc của giáo viên. Sau khi vào học một lúc, thấy mọi việc đã hòm hòm, hiệu phó lần về nhà nấu rượu, chạy hàng cho vợ bán.

Cuộc sống còn nhiều điều phi lý, bất công. Người làm nhiều không được hưởng. Kẻ lêu lổng rong chơi lại có nhiều bổng lộc. Lên lương chẳng đến lượt ai, ngoài hiệu trưởng hiệu phó và mấy người lân cận. Cấp trên về, có khen thì khen hiệu trưởng lãnh đạo tài giỏi nên học sinh ngoan, nhà trường tốt, vân vân và vân vân. Giáo viên có thiếu sót gì, hiệu trưởng đã có định kiến sẵn thì chết. Ông ta nói dài nói dai, nói đi nói lại trong các cuộc họp Hội đồng. Còn kỷ luật lao động của hiệu trưởng, hiệu phó như thế, chẳng ai dám phê bình. Chẳng biết có một quy định

chính thức nào, hay có một quy ước không thành văn nào: Nhân viên cấp dưới không được phê bình thủ trưởng chẳng? Cứ là thủ trưởng, ai cũng đúng hết hay sao? Không có gì là khuyết điểm lớn, khuyết điểm nhỏ ư? Hiệu trưởng như ông Đông là hiện thân của lối sống gia trưởng, phong kiến, lối làm việc tùy tiện, bảo thủ, trì trệ. Hiệu phó Phòng là một tên vô lại. Giáo viên như cậu Viết, cô Thuận là kẻ nịnh hót gian thần. Chả lẽ nhà trường xã hội chủ nghĩa còn tồn tại những loại thầy, cô như thế?

X

Cuộc họp Hội đồng nhà trường cuối năm học diễn ra trong bầu không khí hết sức căng thẳng. Ngay sau khi hiệu trưởng Đông đọc xong báo cáo tổng kết, hàng loạt cánh tay giơ lên. Cô Thuận từ xưa tới nay chỉ biết cúi đầu theo lệnh những người lãnh đạo, hôm nay cũng sát khí đằng đằng. Cô ta cố giơ tay cao hơn mọi người chân nhấp nhੌm dੌ đứng dੌ ngồi. Hội trường nhao nhao lên như cái chợ. Mấy bà quen ngồi ỳ, hôm nay cũng giơ thẳng cánh tay. Biết chỉ định ai bây giờ? Hiệu trưởng Đông nổi cáu, nắm tay dầm rầm xuống bàn:

- Trật tự! Trật tự nào! Nhੌn nháo như cái chợ vỡ ấy!

Phòng dੌ lời hiệu trưởng:

- Đề nghị các đồng chí trật tự cho - Phòng vỗ vỗ tay, chân bước đến chỗ này chỗ kia - Các đồng chí trật tự! Ta bắt đầu phát biểu nào! Nào! Bác An phát biểu trước!

Mọi người “ồ” lên vui vẻ. Năm nay bác An đến tuổi về hưu, nhưng bác đề nghị cấp trên để cho bác dạy thêm vài năm nữa. Bác An không giống một số những người nhiều tuổi khác bị bệnh suy nhược của tuổi già. Người bác cao gầy, rắn đanh, nhanh nhẹn. Đôi mắt bác còn tinh anh. Hoàn cảnh bác sống cô đੌn. Người ta kể xưa kia bác có một thời con gái huy hoàng. Biết bao chàng trai mất ăn mất ngủ vì đôi mắt bồ câu với mái tóc chảy dài, đen mượt như dòng suối của bác. Bác yêu một người bạn học ở trường con trai, nhưng cha mẹ bác ép gả cho ông phán.

Người bạn trai bác bỏ học đi hoạt động Việt Minh. Còn bác nhất quyết không chịu lấy cái người cha mẹ ép gả. Mãi đến khi gần ba mươi tuổi, cha mẹ bác lần lượt qua đời. Chỉ còn một mình Bác. Cậu em trai trốn nhà đi biệt tích từ lâu. Bác đau khổ âm thầm. Bỗng trong óc bác lóe lên tia hy vọng!... Bác tìm đường lên Việt Bắc dò la tin tức người yêu. Nhiều năm trôi qua, bác chẳng thấy tăm hơi, dấu vết người yêu. Bác dạy học ở khu giải phóng Việt Bắc. Bất chợt một hôm, cậu em trai ở trong đội Việt Nam tuyên truyền giải phóng quân đi qua trường học. Hai chị em gặp nhau mừng mừng tủi tủi. Chỉ được nửa tiếng, hai chị em phải chia tay. Cậu em ra đi hứa sẽ tìm người bạn trai cho chị. Bác An chờ đợi, nuôi hy vọng. Ngày hòa bình lập lại năm 1954, không thấy người yêu trở về. Cuối năm 1954 bác nhận được tin sét đánh. Người yêu của bác hy sinh trong trận Điện Biên Phủ. Bác An lập bàn thờ và kiên quyết không lấy ai.

Giờ giảng lịch sử của bác An gây hứng thú tâm hồn trẻ thơ. Giọng bác âm vang, đầy sức truyền cảm. Học sinh, đứa nào cũng hết sức yêu kính cô giáo An. Ngày chủ nhật, chúng đến nhà chẻ củi, xách nước cho cô giáo như đàn gà con liu tiu quanh mẹ. Chúng được nghe cô giáo kể nhiều chuyện lịch sử thú vị hồi kháng chiến chống Pháp.

Chờ cho tiếng ồn ào lắng hẳn, bác An nói:

- Tôi bỏ sung báo cáo. Trong báo cáo tổng kết có hai vấn đề mâu thuẫn. Mục ưu điểm, đồng chí nói: một trăm phần trăm giáo viên tự học, chịu khó nghiên cứu tài liệu giảng dạy, nhiệt tình, yêu nghề mến trẻ. Trong đợt Hội giảng, số giờ dạy giỏi, khá đạt bốn mươi phần trăm. Còn lại đạt trung bình. Một thứ trung bình chủ nghĩa đồng như thế, làm gì có chuyện chịu khó học tập, nghiên cứu

được? - Tiếng cười ồ lên tán thưởng - Điều thứ hai. Tôi đòi là giáo viên tiên tiến. Chất lượng môn tôi dạy đạt loại giỏi. Các đợt Hội giảng, các giờ dự của đoàn kiểm tra, tôi được xếp loại A. Ngày công tôi đầy đủ. Tôi chỉ thiếu hoạt động văn nghệ, thể thao thôi. Các đồng chí đừng cười. Tôi ví dụ như cậu Viết chất lượng môn dạy chỉ đạt trung bình. Các đợt Hội giảng, cậu ấy cũng chỉ đạt trung bình. Vậy thì tiên tiến ở nổi gì? Thanh niên dạy dễ như thế, cái chất ý còn nặng nề hơn lớp già chúng tôi. Người công nhân máy dệt, sản phẩm tốt của họ thể hiện ở chất lượng vải, năng suất cao. Nghề dạy học của chúng ta sản phẩm là gì? Là chất lượng giảng dạy cao, đạo đức học sinh tốt. Không thể bầu tiên tiến theo kiểu đọc đề mục, đánh trống ghi tên như thế được. Phải xét thực chất năng lực, thực tế hoàn cảnh mỗi người. Còn anh Kiên, cô Sửu, cô Lý dạy học sinh giỏi thế, cũng không đạt tiên tiến là vô lý. Hiệu trưởng giải thích vì những người ấy mất đoàn kết với lãnh đạo. Vậy thì cả hai bên cùng bị loại ra ngoài vòng tiên tiến chứ. Sao chỉ loại có giáo viên thôi?

Tiếng vỗ tay đôm đốp...

- Cụ già hôm nay trẻ lại mấy chục tuổi!

- Cụ đã nói cho ra nói!

- Đề nghị trật tự! - Hiệu trưởng nhìn lướt những người giơ tay, bỏ qua Kiên, Sửu, Lý, Thuận... dừng lại ở cô giáo Nhã - Đồng chí Nhã phát biểu.

Nhìn dáng điệu rụt rè, nhút nhát như thỏ của cô giáo Nhã, chị em phì cười. Chẳng hiểu cái bà ba phải có chân trong Ban chấp hành Công đoàn này nói gì đây?

Nhã kéo vạt áo, nắn vặn ngón tay, hết nhìn hiệu trưởng lại nhìn đồng nghiệp, mãi mới nói lên lời:

- Tôi... Tôi không thắc mắc. Tôi bổ sung ưu điểm. Sự quan tâm của Ban giám hiệu đối với đời sống giáo viên. Hôm sau cơn bão, trường ta được mua luồng cung cấp để chống bão. Còn thừa một ít Ban giám hiệu bán lại cho giáo viên. Tôi cũng...

- Thôi bà ơi!... Ngoài lề!

- Chỉ khéo nịnh!

Nhã lúng túng:

- Thôi, xin hết ạ!

Lý thì thâm với chị Sửu: “Tội nghiệp! Hoàn cảnh bó buộc chị ấy hạ thấp mình. Công công tác xa, lương thấp, nuôi ba con với mẹ già. Vì quyền lợi thiết thân nên phải nịnh lãnh đạo. Đáng thương!”.

Cụ Viễn ngồi ngoài hiên đọc báo, nhưng vẫn theo dõi cuộc họp. Nghe cô giáo Nhã nói đến luồng, cụ nhớ ngay. Một tối, trời không trăng, không sao. Hiệu phó Phòng đến gặp cụ Viễn mời thuốc nói: “Báo cáo với cụ, có mấy thằng cháu đến chỗ vài cây luồng mua lại của trường, sửa cho bu cháu cái quán trên phố cụ ạ!”. Cụ Viễn tặc lưỡi: “Thầy mang đi tôi càng nhẹ gánh, khỏi phải lo mất mát”. Cụ chỉ là người thuê làm bảo vệ, lương công nhật. Không phải trong biên chế nhà trường, cụ không được họp tham gia ý kiến. Cụ Viễn thở dài, quay lại đọc báo.

Tiếp theo, cô Thuận thắc mắc tại sao không tiên tiến? Không nói ra nhưng ai cũng bấm bụng cười thầm. Thà rằng cô ta im đi cho đỡ dơ mặt. Ngày ấy trên tường các lớp học đầy những chữ “cô Thuận chưa Đảng” “Phòng + Thuận” “Thuận + Phòng”. Cô ta nghỉ ốm, nằm chết dí trong nhà. Học sinh đi qua, chúng đồng thanh hô bậy bạ. Cái nghề làm thầy nó khổ thế đấy. Có tí sơ suất nào cũng không lọt khỏi con mắt học trò.

Cuối cùng còn trệt lại ba người giơ tay: Kiên, Sửu, Lý. Họ kiên trì chịu đựng cái ngón đòn hèn hạ của hiệu trưởng Đông.

Có tiếng gọi: “Quá giờ rồi!”, “Nghỉ thôi!”... Hiệu trưởng Đông nhớ đến chiếc đồng hồ để trên bàn, giờ lên:

- Mười một giờ hai mươi! Ta nghỉ! Chiều mười bốn giờ ta họp tiếp. Các đồng chí đi đứng giờ cho!

Hiệu trưởng, hiệu phó ngồi lại trong phòng họp. Chờ cho giáo viên ra về hết. Phòng nói nhỏ với Đông:

- Chiều ta cho tay Kiên phát biểu anh Đông ạ. Tất nhiên bọn họ phát biểu na ná giống nhau thôi. Anh ta nói hăng đấy. Nhưng vô hiệu đối với một kẻ không còn vị trí ở trường này. Cô Lý, ta đã thống nhất với nhau cách xử lý rồi. Còn một mình cô Sửu, liệu có mọc sừng húc ta được không? Phen này bọn họ trắng mắt ra nhìn nhau, chưa thấy hết cái tài trị an của chúng ta đâu.

Hiệu trưởng Đông rít điều thuốc lào sòng sọc khoan khoái gù trong khối thuốc:

- Phải! Tuyệt!... Tuyệt!...

Về đến phòng mình Lý ngã ngay xuống giường. Người mệt mỏi như sau một buổi lao động cố sức. Nhìn ánh mắt hằm hè của hiệu trưởng Đông, cái cười nửa miệng của hiệu phó Phòng, Lý linh cảm có điều gì đây. Ngay sau đó Lý lại cười thầm cái tính đa nghi của mình. Làm sao họ hại được mình? Nếu không nói là mình đủ chứng cứ hại họ?

Nhưng thái độ của hiệu phó Phòng thật đáng nghi ngờ. Ẩn sau những cái nhìn hiểm độc ấy, có một cái gì như thiện chí, muốn nói rằng: “Tôi sẵn sàng nói chuyện thân thiện với cô. Nếu...” Trên bảng coi thi vừa qua, tên Lý kín hết cả buổi. Lý thắc mắc thì Phòng cười mỉa: “Cán bộ là

đây tớ nhân dân cơ mà!” Phòng ám chỉ cái chức phó bí thư Đoàn của Lý. Mỗi khi giao cho Lý những công việc nặng nhọc, khó khăn, Phòng lại giả cái giọng giả dối động viên: “Chỉ có tinh thần chiến sỹ như cô mới làm tốt được việc này!”, “Đoàn là cánh tay phải của Đảng”. Lý càng làm tốt cho hẳn hiểu đúng nghĩa thế nào là cánh tay phải của Đảng. Vả lại, mình làm việc tốt vì lợi ích học sinh, vì tập thể chứ có phải mình làm cho cá nhân hẳn đâu.

*
* *

Đến chiều, không khí cuộc họp trầm hẳn. Những người đã phát biểu thì thỏa mãn. Họ im lặng theo dõi xem ba người “đầu bò” sẽ tấn công những đòn sấm sét gì đây.

Những người đến trước, chọn chỗ ngồi ở nơi có cửa sổ gió lùa mát. Họ nhìn nhau mỉm cười dè dặt. Hiệu trưởng Đông ngồi trên ghế chủ tọa, mắt đảo ngược đảo xuôi tức giận. Khi phòng họp đông đủ, hiệu trưởng công bố:

- Ta tiếp tục họp các đồng chí! - Hiệu trưởng nhìn khắp lượt, điểm mặt xem còn thiếu ai không - Xin mời đồng chí Kiên!

Kiên bật đứng lên.

- Vâng! Tôi xin phát biểu bốn vấn đề. Trước khi nói, tôi đề nghị thư ký ghi đầy đủ, trung thực cho. Tại sao tôi đề nghị như thế? Vì có nhiều biên bản họp hội đồng, thư ký không ghi đúng ý kiến đóng góp của tập thể. Đồng chí Viết chỉ ghi có một vế lãnh đạo phê bình giáo viên và mặt ưu điểm. Còn vế thứ hai, những khuyết điểm của hiệu trưởng, hiệu phó, đồng chí không ghi. Những tồn tại của trường, đồng chí ghi qua loa và dùng ngôn từ khéo léo. Coi như không có khuyết điểm. Một điều nữa, tôi vừa nhận

được quyết định điều động đi trường khác. Buổi họp này là buổi cuối cùng tôi chia tay anh em. Trước khi đi, tôi vẫn có trách nhiệm xây dựng trường ta!

Mọi người nhìn nhau ngạc nhiên, ghé tai nhau thì thầm. Họ nhìn hiệu trưởng, hiệu phó bằng ánh mắt căm phẫn.

- Một, trường ta chưa thực hiện chính sách của Đảng đối với gia đình cán bộ bộ đội đi B, đi C. Hoàn cảnh cô giáo Nga ai cũng biết. Tại sao các đồng chí không rút bớt giờ dạy đi cho cô ấy? Cô Nga đề nghị giám hiệu chuyển sang làm giáo viên dự bị, các đồng chí không cho. Các đồng chí còn bàn bạc với tổ chức phòng giáo dục không giải quyết yêu cầu chính đáng ấy của cô Nga? Chỉ vì cô Nga không xách túi nặng túi nhẹ đến nhà các đồng chí như cô Lãng chứ gì? Xin lỗi cô Lãng. Tính tôi không thích nói úp mở. Hoàn cảnh cô Lãng chẳng có gì là khó khăn. Chồng cô Lãng về mất sức ở tuổi bốn mươi, khỏe như gấu, lại mở hiệu chụp ảnh lắm tiền. Ba con cô Lãng đứa nào cũng béo khỏe, mặc diện. Hơi ấm hạnh phúc gia đình cô Lãng tràn trề từ trong ra ngoài hè. Chúng ta còn lạ gì cái cách xin giấy nghỉ ốm của cô Lãng? Có người quen ở phòng khám bệnh thì xin đến mấy cái giấy ốm chả được? Còn cô Nga. Nay lãnh đạo phê bình kiểm điểm cô Nga bỏ giờ, đi muộn. Mai khiển trách cô Nga nghỉ nhiều v.v... Cô giáo Lý tự nguyện xin dạy hộ cô giáo Nga trông con ốm nằm bệnh viện quá tiêu chuẩn quy định năm ngày, các đồng chí không nghe. Các đồng chí cứ trừ năm ngày lương cô Nga. Hỏi có dã man không? Lương tâm Đảng viên của các đồng chí để ở đâu? Các đồng chí nói đấy là luật lao động. Luật pháp để ra để phục vụ nhân dân.

Người lãnh đạo phải cầm cân nảy mực, phải nhìn người nhìn việc, sắp xếp cho hợp lý. Các đồng chí ăn lương

lãnh đạo cốt để làm cái việc ấy. Một trường học có khác gì con thuyền lớn? Tất cả tập hợp giáo viên chúng ta là con thuyền chở hàng nặng. Trên đường đi tới đích, có lúc thuận buồm xuôi gió. Nhưng có khi thuyền gặp mưa to sóng lớn, bão khủng khiếp, những dòng nước xoáy hung hãn cuốn hút. Người cầm lái phải thật vững tay mới đưa con thuyền vượt hiểm nguy, cập bến an toàn. Nhưng các đồng chí cầm lái như thế đấy? Lái giỏi đến nỗi dòn cô giáo Nga xuống đáy sông sâu, thành bệnh tâm thần? Các anh to mồm giảng đạo đức cho người khác. Các anh giả dối. Các anh chỉ là kẻ khoác áo Đảng thôi.

- Hai, hiệu trưởng, hiệu phó vi phạm kỷ luật lao động nặng. Hiệu trưởng đùn việc quản lý giờ học của nhà trường cho hiệu phó. Hiệu phó lại đùn công việc cho thư ký Công đoàn, linh về nhà nấu rượu. Không có đoàn kiểm tra nào về mà giáo viên không phải đi tìm hiệu trưởng. Hiệu trưởng như nhựa dính vào bàn cờ nhà cụ Chương. Vậy giờ giấc lao động, trách nhiệm quản lý của các đồng chí ở chỗ nào? Sao các đồng chí không đưa kỷ luật lao động ra kiểm điểm bản thân? Hay kỷ luật lao động chỉ qui định ngày công, giờ công đối với cán bộ công nhân viên thôi? Còn loại trừ lãnh đạo ra? ... Đồng chí Đông? Đồng chí trả lời tập thể xem, trong năm học qua đồng chí có mặt ở trường được bao nhiêu giờ? Bao nhiêu buổi? Thế mà ngày công của các đồng chí vẫn chấm đủ một trăm phần trăm?

Câu hỏi bất ngờ của Kiên làm hiệu trưởng giật mình. Giáo viên cười ô lên. Từ nãy, hiệu trưởng, hiệu phó bỏ ngoài tai những lời phát biểu của Kiên. Hai người lơ đãng nhìn ngoài sân. Thỉnh thoảng họ ghé tai nhau trao đổi.

Kiên nhắc lại câu hỏi:

- Đồng chí Đông trả lời chính xác xem, đồng chí có mặt quản lý trường học được bao nhiêu buổi trong một năm?... Các đồng chí ỷ vào quyền lực, tự cho mình cái quyền muốn đến trường thì đến, muốn đi buôn, đánh cờ hay ăn giỗ ở đâu tùy ý. Chẳng phải báo cáo với ai? Ngược lại, cô giáo Nga có hai lần đi chậm. Một lần ba phút, một lần năm phút. Hiệu phó Phòng ghi cảnh cáo trên bảng ở văn phòng. Hỏi có quá đáng không? Kể phạm tội lại đi xử người vô tội. Thật ngược đời! Cô Nga than phiền với tôi rằng: Vừa định dắt xe đi dạy thì con bé đi tuốt. Cô ấy phải thay quần. Cháu nó nhỡ ra thế. Cảnh nuôi con thơ không lường trước được. Cô Nga cứ tấm tức mãi chuyện ấy. Ai chẳng có lòng tự trọng hả các đồng chí? Có chẳng, chỉ loài động vật mới không biết tự hào, tự trọng thôi. À! ... Xin lỗi! Cách đây hai năm, tôi có đọc một tài liệu nào đấy, nói về một nhà bác học Nga nổi tiếng đã nghiên cứu từ năm 1955, phát hiện ra loài chó và ngựa cũng có lòng tự hào, tự trọng các đồng chí ạ. Gần đây ở Mỹ, các nhà khoa học phát hiện ra loài cá heo cũng có lòng tự trọng cao.

Hội trường dôn lên tiếng nói cười - Anh ấy chịu khó nghiên cứu thế đấy! - Hiệu trưởng suốt ngày nghiên cứu... đánh cờ! - Hiệu phó chăm nghiên cứu nấu rượu lậu!

Chờ cho tiếng ồn dịu đi, Kiên nói tiếp:

- Ba, lãnh đạo không thực hiện tài chính công khai, từ cuộc họp học kì một, cô Lý đưa ra đến nay. Nhiều lần tập thể nhắc lại trong các cuộc họp thường kỳ, hiệu trưởng hiệu phó hứa "mai". Trăm cái mai chẳng thấy cái nào. Chẳng có một chứng từ nào thu, chỉ được treo công khai ở văn phòng giáo viên. Sổ giấy lãnh đạo giữ lại của học sinh từ đầu năm đến nay vẫn chưa được giải quyết. Rõ ràng Ban giám hiệu cùng kế toán Trung rất nhập nhèm về tài chính.

Chẳng những số luồng thừa hôm sửa trường, chống bão, không cánh mà bay. Còn nhiều thứ tiền khác nữa. Tiền của học sinh và đoàn viên thanh niên đi lao động những ngày chủ nhật ngoài xí nghiệp gạch ngói này. Tiền bán phế liệu giấy vụn, giẻ rách, chai lọ của học sinh góp hai đợt kỳ một, kỳ hai này. Thu tiền sửa chữa bàn ghế này. Cộng vào không ít tiền đâu các đồng chí ạ. À!... Còn tiền học sinh góp thuê bảo vệ nữa chứ. Tôi mới tính sơ sơ đại khái thôi. Cha mẹ học sinh kêu ca giáo viên chủ nhiệm bắt nộp lắm thứ tiền. Họ có biết đâu đấy là lệnh của lãnh đạo? Chỉ khổ giáo viên giờ đâu chịu báng. Nếu các đồng chí liêm khiết thì tài chính công khai ra trước tập thể xem nào?

Kiên nhìn thẳng vào bộ mặt xám xịt của hiệu trưởng. Một bên má hiệu phó giật giật liên tục. Hội trường im phăng phắc. Giọng Kiên sang sảng như quan tòa kết tội phạm nhân.

- Vấn đề cuối cùng. Danh sách tiên tiến. Tôi đề nghị cắt hiệu trưởng, hiệu phó đi. Không xứng đáng. Giáo viên nào đạt chất lượng học sinh thì cuối năm từ sáu mươi phần trăm trở xuống, tự rút lui cho đẹp. Ban thi đua không tôn trọng ý kiến các tổ bầu lên, tùy tiện cắt người này nhắc người kia vào danh sách. Tổ xã hội chúng tôi bầu bác An tiên tiến tại sao ban thi đua gạt đi? Giáo viên trường ta, ai cũng dạy học đạt chất lượng cao như bác An, thì trường ta đạt danh hiệu lao động xã hội chủ nghĩa lâu rồi. Tuổi già như bác An, đã mấy người theo kịp? Bác An là tấm gương cho mọi người già, trẻ học tập.

Còn cô Lý. Tại sao ban thi đua cắt đi? Lớp cô Lý chủ nhiệm đạt chất lượng nhất trường. Mọi việc nặng nhẹ lãnh đạo giao, cô Lý hoàn thành tốt, không hề kêu ca. Cô

Lý dùng ngày chủ nhật của mình, dẫn học sinh đến các đơn vị pháo múa hát, động viên bộ đội. Cô Lý đã làm tốt khẩu hiệu “Tiếng hát át tiếng bom” của Trung ương Đoàn. Sao lãnh đạo lại nói việc ấy không phải nhiệm vụ của giáo dục? Một điều thật cảm động là cô Lý thương yêu, tận tình giúp đỡ đồng nghiệp, giúp đỡ học sinh gặp khó khăn. Ai cũng nhìn thấy cô Lý chăm sóc cô giáo Nga ốm như thế nào. Tôi không nói lại. Tôi chỉ kể chuyện em Hà.

Cô Lý nuôi em Hà hơn một tháng trời. Tuần trước tôi gặp mẹ em Hà. Bà ấy cảm động chảy nước mắt khi nói chuyện về cô Lý. Mẹ em Hà nói:

- Cô Lý trẻ người mà có tấm lòng người mẹ. Nghĩ lại, tôi ân hận hổ thẹn với mình. Con mình đẻ đứt ruột ra không nuôi nó, hắt hủi nó. Tôi tức với bố cháu. Trong khi chờ tòa án giải quyết ly dị, tôi chỉ nuôi thành nhỏ. Còn cháu lớn với con Hà, tôi để bố cháu nuôi. Lương công nhân của tôi thấp. Lương ông ta giám đốc, để ông ta đi bao gái à? Cháu Hà chạy về khóc méo với tôi. Cháu nói bố đánh ác lắm. Cháu đòi về với mẹ. Nhưng tôi không nghe. Khi chúng tôi ly dị xong, cháu về ở với tôi. Cháu kể cô Lý đã nuôi cháu tôi mới biết. Tôi mang tiền mang gạo đến trả. Cô Lý không nhận. Tôi gặp hiệu trưởng báo cáo, đề nghị nhà trường khen thưởng thầy giáo ạ...

- Có đúng thế không đồng chí Đông? - Giọng Kiên gay gắt - Các anh cố tình vùi dập tuổi trẻ như thế à? Trong khi đó, cô giáo Minh cho em Cường ăn có mỗi một bữa cơm, các đồng chí rùm beng lên đài lên báo. Bữa cơm ấy không đủ ngày công em Cường trát vách bếp cho cô Minh. Chẳng biết ông nhà báo nào chẳng tìm hiểu thực tế. Chỉ nghe lãnh đạo trường báo cáo, nhà báo viết bài thổi phồng, tâng bốc cô Minh lên chín tầng mây. Trường ta ai cũng thối

mắc xôn xao lên. Hiệu phó Phòng đi theo giải thích. Nào là chúng ta phải xây dựng mẫu người điển hình chiến sĩ thi đua. Nào là cô Minh đạt loại khá trong Hội giảng. Nào là cô Minh thương yêu dạy dỗ học sinh cá biệt. Nào là chất lượng, tỷ lệ học sinh lên lớp cao. Vần vắn. Những giáo viên lâu năm ở cái thành phố này, còn ai lạ gì cô Minh lỗi đời nữa? Có mỗi bài giảng tử, năm nào cô Minh cũng mang đi Hội giảng đến nhào ra. Cô ấy cho học sinh thuộc lòng những câu trả lời từ trước. Cho nên khi cô giáo mới bắt đầu hỏi, học sinh đã giơ tay hàng loạt.

Cách đây hai năm, cô Minh vấp phải ông Liêm hiệu trưởng trường Nguyễn Viết Xuân, phát hiện cô Minh tham ô tiền học phí. Xin mở ngoặc, lúc ấy cô Minh làm kế toán trường Nguyễn Viết Xuân. Ông Liêm làm đến nơi đến chốn, buộc phòng giáo dục phải ra thông báo cảnh cáo cô Minh toàn thành phố. Nhiều người chúng ta đây chắc chưa quên buổi hiệu trưởng Đông đọc cái thông báo kỷ luật ấy. Thế mà ban giám hiệu còn cố tình xây dựng nên một chiến sĩ thi đua kiểu mẫu như cô Minh. Việc gì các đồng chí cứ phải nặn ra một hình mẫu giả như vậy? Có khi một trường có đến hai chiến sĩ thi đua. Có trường không có ai đạt chiến sĩ thi đua.

Lòng tốt của con người ta không phải kẻ biển, đóng vào ngực ai cũng được. Phải xuất phát từ đáy lòng. Phải bằng việc làm cụ thể đối với mọi người xung quanh. Lãnh đạo đưa cô Minh lên chiến sĩ thi đua chẳng khác nào một cô gái có nước da xám ngoét, nhưng tô son trát phấn đánh lừa thiên hạ. Những người tinh mắt không bao giờ bị màu son đánh lừa đâu.

Tôi đề nghị đảo lại. Đưa cô Lý lên chiến sĩ thi đua. Thực chất nhất!

Mọi người ngơ ngác nhìn nhau trước câu khẳng định của Kiên. Họ gật đầu công nhận. Thực ra, chẳng phải hôm nay Kiên nói họ mới sáng tỏ sự thật. Có điều... ý lãnh đạo. Ai cũng muốn yên thân.

Bác An bổ sung vào ý kiến của Kiên một chi tiết:

- Tôi tán thành ý kiến đồng chí Kiên. Cái tốt tự nó toát ra hồn nhiên bằng hành động. Người nào chiến sĩ thi đua, đạt anh hùng lao động, phải tự thân người ấy làm nhiều việc tốt khác thường. Không ai làm được như họ. Sao lại xây dựng mẫu chiến sĩ thi đua trong cơ quan theo kiểu các nhà văn xây dựng nhân vật điển hình trong tiểu thuyết? Tập thể không nghĩ họ và đắp các thứ lòng tốt vào một người không có tư chất tốt. Cô Lý không được tập thể dựng lên mẫu hình ấy, nên các đồng chí quên mất câu chuyện này.

Hôm các em học sinh gần đến ngày thi tốt nghiệp, em Hòa ở lớp cô Lý chủ nhiệm ngất. Mọi người cuống quýt gọi xích lô đưa em đi cấp cứu. Nhưng cô Lý nói không phải đưa em Hòa đi đâu cứu cả. Cô ấy cứu được. Cô Lý bình tĩnh pha cốc nước đường cho em Hòa uống, tiếp theo cô chạy đi mua nắm xôi cho em Hòa ăn. Em Hòa trở lại khỏe mạnh như thường. Ở đây, không phải tôi khen cái tài chữa bệnh ngất bằng xôi của cô Lý đâu. Tôi muốn nói lên tấm lòng của cô ấy rất cao cả. Nhưng cô Lý lại rất khiêm tốn, không nói với ai những việc làm tốt của mình. Và cũng chẳng ai để ý những việc làm tốt ấy. Sau tôi tìm hiểu em Hòa mới vỡ lẽ. Em Hòa nói cô giáo Lý thấy em có nét mặt buồn buồn, lại chuyên mặc mỗi một bộ quần áo vá ấy đi học. Cô gắng hỏi. Em kể hoàn cảnh mồ côi cả bố mẹ. Em ở với ông bà ngoại già yếu, túng đói. Từ đấy cô giáo Lý nhắc cả lớp hãy thương yêu giúp đỡ bạn Hòa. Cô giáo cho

Hòa một bộ quần áo mới. Còn các bạn trong lớp giúp Hòa sách vở học. Cô Lý kèm cặp cho em Hòa trở thành học sinh khá toàn diện. Hiểu kỹ học sinh như thế, nên cô Lý biết ngay em Hòa nhịn dối đi học. Cuối năm ôn thi học nhiều, mệt quá, em ngất thôi.

Cô Lý không phải chỉ dạy chữ, hết giờ giữ áo giáo viên bước ra khỏi lớp học là hết trách nhiệm. Cô ấy đi sâu tìm hiểu tâm tư, tình cảm, hoàn cảnh từng học sinh để giúp đỡ. Người thầy phải vừa là thầy, vừa là anh là chị, vừa là bạn của các em nữa. Người thầy có tấm lòng như cô Lý chẳng phải ai cũng có được đâu. Giá trên không áp đặt, để cho dân bầu thì mọi người chúng tôi bầu cô Lý lên làm hiệu trưởng ngay.

Tiếng cười rộ lên. Nhiều người đứng dậy hoan hô bác An.

Hiệu trưởng Đông tuyên bố:

- Mời các đồng chí nghỉ giải lao mười phút!

Mọi người cười nói vui vẻ. Họ tản ra hành lang, vươn vai, đá chân cho thoải mái.

Hiệu trưởng Đông nhớ đến thuốc Lào, hút liền mấy điếu. Hiệu phó Phòng chờ ông Đông ở phòng hiệu trưởng mãi không thấy, phải chạy sang gọi. Hiệu trưởng hút cố một điếu thuốc nữa mới chịu đứng lên, xách theo ống điếu chạy sang.

Hai người nói nhỏ với nhau:

- Anh Đông này cắt mọi ý kiến nhé! Chỉ cho ai có ý kiến gì khác ngoài những vấn đề tay Kiên đã nói. Sau đó, ta chuyển sang phần cuối cùng. Áp đảo ngay số người lừng chừng cũng muốn nháp nhẩm bởi cái tay hùng biện có sức hấp dẫn ấy. Phải tấn công dọa dẫm cho cái số đông tịt ngòi đi. Cho bọn họ biết tay lái của ta vững như thế nào.

Hiệu trưởng Đông chỉ có mỗi động tác gật đầu.

Giờ giải lao đã hết. Mọi người lặng lẽ ngồi vào chỗ của mình.

Chưa có lệnh của hiệu trưởng, nhiều người đã giơ tay phát biểu.

- Cô Tâm phát biểu - Hiệu trưởng chỉ định - Ai nói trùng kiến anh Kiên thôi nhá!

- Tôi tán thành ý kiến anh Kiên, đưa cô Lý lên chiến sĩ thi đua. Chị Minh không xứng đáng ...

- Thôi - Hiệu trưởng đứng lên ngắt lời - Ai phát biểu kiến trùng ý kiến đồng chí Kiên tôi cắt - Mắt hiệu trưởng đảo khắp phòng họp - Tôi cắt!

- Sao lại cấm phát biểu?

- Không dân chủ! ...

Mọi người nhìn nhau tương hửng.

- Cô Lý nói gì ngoài những kiến anh Kiên? - Hiệu trưởng hỏi. Lý trả lời:

- Hoàn toàn khác!

- Mời cô!

- Tôi bổ sung bản báo cáo tổng kết: - Một. Công tác lãnh đạo chuyên môn của trường ta yếu. Hiệu phó phụ trách chuyên môn chưa đi sâu đi sát, kiểm tra dự giờ thăm lớp, phát hiện mặt yếu của giáo viên để kịp thời uốn nắn. Cụ thể đồng chí Chè, đồng chí Lựu trong đợt Hội giảng, dạy đi dạy lại mấy lần, không vượt lên khỏi loại C. Còn một số giáo viên khác nữa, đáng lẽ chỉ ở mức yếu, nhưng vì nể nang nhau, các đồng chí cho nhau lên trung bình. Tai hại! Tai hại cho thế hệ trẻ các đồng chí ạ! Không hiểu sao, bản báo cáo kết quả Hội giảng lên phòng giáo

dục, lãnh đạo tự nâng lên cho đồng chí Chè, đồng chí Lựu đạt loại B? Lãnh đạo kiểu vo tròn như thế nguy hiểm. Nhân dân gửi gắm con em họ đến trường, tin tưởng tuyệt đối vào các thầy cô giáo, mở mang trí tuệ cho đất nước mai sau. Những người chủ tương lai của đất nước ấy được tiếp thu lời giảng ngu dốt của giáo viên như mẫu cô Chè cô Lựu, thì hỏi rằng đất nước này sẽ đi đến đâu?

Chúng ta cứ báo cáo thật với cấp trên những giáo viên quá yếu kém. Không đủ trình độ dạy học thì chuyển công tác khác. Nói đến cô Chè, cô Lựu không có cha mẹ học sinh nào không kêu cả. Khổ cho cả đôi bên, bên dạy và bên học tra tấn lẫn nhau.

Có tiếng thì thầm: “Cô ấy nói trọng tâm quá! Cứ gì cô Chè, cô Lựu? Ngay tay Khoa cũng nhiều lần bị học sinh la ó trong giờ giảng đấy thôi? Hắn dạy như rắc cát vào con mắt con người ta ấy mà. Chân đứng trên bục giảng, bụng hắn còn để ở các món hàng trúng quả ở nhà kia!”...

- Năm ngón tay có ngón dài ngón ngắn, nhưng cái nghề dạy học không cho phép có ngón ngắn. Cái nghề dạy học giống nghề thầy thuốc là: không cho phép có thứ phẩm.

... “Mấy bà đồng nát chỉ thắc mắc quyền lợi cá nhân vớ vẩn mất thì giờ”, “phát biểu như anh Kiên, cô Lý này mới đúng tính chất cuộc họp nhà trường” ...

- Hai. Việc cử giáo viên đi học bồi dưỡng cao đẳng đại học chưa hợp lý. Cô Chi còn trẻ, ham học, xin đi học, lãnh đạo không nghe. Lãnh đạo bắt “bà già” Nhung đang nuôi con thơ đi học. Chị ấy khát để sang năm, không được. Chị ấy đến trường học được hai tháng, con ốm đi bệnh viện. Chị Nhung phải bỏ dở năm học trở về dạy. Vậy có lãng phí một suất đi học hay không? Lãnh đạo thật ngược đời, luẩn quẩn. Tuổi trẻ có trí tiến thủ như cô Chi, lãnh đạo nhiệt

liệt ủng hộ mới phải. Người ham học không được học. Người không thích học, cố ép nó cũng không vào.

Để tăng cường cho chuyên môn tốt, đề nghị nhà trường không nên họp hành liên miên vô bổ. Nhiều tuần, lịch trên bảng kín đặc các cuộc họp này họp nọ, các việc ngoại khóa, nhìn hoa mắt. Dành nhiều thì giờ cho giáo viên chấm bài, soạn giảng, nghiên cứu tài liệu, làm đồ dùng dạy học có hơn không?

Lãnh đạo rất thiên vị cá nhân trong việc kiểm tra sổ sách giáo án của giáo viên. Ví dụ: giáo án cô Thuận soạn có chỗ sai kiến thức. Đoàn kiểm tra chéo phát hiện ra. Nhưng đồng chí Phòng khen giáo án tốt, xếp loại A. Trong khi giáo án của tôi, đồng chí Phòng vạch vôi từng dấu chấm dấu phẩy, chê câu văn chưa hay, nói quá ngắn, bài soạn ngắn và xếp loại B. Nhưng qua tất cả các đợt kiểm tra của các đoàn, giáo án của tôi đều được xếp loại A. Chúng tôi lãnh đạo trường ta yêu chanh chanh ngọt, ghét hồng hồng chua!

- Giỏi! Giỏi! - Hội trường vang lên tiếng cười chua chát.

Chờ cho tiếng cười ngớt. Lý nói tiếp:

- Ba. Lãnh đạo làm việc theo cảm tình, thiếu nguyên tắc. Trong năm qua, trường ta được phân phối một số mặt hàng có giá trị như: xe đạp, phích Trung Quốc, quạt tai voi, đồng hồ Liên Xô. Đáng lẽ Ban chấp hành Công đoàn kết hợp với Ban giám hiệu dự kiến trước, phân chia thứ gì cho ai? Sau đó đưa ra công khai trước Hội đồng, lấy ý kiến tập thể. Đằng này, lãnh đạo tự ý phân cho người này, chia cho người kia. Việc lên lương các đồng chí cũng làm ăn tùy tiện, mập mờ. Có ai thắc mắc, Công đoàn lại đi sau giải thích. Vì chỉ có mấy lãnh đạo dăm dúi với nhau thôi mà!

Hiệu trưởng rút lui đề nghị trường ta đạt danh hiệu tiên tiến đi. Trường ta còn nhiều khuyết điểm, không xứng đáng với danh hiệu ấy. Chúng ta phấn đấu tốt cho sang năm học sau. Xin hết!

- Đúng đấy!

- Tán thành đấy! ...

Hiệu trưởng Đông đứng lên:

- Tôi tổng kết. Ban giám hiệu chúng tôi hết sức cảm ơn những lời phát biểu chân thành của các đồng chí. Nhất là đồng chí Kiên. Trước khi đi, đồng chí Kiên góp cho trường ta nhiều điều bổ ích - “Giả dối”. Một giọng nói của ai ở dưới - Nhân tiện tôi xin nói. Việc đồng chí Kiên chuyển đi, rất bất ngờ đối với Ban giám hiệu chúng tôi. - “Giả dối nữa” - ngày mai, đích thân tôi lên Ban tổ chức xin đồng chí Kiên ở lại - “Lại càng giả dối!”...

Nghe câu nói không tự nhiên của hiệu trưởng, Kiên cười khẩy.

Sau khi thè lưỡi quẹt nước bọt sùi hai bên mép, hiệu trưởng tiếp:

- Tất nhiên, những ý kiến các đồng chí đóng góp, chúng tôi tiếp thu có mức độ. Bây giờ chúng ta chuyển sang phần cuối cùng.

- Chúng tôi đề nghị trả lời ngay - Giáo viên ở dưới nhao nhao lên.

- Bác An tiên tiến xuất sắc!

- Nhất trí!

- Cô Lý chiến sĩ thi đua!...

- Cô Minh không xứng đáng!...

Nhất loạt cánh tay giơ lên như giàn chông.

Hiệu phó Phòng đứng lên kêu gào:

- Trật tự các đồng chí! Kẻ nói phải có người nghe. Nhất trí bác An tiên tiến. Đồng chí thư ký ghi vào biên bản đi! Trật tự! Trật tự!...

Thấy trật tự trở lại, Phòng dần thêm:

- Không thêm bớt gì nữa. Xin mời đồng chí Đông đọc thông báo!

Hiệu trưởng danh mặt lại, đeo kính vào, cầm tờ giấy đánh máy đóng dấu đỏ choét. Hội trường im lặng chờ đợi.

- E hèm! Hèm! - Hiệu trưởng nhìn cử tọa - E hèm!... “Việt Nam Dân chủ Cộng hòa. Độc lập - tự do - hạnh phúc. Thông báo của phòng giáo dục thành phố. Cảnh cáo Trần Thị Lý dạy toán lớp Bảy trường cấp hai Phạm Hồng Sơn, vi phạm nhân cách học sinh. Giáo viên Trần Thị Lý đánh học sinh Phạm Minh Sơn trong giờ học. Đề nghị trường Phạm Hồng Sơn nghiêm khắc kiểm điểm giáo viên Trần Thị Lý, làm gương cho giáo viên trong trường. Thay mặt Ban tổ chức. Ký tên: Nguyễn Thành Vam. Nơi gửi: Hai mươi sáu trường thành phố và sáu xã ngoại thành”...

Mọi người nhìn Lý ái ngại. Có người mặt đỏ bừng vì căm tức.

Hiệu phó Phòng nét mặt hí hửng, gật gật đầu. Phòng lướt nhanh qua Lý. Gương mặt Lý thản nhiên như không, có vẻ khinh cái trò trẻ ranh ấy. Phòng khó chịu cau mặt nhú mày.

Đông nhìn cử tọa nói:

- Đề nghị các đồng chí phát biểu. Tôi xin lưu ý, sau khi sự việc xảy ra, ban giám hiệu chúng tôi gặp ngay cô Lý góp ý. Nhưng thái độ cô Lý rất ngoan cố. Không nhận thấy sai trái. Buộc chúng tôi phải báo cáo lên trên.

Không có ai giơ tay phát biểu. Chỉ có tiếng thì thầm to nhỏ. “Ồi dào! Ai còn lạ gì kiểu trù úm cá nhân ấy!” Cô Nhung ghé tai cô Chi: Học sinh đến tập hát, nấp sau nhà, nghe rõ tiếng cô Lý quát: “Anh cút ngay! Tôi không thấy ai trơ mặt thốt như anh!” Tôi mắng chúng nó cãi: “Cô không tin, thử hỏi cô Lý xem. Thầy Phòng bước ra sân nhìn quanh. Thầy đi nhanh ra cổng. Trời sáng trắng, chúng em nhìn rõ lắm!” Tôi cũng ngờ ngợ. Trẻ con nó chẳng nói sai.

- Thôi nhá! Đề nghị chúng ta phát biểu! - Đông nhắc lại.

Kiên đứng lên nói:

- Tôi đề nghị cô Lý trình bày sự việc trước hội đồng.

Tập thể giáo viên nhao nhao lên! Buộc ban giám hiệu phải cho Lý trình bày.

- Thưa các đồng chí. Sự việc xảy ra từ tháng ba kia. Lãnh đạo triệu tập cuộc họp bộ tứ, áp đảo ý kiến mọi người, gán ghép khuyết điểm bắt tôi phải nhận. Tôi phản đối đến cùng sự vu khống của hiệu phó Phòng và cô Thuận. Tôi làm đơn tường trình gửi lên phòng giáo dục. Có chữ ký của năm mươi tư học sinh, trừ em Sơn không ký. Ông Duệ trưởng ban đại diện phụ huynh lớp tôi gặp trưởng phòng giáo dục, nói lại sự thực. Tôi yên tâm và quên ngay chuyện ấy. Không hiểu sao hôm nay lại có bản thông báo này? Giám hiệu sợ tôi trù úm em Sơn, chuyển ngay em Sơn sang lớp cô Thuận. Hôm thi hết cấp, cô Thuận giả vờ đi qua ném bài cho em Sơn. Cô giáo Sửu giám thị phòng thi nhặt được. Kết quả em Sơn trượt tốt nghiệp lần thứ hai.

Ngay từ đầu năm nhận lớp, tôi đã đề nghị hiệu phó cho xuống lớp những em quá kém, không biết gì. Nhưng hiệu phó nói đấy là quy định của Bộ cho học sinh lên lớp hết. Để nước ta báo cáo thành tích với thế giới đã xóa nạn

mù chữ hết cấp Hai. Chẳng biết có thật hay không, hay hiệu phó bịa ra để bắt tôi nhét chữ vào óc những học sinh mù tịt ấy? Quy định vô lý! Bắt những học sinh dốt chuyên nghiệp ngồi lý ghế nhà trường hàng chục năm, phí thì giờ. Thời gian ấy các em có thể học được một nghề thành thạo. Con người ta, không phải ai dốt chữ thì cái gì cũng dốt đâu. Ở lớp học của tôi có em giỏi toán mà làm thủ công rất vụng. Em khác học kém, nhưng làm thủ công lại khéo, đẹp. Chúng ta cứ cố thủ những quy định cũ ấy không hợp. Thế hệ các em làm chủ đất nước tương lai mà nghề nghiệp chẳng biết, cái đầu bị rỗng tuếch, chỉ tụt lại sau con đường tiến vào khoa học kỹ thuật hiện đại thế giới.

Hiệu phó Phòng đứng lên nói:

- Hôm nay không phải chúng ta nghe cô Lý thanh minh dài dòng. Cái chính Hội đồng chúng ta phân tích cho cô Lý nhận khuyết điểm mà sửa chữa. Tôi cất ý kiến cô!

- Để cô Lý nói hết đã!

- Tôi tuyên bố nghỉ! Quá giờ lâu rồi! Tối rồi! - Hiệu trưởng nói.

Hiệu trưởng Đông đứng dậy. Mọi người nhìn ra ngoài trời. Ánh sáng đã tắt. Bóng tối mờ mờ bao phủ trên con đường làng rợp hàng tre xanh. Rải rác vài ba giáo viên đứng lên theo hiệu trưởng, hiệu phó, thư ký công đoàn đi ra. Những người còn lại phẫn uất nhìn nhau, đành phải ra về. Nói ai nghe? Ai chủ trì? Cốt nói cho lãnh đạo nghe thì họ chuẩn hết rồi.

*

* *

Sáng hôm sau Kiên đến bàn giao sổ sách cho nhà trường. Xong mọi việc, anh vào từ biệt Lý:

- Chào cô Lý ở lại nhé! Xong rồi, chẳng còn vương mắc gì nữa. .

- Anh ngồi chơi đã! Em pha nước chanh anh uống.

- Thôi, nước gì chả được. Cô Lý này! - Lý loay hoay mở lọ đường. Chờ cho Lý quay ra, Kiên nói tiếp:

- Cô phải dè chừng tay Phòng, ông Đông. Họ chia rẽ anh em mình để trị đấy. Tôi sợ quái gì. Đi xa tôi không ngán.

Kiên uống một hơi hết nửa cốc nước chanh. Anh nhìn sân trường chống chến nắng vàng.

Lý buồn rầu nói:

- Cuộc họp hôm qua, chẳng giải quyết được gì. Mình nói cứ nói. Còn lãnh đạo họ để ngoài tai. Chả trách lâu nay người ta thực hiện cái phương thức “Thứ nhất ngồi ý, thứ nhì cúi gập!”. Cơ quan dân chính phúc tạp quá. Ngày em ở chiến trường, quan hệ giữa chiến sĩ với thủ trưởng không có ranh giới, ăn cùng ăn, làm cùng làm. Những ngày giặc ném bom ác liệt, đường dây đứt nhiều, tất cả chiến sĩ và thủ trưởng đổ ra đường nối dây. Về đến nhà, thủ trưởng cho anh em đi ngủ hết, một mình trực tổng đài. Thỉnh thoảng thủ trưởng đi họp ở đâu về, thể nào cũng có bao thuốc lá cho con trai, gói kẹo cho con gái. Căn đường tiêu chuẩn của thủ trưởng, mỗi đứa xúc một thìa là hết... Cuộc đời bộ đội vô tư, thoải mái thế! Còn ở đây...

- Đời là vậy - Kiên nói - Ồi kẻ cơ hội lợi dụng chiến trường làm giàu, thăng tiến cô ạ. Cái tay Phòng đáng tởm. Hắn nổi tiếng bọm gái, ném đá giấu tay hại giáo viên. Tôi không thể chịu nổi mánh khoe ma lạnh tham ô của hắn, đầu óc tư lợi nông dân, lối lãnh đạo tùy tiện của ông Đông. Tôi phê bình họ kịch liệt. Họ không cho tôi tiến tiến với lý do không đoàn kết với lãnh đạo. Tôi cần gì cái danh hiệu ấy? Tôi

dạy học sinh giỏi mấy chục năm ở cái thành phố này, ai chả biết? Nhân dân kính trọng mình, học sinh yêu mến mình, là danh hiệu cao quý nhất đối với người thầy giáo có Lý ạ.

Năm ngoái cậu Thái sinh viên mới ra trường về đây, cũng đấu tranh mạnh lắm. Họ nghe ngóng có nguy cơ anh em mình thức tỉnh được lòng trung thực của giáo viên lâu nay quen sống cầu an, họ liền tách ngay anh em mình ra. Họ tống cậu Thái đi bộ đội, chả hiểu cậu ấy sống chết ra sao. Trước đây đã có nhiều đơn tố cáo tay Phòng hãm hại đời nhiều cô giáo trẻ. Nhưng hấn chẳng bị kỷ luật gì cả. Người ta nói, hấn có nhiều ô to lắm! Năm 1968, hấn chỉ là giáo viên, hấn làm cho một em học sinh mười lăm tuổi phải đi nạo thai. Em này học dốt, hấn hẹn đến nhà hấn kèm cho cuối năm thi tốt nghiệp. Thế rồi hấn dọa dẫm, dụ dỗ, ức hiếp em. Đến khi kết thúc năm học, cũng là kết quả em học sinh mang thai. Thật trớ trêu, em học sinh ấy là con một của đồng chí thiếu tá quân đội ở chiến trường B. Nhân dịp ra Bắc công tác, ông ghé qua nhà. Biết chuyện ông ta đến ngay Viện kiểm sát đưa đơn tố giác. Bà vợ ông ở nhà, ngày nào cũng đến gõ cửa các cơ quan pháp luật. Nhân dân thành phố nhao nhao lên, tưởng phen này trừng trị được con quỷ dã man ấy. Nhưng thời gian trôi đi... hấn chẳng làm sao cả. Hấn còn được đưa lên làm hiệu phó ở một trường khác. Một năm sau, hấn nghiêm nhiên lên chức hiệu trưởng trường Phạm Hồng Sơn. Cô bảo có uất không?

Kiên nhìn Lý, nước mắt Lý giàn giụa...

- Thôi, tôi đi cô nhé! Cô ở lại mạnh khỏe! Đấu tranh không lùi bước. Mình lùi bước là kẻ thù đè bẹp mình ngay. Tôi đã trao đổi với cô Sửu, có gì chị em phải bảo vệ nhau. Tôi đi! Tạm biệt!

XI

Gần đến ngày chính huân Lý mới trở lại trường.

Vườn rau thiếu bàn tay chăm sóc của Lý xơ xác dưới nắng hè. Những quả cà quá lứa chín vàng chột. Cỏ mọc cao đến đầu gối, lẫn át những ngọn rau muống lá già thủng lỗ chỗ. Luống rau ngót xoắn tít lá, nở đầy hoa. Quả rau ngót treo lủng lẳng trên cành như những cái chuông nhỏ xiu.

Trên cây bàng, cành lá xanh sẫm, chỉ chít những chùm quả xanh xanh. Sân trường vắng vẻ, tiêu điều vì thiếu bóng học sinh.

Lý mở toang những cánh cửa. Nắng, gió ùa vào nhà xua tan mùi hôi mốc. Quét dọn, lau chùi một thôi, Lý xách xô đi tắm giặt.

Trở về, Lý khép cửa nằm nghỉ. Sau một chặng đường dài đạp xe, người nhẹ nhõm, khoan khoái... Trong lòng Lý rộn lên niềm vui của những ngày nghỉ hè ở Thái Bình. Lý cùng các chị con bác, ra tắm biển ở khu nghỉ mát Đồng Châu.

Một chiều, Lý cùng chị Mơ đi dạo trên bãi cát. Bỗng có tiếng ai gọi giật:

- Cô Lý! Cô Lý!

Lý quay lại, nhận ra ông giám đốc xí nghiệp bánh kẹo ngày xưa. Lý kéo tay chị Mơ đến chỗ ông giám đốc. Lý giơ cả hai tay nắm bàn tay chìa sẵn của ông.

- Trời! Cháu to lớn thế này! Gần chục năm nay bác mới gặp lại cháu!...

Ông giám đốc giới thiệu:

- Đây là anh Hải, con trai cả của bác, kỹ sư chế tạo máy, công tác ở Hà Nội. Đây là vợ anh, công nhân cùng nhà máy. Cháu gái, con đầu lòng của anh chị. Còn đây, cô Lý - Ông nháy mắt hàm ý - Anh Hải biết rồi. Ngày xưa làm ở xí nghiệp bố từ lúc còn bé tí xít.

Ông giám đốc kéo Lý ngồi xuống ghế đá:

- Bác về hưu bốn năm nay rồi cháu ạ.

- Ô, bác còn khỏe thế đã về hưu cơ à? Bác lãnh đạo tốt. Công nhân quý trọng bác. Sao bác về?

Ông giám đốc cười hiền hậu:

- Sáu mươi tuổi rồi còn khỏe gì nữa? Chín năm bác đi đánh Pháp đã om xương lắm rồi. Với lại, tuổi già không xóc vác, nhanh nhẹn như thanh niên được. Sự vận động cuộc sống ngày càng đổi mới nhanh chóng. Lớp trẻ thông minh, tiếp thu nhạy bén khoa học thế giới. Họ lên nắm quyền hành mới đẩy xã hội chủ nghĩa tiến nhanh cháu ạ. Bác hoàn thành xong nhiệm vụ ở thời điểm của bác rồi... À này! - Ông giám đốc đột ngột hỏi - Cháu còn nhớ anh công nhân trẻ Trần Danh Tài không? Cái anh có nhiều sáng kiến cải tiến máy quay kẹo trứng chim ấy mà. Anh ấy thi vào khoa chế tạo máy ở Bách khoa. Sau được cử đi học bên Liên Xô. Khi về nước, anh Tài xin được trở lại xí nghiệp ta công tác. Bác tính, chẳng ai am hiểu kỹ thuật, lại say mê nhà máy bằng anh Tài. Bác đề bạt anh Tài làm giám đốc thay bác về hưu bác mới yên tâm. Mới đầu các ông lãnh đạo tỉnh cự lại bác. Họ cử hết ông này đến ông khác là ủy viên sang. Họ nói anh Tài trình độ chính trị còn non. Tuổi ba mươi trẻ quá, thiếu kinh nghiệm lãnh đạo. Bác phải nhờ đến ông bạn có chân ủy viên Trung ương can thiệp mới xong. Từ ngày anh Tài lên lãnh đạo đến nay, xí

nghiệp làm ăn lớn lắm. Kẹo trứng chim không kịp sản xuất để xuất khẩu châu á. Tiền ngoại tệ thu về cho tỉnh lớn lắm. Đời sống công nhân cao hơn ngày xưa nhiều. Giờ đến lượt cháu kể đi!

Lý huyền thuyên một thôi về cảnh sinh hoạt ở trường, về học sinh. Lý quay sang hỏi thăm các cô chú, anh chị em công nhân ở nhà máy...

Hai bác cháu nhìn ra bãi biển. Người đang tắm nô đùa. Những con sóng đuổi nhau, xô bờ tung bọt trắng. Những cánh buồm lá tre viết lên bầu trời trang hồi ức...

- Cháu định bao giờ cho bác hút thuốc lá? - Chợt ông giám đốc hỏi.

Lý đỏ bừng má, trả lời:

- Cháu... không lấy chồng!

- Nhảm! Năm nay cháu hai mấy?

- Dạ, cháu hai ba!

Ông giám đốc cười xòa:

- Giá ngày xưa bà bác cháu nhận lời cho cháu làm con dâu bác, có phải bây giờ cháu đã tay bằng tay bế không?

Lý ngạc nhiên, nhìn ông giám đốc. Ông giải thích:

- Đạo ấy, anh sinh viên Hải về nghỉ hè. Anh ấy mê tí cháu. Tất nhiên là cháu không biết. Bác nói với bác cháu nhận phần cho anh Hải. Nhưng bác cháu không nghe. - Mắt ông giám đốc nhìn xa tí ngoài khơi như nuốt tiếc...

Lý cười giòn:

- Ôi! Thế nhờ cháu hy sinh ngoài chiến trường, anh Hải lại góa vợ!

Mọi người cười vui. Ông giám đốc gật đầu:

- Ôi!... Cháu chưa biết anh Thắng, em giáp anh Hải hy sinh nhỉ? Anh ấy ở khẩu đội pháo, đóng trên núi Ngọc bảo vệ cầu Hàm Rồng - Thanh Hóa. Trong cuộc chiến tranh này có hùng, có bi. Làm sao tránh khỏi những mất mát, đổ vỡ trong từng gia đình? - Câu cuối cùng, ông giám đốc nói nhỏ như để an ủi mình, chứ không phải cho Lý nghe...

Kể cuộc đời người ta xoay chuyển cũng lạ. Giả thiết lúc ấy bác Lý đồng ý thì thế nào nhỉ. Chắc gì Lý đã đi bộ đội? Biết mùi bom đạn giặc Mỹ là thế nào? Nhưng biết đâu, Lý trở thành chiến sĩ thi đua, thành anh hùng lao động của nhà máy thì sao? Nếu Lý không ly dị anh Hoàn, có lẽ cuộc sống của Lý cũng êm đềm, phẳng lặng... Ôi! Cứ nếu như, nếu như... Mỗi cá nhân là một phạm trù vận động không ngừng. Trong khi vận động, có lúc trơn tru xuôi chiều, có khi gặp sức cản chống phá. Phải bình tĩnh, sáng suốt tìm phương án tốt nhất vượt qua, đi tiếp...

- Cô giáo Lý đã về đấy à?

Tiếng cụ Viễn bảo vệ trường gọi từ ngoài cửa. Lý nhòe dậy ra mở cửa.

- Chào cụ! Cụ có khỏe không?

Cụ Viễn cười:

- Tôi ấy à? Trời vật cũng chẳng ngã! Này! - Về bí mật, cụ Viễn nhìn quanh rồi bước vào trọng nhà. Lý kéo ghế mời cụ Viễn, hỏi:

- Có chuyện gì quan trọng?

- Cô Lý này, cô đi được mấy ngày, mẹ em Sơn đến trường làm âm lên. Chửi cô Thuận ăn của dút lột mà con bà ta vẫn trượt. Nào là khi chuyển nó sang lớp cô Thuận, mất hai mét sa-tanh Nam Định, một cân đường. Nào là, trước khi thi, phải xách đến hai đôi dép nhựa Tiên phong trắng cho thầy Phòng, thầy Đông. Còn cô Thuận một chiếc

khăn len dài. Bà ta kể lể đủ thứ. Bà ta nói, ngày thằng Sơn học cô, nó còn hiểu biết kha khá. Bài vở có lúc nó còn làm được. Nó xin biếu cô cái gì tôi không hề tiếc. Đằng này, cô Thuận chỉ hứa suông!

- Chết! - Lý thốt lên - Bà ta nói có biếu cháu hả cụ?

Cụ Viễn gật đầu, tặc lưỡi:

- Tôi với các cô giáo không tin. Cái thằng mất dạy ấy nói dối bố mẹ biếu cô, rồi đem đi bán. Nó chè chén với mấy đứa du côn ở lớp cô Thuận thôi. Bà ta đỏ mặt tía tai, đang làm âm âm lên thì thầy Phong đến. Chẳng biết họ nói chuyện gì với nhau trong phòng hiệu trưởng. Ra về, mặt bà ta tươi tỉnh hẳn lên. Thầy Phòng khéo thật!

Cụ Viễn uống cạn chén nước, đứng lên chào:

- Cô giáo nghỉ đi, đường xa mệt. Cô đừng nói tôi kể chuyện mẹ thằng Sơn nhé! Ai cũng biết tổng cái tổ con chuồn chuồn cô ạ. Không hơi đâu mà nghĩ ngợi, cốt ở như lòng mình.

*

* *

Tại bệnh viện tâm thần, cô giáo Nga vừa múa vừa hát:

“Từng đôi chim bay đi, tiếng ca rộn ràng!... Cánh chim xao xuyến. Gió mùa xuân! Gửi lời chim yêu thương tới miền Nam quê hương. Nhấn rằng ta ngày đêm mong nhớ!...”

Nhiều bệnh nhân, nhân viên bệnh viện đứng xem. Họ vỗ tay hoan hô. Còn cô Nga cười sảng sặc!... Bỗng cô im bật, hỏi:

- Các người đã biết chữ chưa? Chưa hả? Tôi dạy nhé! Trật tự! Trật tự! Nào, bắt đầu! Cô chào các em!... Các em ngồi xuống!...

Bác Hồ dạy chúng ta vì lợi ích mười năm trồng cây. Vì lợi ích trăm năm trồng người. Tiên học lễ hậu học văn. Trước tiên cô dạy đạo đức cho các em. Chữ học sau. Con người ta, không có đức thì tài đến đâu cũng vứt đi. Một người không biết chữ, có lòng yêu nước, còn hơn người biết nhiều chữ, đi bán nước. Hơ hơ!... Đúng không? Đúng không? Chịu chưa? Chịu nhé!

Thế mà cái tay hiệu phó ở trường nó bảo tôi điên! Điên à? Tôi điên ấy à? Có nó điên! Á há há há há... Cô mà điên thì thiên - hạ không ai - tính đâu! Chịu chưa? Chịu chưa? Hi hi!...

Chịu nhá! Khi có lòng yêu nước rồi, lại cần phải có chữ. Phải có thật nhiều chữ. Chịu chưa! Cô bắt đầu dạy chữ nhé!

Hai cộng hai là mấy?... Là một!

Vậy một cộng một là mấy?... Cũng là một!... Chịu chưa?...

Á há há há! Các người sai bét!... Cái tay Trung kế toán trường tôi, nó cộng hàng bao nhiêu thứ tiền cũng chỉ thành số một. Nói khê thôi nhé! Những số tiền khác, nó tham ô, chia nhau hết rồi! Chịu chưa?...

Cô giáo Nga cười rữ cười rươi. Cười chảy cả nước mắt. Cô ngẩng lên, nhận ra Lý, ôm chầm lấy Lý.

- Cô Lý đến học muộn thế? Tôi vừa giảng bài xong. Tiếc quá! Cô không được nghe tôi giảng bài.

- Chị vào đây dạy em! - Lý kéo cô giáo Nga vào phòng nghỉ.

- Tôi còn thiếu mấy tiết nữa cô nhĩ? Cô tính hộ tôi xem. Để tôi sắp xếp thì giờ về dạy bù cho các em. Sắp nghỉ hè rồi cô nhĩ? Sao lâu nay học sinh không đến thăm tôi?...

À!... Phải rồi! Các em còn bận ôn thi lên lớp! Ôi!... Các con tôi!...Nga bưng mặt khóc.

Lòng Lý quặn lại, đau xót! Chị ấy vẫn chưa tỉnh. Đầu óc còn lộn xộn lắm! Lý bóc chuối, đặt vào tay chị Nga.

- Chị ăn đi cho chóng khỏi ốm về dạy học. Chị thiếu có mấy tiết em dạy hộ chị hết rồi. Chị ăn chuối đi! Học sinh chị học giỏi lắm, ngoan lắm!

- Cảm ơn! Cô Lý tốt quá! Cô mà dạy, các em học sinh lớp tôi thích lắm! Chúng nó nói, cô giảng bài dễ hiểu. Không như cái cô Thuận, thầy Việt, nói ầm a ầm ó, chẳng đầu vào đâu. Tác phong cô ung dung, đĩnh đạc, giọng nói nhẹ nhàng!... Á há há há há!...

Lý ứa nước mắt:

- Thôi! Chị đừng nói nữa!... Chị ăn đi! Chị ăn cái đùi gà luộc này. Gà em nuôi đấy!

Nga cầm cái đùi gà ăn ngon lành. Đang nhai, cô Nga lại nói:

- Cô Lý này! Sang năm tôi làm Bộ trưởng Bộ Giáo dục cô Lý ạ. Tôi chuyển chọn học sinh nào thi giỏi nhất. Xong tôi tuyển chọn năng khiếu từng đứa một, như người ta tuyển chọn diễn viên ấy mà! Không thì hỏng! Hỏng! Ai đời, thầy giáo đứng trên bục giảng làm mẫu cho học sinh mà tác phong buồn gian, sắc mùi rượu lậu với mùi vĩa hè!... Chịu chưa?...

Toàn những đứa dốt đặc, thi trượt các ngành mới tống vào cái túi Đại học Sư phạm làm sao có thầy giỏi được hả cô? Đúng là cái Bộ Tồi Thất Học! Có điên không? Điên không? Họ điên, nhưng họ cứ bảo người khác điên mới tức chứ! Thầy dốt, đào tạo ra cả một thế hệ ngu! Á há há!... Ngu! Ngu!... Chịu chưa?...

Chương trình học cho các em ở phổ thông thì lộn xộn, cải lùi chứ cải tiến gì. Trường này học tiếng Nga. Trường kia học tiếng Anh. Khi lên Đại học, em học tiếng Nga phải học tiếng Anh. Còn em học tiếng Anh lại đi học tiếng Nga. Hết đời học sinh, chẳng học được lấy một ngoại ngữ nào cho hẳn hoi. Không giỏi ngoại ngữ, làm sao tiếp thu được khoa học tiên tiến nước ngoài? Cho nên, suốt đời ăn cơm rau muống thôi!... Nhất định tôi phải làm Bộ trưởng Giáo dục cô ạ.

- Vâng! Thôi, chị ăn đi đã! Ăn xong hẵng nói! - Lý xé thịt gà cho Nga. Nga gọt tay Lý:

- Tôi sẽ thay đổi hàng loạt chương trình. Thay đổi hàng loạt những quy chế cũ, không phù hợp thời đại ngày nay. Chuyển ngành hàng loạt giáo viên cho nó tinh chất. Cho nó đúng cái nghĩa kỹ sư tâm hồn cô ạ. Giáo viên nào dạy giỏi được thưởng, tăng lương cao. Giáo viên nào dạy kém cũng phạt như công nhân trong nhà máy ấy. Để thế này tôi tức lắm! Họ điên thật! Điên thật! Điên thật!...

- Còn cái này nữa - Cô Nga nói nhỏ, nhích sát người Lý, vẻ quan trọng - Tôi sẽ ra chỉ thị bãi miễn hết mọi khoản thu, nộp của học sinh. Tôi có tăng tiền học phí lên, nhân dân họ vẫn thích hơn, cái trò nay nộp tiền bảo vệ, mai tiền sửa bàn ghế, thu phế liệu chai lọ, giẻ rách, giấy vụn v.v... Những thứ tiền thu linh tinh ấy chỉ béo bõn lãnh đạo mà giáo viên mang tiếng. Phải tập trung vào trọng tâm nhà trường là dạy và học. Cô thấy chưa? Chịu chưa? Điên mà tôi nghĩ được thế à? Tôi không điên đâu nhá! - Nga lại cắn thịt gà ăn. Như sức nhớ ra điều gì. Nga kéo tay Lý:

- Cô Lý này! Tôi đang nghiên cứu cải tiến cách bổ nhiệm hiệu trưởng cho ra hiệu trưởng, hiệu phó cho ra

hiệu phó thì nó mới ra cái nhà trường xã hội chủ nghĩa được chứ! Chịu chưa? Cô chịu chưa?...

Nga đưa tay bóp trán. Lý đỡ cô Nga nằm xuống giường.

- Chị nằm nghỉ đi! Đừng nói nữa. Em đọc thơ cho chị nghe nhé! Em mang đến cho chị tập thơ mới đây!

Lý dở tập thơ ra đọc:

"Trên đường ta đi đánh giặc

Dù vào Nam hay ra Bắc

Ở đâu cũng gặp

Những ngọn đèn dầu

Chong mắt đêm thâu..."

Nga khép mi mắt thiu thiu ngủ... Lý nhẹ nhàng khép cửa đi ra. Trên đường về. Lý, nghĩ miên man về số phận chị Nga. Biết khi nào chị ấy khỏi? Chồng chị Nga còn sống hay đã hy sinh? Tội nghiệp hai đứa bé! Mình, chị Sửu liệu có thay nhau nuôi được các cháu không? Người ngoài dù tốt đến đâu cũng không thể thay vào tình thương của mẹ đối với con...

- Em chào cô ạ!

Tiếng chào đột ngột cắt ngang dòng suy nghĩ của Lý.

- Cô chào em!

- Cô ơi! Cô vào nhà em chơi đi!

Lý hỏi:

- Bố mẹ em có nhà không?

- Có cô ạ! Cô ơi! Năm nay cô dạy lớp em cô nhé! - Em học sinh gái le te chạy đi trước.

- Mẹ ơi! Cô giáo anh Sơn đến chơi!... Cô giáo Lý!

Lý bước vào nhà, bố mẹ Sơn ngỡ ngợ... Sao cô ấy hiền hậu thế? Hóa ra, các em gái thành Sơn nói đúng. Cái ông hiệu phó tệ thật!...

- Chào hai bác! Tôi đi lại gia đình nhiều lần. Hôm nay tôi mới gặp hai bác.

Mẹ Sơn đơn đả kéo ghế mời Lý ngồi. Bố Sơn đứng dậy tắt máy quay bằng xập xình, chói tai. Ông ta trở lại bàn trà, nhìn Lý bằng con mắt trung gian.

Đỡ chén nước trên tay mẹ Sơn mời, Lý vào đề ngay.

- Báo cáo hai bác, tôi không còn dạy em Sơn nữa. Chuyện cũ đáng buồn đã qua rồi - Bố mẹ Sơn cúi đầu như nhận lỗi - Tôi không muốn nhắc lại. Tôi đến đây hôm nay, trước hết thăm gia đình. Và có điều muốn hỏi hai bác. Em Sơn có nhà không bác?

- Dạ, cháu nó có nhà đấy cô giáo ạ! Chuyện cũ... mong cô giáo thông cảm. Mời cô giáo xơi nước đi!

Bố Sơn phụ họa theo:

- Ấy! Cái tính nhà tôi đồng bóng lắm, cô giáo ạ. Hay bênh con chiều con cho nó hư thân.

Mẹ Sơn lườm chồng:

- Còn ông, tức lên đánh nó túi bụi?

- Xin phép hai bác để tôi nói nốt. Hai bác gọi em Sơn ra đây - Lý nói:

Bố Sơn cất tiếng gọi:

- Sơn! Sơn đâu? Sơn ra bố bảo!

Sau tiếng "Dạ" là bước chân lép lênh quẹt. Sơn ngật ngừng, chào cô giáo.

- Em ngồi xuống đây! Cô nói chuyện với bố mẹ, em cùng nghe.

Sơn rút rè ngồi xuống mép ghế.

- Thời gian cô dạy em, cô có nhận em biếu quà gì không? Em nói thật đi. Nào! Những chuyện khác, cô với em gạt ra một bên. Cô chỉ yêu cầu em công nhận sự thật trước mặt bố mẹ. Em có biếu hay không biếu cô?

Sơn hết nhìn bố, nhìn mẹ, lại nhìn cô giáo lưỡng lự...
Bố Sơn động viên:

- Cô giáo đã nói thế, con cứ nói thật đi! Con có trót bán đi ăn quà cũng thú thực. Bố mẹ sẽ tha cho con.

Thấy bố không có ý nói dối, Sơn mạnh dạn trả lời:

- Thưa cô, em xin lỗi cô!... Máy tối cô giáo hẹn em đến nhà cô kèm em học. Mẹ em bảo cô giáo tốt thế phải biếu cô giáo cái gì. Mẹ em đưa cho em hai mét sa-tanh đen, bảo em tối đến cô kèm học, nhân thế biếu cô. Em vừa bước vào cổng trường, gặp thầy Phòng đi ra. Thầy hỏi em:

- Thằng này đi đâu?

- Em chưa kịp trả lời. Thầy Phòng đã thò tay, rút cái gói giấy em kẹp ở nách. Thầy nói: "A thằng này mang vải biếu cô giáo à? Màng ngốc lắm! Thi tốt nghiệp hay không là do tao! Tao hiệu phó phụ trách giảng dạy tất cả các thầy cô trong trường. Màng học dốt muốn tốt nghiệp thì biếu ngay tao đây này. Thôi, về đi!" Thầy cầm luôn gói giấy, kéo em ra đường. Thầy còn dặn từ nay hễ bố mẹ bảo đem biếu cô giáo cái gì, cứ nhận, mang đến nhà thầy. Từ đấy em nói dối bố mẹ đến học cô, nhưng em đi chơi. Gặp cô giáo trách em không đến học. Em bịa mọi lý do chính đáng.

Bố mẹ Sơn nhìn nhau hiểu ra vấn đề. Mẹ Sơn xin lỗi Lý:

- Tôi cũng xin lỗi cô giáo! Không hiểu tính nết con. Tôi nghe con, bênh con nên xảy ra điều không hay cho cô giáo. Tôi ân hận mãi.

Sơn sốt ruột nói tiếp:

- Chuyện ấy do thầy Phòng...

Sơn bị mẹ mắng át đi:

- Thôi!... Sơn!... Con thành thật như thế đủ rồi. Không nói chuyện lòi thòi với trẻ con. Đi vào trong nhà! - Mẹ Sơn nháy chồng. Ông hiểu ý vợ, lừ mắt. Làm Sơn phải đứng lên, đi vào trong nhà.

Bố Sơn kết luận:

- Để cô giáo về kéo muộn. Trời tối, đường đất khó đi. Tôi có ý kiến thế này. Hôm nào khai giảng năm học mới, mẹ cháu đến xin lỗi cô trước toàn thể các thầy cô giáo.

Lý gạt đi:

- Chẳng cần phải dài dòng như thế. Chỉ cần hai bác hiểu tôi thôi.

Bố mẹ Sơn tiễn Lý ra tận cổng. Sơn cùng các em nép sau lưng bố mẹ, chào cô giáo:

- Em chào cô về ạ!

Vừa đi, Lý vừa nghĩ đến lòng nham hiểm của tay Phòng. Anh Kiên nói đúng. Cái thằng chuyên ném đá giấu tay...

Bố mẹ Sơn quay vào với con. Mẹ Sơn mắng:

- Cái thằng ngu! Ai kháo mà xưng chuyện thầy Phòng xúi vu cô giáo đánh? Tại sao hôm ấy mày không nói thật với tao. Mày về khóc mếu như thật. Tao mới điên tiết, đến gặp hiệu trưởng chứ! Tao để mày ra, tao có dám đụng đến người mày một roi nhẹ nào bao giờ? Thỉnh thoảng bố mày đánh, tao dứt ruột. Tao không thể chịu được người ngoài đánh mày. Hôm nay gặp cô giáo, trông người rõ tử tế. Thật tao nhầm! Thành ra, suốt một năm học, bao nhiêu quà cáp toàn rơi vào tay hiệu phó. Oan cho cô giáo quá!

Nhưng... thầy Phòng hứa với tao, sẽ cấp bằng tốt nghiệp cho mày. Giờ nói ra thì hỏng việc. Họ không cấp bằng cho thằng Sơn ấy à? Tôi không để yên đâu ông ạ!

Bố Sơn bực bội gắt:

- Chẳng ai như cô! Chiều con cho lắm vào. Con hư tại mẹ. Cháu hư tại bà! Ngay từ đầu năm học, cô đến gặp cô giáo, làm gì đến nông nổi này? Nó được học một cô giáo nhiệt tình, dạy giỏi như thế, làm gì không thi đỗ? Việc gì cô phải đi lạy lục, biếu xén, mua bằng hết hơi? Cô làm như tôi hốt được của không bằng. Có kiếm thêm tí chồi cũng méo mặt chứ dễ đâu? Cũng là mong cho vợ con no đủ. Con cái học hành giỏi giang. Nó đâu phải thằng dốt? Cô giáo nhận xét rất tinh. Nó chỉ lười học, mải chơi. Mấy tháng hè nó theo xe tôi dạy nghề. Nó sáng lắm!...

Mẹ Sơn cũng nổi cáu:

- Thôi thôi... ông không phải nói nhiều. Mấy hôm nữa tôi lấy cái bằng cấp hai cho nó. Ông mang nó đi theo mà dạy nghề. Hoặc chờ vài năm nữa, ông xin cho nó làm gì tùy ông. Tôi hết nhiệm kỳ dạy nó rồi!...

Lý về đến trường. Cụ Viễn còn ngồi ở sân hóng mát. Cô đi thẳng tới:

- Cụ chưa đi nghỉ ạ?

- Nóng quá cô giáo ạ. Oì thế này chắc trời mưa bão gì đây. Cô giáo đi đâu về muộn thế?

- Cháu đi thăm chị Nga. Lúc về, ghé vào nhà em Sơn cụ ạ.

- Cô giáo Nga đỡ nhiều chưa? Thế mà cô chả bảo tôi biết. Tôi gửi cho cô Nga nải chuối.

Lý lắc đầu:

- Chị ấy còn lơ mơ lắm cụ ạ. Bố mẹ em Sơn nói...

- Tôi biết hết! Những việc ông Đông, ông Phòng làm, không qua được mắt tôi. Tôi còn lạ gì những kiểu ăn tiền của các ông ấy. Chả thế mà ông Đông xây nhà to như trụ sở ủy ban xã ấy. Cậu Phòng cũng xây nhà tầng trên phố oách lắm! Tiền ở đâu ra? Đồng lương á? Lương cán bộ, công nhân chỉ đủ ăn thôi.

Cụ Viễn hạ thấp giọng:

- Chuyện tay Phòng tán cô, tôi biết hết! Bao nhiêu lần hấn thậm thụt phòng cô Thuận tôi còn lạ gì? Kệ anh kệ ả. Còn cô, tôi nói cô thông cảm. Không phải tôi tò mò đâu. Tôi đi tuần qua, thấy cô phản kháng mà hấn vẫn xoắn lấy cô. Tôi e xảy ra chuyện không hay cho cô. Tôi quanh quẩn, có gì còn giúp cô. Cô cứ yên tâm. Hấn không làm gì được cô đâu. Minh dạy tốt, thương yêu quý mến học sinh, khắc nhân dân quý trọng mình. Đây là tấm huy chương quý giá nhất cô ạ. Cô quên bọn tay Phòng đi, nghĩ làm gì cho hại sức khỏe? Cô về nghỉ đi, khuya rồi!...

*

* *

Cả ngày chủ nhật hôm qua, học sinh đến chia tay cô giáo Lý lên học cấp ba. Chúng tíu tít khoe với cô giáo những ngày hè vui. Có lúc hứng lên, cô trò cùng cất cao tiếng hát. Mãi tận khuya, các em con lưu luyến, không muốn chia tay cô giáo.

Đêm, Lý ngủ ngon. Sáng nay, chìm chích chèo dậy sớm đánh thức Lý. Căn phòng còn dư âm ngày chủ nhật vui vẻ. Những bông hồng nhung tỏa hương thơm mát. Giấy bọc kẹo, vỏ lạc ngổn ngang khắp nhà. Lý vừa cầm chổi thì Phòng bước vào. Nét mặt lạnh lùng, Phòng chìa tờ giấy cho Lý:

- Phòng Giáo dục mời cô lên gặp anh Vam tổ chức.

Phòng bước ra ngay, đi lên văn phòng trường. Lý cầm tờ giấy, lẩm nhẩm đọc. Chính ngày hôm nay? Người Lý nóng ran như kiến đốt...

Lần đầu tiên Lý lên phòng giáo dục, phải hỏi thăm mãi mới tới nơi.

Đến không đúng giờ hẹn, Lý phải chờ lâu. Lý quan sát người đàn ông đi vào tuổi gần bốn mươi, da đen, mặt sứt. Đôi môi dày bì bì như miếng thịt trâu ôi, trề xuống như mép cá mè hở môi. Anh ta đảo mắt đục lờ nhìn Lý. Đến nơi, anh ta cất tiếng hỏi:

- Cô là cô Lý trường Phạm Hồng Sơn hả?

Lý đưa giấy mời cho anh ta.

- Mời cô vào trong này!

Vam chỉ cái ghế đối diện bên kia chiếc bàn vuông cho Lý:

- Mời cô ngồi!

Sau phút im lặng, Vam đưa cặp mắt đục lờ nhìn Lý chằm chằm. Anh ta hỏi như tiếp tục câu chuyện bỏ dở:

- Cô nói đi! Cô dạy dỗ học sinh ra sao? Quan hệ đồng nghiệp thế nào?

Lý nói:

- Ban lãnh đạo trường báo cáo với anh rồi. Việc gì anh phải hỏi tôi nữa?

Vam cau mày, cười nhạt:

- Thế nào là dân chủ, cô không biết à? Lãnh đạo báo cáo là một việc. Còn ý kiến của quần chúng nữa chứ?

Lý trả lời:

- Nếu các anh thực hiện dân chủ, biết lắng nghe ý kiến quần chúng thì đã không có cái thông báo vu khống tôi đánh học sinh.

Vam trợn mắt:

- Cô bảo ai vu khống? Lãnh đạo phòng hay lãnh đạo trường?

- Cả hai! Lãnh đạo trường dựng chuyện. Lãnh đạo phòng tin báo cáo của lãnh đạo trường một cách mù quáng. Không điều tra, xác minh thì khác gì nhau?

- Láo thật! Láo thật! Căn cứ đâu cô dám nói phòng mù quáng?

- Căn cứ vào tờ thông báo kỷ luật của các anh.

Vam hầm hắt, rút ngăn kéo bàn, lôi ra mấy tờ giấy.

- Đây, đơn kiện của mẹ em Sơn. Biên bản lập tại chỗ, có chữ ký của hai nhân chứng. Biên bản họp Hội đồng kỷ luật. Báo cáo của Ban giám hiệu ...

Lý hỏi lại Vam:

- Đơn tường trình sự việc của tôi, có chữ ký học sinh cả lớp đâu? Ý kiến ông Duệ trưởng ban đại diện phụ huynh lớp, gặp anh thế nào? Anh rút hết đi à?

- Còn! - Vam rút ngăn kéo, lôi ra cái phong bì chữ viết của Lý. Vam đóng ngăn kéo đến "roách", chói tai như lần trước - Học sinh nào chửi bêu cô giáo? Phụ huynh cũng thế thôi. Chúng tôi làm việc theo nguyên tắc, không thể theo tình cảm được. Sự việc xảy ra, tôi loại trừ đôi bên. Tôi tin người thứ ba làm chứng là anh Phòng lãnh đạo, cô Thuận giáo viên. Một người nói sai, chứ hai người nói sai cả à?

- Có khi hai mươi người, hai trăm người cũng sai. Một người đúng.

- Hừ! Cô ngoan cố, bảo thủ. Lãnh đạo trường nói không sai. Tôi là cấp trên của lãnh đạo trường cô, cô cũng không nể nang gì. Tôi nói một cô cãi một. Nói hai cô cãi hai...

Lý cười khẩy:

- Đúng! Tôi là người đầu tiên biết cãi lãnh đạo. Các anh chưa quen. Các anh chỉ quen gọi người ta dạ, bảo người ta vâng, từ trước tới nay rồi.

Vam trừng mắt:

- Cô lý sự vừa vừa chứ! Không có nguyên tắc thứ bậc gì cả. Cãi văng tê đi. Tôi chấm dứt câu chuyện này. Tôi chuyển sang chủ đề chính tôi mời cô lên đây - Vam chao đi chao lại mấy tờ giấy, tách một tờ, chìa vào mặt Lý:

- Báo cáo của hiệu trưởng trả cô về phòng với những ý do sau đây.

- Hoàn toàn vu khống!

- Hừ! Cô bất trị! Bất trị! Vi phạm nhân cách học sinh rõ rồi này. Mất đoàn kết nội bộ càng rõ hơn này. Không có cuộc họp nào cô không đưa lãnh đạo ra phê bình này. Dạy sai phương pháp sư phạm này. Cô còn cãi nữa không? Cô không áp dụng những phương pháp đã học vào bài giảng? Nào, cô còn đủ lý luận tự bào chữa không?

- Tôi không bào chữa! Tôi công nhận tôi không hoàn toàn máy móc dạy theo phương pháp được học trong trường Đại học. Tuổi trẻ chúng tôi phải luôn luôn sáng tạo phương pháp giảng dạy, mới theo kịp độ nhạy cảm, sự hiểu biết của bộ óc trẻ em tiến lên với tốc độ công nghiệp hiện đại ngày nay. Chúng tôi không thể áp dụng y xì các phương pháp cũ rích của mấy ông bảo thủ ở trên Bộ ấy được.

Vam đấm bàn đến rầm! Làm nẩy tờ giấy, quát:

- Cô này phạm thượng quá! - Vam bật dậy, đi đi lại lại trong phòng. Mặt anh ta sừng lên dữ tợn.

Chờ cho Vam bình tĩnh trở lại, ngồi vào ghế, Lý mới nói:

- Quả là buồn thảm cho những kẻ không còn có cảm giác tiếp nhận được những tín hiệu xung quanh nữa. Người ta kính trọng các cụ già vì họ dày dặn kinh nghiệm. Người ta cho rằng càng sống nhiều càng nhiều biết được nhiều hơn. Nhưng không hẳn thế. Khoa học xác minh người già sống bằng những gấn bó bắt đầu từ thời tuổi trẻ. Những tiếp xúc mới không còn được tiến hành dễ dàng. Sự suy yếu khả năng hoạt động trí óc và chuyển biến về tim mạch thường vượt trước cái suy sụp toàn cục cơ thể họ. Trí óc của các cụ già là sự khôn ngoan. Khôn là một phẩm chất quý, nhưng không đồng nghĩa với tri thức. Khoa học ngày nay trẻ hẳn ra. Phần lớn các phát minh được thực hiện bởi những người tuổi trẻ. Một giáo viên dạy tốt ngày hôm nay, không phải là người nhớ nhiều, thuộc lòng những phương pháp kinh điển mà là người tìm kiếm, phát hiện ra phương pháp giảng dạy mới.

Vam sững sờ:

- Cô nói gì chẳng ăn nhập vào vấn đề trao đổi. Đây có phải là phòng khám tim mạch đâu? Cô nói chuyện khoa học phát minh gì gì nữa.

Lý bụng miệng cười khùng khục. Trí óc Vam không cảm nhận được những điều Lý nói hết sức đơn giản. Cô chưa hiểu hết lý lịch của Vam. Anh ta trình độ văn hóa mới hết bổ túc cấp hai. Trước kia Vam làm quản lý bếp ăn một trường lâm trường trên Tây Bắc. Anh ta có họ gần với ông Sáu trưởng phòng tổ chức ty giáo dục kéo về, xếp Vam ngồi vào cái ghế tổ chức phòng giáo dục thay chân bác

Chính về hưu. Cái nghề cán bộ tổ chức của Vam còn ngắn. Nhưng được ông chú Sáu truyền cho ít kinh nghiệm nên anh ta thông thạo nhanh chóng. Anh ta chỉ không biết tiếp thu một chút lượng thông tin những tri thức cần thiết. Vì anh ta không phải loại người ham học, ham hiểu biết. Cả đời anh ta không cần đọc một bài báo Nhân Dân nào cho trọn vẹn. Chưa nói gì đến việc phải đi làm đọc các tạp chí khoa học, hay những loại báo khác.

Vam nói tiếp:

- Cô phê bình ban giám hiệu không có phương pháp lãnh đạo? Không đủ tiêu chuẩn làm hiệu trưởng? Cô ăn nói hỗn! Hiệu trưởng đáng tuổi bố cô mà cô xưng "tôi". Ai cũng hỏi "tôi", "tôi"?

- Trong quan hệ công tác, tư cách giữa con người với con người, tôi xưng "tôi" là đúng. Cách xưng hô ấy không hề cản trở gì đến tình cảm, công tác, đạo đức đối với mọi người. Tôi đề nghị anh tôn trọng người đang nói chuyện với anh. Anh nên cất cái từ "láo", từ "hỗn" đi. Nó không thích hợp các giao tiếp giữa con người với con người.

Vam quắc mắt, nhìn xoáy vào mặt Lý, gập đôi mắt trong sáng nghiêm túc của Lý phản ứng lại, mắt Vam sụp xuống. Vam có kinh nghiệm của ông chú truyền cho: Ai "mềm nắn, rắn buông". Vam hiểu cái nhìn lại của người đang nói chuyện với mình không dễ gì bắt nạt được.

Vam nói:

- Thôi được, gạt tuổi tác sang một bên, ông Đông có bốn mươi năm tuổi Đảng, thiếu ụy bộ đội chống Pháp, cầm quân xông pha trận mạc, chả lẽ không có kinh nghiệm lãnh đạo?

Lý đáp:

- Đã từ lâu các bậc cao niên không còn là ngọn nguồn của kinh nghiệm nữa rồi. Bộ não của con người không thể chứa tất cả những kiến thức cần thiết cho công việc. Giai đoạn lịch sử chống Pháp của lớp người trước đã qua rồi. Họ đã hoàn thành xong sứ mạng lịch sử giao phó cho họ đánh đuổi thực dân Pháp, giành quyền Độc lập. Họ có quyền được nghỉ ngơi. Họ có quyền được Nhà nước ưu đãi đặc biệt, xứng đáng với công lao họ cống hiến. Còn giai đoạn chống Mỹ này, công cuộc xây dựng Chủ nghĩa xã hội này, thuộc về thế hệ trẻ.

Ông Đông là đại diện của sự mệt mỏi cơ thể suy sụp người già, ngại năng động, ít hoạt động bộ não. Tuy nhiên, tôi không phủ nhận trên thế giới cũng như ở nước ta có một số nhà bác học, lãnh tụ, những văn hào, có bộ óc đặc biệt khác thường. Họ thông thái cho đến lúc già. Còn những loại cán bộ có tuổi như ông Đông nên cho họ nghỉ hưu, có lợi ích cho xã hội hơn.

Nghe đến đây, trưởng ban tổ chức Vam không ghìm được nữa. Bản năng tính cách của anh ta lại bùng lên. Anh ta nắm đấm xuống bàn đến nỗi Lý giật mình.

- Láo! Láo! Công thân! Cô đi chống Mỹ được mấy năm đã ti toe? Tôi đuổi cô! Đuổi cô!

Lý uất tím mặt. Không chịu nổi những lời lăng mạ của trưởng ban tổ chức Vam. Máu chiến sĩ trong người vẫn chưa nguội. Lý đứng dậy đập bàn đánh rầm!

- Anh mắng ai? Tôi không phải là con anh. Anh đuổi ai? Anh đập vào mặt ai? Tôi công thân đấy! Còn hơn cái mặt anh có muốn công thân cũng chẳng được. Anh cống hiến tuổi trẻ cho cái gì? Những năm chống Mỹ, anh trốn nghĩa vụ, ro ró trong xó rừng. Anh còn nhìn thấy vũ trụ làm sao! Anh đừng có dọa tôi. Làm thân con gái như tôi

còn có chút tự hào mình đã cống hiến một phần xương máu trong công cuộc cứu nước vĩ đại này. Trai tráng như anh, không biết chiến trường miền Nam là thế nào, đáng hổ thẹn cho giới mày râu - Lý xúc động chảy nước mắt - Biết bao chiến sĩ ngã xuống ngoài chiến trường, để cho cái loại người ăn hại như anh chiếm trệ trên cái ngai phong kiến, hà hiếp, áp đảo quần chúng? Đảng viên như anh chỉ là loại sâu mọt chui vào Đảng, bôi nhọ danh dự của Đảng, làm mất lòng tin của nhân dân. Loại khoác áo Đảng như anh, như tay Phòng, ông Đông, đáng đuổi ra khỏi Đảng, ra khỏi ngành giáo dục. Nhân cách các anh thoái hoá không bằng quần chúng thường.

Nghe thấy hai người to tiếng, cán bộ các ban bệ chạy sang. Toàn lác kéo tay Lý:

- Có gì mà nóng nảy thế cô Lý ơi! Cô sang tôi uống nước, nghỉ ngơi một chút rồi về. Lúc khác bình tĩnh nói chuyện tiếp.

Lý thừa biết chánh thư ký Công đoàn giáo dục Toàn lác cùng ê kíp với trưởng ban tổ chức Vam. Tiếng "lành" đồn xa... Lý mới dạy học ở cái thành phố này một năm, nhưng đã nghe giáo viên kể nhiều tội thầy dùi về Toàn lác. Lý giật khỏi tay Toàn lác.

- Tôi không uống nước - Lý phăm phăm bước đến phòng làm việc của trưởng phòng giáo dục Nguyễn Nam Hân.

Cái mảnh mảnh trúc in chùa Một Cột chẳng kín cửa ra vào. Lý nhìn thoáng thoáng bóng người ngồi rất nghiêm chỉnh. Mặc dù có tiếng gõ cửa, con người ấy vẫn ngồi yên tư thế. Lý gõ lần thứ hai, thứ ba. Có tiếng ai quát sau lưng Lý:

- Ai gõ cửa thế kia? Không để trưởng phòng làm việc à?

Lý quay lại, gặp phải cái nhìn toàn lòng trắng của anh ta.

- Tôi cần gặp trưởng phòng Giáo dục.

Người ấy chỉ lên cái biển gỗ trên cửa phòng bên cạnh:

- Cô không đọc dòng chữ trên kia à? - Lý lầm nhảm:
"Nơi đăng ký gặp lãnh đạo phòng". Lý tròn mắt:

- Gặp trưởng phòng một tí cũng phải đăng ký kia à?

Anh ta hất hàm:

- Cô ở đâu đến đây mà chưa biết nề nếp của phòng giáo dục?

- Tôi là giáo viên tự nhiên ở trường Phạm Hồng Sơn.

- Là giáo viên mà cô không biết truyền thống nguyên tắc của phòng giáo dục, phải đăng ký khi cần gặp lãnh đạo à?

- Tôi tưởng cái truyền thống anh dũng, hy sinh, chứ cái truyền thống của quyền, phiên hà ấy nên bỏ đi. Tôi chỉ gặp năm mười phút, việc gì phải đăng ký? Mất nhiều thì giờ đi lại?

- Cô sợ mất thì giờ, mà không nghĩ trưởng phòng mất thì giờ à?

Lý cười khẩy:

- Quan trọng hoá! Bạn như Chủ tịch nước còn có thì giờ tiếp dân nữa là một anh trưởng phòng! Hách dịch thật!

- Cô là ai, dám ăn nói hỗn xược?

Lý hỏi lại:

- Anh là gì mà quát tôi?

- Thư ký thường trực của trưởng phòng.

- Oách nhỉ!...

- Thôi, cô Lý ơi! - Toàn lác chạy đến - Tôi xin cô! Anh Thai bố trí tuần sau cho cô ấy gặp lãnh đạo. Bình tĩnh lại, cô Lý ạ. Nóng mắt khôn, mặn mắt ngon. Cô mới về tỉnh chúng tôi công tác mà ở thành phố này, ai cũng biết tên cô. Thứ nhất, cô là danh ca của ngành Giáo dục này. Thứ hai, cô là người thẳng thắn này... Công đoàn chúng tôi nắm vững đoàn viên lắm chứ! Cô về nhé! Khi nào có giấy báo thì cô lên!

Lý không trả lời Toàn lác, lên xe đạp thẳng.

Người ta nói: "Nhìn cái mặt mà bắt hình dong". Chẳng hiểu sao, cái phòng giáo dục thành phố này thật khéo chọn nhân viên vào các ban bộ. Điểm mặt, không một ai tử tế. Tay Vam trưởng ban tổ chức, mặt sắt đen xì. Chánh thư ký Công đoàn Toàn mặt lác. Chánh thư ký của trưởng phòng có đôi mắt trợn ngược. Phó phòng Nhưng ti hí mắt lơ. Trưởng phòng Hân có cái mặt dơi, tai chuột. Chỉ nhìn vào các bộ mặt ấy, người ta cũng đọc được những ý nghĩ gian ác chạy từ óc xuống đến quả tim đen của họ.

Lý đạp xe phẳng phẳng trên con đường về nhà, nhanh chóng thoát khỏi cái nắng thẳng tắp rám trái bưởi. Lưng áo Lý bết mồ hôi, dính vào da thịt, ngứa ngáy khó chịu.

Lý gặp hiệu trưởng Đông ở cổng trường. Đông hỏi:

- Cô Lý lên phòng giáo dục về đấy à? Anh Vam điều cô về trường nào?

...!

- Cô không còn trong danh sách trường này nữa. À... có lẽ cô dọn đi nơi khác ở. Cái phòng ấy chúng tôi bố trí cho giáo viên mới về cô Lý ạ.

Lý lặng lẽ dắt xe về phòng mình.

Lại một đêm nữa Lý mất ngủ. Những ý nghĩ quay tít trong đầu như dòng nước xoáy...

Ngày khai giảng năm học mới đã đến.

Từ sáng sớm, các em học sinh kéo nhau vào trường Lý hỏi tíu tít:

- Cô ơi năm nay cô dạy lớp em đi!
- Chúng em lên lớp Bảy B, được học cô thích quá!
- Cô ơi hôm nay ngày khai giảng, cô lên hát cô nhé!
- Cô ơi... cô ơi... - cho đến khi nghe tiếng trống tập trung các em mới chạy đi.

Sau buổi lễ khai giảng năm học, các em lại ùa vào phòng Lý.

- Cô ơi buồn quá!
- Cô đi trường khác không dạy chúng em nữa à?
- Cô ơi cô ở lại cô ạ!
- Cô ở lại dạy chúng em đi cô!...
- Cô đừng đi!...

Nhìn ánh mắt ngây thơ, hồn nhiên của các em, lòng Lý đau xót. Các em đâu hiểu hết cái ác độc của người lớn? Bằng những việc làm vô tình, hoặc hữu ý, hại nhau của người lớn, làm vẩn đục tâm hồn trẻ em. Lý không nói ra sự thật bị kịch của mình, lựa lời giải thích cho các em.

Khi học sinh ra về, Lý nằm khóc cho nỗi uất ức. Lý muốn hét lên thật to. Nhưng cổ Lý tắc nghẹn! Nước mắt chảy ướt gối...

Lý tỉnh dậy lúc bốn giờ chiều. Đêm hôm qua Lý thức trắng. Còn đêm nay?... Lương không có. Nhà ở họ giục

như giục tà dọn đi. Biết đi đâu bây giờ? Cuộc đời bất hạnh thế? Mình không hại ai, không làm điều gì xấu, chỉ luôn cố gắng làm việc tốt cho mọi người. Vậy mà người ta lại hại mình, đẩy vào đường cùng không lối thoát? Chả trách cô giáo Nga phát điên. Mình không cẩn thận cũng dễ bị điên lắm. Nhiều người uất ức không tìm được còn nhảy xuống sông tự tử nữa... Lý đưa tay day day hai bên thái dương...

Khi Lý đi tắm trở về, gặp cụ Viễn. Cụ hỏi:

- Cô Lý này, các ông ấy đuổi nhà cô riết lắm phải không? Họ càn tàu ráo máng như thế, mình không cần cô giáo ạ. Nhà của tôi trên phố, có mỗi con dâu thứ hai trực chiến trong nhà máy ở. Hay cô về ở với nó cho vui? Chồng nó bộ đội, đóng mả tận Đắc Lắc cơ.

Lý cảm động nói:

- Cháu cảm ơn cụ. Nhiều phụ huynh lớp cháu dạy năm ngoái cũng mời cháu về nhà. Nhưng cháu ngại quá! Cháu định lên phòng Giáo dục nằm chờ cho đến khi giải quyết xong công việc?

Cụ Viễn lắc đầu:

- Cô giáo nghe tôi. Đấu tranh cũng tùy cơ ứng biến. Mình không nhụt trí. Nhưng phải tính toán bước đi thật chắc chắn. Tôi ngần này tuổi đầu, thợ tốt cùng bậc bảy cơ khí cô ạ. Kinh nghiệm thực tế đấu tranh, có nhiều vấn đề rành rành ra đây, chẳng được ai giải quyết đâu. Xã hội mình còn nhiều bẽ bối lắm. Chưa thực sự là Chủ nghĩa xã hội đâu cô ạ. Trắng đen nó còn lẫn lộn. Không phải tôi mất lập trường đâu cô nhé! Đảng viên từ năm ba sáu đấy. Chính mắt tôi nhìn thấy ối kẻ khoác Đảng, kéo bè kéo cánh tham ô, móc ngoặc. Tôi đã từng dự các cuộc họp khai

trừ những Đảng viên mất phẩm chất ra khỏi Đảng trong nhà máy. Nhưng tính chất công nhân chúng tôi thẳng băng. Vậy mà còn ối chuyện phức tạp, lắt léo, bứt dây động rừng, không giải quyết nổi. Đảng này, các cô giáo nửa mùa thế nào ấy. Nói vô phép, cô thông cảm bỏ qua cho. Nhà trường gì mà họp nhiều hơn dạy? Nhìn cái bảng lịch trên tường, rồi cả mắt lên vì các cuộc họp. Mụ đầu óc đi vì họp. Công nhân chúng tôi họp lắm thế có ăn cám. Họp lắm quá, các thầy cô bị bệnh lì, người ngủ gật, người đọc báo, người soạn bài, người chấm bài, người đan len, người nói chuyện... Khi hiệu trưởng to tiếng hỏi, chả biết mô tê gì cũng "nhất trí".

Lý bật cười vì cụ Viễn quan sát tinh tế. Cụ nói chuyện vui, hấp dẫn.

Về phòng mình, đầu óc Lý dễ chịu hơn. Nghĩ đi nghĩ lại, Lý thấy chỉ đến nhà ở cô Nga tiện nhất. Khi nào bí quá hãy tính sau.

Sáng hôm sau, hiệu phó Phòng đến trường sớm giục Lý dọn đi. Nhưng nhìn thấy chiếc va-li buộc chặt sau xe, Phòng đi lên văn phòng. Gặp cụ Viễn. Phòng hỏi:

- Cô Lý dọn đi đâu ở, cụ Viễn có biết không?

- Tôi không rõ thầy giáo ạ. Thầy hỏi cô ấy xem? Cô giáo có ai họ hàng, thân thiết gì ở thành phố ta đâu.

Phòng gật gù nhìn gương mặt mệt mỏi vì thiếu ngủ của Lý dắt xe đi ra. Có thể chứ! Có đẹp được mãi không? Đẹp mà giữ bo bo chỉ khổ thân. Ngốc! Chỉ sau một đêm, lên bà không muốn. Muốn bơ vợ thất nghiệp, cho chết!...

Phòng trở vào phòng hiệu trưởng, trong lòng nghĩ tiếc rẻ. Biết thế tối hôm qua thử đến một lần nữa thì không. Trong lúc cùng đường, biết đâu cô ta bấu chặt lấy mình?

Như cái cô Thiên ngày xưa ấy. Mình khổ thật, từ xưa tới nay có chịu đầu hàng trước gái đẹp bao giờ đâu? Mới đầu, cô nào chả ngúng ngoáy làm cao? Nhưng tán nhiều cũng xiêu. Với lại... Chậ! Có mất gì đâu? Chỉ có lợi. Nhanh lên lương này. Không phải làm những việc khó này. Dùng giáo án cũ, lãnh đạo cũng lờ đi cho này. Không bị điều đi miền núi, nông thôn này. Ai biết đấy là đâu? "Lẳng lơ chết cũng ra ma. Chính chuyên chết cũng đưa ra ngoài đồng". Cô nào yêu hơn, mình kết nạp Đảng, đưa lên hiệu phó, hiệu trưởng. Có quyền lợi, có danh vọng. Đảng này đại cho chết!... À! Có người nói cô ta ái nam ái nữ! Phải rồi, chứ không, nhiều bạn giai thế có mà vác trống liên tục. Có ái nam ái nữ, cô ta mới kháng cự mình kịch liệt. Tay chân cô ta rắn chắc như đá. Bắp thịt nổi lên không kém gì nam giới. Ờ... Mình hoài công tán tỉnh cho cô ta chửi láo. Cô ta nói thật với mình cô ta ái nam ái nữ có hơn không? Ra cái điều ta đây đứng đắn. Còn già mồm cứng họng nữa chứ: "Tôi dạy cho anh bài học thế nào là sự đứng đắn của người phụ nữ!" Bây giờ đi lạy lục hết ông nọ ông kia, sướng nhé! Mình đã thống nhất phương án với tay Vam rồi. Hấn chẳng đại gì thay đổi để mất một cái khoản tiền trời cho hàng năm ấy, không mất giọt mồ hôi nào. Mình cầm tiền xỏ mũi họ, dắt đi đâu chẳng theo? Một đường dây vững chãi như thế, tha hồ làm mưa làm gió. Trong thành phố này, ối tay hiệu trưởng phát ghen đến sặc tiết với mình là gì? Chẳng ai được phòng tín nhiệm bằng mình. Các chú ngu các chú chết! Ha ha!... Phòng khoái chí cười một mình...

Vòng quay năm học mới lại đến. Cái chu kỳ đều đặn nhả ra biết bao nhiêu thứ tiền. Nào là tiền lặt học phí. Tiền bán phế liệu do học sinh góp. Tiền sửa sang trường lớp do nhân dân và Nhà nước cùng làm. Tiền đi lao động ở các xí nghiệp của học sinh. Nào là tiền... chúng từ ma

thiếu gì? Mình không dại gì ăn cả như thằng khác dễ lộ. Trên dưới, cứ chia nhau mỗi anh một tí, nó bền vững lâu dài. Cái cô Lý chẳng còn ở đây để nay moi tiền này, mai móc tiền khác ra. Tay Kiên, mình cho lặn một hơi dài. Họ chẳng còn câu kết được với nhau mà đấu tranh nữa. Một mình bà Sửu chẳng làm nên cơm cháo gì. Giám hiệu ra tay chỉ có chết?...

XII

Cục! Cục! Cục! Tiếng gà mẹ gọi đàn con nhỏ như những búi tơ vàng chạy lằng xằng trước bếp.

Lý bưng mâm cơm từ trong bếp đi ra, bị mẹ con gà quần vương chân. Hai đứa con cô Nga đứng trên thềm nhà vỗ tay reo:

- Hoan hô! Cô! Cô!...

- Cơm!... Cơm!...

Hai anh em ngồi sắp chân vòng tròn cạnh mâm cơm. Bé gái chỉ vào mâm:

- Thịt! Thịt!...

Bé trai dỗ em:

- Đợi cô Lý bắc cơm lên cho em ăn nhé! Em ngoan nhé!

Bé gái gật đầu cười. Lý xối cơm ra bát, gấp thịt, chan canh cho hai cháu ăn ngon lành. Ba cô cháu nói cười vui vẻ, không để ý có anh bộ đội bước vào trong nhà.

- Chào cô! Đây có phải là nhà cô giáo Nga trường Phạm Hồng Sơn sơ tán không?

- Dạ!... Đúng ạ!

- Nhà tôi đâu hả cô? Cô là... quan hệ thế nào với vợ tôi? Còn đây là... các con tôi?

- Vâng! Hai cháu...

- Trời!... Các con tôi - Hùng quàng ba lô ôm chầm lấy hai con, yết hầu anh giật giật như bị tắc nghẹn cái gì. Từ

một bên mắt anh, chảy ra dòng nước. Lý tế nhị đứng lên, cầm chiếc khăn mặt đưa cho anh. Hùng gỡ chiếc kính râu, lấy khăn chấm chấm vào bên mắt lõm sâu...

Lý xuống bếp mang lên một đôi dưa, cái bát, nói:

- Anh ăn cơm nhân thể! Tôi là giáo viên cùng trường chị Nga. Hôm vừa rồi... chị Nga ốm đi bệnh viện. Tôi sang đây trông cháu hộ.

- Sao? Vợ tôi ốm sao cô?

- Chị ốm nhẹ thôi. Bác sĩ bảo chỉ nay mai xuất viện được.

Hùng lo lắng hỏi:

- Vợ tôi ốm bệnh gì hả cô? Cô nói xem nào?

- Anh cứ ăn cơm đi! Ăn xong nói chuyện!

- Không! Hay vợ tôi làm sao rồi?... Cô không nói ngay, tôi không ăn đâu!

Lý cười gượng.

- Không sao đâu! Anh nóng vội quá! Chị bị... bị - Lý cố gắng lên, không biết bịa ra bệnh gì để nói dối cho hợp lý bây giờ? Sự thể bất ngờ quá. Thành thử Lý bị bị mãi - bị bệnh... kiết! Vì là... là bệnh lây. Bác sĩ bảo chị nằm viện cách ly các cháu. Có lẽ sáng mai anh đến đón chị về được đấy!...

Hùng thật thà:

- Có thể mà cô cũng giấu! Làm tôi lo quá! Thôi, ta ăn cơm!

Cơm nước xong, Lý thu dọn bát đĩa, giặt quần áo cho các cháu. Để Hùng nằm ngủ trưa với các con. Chờ đến khi Hùng thức dậy, Lý mới kể sự thật cho Hùng nghe. Nghe xong, Hùng phẫn uất thét:

- Bắn bỏ hết những quân vô lại ấy đi! Người ta đổ máu ngoài chiến trường. Để chúng nó ở hà làm ăn như

thế à? Cô chỉ cho tôi nhà tên Đông, tên Phòng ở đâu? Tôi đến hỏi tội chúng nó? Chính cái lũ ăn hại ấy nó gây bệnh cho vợ tôi!

Hùng nắm tay đấm đấm vào khoảng không. Anh đi đi lại lại trong phòng. Im lặng hồi lâu. Anh nói:

- Thôi được, cứ tạm để chúng đấy đã. Tôi đến phòng Giáo dục hỏi cái thằng Toàn lác, thư ký Công đoàn xem hắn ăn nói với tôi thế nào?

Mặc dù Lý can ngăn, Hùng không nghe. Anh cứ dắt xe đạp ra đi. Đến nơi, Hùng gọi thư ký Công đoàn phòng Giáo dục từ ngoài cổng:

- Toàn lác có nhà không?...

Thư ký Công đoàn đứng dậy, vẻ khó chịu, nghiêng ngó mãi không nhận ra ai. Một bên mắt hắn nhìn sang trái, còn mắt kia hắn nhìn sang phải. Ở giữa hai con mắt hằm hằm nhau ấy nổi lên cái mũi khoằm. Toàn lác nghĩ bụng: cái thằng cha nào ăn nói xác xược thế? Hắn cũng chột mắt hay sao kia, còn chê mình lác?...

- Không nhận ra tao hả Toàn lác? Hùng giáo viên trường cấp 3 Nguyễn Khuyến đây! Chồng cô giáo Nga diên đây!

Thư ký Công đoàn sợ run lên! Nhưng hắn cố vồn vã:

- Trời!... Thế mà tớ không nhận ra cậu. Cậu khác trước nhiều quá! Cậu bị thương vào mắt à? Rõ khổ! Nhưng cũng may!... Còn lại một mắt.

- Tao bị đạn Mỹ khoét mất một mắt. Chỉ còn một mắt. Nhưng tao nhìn mọi vật không lệch lạc như đôi mắt lác của mày đâu. Một mắt tao bây giờ nhìn tinh hơn lúc còn cả hai mắt kia!...

Toàn lác khôn khéo xoa dịu:

- Bao nhiêu năm mới gặp lại nhau., sao cậu nói năng lạ thế? Ta ngồi uống nước, hút thuốc đã!

- Không! Không uống nước với kẻ thù! Trong chiến tranh, những kẻ không làm tốt nhiệm vụ hậu phương, gây tác hại xã hội, cũng là kẻ thù! Tao hỏi mày? Khi tao đi bộ đội, mày hứa với tao như thế nào? Gặp khó khăn, vợ tao chạy đến mày cầu cứu nhờ Công đoàn can thiệp với chuyên môn giúp đỡ đoàn viên. Sao mày không giúp? Mày lại còn dúi thêm? Vợ tao uất quá phát điên? Hả? Tại sao? Tại sao?... - Hùng tóm cổ Toàn lác, nghiêng răng lác mạnh - Trả lời đi! Tại sao? Tại sao?... Thư ký Công đoàn như mày chỉ là bù nhìn, không hơn không kém. Tao sẽ lôi cổ mày xuống. Không để mày ngồi mọc rễ chìm rễ nổi ở cái ghế Công đoàn này nữa. Tao không lạ gì cái lý lịch mày đã được quét trắng đi đâu. Cái thằng bố mất chốt của mày liếm gót giày Tây, làm chỉ điểm hầm bí mật, giết hại cán bộ Cách mạng. Năm 1954, bố mày theo giặc vào Nam, lại liếm gót đế quốc Mỹ. Cho nên để ra mày là con rắn độc hại dân hại nước. Nhất định tao sẽ lôi cổ mày xuống mới yên. Tao nhớ cả cụm phòng Giáo dục này, chuyên hại giáo viên tốt, diệt những hiệu trưởng nào không ăn cánh với chúng mày! Hừ!...

Một bà khách bước vào, hoảng sợ kêu:

- Ối! Ối!... Các bác! Các bác làm gì vậy?...

Hùng đẩy Toàn lác ngã dúi vào góc tường.

- Vợ tao không khỏi, tao sẽ cho mấy thằng vô lại chúng mày, mỗi đứa một viên đạn! Hiểu chưa?...

Hùng dắt xe đi qua các ban bệ, cửa đóng chặt. Anh đạp xe về nhà.

Bà khách ngơ ngác nhìn theo...

Thuỷ và Lý đang ăn cơm tối thì cụ Viễn đi vào. Lý mời:

- Cụ ngồi ăn cơm với chị em chúng con. Có canh riêu cua ngon lắm!

Cụ Viễn xua tay:

- Tôi không ăn đâu. Hai chị em cứ tự nhiên. Tôi vừa ăn ở trường xong.

Thuỷ rót cho bố cốc nước lọc. Cụ Viễn rút tờ giấy trong túi ra đưa cho Lý:

- Giấy mời của phòng Giáo dục đây! Ở trường, ngoài tôi với cô Sửu không ai biết cô ở đâu. Tay Phòng dò la mãi, nhưng cũng tịt. Sáng nay hấn cầm cái giấy báo về hỏi: "Có ai biết cô Lý ở đâu không?" Cô Sửu nhận ngay: "Có! Cô Lý nhờ tôi, hễ có thư từ, giấy tờ gì thì cầm hộ. Cô ấy sẽ đến nhà tôi lấy!" Cái ngành Giáo dục của cô nhiều khê thật! Gặp trưởng phòng một tí cũng phải mất thì giờ đi lại đăng ký. Công nhân chúng tôi ấy à? Khi cần, bỏ qua quản đốc phân xưởng, xộc thẳng vào phòng giám đốc, đứng hòng chờ đợi với đăng ký.

Cụ Viễn uống một hơi hết cốc nước.

- Nhiều cha mẹ học sinh đến trường thắc mắc om lên. Tại sao nhà trường chuyển cô Lý đi đâu, không để dạy con em họ? Giáo viên ở trường ai cũng thương cô, căm thù hiệu trưởng, hiệu phó. Thôi, tôi về nhé!

Thuỷ ở trong buồng gọi vọng ra:

- Bố chờ con dồn thịt kho vào ga-men cho bố. Hôm nay chị Lý xếp hàng mua cả ba phiếu thịt.

- Thôi được, nhanh tay lên! Ít thôi con ạ.

Cụ Viễn ra về, hai chị em ngồi ăn tiếp. Ăn xong, Thuý bưng mâm bát đi. Lý dốc tiền ở túi ra đếm...

- Ô, hôm nay chị Lý làm được nhiều tiền ghê!

Lý cười:

- Thế mà gặp tôi, chị Sửu cứ lo tôi chết đói đấy Thuý ạ. Chị ấy bảo họ không phát lương, tôi lấy gì mà sống. Chị ấy giúi cho tôi mấy chục bạc. Tôi đến chết cười. Mất nửa tháng lương của chị ấy. Tôi trả lại. Chị ấy nói dần dỗi: "Hay cô chê tôi nghèo? Cô chê ít?". Chị lấy tay gạt nước mắt. Làm tôi cũng xúc động. Những người nghèo thương nhau thật lòng, Thuý ạ. Tôi rủ chị vào quán uống nước chè xanh, ăn kẹo vùng. Tôi nói làm ra khối tiền, chị Sửu không tin. Sau tôi phải đưa cho chị xem hoá đơn linh tiền ở bến cảng. Chị giật mình hỏi:

- Ra cô đi làm cái việc nặng nhọc ấy à?

Chị ngắm nghía tôi, rồi công nhận:

- Ủ! Trông cô đen đi một chút, nhưng rắn chắc hơn! Tại sao cô không tìm việc gì nhàn nhàn mà làm tạm có hơn không? Tội gì cô đẩy đọa cái thân như thế?

Tôi rũ ra cười. Bà cụ bán nước cũng cười. Tôi bảo chị:

- Tội gì có sức khỏe lại không làm ở chỗ sẵn tiền? Ai cũng sợ máy bay ném bom bến cảng, chẳng mấy người dám đi làm. Bà Ngoan phụ huynh em làm cai đầu dài ở bến cảng, cho em nhập hội bốc vác. Hóa ra lại vớ bở!

Chị Sửu đập hai tay vào nhau:

- Cái con bé này đến lạ! Làm ở đấy đổ mồ hôi sôi nước mắt mới có ăn.

- Thế chị bảo làm việc gì mà không phải đổ mồ hôi, không sôi nước mắt? Nghề dạy học của chị em mình

không chảy máu não ra dạy tốt, mới đáng là thầy đó sao? Việc gì làm tốt cũng phải đổ mồ hôi sôi nước mắt, bà chị thân mến ạ.

Chị Sửu cười xòa:

- Cô lúc nào cũng vui tươi được, chẳng trách lúc nào cũng xinh đẹp. Nhưng cô phải giữ gìn sức khỏe. Đừng vung phí sức đi!

Khi chia tay, tôi nháy cụ hàng nước gói cho ba cái bánh sữa, một gói kẹo vừng. Nhét vào túi chị ấy, tôi nhảy lên xe, phóng đi. Kệ cho chị ấy đứng một mình ở quán mà gào!...

Thủy, Lý cùng cười vui vẻ. Thủy đếm tiền xong kêu lên:

- Eo ơi! Số tiền chị Lý làm hai tuần, gấp ba lương tháng của em.

Lý nhăn mũi tinh nghịch:

- Làm ra nhiều tiền để còn dứt... dứt lốt vào cái dạ dày này những thịt cá, mới có sức vác bao năm mươi ký chứ!

Hai chị em cười hồn nhiên.

Sáng hôm sau Lý đi lên phòng thật sớm cho đúng giờ hẹn trong giấy.

Sau tiếng gõ cửa, có người nói vọng ra:

- Xin mời vào!

Lý vén màn màn trúc, bước vào nơi làm việc của trưởng phòng Giáo dục. Một người đàn ông chạc năm mươi tuổi có nước da vàng ệch, to béo. Vai và lưng ông ta chồm ra ngoài cái ghế dựa. Cái bụng phình phình như bà chứa năm tháng. Hàng cúc áo trước bụng bị kéo căng như muốn bật tung ra. Ông ta nhìn trân trân vào mặt Lý bằng cặp mắt bé tí. Lý biết ngay chân dung này không phải trưởng phòng Nguyễn Nam Hân

như giáo viên họ tả. Đây là phó phòng Tống Xuân Nhưng. Cái ghế phó phòng phụ trách tổ chức của Tống Xuân Nhưng mấy chục năm nay vững chãi như thân hình to lớn của ông ta. Đã mấy đời trưởng phòng thay thế, Tống Xuân Nhưng vẫn bình yên ở cái ghế phó phòng của mình. Chứng tỏ sự tài tình của Tống Xuân Nhưng đến mức nào.

Trưởng phòng Nguyễn Khiêm năm ngoái bị đổ vì hai tội nặng. Ở địa vị người khác, không đời nào họ chịu mang tiếng như thế. Hai cái tội nặng ấy là vụ “quýt làm cam chịu” đăng trên báo Nhân Dân về việc phòng Giáo dục thành phố cắt khoản tiền nhà trẻ của chị em giáo viên. Trong khi chị em nữ ở các cơ quan khác vẫn lĩnh tiền nhà trẻ riêng nữ giáo viên bị cắt? Tội thứ hai, phòng Giáo dục tham ô tiền học phí. Họ ăn trắng trợn, phạm chính sách Nhà nước như thế thì ai dám che đậy cho họ? Người ta bình luận, tất cả mọi sự tráo trở đều do tay phó phòng Tống Xuân Nhưng giắt dây. Còn tội thì ông trưởng phòng phải chịu. Chả trách người ta bảo cái ông trưởng phòng Khiêm ấy ngu ngơ. Có một ông lãnh đạo cũng kha khá, gọi trưởng phòng Giáo dục Nguyễn Khiêm là thằng dốt - ngu - đần. Dốt vì hần thi đi thi lại mãi không tốt nghiệp bằng sư phạm cấp hai. Ngu là cấp trên dạy khôn cho không biết lối mà làm. Đần vì hần lấy vợ trước đã mọc sừng, đến khi lấy vợ thứ hai cũng mọc sừng chuyên nghiệp từ trước rồi. Bấy giờ Nguyễn Nam Hán trưởng phòng thay Nguyễn Khiêm. Hán cũng dựa chính vào đội quân tham mưu phó phòng Nhưng, Công đoàn Toàn lác, Vam tổ chức. Giáo viên thành phố than với nhau: “Ôi dào! Chẳng qua bình mới rượu cũ mà thôi!”. Ai nhìn tinh, họ phát hiện ra cái bình mới sứt ở phía trong miệng rồi...

Hôm nay Lý được gặp nhân vật thứ ba trong câu chuyện người ta bàn về mấy ông phòng Giáo dục ấy. Tổng Xuân Nhưng mở đầu câu chuyện:

- Cô Lý ngồi xuống đây!

Không hiểu sao ông ta lại biết mình nhỉ? Lý còn đang nghĩ xem người này gọi bằng anh hay bằng chú?... Nhưng đã nói rất tự nhiên:

- Thế nào? Cô ngạc nhiên tại sao anh lại biết cả tên lẫn người cô hả? Cô thấy anh tài không?

Giọng nói của Nhưng oang oang như lệnh võ. Đôi mắt ti hí của Nhưng không nhìn vào Lý mà nhìn ngược lên mái nhà. Thường những người mắt bé, họ hay nhìn ngược lên như thế. Cái mồm giống chữ vê in ngược của Nhưng, cố gắng làm duyên, trông như mở quạ.

- Hôm nay anh Hân bận họp. Ban lãnh đạo phòng giao cho anh tiếp cô. Kẻo để cô chờ lâu quá! Cô cũng thông cảm với các anh. Công việc đầu năm bận tối mắt.

Nghe cái giọng nói giả vờ rất tự nhiên ấy đủ lộn ruột. Rút kinh nghiệm qua các cuộc đấu tranh, Lý để cho đối phương nói chán chê đi đã.

- Chắc cô không được vui. Mới về dạy học ở thành phố các anh một năm học, đã có chuyện chưa hài lòng hả? Ở trường Đại học, cô có học môn triết học?... Cuộc sống là sự vận động không ngừng, nảy sinh nhiều cặp phạm trù đối kháng gay gắt. Có mâu thuẫn mới đi đến thống nhất. Cũng như đấu tranh là để đi đến sự đoàn kết nhất trí tuyệt đối trong nội bộ cơ quan...

Lý nghĩ bụng: tay này cáo thật! Hắn không đi thẳng vào vấn đề, nói vòng vèo ở đâu đâu ấy. Thấy Lý tỏ vẻ sốt ruột, Nhưng ngoắt câu chuyện rất nhanh:

- Còn như việc của cô ấy mà! Các anh đang tiến hành điều tra, xác minh. Tuy nhiên, cô có mặt tích cực, các anh biết. Như công tác văn nghệ của cô rất khá. Lớp học cô dạy đạt chất lượng cao. Nhưng cũng cần phải kiểm tra lại thực chất học sinh nữa. Cô mạnh dạn thí nghiệm phương pháp giảng dạy mới. Các anh rất hoan nghênh. Nhưng cũng cần phải xem lại. Cũng như cách nói năng xưng hô của cô đối với đồng nghiệp, đối với cấp trên, cần phải nghiên cứu!...

Cái gì phó phòng cũng khen. Đằng sau lời khen lại kèm chữ “nhưng”. Nhưng còn thế này, nhưng còn thế kia v.v... cha mẹ đặt cho hấn cái tên Nhưng sao hợp với cái mồm chữ vê in ngược đến thế?

Lý nói:

- Tôi yêu cầu anh nói thẳng vào vấn đề cho. Cái đơn thứ hai tôi gửi cho các anh gần hai tháng nay. Trong đơn, tôi nói hết sự thật về ban giám hiệu trường Phạm Hồng Sơn. Ban lãnh đạo phòng Giáo dục điều tra, xác minh đến đâu? Đã giải quyết phần nào? Còn phần nào sẽ giải quyết tiếp?...

Anh là đảng viên, tôi hỏi anh, lòng nhân đạo của các anh để ở đâu? Tôi không cha, không mẹ, không anh em ruột thịt, không họ hàng xa gần ở đây. Các anh đuổi tôi ra khỏi trường. Tôi ở vào đâu? Con chim có tổ. Con người có nhà. Nhà, tôi không có, lương tiền cũng không. Tôi sống bằng gì? Tôi trú vào đâu? Chỉ còn nước tôi đi cướp giật, ngủ đường? Các anh đẩy tôi vào con đường chết! Các anh dã man!

Phó phòng Nhưng vẫn điềm đạm, cười tươi:

- Anh hỏi, cô đã chết chưa? Cô đã không có chỗ trú chưa? Cô đói ăn mất ngủ, sao người cô lại béo đở thế kia?

Cô nói dối anh nhé! Cô lên án các anh quá lời đấy! Anh chưa có lỗi gì với cô. Sao cô gay gắt với anh thế?

Lý đáp:

- Đời nào tôi chịu bó tay chờ các anh giết tôi? Cuộc sống tự nảy ra cách giải thoát. Các anh cắt lương tôi, thì nhân dân cho cơm tôi. Các anh đuổi tôi ra đường, không có nhà ở. Lòng tốt của người đời là mái nhà che sương, che nắng cho tôi.

- Thế giờ cô ở đâu, cho anh cái địa chỉ liên lạc. Khi cần anh báo tin.

- Tôi ở đâu là chuyện khác. Anh đừng lạc đề. Anh hãy thẳng vào công việc, không vòng vèo mất thì giờ. Địa chỉ của tôi vẫn là trường cấp hai Phạm Hồng Sơn đến khi nào phòng điều tôi đi trường khác. Tôi là người Nhà nước. Anh cứ liên lạc theo địa chỉ cơ quan.

Phó phòng Nhưng lắc đầu, lè lưỡi:

- Anh chịu! Cô để vào cái giờ nào mà búống thế? Mặt mũi hiền lành, sáng sủa thế kia mà búống búống, ổi ương!

- Tôi hiền nhưng tôi không ngu. Tôi không chịu cúi đầu đứng yên cho ai muốn chụp cái mũ tròn, mũ méo, mũ rách, mũ bắn lên cái đầu mình được. Một người hiền là không hại ai, không biết làm điều xấu, nhưng biết đấu tranh cho lẽ phải...

- Cô nóng tính quá! Anh có bảo cô ngu đâu. Cô là người thông minh. Chỉ hơi tiếc là cô thông minh nhưng chậm hiểu. Cô có biết cô chậm hiểu ở điểm nào không? Anh dẫn chứng cho cô thấy! - Nhưng quờ tay dưới gầm bàn, không tới điểm với, bàn tay Nhưng bị kẹp ở giữa hai đầu gối Lý. - Nhưng mà thôi! - Nhưng rút được tay lại - Anh đi vào vấn đề:

Việc thứ nhất. Cô tự ý dạy học sai phương pháp sư phạm quy định từ xưa tới nay.

Việc thứ hai. Cô đánh học sinh. Vi phạm nhân cách người thầy.

Có hai khâu chủ chốt đối với giáo viên, cô thiếu. Vậy làm sao các anh bố trí cho cô tiếp tục dạy được?

- Các anh quan liêu, chỉ tin vào báo cáo láo ở cấp dưới. Tôi không đánh học sinh. Còn các anh bảo tôi dạy sai phương pháp sư phạm? Tuổi trẻ chúng tôi phải tự tìm tòi, khám phá ra vấn đề. Cái cũ chưa mất đi nhưng phải bắt đầu mất đi, đồng thời cái mới bắt đầu hình thành. Nó đan chéo nhau. Không thể chờ cái cũ mất hẳn mới nảy sinh cái mới. Phải bỏ đi cái kiểu dạy học: thầy nói hàng tràng, thỉnh thoảng hỏi: “Các em hiểu không?”. Học sinh trả lời như cái máy: “Có ạ!”.

Nhưng vẫn cười tươi:

- Cô nhiều lý luận hơn lãnh đạo các anh đấy! Nhưng anh thấy cô quá chủ quan, quá tự tin. Chả nhẽ ông Đông, ông Phòng đáng bậc cha chú cô, lại thiếu kinh nghiệm hay sao?

Lý nói gay gắt:

- Các anh cứ hô hào chống phong kiến. Nhưng các anh nhiễm bệnh phong kiến nặng. Trong khi làm việc, các anh cứ lôi tuổi tác, địa vị ra so sánh. Bất tuổi trẻ chúng tôi phải tuân thủ kinh nghiệm của những ông già cổ lỗ, lạc hậu về mọi mặt. Thời đại đã có người Mỹ đi trên mặt trăng không còn cái kiểu học tập ấu trĩ nữa. Khoa học không đứng tại chỗ. Ta thừa kế những thành tựu, nhưng phải phát triển hướng đi mới.

Nhưng lắc đầu:

- Anh chịu cô! Anh chịu! Anh em mình tạm biệt nhé! Anh phải đi hội ý lãnh đạo. Cô nói không được mềm mỏng thôi. Chứ cô nói hay lắm! Anh không bận, còn muốn nghe cô nói hết buổi sáng nay cũng được.

Lý hỏi:

- Sự việc con con của tôi, mấy tháng nay các anh không giải quyết?

- Sinh mạng một con người mà con con ư? Lúc này cô trách các anh không nhân đạo. Bây giờ lại muốn anh giải quyết vội vàng - Nhưng lỗi trong ngăn kéo ra tập giấy, hỗn độn, chìa vào mặt Lý:

- Giải quyết ngay vấn đề ấy à? Anh căn cứ vào bằng này văn bản, đủ điều kiện làm quyết định cho cô thôi việc.

Lý không chịu được nữa:

- Anh cứ làm quyết định thôi việc cho tôi đi! Còn hơn là ở trong vòng tra tấn của các anh. Cũng phát điên lên mất!

Nhưng dịu giọng:

- Thôi! Thôi! Cô nóng nảy quá! Anh đi họp đây! Quá giờ rồi! Anh sẽ giải quyết sớm nhất cho cô. Anh hứa!... Anh hứa!...

Ra đến cửa, Lý vấp phải một người bé nhỏ, trẻ hơn Nhưng gần chục tuổi bước vào. Mắt anh ta nhìn lơ lảo, mặt choắt. Anh ta vội quay ra. Nhưng giữ anh ta lại:

- Ta họp ngay thôi chứ, anh Hân?

Dịp may hiếm có! Lý nói ngay:

- Xin phép anh Hân cho tôi trình bày năm phút!

Hân chạy trốn:

- Xin lỗi cô Lý mình đang bận. Cô trao đổi với anh Nhưng. Bọn mình đã thống nhất với nhau - Nguyễn Nam Hân đi như chạy, tọt vào phòng khác.

Lý đành phải ra về.

Hai lần đi lên phòng Giáo dục, Lý trở về với con số không. Cán bộ nọ đùn cho cán bộ kia, hành hạ giáo viên. Họ làm việc quan liêu giấy tờ. Họ tin vào những bản báo cáo giết người không dao...

- Cô Lý đi đâu thế kia? Năm nay cô dạy ở trường nào?

Lý ngẩng lên. Ông Duệ trưởng ban đại diện học sinh năm ngoái.

Hai người đứng dưới bóng cây. Lý kể chuyện cho ông Duệ nghe. Ông Duệ nói:

- Bậy thật! Tôi tưởng ngày ấy xong rồi? Tôi gặp anh Nguyễn Nam Hân trong Đại hội Đảng thành phố. Tôi trao đổi thật nghiêm túc về việc làm của hiệu trưởng Đông và hiệu phó Phòng. Với tư cách ủy viên thành, tôi khẳng định với anh Hân, hai đảng viên ấy thoái hóa hoàn toàn. Họ không đủ nhân cách làm một giáo viên trường, chứ chưa nói gì đến phẩm chất trong sáng của người Đảng viên. Anh Hân hứa với tôi trực tiếp giải quyết cơ mà!

Ông Duệ ngừng lời như thể suy nghĩ:

- Thế này nhé! Cô làm cái đơn trình bày tóm tắt sự việc. Cô gửi khắp nơi cơ quan thanh tra, thành, tỉnh cho tôi. Không được, ta gửi tiếp đơn lên Trung ương. Không thể để kẻ vô đạo đức hại người tốt được. Bọn chúng làm khổ cô giáo, thiệt thòi cho học sinh. Cái Vân, em cháu Thành nhà tôi nó tiếc không được học cô. Trẻ con đứa nào cũng thích học cô giáo Lý giảng dễ hiểu, vui tính, quý học sinh.

Lý cười xác nhận:

- Tôi phải nói dối các em. Tôi không muốn làm vẩn đục tâm hồn trong trắng của các em về những chuyện đê hèn của người lớn.

Ông Duệ gật đầu tán thành:

- Cô nghĩ như thế cũng phải. Thế hiện giờ cô ở đâu? Cô sống bằng cách nào? Hình như... cô giáo béo khỏe ra hay sao ấy?

- Dạ, bà Ngoan mẹ em Liên ở lớp ta, rủ tôi đi bốc vác ngoài bến cảng. Tiền công cao, làm nặng, ăn tốt, người tôi béo lên!...

Ông Duệ cùng cười:

- Cô giáo linh hoạt thật! Thanh niên có khác, ưa xốc vác, năng nổ... À! Hay cô giáo về làm xí nghiệp tôi? Công việc nhẹ nhàng hơn?

- Cảm ơn bác! Nếu sau này họ đuổi, tôi thất nghiệp, chắc chắn phải nhờ đến bác. Còn bây giờ, tôi làm ở đây quen việc rồi!

- Thế cũng được! Chia tay cô giáo nhé! Cô về làm ngay cái đơn đi. Vài hôm nữa tôi sắp xếp công việc, tôi lên ty Giáo dục gặp các đồng chí lãnh đạo, trao đổi việc của cô.

Lý trở về nhà, nỗi buồn bực trong lòng vợi đi một phần.

XIII

Đội bốc vác của bà Ngoan hôm nay làm đến tận một giờ đêm mới nghỉ.

Trăng rằm vàng vạc trên đầu mọi người. Những cô gái trẻ đi sau bà Ngoan nói cười như pháo nổ. Họ đâm nhau thùm thụp, lấy khăn lót vai quất nhau vi vu vù. Mấy cậu con trai choai choai mười lăm mười sáu cũng bị lôi kéo vào cuộc chơi. Cuối cùng, bọn họ tấn công cả vào mấy bà trung tuổi. Bà cai Ngoan cũng bị một cô trông khăn vào cổ kéo giật lùi. Tức mình, bà Ngoan giật lấy khăn. Hai người giằng co mãi. Kết cục cái tuổi mười bảy thắng bà bốn mươi.

Bà mắng họ:

- Khi ă!... Chưa mệt hay sao còn dú đờn!...

- Thủ trưởng ơi!... Trăng rằm đẹp thế kia mà thủ trưởng bắt chúng cháu làm quá nửa đêm. Không cho chúng cháu lên chùa ăn oản, chúng cháu còn gào tướng lên! Đánh thức cả cái thành phố này dậy bây giờ.

- Diên à? Gào lên để gọi máy bay giặc nó đến ném bom chết hết nhân dân thành phố à?

- Hứ!... Bà tầm ơi bà tầm! Cuộc đàm phán giữa bà Nguyễn Thị Bình với Kít-xin-giơ ở Hội nghị Pa-ri, đã tạm ngừng ném bom miền Bắc từ năm sáu tám cơ mà! Bà già không chịu đọc báo, nghe đài mấy năm nay rồi! Tầm quá!...

Cả bọn cười rũ rượi, ê bà Ngoan. Bà Ngoan không chịu, đối đáp lại:

- Thì giờ bà tắm còn chạy ngược chạy xuôi kiếm việc cho mấy đứa ranh ôn chăm đọc báo, nhưng lại học dốt, thi trượt cấp ba, thất nghiệp kia kìa!... - Bà Ngoan dứ dứ ngón tay trở vào mặt bọn thanh niên.

- Bu ơi bu! Tại chúng con học dốt hay tại thầy dạy dốt?

- Thời buổi bây giờ, văn hay chữ tốt, không bằng học dốt lắm xu bu ạ.

Cả lũ cười vang..

- Thủ trưởng ơi! Bao lương thủ trưởng có còn kha khá hào, cho chúng cháu tạm ứng. Chúng cháu lên cầu treo hóng mát một tí!

- Đồ nôm! Máy bay giặc đến ném bom cầu thì chúng mày toi!

- Chết làm sao được chúng cháu? Thành phố ta không ở tọa độ ném bom của giặc! Ngừng ném bom từ vĩ tuyến mười bảy kia mà!

- Có trẻ con dại dột mới nghe cái mồm thằng giặc Mỹ ấy. Từ vĩ tuyến mười bảy, sao ngày nào, đêm nào máy bay giặc cũng rền rẹt trên đầu mình? Mới cách đây mấy hôm, nó ném bom Bắc Thái... Đòi mình lên án đấy thôi?

- Thủ trưởng ơi! Chúng cháu cất cao tiếng hát đánh bặt máy bay Mỹ đi!

Toán con trai bầu quanh bà Ngoan nài nỉ:

- Thủ trưởng cho chúng cháu lên cầu chơi mỗi hôm nay thôi. Thủ trưởng chiếu cố chúng cháu sắp đi bộ đội rồi. Lúc ấy thủ trưởng có thương nhớ, khóc chảy nước mắt cũng chẳng ăn thua gì.

Bọn con gái cũng nhao nhao ủng hộ:

- Chiều các cháu trai một tí thủ trưởng ạ! Của hiếm ở hậu phương!

Bọn trẻ nháy nhau. Đứa giữ tay, đứa giữ chân, đứa ôm người bà Ngoan cho những đứa khác nấn tiền quanh thất lung. Một đứa rút được túi tiền ra. Nó đếm đủ một trăm, trả lại túi tiền cho bà Ngoan. Chúng chạy biến đi hết. Còn trở lại mấy bà trung tuổi. Các bà lắc đầu cười:

- Tuổi trẻ chúng nó vô tư thế đấy, đủ trò nghịch ngợm vui chơi.

- Thì ngày xưa bọn mình còn nghịch hơn chúng nó bây giờ. Cái năm sáu mươi sáu một ấy, thanh niên ở khu phố, nay đi thi hát, mai đi thi bơi. Những ngày lễ lớn, đi cắm trại vui chơi, được ăn sướng chứ có ăn khổ như chúng nó bây giờ đâu? Lúc ấy cái gì cũng rẻ. Ba hào một bát phở. Một hào cốc chè sen đá. Một hào ba bốn quả chuối... sướng thật!...

- Ồ! .. Sáng ra, ăn một hào xôi gần no. Chúng nó lớn lên giữa lúc chiến tranh này thiếu thốn đủ thứ. Nhiều đứa chưa được hưởng tuổi trẻ vui chơi, học hành thành đạt, đã hy sinh ngoài chiến trường. Tôi căm thù chiến tranh! Thằng cháu tôi đang học năm thứ tư tổng hợp Vật lý, phải đi bộ đội. Và... hy sinh.

- Ngày trước có thằng Hít-le khát máu châu Âu. Ngày nay có thằng Giôn-xơn, thằng Ních-xơn đến uống máu Việt Nam ta. Chiến tranh giết chết bao nhân tài của đất nước mình. Cậu em trai tôi mới có giấy báo tử tháng trước! Ôi! Chiến tranh!

Mọi người lặng lẽ đi. Ai cũng liên hệ đến hoàn cảnh mình. Người có chồng hy sinh. Người có con hy sinh. Người có em, có cháu hy sinh. Họ hồi tưởng lại kỷ niệm của người đã mất. Đi hết con đường đê dọc bờ sông tấp bà Ngoan ngoặt xuống con đường nhựa chạy vào thành phố. Đến ngã tư, mỗi người rẽ một ngã về nhà.

Bọn thanh niên nam nữ, sau khi giặt được tiền của bà Ngoan kéo nhau đến cái quán quen thuộc. Họ mua một can năm lít bia, mấy gói lạc rang, túi kẹo, mượn mấy cái cốc mang theo lên cầu treo ngắm trăng.

Dòng sông mênh mông cuộn cuộn chảy. Những dòng xoáy cuốn hút chìm ngấm những thứ gì trôi gần nó. Ánh trăng lấp loáng mặt sông. Những con thuyền, những chiếc xà lan được dỡ hết hàng, đứng đầy ánh trăng, bập bênh sóng vỗ...

Bọn trẻ ngồi uống bia, nói chuyện vui vẻ. Một cậu con trai lớn nhất, ngửa mặt lên trời một lúc lâu rồi gật gù:

- Trăng mười rằm đẹp thật! A! Lạ hát đoạn chèo Thị Mầu lên chùa đi! Tớ thích cái đoạn ấy lắm!

- Hượm nào! Chị Lý hát trước!

- Phải rồi, chị Lý hát hay, chị hát đi!

- Không, chị kể chuyện cơ. Chị kể cái tay Phòng hiệu phó nó tán chị thế nào? Mấy đứa em em nó học ở trường ấy nó kể chuyện tay Phòng buồn cười lắm!

Lý gạt đi:

- Đừng nghe trẻ con nói bậy! Nhất quỷ nhì ma, thứ ba học trò, các cậu còn lạ gì?

- Chị đừng giấu chúng em! Ai chứ tay Phòng ấy, cả thành phố này người ta còn lạ gì? Cả cái ê-kíp lãnh đạo phòng giáo dục của các chị nữa. Bà con anh em chúng em thiếu gì người đi dạy học? Chúng em biết hết cái tổ chầy của họ.

- Chị đừng tưởng trẻ con không biết nhận xét nhé! Chúng nó còn tinh hơn người lớn!

- Ngày tên Thọ kế toán trưởng bị bắt, mọi người đã mừng thầm. Tưởng phen này Nhà nước nhỏ cả cụm sâu

một đục khoét dân đi. Vì khi ra trước tòa án, Thạo khai tội tham ô tiền nhà trẻ, tiền học phí ấy là do cả cái tập thể lãnh đạo phòng nó ăn cơ mà! Thạo chỉ làm theo chỉ thị của lãnh đạo. Cuối cùng mỗi mình Thạo chịu chịt cổ. Đánh rần không đập đầu!

- Ồi dào! Cát cổ thằng này có thằng khác nó lên. Ngành nào chả có những thằng chó má như thế?...

Lý đứng lên:

- Nói chuyện khác cho vui các bạn ơi! Lựa hát đi! Hay tớ hát trước nhé!

- Nhưng mà chúng em tức thay cho chị lắm! Chị chỉ mặt để chúng em cho hấn ăn củ đậu!

- Chớ!.. Cách đó không giải quyết được tận gốc các bạn ạ. Thôi, thay đổi không khí đi! Chấm dứt chuyện nhà trường.

Lý đi lại, hắng giọng mấy cái rồi cất tiếng hát:

"Nếu là chim tôi sẽ là loài bồ câu trắng! Nếu là hoa tôi sẽ là một đóa hướng dương..." Bọn thanh niên lắng nghe chăm chú. Lý hát hết bài, tiếng vỗ tay đôm đốp. Một cậu đứng lên, hai tay cầm hai cốc bia đầy tràn bọt.

- Em chạm cốc chúc mừng chị!

- Hoan hô!

- Chị Lý hát bài nữa!

- Tớ giải lao đã!

- Phải rồi! Lựa đi! Lựa đóng vai lẳng lơ Thị Mầu lắm!

Lựa xấu hổ từ chối. Nhưng các bạn kéo dậy:

- Xấu hổ cái gì? Có tài phải trở tài cho bà con thưởng thức tài nghệ của mình chứ! Chị Lý chưa được xem mày

biểu diễn hay đến thế nào. Mà không hát cho chị ấy nghe, nay mai chị ấy bỏ chúng mình đi dạy học lại hối hận không kịp.

Một cậu nháy nháy mắt tinh nghịch:

- Em Lua biểu diễn vai Thị Mầu đi! Coi như hôm nay tiễn anh ra trận! Anh sắp ra trận rồi!...

Tiếng cười nổ như ngô rang. Cậu thanh niên lại động viên:

- Hát đi em! Tiếng hát át tiếng bom! Em cất tiếng hát lên là từ nay cái thằng Thân sấm, Con ma, không dám đến ném bom thành phố quê ta nữa đâu!...

Lua đứng lên. Mọi người im lặng, hồi hộp theo dõi từng cử chỉ của Lua. Cô sửa lại cổ áo, kéo hai tay áo xắn tận trên cánh tay xuống. Lua đang chuẩn bị, bỗng cậu con trai mang đến cốc bia:

- Em nhấp một ngụm cho dễ bắt giọng này! - Cậu ta đặt ngay cốc bia vào miệng Lua. Sợ bia đổ, Lua vội tợp một ngụm to.

Mọi người cười vui vẻ. Cậu con trai uống một hơi hết cốc bia Lua uống dở, dốc ngược cốc, toét miệng cười:

- Hết! Xin mời cô Mầu lên chùa!

Chờ cho tiếng cười dứt, Lua cất tiếng ngân nga:

"...Này chị em ơi!... Nay mười bốn, mai mười rằm!... Ai muốn ăn oản thì chằm lên chùa này chị em ơi!...". Tay Lua múa mềm mại theo làn điệu, mắt liếc ngang liếc dọc tình tứ!

Ánh trăng lấp lóa trên khuôn mặt tròn tròn ửng hồng vì men bia, càng tôn lên vẻ đẹp duyên dáng của Lua.

"Này chị em ơi!"

Mọi người đế:

- Oì!...

“Mẫu tôi nay mười sáu trăng tròn...”

- Thì làm sao?

“Thì!... Thì!... Em chỉ thích dâng hương lên chùa...”

Lụa biểu diễn khéo đến nỗi người đi qua cầu cũng phải dừng lại xem. Ai cũng tấm tắc khen Lụa hát hay, tay dẻo...

Sau cùng toán thanh niên đứng lên, hát đồng ca với nhau bài *“Bác đang cùng chúng cháu hành quân”*. Gió thổi bông mái tóc họ. Nước sông đục ngầu dâng cao. Sông vỗ ì oạp vào mạn những chiếc xà lan nhẹ tênh, đệm nhịp cho giọng hát vang xa...

Lý về đến nhà hai giờ đêm. Thủy ra mở cửa hỏi:

- Chị về khuya thế? Ủ! Mùi bia? Chị Lý uống bia à?

Lý gật đầu xác nhận:

- Bọn thanh niên các chị rủ nhau lên cầu treo chơi. Hát hò với nhau vui lắm!

- Chắc chị cũng có chân tích cực trong đó?

- Tất nhiên! Chị có phải bà già đâu mà!

Thủy dấm Lý:

- Em dấm chết chị đi! Em có nói chị già đâu? Trông chị hôm nay như gái mười tám ấy.

- Lại bốc rồi!

Thủy kéo vai Lý về bí mật:

- Em có chuyện cực kỳ hay cơ! Chị đi tắm xong, vào ăn chè đỗ đen, em kể cho mà nghe. Biết chị hôm nay làm khuya mệt, em hầm xoong đỗ đen to tướng kia kia!...

- Thì kể ngay bây giờ cũng được. Tắm sau.

- Ừ! Chuyện dài lắm! Bố em chờ chị mãi. Bố em mang cái giấy mời về cho chị đây! - Thủy đưa tờ giấy cho Lý.

- Lại phòng giáo dục mời? Không phải ty?

Lý nhét tờ giấy mời vào trong túi xách, lấy quần áo đi tắm.

Thủy sắp mâm bát, múc chè đỗ đen, đã thấy Lý trong bộ quần áo ngủ đi ra.

- Chị tắm nhanh thế? Sốt ruột nghe chuyện rồi! Chị ngồi ăn chè. Vừa ăn, em vừa kể chuyện rất thú vị.

- Nào thì ăn! - Lý múc liền mấy thìa đỗ cho vào mồm nhai ngon lành, nhìn Thủy chăm chú, chờ đợi.

- Chị có biết không? Tối thứ bảy vừa rồi tay Phòng bị vỡ đau. Bố em kể, đang giữa cơn mưa, chẳng hiểu tay Phòng đi về phố làm gì. Có lẽ hấn mang rượu lên quán thịt chó ông Dục xong trở về. Vì hấn kêu mất hai cái can không mà. Khi hấn qua cầu Sắt, gặp một tốp con trai lêu lắt. Chẳng biết hấn yếu tay lái hay bọn kia cố ý xô vào hấn. Tức thì bọn trẻ con nhao nhao lên: "Cho lão tập bơi đi, để hấn thuộc luật lệ giao thông". Bọn trẻ hất cả người lẫn xe hấn xuống nước. Hấn ngoi ngóp mãi mới vào được bờ. Sớm hôm sau hấn phải thuê người mò xe. Vợ hấn day nghiêng, làm hấn ngượng mặt trước bao nhiêu người. Học sinh đứng xem cười âm ỉ.

Lý buông bát chè, ôm bụng cười sặc sụa. Thủy vừa cười vừa ho...

- Bố em bảo vợ tay Phòng dốt lắm, ngày xưa học đúp đi đúp lại, bảy năm mới ngoi lên được hết cấp một. Thế mà ngành giáo dục lấy cô ta vào dạy lớp vỡ lòng có chết không? Cha mẹ các cháu kêu chữ cô giáo xấu như ma, xấu

hơn cả chữ học trò. Đã thế, lại dạy quấy quá rồi cho các cháu về sớm. Dạy học là nghề phụ của họ mà! Vô phúc cho con nhà ai rơi vào lớp học ấy. Cô giáo bôi thế nào các cháu rấm rập làm theo như thế!

Đêm hôm ấy Lý trần trọc không ngủ được. Lý trở mình, nhìn Thủy ngủ ngon lành. Chẳng hiểu sao phòng mồi lên vào lúc mười sáu giờ ba mươi? Hết giờ làm việc còn gì? Sao đơn mình gửi đi khắp nơi, mấy tháng nay, không nơi nào trả lời? Ông Duệ đã gặp lãnh đạo ty giáo dục rồi cơ mà! Hay lần này kết thúc tốt đẹp nhanh chóng?...

Nhìn đồng hồ bốn giờ sáng, Lý dậy thay quần áo đi làm.

Lý rón rén nhẹ nhàng cho Thủy ngủ.

*

* *

Đi làm về, từ xa Lý nhìn thấy ở đầu vườn hoa, người túm tụm rất đông. Đến nơi, Lý nhận ra cô giáo Nga. Nga mặc áo véc dạ, cổ quàng chiếc khăn voan mỏng, thắt nút như các em quàng khăn đỏ. Đầu tóc cô Nga chải mượt, gọn ghẽ. Một tay cô Nga cặp tập giáo án, tay kia chia tiền cho mấy em nhỏ:

- Cô cho tiền các em đi mua sách Kim Đồng, mua giấy bút học nhé!

Một người lớn quát:

- Mấy đứa kia! Trả tiền lại cho cô giáo.

Một em gái thu lại tiền ở các em bé đã nhận tiền của cô Nga. Một cậu bé trai mặt nhòe mực tím, đặt vào tay em gái hai đồng:

- Tổ biểu cô giáo này!

Em gái cuộn tiền, nhét vào túi áo cô Nga. Cô giáo Nga giấy nẩy không nghe...

- Cô Nga ơi! Cô ngâm thơ đi!
- Cô ngâm thơ hay lắm!
- Cô ngâm thơ cho chúng em chép với!

Cô giáo Nga cười tươi, để lộ hàm răng trắng đều đặn.

- Các em thích nghe thơ à? Ngồi xuống! Ngồi xuống! Muốn thưởng thức tiếng thơ là phải trật tự, yên tĩnh! Đúng! Tốt! Tốt lắm! Các em ngoan lắm!

Mọi người im lặng, hồi hộp chờ đợi. Cô giáo Nga cất tiếng ngâm:

*Rừng một ngày mấy trận B52
Tiếng chim vắng, tiếng ve nghe cũng mỏng
Chỉ có tiếng cười của người ra trận
Và câu Kiều chao nhịp vông vang xa.*

*Một mái rừng lấp lánh một trang thơ
Suôi loang loáng giữa ghềnh say nghiêng ngả
Đất nhè nhằng những hố bom khép mở
Chợt xanh rờn sắc cỏ tiết thanh minh.*

*Sáng giữa trời là khuôn mặt nàng Vân
Ôi vầng trăng, vầng trăng thơ mộng
Trăng ly biệt, trăng đợi chờ, trăng hò hẹn
Trăng chiến trường tỏa sáng mặt trăng thơ.*

*Đêm Trường Sơn sống với Nguyễn Du
Thiên tài ơi! Người cũng vào trận đánh
Những vần thơ hôm nay chao nhịp vông
Là vô vàn tiếng nổ của ngày mai...*

- Hay không? - Cô Nga cười rất tươi.

- Hoan hô!

- Hoan hô!

- Hay! Hay ạ!

Cô giáo Nga nói:

- Bây giờ các em trật tự! Cô dạy các em học nhé! Cô phải đeo khẩu trang cho vệ sinh. Không nước bọt bắn ra, mất vệ sinh các em...

Lý rẽ mọi người bước vào gọi:

- Chị Nga!

Cô giáo Nga ngẩng lên, reo mừng:

- A! Cô Lý đấy à? Lâu nay cô không đến nhà chơi? Nhà tôi với các cháu cứ mong cô! Hay cô về nhà chị bây giờ đi!

-Vâng! Chị ra em đèo về!

Trong bụng Lý mừng thầm, đưa được chị Nga về dễ dàng. Không hiểu anh Hùng đi đâu, để chị Nga đi lang thang trên phố thế này? Có khi anh ấy đang tìm chị Nga hết hơi đây. Chị ấy vẫn chưa khỏi!

- Tất cả cho tiền tuyến! Tất cả để đánh giặc Mỹ! - Nga đọc to khẩu hiệu chằng trên nóc nhà cao.

- Trương lắm khẩu hiệu thế cho tốn vải, tốn công hả cô Lý? In khẩu hiệu ấy trong lòng dân này này! - Nga đập đập vào bụng Lý.

Lý bật cười:

- Ối chị! Đừng, em buồn lắm! Ngã bây giờ!... Chị nghỉ ở nhà cho khỏe. Chị đi lên phố, nhớ báo động chị chạy làm sao?

- Hớ hớ!... Cô lo tôi chết à? Chẳng bom nào của Mỹ giết được tôi đâu. Giờ tôi phải tranh thủ dạy bù lại cho học

sinh những ngày tôi nghỉ ốm chứ! Đã có anh ấy về trông con cho tôi rồi cô ạ. Tôi tha hồ đi dạy ngày dạy đêm.

- Sao chị không đến trường dạy?

- À! Cô bị bọn lãnh đạo trường đình chỉ dạy học phải không? Chúng nó bố lão, bịt mắt tôi sao được? Họ nói dối tôi cô chuyển đi trường khác. Thế đấy! ở đời này, những người có tài, có đức thì khổ? Tôi ấy à? Tôi không dạy toán nữa cô ạ. Tôi chuyển sang dạy văn thôi. Mấy cái người dạy văn ở trường mình ấy à? Giảng sáo mòn lắm! Họ chỉ dựa vào mấy bài giảng văn trong sách giáo khoa cũ rích lỗi thời. Biết bao nhiêu bài văn hay, bài thơ hay trong giai đoạn chống Mỹ hùng hực này, họ chẳng bỏ sung vào chương trình gì cả. Hồng! Hồng cô ạ!...

Những người biên soạn sách ở trên Bộ, chất ý nặng quá! Óc họ không chuyển kịp thời đại!... Người ta không cho tôi dạy văn trong trường thì tôi dạy ở ngoài đường. Cần gì? Cô thấy chưa? Học sinh của tôi ở vườn hoa có đông không? Cả người lớn cũng nghe tôi giảng đấy! Chìu chưa? Cô chìu chưa?

Lý cười:

- Vâng! Em chìu rồi! Về đến nhà rồi chị ạ!

Chồng cô giáo Nga chạy ra. Anh phân trần:

- Khổ quá! Tôi vừa đạp xe đi chợ một tí, về đến nhà đã không thấy chị đâu. Tôi ra trường không thấy. Tôi định nấu cơm cho các cháu ăn, xong đạp xe lên phố tìm. May lại gặp cô đưa chị về. Cô ở đây ăn cơm với các cháu nhân thể cô Lý ạ.

- Em xin phép anh! Em về. Em đi làm từ bốn giờ sáng. Chiều em còn lên gặp phòng giáo dục. Họ hẹn rồi - Lý quay xe.

Nga kéo tay Lý:

- Cô ở lại đây ăn cơm. Không sợ thiếu gạo đâu! Tôi đã gửi công văn sang Bộ Lương thực và Thủ tướng rồi. Tôi đề nghị cấp mười sáu cân gạo cho giáo viên trực tiếp giảng dạy cô Lý ạ. Cái nghề dạy học của mình khôn khổ. Đã lương thấp lại ăn đói mười ba cân gạo. Sáng ngày ra, đói meo bụng đứng trên bục giảng. Chân tay nó bủn rủn thì còn hơi sức đâu nói được nữa? Có thực mới vực được đạo. Thầy có nhiệt tình đến đâu chẳng nữa nhưng đói hoa mắt lên thì cái nhiệt tình ấy cũng bay lên mây!... É hé... Thế mà họ cứ đòi hỏi chúng ta phải đào tạo ra nhiều nhân tài cho đất nước? Thật ngu ngốc!... Ngu ngốc!...

*

* *

Chuông báo thức kêu reng reng! Lý bật dậy nhìn căn nhà vắng ngắt. Cái đồng hồ còn kêu rè rè yếu ớt. Lý chợt nhớ ra, cười mỉm. Cô vội vàng đi rửa mặt chải đầu, cầm túi xách, đạp xe lên phòng giáo dục.

Phó phòng Nhưng vẫn giọng nói mềm dẻo như cũ.

- Anh mời cô uống nước - Phó phòng Nhưng đặt khay nước trước mặt Lý - Anh báo cáo với cô. Đích thân anh đi điều tra việc của cô. Giáo viên, mỗi người một ý kiến. Cha mẹ học sinh, người nói hay, người nói dở về cô. Rồi tình rồi mù lên! Không thể ngã ngũ được. Các anh điều cô đi hết trường này đến trường khác, không hiệu trưởng nào nhận cô. Họ sợ nhận cô về, cô cầm đầu mọi người nổi loạn ở trường. Đây, lý do anh chậm mời cô lên đây là thế.

Phó phòng Nhưng ngừng lời, nhìn Lý thăm dò... Sau nói tiếp:

- Chỉ còn phương án cuối cùng, các anh gửi cô lên tổ chức ty giáo dục giải quyết.

Lý nhìn đồng hồ. Kim giờ chỉ đúng con số năm. Lý nghĩ, đây là buổi kết thúc nói chuyện với phòng giáo dục. Lý chủ động đứng dậy:

- Cảm ơn anh! Chào anh tôi về!...

- Ấy!... Cô cho anh hỏi tí đã!... Địa chỉ liên lạc của cô ở đâu?...

- Vẫn trường Phạm Hồng Sơn cho đến khi nào tôi không còn trong ngành giáo dục.

Lý dắt xe đi thoăn thoắt.

Nhưng ngơ ngác nhìn theo... Trưởng ban tổ chức Vam đến bên hỏi:

- Thế nào anh Nhưng? Cô ta?...

Nhưng không trả lời Vam ngay, nhìn theo Lý đi khuất mới lắc đầu:

- Cứng đầu cứng cổ! Chưa từng thấy một con bé nào có bản lĩnh như thế.

Vam trợn mắt:

- Cô ta không xin xỏ, hay để lại cái “phong bì” cho anh? - Vam tặc lưỡi. - Thì cứ trả về ty cho biết thân. Xem có ai giải quyết đến nơi đến chốn cho cô ta không?

Nhưng nói với Vam:

- Cô ta có lực lượng phụ huynh ủng hộ mạnh mẽ lắm, luôn làm cố vấn cho cô ta.

- Đến ông trời cố vấn cho cũng không làm nổi trò trống gì. Quyền hành trong tay mình. Chẳng ai thay được quyền mình. Cô ta gửi đơn lên tỉnh, hay lên Trung ương là cùng chứ gì! Ở đâu thì người ta cũng gửi các lá đơn trở về địa phương chứ có trực tiếp giải quyết các đơn ấy đâu! Cô ta chỉ đánh bùn sang ao thôi! Ông chú Sáu tôi trưởng

phòng tổ chức trên ty quá tuổi về hưu lâu rồi. Nhưng ông vẫn chưa muốn về. Sức khỏe còn tốt. Với lại cụ dày kinh nghiệm tổ chức. Cấp trên tín nhiệm, muốn giữ cụ làm việc thêm năm năm nữa. Để tôi bàn với cụ.

Trên đường về, Lý vô cùng bức dọc. Họ chỉ vờ vịt. Họ tưởng mình không nhìn xuyên suốt tìm đen họ. Những con mọt đục khoét dân như thế này sống đến bao giờ mới bị tiêu diệt? Ai sẽ tiêu diệt chúng? Mình sẵn sàng hy sinh cá nhân để diệt trừ loài sâu mọt này càng sớm càng tốt.

Nhìn thấy chị Sửu, Lý xuống xe. Chị Sửu hỏi ngay:

- Cô lên phòng họ trả lời thế nào?

- Họ gửi em về ty giải quyết!

- Đồ chó má! Tay Nhưng, tay Vam cùng một bè với tay Phòng - Sửu ngấm Lý - Càng ngày trông cô càng xinh đẹp ra mới chết chứ! Lấy chồng đi cho chúng tôi ăn kẹo! Chị em ở trường nhớ cô lắm đấy!

- Em còn phải rộng chân để theo đuổi, lời cái bọn chó má ấy ra khỏi cái ghế uy quyền đi chứ!

Hai chị em cùng cười.

- Cô lúc nào cũng vui được. Kể lấy chồng sớm cũng khổ. Nhiều lúc vương con thơ, bí lắm! Còn lo ăn, lo mặc, ốm đau đủ thứ. Lấy chồng muộn hẳn năm nào hay năm ấy. À này! Mấy cậu kỹ sư có hay đến thăm cô không? Họ có biết chuyện cô không?

- Các anh ấy nói, ở cơ quan nào cũng phức tạp. Chỉ một con đường đấu tranh không mệt mỏi cho chân lý. Không sợ hy sinh.

- Ghê nhỉ! Các cậu ấy hiểu cô thế là tốt. Hay cô chuyển ngành khác đi. Cô ở với những người trí thức dở này mệt lắm.

Lý trả lời:

- Việc gì phải làm thế? Em ở lại xem cuối đời họ ra sao?

- Tôi về cô nhé! Lúc nào cô tranh thủ đến chơi. Bà cụ tôi với các cháu nhắc đến cô luôn đấy!

Hai chị em lên xe đạp. Mỗi người đi về một hướng.

XIV

Sáng chủ nhật, Vam lấy chai mật ong, chai rượu nếp cái cho vào túi.

Khi đi, Vam dặn vợ không ăn cơm trưa. Chiều mát Vam mới về.

Ty giáo dục sơ tán cách thành phố hai chục cây số, bên bờ con sông nhỏ. Địa phương tạo điều kiện cho ty làm việc ở khu đất chùa Chung. Cái chùa nhỏ chỉ chít cột con, cột cái mốc trắng thời gian. Từ lâu chùa không có người trông nom hương khói, không còn tượng Phật. Ngắm ngôi chùa làm theo hướng mát về mùa hè, ấm về mùa đông, ông Sáu nhận cho phòng tổ chức của mình. Tiện lúc xây dựng mấy dãy nhà làm việc của ty, ông Sáu bảo thợ xây áp vào cạnh chùa một gian cho mình. Khỏi phải trọ nhà dân phiền phức.

Vam đến nơi được bà thím béo núng nính, mặt đỏ, răng vầu ra đón. Mặt bà ta hân hoan mừng đứa cháu, hai cánh mũi giống mũi Thị Nở cứ phập phồng. Bà thím cười, phô ra hàm răng cái mả ken khít vào nhau.

- Lâu lắm anh không lên chơi. Chú mới nhắc đến anh hôm qua.

- Chú có nhà không thím?

- Có đấy! Đang tắm ngoài sông kia! Chú bảo, tuổi già muốn khỏe mạnh, sống lâu, phải chăm tập thể dục. Bơi là môn thể thao dẻo dai sức lực nhất. Nay ngày nghỉ, ông ấy bơi lâu hơn. Anh vào nhà. Để tôi đi gọi...

Vam xua tay:

- Thím để cháu đi cho!

Vam đi qua đê, rẽ lối xuống bờ sông. Hai bên bờ, mía tím cao ngất đầu người, tỏa mùi mật ngọt. Không khí mùa thu mát mẻ. Đi hết bãi mía, Vam nhìn thấy ông chú đang bì bõm dưới sông, Vam gọi chú. Nhận ra Vam, ông chú liền bơi vào bờ. Người ông ướt sượt, trần trùng trực...

Nhìn thân hình béo đở, cân xứng của ông chú, Vam thầm khâm phục chú có thói quen rèn luyện. Trái ngược với bà thím. Ông chú đẹp đẽ. Nước da trắng hồng như da con gái mười tám. Hàm răng ông đều đặn, chắc chắn. Khuôn mặt ông gần như không có nếp nhăn. Người ta chỉ đoán ông Sáu chưa đến năm mươi. Không ai tin ông ở cái tuổi ngoại sáu mươi này.

Ông Sáu lách vào vườn mía. Một loáng, ông đi ra trong bộ quần áo còn nếp gấp, thơm mùi băng phiến. Chiếc áo sơ mi trắng cộc tay, với cái quần ga-ba-đin xanh bó gọn, làm tăng thêm dáng nhanh nhẹn như thanh niên. Vam đi bên cạnh chú, trông có vẻ còn già hơn.

Hai chú cháu về đến nhà, bà thím đã chờ sẵn ở cửa, đơn đả:

- Tôi pha trà trong ấm rồi đẩy ông ạ. Phích nước sôi cũng đầy. Hai chú cháu ở nhà chơi. Tôi đi chợ kéo muông!

Bà vợ ông Sáu đi rồi, hai chú cháu rủ nhau lên chùa ngồi cho mát. Họ ngồi nhấm nháp từng ngụm nước chè búp Thái Nguyên ướp hương sen thơm phức. Họ nói chuyện về tình hình thời sự, chính trị trong nước, ngoài nước. Cuối cùng, ông Sáu kết luận:

- Rút cuộc thằng Mỹ phải rút khỏi Việt Nam thôi. Có điều, ý nó muốn rút quân trong danh dự. Nó cứ dằng dai

mãi ở Hội nghị Pa-ri. Còn mình, muốn nói chuyện có trọng lượng, chỉ bằng cách đánh mạnh, đòn đau nó mới ngấm.

Vam đỡ lời chú:

- Cũng may, hai thằng út nhà chú đi học nước ngoài hết. Ở nhà, thế nào cũng phải một đứa đi bộ đội. Mũi tên hòn đạn không tránh được chú ạ.

Ông Sáu nhấp ngụm nước cười:

- Đi làm sao được? Cái thằng ba đấy thôi! Vợ chồng nó vẫn ung dung công tác ở Hà Nội. Nó chưa đến ba mươi tuổi. Ở trong diện đi bộ đội tốt ấy chứ! Do bố mẹ hết. Bố mẹ khéo một tí, con cái không đời nào phải dấn thân vào chỗ chết. Trong chiến tranh, người nào cũng đi bộ đội hết thì nhà máy, hầm mỏ bỏ bê đấy cho ai? Xã hội phân công mỗi người một nhiệm vụ. Ở đời, khôn sống, mớng chết anh ạ.

Vam xòe diêm châm diếu thuốc, hút một hơi khoan khoái:

- Chú nói phải! Như bà chủ nhà cháu trọ, có bốn con trai, đi bộ đội cả bốn, hy sinh tất. Cái thằng giặc Mỹ dã man vô cùng. Mồm nó nói ngừng ném bom, với ném bom hạn chế, nhưng nó lật lọng luôn. Cháu tính, cho thằng Viên nhà cháu đi làm ngang tắt công việc trong tỉnh hơn. Kéo khi nó ra khỏi vòng tay bố mẹ, người ta làm gì con mình chả được?

- Anh không ngại. Cứ để cho nó thi lấy cái bằng lớp Mười đã. Biết đâu, lúc ấy có đợt tuyển sinh đi nước ngoài? Nhà nước mình nhìn xa trông rộng lắm. Ai đi đánh giặc cứ đi. Còn người ở nhà lo học tập, tiếp thu kiến thức khoa học hiện đại nước ngoài. Sau khi đánh thắng giặc Mỹ, xây dựng gấp mười ngày nay theo lời di chúc của Hồ Chủ tịch...

Bà Sáu đi chợ về, đội một thúng đầy. Nào miến, giá đỗ. Nào chuối, đu đủ chín vàng. Con gà sống thiên thảo cái đầu ra miệng thúng, há mỏ thở hồng hộc. Tay bà Sáu xách xôi bánh đa nướng phồng, dày đặc những hạt vừng thơm ngậy. Ông Sáu chạy xuống nhà đỡ thúng cho vợ. Ông xách nải chuối tiêu trụng nước muối mang lên, nói:

- Bà ấy bảo hai chú cháu ta lột da mấy quả chuối, chõ làm cơm. Nào! Ăn đi anh!

Ông Sáu cắt chuối, xếp lên cái đĩa men to, mời Vam.

Vam hỏi chú:

- Hai đứa ở bên Tiệp, Liên Xô, có hay gửi thư về không chú?

Ông Sáu gặt đầu, nuốt xong miếng chuối trả lời:

- Có đấy! Cái thằng Tăng học ở Liên Xô có tiết kiệm giỏi lắm, khi về chỉ mua được cái dài, vài cân len, cái quạt tai voi là hết đấy. Còn thằng Tiến ở bên Tiệp sang năm nó về. Nó nói đã mua được cái đầu máy khâu, cái Ja-va. Nó bảo thím muốn mua gì thì biên thư sang cho nó. Thằng ấy khá!..

Vam sốt sắng:

- Chú hượm hãy biên thư. Để cháu hỏi tay Phòng, hiệu phó trường Phạm Hồng Sơn xem hàng gì bên ấy mang về ta ăn khách. Tay này buôn bán sành sỏi lắm!

- Ờ! ... Anh hỏi cho chú xem nhé! Sang năm nó mới về kia mà!

Vam đứng lên, lấy cái túi đeo ở xe đạp, lôi ra chai rượu:

- Cuốc lủi ngon nổi tiếng chỗ cháu! Còn đây là chai mật ong biếu chú thím.

Ông Sáu xua tay:

- Mang về! Mang về cho con. Chú còn nhiều. Cái của ấy nhà này sẵn. Cô giáo gì ở Hà Giang xin chuyển về đạo nọ ấy nhỉ? Cô ta biếu chú hai lít mật ong rừng, vẫn còn nguyên xi. Những giáo viên miền núi về, họ chỉ có mật ong là nhất. Tỉng thoảng mới có người biếu lạng cao Hồ cốt hay lạng cao gấu. Chú đến phát sốt lên vì mật ong.

Vam cười:

- Té ra cô ta cũng biếu cháu hai lít mật ong. Cô ta tên là Ngọt!

Ông Sáu nói dứt khoát:

- Anh cho vào túi đi! Ở đây thừa nhiều. Thím còn phải mang đi bán lấy tiền mua rượu cho chú. Chú thích cái loại cuộc lủi cháu mang đến kia kia! ở đây, không có rượu ngon thế đâu.

Vam miễn cưỡng nhét mật ong vào túi.

- Thôi được! Chú thích rượu ngon, lần sau cháu mang cho chú dăm lít.

Vam nhét mãi chai mật ong không vào, vướng cái gì. Vam sức nhớ, lôi ra tập giấy rồi nhét chai mật ong vào túi. Vam vuốt vuốt mấy tờ giấy bị nhàu rồi nói:

- Chú ạ! Hôm nay cháu lên có công việc! - Vam trao tập giấy cho ông Sáu.

Ông Sáu hất hàm:

- Việc gì?

- Một giáo viên, cháu trả về ty!

Bà Sáu bưng mâm lên. Con gà sống thiện lược gác ngưỡng trên cái đĩa Giang Tây. Các món ăn bốc hơi nghi ngút!...

Ông Sáu gạt tập giấy sang bên:

- Công việc để đấy. Chén đã!

Ông Sáu dọn bộ ấm chén lên bàn, chỉ để lại bao thuốc, hai cái chén uống rượu.

Bà Sáu trở xuống nhà mang lên chai rượu, bị ông Sáu xua tay:

- Bà cất cái chai ấy đi. Thức nhắm ngon, phải uống cái khoản của anh ấy mang lên đây mới thú.

Vam rót rượu ra chén, hỏi chú:

- A, hay cháu pha mật ong vào rượu chú?

- Uống thế mất ngon. Mất cái nguyên chất của vị rượu, không thú. Anh thích thì anh pha cho anh. Chú không thích!

- Cháu cũng không thích các loại rượu cam chanh hay cà phê gì ngoài cái màu trắng trong suốt tinh chất này.

- Anh uống đi! - Ông Sáu cầm con dao trắng, xẻo cái đùi gà bỏ vào bát Vam. Còn cái kia, cho vào bát mình.

Vam chạy đi gọi bà thím. Ông Sáu nhấp ngụm rượu “khà”.

- Ngon! Ngon! Mặc thím! Bà ấy có biết uống rượu đâu mà ngồi với cánh ta? Thức ăn dưới ấy còn khối!

Bà thím đang lúi húi sắp mâm cho mình, bảo Vam:

- Anh lên uống rượu với chú đi! Tôi ăn cơm dưới này. Anh sợ tôi không có thức ăn hả? Đấy, nem rán này. Sườn ninh măng này. Cá rán sốt chua ngọt này. Miến này... Còn nhiều...

Khi Vam trở lên, ông Sáu hát hăm:

- Tôi nói có đúng không? Nhà này làm thức ăn, bao giờ cũng tính thừa. Ăn đi! uống đi cháu!...

Hai chú cháu Vam ăn uống đã lưng bụng. Ông chú hỏi:

- Cái trường hợp cháu nói lúc nãy là thế nào?

Từ nãy, Vam vẫn chờ câu hỏi ấy. Vam sung sướng vỗ lấy tập giấy đưa cho ông chú:

- Đây chú này! Có đây đủ công văn của trường, của phòng giáo dục.

Ông Sáu cầm tập giấy, lật qua lật lại mấy cái rồi để sang một bên.

- Anh tóm tắt sự vụ cho chú nghe xem nào?

Vam kể hằng hái:

- Cái cô Lý này buống lắm chú ạ. Cô ta tốt nghiệp Đại học Sư phạm hệ cấp Hai, đã kinh qua quân đội. Giọng cô ta đặc sệt công thân. Cô ta lão xược, gọi lãnh đạo phòng là một lũ quan liêu, là những con một già cơ hội, lợi dụng đất nước có chiến tranh đục khoét dân hại cho nước. Cô ta...

Ông Sáu vừa nghe vừa thông thả nhấm nháp, nét mặt không tỏ vẻ gì. Nghe đến đây, ông bảo Vam:

- Đủ rồi! Chỉ nghe qua chú đã hiểu!

Vam vẫn còn tức:

- Chưa hết đâu chú ạ. Tội cô ta...

- Biết rồi! Thôi, uống đi! Nhấm đi! Tính cháu còn nóng vội lắm! Chú nhắc cháu nhiều lần mà cháu không nhớ. Chú làm công tác tổ chức mấy chục năm nay, không thiếu gì các loại đối tượng. Cháu nên nhớ, ngạn ngữ có câu "lạt mềm buộc chặt". Gặp đối tượng cứng đầu, cứng cổ như thế, ta phải mềm mỏng. Cháu còn lạ gì cái bọn cáo lãnh đạo ở trường ấy? Con người như cô Lý này. Phải khôn khéo cháu ạ. Có khôn khéo ta mới bảo vệ được lãnh đạo ở dưới trường, giữ vững được cái ghế tổ chức của ta. Không

thì hồng việc. Cháu nên nhớ rằng mọi quyền sinh, quyền sát ở trong tay người cán bộ tổ chức. Nhưng không phải mình cứ sinh, cứ sát bừa đi được. Ta phải sinh thế nào cho được tiếng tốt. Ta sát chẳng ai hay, thì mới nảy ra nhiều rế con rế cái ở xung quanh cái ghế của mình chứ!...

Vam gặt gù xuýt xoa:

- Chú quả là cao mưu. Cháu còn phải tu luyện nhiều!

- Chứ sao! Cũng như mấy ông Phật trong chùa này, có khổ công tu luyện mới đắc đạo. Có đắc đạo, chúng sinh mới dâng chuối, dâng oản cho mà ăn, bỗng dưng ai cho?

Hai pho tượng đứng ở cửa chùa giật mình, sờ vào thanh gươm cài bên hông xem có còn hay mất. Họ nắm chặt đốc kiếm, muốn tuốt gươm ra.

Ông Khuyến thiện, nói với ông Diệt ác:

- Ông thấy chưa? Suốt cuộc đời ông, chuyên đi tìm những điều ác mà diệt. Còn tôi, tôi ra sức khuyên mọi người làm điều thiện, mà loài người vẫn còn nhiều cái ác khó lường!

Ông Diệt ác gặt đầu:

- Bọn giáo đồ này cáo thật! Cái ác của thằng ăn trộm, thằng giết người, nó sờ sờ ra đây, tôi còn vung kiếm lên diệt được. Còn những mưu mẹo tinh vi, hại nhau một cách vô hình của bọn giáo đồ này, tôi đành bó tay ông ạ. Cái ác nó nằm sâu trong óc họ, chẳng nhìn thấy gì, tôi diệt sao được?

Ông Khuyến thiện cười tán thành:

- Ấy! Chính vì những cái ác của họ vô hình nên tôi không biết để khuyên họ làm điều thiện. Ông nhìn kia!... Hai chú cháu họ ăn ngon, uống say, nằm phưỡn bụng ra ngủ thế kia!... Họ không bóp hấu bóp cổ những người lương thiện, làm sao có của chè chén thừa mứa ra như thế?

Ông Diệt ác nói:

- Lúc này nghe tay chú nói: chúng ta đi tu khổ luyện thành Phật để chúng sinh dăng chuỗi, dăng oản mà tôi nóng mắt. Chúng ta đi tu khổ hạnh cả cuộc đời để cứu nhân độ thế!.. Còn chú cháu hẳn tu luyện những mưu gian hại dân, hại nước! Ngày rằm, ngày tết, chúng sinh nào có lòng thành dâng chuỗi, dâng oản, tôi với ông cảm ơn họ rồi trả lại cho họ mang về. Chúng ta có ăn một tí gì đâu? Chú cháu hẳn khác xa tôi với ông, sao lại ví như Phật được?

*

* *

Lý mệt mỏi đưa xe vào góc nhà. Chưa bao giờ cô khủng hoảng đầu óc như lúc này.

Đơn gửi đi, chẳng đâu trả lời. Lý quyết định nghỉ vài buổi làm đi hỏi trực tiếp xem sao. Thật chán ngấy và thất vọng với những cơ quan pháp lý. Lặn lội cả ngày mới tìm đến được Viện kiểm sát. Họ tùm tùm lại chơi cờ. Lý chào mấy tiếng, chẳng ai trả lời. Mãi sau mới có một ông ngoảnh ra hỏi:

- Cô gặp ai?

- Tôi gặp bất kỳ người nào phụ trách đơn khiếu tố.

Người cán bộ Viện kiểm sát chau mày khó chịu, phải bỏ cuộc cờ đang say.

- Mời cô ngồi - Người cán bộ Viện kiểm sát chỉ cho Lý chiếc ghế đối diện, hỏi:

- Cô khiếu tố việc gì?

- Tôi là Trần Thị Lý, giáo viên trường Phạm Hồng Sơn, gửi đơn đến Viện kiểm sát hơn ba tháng nay, về việc hiệu trưởng trù dập giáo viên...

Cán bộ Viện kiểm sát ngắt lời Lý:

- Thôi thôi! Để tôi giờ số đã!...

Ông cán bộ Viện kiểm sát lôi hết cặp nọ đến cặp kia, giở hết quyển sổ này đến quyển sổ khác, không thấy tên Lý đâu. Lý kiên nhẫn ngồi chờ. Mặt ông ta đỏ gay. Cuối cùng, ông ta lôi ra phòng thư của Lý dặt dưới khe tủ. Ông ta đập đập phong bì vào tay cho rơi bớt bụi đi. Sau đó, ông ta xé roac góc phong bì, lôi ra cái đơn của Lý. Liếc qua một lượt, ông ta nói:

- Việc này cô để chúng tôi nghiên cứu, trả lời sau. Chúng tôi sẽ gửi sang thanh tra ty giáo dục giải quyết.

Lý phản uất:

- Các ông ngâm cứu đến bao giờ? Đơn tôi gửi đến các ông ba bốn tháng nay, các ông không thèm đọc, vứt trong xó tủ, mốc meo lên. Đến lúc các ông nghiên cứu thì tôi chết rũ xương ra rồi. Tôi cần các ông xét xử. Các ông lại gửi về ngành giáo dục thì có khác gì trao người bị mất cắp cho thằng ăn cắp xét xử?

- Đó là nguyên tắc!

- Nguyên tắc ấy, chỉ tiếp thêm sức mạnh cho kẻ xấu, kẻ cướp, vùi dập thêm người tích cực, người tốt muốn góp phần xây dựng xã hội trong sạch, tốt đẹp.

Nghe Lý nói gay gắt, một người luống tuổi trong đám cò đứng dậy, đến gần Lý nói ôn tồn:

- Thế này cô nhé! Cô cứ về đi. Một tuần nữa chúng tôi trả lời cô. Việc này do sơ suất của đồng chí phụ trách. Đồng chí ấy ốm nằm bệnh viện, chưa kịp bàn giao cho người ở nhà.

Lý nói trong nước mắt:

- Cả một đồng người ăn hại! Các ông chỉ vờ làm việc thôi!...

Càng nghĩ, càng thêm uất ức! Mấy ngày đạp xe hết hơi, chẳng được việc. Đầu tiên đến ty giáo dục, gặp lão già trưởng phòng tổ chức, mày râu nhẵn nhụi, có giọng nói ngọt như mía lùi. Nhưng chung qui cũng chỉ là “để chúng tôi nghiên cứu”. Từ ty giáo dục, sang liên hiệp Công đoàn, người ta trả lời: “Tôi đã chuyển ngay đơn của cô sang ban thanh tra ty giáo dục giải quyết!”. Thế có ức không? Chính trong ngành không giải quyết được với nhau, mình mới đề nghị người thứ ba làm trọng tài, họ không làm. Biết kêu ai? Ai là quan tòa bây giờ?...

- Lý! Cậu nghĩ gì nung thế? Gõ mãi không thưa, tớ đành ẩy cửa vào! - Thùy, bạn của Lý cười tươi - Sao cậu ủ rũ, buồn phiền thế? Cậu ốm à? Đòi người được mấy gang? Nghĩ làm gì cho chóng già? Thế nào? Công việc ổn chưa?

Sau khi nghe Lý kể chuyện những ngày đi gặp các nơi, Thùy thở dài:

- Cậu thấy chưa? Tớ đã bảo cậu không nghe! Thời buổi chiến tranh thế này, ai hơi đâu giải quyết việc nhỏ nhen của cậu? Cá nhân cậu nghĩa lý gì? Cậu tự mua lấy cái thiệt cho mình. Ở địa phương, người ta ngâm cứu. Trung ương không trả lời. Giả thử bốn năm tháng nay, cậu không được cha mẹ học sinh giúp đỡ cho công ăn việc làm, cậu sống bằng gì? Cậu ở đâu? À này! Tớ bảo cậu, đi làm sẵn tiền thế, cậu kiếm vài gói to gói nhỏ đến nhà chúng nó là xong tất. Mọi người họ thế, mình không thế không được việc.

Đang uất ức, mệt nhọc, Lý nghe Thùy nói như lửa đổ thêm dầu. Lý quát lên:

- Lại cậu nữa! Cậu cũng ủng hộ cái bọn ăn hối lộ, cửa quyền. Ai cũng giờ chiến tranh ra để xóa nhòa chân lý.

Không được! Tổ đấu tranh đến cùng. Dù bị thôi việc tổ không ngại. Cậu nói cá nhân à? Một hạt cát không là gì. Nhưng không có những hạt cát, không thành bãi biển.

Thùy cười to:

- Ừ, thì cậu cứ đấu tranh! Đấu tranh tránh đâu? Đến cái anh Lùng, chiến sĩ thi đua nhà máy tổ năm năm liền, vì đấu tranh bị thôi việc đấy. Còn cậu đã là gì mà đấu tranh nổi? Ai tin cậu? Lãnh đạo họ tin nhau. Đảng viên họ tin nhau. Họ tin gì cái anh quần chúng?

- Chết ở chỗ ấy đấy! Ai cũng nghĩ như cậu để cho những điều bất công phi lý nó hoành hành. Mỗi người không tự làm chủ mình, không tự làm chủ xã hội thì, cái xấu nó lấn át cái tốt.

Thùy lắc đầu:

- Thôi đi cái thuyết chính trị của cậu. Thế sao cậu không làm chủ đời mình? Lại để đời mình cho người khác dẫn đến tình trạng này?

Lý trả lời:

- Tổ không khuất phục xuôi chiều như những người khác. Tổ đấu tranh chống cái xấu. Tất nhiên, trong khi đấu tranh phải có sự cọ sát. Cũng như trong chiến đấu, trận thắng nào không có người ngã xuống?

- Nhưng khốn nỗi chờ được vạ thì má đã sưng. Mà chắc gì cậu được vạ kia chứ?... Thôi, tạm biệt! Tổ về đây!...

Thùy đi rồi, Lý càng thêm nẫu ruột. Lý buồn cho cách sống xuôi chiều của Thùy cũng như một số người hiện nay. Họ mặc kệ sự đời “Mũ ni che tai, mặc ai không biết”. Họ thích người khác đấu tranh thắng lợi cho họ hưởng. Còn họ thu mình trong vỏ ốc, sống yên thân. Từ những mâu thuẫn

nhỏ, tích tụ lại thành mâu thuẫn lớn. Không triệt nó đi từ đầu, để nó cháy lan rộng ra toàn xã hội, khó dập tắt đi được. Thật nguy hại cho đất nước khi những con sâu mọt đục khoét dân, ngày càng sinh nở ra nhanh chóng...

Trong khi Lý và Thùy nói chuyện với nhau, ở ngôi nhà hai tầng của Phòng cũng diễn ra cuộc chuyện trò sôi nổi. Hiệu trưởng Đông vê ống quần nâu lên tận ben ngồi chồm chồm trên chiếc xa lông rít thuốc Lào sông sọc. Chờ cho sự khoái cảm của điếu thuốc ngấm vào tâm can, Đông mới hỏi Phòng:

- Cậu căn cứ vào đâu mà chắc tay Thái vào chiến trường miền Nam rồi?

Phòng phồng má, nhai vội miếng nem chạo vừa dứt vào mồm, trả lời:

- Chắc! Tôi đọc lá thư cậu ta gửi cho vợ. Có đoạn nó viết thơ mộng lắm:

"...Em ơi! Anh sắp hành quân trên con đường mòn Hồ Chí Minh. Nơi anh đang ngồi viết thư cho em đây là điểm chốt của ranh giới miền Bắc. Lòng anh nôn nao nhớ quê hương da diết. Anh quyết tâm đánh cho Mỹ cút, đánh cho ngụy nhào. Mau đến ngày đoàn tụ của vợ chồng mình. Em hãy gắng lên em nhé! Ngày mai: "Anh sẽ về trong chiến thắng. Trường ta hoa phượng bay!...""

Phòng dứt lời, tất cả cười ồ!... Viết nói:

- Báo các các anh. Cái tay Thái này ngây thơ lắm. Ở xã em ấy à? Mười gia đình, có đến chín gia đình là liệt sĩ. Cả làng là liệt sĩ. Bố em không làm chủ tịch xã em cũng khó lòng đi Sư phạm. Còn được dạy ở phố như thế nào, em biết ơn các anh nhiều lắm!

Khoa tặc lưỡi phụ họa thêm:

- Ở đời ai dại thì chết! Ai bảo theo đuôi cái tay Kiên, cô Sửu, cô Lý, đấu tranh với thủ trưởng chúng ta? Mưu cao của thủ trưởng ta đâu có chịu? Phân tán mỗi anh một nơi là hết đường tranh đấu. Còn trở lại một mình cái cô Sửu có tránh đàng trời! Hí hí!...

Như sức nhớ ra, Đông buông chén rượu xuống mâm, đập tay vào đùi Phòng:

- Này! Cậu bảo cậu Trung làm chứng từ hợp lệ vào nhé! Sắp có đoàn thanh tra chéo trường về kiểm tra tài chính đấy!

Viết đỡ lời:

- Thủ trưởng cứ yên tâm. Chứng từ hợp lệ có khó gì đối với anh Trung. Cháu đi kiểm tra các trường hàng năm cháu còn lạ gì? Có sơ suất chút ít ta lờ đi cho nhau. Trên đề ra kiểm tra cho có hình thức ấy mà!

- A lô!... Chú ý!... Đồng bào chú ý! Tiếng loa phóng thanh treo ở cửa nhà phát ra - Máy bay địch, cách thành phố năm mươi ki-lô-mét!.. Máy bay địch!... Mọi người hốt hoảng nhìn nhau. Mỗi người chạy một ngã, chui vào gầm giường, gầm bàn, gầm ghế run sợ!...

Mãi đến khi tiếng loa lại phát ra giọng nói đều đều của chị phụ nữ:

- Máy bay địch đã bay xa!...

Mọi người lom còm bò dậy. Hiệu trưởng Đông bực mình:

- Tại cái thằng Viết nhát gan này hoảng lên chạy trước, làm tao chạy theo.

Viết cãi lại:

- Tại anh Phòng đấy chứ! Cháu vừa mới nghe đến "đồng bào", anh ấy đã chui tọt vào gầm bàn. Làm cháu cuống lên.

Mọi người ra sức phúi đất lấm quần áo. Xong, họ ngồi vào mâm rượu ăn tiếp.

*
* *

Lý ngần ngại trước cửa phòng làm việc của trưởng ty giáo dục. Cuối cùng Lý vén chiếc màn trúc in hình Tháp Rùa sang bên. Trưởng ty giáo dục đang làm việc với trưởng phòng tổng hợp. Hai người ngạc nhiên nhìn Lý đột ngột xuất hiện:

- Chào hai bác! Cho tôi gặp trưởng ty giáo dục ạ.

- Cô cần việc gì?

- Tôi xin đề nghị trưởng ty giải quyết thỏa đáng trường hợp của tôi. Tôi là Trần Thị Lý, giáo viên thành phố...

- Thôi thôi! - Ông trưởng phòng tổng hợp ngăn lại - Chuyện cô chúng tôi biết rồi! Cô sang gặp đồng chí cán bộ tổ chức giải quyết nhé! Đồng chí trưởng ty đang bận cô ạ.

- Bao giờ trưởng ty không bận việc? Tôi đăng ký xin gặp trưởng ty mà sáu tháng nay các đồng chí cứ thoái thác kêu bận? Bận như vị Chủ tịch nước, còn có thì giờ tiếp dân nữa là một trưởng ty? Các ông của quyền, quan cách đến thế? Ở phòng cũng phải đăng ký giờ gặp lãnh đạo. Trên ty cũng phải đăng ký gặp lãnh đạo. Đi lại nửa năm trời không được gặp. Cơ quan giáo dục làm việc trì trệ như các ông thì...

Trưởng ty giáo dục mặt đỏ như gà chọi, nén giận nói:

- Thôi được, mời cô ngồi! Cô trình bày đi! - Trưởng ty đưa mắt cho trưởng phòng tổng hợp, ý nói để yên cho Lý trình bày.

- Báo cáo các đồng chí! Tôi ra trường được một năm học. Chất lượng đại trà lớp tôi dạy đạt cao nhất thành phố.

Tôi có học sinh giỏi đi thi toán tỉnh. Chỉ vì tôi đấu tranh thắng thắn với ban giám hiệu về tội tham ô giấy của học sinh, tham ô tiền học phí và nhiều khoản tiền khác nữa. Tôi bị giám hiệu trừ úm. Giám hiệu kéo bè với mấy người nịnh bợ, vu khống tôi đánh học sinh, dựng chuyện tôi quan hệ nam nữ bất chính - Lý ghen lời ngừng lại, nuốt uất ức!... Tôi đề nghị trưởng ty nhìn xa trông rộng. Cử cán bộ xác minh sự thật!

Trưởng ty cất giọng sang sảng hỏi:

- Có đúng cô không có khuyết điểm gì không? Tiên trách kỷ, hậu trách nhân. Cái ban giám hiệu nó ghét cô, chứ cả Hội đồng giáo viên ấy nó cũng ghét cô à? Cô có tự đề cao mình không? Vừa rồi cô nói về mình, cái gì cũng nhất hết?

Lý trả lời:

- Vâng, đấy là sự thật tôi cần nói trong lúc này. Hội đồng giáo viên, phần lớn họ ủng hộ tôi. Tôi đề nghị ông cử cán bộ xác minh lời nói của tôi. Tôi cũng đề nghị ông đặt câu hỏi: Cán bộ cấp dưới của ông đã thực sự công bằng, liêm khiết, chí công vô tư chưa? Hay họ chỉ là những kẻ thoái hóa, bê tha? Họ nịnh trên, nạt dưới, dùng quyền hành trù dập giáo viên?

Rầm! Tiếng đập bàn của trưởng ty làm sánh chén nước ra ngoài:

- Láo thật! Cô không coi ai ra gì. Ngay trước mặt tôi đây, cô còn nói hỗn về những cán bộ thừa hành của tôi?...

Trưởng phòng tổng hợp đẩy Lý đi ra:

- Cô thiếu bình tĩnh quá! Sao cô lại ăn nói như vậy? Những lời nói ấy không hợp tính cách phụ nữ đâu, cô Lý ạ. Cô đại lăm! Thời buổi chiến tranh này, ai hơi đâu đi điều tra, xác minh cho cô? Giá cô mềm dẻo, khôn ngoan một chút có hay không?...

- Cộc cộc!

- Xin mời vào!

- Báo cáo anh Sáu, đồng chí trưởng ty đề nghị anh giải quyết việc cô Lý cho dứt điểm. Gây phiền hà cho cô Lý đi lại gặp ty mấy tháng nay.

- Thì tôi đã giải quyết rồi, cô ấy không nghe, cứ đòi gặp trưởng ty kia!

Trưởng phòng tổng hợp nhìn Lý:

- Đồng chí Sáu đã giải quyết rồi, sao cô còn nhiều sự thế? Chính cô tự gây phiền hà cho mình, còn kêu ai?

- Tôi rất ghét nhiều sự. Nhưng tổ chức giải quyết chưa thỏa đáng, tôi chưa chấp nhận. Tôi không có tội gì mà bắt tôi xuống làm cấp dưỡng?

Trưởng phòng tổng hợp cười xoa dịu:

- Thanh niên ba sẵn sàng! Việc gì khó có thanh niên cơ mà cô Lý?

Trưởng phòng tổ chức đỡ lời:

- Tôi đã nói hết lời với cô ấy. Tôi điều đi huyện nào họ cũng không nhận cô. Tôi biết làm thế nào? Chỉ có mỗi trường Sư phạm mẫu giáo họ cần cấp dưỡng thôi. Chúng tôi có kỷ luật cô đâu?

Nghe giọng nói ngọt sớt, giả dối của trưởng phòng tổ chức Sáu, Lý tức sôi lên. Thái độ của trưởng ty giáo dục, làm cho Lý hết hy vọng. Đơn gửi lên các cơ quan tỉnh, Trung ương, cũng chẳng ai trả lời. Ôi!... Chả lẽ chiến tranh đã làm mất hết cả trách nhiệm và lương tâm của con người hay sao? ... Thôi, đành chấp nhận cái tình huống này, chờ dịp đấu tranh...

XV

Khương giật mình tỉnh dậy. Ánh trăng vàng vạc soi vào cửa sổ, in bóng cành xoan rập rờn trên góc màn. Những quả xoan xinh xinh treo dưới tán lá, trông giống chùm bí xanh đung đưa... Nhưng Khương chẳng còn lòng dạ nào cảm thụ vẻ đẹp thiên nhiên ấy. Tâm hồn Khương nặng trĩu niềm thương cảm, mẫn phục, lẫn trong sự phần uất. Cả ngày hôm qua nghe Lý kể chuyện, lòng anh quặn lại như vụn sành. Có lúc, Khương cảm giác như máu trong người mình sôi lên, tắc nghẽn ở cổ, không thoát ra được, nên nó cứ cùng cục trong cuống họng!... Đầu óc choáng váng!...

Con người ta không thể tưởng tượng được hết sức chịu đựng của mình, nếu không trải qua những thử thách gian nan. Người nào vượt qua được những thử thách đắng cay cuộc đời, mới có bản lĩnh vững vàng. “Đất kia nung mãi nên sành. Người không đau khổ sao thành lớn khôn?”. Lý đã bị ném vào những dòng xoáy cuộc đời thật hiểm độc. Vậy mà em đã chịu đựng, dũng cảm, mưu trí. Vượt ra khỏi sự cuốn hút của những dòng xoáy xấu xa ấy, bơi vào bờ, bước đi thanh thản trên con đê lộng gió!... Ôi! Trái tim em!... Trái tim!... Thế mà có lúc anh chưa hiểu em! Một con người như em, ném vào lửa không cháy, rơi xuống nước không chìm!...

Những vết thương, những mảnh vỡ đạn còn găm trên người ta đây, chẳng thấm vào đâu với những nỗi đau cuộc đời Lý? Đồng đội của ta ngã xuống ngoài chiến trường.

Các bạn ta bị tàn phế, nhưng chỉ phải chiến đấu mặt đối mặt với một kẻ thù xâm lược. Còn ở hậu phương bao la này, con người phải chống chọi với biết bao nhiêu loại kẻ thù giấu mặt, không tên? Tình người bị mất đi nhiều quá!... Mình nhớ lại trận đánh Khe Sanh đầu năm 1972, đơn vị bắt được nhiều tù binh, đến nỗi không có người áp tải đi. Anh em chỉ kịp dặn họ tự trói lấy nhau bằng dây giấy và chờ lệnh. Hễ ai đến áp tải đi thì không đi, nhận là tù binh của Đại đội Ba rồi. Thế rồi đơn vị mãi đi đánh nhau, quên khuấy số tù binh ấy. Không ngờ sau năm ngày trở lại, những tù binh kia vẫn ngồi nguyên chỗ cũ. Nhìn họ gầy đói bơ phờ mà thương! Chẳng ai bảo ai, các chiến sĩ lặng lẽ móc hết lương khô trong túi mình, đưa cho tù binh ăn... Thế mà ở cái nơi họ tự hào là trung tâm văn hóa, thì đối xử với nhau một cách vô văn hóa, vô giai cấp!

Chính cái lối làm việc quan liêu, gia trưởng, bảo thủ... ở các cơ quan, là kẻ thù nguy hiểm của Chủ nghĩa xã hội. Là sâu độc giết hại những mầm tài năng và cách mạng triệt để nhất, trung thành với Chủ nghĩa xã hội nhất. Một mối nguy hại lớn cho đất nước, là những con người ấy đang nắm quyền hành trong tay. Họ nghi ngờ những ai phản đối, hay vạch ra cái sai của họ và họ tìm cách vùi dập. Việc đấu tranh tư tưởng giữa cái đúng với cái sai, giữa cái cũ và cái mới thật gay go, phức tạp. Cuộc đấu tranh giai cấp giữa ta với ta, giữa đồng chí với đồng chí mới thật là khó khăn, nan giải. Những tên Sáu, tên Vam, tên Đông, tên Phòng ấy tiêu biểu cho các thế lực cái ác còn mạnh. Sự chuyển hóa đầu óc một con người từ mặt yếu kém lên mặt tốt rất khó. Còn những cái xấu, không cần phải vận động, tự nó len lỏi vào con người rất nhanh, rất nhiều.

Chẳng hiểu mấy con sâu mọt hại Lý, hại nhiều giáo viên khác nữa, bây giờ còn chễm chệ trên cái ghế lãnh đạo không? Mình bàn với Lý, sẽ lôi cổ bằng được cái tên giáo dở ấy xuống mới yên. Trận chiến đấu này không có súng đạn, không nghe tiếng bom nổ đình tai nhức óc, khói bom mù mịt, nhưng gay go, quyết liệt và vẫn có thể hy sinh. Mình không ngại. Nhà trường Xã hội chủ nghĩa không có loại lãnh đạo vô liêm sỉ như thế được. Không thể có cái mẫu người thầy dốt nát, bê tha như tên Phòng, tên Viêt, tên Khoa, cô Thuận ấy được. Mình phải làm sáng tỏ chân lý bằng được!... À!... Hay là...

Lý bị o ép, vùi dập khổ quá! Nhưng cô giàu nghị lực, giàu ý chí, giàu tình thương yêu giai cấp, giàu tình thương học sinh. Mình không xứng đáng với Lý... Chưa chắc mình đã vượt được nếu mình ở hoàn cảnh Lý. Cứ nghiêm túc mà xét, mình không xứng đáng được Lý yêu. Bây giờ mình mới hiểu, tại sao những chàng kỹ sư, bác sĩ kia đều bị Lý từ chối khéo? Khó có trang nam nhi nào đứng ngang tầm vóc Lý... Việc mình có được Lý yêu hay không, không thành vấn đề. Hãy gác chuyện đó lại. Điều quan trọng trước mắt là phải lôi cổ mấy cái tên đại gian kia ra ánh sáng đã!...

Một người con gái đẹp cả về tâm hồn, cả về hình thức như thế, không thiếu gì kẻ thù, không thiếu gì sự ghen ghét, đố kỵ của người đời. Cụ Nguyễn Du đã có câu thơ "*Trời xanh quen thói má hồng đánh ghen*". Ai lấy được Lý, người ấy hạnh phúc, cha mẹ có dâu hiền. Bởi vì những người nào có cuộc sống vất vả từ nhỏ, sau này khi có cuộc sống tốt đẹp, họ mới biết giữ gìn hạnh phúc.

*

* *

- Quít quà! Quít quà!... Tờ ruých quých quít quà!...

Tiếng chim chích chòe lạnh lớt trên cây phượng ngoài sân trường, làm tăng thêm không khí hào hứng, phấn khởi của ngày Hội giảng long trọng.

Lý sốt ruột ngóng ra cửa văn phòng xem có thấy Khương bước vào không? Không! Lý nhìn đồng hồ. Còn mười một phút nữa... Lạ thật! Anh ấy đi biệt tích đâu một tuần nay? Mình hỏi thì bà Loan hiệu trưởng chỉ mỉm cười, đến là bực. Nhưng mà thôi, kệ anh ta, đi đâu thì đi, có liên quan gì đến mình mà mong?... Mình đã yêu anh ta đâu? ... Còn bảy phút nữa...

Hai tai Lý ù ù như xay lúa... Giáo viên vui đùa, động viên, chúc mừng Lý thành công giờ Hội giảng hôm nay... Tức thật! Trước đây, chẳng có ngày nào anh ta không có cơ để nói chuyện với mình. Lúc nào anh ta cũng tỏ vẻ quan tâm đến mình. Vậy mà nghe chuyện xong, anh ta lảng tránh liền một tuần. Tiếp theo, lại đi mất tích đâu một tuần nữa là hai. Hay là... anh ấy khinh mình, khi thấy mình có nhiều khó khăn, nhiều nỗi bất hạnh trong cuộc sống? ... Mình cứ tưởng... Mình đại quá! Ai lại thật thà, kể hết mọi chuyện cho anh ấy nghe kia chứ! Biết thế, mình chẳng kể có hơn không?... Ở đời thế đấy! Có những người, khi mình đã hiểu rõ về họ, thì mình chán ngấy. Không muốn tiếp xúc với họ nữa.

Mình chưa yêu anh ta. Nhưng anh ta theo đuổi mình, yêu mình, luôn luôn có tình cảm tốt đẹp đối với mình? Tự nhiên hăng đi như thế mới tức chứ! Mình nghĩ, cách thử thách tốt nhất là kể cuộc đời gian khổ của mình cho anh ấy nghe. Xem anh ấy bộc lộ quan điểm, tình cảm như thế nào? Qua đó, có thể hiểu nhân cách anh ấy... Nhưng mà thôi! Đã bảo không nghĩ nữa cơ mà! Đến giờ

lên lớp rồi!... Anh ta nghe xong chuyện, xa lánh mình này. Thế là đủ rồi! Chẳng cần khoản gì nữa. Đã yêu người ta đâu? Mong đợi làm gì? Trước mắt phải tập trung vào giờ Hội giảng này...

- Ta lên lớp các đồng chí! - Tiếng bà Loan hiệu trưởng cắt ngang dòng suy tư của Lý - Còn năm phút nữa, chúng ta lên trước để cô Lý ổn định lớp, giới thiệu là vừa.

Mọi người đứng lên, đi theo Lý vào lớp học.

Sau mấy lời giới thiệu ngắn gọn, trân trọng của Lý, giáo sinh đáp lại bằng một tràng vỗ tay.

Giờ học bắt đầu! Lớp học im phăng phắc... Giọng Lý đặt câu hỏi gợi mở đầu bài nghe ấm áp. Sau vài giây, một giáo sinh giơ tay... hai... ba... mười... hai mươi...

Cứ như thế, với phong cách dịu dàng và giọng nói ấm áp, Lý dẫn dắt giáo sinh suy nghĩ trả lời, xung phong lên làm bài tập nháp nhàng, cho đến khi kết thúc bài học.

Không khí dạy và học nhiệt thành, sôi nổi, cuốn hút sự theo dõi của các đại biểu. Tiếng trống điểm hết giờ. Mọi người nhìn nhau thán phục. Bất giác các đại biểu vỗ tay đồng loạt!...

Lý đứng trên bục giảng cảm động, đôi mắt rưng rưng!... Lý đã được đánh giá đúng mức khả năng và tâm huyết của nghề dạy học, với học sinh thân yêu!...

Ở cuộc họp ra, Lý đi thẳng về khu nhà ở của giáo viên. Lý nhìn sang phòng của Khuông, cửa vẫn khóa im ỉm. Thật chán!... Lý thờ dài! Sao mình lại buồn nhỉ? Trong khi, đáng lẽ mình rất vui mới phải. Giờ Hội giảng của mình thành công. Các đại biểu không tiếc lời ca ngợi mình có phương pháp giảng dạy mới lạ, thích thú. Thấy tung ra những câu hỏi gợi mở tư duy, óc sáng tạo của học sinh.

Phân mở rộng kiến thức ngoài sách vở tốt v.v... Họ còn nói những gì nữa, mình chẳng nhớ...

Lý ngả lưng xuống giường, mệt mỏi và buồn bực. Thế đấy, cứ đòi người ta kể, sẵn đón mải. Đến khi được nghe rồi thì lảng tránh. Mình biết ngay mà, không thể tin được con trai. Chẳng ai vác dùi đục đi hỏi vợ bao giờ. Nghe xong chuyện, thấy mình gian khổ quá, khó khăn quá, anh ta sợ. Anh ta không tỏ thái độ gì trước những sự bất công, phi lý ở đời, chẳng đáng mặt nam nhi một tí nào. Anh ta không đáng để mình... Hơi đâu mà nhớ làm gì...

- Cạch cạch!

Nghe tiếng gõ cửa khe khẽ, rụt rè, mắt Lý bừng sáng. Trong óc thoáng nghĩ: hay Khương đã về!...

- Em chào cô! - Một nữ giáo sinh bước vào - Em xin lỗi cô! Không thấy cô lên tiếng, em ngỡ cô đi ra ngoài. Em định để lá thư vào bàn cho cô. Cô có thư!

Lý reo lên:

- Cô có thư à? Cho cô xin! Ai gửi cho cô?...

Lý nhắm đọc: "Học sinh Phạm Minh Sơn, từ tuyến lửa. Kính gửi về cô giáo Trần Thị Lý, giáo viên trường Phạm Hồng Sơn..."

- Ôi!... Lá thư bay đi mấy nơi mới tới tay người nhận. Chũ nhòe nhoẹt, mờ nhạt.

Vết dán bỏ bực. Lý chỉ gỡ nhẹ, mép bì thư bong ra dễ dàng.

Lý đọc:

"Cô giáo Lý kính mến!

Em Sơn đây! Cô còn nhớ đứa học trò mất dạy của cô không? Trước hết, em xin lỗi cô về những lỗi lầm của em

đôi với cô, với cả thầy Phòng nữa. Em nói thế cô đừng thấy làm lạ? Tí nữa em sẽ nói để cô rõ.

Bây giờ em xin báo cáo với cô. Em đang ở giữa núi rừng Tây Nguyên. Đơn vị của em vừa được cấp trên khen thưởng một số chiến sĩ. Trong đó có em. Câu chuyện thật bất ngờ cô ạ. Hôm ấy em đi liên lạc từ đại đội lên trung đoàn. Chẳng may lúc trở về, em bị máy bay con cóc nó săn. Em hoảng quá! Chạy cuống cuống, nấp hết bụi cây này sang bụi cây kia... Thằng giặc lái thấy em sợ, nó khoái chỉ đuổi miết. Một lần, nó sà thấp quá. Em nhìn rõ thằng giặc nhe răng cười đắc thắng. Em sợ quá! Chĩa súng vào mặt nó bóp cò!... Máy bay trúng đạn bốc cháy. Đứng một lúc lâu, em vẫn chưa tin vào mắt mình. Sau em chợt nghĩ: Phải chuồn cho nhanh kẻo cái khác nó đến quân thì chết! Em vừa mới chạy được một đoạn đường. Em vấp ngay phải Đại đội trưởng đại đội bạn. Ông ấy chặn em lại, hỏi tên tuổi, hỏi đơn vị, rồi cảm ơn em. Chính chiếc máy bay kia nó đi tìm đơn vị ông ấy. Tại em chưa quen chiến trường Miền Nam, lớ ngớ quá, mới bị nó vớ được. Ông ấy cảm ơn em, khen em dũng cảm, bắn cháy máy bay giặc, cứu nguy cho đơn vị ông ấy. Còn em lại ngượng quá! Chắc ông ấy nhìn thấy hết sự hốt hoảng của em. Về đến đơn vị, em im thin thít, chẳng dám nói với ai. Nào ngờ, cả đơn vị họ biết, họ bàn tán nhao nhao lên. Đại đội trưởng gọi em lên hỏi chuyện. Em sợ bị phê bình là nhát gan. Nhưng nghe em kể xong, thủ trưởng bắt chặt tay em nói: "Tôi báo cáo lên cấp trên khen thưởng cậu. Những tân binh mới vào chiến trường, ai cũng có tinh thần dũng cảm như cậu, thì chỉ huy chúng tớ trăm trận đánh, trăm trận thắng!".

Cô ơi! Nói đến lòng dũng cảm, em nghĩ ngay đến cô. Chính cô mới là người xứng đáng nhận hai từ đó. Một mình

cô phải chiến đấu với biết bao nhiêu kẻ thù ở xung quanh, mà cô vẫn chiến thắng. Em tin như vậy. Mặc dù khi em đi bộ đội, em biết cô đang bị đình chỉ dạy học. Có lẽ cô ngạc nhiên với những lời khẳng định ấy của em phải không có? Cuộc sống bộ đội đã rèn em trưởng thành cô ạ. Nhân đây, em kể cho cô nghe câu chuyện của thủ trưởng em.

Thủ trưởng em nhận được thư của vợ ngoài Bắc gửi vào. Trong thư, vợ thủ trưởng kể hết nỗi nhà mẹ già con dốt, gia đình túng bấn. Nỗi khổ của xã viên bị quản trị tham ô, tư túi, xây nhà, xây sân. Cuối cùng vợ thủ trưởng em kết luận: “Anh có đánh giặc nhanh nhanh lên mà về xử tội mấy cái tên chủ nhiệm, ác bá ức hiếp quần chúng, ăn cướp của dân, sống phè phỡn trên lưng xã viên. Nếu không bà con nông dân bỏ ruộng hoang, chết đói mất thôi. Điếm ít, công thấp. Làm vất vả chả có ăn, thì ai làm làm gì?”. Còn biết bao nhiêu câu chuyện đau lòng ở hậu phương, đồng đội của em kể cô ạ. Em cũng đem chuyện của cô ra kể. Các chiến sĩ nghe xong, chập tay đen đét, gật gù: “Cô giáo mày tuyệt vời đấy! Vẫn giữ vững tinh thần chiến đấu của quân đội nhân dân!”, “Phải đấu tranh mạnh mẽ như thế mới thắng được!”, “Nhất định cô giáo mày thắng!”...

Bây giờ em nói tại sao em có lỗi với cả thầy Phòng nữa? Câu chuyện thầy Phòng bị một nhóm thanh niên choai choai hất xuống sông ấy. Cho đến nay, chắc vẫn là một điều bí ẩn phải không cô? Chính em là thủ phạm đấy! Chắc cô ngạc nhiên lắm? Khỏi phải nói, cô cũng thừa biết em là đứa láo lếu, mất dạy lúc ấy. Em được bố mẹ nuông chiều, gia đình em kinh tế dư dật. Chính điều kiện thuận

lợi ấy hại em. Em nghe bạn xấu rủ rê mua thuốc lá hút, uống trà chén như ông cụ. Cái tính ương dở ở tuổi mười bốn mười lăm của em, gặp được thầy Phòng cáo sớ huấn luyện, dẫn đến em gây tội lỗi với cô, với chính thầy Phòng. Em thành thật mong cô tha lỗi cho em. Giờ đây em ân hận lắm! Niềm ân hận thôi thúc em viết thư cho cô. Không phải em khoe thành tích của em đâu cô ạ. Thành tích của em chẳng là cái gì so với cuộc chiến tranh cứu nước vĩ đại này. Em đại dốt nghe thầy Phòng dựng đứng câu chuyện cô đánh em. Cuối cùng, bố mẹ em tốn kém với thầy Phòng, em vẫn thi trượt. Em tức quá, nghe mấy thằng bạn xui, trả thù thầy Phòng bằng cái trò xấu xa ấy. Sao lúc ấy em ngu thế? Mặc dù thầy Phòng không đủ tư cách làm thầy. Nhưng là học trò, em không được phép làm điều hỗn xược ấy... Cô ơi! Giờ đây em biết nghĩ thì quá muộn rồi! Chính lỗi lầm của em, góp phần tích cực, đẩy cô vào con đường khổ ải!...Em hối hận lắm cô ơi?... Cô tha thứ cho em đi cô! Cô ừ đi cô nhé! Em nghe tiếng cô ấm áp. Gương mặt cô dịu hiền, hiện trên trang giấy trắng em đang viết thư cho cô đây! Cô tha thứ cho em cô nhé!

Thư em viết dài quá rồi! Em xin phép cô tạm ngừng bút. Em kính chúc cô mạnh khỏe! Em mong thư cô nhiều lắm! Cô gửi thư cho em theo địa chỉ hòm thư sau đây!

Kính thư!

Học trò cũ của cô

Em: Phạm Minh Sơn

Hòm thư: 32.460.AN"

Những giọt nước mắt nóng ẩm lăn nhanh trên má Lý. Cô nữ sinh cũng xúc động không kém, đưa tay quạt ngang mắt!... Bất chợt, cô nữ sinh ôm chầm lấy Lý, kêu lên:

- Cô ơi! Cô thật là hạnh phúc! Sao cô có những học trò ngoan thế? Em ước sau này em ra dạy học, cũng dạy giỏi như cô, cũng có những học trò ngoan như học trò của cô.

- Em đã có ý nghĩ như thế, em sẽ thực hiện được.

- Nhưng em dạy học sinh bé quá, không như học sinh cấp hai nó nhón. Nó dễ tiếp thu hơn, tình cảm hơn.

Cô Lý cười, lắc đầu:

- Không đâu! Học sinh càng bé càng dễ bảo.

Có lần cô đến nhà một chị bạn, cô với chị bạn ngồi nói chuyện với nhau. Còn chồng chị ấy hướng dẫn con học lớp hai. Chẳng biết bố bảo con thế nào mà con bé cứ nói: “Ừ phải! Bố nói ừ phải! Cô giáo bảo con làm thế này cơ! Ừ nghe bố đâu! Chồng chị ấy gọi cô:

- Cô giáo Lý ơi! Cô làm trọng tài hộ tôi xem ai đúng nào?

Cô lại xem, quả là con bé nó đúng. Bố cháu không biết lối học mới bây giờ, dạy con học theo kiểu cũ ngày xưa. Nhưng anh ấy vẫn bực dọc nói:

- Tôi thấy có nhiều vấn đề cải cách giáo dục, chẳng cải tiến được gì mà cải lùi đấy cô giáo Lý ạ!...

- Thưa cô... bác ấy nói có phần đúng cô ạ.

- Tất nhiên, những cái mới chưa hẳn đã hoàn chỉnh không có vết lõm.

Tuy nhiên dạy học sinh nhỏ lại có cái khó riêng. Cái khó ở đây, không phải là các em không biết tiếp thu lời dạy của người lớn. Mấu chốt là người lớn có dạy đúng cho các em không? Đối với lớp càng thấp, lại cần thầy có trình độ cao, hiểu biết rộng, thì mới vẽ vào tâm hồn trong sáng, ngây thơ của các em những bức tranh đúng màu sắc và đẹp đẽ.

Chính cháu bé gái ấy, một hôm đi học về khoe với mẹ:

- Mẹ ơi! Hôm nay lớp con có cô giáo mới về dạy thay cô giáo Dân của con. Cô giáo trẻ lắm nhá! Rất chi là diện. Chiếc áo cô mặc là trắng nếp. Cái quần cũng li cứng cựa. Cô đi đôi guốc cao gót thế này này. Cô xách cái cặp bước vào lớp rất chi là oai! - Cháu cầm cái cặp, bắt chước dáng đi của cô giáo - Chúng con đứng lên chào! Cô gật đầu, chào lại chúng con: “Cô chào các em!”. Chẳng như cô giáo Dân của con đâu! Trống vào học rồi cô mới chạy vào lớp. Cái quần lụa nhàu nát, ống cao ống thấp. Trên xe của cô đeo bị, túi linh tinh như bà đồng nát. Chúng con đứng lên chào, cô vừa đi vừa vẩy vẩy tay. Cái đầu gật lia lịa: “Ngồi xuống! Ngồi xuống!”. Chẳng lịch sự như cô giáo mới của con đâu. Cô Dân còn mãi đi buôn mà!...

Đấy! Em xem, trẻ con nó tinh lắm chứ! Những cử chỉ của người lớn không thể đánh lừa được đôi mắt trẻ thơ!

Bà hiệu trưởng Loan bước vào phòng:

- Chào hai cô!

Cô nữ sinh đứng lên rút lui:

- Em xin phép hai cô em về ạ!

Bà Loan hỏi:

- Thế nào cô Lý? Hội giảng hôm nay thành công tốt đẹp! Sao trông cô không được vui lắm thì phải?

Lý cười gượng trả lời:

- Em rất vui cô ạ! Tại mấy hôm nay em tập trung vào soạn giáo án Hội giảng. Em thức khuya quá! Em hơi mệt cô ạ!

- Ồ!... Mệt thật! Tôi về đây! Sắp tối rồi. Cô đi ăn cơm rồi đi nghỉ sớm cho lại sức.

Khuơng về đến trường lúc mười hai giờ đêm. Yên tĩnh quá! Toàn trường ngủ dưới ánh trăng vàng tràn đầy trên mái nhà, chan hòa khắp lối đi. Vườn hoa ở sân trường đầy ánh trăng, lung linh vậy gió...

Khuơng dắt xe đạp đi thong thả, ngược nhìn lên bầu trời sao lấp lánh!...

Về đến phòng mình, Khuơng dựa xe vào cửa, bước chậm chậm đến dây nhà Lý ở. Được nửa đường, Khuơng quay lại. Đứng ngẫm nghĩ một lát, Khuơng lại bước đi... Khuơng cứ trở đi trở về như thế đến mấy lượt. Cuối cùng, Khuơng khê khàng mở khóa cửa phòng châm đèn, lấy quần áo đi ra bến sông.

Sau mấy ngày đi đường vất vả, mệt nhọc, nay mới lại được tắm trong dòng nước xanh mát quen thuộc. Khuơng sung sướng ngụp lặn, vùng vẫy. Bóng trăng bị sóng đánh vỡ ra thành những mảnh nhỏ nháy thia lia trên mặt nước...

Một lúc lâu sau Khuơng mới lên bờ. Anh còn tiếc rẻ, đứng nhìn mặt nước sóng sánh ánh trăng. Gió mát rượi, xoa lên làn da đã được tắm sạch bụi đường trường, làm cho người khoan khoái, dễ chịu...

Khuơng ngả lưng xuống giường... Mới được một phút, Khuơng nhòe dậy rót cốc nước đầy tràn uống ừng ực!... Khuơng đi ra cửa, nhìn về phía phòng ở của Lý. Một lát sau, Khuơng vào nằm ngủ. Nhưng ruột gan như có lửa đốt, Khuơng bật dậy, mặc quần áo chỉnh tề, bước nhanh về phòng Lý, Khuơng đứng bần khoản mãi trước căn phòng Lý ở, không dám gõ vào cánh cửa im lặng ấy. Khuơng cứ đi ra đi vào như người mất hồn. Chợt trong óc Khuơng lóe lên tia chớp! Anh đi nhanh ra phía sau của

dãy nhà. Ánh mắt anh bừng sáng khi nhìn thấy cánh cửa sổ phòng Lý ở mở toang!...

Khương rón rén đến gần. Anh giật mình sững lại!

Lý nằm ngủ trên chiếc giường không buông màn, kê sát cửa sổ. Ánh trăng soi sáng cả căn phòng.

Lý mặc bộ đồ lót bằng lụa màu hồng mỏng tang, nằm nghiêng về phía trái. Hai má Lý hồng hồng như đánh phấn, đôi môi đỏ mọng như quả chín. Gương mặt Lý ngủ, trông dịu hiền như thiên thần. Chiếc áo cổ vuông rộng, viền đăng-ten, để lộ ra cái cổ tròn tròn trắng nõn. Hai vòm ngực căng đầy, phập phồng theo nhịp đập đều đều của con tim!... Chiếc quần chun ống, bó tròn lấy cặp đùi tinh khiết, mịn màng...

Khương ngây ngất, đứng như bị chôn chân dưới đất, ngấm bực tranh thiên nhiên tuyệt vời ấy! Không một họa sĩ nào có thể tả nổi vẻ đẹp trinh trắng, thơm tho của người con gái ngủ dưới ánh trăng này.

Cái đẹp hoàn mỹ trên cơ thể của Lý gợi cảm, làm cho trăng mười sáu bâng hoàng, chao đảo, chung chiêng như chiếc nôi ru Lý ngủ.

Tiếng sáo trong veo của anh thương binh hồng mắt ở bên kia sông réo rắt nâng tâm hồn Khương bay bay lên!...

XVI

Mới năm giờ sáng, bà Lợi đã bung vào phòng Lý một xoong cháo đậu xanh bốc hơi thơm phức. Bà gọi từ ngoài cửa:

- Cô Lý đã dậy chưa?

- Dạ! Cháu chỉ đợi giờ xuất phát thôi ạ - Lý đứng trước gương ngắm nghía cái áo, trả lời.

- Trời! Cô Lý hôm nay diện quá! Thế là phải. Đi dự Đại hội những người tiên tiến của tỉnh cơ mà! Sao hôm Hội giảng, có nhiều khách, cô không mặc cái áo đẹp này?

Lý cười giòn tan:

- Thưa bu, con mới thêu xong đấy ạ! Tuần trước, nhận được công văn của tỉnh báo về, đích danh con với cô Bình được đi dự Đại hội, con mới thêu vội hai cái áo. Bu xem đây này! - Lý lôi trong cặp ra chiếc áo màu mỡ gà, thêu hoa rất trang nhã - Cái áo này nữa! Đẹp không bu?

Bà Lợi cầm chiếc áo ngắm nghía, xuýt xoa:

- Đẹp! Đẹp thật! Là cô giáo, không mặc mẫu mực cho các em noi theo thì hỏng!

Bình mang thai to tướng, tay cắp cặp bước vào:

- Chị Lý chuẩn bị xong chưa? Ôi bu Lợi! Bu nấu cháo ăn sáng cho chúng con đấy à? Đúng là bu của chúng con. Bu chu đáo quá!

Bà Lợi vừa múc cháo ra bát, thì Khương và một nữ giáo viên đi vào.

Bà Lợi nói:

- May quá! Hai tài xế vào đây ăn cháo nhân thể!

Mọi người ăn cháo, cười đùa vui vẻ.

Đến lúc lên đường, loanh quanh thế nào, Hạnh đeo Bình đi trước. Còn trật lại Lý và Khương. Lý gọi:

- Hạnh ơi!... Dừng lại! Để anh Khương đeo Bình!...

Hạnh đạp xe đi vùn vụt, giả vờ không nghe thấy tiếng Lý. Lý vùng vằng không chịu ngồi xe của Khương. Nhưng Hạnh đeo Bình đi xa quá rồi. Không còn cách nào khác, Lý đành hậm hực ngồi lên sau xe Khương. Nét mặt Khương rạng rỡ của người chiến thắng!...

- Lý giận anh lâu thế? Anh xin lỗi!...

Im lặng.

- Lý có biết ruột gan anh thế nào sau khi anh nghe Lý kể chuyện không?... Lý có biết tháng trước anh đi vắng một tuần để làm gì không?

Nghe Khương hỏi, cơn giận của Lý bùng lên trong lòng. Con trai họ thế đấy! Họ chỉ vờ vịn xin lỗi, xin lỗi làm lành. Ai còn lạ gì nữa? Họ nắm được tâm lý phụ nữ hay thương người! Mình chẳng tin. Tháng trước đi đâu về, trông gầy, đen hắc đi, nghĩ thương thương. Nhưng tức không chịu được, chẳng muốn tiếp chuyện. Hôm nay lợi dụng đeo ra bên xe để bắt chuyện đây! Mưu mẹo thật!...

- Sao Lý không trả lời anh nhỉ? Vô lý quá! Anh chẳng có tội gì. Hôm mới về anh đã phải xin lỗi em, còn chưa đủ hay sao? Em tránh anh hơn tháng nay chẳng là hình phạt quá nặng đối với anh đó sao? Anh rất muốn báo một tin hệ trọng đối với em.

Lý giật mình, mắt bùng sáng. Trong óc Lý thoáng hiện câu hỏi... Nhưng Lý ghìm được.

Khương quay lại nhìn Lý, cười hóm hỉnh:

- Hôm nọ, anh về trường Phạm Hồng Sơn của em ngày xưa. Anh gặp...

- Anh gặp tên Đông, tên Phòng à? - Lý hỏi.

- Anh không gặp họ. Anh chỉ gặp chị Sửu. Chị ấy mừng lắm! Chị ấy gửi lời hỏi thăm em.

Lý kéo tay Khương giục:

- Anh kể đi! Thế sao anh không nói cho em ngay từ đầu? Chị Sửu có khỏe không? Còn...

Mặt Khương tỉnh khô:

- Anh chẳng kể nữa. Ngay từ hôm anh về, một chết đi được. Anh vẫn muốn đến kể chuyện cho em biết. Em không thèm nghe, còn đuổi anh thì thôi! Anh không kể nữa.

- Em không giận anh nữa đâu. Anh kể đi! Đến bến xe rồi kìa!...

- Tới bến xe, thì anh về cho em đi chứ sao!

- Ú! Ghét anh Khương thế!...

Bến ô tô thời chiến trông lèo tèo, xơ xác. Rải rác vài quán nước, núp dưới bóng cây lúp xúp. Trên cái chõng tre, trơ trỗng mấy chiếc cốc thủy tinh đầy bột. Một lọ vừng quá nửa lọ phía dưới là vôi bột, trước cửa quán nước xung quanh bến xe, dày đặc những hố cá nhân bằng ống xi măng có nắp. Chiếc ô tô trở khách, ngụy trang bằng cành cây đã khô quắt lá, đậu dưới gốc cây đa lớn. Hành khách xếp thành hai hàng dọc theo chiếc ô tô mua vé. Mặc dù tháng một vừa qua, bác Lê Đức Thọ đã ký kết hiệp định đình chiến với Kít-xin-gơ ở Hội nghị Pa-ri về Việt Nam. Nhưng nhân dân ta vẫn đề cao cảnh giác.

Khương dừng xe trước mặt Bình đang chờ Hạnh xếp hàng mua vé.

Lý rủ Bình:

- Ta vào quán uống nước đi Bình!

- Anh Khương, chị Lý vào đi. Em không khát. Anh với chị đi nhanh lên! Kéo tí nữa xe chạy, không kịp uống.

Khương bảo Lý:

- Lý ngồi lên xe, anh đèo đi cho nhanh!

Biết Lý sốt ruột muốn nghe chuyện, Khương càng thêm. Anh nhấp chậm rãi từng ngụm nước chè xanh thơm mát cho đến hết cốc nước. Khương lấy khăn mùi soa lau mặt. Anh liếc nhìn, Lý kiên nhẫn chờ đợi... Đủ rồi, Khương vào đề:

- Nghe xong chuyện em, anh điên lên!... Anh định bàn với em phương pháp đấu tranh đến thắng lợi mới thôi! Tính đi tính lại mãi, anh quyết định anh trở về trường em dạy cũ, dò xét xem mấy tay vô lại kia, hiện nay ra sao? Sau đó mới vạch kế hoạch đấu tranh em ạ. Nhưng... một điều bất ngờ, ngoài sự mong muốn của chúng ta. Bọn chúng bị bắt hết rồi!

Lý tròn mắt ngạc nhiên:

- Anh nói sao? Bọn chúng bị bắt vì lý do gì?

- Bọn chúng bị bắt vì tội tham ô năm vạn thép giấy và tội bán bằng cho những đứa học dốt đi nước ngoài em ạ. Nhưng tai mắt nhân dân phát hiện ra.

Niềm vui đột ngột làm tim Lý đập dồn. Tay Lý cầm cốc nước run run... Lý đặt cốc nước xuống chõng nghĩ bụng: ác giả ác báo.

Khương nói tiếp:

- Chúng bị bắt, sắp đưa ra tòa xử. Anh về chậm vì còn phải viết tội trạng của chúng, gửi bổ sung đến tòa án Lý ạ. Tay Đông về hưu rồi!

Cảm động trước việc làm của Khương, Lý ngắm anh như một người lạ!...

- Lý ơi!... Hành khách lên xe cả rồi! Vé đây, đi mau lên! - Hạnh chạy đến đưa vé cho Lý.

- Chết! Mãi nói chuyện quên mất!...

Hai người chạy đến chiếc ô tô đang nổ máy. Anh tài xế thò đầu ra gắt:

- Nhanh nhanh lên! Thời chiến mà yêu đương lể mể!...

Hành khách cười rộ lên vui vẻ. Lý bước lên xe còn dặn với:

- Đại hội xong, em chưa về ngay đâu! Em còn đi thăm bạn bè!...

Khương, Hạnh đứng vẫy tay tiễn đưa chiếc xe chở Lý, Bình, đi dự Đại hội những người tiên tiến!

Khi đạp xe trở về. Hạnh hỏi Khương:

- Anh Khương tài thật! Anh nói chuyện gì mà làm chị Lý xúc động ghê thế? Anh lay động được trái tim đá ấy, em phục đấy!

Khương không trả lời vào câu hỏi của Hạnh, anh hỏi lại:

- Thế Hạnh cho rằng Lý có trái tim đá thật hay sao? Căn cứ vào đâu Hạnh kết luận như vậy?

- Anh thừa biết những chàng trai đã phải khóc như mưa trước mặt Lý đó sao? Lý có rủ lòng thương cho một ai đâu? Con gái, ai chả có tính dễ xúc động, hay thương người? Đằng này, Lý không hề thương xót những giọt nước mắt của các chàng trai đến tởm. Không phải là tim đá thì tim gì?

- Trái tim bằng thối hẳn hoi!... Hạnh chưa hiểu hết tâm hồn cao đẹp và tình thương người vô cùng của Lý đâu.

Nhưng mà thôi gác chuyện đó lại. Ta hãy trở về những giọt nước mắt của các chàng trai trước tình yêu! Nói đúng hơn, là đi van xin tình yêu!

- Ồ! ...

Khương xác nhận:

- Đúng thế đây cô Hạnh ạ. Nước mắt tỏ tình của con trai đối với con gái, chẳng qua là nước mắt cá sấu mà thôi. Cô có người yêu chưa?

- Dạ, em...

- Cô nên nhớ rằng, người con trai nào đến với cô bằng những lời ngon ngọt nhất, tha thiết nhất thì chỉ là một tình yêu giả dối. Con gái các cô hay nhẹ dạ thương người, nên thường bị mắc lừa!

- Thật thế ư anh Khương?

Khương gật đầu. Hai người gặp bà Loan ở ngoài cổng trường. Bà hỏi:

- Các cô ấy đi được xe chưa các cậu?

- Đi rồi ạ!

- Hai giờ chiều Khương đến phòng làm việc, mình trao đổi công tác một chút nhé!

Chiều tối, ăn cơm xong, Khương đi ra đi vào như quên một việc gì định làm trong ngày mà không nhớ ra. Luẩn quẩn mãi, cuối cùng Khương vác cây đàn ghita ra bên sông ngồi hát nghêu ngao một mình. Chán rồi, anh lên cầu xem thuyền chài quảng lưới. Chẳng mấy chốc cũng chán nốt. Khương lững thững vác đàn quay về.

Sao lòng mình băng khuâng thế này?... Mới vắng Lý một ngày ở trường, mình thấy trống trải quá! Còn bốn ngày nữa Lý mới về... Chưa chắc Lý đã về ngay. Hình như Lý nói còn

ở lại chơi phố, thăm bạn bè... Mình đại quá! Lại nói chuyện bọn tham ô móc ngoặc vào lúc Lý về phố nhỉ? Thế nào Lý chả dò la hết mọi chuyện rồi mới về cho mà xem! Lâu quá! Khương thở dài bước vào trong nhà. Khương quét diêm châm đèn. Ngọn lửa nổ xoè, soi rõ khuôn mặt râu rĩ... Khương pha trà. Một mình ngồi thưởng thức từng ngụm nước chè ướp hương sen thơm thơm. Khương gật gù xác nhận: Lý có tài chinh phục người khác bằng sự dịu dàng, thân mật, đứng đắn mà không kiểu cách...

Tình yêu đến với Khương như một làn hương sen thoang thoảng mà ngọt ngào, dịu dịu mà hấp dẫn, như mờ, như tỏ, như gần, như xa, ngây ngất, say sưa, dễ chịu... Như sức nhớ ra điều gì, gương mặt Khương rạng rỡ hẳn lên! Khương đứng dậy sửa soạn giá vẽ, thuốc màu...

Hai ngày liền, Khương chăm chú vào bức hoạ của mình. Sợ có ai biết, Khương đóng cửa vào để vẽ. Người Khương đắm mê hội, nhưng nét mặt anh vui tươi. Mỗi lần có ai hỏi gì, Khương nói chờ đã, tay vợ vội mảnh vải phủ lên bức vẽ, rồi mới ra mở cửa.

Sang chiều ngày thứ ba, thì bức vẽ Lý nằm ngủ dưới ánh trăng đã xong, Khương căng bức hoạ trên khung, đóng đánh công cộc!...

Lý xuất hiện bất ngờ, làm Khương giật nảy mình.

- Anh Khương! Em gõ không thấy anh mở cửa. Cánh cửa lại khép hờ. Anh lục cục làm gì đấy?

Khương đứng dậy ngây người nhìn Lý. Còn Lý nhìn chăm chăm vào bức vẽ. Cô kêu lên:

- Anh Khương vẽ ai đẹp thế? - Lý đến gần ngắm nghía. Sau Lý ngượng ngịu nhận ra người con gái trong bức hoạ ấy chính là mình. Cô giẫy nảy:

- Chán anh Khương lắm! Ai bảo anh về?

Khương đưa cốc nước cho Lý:

- Trái tim bảo anh về!

Người Khương toát mồ hôi nhễ nhại, nhưng anh lại cầm quạt quạt cho Lý.

- Thế nào? Đại hội có vui không? Sao em về sớm thế? Anh cứ tưởng còn lâu em mới về kia đấy!

- Anh không thích em về sớm à? Đại hội vui, cũng không bằng chuyện tay Phòng bị bắt! Quà Đại hội đấy! Hai chiếc khăn tắm. Anh một, em tặng bu Lợi một. Thôi, em về đã. Tối ra đầm sen hóng mát, em kể cho mà nghe...

Mặt trời vừa lặn xuống, trăng non từ từ lên. Bầu trời xanh bao la, chấm chấm các vì sao...

Lý cất tiếng hát:

"Việt Nam trên đường chúng ta đi, nghe gió thổi vang xa, vọng tới chân trời..."

Giọng hát của Lý thiết tha, dạt dào tình yêu quê hương, hoà quyện vào hương sen dưới đầm, vút lên không trung bao la. Gió từ cánh đồng thổi tung làn tóc mềm mại của Lý. Khương ngồi dưới thảm cỏ non xanh, đệm đàn ghi ta cho Lý hát. Anh say sưa ngắm vẻ đẹp dịu dàng của Lý, tâm hồn tràn ngập niềm vui sướng!...

Hát xong Lý ngồi xuống bên Khương tươi cười nói:

- Đến lượt anh hát đi!

Khương kéo tay Lý đứng lên:

- Em hát với anh! Bài... bài gì nhỉ?... "*Trường Sơn ơi, trên đường ta qua, không một dấu chân người. Có chú nai vàng nghiêng đôi tai ngơ ngác. Dừng lưng dèo, nghe suối hát. Ngắt một đóa hoa rừng cài lên mũ ta đi!*"...

Hai người ngồi xuống cỏ, im lặng nhìn ra đầm sen.
Khương bỗng nhồm dậy:

- Anh hái cho em bông sen!...

- Một bông thôi! Em nói một thôi! Để cho nó đẹp!

Khương trở lại với búp sen trên tay. Anh trao cho Lý:

Em tôi như búp sen này

Gần bùn mà chẳng hôi tanh mùi bùn.

Lý cười giòn tanh tách:

- Trời ơi! Thơ gì mà ngang phê phê thế?...

Khương gỡ đầu đánh trống lảng:

- À! Lý kể chuyện đi Đại hội đi! Em lên đọc tham luận thế nào?

- Ừ em kể bọn tay Phòng bị bắt cho mà nghe! Buồn cười lắm!

- Thôi! Không cần nghe chuyện những tên sắp bị dẫn ra trước vành móng ngựa ấy làm gì!...

Gương mặt Lý trở nên đăm chiêu.

- Chưa chắc chúng đã phải ra tòa đâu!

- Em nói sao?

- Bọn chúng có ô đủ màu sắc, lại có cả lọng nữa. Mang tiếng chúng bị tù mà toàn người đi xe vôn-ga đến thăm, đến tiếp tế. Bọn chúng vẫn sống như ông hoàng ấy.

Tức thật!

- Lý ơi... ơ... ơi!...

Tiếng Hạnh gọi từ xa, Khương, Lý cùng quay lại.
Hạnh hốt hải chạy đến, nói trong hơi thở:

- Về!... Về đưa Bình đi... Bình trở dạ đẻ!

Chiếc tàu thủy tắt máy từ từ vào bến. Hành khách nhốn nháo chuẩn bị hành lý xuống bến.

Anh công nhân thủy thủ ngáng giữa lối đi, quát tháo âm ỉ:

- Các bà tránh ra cho tôi bắc cầu nào! Chưa chi đã chen nhau rồi cả lên.

Vất vả lắm anh thủy thủ mới lôi được tấm ván gỗ bắc cầu từ lan can ra.

Hành khách chen lấn, xô đẩy tranh nhau xuống bến. Khương và Lý lùi dần, nhường cho mọi người lên trước. Họ là hành khách cuối cùng rời khỏi con tàu.

Một tay Lý xách túi lưới nhỏ, tay kia khiêng túi du lịch với Khương. Họ đi trên con đê cao gió lộng!

Lý hỏi Khương:

- Sắp về đến nhà chưa?

- Còn xa...

- Nghỉ một tí đã! A! Đằng kia nhiều hoa hướng dương quá!

Lý buông túi du lịch cho Khương, chạy đi trước hái hoa.

Cầm nắm hoa trên tay, Lý ngồi xuống vạt cỏ thích thú ngắm nhìn dòng sông Hồng mùa lũ, chỗ phù sa về đồng bằng. Những bè luồng nửa xuôi dòng trôi băng băng...

- Quê anh đẹp quá! Nhiều hoa hướng về mặt trời!

- Quê anh giàu cảnh đẹp, nhưng nhà anh nghèo lắm!

Lý lườm Khương:

- Em xem kìa!... Những dòng xoáy nhiều chưa!...

- Chỉ nhìn nó em cũng chóng mặt! - Lý ném bông hoa xuống, dòng xoáy cuốn mất hút - Eo ơi! Dòng xoáy mạnh chưa? Trong chớp mắt nó nhấn chìm bông hoa!

- Bông hoa đã ăn thua gì? Những con thuyền to đến đâu, gặp dòng xoáy siết, không vững tay lái, cũng bị nó nhấn chìm em ạ. Nói chung, cái gì đã rơi vào dòng xoáy, đều bị nó cuốn hút xuống tận đáy!

- Anh nói cứ như một nhà văn ấy! - Lý đưa chùm vải cho Khương - Anh ăn đi cho ngọt giọng, hãy nói tiếp này!

Khương cười, bóc vải ăn ngon lành.

- Em có biết tại sao có dòng xoáy không?

- Em có phải là nhà thủy văn đâu mà biết được?

- Thế nhờ học sinh có hỏi, cô giáo giải thích thế nào?

- Em dạy toán cơ mà!... À! Cũng cần thật! Làm cô giáo phải hiểu biết rộng, còn chỉ dẫn cho học sinh. Anh giải thích cho em đi!

- Em phải mất gì chứ?

- Mất chùm vải.

Khương giữ tay Lý lại.

- Thôi, mang về cho trẻ con - Khương nhìn vào túi ngực nhiên - Ô, sao em mua giầu vỏ làm gì?

Lý cười giòn:

- Anh ngốc ơi!... Thông minh thế mà cũng có lúc ngốc!

- Ngốc gì? Anh không hiểu em mua giầu vỏ làm gì đấy?

- Em hỏi anh nhé! Mẹ anh có ăn trầu thuốc không?

Khương ngó người xác nhận:

- Có! Mẹ anh ăn trầu thuốc! Em... Em tâm lý quá! Nhưng, sao em biết mẹ anh ăn trầu thuốc mà mua?

- Lại hỏi gốc nữa rồi! Các cụ ở nông thôn hay nghiện trâu. Em nghĩ, cứ mua về, nếu mẹ anh không ăn trâu thì biếu bà con, họ hàng làng xóm. Chẳng ế mà lo! Trâu vỗ ở thành phố, ngon hơn trâu vỗ ở nông thôn.

Khuơng cảm động, nâng bàn tay Lý lép hôn, Lý rút tay lại:

- Anh giải thích dòng nước xoáy đi!

Khuơng nói sôi nổi:

- Thế này nhé!... Chắc em nghĩ lòng sông phẳng lặng chứ gì? Không đâu! Con sông nào, trong lòng của nó cũng có nhiều hố sâu, vũng nông, nhiều hang hốc... Bình thường về mùa nước cạn, chảy chậm thì không sao. Nhưng mùa mưa to bão lớn, nước lũ tràn về chảy siết, vấp phải hố, vũng... Tức thì tạo nên dòng xoáy, tít từ chỗ ấy. Hố càng sâu, lực cuốn hút càng mạnh. Ai rơi xuống dòng xoáy ấy, không biết lặn giỏi, vượt ra khỏi vòng cuốn, mới ngoi lên mặt nước, chỉ có chết!...

Hai người im lặng. Mỗi người theo đuổi một ý nghĩ.

Lý thả tâm hồn theo dòng sông cuộn cuộn chảy, thuyền bè trôi xuôi. Cảnh trời nước mênh mông...

Còn Khuơng, lòng dạt dào hạnh phúc, mền phục, tự hào về người anh yêu!

- Đi thôi anh! - Lý đứng dậy.

Một đàn cò trắng bay thành hàng dài, trông như dải lụa trắng uốn lượn trên nền mây hồng nhạt. Chúng vội vã bay về chân trời phía đông. Mặt trời đã lặn vào lớp mây trắng xốp như bông ở phía tây.

TRẦN THỊ NHẬT TÂN

Nhà sáng tác hồ Đại Lải, hè năm 1986

Phần 2

I

Hai vợ chồng Khương thu dọn đồ đạc, gói cẩn thận những thứ mang đi đường.

Cuộc họp hội đồng trường sư phạm mẫu giáo tỉnh kết thúc trong tâm trạng nửa buồn, nửa vui. Vui vì cả trường đi nghỉ mát Nha Trang, buồn vì cảnh sẻ ghé tan đàn. Trường giải thể, phải chia tay cái tổ ấm do hiệu trưởng Loan lãnh đạo. Mọi người ở đây đoàn kết, thường yêu nhau, quyết lòng đào tạo ra các lớp người thầy có đủ phẩm cách và năng lực để dạy dỗ các cháu mầm non. Tuy nhiên cũng có cuộc họp chỉ bộ, cuộc họp hội đồng diễn ra vô cùng gay gắt, đấu tranh với đảng viên nào, giáo viên nào đi chệch hướng trong khối đoàn kết chặt chẽ của nhà trường. Cuộc họp hôm nay cũng không hoàn toàn êm thấm. Hơn sáu chục người nhất trí đi nghỉ mát Nha Trang. Chỉ có mỗi bà Dung hiệu phó và hai giáo viên không đồng ý. Họ biện luận hùng hồn, quay chóng mặt cả một tập thể lớn. Mấy tháng trước nghe tin giải thể trường, ba người sốt sắng nhận việc bán những thành quả lao động của giáo viên như: vôi, gạch nung, mấy trăm cây gỗ xoan được hạ xuống cho hàng cây non tơ lớn lên. Họ đem tiền chơi "Hụi", cho vay nợ lãi, phải chờ đến tháng đến kỳ mới lấy được. Chẳng may dính vào cái ống vớ nợ thì thật rủi. Họ cứ đòi chia tiền và tìm mọi lý lẽ chống đối việc đi nghỉ mát của tập thể...

Lý vừa thu xếp đồ đạc vừa ôn lại những kỷ niệm đã qua. Từ những ngày đầu Lý về làm cấp dưỡng, đến khi được trở lại làm cô giáo, được kết nạp vào Đảng. Khương là người đồng chí, người chồng thương yêu, tin cậy. Ôi thời gian đi nhanh thật, cu Thắng đã lên chín, bé Hồng lên hai. Mẹ chồng quy tiên đã gần tròn ba năm. Minh ước ao mẹ chồng sống lâu để phụng dưỡng mà chẳng được. Vậy mà có nàng dâu mong cho mẹ chồng chết đi. Một tờ báo đăng tin ở tỉnh nọ, có hai vợ chồng là bác sĩ hắt hủi mẹ già. Họ đẩy dọa mãi bà cụ không chết. Hai vợ chồng bàn nhau bóp cổ mẹ. Ôi!... Cái loại con như thế...

- Mẹ! Mẹ!... Thắng ở đâu chạy về gọi mẹ, làm cắt ngang dòng suy tư của Lý. - Mẹ dọn nhà đi đâu đấy?

Lý trêu con:

- Đi về nhà bác Cường.

Thắng reo lên vui sướng:

- A! Hay quá! Con được gặp bạn Phú, bạn Dương, bạn Cách. Con ra đầm sen câu cá cò với các bạn. - Thắng chạy đến bá cổ Khương:

- Bố ơi bố cùng đi với con với mẹ không bỏ?

Khương gạt đầu:

- Cả nhà ta đi nghỉ mát Nha Trang.

Thắng ngó ra:

- Thế không phải về quê bà hủ mẹ? Mẹ ơi, có phải “Biển Nha Trang nước xanh thăm thẳm. Xa xa là hòn Yến mờ mờ lặn trong trời biển một màu”...

Lý bật cười:

- Chà! Cậu học trò lớp bốn có trí nhớ bài học lớp ba tốt quá! Đáng được thưởng cho đi nghỉ mát Nha Trang. Nhưng con phải ở nhà trông em để bố mẹ thu dọn đồ đạc.

Thắng nhảy cẫng lên vui sướng, lăn quả bóng vào gần bàn, bế thốc bé Hồng đi ra cửa, miệng đọc:

- Biển Nha Trang nước xanh thăm thăm...

*
* *

Con tàu Thống Nhất đậu ga Nha Trang đúng lúc bình minh.

Đoàn giáo viên trường sư phạm mẫu giáo vội vã xuống ga, chờ thuê xe đi về khách sạn. Khương nắm tay con đi lại trên sân ga. Chợt có tiếng gọi hồ hởi của ai đó.

- Khương!... Khương!...

Một người đàn ông vạm vỡ, nước da nhuộm màu gió biển ôm chầm lấy Khương.

- Cậu bắt ngờ lắm hả? Không nghĩ bọn mình ra đón hả? Nhận được thư cậu nói trường cậu đi tham quan Nha Trang - Khánh Hòa, mình bàn với thư ký công đoàn nhà trường tổ chức đón trường cậu. Chứ các cậu đi thuê khách sạn tốn kém lắm. Nào, ta lên xe!

Khương giới thiệu với hiệu trưởng Loan:

- Xin giới thiệu với hiệu trưởng đây là đồng chí Trần Văn Hiệp, hiệu trưởng trường đại học Thủy sản Khánh Hòa, trung đội trưởng của em ngày chống Mỹ, có nhã ý mời trường ta đến nghỉ tại trường đại học.

Hiệu trưởng Loan nắm tay Hiệp:

- Cảm ơn đồng chí. Được các đồng chí giúp đỡ thì còn gì bằng.

Khi mọi người ngồi yên trên xe, anh lái xe nói với Hiệp:

- Thầy hiệu trưởng ơi, em cho xe đi một vòng đường Trần Phú để các thầy cô giáo ngắm cảnh buổi sáng bờ biển Nha Trang nhé!

- Trời!... - Hiệp kêu lên. - Sao hôm nay cậu thông minh đột xuất thế nhỉ?

Cảnh Nha Trang ban mai tấp nập đông vui. Già trẻ gái trai từ khắp các ngã đường đổ về bờ biển tập thể dục, hít thở không khí trong lành, hoặc vùng vẫy cùng sóng biển...

Khi xe ô tô đến đầu đường Trần Phú, mọi người reo lên:

- Biển!

- Ôi biển!

- Nước xanh thăm thẳm!...

Dọc bờ biển người đông nghịt. Chỗ này đá bóng, chơi cầu. Chỗ kia người chạy, người tập thể dục. Dưới nước người đang tắm nô đùa...

Sau khi đi một vòng thành phố Nha Trang, anh lái xe đưa đoàn khách về trường Đại học Thủy sản. Các cô giáo, các em nữ sinh tươi đẹp trong bộ áo dài dân tộc ra đón đoàn giáo viên ở miền Bắc vào. Không khí đón tiếp thật nồng nhiệt, thắm tình Bắc Nam. Bữa cơm trưa hôm ấy vui và ngon. Các món ăn hải sản do trường đại học đánh bắt ngoài khơi.

Chiều hôm ấy đoàn khách đến tham quan Tháp Bà, một di tích kiến trúc Chăm. Tháp lớn thờ nữ thần PONAGAR (tiếng Chăm: mẹ của đất nước). Những ngẫu tượng Linga - Yoni, nhằm cầu cho sự sinh sôi, phồn thịnh của con người và vạn vật, xây bằng gạch nung với chất kết dính đặc biệt.

Từ Tháp Bà trở về Hòn Chồng ở ngay dưới chân trường Đại học Thủy sản. Những tảng đá lớn được sóng

biển xếp chồng lên nhau từ bao thế kỷ, như có bàn tay của nhà kiến trúc sư tài hoa bài trí.

Đứng ở Hòn Chồng nhìn ra dãy núi Cô Tiên, Khương thốt lên:

- Nàng Tiên đội đá lấp Biển Đông kìa!

Hiệp giới thiệu:

- Dưới chân núi Cô Tiên là bãi tắm thoải thoải. Có nhiều nhà nghỉ mát và an dưỡng của các cơ quan xí nghiệp mới xây dựng.

Cô giáo Hạnh đề nghị;

- Hiệu trưởng Loan ơi đến tắm ở bãi tắm Tiên đi!

Mọi người reo hò vui sướng đi sát mép nước, sóng xô bờ nắng lóa. Mỗi đợt sóng về xoa cát mịn bóng như gương. Ai cũng bồi hồi xúc động trước biển.

Hạnh thầm đọc thơ:

- Anh không xứng biển xanh

Để hôn em bờ cát...

Người yêu hôn vào má Hạnh kêu đánh “chục” Hạnh ẩy người yêu chỉ vào đoàn người đi phía trước, tỏ ý nhắc người yêu tế nhị trước chỗ đông.

Lý bé bé Hồng đi bên Khương, chỉ cho Thắng những đợt sóng về tung bọt trắng xóa vào bờ, giống như diêm dăng ten. Khương nhìn ra khơi xa. Những cánh buồm lá tre như ngọn bút viết thơ lên trời...

Đoàn khách đến chỗ bãi tắm Tiên, đã đông người đang tắm. Trẻ em nô đùa té nước nhau như mưa rào, lặn xuống kéo chân nhau nhảy nhào vào ngọn sóng rồi cười òa. Một nhóm các em chăm chú xây những cái tháp bằng

cát. Các kiểu phao tròn, phao nằm, phao con vịt trẻ em bập bênh trên sóng biển.

Thằng vớt rong biển quấn vào cổ, làm râu ông cụ râu em. Bé Hồng cười khanh khách, Lý nhặt vỏ ốc biển cho bé Hồng chơi, sau đó đẩy chiếc phao xuống nước. Bé Hồng toét miệng, tay đập sóng làm nước bắn tung tóe.

Đêm Lý nằm nghe sóng biển cồn cào mãi không ngủ. Biển khao khát điều gì?... Lý thao thức đêm dài nghe sóng vỗ bờ lòng cũng nao nao. Không hiểu cái tổ ấm của vợ chồng mình có mãi mãi êm đềm như thế này không? Hay tai bay vạ gió bất kỳ? Nay mai trở về dạy học, liệu có chạm trán với mấy cái tên Phòng, Nhung, Toàn lác, Nguyễn Nam Hân... không? Cái ác như vẫn rình rập đâu đây, sẵn sàng nhe nanh dương vuốt ra vỏ Lý, quắp lấy Lý mà ăn sống nuốt tươi. Lý thờ dài. Đời là biển cả...

Lý rón rén đến bên cửa sổ vén rèm lên. Ôi! Trăng đẹp quá! Ngoài khơi, những tàu đánh cá nhấp nháy ngọn đèn như muôn vàn ánh sao sa. Lúc này mà đi dọc bờ biển ngắm trăng thì tuyệt! Lý quay lại nhìn Khương và hai con đang ngủ say. Chả lẽ lại đánh thức anh ấy dậy đi ngắm trăng?... Lý mở chốt cửa. Tiếng động làm Khương thức giấc.

- Em đi đâu đấy?
- Em ra ngoài ngắm trăng!
- Sao em không gọi anh cùng đi?...

Khương nắm tay Lý đi dưới hàng dừa xanh mát chạy xuống bãi biển. Hạnh và người yêu đứng nép vào cây dừa. Chờ vợ chồng Khương đi qua, người yêu Hạnh nói:

- Vợ chồng chị Lý thật hạnh phúc.

Hạnh áp má vào ngực người yêu thủ thỉ:

- Em mong ước chúng mình sống hạnh phúc như thế.
Sống hết mình vì nhau.

*
* *

Khương mặc quần áo đẹp cho các con xong xuôi mới gọi Lý dậy. Lý choàng mở mắt, nhìn Khương ngỡ ngàng.

Khương hỏi:

- Anh lạ lắm hay sao mà em nhìn anh thế?

Mặt Lý đỏ bừng, xúc động vì giấc mơ.

- Ôi!... Anh Khương!... em mơ một giấc mơ sợ quá! Em đang tắm dưới biển. Bỗng con Bạch Tuộc vươn những cái vòi dài tua tua cuốn lấy em. Em kêu cứu. Không ai nghe thấy. Em đang ngạt thở vì cái vòi Bạch Tuộc thắt chặt thì anh lay em dậy...

Khương nói gạt đi:

- Mơ với chả mộng. Em tranh thủ rửa mặt đi kẻo không kịp. Ngày hôm nay đi tham quan nhiều điểm.

Nơi đầu tiên sáng nay đoàn giáo viên đặt chân đến là lầu Bảo Đại. Ngày xưa đây là nơi nghỉ mát của vua chúa, ngày nay trở thành nơi tham quan.

Ở dưới chân đồi là Viện nghiên cứu biển. Cô giáo Hạnh trầm trồ khen ngợi sự phong phú về sinh vật biển, không muốn rời khỏi Viện nghiên cứu biển. Nhưng thì giờ của cả đoàn có giới hạn,

Bước chân vào Viện Pasteur, Lý nhớ đến câu nói của bác sĩ Yersin nói với nhà thơ Thanh Tịnh "Nếu người ta sống ở nơi khác thọ 90 tuổi thì sống ở Nha Trang sẽ thọ đến 100 tuổi".

Tháng 9 năm 1895, Yersin mở đường nối liền Suối Dầu với Hòn Bà, đưa người lên khai hoang mở đất, lập vườn trồng cây thực nghiệm, ông trồng chủ yếu là cây Canh Ki Na để trị bệnh sốt rét cho dân chúng. Ông còn lập phòng thí nghiệm điều chế huyết thanh trị bệnh dịch hạch.

Yersin không chỉ yêu mến Nha Trang, ông còn yêu mến nhiều vùng rừng núi của đất nước Việt Nam. Một mình Yersin lên đường thám hiểm, phát hiện vùng Tây Nguyên đất đai màu mỡ và thành phố Đà Lạt thơ mộng ngày nay. Năm 1902 ông thành lập trường Đại học Y khoa Hà Nội là trường đại học đầu tiên của Đông Dương và ông làm hiệu trưởng trường này.

Yersin đặt chân đến bờ biển Nha Trang tháng 7 năm 1891. Ông từ già cỗi đời vào lúc 1 giờ sáng ngày 01 tháng 3 năm 1943 tại xóm Cồn - Nha Trang. Dân xóm Cồn nhiều người chít khăn tang, đốt vàng mã làm cơm cúng ông. Họ đưa tiễn ông đến nơi an nghỉ cuối cùng dài hàng ki-lô-mét. Họ khóc ông như họ mất đi người thân thích trong gia đình. Họ lập miếu thờ Yersin. Hàng năm họ cúng giỗ, tưởng nhớ người thầy thuốc hi sinh cả cuộc đời vì mục đích con người, vì nhân dân Việt Nam.

Ra khỏi Viện Pasteur, mọi người chưa hết xúc động, trước tấm lòng cao cả của người thầy thuốc đồng thời là thầy giáo Yersin.

Con tàu du lịch của trường Đại học Thủy sản đóng thử nghiệm vừa mới hạ thủy, đang chờ đón đoàn giáo viên ở dưới biển để chở ra hồ cá Trí Nguyên. Thắng nhanh như con sóc chạy lên boong tàu nhảy nhót thích thú. Trong lòng mọi người dạt dào niềm vui trước cảnh nước trời bao la, ngắm nhìn những làn sóng biển, những hòn đảo, những đàn cá bay, những đàn hải âu nghiêng cánh loáng ánh mặt trời.

Tàu chạy chỉ vài chục phút là tới hồ cá Trí Nguyên. Người dân Trí Nguyên yêu biển, yêu quê hương đã dày công ngăn vịnh biển làm hồ, chọn lọc và nuôi dưỡng nhiều chủng loại hải sản đặc sắc.

Nhìn con vích bơi, Thắng reo lên:

- Ô con rùa, mẹ ơi con rùa to quá!

Lý giải thích cho con:

- Không phải rùa. Vích đây con ạ. Con kia là đôi mồi có răng cửa ở vòng mai. Con mực ống, con mực nang...

*

* *

Ngày hôm sau đoàn giáo viên tham quan đường biển đến Dốc Lết. Những kỳ quan thiên nhiên như Hòn Yến, Hòn Tre, Hòn Chồng, Hòn Mát, Hòn Mun, Hòn Đỏ v.v... nhấp nhô trên làn sóng biển. Xa hơn nữa là quần đảo Trường Sa thân yêu! Từng đàn chim yến sải cánh vun vút. Ngày xưa, vua chúa bắt dân vượt biển ra đảo ngoài khơi xa bóc tổ yến về bày tiệc linh đình. Ngày nay những công nhân dũng cảm vượt mọi hiểm nguy ra đảo bóc tổ yến, đổi lấy vàng ở nước ngoài về làm giàu cho Tổ quốc. Công việc bóc tổ yến mới cực nhọc làm sao. Núi đá trơ trọi cheo leo, nắng bỏng, xung quanh nước mặn, đại dương...

Hiệp chỉ tay về phía ngọn núi vòng vèo nói:

- Kia là Hòn Hèo, căn cứ địa trong hai cuộc chống Pháp và chống Mỹ. Còn kia là Hòn Khói, nơi Pháp nổ tiếng súng đầu tiên tấn công vào Khánh Hòa. Du kích đặt trạm gác trên đỉnh núi. Thấy Tây đi càn, du kích đốt rác để khói bốc lên, báo hiệu cho dân làng chạy trốn. Còn du kích chia quân, ẩn nấp vào núi rừng đánh lại giặc. Tên Hòn Khói có từ đấy.

Khương hỏi:

- Ông khỏi nhà máy gì đấy anh Hiệp?

- Nhà máy xi măng Hòn Khói. Giám đốc Phan Minh Diệp từng là bộ đội chống Pháp ở Hòn Khói. Ông tập kết ra Bắc năm 1954, đi học công trình sư bên Trung Quốc. Năm 1971, ông vào miền Nam chiến đấu. Ngày đất nước hoàn toàn giải phóng, ông trở về xây dựng quê hương. Thấy nhiều công trình trong tỉnh xây dựng chậm trễ vì phải mua xi măng ở ngoài Bắc chở vào, xi măng nhập ngoại đắt, ông Diệp quyết định xây dựng nhà máy xi măng Hòn Khói. Mới đầu ông Diệp gặp muôn vàn khó khăn. Người ủng hộ, người phá. Có đồng chí trong thường vụ tỉnh nói với ông Diệp: “Anh sản xuất được xi măng thì tôi đâm đầu xuống đất!”. Chẳng ai giúp vốn, giúp người. Ông Diệp nhặt cái xe Zép nằm lẩn lóc ở bên đường tu sửa lấy, tự lái lấy đi tìm vật liệu, đi xét nghiệm v.v..., ông “xin vợ” mười một nghìn đồng số tiền dành dụm của hai vợ chồng ở miền Bắc, sử dụng vào việc xây dựng nhà máy. Đến khi thường vụ tỉnh ủy, sở xây dựng duyệt luận án, ông Diệp mới thở phào. Ông thường vụ tỉnh ủy năm xưa phản đối việc xây dựng nhà máy xi măng thì nay lại ủng hộ hết ý.

Bà Loan hỏi:

- Hiện nay nhà máy xi măng này vẫn hoạt động ư?

- Sao không? - Hiệp hỏi lại.

- Máy nhà máy tỉnh tôi ngừng hoạt động lâu rồi. Công nhân thất nghiệp. Vì xi măng ngoại tràn ngập, đánh át hàng nội.

Hiệp cười:

- Chết ở chỗ giám đốc không biết cách sản xuất nâng cao chất lượng, hạ giá thành.

Con tàu rúc một hồi còi dài chào nhà máy xi măng Hòn Khói. Anh chị em công nhân vẫy tay chào lại. Có một người đàn ông đứng tuổi chạy xuống bãi cát vẫy tay hồi hả về phía con tàu.

Hiệp nói:

- Ta ghé thăm nhà máy đi. Giám đốc Phan Minh Diệp ra mời chúng ta vào kìa! Cả hai phó giám đốc Nguyễn Văn Tiệp và Nguyễn Văn Lang nữa kìa!...

Khi bà Loan hỏi chuyện về những gian nan vất vả những ngày đầu xây dựng nhà máy, giám đốc Diệp khiêm tốn nói:

- Có chi mà kể. Tôi chỉ luôn nghĩ một điều rằng: tôi phải sống sao cho xứng đáng với biết bao đồng đội của tôi đã ngã xuống mảnh đất này.

Đoàn khách lưu luyến chia tay nhà máy xi măng Hòn Khói đến Dốc Lết.

Cảnh Dốc Lết thật trữ tình. Rừng phi lao ngày đêm rì rào với sóng biển. Giữa những thảm cỏ xanh, một đồng cát trắng mịn uốn lượn như làn sóng bạc. Bãi tắm ở Dốc Lết dài hơn cây số, nước trong xanh, sóng vỗ hiền hòa. Một số khách du lịch đeo kính lặn xuống nước dùng chĩa bắt được vài con mực, con tôm, con Nghẹ đem lên bờ cải thiện sau buổi tắm mát.

Hôm sau đoàn tham quan đến suối nước nóng Trường Xuân. Suối Trường Xuân nóng bảy mươi sáu độ là tài nguyên nước khoáng thiên nhiên ưu đãi con người. Có một sự tích về suối nước nóng Trường Xuân như sau:

Y' Trường mồ côi cha mẹ, làm thuê cho trưởng bản. H' Xuân là con gái trưởng bản ngày ngày đem cơm lên nương cho Y' Trường. Thương Y' Trường làm ra nhiều của

cải cho nhà mình mà cha mẹ lại cho ăn đói khổ, H' Xuân giấu cha mẹ đem thêm cơm và thức ăn cho Y' Trường. Cha mẹ bắt được không cho H' Xuân đem cơm cho Y' Trường nữa. Phần làm lưng cục nhọc, đói ăn, phần nhớ H' Xuân, Y' Trường đau ốm, ghê lở, nằm chờ chết. Nghe tin, H' Xuân lên núi công Y' Trường về bản. Trưởng bản đánh con gái, nhốt vào trong buồng, sai người cáng Y' Trường bỏ vào rừng cho chết. Nửa đêm H' Xuân trốn lên núi với Y' Trường. Sợ cha mẹ đuổi bắt, H' Xuân công Y' Trường chạy miết vào rừng sâu. Tối suối nước nóng H' Xuân dừng lại tắm cho Y' Trường. Ngày ngày H' Xuân đi hái quả, đào củ nuôi Y' Trường. Chỉ sau một thời gian ngắn tắm suối nước nóng Y' Trường khỏi ghê lở, hết ốm đau. Y' Trường dựng nhà, phát rẫy làm nương. Họ chung sống hạnh phúc, sinh con đông đúc thành Buôn Đưng ngày nay. Dân làng đặt tên suối nước nóng là suối Trường Xuân.

Mọi người đang chăm chú nghe chuyện, Hiệp mang đến một khay trứng gà:

- Mời quý khách thưởng thức trứng gà ngâm trong dòng suối nóng Trường Xuân!.

Ai cũng thích thú trich một chỗ nhỏ vào quả trứng, hút vào ẩm miệng, thơm phức vị béo ngậy của trứng gà tươi.

Lý tìm được chỗ kín đáo tắm cho các con. Khương cởi trần lội xuống dòng nước nóng vùng vẫy sảng khoái. Hạnh kéo tay người yêu vào vòm cây xanh um, chợt thấy Lý đang kỳ lưng cho Khương. Hai người bấm nhau rút lui. Lý vừa kỳ lưng cho Khương vừa nghĩ nơi đây thực sự là một điểm nghỉ dưỡng không đâu bằng. Người làm kinh tế, khoa học biết cách tận dụng thiên nhiên sẽ đem lại nguồn thu cho kinh tế địa phương và sức khỏe của dân.

Khi trở về, xe dừng lại ăn cơm ở Dục Mỹ ngon có tiếng.

Tối hôm đấy Khương ra Hải Đảo uống bia với mấy thầy giáo. Ở bàn bên cạnh có sáu thanh niên diện bảnh đang nói chuyện rôm rả về thời sự quốc tế.

Một thanh niên hỏi:

- Đây? Ông Mác ở đâu các cậu nhỉ?

Anh khác trả lời:

- Ở Liên Xô chứ còn ở đâu?

Mọi người bên này ngó ra. Những thanh niên đẹp trai mặc diện, biết uống hàng đông bia hộp ngoại, hút thuốc lá thơm ngoại, mà lại không biết Mác ở đâu. Khương nghĩ: đây cũng là một vấn đề mà ngành giáo dục phải suy nghĩ. Mọi ngành nghề khác đều bắt đầu từ sự giảng dạy. Thầy giáo cần phải dạy học sinh rất nhiều điều khác không có trong những bài học của các cuốn sách giáo khoa. Mỗi thầy cô giáo phải chịu trách nhiệm về số phận của đất nước.

Khương đứng lên đi một vòng Hải Đảo. Trở lại, Khương tấm tắc khen Hải Đảo đẹp.

Hiệp nói:

- Công trình sư Lê Quang Anh thiết kế Hải Đảo và nhiều công trình lớn ở Nha Trang. Anh đã chọn Nha Trang làm quê hương để góp một phần công sức của mình cho thành phố. Nhưng hiện nay anh đang bị dòng xoáy. Biết bao lá xanh rụng xuống, lá vàng còn ở trên cây...

Sớm hôm sau đoàn tham quan đến chiến khu Đồng Bò. Những chiếc máy ủi đang làm việc hối hả trên đồi hoang. Những ngôi nhà mới ngói đỏ ẩn hiện dưới lùm cây xanh đã thay da đổi thịt cho rừng núi chiến khu xưa. Vùng kinh tế mới này được đặt tên là Làng Lành.

Bãi biển khu Đồng Bò mới đẹp làm sao. Rừng dừa bát ngát chạy đến mép sóng, từng hàng, từng hàng thẳng tắp, uống nước dừa non ngọt và tỉnh người.

Sau đó đoàn tham quan đi tiếp đến Diên Khánh. Bốn cổng thành Đông – Tây – Nam – Bắc, Nguyễn Ánh xây năm 1793, nay vẫn còn nguyên vẹn. Giữa bốn cổng thành là miệt vườn hoa trái. Mít, mận, thơm, măng cầu, xoài... sai trĩu cành. Ai cũng mua trái cây đem về miền Bắc làm quà.

Đoàn giáo viên kết thúc chuyến tham quan non nước Khánh Hòa ở gò Sông Cạn. Nơi đây giặc Pháp chém đầu tiến sĩ giáo thụ Trần Quý Cáp cùng một nghìn chiến sĩ yêu nước. Các thầy cô giáo thấp hươg trước miếu thờ, cúi đầu mặc niệm người đồng nghiệp đáng kính và những người đã ngã xuống!

II

Lý hồi hộp đứng trước cổng sắt đóng chặt của sở giáo dục. Cô dựa xe vào gốc cây bàng cổ thụ, lấy lược chải đầu tóc gọn ghẽ rồi vào thăm nơi làm việc của phòng tổ chức cán bộ.

Lòng Lý nao nao. Quá khứ hiện về rõ nét. Ông trưởng phòng Sáu đẹp mã với giọng nói ngọt như mía lùi. Bây giờ gặp lại sẽ thế nào? Lý bước vào phòng tổ chức:

- Cháu chào bác ạ. Xin hỏi các bác, ông trưởng phòng tổ chức làm việc ở chỗ nào ạ?

- Mời cô qua phòng kia. - Một cán bộ chỉ cho Lý cánh cửa nhỏ ở phía trong.

Lý ngần ngại gõ nhẹ lên cánh cửa.

- Xin mời, cứ vào!

Lý đứng sững lại. Sao không phải ông trưởng phòng Sáu đẹp mã năm xưa? Ông này đáng người khắc khổ, nước da nhuộm nắng...

Thấy Lý đứng ngây người, ông trưởng phòng tổ chức nở nụ cười thân ái hỏi:

- Cô cần gặp tôi?

Lý thở phào nhẹ nhõm.

- Dạ! Cháu là Trần Thị Lý giáo viên trường sư phạm mẫu giáo tỉnh.

Ồ! Cô Lý. Cô ngồi xuống đây! Tôi là Đào Xuân, thay ông Sáu nghỉ hưu lâu rồi. Tôi đã biết cô qua anh em trong

phòng này kể. Trước kia, tôi là cán bộ của ty giáo dục, xung phong đi chống Mỹ. Hòa bình, tôi trở về ngành của mình. Tôi đi cùng đợt với cậu Thái ở trường Phạm Hồng Sơn cũ của cô. Cậu Thái hy sinh rồi. Trận đánh ấy, cả đại đội chỉ còn sống sót có tám người.

Nghe ông Xuân nói, mọi nỗi nghi ngại trong lòng Lý tiêu tan.

- Mời cô uống nước!

Lý uống một hơi hết cốc nước đầy. Ông Xuân cầm chai nước lọc rót thêm.

- Cô Lý này, cùng lính Trường Sơn tôi nói thẳng, tôi cử cô đi học lớp quản lý. Cô tính sao?

Lý bối rối trả lời:

- Cảm ơn bác. Cháu... không làm lãnh đạo được đâu ạ.

Xuân lắc đầu:

- Cô đừng nói thế. Tôi biết cô có năng lực, có vốn sống thực tế. Cô làm hiệu trưởng mới đúng.

Lý phân trần:

- Con cháu còn nhỏ. Chồng cháu dạo này đau ốm luôn. Cháu không thể để anh ấy nuôi con cho cháu đi học được.

- Người có tài có đức không ở vị trí lãnh đạo, để kẻ cơ hội nắm quyền hành hay sao? Tôi đang nghĩ thay hàng loạt hiệu trưởng biến chất...

Lý thầm cảm phục ông Xuân. Người cán bộ tổ chức phải là người biết đánh giá đúng năng lực của từng người mà sắp xếp công việc hợp lý. Nhưng liệu đếm được bao nhiêu người như ông Đào Xuân?

Thấy Lý nghi ngại, ông Xuân hỏi:

- Hay cô vướng mắc điều gì?

Ngập ngừng một phút, Lý bộc bạch lòng mình:

- Thực tình cháu không muốn từ chối chức hiệu trưởng. Nhưng cháu không muốn đứng cùng hàng ngũ kẻ cơ hội đang ulla vào bộ máy Đảng và Nhà nước. Khi nào trưởng phòng giáo dục Nguyễn Nam Hân, Tổng Xuân Nhưng, Toàn Lác bị trừng trị thì cháu sẽ đứng vào vị trí của mình.

- Cô phản đề rồi. Chính những người tốt không đứng vào vị trí của mình, kẻ xấu mới nhảy vào chiếm chỗ.

- Cháu nhất trí với bác. Nhưng hiện nay kẻ cơ hội đang nắm quyền hành. Bác ngẫm xem. Ngày ấy bọn chúng bị bắt về tội bán bằng, tội tham ô năm vạn thếp giấy của học sinh. Vậy mà tòa xử cho chúng trắng án. Có khác gì thả hổ về rừng? Cán cân công lý ở đây nghiêng theo sức nặng của "chỉ" của "cây". Bao nhiêu tội chúng đổ hết cho tay Dụ phụ trách vật tư ở phòng giáo dục, tay Khoa giáo viên trường Phạm Hồng Sơn, ngồi tù thay chúng. Trong dân đã có câu ca:

Tòa án đâu như cái tỉnh này?

"Chỉ" vào tim, lưỡi giống bàn xoay.

Có tội mười mươi thành trắng án

Lấy lịch bảo bằng, vạ bảo ngay...

Ông Xuân chăm chú nghe Lý kể, lòng quặn đau. Mãi sau ông nói chậm rãi:

- Ra thế!... Tôi chưa được nghe chi tiết này, gay đấy. Cô có về làm giáo viên ở thành phố cũng va chạm với họ, ở trong tầm tay của họ. Hay cô về một huyện nào đi?...

Lý trả lời:

- Vợ chồng cháu đã bàn kỹ rồi. Đi huyện nào thì cái niêu cơm gia đình cháu bị chia sẻ, rất khó khăn. Vợ chồng

con cái xa cách nhau, không tập trung dạy dỗ các cháu tốt được. Mặt khác, chúng cháu nghĩ đất nước hòa bình lâu rồi, mọi trật tự kỷ cương xã hội sẽ được lập lại tốt hơn. Những kẻ cơ hội chắc không dám ngóc đầu dậy nữa. Bác cứ cho cháu về thành phố dạy học bác ạ.

Xuân lắc đầu:

- Cô về huyện vẫn xa họ hơn chứ!

- Không xa đâu bác ạ. Nếu họ muốn, dù cháu có đi khỏi cái tỉnh này, họ cũng tới được. Nguyễn Khiêm phó giám đốc sở mình hiện nay, chẳng là cha đẻ của phòng giáo dục thành phố đó sao? Nguyễn Khiêm có tội trong vụ tham ô tiền nhà trẻ của giáo viên thành phố, tham ô tiền học phí của học sinh. Khiêm viết một bài “Quýt làm cam chịu” đăng báo Trung ương. Khiêm nhận khuyết điểm là: trưởng phòng giáo dục quan liêu, để nhân viên làm bậy. Khiêm hứa sẽ hoàn lại số tiền tham ô đó. Nhưng thực tế Khiêm có hoàn lại đâu? Hắn chuyển sang làm trưởng ban tuyên giáo thành ủy, còn cô vợ bé có tài mọc sừng thì lên làm cán bộ tổ chức phòng giáo dục. Vài năm sau, hai vợ chồng cùng lên chức to hơn. Tỉnh điều Khiêm làm phó giám đốc sở giáo dục, phụ trách tuyển sinh. Còn cô vợ nhảy sang làm cán bộ tổ chức nhà máy dệt, có nguy hiểm không? Những kẻ tham nhũng làm khánh kiệt tài sản quốc gia. Sống thừa thãi, sa đọa trên lưng người lao động. Có tiền của trong tay chúng vênh váo khệnh khạng, xem người bằng nửa con mắt. Chúng trù dập những người dám lên tiếng tố cáo những hành vi tiêu cực, đẩy những người trung thực tới chỗ bán cùng. Vậy mà chúng chạy vòng quanh theo hình xoáy tròn ốc lên cao mãi. Tội tham nhũng không bị nghiêm trị thì ảnh hưởng lớn đến uy tín của Đảng bác ạ. Tham nhũng là chỗ để cho kẻ thù xuyên tạc nói xấu Đảng, nói xấu chế độ.

Lý nhắp ngum nước rồi nói thấm giọng hơn:

- Khi ông trưởng ty giáo dục “mặt đỏ” sắp nghỉ hưu có đến nhà bạn ở văn xã ủy ban tỉnh hỏi ý kiến nên cử ai thay? Ông văn xã tỉnh góp ý nên cử hiệu trưởng Phạm Văn Nhậm. Nhưng phải chọn người thay Nhậm để giữ lá cờ đầu của ngành. Nếu không chọn được người thay hiệu trưởng Nhậm thì cử Ngô Bá Câu cũng được. Nhưng cuối cùng, ông “mặt đỏ” lại cử tay hiệu trưởng cháu họ. Lần thứ hai ông “mặt đỏ” đến nhà bạn, ông bạn hỏi: Sao anh đưa người thay anh tướng mạo không uy nghi, nói năng lý nhí thế?... Ông “mặt đỏ” cười khoái trí và chậm rãi trả lời: “Cử đứa thay mình phải đứa dốt nát như thế thì dân cả tỉnh mới thấy mình giỏi hơn hán nhiều”.

Ông “mặt đỏ” chuyên nâng đỡ những ai là chân tay, là tay sai, còn người tài giỏi thì chìm đi. Đặc biệt là nịnh cấp trên thì không ai bằng ông “mặt đỏ”. Những cán bộ lãnh đạo tỉnh này và thành phố, có người có đến bốn con trai đều lần trốn không đi nghĩa vụ quân sự khi chống Mỹ. Mặc dù con các ông cán bộ có chức có quyền học dốt, ông “mặt đỏ” vẫn xoay xở cho chúng đi ra nước ngoài.

Ngắm nghĩ một lúc lâu, ông Xuân nói:

- Đành vậy! Nhưng tôi vẫn tiếc cho cô. Người có năng lực mà không làm lãnh đạo cũng thiệt thòi cho lợi ích chung.

*

* *

Từ xa Lý đã thấy bố con Khương đứng ở cổng trường vẫy tay reo:

- A! Mẹ đã về!

- Mẹ đã về!

- Mẹ đã về!...

Khương trao con gái cho Lý rồi đỡ lấy xe đạp. Thắng nắm vạt áo mẹ nhảy tâng tâng:

- Mẹ ơi! Trưa mẹ ăn cơm ở đâu?

- Mẹ ăn cơm nhà bác Sửu. Con trai mẹ ngoan quá.

- Mẹ ơi! Bác Sửu là ai?

Lý cười:

- Hỏi gì hỏi kỹ thế? Bác Sửu là bạn của mẹ. Hôm nào nhà ta dọn về phố, mẹ sẽ dẫn con đến chơi nhà bác Sửu. Nhà bác Sửu có cây ổi mỡ gà to lắm. Con tha hồ mà hái quả.

Khương hỏi Lý:

- Việc em lên gặp cán bộ tổ chức sở giáo dục có ổn không?

- Đạt yêu cầu anh ạ.

- Em gặp cái ông Sáu ấy chứ?

- Ông Sáu nghỉ hưu rồi. Ông Đào Xuân lên thay. Ông Xuân cử em đi học lớp quản lý một năm, em từ chối.

Khương tròn mắt ngạc nhiên:

- Em từ chối chức hiệu trưởng à?

- Sao?

- Còn sao nữa? Cờ đến tay, em lại không phát.

Lý cười giòn:

- Ông hám quyền ơi là ông hám quyền. Em đi, ai nuôi con, ai chăm anh lúc đau ốm?

- Bé Hồng đi theo em. Thắng đi theo anh đến trường sư phạm. Được chưa?

- Anh nói ngon thế? Anh quên mất dạo này anh hay đau à? Em không thể để mặc anh với các con được.

Khương gắt:

- Em dở thật. Không tiến lại lùi. Giá vợ được ông chồng không thích cho vợ giỏi giang hơn mình thì đi một nhẽ. Đàng này, chồng tạo thuận lợi cho mà tiến thì không tiến. Sao em không về bàn với anh hẵng trả lời?

Lý dịu dàng đặt tay lên vai chồng:

- Em đói bụng lắm rồi. Xin mời thủ trưởng đi ăn cơm xong hãy kiểm điểm phê bình!

Lý mở mâm cơm. Một đĩa tép riu, đĩa cá muối, hai bát canh cua nấu rau ngót.

- Chà! Cơm chiều nay ngon quá. Tác phẩm canh của ai sáng tác đấy? Thắng hay bố?

Hai bố con nháy nhau cười tủm, vẻ bí mật.

Cả nhà cơm nước xong, trời nhập nhoạng tối, Thắng xếp bát vào rổ đem đi rửa. Lý bế bé Hồng lên vông. Hai mẹ con nô cười vui vẻ, rồi ngủ đi lúc nào chẳng hay.

Khương đi tắm về gọi:

- Dậy em! Dạy cho con vào màn kéo muối.

Đặt con vào giường xong, Lý xếp quần áo vào chiếc ba lô con cóc cho Khương. Lý lấy tờ giấy bọc lọ ruốc cẩn thận, cho vào cái túi bên ba lô.

Nhìn Lý khoác thử ba lô, Thắng reo lên:

- Hoan hô chú bộ đội!

Cả nhà cùng cười vui.

Đến lúc vào giường nằm ngủ, Lý mới nói với Khương:

- Anh Khương à. Không phải em không thích làm hiệu trưởng đâu. Em nghĩ, bọn xấu chưa buông tha em. Những hiệu trưởng tốt nổi tiếng, còn bị phòng giáo dục

hất đổ gần hết nữa là em. Sẵn có hần thù cá nhân, họ thiếu gì cách hại em? Họ bôi lông tìm vết, quy kết chụp mũ mình. Mình làm giáo viên trực đầu họ không tóm được. Nếu có điều gì, mình còn có lực lượng phụ huynh học sinh, đồng nghiệp hỗ trợ.

Khuơng nằm nghe vợ nói cảm thấy có lý. Những điều vợ lo lắng lâu nay không phải không có căn cứ. Anh trần trọc không ngủ được. Ngày mai lên trường Cao đẳng sư phạm nhận công tác. Còn lại mấy mẹ con ở nhà sẽ buồn biết bao. Khi nào Lý mới có quyết định về dạy học ở thành phố? Vợ chồng đang sống đầm ấm yên vui. Bỗng dưng tan đàn sẻ nghé. Đánh đùng một cái giải thể trường. Bà Loan nghĩ “hưu non”. Trong khi bà Loan vẫn còn độ tuổi và năng lực làm việc tốt. Còn bà Dung có tội thì được điều lên trung ương. Giáo viên mỗi người về mỗi ngả. Chồng Bình thương binh nặng. Bình xin về quê dạy học để tiện chăm sóc chồng. Cái tổ ấm trường sư phạm mẫu giáo tỉnh dưới sự lãnh đạo của bí thư chi bộ, hiệu trưởng Loan xứng đáng là trường XHCN...

III

Trường phổ thông cơ sở số Hai đốt pháo mừng chất lượng cuối năm học đứng đầu bảng trong số ba mươi trường của thành phố. Trường còn đạt ba giải thi học sinh giỏi toán lớp Ba, toán lớp Bảy, văn Bảy.

Ông chủ tịch hội cha mẹ học sinh phát biểu:

- Từ nhiều năm nay chất lượng trường ta luôn đứng đầu bảng. Đó là công dạy dỗ của các thầy cô giáo. Sự nỗ lực của học sinh. Chúng ta thực hiện lời dạy của Hồ Chủ tịch là: DẠY TỐT – HỌC TỐT. Tôi đề nghị nổ một tràng pháo tay.

Ông chủ tịch hội cha mẹ học sinh đặt lên bàn sáu cái cặp da bò vàng sậm.

- Kính thưa các thầy cô giáo và các em học sinh. Đây là chút quà nhỏ của của ban đại diện cha mẹ học sinh. Chúng tôi kỷ niệm ba thầy cô giáo bồi dưỡng học sinh giỏi và ba em đoạt giải học sinh giỏi lên nhận quà!

Một lần nữa tiếng vỗ tay ran lên.

Lúc ra về, Thắng nháy chân sáo nín tay mẹ nói:

- Mẹ cho con cái cặp mẹ nhé!

- Bao giờ con là học sinh giỏi toán Bảy mẹ cho.

- Ú!... Còn lâu lắm con mới lên lớp Bảy. Mẹ cho con trước đi!

- Không được!

Về đến nhà Lý nói với Khương:

- Em tặng thầy giáo dạy vẽ cái cặp da phần thưởng. Thầy đựng hộp thuốc màu vào cặp da, đi trời mưa không sợ ướt. Thầy thay cái cặp rách đi cho vợ thầy khỏi xấu hổ.

Khương gật gù:

- Chí phải! Cảm ơn cô giáo dạy giỏi.

Lý nói thêm:

- Nhà trường cho em phiếu đi nghỉ mát hè ở Hạ Long, anh Kiên cho em một phiếu nữa để vợ chồng mình cùng đi. Nhưng em không nhận. Vì dạo này anh hay sốt rét chứ có sốt nóng đâu mà đi nghỉ mát?

Khương bảo Lý:

- Hay em cho các con đi? Anh ở nhà cũng được.

- Anh nói hay nhỉ. Đi đâu có vợ có chồng. Không ai đi là công bằng nhất. Hè này em tranh thủ làm thêm để có tiền may áo tết cho con. Cả anh nữa. Quần áo rách hết rồi còn gì? Sáng nay bà hiệu bánh Tân Anh gặp em bán khoai ở đầu phố. Bà ấy kêu trời. Không ngờ cô giáo dạy giỏi phải đi bán khoai lang luộc. Bà ấy bảo em đến nhà lấy bánh đưa cho quán nước mà hưởng công. Em tính sáng vẫn luộc khoai cho con bán để tăng thu nhập anh ạ.

- Vâng! Còn anh ngồi chơi xơi nước?

- Anh là thương binh bệnh tim cần được nghỉ ngơi, cần được chăm sóc chu đáo, hưởng chế độ ăn uống đặc biệt do vợ con trợ cấp. Ngay chiều nay có mục "Bồi dưỡng sức dân". Phong bì tiền thưởng cho giáo viên có học sinh giỏi đây! Chủ bếp trưng cầu ý kiến hai bố con. Thích ăn gì?

Thắng nhanh nhẩu nói:

- Mẹ ơi phở!

Khương đồng tình với con trai:

- Chiều nay cả nhà ta ăn phở. Không phải thổi cơm. Nhưng có đủ tiền không?

- Dư thừa! Bằng cả tháng lương của em cơ mà. Nhưng việc gì phải đi hiệu nhỉ. Em đi mua con gà, hầm lạng xương hom, một cân bánh phở thì cả nhà ăn chán. Anh quên kỹ thuật nấu ăn của cấp dưỡng Trần Thị Lý rồi à?

Khương cười:

- Hàng quý nay cấp dưỡng Lý chỉ biểu diễn món rau muống hầm. Bố con tôi không biết thịt gà là gì.

Ra đến chợ, Lý gặp chị Sửu đang nhét mớ rau muống vào túi ni lông rồi cho vào trong cặp. Chị Sửu thanh minh:

- Mình ăn gì không ai biết cô ạ. Nhà hàng xóm ngày nào cũng giò chả, gà cá. Mình đến bữa cũng phi tí hành tỏi với mỡ cho thơm um lên để khỏi bị khinh nghèo. Thời buổi bây giờ chuộng người có của hơn người có tài. Đi đâu kém cái quần cái áo cũng bị người ta coi thường.

Lý thở dài:

- Thế đấy chị ạ. Nhà em có bộ quần áo mặc lên lớp sờn quá rồi. Em mua vải may cho anh ấy bộ khác. Anh ấy không nghe.

Anh ấy bảo học sinh cao đẳng nó lớn. Nó hiểu cái nghèo của nhà giáo. Không như em dạy học sinh phổ thông còn nhỏ dại. Giáo viên cần phải mặc mầu mực cho các cháu noi theo.

S Sửu nói:

- Trường cô làm lễ bế giảng năm học chưa?

- Rồi! Sáng nay. Em được hai phần thưởng về học sinh giỏi toán Bảy. Nhà trường cho một tháng lương. Ban đại diện phụ huynh tặng chiếc cặp da xuất khẩu.

- Hiệu trưởng Nguyễn Thanh Liêm trường cô hết ý. Cô với anh Kiên là át chủ bài của trường. Sao ngày ấy phòng giáo dục lại chịu để cho cô về trường ông Liêm. Tôi lấy làm lạ.

Lý gật đi:

- Chị cũ qua rồi chị ơi. Nhắc lại làm gì.

Sửu lắc đầu:

- Chưa chắc. Cái tay Phòng mắc bệnh hèn hạ, hấn trả thù độc ác ai khi hấn không thích. Hấn lại có nghệ thuật ném đá giấu tay.

Lý kéo chị Sửu.

- Mời bà chị đi chơi với em. Về nhà em liên hoan.

- Không! Tôi phải về cơm nước cho cụ. Hai cháu học cấp ba chưa nghỉ hè.

Lý dúm tiền vào tay chị Sửu.

- Chị cầm mấy đồng mua gì cho cụ và các cháu gọi là hoa thơm.

Lý lẩn ngay vào đám đông trong chợ.

*

* *

Ngày chủ nhật không ai đến phòng giáo dục làm gì. Ngay cả ngày làm việc cũng vắng tanh. Vì đang kỳ nghỉ hè. Nhưng do thói quen, Toàn lác vẫn ghé mồm vào tai Nguyễn Nam Hân thì thảo thì thầm. Hân gật đầu lia lịa. Hai mắt Hân lơ lảo đảo quanh như sợ có ai nghe thấy. Thỉnh thoảng Toàn lác lại cười tíu tít, khoe bộ răng đen xìn. Hân cười theo, miệng há hoác, càng trông càng giống cái mồm dơi.

Cánh cửa phòng mở toang, hai người giật nảy mình.
Phòng phì cười:

- Các người yếu bóng vía thế?

Nhưng nói:

- Tôi khóa cổng rồi.

Nguyễn Đình Phòng khoe rổn rít:

- Hay lắm! Hay lắm! Đồng hạn gặp mưa rào! Ta có cơ
triệt hiệu trường Liêm rồi các ông ơi! Cậu Viêt lùn làm chỉ
điểm khá lắm!

Toàn lác nhắc Phòng:

- Khế chứ! Bức vách có tai. - Hấn thì thắm vào tai
Phòng: - Tôi và anh Hân vừa trao đổi. Không cho trường
của Nguyễn Thanh Liêm tiên tiến với lý do...

Phòng gạt đi:

- Không cần lý do lý trấu gì hết! Các anh cho tiên tiến
thì họ được. Không cho chẳng sao. Ai dám cãi? Ta làm việc
tối hậu đã. Rình rập mười năm nay mới có cơ hội. Kế
hoạch của chúng ta rất chính xác. Cậu Viêt dẫn cô vợ cũ
của con rể Liêm đến đúng lúc rước dâu. Nó kéo theo cả
mấy đứa bạn. Nó làm toáng lên: "Mày cướp chồng tao!",
"Vì mày mà chồng tao bỏ tao!"...

Toàn lác nói xen vào:

- Hội lừa ở chợ Rồng nổi tiếng đánh đá.

Phòng kể tiếp:

- Quan viên hai họ bị bất ngờ, không kịp ứng phó.
Khi mọi người can được thì cô dâu đã bị rách áo. Chú rể bị
mấy nắm bùn trát vào bộ com-lê.

Cả bọn cười khoái trí.

Xuân Nhưng hấp háy đôi mắt lơn, cái mồm chữ vê in ngược nhon ra:

- Thế mới chết: Hai bố con phạm tội nhân cách người thầy. Bồi nhọ danh dự nhà giáo. Phải nghiêm trị, làm gương cho giáo viên khác.

Hân nắm lấy cơ hội, đùn đẩy ngay:

- Việc này ta giao cho anh Nhưng, anh Toàn, anh Phòng cùng tham mưu.

Phòng đứng dậy:

- Nhất trí! Mời các ông đến quán “Bà Béo”. Tôi chiêu đãi tiền thừa chấm thi hè.

Phòng như mở cờ trong bụng. Nhớ lại hôm Phòng cầm bọc tiền về, vợ phải lác mắt kinh ngạc:

- Ông cẩn thận kéo tù rữ xương. Giáo viên họ kiện cho thì khốn. Cái gì chắc hãy ăn. Ăn không ai biết mới là nghệ thuật. -

Phòng rỉ tai vợ:

- Ăn có nghệ thuật chứ sao. Phụ huynh thu tiền của học sinh đưa cho trường. Bình quân đầu người coi thi mỗi ngày ba chục. Ta cho ăn mấy đồng là tùy ý ở ta. Riêng phong bì tiền của UBND thành phố cho bồi dưỡng thêm, tôi im đi rồi. Tôi cất kỹ trong tủ ấy. Bà mở ra mà xem! Bà thấy chưa? Tôi ăn có nghệ thuật chưa?

Vừa đếm tiền vợ Phòng vừa bàn với chồng:

- Tôi cho mấy bà phụ huynh buôn tàu Nam Bắc vay lấy lãi. Chỉ một năm sau, số tiền này để lãi ra cái nhà cho vợ chồng con Vân. Bố mẹ vợ xây nhà cho con rể chỉ có nhất!

*
* *

Cả nhà Lý đang ăn cơm chưa thì hiệu trưởng Liêm đến. Nhìn thần sắc hiệu trưởng, Lý linh cảm có chuyện chẳng lành.

Nhìn mâm cơm, Liêm thốt lên:

- Ủa!... Ăn khoai à?

Lý chớp chớp mắt:

- Phòng giáo dục đã phát lương tháng trước đâu? Cháu Thắng bán khoai ế, hai mẹ con phải ăn trừ cơm. Nhà em ốm, em nấu cháo thịt, nhưng anh ấy thích ăn khoai.

Nghe đến đây Khương tác nghẹn ở cổ. Vì thương vợ thương con phải ăn khoai ế triền miên. Khương giả vờ thích ăn khoai để ăn đỡ cho vợ con.

Liêm thở dài:

- Nhiều lần phòng giáo dục gọi tôi báo cấm không cho giáo viên làm thêm việc gì. Tôi hỏi lại: “Mấy tháng nay không có lương, giáo viên sống bằng gì để lên lớp”. Cũng không ai ngang như cậu Thực. Mỗi lần gặp ông Hân, ông Nhung, hấn bầm còi inh ỏi, miệng rao: “Kem đây! Kem đây! Mời ông mua kem cho tôi khỏi chết đói. Ba tháng nay phòng giáo dục chưa phát lương”.

Cả nhà cười ra nước mắt. Liêm cười theo.

- Cô lại nhà tôi vay chị ít tiền mà tiêu. Tôi không dựa vào cái nghề bán cháo gà của vợ cũng đói nhăn răng. Phụ huynh họ nói phòng giáo dục móc ngoặc với ngân hàng, lù lượm của giáo viên lại mấy tháng để lấy lãi chia nhau.

- Cảm ơn anh. Đạo này em đưa bánh Tâm Anh cho quán nước cũng tạm sống. - Ngập ngừng một lát, Lý hỏi:

- Hình như anh có điều gì?

Liêm gật đầu:

- Có đấy! Chuyện đám cưới con Duyên nhà tôi, đã không may như thế. Ngày hôm sau, ông Nhưng đến nhà tôi nâng quan điểm. Nào là bố con tôi không mô phạm, nào là bôi nhọ nhà giáo, nào là cướp chồng người khác v.v... Con rể tôi đưa giấy ly hôn vợ cũ ra, ông Nhưng không xem. Nó trình bày lý do vợ cũ hư hỏng. Làm trong nhà máy thì ăn cắp vật tư, bị đuổi. Chồng mua máy khâu cho đi học thành nghề không chịu làm, chê nghề may ít tiền. Ra chợ Rồng không buôn bán tử tế như người ta, chỉ có lừa đảo. Nhục nhã vì không giáo dục nổi vợ, đành phải ly dị...

Ông Nhưng ép con gái tôi làm kiểm điểm và chuyển lên huyện miền núi dạy. Chồng nó điên tiết nói vào mặt Nhưng: "Cần quái gì cái nghề dạy học đói rách của các ông? Tiền thưởng của tôi còn cao hơn lương giáo viên ông trả cho vợ tôi. Cho vợ tôi nghỉ khỏe. Ông đừng giở cái giọng quen ức hiếp giáo viên, quen ăn hối lộ. Dân thành phố này còn lạ gì cái cụm phòng giáo dục chuyên quyền, độc đoán, tham ô?... ông còn ra vẻ đạo đức giả, rao giảng mô phạm?"

Còn tôi, hôm sau Toàn lác công đoàn gợi ý về hưu. Không thì tạm đình chỉ sinh hoạt Đảng. Cô bảo có ức không? Kiểu ở đâu mệnh lệnh như thế, họ nhân danh nghiêm minh để hất nhào hiệu trưởng nào không phe cánh với họ. Từ ngày giải phóng miền Nam đến nay, phòng giáo dục hất đổ tám hiệu trưởng chính trực. Còn tôi họ xoay đủ kiểu vẫn chưa đổ. Vì chất lượng trường ta vững quá. Toàn trường giáo viên đồng tâm nhất trí. Chỉ vài người đôi khi lác lỏng nhưng cả tập thể tốt kéo theo đi.

Hôm nhận được giấy điều động cô về trường, tôi đã mừng. Giáo viên họ kháo nhau: "Phen này trường ta vững

như kiềng ba chân! Một bó đũa không bẻ được!”. Bây giờ họ đang tách từng chiếc đũa ra để bẻ gãy cô ạ.

Lý hỏi:

- Vậy anh tính sao?

Liêm trợn mắt hỏi lại:

- Còn tính gì nữa? Nghĩ!... - Liêm nấc lên như khóc. Tôi không thể để ảnh hưởng đến thanh danh của Đảng. Bản thân tôi có thể nào tôi cũng chịu được. Chứ họ đụng đến Đảng là không được.

Lý an ủi Liêm:

- Anh hãy bình tĩnh, anh có làm gì sai trái mà sợ? Đáng lẽ phải gô cổ kẻ gây rối. Sao lại kỷ luật người lương thiện? Có khi phòng giáo dục chỉ dọa anh thôi. Anh đừng chấp nhận hươ. Còn lâu anh mới đến tuổi hươ cơ mà.

- Họ không dọa đâu. Họ thâm độc lắm. Họ muốn triệt ai triệt được ngay. Chuyện anh Trần Khuê cô biết rồi chứ?

- Vâng! Phòng buộc anh Trần Khuê thôi việc vì anh Khuê viết một bài đăng báo với cái tít: *“Năm việc làm sai trái của trường phòng giáo dục”*.

- Còn anh Hoàng Kim Chi cũng bị trừ, cô biết không?

Khuơng đem hai cốc nước chanh. Lý nhìn chồng âu yếm:

- Cảm ơn!... Mời anh Liêm!

Liêm tiếp tục câu chuyện:

- Đúng ngày học sinh thi hết cấp hai thì bài báo đăng. Nguyễn Nam Hân tức điên lên viết lệnh đình chỉ không cho Trần Khuê coi thi. Nhưng anh Khuê vẫn đến làm nhiệm vụ giám thị. Đến khi chấm thi, Nam Hân giở thủ đoạn phát băng đỏ. Trần Khuê không được phát băng đỏ nên công an bảo vệ hội đồng chấm thi gạt ra. Anh Hoàng

Kim Chi đi tới can thiệp với công an để cho anh Khuê vào, nhưng cũng không được. Anh Trần Khuê đến UBND thành phố làm toáng lên:

- Các ông để Nguyễn Nam Hân đục khoét dân đến bao giờ? Hân gian lận trong thi cử. Một, để lấy thành tích học sinh thành phố đỗ cao. Hai, tham nhũng bằng kiểu bán điểm, bán bằng cho học sinh dốt. Chính Nguyễn Nam Hân vi phạm thi cử nhất. Năm ngoái con gái Hân thi đại học. Hân mon men đến ném bài cho con bằng được. Hội đồng coi thi lập biên bản về bài làm phạm pháp ấy. Không hiểu sao con gái Hân vẫn vào được trường đại học? Biết bao cha mẹ học sinh thắc mắc âm lên. Tôi là người dám tố cáo trường phòng giáo dục nên tôi bị trù...

Nhưng có ai nghe anh Khuê? Còn anh Chi, phòng giáo dục để bụng thù đến mấy năm sau. Ông Chinh lùn, cán bộ ở phòng giáo dục hiện nay, trước kia làm hiệu trưởng trường số Năm. Năm 1978, Chinh được trưng tập làm công tác đổi tiền. Hân vớ bẫm lắm. Máy phụ huynh ở lớp anh Chi nhờ Chinh đổi cho một số tiền lớn. Chinh cướp không của họ. Mấy tháng sau khi đổi tiền, các bà nhờ thầy Chi hỏi hộ. Chinh trắng trợn nói trả hết tiền các bà rồi. Khi gặp các bà thì Chinh lại đổ cho thầy Chi nhận tiền rồi.

Lý cười:

- Chinh lùn cáo nhử!

- Còn phải nói. Anh Chi tức mình, gập ba mặt một lời, nói cho ra nhẽ. Mấy bà phụ huynh kiện Chinh khắp nơi. Phòng giáo dục phải “điều Chinh lên làm cán bộ kế hoạch” của phòng. Anh Chi cũng được mời lên phòng giáo dục làm kiểm điểm về tội “Vu khống” lãnh đạo gian lận trong khi làm nhiệm vụ đổi tiền. Anh Chi không lên. Hiệu trưởng mới không giao lớp. Một tháng... bốn tháng. Anh Chi vẫn

chưa được dạy học, không có lương, anh Chi uất quá phát sốt rét, sốt nóng lên, phải đi nằm viện.

Tính anh Chi cũng hay đấu tranh thẳng thắn, nên ngày chống Mỹ, phòng giáo dục đẩy đi bộ đội. Không ngờ anh chiến đấu dũng cảm trở về, còn được kết nạp Đảng trong quân đội. Họ tức lắm, kiếm cớ hại anh Chi mà chưa được.

Sau ba tháng nằm viện ra, anh Chi làm đơn nghỉ hưu. Phòng giáo dục ký ngay.

Không khí nặng nề bao trùm lên tâm tưởng mỗi người.

IV

Hôm nay trường phổ thông cơ sở số Hai tập trung chỉnh huấn hè. Giáo viên cả trường ngỡ ngàng như đàn gà con mất mẹ. Lù lù trong phòng hiệu trưởng là một người đàn ông lạ hoắc, cao to, giáo viên ghé tai nhau hỏi nhỏ “Ai đấy?”. Cô Tám dạy Anh văn nói bô bô:

- Các bà việc gì phải nói thầm? Tôi chạy xuống hỏi chị Lý là biết ngay. Chị ấy ở trong trường này, thế nào chả biết là ai?

Thầy Hương “hối” thông báo:

- Các cô giáo, thầy giáo đã nghe thơ về ngôi trường mầm non số Một vừa mới xây xong đã bị đổ chưa? Tôi đọc cho mà nghe!

Giáo viên nhao nhao lên, yêu cầu thầy Hương đọc thơ, Hương hắng giọng rồi ngâm nga:

TẶNG - ANH - HÂN

Trường phòng giáo dục Nam Hân

Vì sao để mặc cho quân làm bừa?

Mầm non số Một hôm xưa

Đổ tường, sập mái... thấy chưa trường phòng?

Nghe tin ai cũng đau lòng

Tiền dân đóng góp... béo phòng cả thôi!

- Thơ hay quá! Chí phải!

- Thơ của ai đấy thầy Hương?

- Nói ra để bị trù à?

- Ôi dào! Mấy đời cán bộ kiến thiết ở phòng giáo dục, ai cũng ăn bột ăn xén. Không thì lấy đâu ra tiền các ông ấy xây nhà tầng? Mua cúp? Chỉ khổ dân đóng góp.

- Hai phòng ở trường Kim Đồng, hạch toán hết bốn tư triệu. Trưởng phòng Hân còn khen rẻ.

- Không bằng trường Trần Quốc Toàn các thầy ạ. Phòng giáo dục hạch toán những bảy trăm tám mươi triệu cơ. Số tiền này do dân góp và các cơ qua trong tỉnh ủng hộ. Hình như có nhiều phụ huynh gửi đơn thắc mắc. Đã có một đoàn thanh tra về, tính mọi khoản cứ một thành ba mới hết ba trăm năm mươi triệu. Còn ba trăm năm mươi triệu kia đâu?

Phòng giáo dục chưa trả lời được.

Tám chạy ào vào văn phòng.

- Trời ơi!... Hiệu trưởng mới các thầy ạ! Họ cho hiệu trưởng Nguyễn Thanh Liêm trường ta đi tàu suốt rồi!... Eo ơi!... Hiệu trưởng gì mà mặt sần sùi như da cóc cụt? Cái tướng này không phúc hậu như hiệu trưởng Liêm đâu.

Tám nói chưa dứt câu, hiệu trưởng mới bước vào cùng mấy người lạ. Giáo viên cười ồ lên. Những người mới đến ngơ ngác, đỏ mặt. Không hiểu họ cười gì? Sau phút lúng túng, hiệu trưởng mới nói rụt rè:

- Chào các đồng chí! Chúng ta làm quen nhau. Tôi tên là Phúc. Võ Văn Phúc. Trên điều tôi về làm cán bộ quản lý trường ta.

- Chán quá! - Tám nói trống không.

Những giáo viên khác không thốt ra lời như cô giáo Tám trẻ người non dạ, nhưng lòng đầy ngao ngán. Nhìn mấy người mới đến này cứ như toán biệt kích nhảy dù. Nhất là cái cậu béo lùn như hạt mít trông đáng tởm. Hai

mu mắt hùm hụp đẩy lên đôi mắt lợn luộc. Nghe Tám nói, cậu ta nhăn nhở cười, còn nháy mắt nữa chứ! Rõ trơ trẽn!

Lý đi vào, làm thay đổi tình thế cho mấy người mới đến. Viết nhanh chân đến trước mặt Lý chìa tay bắt:

- Chào chị Lý! Quả đất tròn! Chị em mình lại gặp nhau. - Viết quay sang phía giáo viên:

- Tôi với đồng chí Lý của trường ta đây là chiến hữu cũ ở trường sư phạm Hồng Sơn cách đây hơn chục năm. Từ ngày còn chiến tranh cơ!...

Lý vui vẻ bề ngoài với Viết. Sự linh cảm của Lý lâu nay bắt đầu hiện hình. Kể xu nịnh hèn hạ lúc nào cũng có sẵn nụ cười khúm núm, bám theo gót Lý dai như dĩa.

Tan họp, Lý về kể cho Khương tình hình thay đổi lãnh đạo và giáo viên của trường. Anh Kiên đi, một hiệu phó đi. Về hiệu trưởng. Cô Phiến hiệu phó phụ trách chuyên môn thay cô Linh. Hiệu phó Linh chuyển sang phụ trách lao động. Một giáo viên dạy văn thay anh Kiên và cậu Viết lùn.

Thoáng nghe Khương đã đi guốc trong bụng bọn ác độc mưu mô bao vây Lý. Nhưng anh động viên vợ:

- Em cứ bình thản như không có gì xảy ra. Nhưng cố gắng giữ gìn, tránh đừng để hở một thiếu sót nhỏ nào.

*

* *

Đêm.

Khương nhìn qua ô cửa đầy sao. Đếm đi đếm lại mãi những vì sao chỉ chút ấy, cũng không mỏi mắt. Không tài nào ngủ được cho đến khi những ngôi sao thưa dần chỉ còn

những dấu chấm lác đác trên nền trời xanh. Bỗng chiếc giường rung lên. Khương quay lại. Lý khóc òa:

- Anh ơi!... Sao vợ chồng mình khổ thế?

- Nín đi em! Trời!... Anh ngủ em ngủ!

- Em cũng ngủ anh ngủ được. Em không dám cự mình. Em cố nín khóc cả đêm, sợ anh thức giấc.

Khương thở dài:

- Ngủ sao được hả em? Sự việc chiều qua như thế. Mình đã chịu đựng hết mức rồi. Họ bắt em xuống dạy cấp một, những tưởng nghiêm chỉnh chấp hành cho êm thấm. Ai ngờ, mới một tháng, họ lập em hai cái biên bản. Một biên bản em nói chưa đủ câu. Một biên bản vu cho em đánh học sinh. Họ tưởng mua được cái cô phóng viên báo Hồng Diệp. May mà ban biên tập họ gạt bài ra không đăng báo. Không thì phòng giáo dục càng lộ mặt trù dập giáo viên. Họ đồn mình sát tường rồi em ạ. Cái tay Nghi công an phường cũng bị mua chuộc. Chiều hôm qua, anh không làm mạnh, nó lôi giường chiếu nhà mình ra sân thật đấy. Lối đâu có lối ngược đời? Giáo viên không cho ở, lại cho bán thịt, phòng thuế vào ở trong trường?

Khương nói với Lý như người có lỗi:

- Tại anh. Anh là người chồng mà không lo được nhà cửa cho vợ con, thật đáng trách. Đồng lương ba cọc ba đồng...

Lý nắm tay Khương:

- Anh đừng nói nữa, em định thế này. Bà phụ huynh Tân Vinh nhượng lại cho hai gian nhà tạm ở góc bờ hồ. Nếu chưa có tiền bà ấy cho nợ. Em định bán cái xe Phượng Hoàng đi, bán bộ com-lê cưới của anh, bộ áo dài của em đi cũng gần đủ tiền anh ạ. Anh thấy thế nào?

- Trời!... Em sáng kiến thế. Anh đồng ý cả hai tay.

Sáng hôm sau, lợi dụng lúc vợ chồng Lý vắng nhà, hiệu trưởng Phúc, Hạch cán bộ kiến thiết phòng giáo dục, Nghi công an phường vào nhà Lý.

Phúc hỏi Thắng:

- Bố mẹ cháu đâu?

- Thưa bác cháu không biết!

Phúc nháy hai người kia:

- Tranh thủ đi các cậu ạ. - Nói xong Phúc lĩnh đi.

Hạch bảo Thắng:

- Cháu ra sân trông đồ đạc nhá!

- Cháu không biết đâu. Các bác chờ bố mẹ cháu về đã!...

Nghi công an quát:

- Chờ chờ cái gì? Bảo mãi không đi còn chờ gì?

Bé Hồng nhìn hai người lôi đồ đạc ra sân sợ quá khóc thét lên. Thắng bế em dỗ mãi nó không nín.

Giáo viên trong trường chạy xuống, ai cũng ái ngại.

Tám hỏi:

- Ai bảo anh Hạch lôi đồ đạc nhà chị Lý ra đây?

Hạch cười khẩy đáp lại:

- Thưa cô giáo! Trưởng phòng giáo dục Nguyễn Nam Hân ra lệnh cho em làm nhiệm vụ đấy ạ.

- Không được. Có giỏi, sao anh không đuổi các tay phòng thuế, bán thịt, bác sĩ kia đi? Sao bắt nạt giáo viên?

Nghi công an chìa tờ giấy vào mặt Tám:

- Lệnh của UBND thành phố kiên quyết dời cán bộ ở trong trường học đi cho mỹ quan.

- Các người trắng trợn lắm. Kiểu đâu lại đẩy giáo viên ra đứng đường thế này?

Hạch đóng xong cái gạc niêm phong phòng Lý ở, quay ra nói với Tám:

- Em xong nhiệm vụ rồi cô giáo ạ. Muốn gì, mời cô lên “chỉ thị” cho trưởng phòng giáo dục Nguyễn Nam Hân.

Cô Linh hiệu phó ứa nước mắt:

- Em thương anh chị ấy mà không sao đấu tranh trong lãnh đạo được.

Thầy Hương “hối” lên tiếng:

- Tôi nói có sai đâu? Dứt khoát có tay Phòng âm mưu. Việc Phòng điều cô Phiến về làm hiệu phó với cậu Viết lùn về đây là nằm trong chiến dịch trả thù cô Lý. Tôi khuyên cô Tám cứ liệu cái mồm, kéo họ quần vào dòng xoáy thì cô chết.

- Em sợ gì? Chồng em công an trong sạch. Xích cổ ngay kẻ nào đụng đến vợ ông ấy. Có tay Nghi mới sợ. Mới về công tác ở phường chưa đầy một năm mà đã có mấy cái nhần bự. Lại nói đổ là bố mẹ nhà quê sấm cho. Có đem về cho bố mẹ thì có. Già yếu ở nông thôn, làm gì ra tiền mà cho con nhần vàng?...

Trống vào học, các thầy cô lên lớp. Còn lại hai anh em Thắt ôm nhau khóc bên cạnh đồng hồ đạc ngổn ngang...

*

* *

Tiếng pháo cười nổ vang, khét mù. Trẻ con, người lớn đến xem đông nghịt. Mọi người chăm chú nhìn vào chiếc xe đón dâu bóng nhoáng. Từ trong xe một người đàn ông béo phì bước ra. Trong dân chúng có tiếng nói:

- Chủ tịch đấy! Cưới vợ cho con.

- Bây giờ tôi mới biết.

- Sao béo thế? Từ cái má đến cái cổ, đôi mắt húp húp đến cái bụng phệ...

Một thanh niên nói thẳng tuột:

- Khiếp! Cái má bông nhầy! Chọc kim vào, chảy ra hàng chậu mỡ.

Nghe tiếng cười rộ lên, chủ tịch tưởng dân chúng hoan nghênh mình, liền giơ tay vẫy. Cậu thanh niên cũng vẫy tay lại, gật đầu lia lịa.

Khi cô dâu chú rể lên xe cưới, ông chủ tịch chấp hai bàn tay lại, nói to:

- Xin cảm ơn các cụ, các bác, bà con dân phố đã đến tiễn đưa cháu... về nhà chồng!

Mấy người đứng gần đấy bịt miệng cười. Sao không nói luôn rằng: tiễn đưa cháu về nơi an nghỉ cuối cùng?

Phó văn phòng ủy ban có bộ mặt vênh vênh tự đắc, vỗ tay đôm đốp làm mọi người cười ồ. Ông ta đưa đôi mắt gian hùng tìm thủ phạm cười. Cái mồm phó văn phòng vốn đã lệch về một bên như miệng cá thồn bơn, giờ lại càng lệch thêm. Dân chúng lại chuyển những lời đàm tiếu sang phó văn phòng;

- Con gái phó văn phòng mới tự tử chết. Hấn nuông chiều con lắm cơ. Lần nào đi “duyet phim” cũng cho con đi theo. Nó rủ mấy thằng bạn học cùng trường bắt chước làm tình như các phim “đen”. Đến khi bụng mang trống to tướng, không bắt được chàng nào cưới. Uất quá, nó uống thuốc tự tử.

- Đáng nhẽ không chết đâu. Lúc bốn giờ sáng nó vật vã. Giá như dân mình gọi ngay xích lô thì kịp. Đằng này

lại khệnh khạng đến ủy ban lấy ô tô cơ. Lái xe không có ở đây. Hấn lại đến nhà gọi. Mãi hơn năm giờ, ô tô của ủy ban mới chở con gái hấn vào bệnh viện. Bác sĩ bảo giá đem đến sớm chừng nửa tiếng thì cứu được.

- Chính cái bệnh khệnh khạng dương oai của hấn làm con hấn chết.

- Tay này được giám đốc “mặt đỏ” sở giáo dục nâng đỡ lắm. Từ một giáo viên không dạy học được, ông “mặt đỏ” nâng lên làm hiệu trưởng trường phổ thông trung học Cao Bá Quát. Bị phụ huynh học sinh kêu kiện quá, hấn chạy chọt sang làm phó văn phòng UBND. Hấn sỹ lắm, ti toe làm thơ. Hấn luồn lách thế nào, cũng in ra được một tập thơ nhớ nhăng. Thơ đâu có ra thơ?

Lý vừa dắt xe xuống lòng đường, gặp ngay ông Xuân.

- Ở bác! Bác đi dự đám cưới à?

- Không, nhà tôi gần đây, đến xem thôi! Mời cô vào nhà tôi chơi!

Lý đi theo ông Xuân vào cái ngõ quanh co mãi mới đến khu tập thể lao động. Khi hai người ngồi vào bàn trà, ông Xuân nói ngay.

- Hôm nay tôi muốn tâm sự với cô đôi điều. À cô đã ổn định chỗ ở chưa? Tôi áy náy quá không giúp được gì cho cô.

- Thưa bác cũng tạm ổn. Bà phụ huynh Tân Vinh nhượng cho cháu hai gian nhà tạm, dột nát lắm.

- Thế đấy! Gọi là nhà tạm mà mười mấy năm rồi? Cái ngày mới hòa bình, nông dân mỗi huyện trong tỉnh góp tre, góp ra đem lên dựng tạm trên các nền nhà bị bom Mỹ cho những gia đình bị nạn có chỗ ở. Ai cũng tưởng thành phố sẽ được xây dựng lại đẹp đẽ hơn xưa.

Nhưng hơn mười năm nay có ai xây dựng đâu? Họ chỉ phá thêm. Như cái cầu lạc bộ công nhân ở cạnh nhà máy dệt đấy. Thời Pháp xây hai tầng, vòm cuốn đẹp như thế. Bon Mỹ làm thùng một mảng nhỏ, giá lãnh đạo cho sửa lại có hay không? Lại ra lệnh phá đi xây cái mới. Hơn hai năm trời tập chung các loại máy thô sơ, hiện đại, với biết bao cán bộ công nhân trong tỉnh cũng chưa phá xong. Ai đi qua cũng tiếc công, tiếc của. Lãnh đạo quan liêu gây lãng phí lớn công của.

Từ ngày hợp nhất tỉnh, nội bộ lãnh đạo mất đoàn kết lắm. Họ chỉ tìm cách tranh giành nhau cái ghế. Còn thì giờ đâu mà lo cho dân? Cái anh trai trẻ đồm đĩnh lên làm bí thư thay bác Phan về hưu đấy. Chỉ biết xây ngay nhà hai tầng cho mình. Anh ta chỉ là học sinh đi làm thợ. Chưa trải mùi cay đắng, chỉ có hưởng thụ làm sao thấu hiểu dân tình? Con người ta phải qua đào tạo mới trở thành nhà chính trị. Phải học nhiều, hỏi nhiều mới biết. Đảng này, từ thợ nhảy ngay lên hàng lãnh đạo. Năm ngoái, một trong mấy cô “con gái nuôi” của bí thư trẻ bị chết cháy xăng đen thui. Nếu là dân thì chắc đã bị khóa số tám vào tay, lòi cổ đi rồi!...

Cô cũng quen chủ tịch à? Mà đi đám cưới con ông ta?

Lý thanh minh:

- Cháu không đi không được. Cô giáo thông gia với chủ tịch cùng dạy một trường với cháu. Mỗi thiệp mời, cô ấy kèm một lá trầu, một quả cau, một gói mít sen. Bằng ấy thứ với bữa cỗ. Ai cũng phải mừng nửa tháng lương là sên. Còn những người khác, họ mừng dây chuyền, nhẫn vàng, ti vi màu cơ bác ạ. Cháu chỉ giả vờ ngồi vào mâm lấy lệ, không ăn uống gì. Nhìn cảnh chè chén thừa mứa ấy cháu kinh tởm.

Ông Xuân xác nhận:

- Họ cốt bày cổ để kiếm lời. Kẻ bán, người mua cái ô che của chủ tịch mà, Nhưng mà thôi, mặc cho cái ô và kẻ núp. Tôi báo với cô tin buồn của tôi. Tôi có quyết định điều sang làm giám đốc “Trung tâm thiết bị trường học”. Nghe thì oai nhưng chẳng có quyền hạn gì. Chỉ có hai tổ sản xuất mực và phấn viết cho học sinh. Bây giờ họ lạm dụng cái từ “trung tâm”. Đi đâu cũng thấy cái biển “Trung tâm dịch vụ ăn uống”, “Trung tâm dịch vụ nghe nhìn” vân vân và vân vân... Cô có biết tại sao tôi mất ghế trưởng phòng tổ chức sở giáo dục không? Vì tôi không gia nhập phe cánh với lãnh đạo sở. Tôi lại vừa gửi lên giám đốc sở một danh sách hiệu trưởng thoái hóa, kém năng lực cần phải thay.

Lý nghe ông Xuân nói mà nẫu ruột.

V

Hiệu trưởng Phúc phổ biến chương trình làm việc:

- Báo cáo toàn thể hội đồng. Hôm nay chúng ta liên hệ thực tế. Kết thúc chính huấn hè. Tôi đề nghị chia làm hai tổ thảo luận

- Việc gì phải chia? Ai phát biểu gì, phát biểu luôn đi.
- Cô Tám nói.

Phiến hiệu phó đứng lên:

- Tách ra các đồng chí ạ. Chuyên môn cấp Một khác, cấp Hai khác. Tại hội trường này ưu tiên cấp Một, cấp Hai sang lớp Tám A.

Chờ cho giáo viên cấp Hai đi hết, hiệu phó Sinh phụ trách cấp Một đề nghị:

- Làm nhanh gọn thôi các đồng chí ạ. Tôi rất thông cảm với các đồng chí đang mong về lo chạy gạo... Các đồng chí phát biểu sáng nay xong thì chiều nay nghỉ.

Sinh vừa dứt lời thì Phiến vào:

- Ban giám hiệu nhắc các đồng chí thảo luận thật kỹ “Nhiệm vụ năm học mới” của Bộ Giáo dục. Tôi đề nghị đồng chí nào đan len cất đi. Trong giờ học, các đồng chí cấm học sinh làm việc riêng, trong cuộc họp tôi yêu cầu không ai làm việc riêng.

Cô Sơn tổ trưởng cúi xuống mặt bàn thì thầm:

- Hiệu phó đã nhắc cất len đi các chị ơi. Khi nào cô ấy ra hẵng đan... Các chị ơi... Cất đi...

Im lặng kéo dài. Hai hiệu phó Sinh, Phiến thay nhau nhắc đến mỗi mồm cũng không ai phát biểu. Mọi người ngồi như Bụt mọc.

Lý ngẫm nghĩ có nên phát biểu hay không? Trình độ giáo viên cấp Hai còn đồng đều. Ở cấp Một phần nhiều giáo viên chưa học xong hàm thụ Bảy cộng Hai. Trình độ lý luận của họ hạn chế. Nhưng kinh nghiệm của họ giảng dạy rất tốt. Họ là lớp người xưa, vào tuổi thanh niên năm sáu một sáu hai. Bản lĩnh họ vững vàng, yêu nghề, mến trẻ. Chỉ buồn một điều họ sống an phận thủ thường. Có mấy cô giáo trẻ mới ra trường, bằng Cao đẳng sư phạm mà dạy thua xa mấy bà già. Các cô ấy coi dạy học cũng là một nghề ăn lương như mọi ngành nghề khác. Có người còn cho rằng “Nghề dạy học” kiếm được nhiều tiền nhất. Họ bày trò dạy thêm ở nhà để thu tiền. Còn dạy chính ở lớp thì qua loa cho hết giờ. Họ không hiểu hết ý nghĩa cao quý của người thầy là ở cái tâm...

Liệu mình nói ra có ai ủng hộ không?... Còn đắn đo gì nữa? Vì học sinh thì dù có bị đuổi dạy học cũng không ngăn ngại. Lý gơ tay phát biểu:

Phiến mừng rỡ đứng lên:

- Vâng xin mời đồng chí Lý! Đúng là đảng viên đi trước.
- Tôi liên hệ thực tế. Việc áp dụng chương trình cải cách giáo dục của Bộ cần phải “Cải” lại.

Cô Sơn thư ký nói nhỏ:

- Chị Lý ơi! Sao chị phê bình Bộ?...
- Một. Về cải cách chữ viết quá dở, chữ nào cũng bằng bằng giống nhau như chữ Nga ấy. Mỗi dân tộc có tiếng nói, có chữ viết riêng. Kiểu chữ mới, các cháu viết cứ phải nhắc bút lên bút xuống, rất chậm. Nét chữ cứng nhắc không uyển chuyển như nét chữ cũ.

Phiên cất ngang:

- Đồng chí Lý ơi mục chữ viết xin miễn bàn. Biết bao nhiêu tiến sĩ trượt đầu trên Bộ nghĩ ra. Đừng có chê.

- Tiến sĩ giấy thiếu gì? Cái đầu của mấy ông nhiễm bệnh quan liêu nặng ấy không đại diện cho nhân dân cả nước được.

- Hai. Khối Ba chọn ra lớp toàn em khá vào với nhau. Đồn học sinh trung bình, kém vào một lớp những sáu mươi lăm em. Lớp khá chỉ có bốn mươi em. Trong khi chương trình học như nhau? Thử hỏi ai dạy các lớp kém kia? Còn ai dạy lớp khá thì sướng quá!

Phiến nói:

- Vậy mà mấy lớp kém của các đồng chí, cuối năm học vẫn đỗ điểm cao bằng lớp chọn đó thôi?

- Vâng! Nhưng chúng tôi phải đánh vật với học sinh cả năm ạ. Trong một lớp học phải có em khá, em trung bình, em kém. Em nào biết giở tay phát biểu, gây không khí thi đua học tập cho những em trung bình, em kém noi theo. Đằng này cô giáo hỏi, cô giáo lại tự trả lời. Vì toàn học sinh kém, có biết gì đâu mà phát biểu? “Học thầy không tày học bạn” là thế! Tôi đề nghị năm học này không chọn riêng một lớp học sinh khá ra nữa. Nếu chọn, chương trình học lớp ấy phải cao hơn các lớp kém mới đúng.

Sơn nhắc:

- Đề nghị đồng chí Lý phát biểu ngăn ngắn thôi!

- Tôi xin nhường cô.

Tiếng cười rộ lên. Mọi người đề nghị giải lao. Ai nấy tỏa ra cửa. Chỉ còn lại Sơn và Phiến thì thâm với nhau.

Hết giải lao, mọi người lại vào ngồi im như thóc ngậm. Phiến nhắc mãi, không có ai phát biểu. Sinh đề nghị;

- Cô Lý phát biểu tiếp đi!

- Để phần cô Sơn.

Sơn giã nảy:

- Em chả có gì thắc mắc. Hình như chị đang nói dở, chị nói tiếp đi!

Phiến cũng giục Lý:

- Đồng chí Lý phát biểu hết cho chị em càng tốt. Các đồng chí có nhất trí không?

- Đồng ý! - Mọi người đồng thanh. Chẳng hiểu mấy bà lôi lên ra đàn từ lúc nào.

Lý nói tiếp:

- Mấy em đi thi học sinh giỏi lớp Ba không đạt giải gì vì bệnh "sỹ". Con mấy ông to dốt như ma, hiệu trưởng cứ bắt tôi bồi dưỡng. Trong khi tôi chọn những em giỏi để bồi dưỡng đi thi thì ban giám hiệu không cho. Để mấy ông đi khoe con mình ở đội học sinh giỏi đây. Hiệu trưởng còn bảo tôi "Phải quan tâm đặc biệt đến con các đồng chí lãnh đạo chủ chốt của tỉnh". Đã nói đến tài năng thì không phân biệt đối xử là công bằng nhất.

- Ba. Chương trình học đối với lớp Một quá nặng. Đưa toán cao cấp vào lớp Một, lớp Hai, bố mẹ các cháu không hướng dẫn nổi. Đưa Kiều vào lớp Một, trong khi các em chưa thuộc mặt chữ thì hiểu làm sao được? Có cô giáo còn chưa phân tích nổi câu Kiều nữa là các cháu mới sáu tuổi? Trong khi sách giáo khoa không có. Ba bốn cháu mới được mượn một bộ rách như xơ mướp. Còn ở vỉa hè sách bán đầy rẫy. Hỏi ai tuần sách giáo khoa ra ngoài?

Học sinh lớp Một, lớp Hai kiểm tra mười lăm phút viết giấy là không phù hợp. Các cháu chưa đọc thông viết

thạo. Chỉ lấy giấy ra, giở lăm để được ngày tháng năm là hết giờ.

Môn “Khoa học xã hội” ở lớp Một, Hai, Ba không có chương trình bài dạy. Giáo viên cứ phải bịa điểm. Toàn điểm ma?

Môn hát, giáo viên chủ nhiệm phải bịa nốt. Vì trường ta có giáo viên dạy hát đâu?

Còn môn vẽ ở lớp Một, Hai, Ba mới kỳ cục làm sao? Vẽ chú bộ đội. Vẽ em có áo đẹp. Vẽ em cho đàn gà ăn. Đến cô giáo cũng không vẽ nổi.

- Hay! Trúng lăm! Tiếng ai đó tán thưởng.

- Bốn. Đề thi tám tuần năm học vừa qua hết sức lảm cẩm. Cán bộ chuyên môn phòng giáo dục ngủ gà ngủ gật thế nào lại ra đề toán lớp Bốn với con số chục triệu. Lớp Năm con số có một nghìn. Con tôi về nói không làm được bài. Đề toán nhầm mẹ ạ. Tôi không tin. Xem giấy nháp của con thì đề thi đúng. Nhưng chương trình chưa học đến. Sau vỡ lẽ cả ba mươi trường không làm được bài. Phòng giáo dục lại ra đề thi khác. Bắt thầy trò của cả thành phố này thi lại. Quan liêu cực kỳ. Không phải lần đầu tiên phòng giáo dục phạm phải, mà năm nào cũng ra đề thi lạc chương trình, không khối lớp này thì khối lớp kia. Chẳng ai kiểm điểm phê bình phòng giáo dục. Trong khi đối với giáo viên thì phòng giáo dục bắt ne bắt nẹt từng li từng tí?...

Đề thi cho lớp Một, lớp Hai, lần nào cũng dài vòng vo Tam quốc. Giáo viên phải viết nhứ nhí kín bảng. Đến thầy còn nhìn hoa mắt nữa là trẻ chưa đọc thông viết thạo.

- Năm. Nhà trường trừ lương giáo viên về việc chưa thu được tiền xây dựng, tiền sửa chữa là không thực tế.

Mãi cuối năm học vừa rồi, hai em ở lớp tôi mới có tiền đóng cho cô giáo. Bấy giờ nhiều xí nghiệp, nhà máy không có việc làm. Nhà trường thu nhiều khoản tiền quá. Cán bộ, công nhân lấy đâu ra tiền mà đóng góp? Nào tiền xây dựng, tiền sửa chữa bàn ghế, tiền bảo vệ, tiền quần áo đồng phục, tiền sách giáo khoa, tiền giấy bút, tiền học thêm v.v... Nhà có hai con đi học méo mặt. Trẻ em sẽ thất học. Sẽ bỏ học hết vì không có tiền đóng cho nhà trường. Chỉ rất mặt giáo viên thu tiền nộp lên phòng giáo dục. Đề nghị từ nay phòng giáo dục xuống mà thu. Giáo viên chúng tôi chỉ làm nhiệm vụ dạy tốt là được rồi.

Tôi sẽ viết đơn đề nghị lên các đồng chí lãnh đạo Đảng và Nhà nước không thu một khoản tiền nào đối với học sinh phổ thông cơ sở.

Riêng tiền xây dựng thôi, mỗi em đóng ba nghìn đồng. Trường ta hơn một nghìn năm trăm học sinh nhân lên. Rồi nhân với ba mươi trường thành phố, thành con số bao nhiêu triệu? Vậy mà hai năm nay lớp tôi có một viên ngói vỡ, tôi xin hiệu trưởng tiền xây dựng của lớp tôi để mua viên ngói khác thay vào. Hiệu trưởng không nghe, bắt nộp hết lên phòng giáo dục. Cứ khát lần này sang năm đảo ngói trường ta. Nhưng có đảo đâu? Chẳng có đảo ngói trường nào cả.

Phòng giáo dục thực hiện dân chủ công khai về các khoản tiền thu chi xem nào? Thu bao nhiêu? Sửa chữa, xây dựng trường nào? Hay không xây sửa gì hết? Còn bán mấy lớp học vỡ lòng cũ, đi chia nhau tiền thì có. Để đón học sinh vào học ba ca như trường Quang Trung, trường Nguyễn Văn Cừ, trường ta? Phụ huynh đang thắc mắc đấy.

- Sáu. Cho học sinh đi xem phim “Chường” rất phản giáo dục. Chỉ vì túi tiền của mấy người mà đầu độc trẻ em.

Tôi đề nghị ban giám hiệu có chương trình hoạt động vui chơi lành mạnh cho các em.

Có tiếng cười rúc rích.

- Nói chí phải!

- Sâu sắc lắm!

- Trúng cái tổ con chuồn chuồn!

Sơn kêu lên:

- Ổ cấp Hai họ về rồi kìa!...

Chẳng chờ chủ tọa đồng ý hay không, mọi người kéo nhau ra về.

*
* *

Buổi tối ngoài vườn hoa, dưới gốc cây xanh um, cạnh mộ nhà thơ nổi tiếng của tỉnh, Phòng và Phiến ngồi bên nhau...

Phòng thì thầm:

- Em giỏi lắm! Đừng để lộ giấu vết anh.

- Anh yên tâm. Em rất khéo với bà ... Lý toét của anh.

- Em sẽ được nhận thưởng hai lần. Một, của anh Hân, anh Nhưng trả công em làm “Cảnh sát Gia-ve”. Phần thưởng thứ hai là của anh. Tất cả “các cơ quan đoàn thể” trong người anh là của em hết. Hí hí...

Im lặng lúc lâu. Phòng đứng dậy nói:

- Anh phải về. Anh Phúc hẹn đến anh bảy rưỡi tối. Mai anh đưa tiền thưởng của anh Hân, anh Nhưng cho em. Còn tiền bán gian nhà cô Lý, chia nhau sau. Anh Phúc đang vào “quả” thuốc lá Hà Bắc dỏm. Chung với tay

phụ huynh chuyên buôn hàng lậu bự lắm. Trúng quả này anh Phúc sẽ tính lãi cho ta. Anh ấy không để mình thiệt.

Phòng nhìn trước ngó sau:

- Anh nhảy rào ra đường này. Em ra cổng kia.

Ra đến đường, Phòng đi như chạy. Từ bờ hồ về nhà Phòng chỉ mười phút đi bộ.

Phòng bước vào nhà, bị vợ gắt:

- Đi đâu mà để anh Phúc chờ lâu thế? Hẹn anh ấy bảy rưỡi mà tám rưỡi mới về?

- Anh ấy còn đây không?

- Ở trên gác. Tôi không nài nỉ, anh ấy chẳng rồi hơi chờ ông.

Phòng chạy lên bậc thang. Nhìn thấy Phòng, Phúc hỏi:

- Ông đi đâu kỹ thế? Tôi đang tính về đây.

Phòng vừa thở vừa nói:

- Xin lỗi! Lần sau... cứ thế! Hí...

- Tôi trúng quả thuốc lá Hà Bắc dỏm rồi! Tối mai họ tổ chức bữa nhậu ăn mừng và chia phần.

- Trời! Tuyệt! Chúc mừng anh.

Hai người bắt chặt tay nhau. Phòng nhắc Phúc:

- Ông bảo cô Sơn theo dõi sát cô Lý, từng bước một, làm sao lập được nhiều biên bản có chữ ký của cô ta. Nhưng cái cô Sơn ngớ ngẩn lộ liễu lắm. Đúng là dân nhà quê lên tỉnh “Đảng viên bèo dâu”. Tôi cứ phải bảo cô Phiến bám sát trong các cuộc họp cấp Một. Chỉ e cô Lý phát hiện ra. Vì cô Phiến phụ trách chuyên môn cấp Hai cơ mà. Nhưng trình độ cô Sơn yếu kém, làm sao nắm bắt được sơ hở trong lời phát biểu của cô Lý? Phải là cô Phiến

khôn khéo sắc sảo. Còn cậu Viết lùn đã có phần việc của cậu ấy rồi...

Tối hôm sau, Phúc đến nhà ông phụ huynh trùm áp phe thuốc lá Hà Bắc dorm liên hoan.

Vào đến sân thấy một dãy Cúp sáng nhoáng dưới ánh đèn nê-ông từ trong nhà hắt ra, tự nhiên trong lòng Phúc nhói lên một sự ganh ghét. Biết bao người làm ăn lương thiện, đầu tắt mặt tối mà chẳng ăn đủ. Còn những kẻ chuyên đi lừa bịp, sản xuất hàng dorm, móc nối các cơ quan kinh tế bằng các chứng từ khống, hóa đơn ma thì sống sung sướng. Cúp đời mới vừa xuất xưởng của nước Nhật, bọn này đã có ngay. Minh hơn mười năm làm hiệu trưởng, bòn mót mãi hàng trăm thứ tiền đóng góp của học sinh, bán mấy gian nhà tập thể ở trường đi, vẫn chưa mua nổi cái cúp mềng. Trừ cái tay Phòng, hiệu trưởng đầu tiên có Cúp ở cái thành phố này. Hắn nổi tiếng buôn bán cáo sớ, ranh ma từ lâu. Nhưng chuyến này các hiệu trưởng, giáo viên lác mắt hết. Bầy được cô giáo Lý ra khỏi trường, mình lại nhiều lộc. Vợ mình xem bói cấm có sai, thầy bói bảo vợ mình: “Ông nhà bà năm nay làm ăn phát đạt lắm! Nhiều lộc!...” Đúng thật. Trước hết bán gian nhà cô Lý đi, được món tiền to này. Bán bằng cho con ông phụ huynh trùm áp phe này. Ông ta rủ hùn vốn làm ăn này. Chẳng nhọc nhằn gì. Chỉ việc đến nhà chia lời. Không ngờ mình vừa mới vào “câu” trúng ngay “quả” đậm!

Nhìn thấy Phúc đến, mọi người reo lên:

- A! Thầy hiệu trưởng đây rồi!... Sao chậm thế thầy? Chúng tôi chờ hết hơi.

- Thầy là hiệu trưởng, có phải dạy dỗ gì đâu mà không về sớm được?

Phúc trả lời:

- Không được. Hiệu trưởng không đúng giờ giấc, giáo viên họ nói cho rát mặt.

Một người kéo dài giọng:

- Rát cái con khi! Như ông Phòng đó thôi? Còn thiếu nước họ gõ phèng phèng vào mặt, ông ấy chẳng rát tí nào. Chẳng cấp trên nào kỷ luật ông ấy

- Thấy hiệu trưởng Phúc dất lắm thầy ạ.

Phúc gạt đi:

- Ôi dào! Cả thành phố này chỉ có hiệu trưởng Phòng số một. Dù sao chúng tôi cũng phải giữ danh dự nhà giáo. Còn làm gương cho học sinh.

Chủ nhà bưng mâm lên:

- Dẹp mọi chuyện!

- Dẹp tách chén đi!

- Bày cốc ra! Bia trong két kia!...

Cả đời làm nghề giáo, chưa bao giờ Phúc được dự một bữa tiệc như thế này. Không đầy chục người mà năm két bia chồng đống lên nhau. Thức ăn thì không thể kể hết được. Giò cả khúc, cá cả con, những chú gà trống thiện lược béo ngậy, vịt quay, chim hầm... Bao nhiêu các món ăn đặc sản khác Phúc chưa được thưởng thức bao giờ.

Vào cuộc nhậu chẳng ai thua kém ai. Họ ăn uống nhồm nhoàm ngay từ phút đầu. Phúc còn ngần ngại chưa dám đụng đũa, họ giục Phúc ăn. Mỗi người gắp vào bát Phúc một món. Phúc dè dặt nhấm nháp khiêm tốn.

Họ vừa ăn vừa bàn chuyện chia phần, tính các phi vụ áp phe mới. Đủ chuyện trên trời, dưới biển, đến các “quan chức” trong tỉnh. Ông nọ bà kia đều được lôi ra. Càng ăn

nhiều, uống nhiều, câu chuyện càng tâm bậy tâm bạ. Họ kháo nhau chuyện “bia ôm”, “mát xa” ở trong Nam. Quán nào kín đáo, em nào “ngon” v.v...

Phúc nhìn đồng hồ hai mươi hai giờ. Về thôi. Mai còn phải đến trường. Nhìn cảnh say nhè nhệ, Phúc thấy chồn chột thế nào... Mình cũng chệnh choáng rồi. Có bao giờ mình uống nhiều bia như thế này đâu?...

Phúc cáo mọi người ra về dễ dàng, vì chẳng còn ai tỉnh mà kéo giữ Phúc ở thêm. Ngồi trên yên xe đạp, Phúc thấy người bập bênh như đang trên mây. Phúc nhắm tính ngày mai nhận tiền, ngoài việc mua được cái Cúp đời mới, còn mua cho con út được cái xe đạp mi pha, thoải mái tiền thưởng cho cô Phiến, cô Sơn. Ôi!... Cái cô Lý!... Mình chẳng có thù oán gì với cô ta. Chẳng lẽ trưởng phòng ra lệnh, mình lại không thực hiện? Hơn nữa mình chỉ được lợi...

Công bằng mà nói, cô Lý là người tốt. Say nghề mền trẻ. Tưởng chuyển cô ta từ cấp Hai xuống cấp Một, giao cho lớp kém nhất để không dạy nổi. Ai ngờ cô ấy vươn lên bằng chất lượng lớp học sinh chọn mới chết chứ!... Một người có tri thức, có năng lực thì từ việc lớn đến việc nhỏ đều làm tốt. Không hiểu tại sao ông Hân, ông Nhưng, Toàn lác, Phòng thù gì mà thù dai thế? Cách đấy mười năm rồi. Ngày ấy tung tin cô Lý ái nam ái nữ. Bây giờ cô ấy lấy chồng, có con đấy thôi?... Miệng lưỡi người ta độc ác thật!... Cô ta đã nhẫn nhục chịu đựng rồi thì thôi đi chứ?... Ôi!... Các ông ấy kéo mình vào cuộc mệt quá!... Mà không thì làm sao mình sắp có Cúp phóng re re!...

Phúc nôn thốc nôn tháo, mặt tối sầm lại. Trong đầu Phúc có cảm giác xe đang lao xuống dốc. Muốn bóp phanh mà không được, óc không chỉ đạo được tay chân nữa. Cảm

giác cuối cùng Phúc nhận biết được là đầu mình đâm phải vật gì nhão nhoét!...

Nửa đêm không thấy Phúc về, bà vợ bắt con đi tìm. Đến nhà ông phụ huynh, đèn còn sáng trưng. Trong nhà, người ngủ nằm ngủ ngổ ngồn ngang, bát đĩa, vỏ chai rượu, vỏ bia lăn lóc khắp nhà. Con trai Phúc đâm cửa gọi âm âm. Bà phụ huynh mắt nhắm mắt mở đi từ trong buồng ra.

- Bác ơi! Bố cháu về chưa?

- Về rồi! Về từ mười giờ đêm. - Nói xong bà phụ huynh trở vào buồng ngủ.

Con trai Phúc nhìn khắp lượt từng người trong nhà, không có bố mình thật. Nó về nhà báo tin. Vợ Phúc bắt cả nhà đi tìm nháo lên khắp vườn hoa, quán chợ, bờ sông, không thấy Phúc. Tám giờ sáng nghe người ta đồn có người đàn ông đâm đầu xuống cái cống thải ở khu năm tầng mả Tây chết. Vợ Phúc chạy đến, nhận đúng là chồng mình. Đầu Phúc cắm gập dưới cống, chân giơ lên trời. Chiếc xe đạp đè lên chân Phúc.

Gia đình lôi Phúc lên. Trời ơi! Mặt, mũi, mồm, tai Phúc nhoe nhoét chất bẩn...

VI

Lý đi dạy học về đến nhà ngạc nhiên thấy anh bộ đội lạ ngồi nói chuyện với Khương.

Khương nhìn Lý tủm tỉm cười:

- Đố cô giáo Lý nhận ra ai không?

Khách quay mặt đi. Nhưng Lý vẫn nhận ra:

- Ôi em Sơn! Phạm Minh Sơn, học sinh “đầu bò”, “đầu bướu” cách đây mười mấy năm. Sao em tìm được nhà cô? Bố mẹ em khỏe không? Nhà em ở đâu?

Khương nói:

- Cô giáo hỏi dồn dập thế học sinh làm sao trả lời kịp?

- Bố mẹ em nghỉ hưu cả rồi cô ạ. Đáng lẽ em không trở ra Bắc đâu. Em định ở hẳn trong Nam. Nhưng như em vừa kể với thầy giáo, trong Nam bây giờ, các cơ quan để ra tệ nạn cục bộ cô à. Họ cứ bảo dân miền Bắc mình là đồ dân ngoại lai. Ngoại lai mà bao nhiêu người miền Bắc đổ xương, đổ máu ở khắp các chiến trường miền Nam? Vậy cũng là người ngoại lai à? Bắc Nam là một. Đều là con cháu Bác Hồ. Tệ nhất là có một số ông tập kết miền Bắc về không có năng lực gây nhiễu lắm. Các ông ấy thu nhặt những khuyết điểm tất yếu, những sai lầm không tránh khỏi trong thời kỳ quá độ xây dựng XHCN ở Miền Bắc, đem về nhập vào cái xấu xa tự do vô tổ chức của chế độ Mỹ - nguy rất lại, phá tan tài sản quốc gia lắm cô ạ! Họ sống xa hoa, lãng phí, hưởng thụ. Con người thoái hóa đến xa dọa cô ạ. Nhân dân mất lòng tin ở những con người ấy.

Còn phần lớn cán bộ tập kết về, có trình độ, có bản lĩnh. Họ không thương dân bằng mồm như mấy người thoái hóa biến chất. Bằng việc làm cụ thể học xây dựng, mở mang kinh tế, được nhân dân yêu mến. Nhưng gần đây những người tốt bị cô lập, bị đánh bật ra. Em ngán lắm, chuyển ra Bắc. Mấy bà má nuôi giữ em ở lại, các má bảo cần chi phải làm việc ở cơ quan? Ở nhà má nuôi. Em về ngoài này, xí nghiệp bố em đồng ý nhận em vào thay chân bố em nghỉ hưu. Nhưng chờ mãi không thấy họ gọi, em đến xin việc ở xí nghiệp tàu thuyền Quyết Thắng. Ông giám đốc kỳ lắm cô ạ. Không hỏi chi đến lý lịch, thành phần, ông ấy hỏi em;

- Cậu nghề gì?

- Cháu lái ô tô, cả biết sửa chữa.

- Nhà ở đâu?

- Thành phố ạ.

- Cậu có trú lại đây không?

- Dạ... Cháu đi về hơi xa nên bác cho cháu nghỉ tạm...

- Cậu vòng vèo làm gì. - Nghĩa là cậu muốn có chỗ ở.

Ông giám đốc gọi sang phòng bên.

- Anh Dũng! Mời anh sang đây! Tôi giao cậu này cho anh. Thử lái các loại xe, thử tay nghề sửa chữa. Nếu làm được cả hai việc anh trả lương gấp đôi lương công nhân đang lái xe của ta. Anh bảo trưởng phòng hành chính xếp một gian ở khu tập thể hộ độc thân. À! Cậu vợ con chưa?

- Cháu chưa.

- Tôi không tò mò riêng tư của cậu đâu. Hỏi thế để sắp xếp chỗ ở, ai có vợ chồng làm ở xí nghiệp tôi được xếp hai gian ở khu gia đình. Tạm biệt nhé!...

Cô ơi đúng là ăn no vác nặng. Ba tháng nay em mới nghỉ hai ngày, nhưng tiền lương cao lắm. BỐ em ngạc nhiên, không tin. Cho là em dính dáng đến chuyện làm ăn bất chính gì đây! Ông đến tận nơi hỏi cô ạ.

Em khoái sự thưởng phạt phân minh của ông giám đốc. Chở hàng về không suy xuyễn, thưởng liền. Anh nào trộm cắp, tư túi ông ấy đuổi thẳng. Còn cho thêm vài tháng lương nữa mà ra đi. Cán bộ công nhân xí nghiệp em chủ yếu là bộ đội phục viên về. Những kỹ sư, bác sĩ, thợ lành nghề bị trừ dập, bắt mẫn ở các cơ quan khác, tội phạm hết hạn tù, v.v... Tóm lại ai có tay nghề giỏi, chuyên môn vững là ông ấy nhận tuốt.

Lý xác nhận:

- Cô đã nghe tiếng ông giám đốc của em làm kinh tế giỏi từ lâu. Ở thành phố ta cũng được ông ấy xây ủng hộ mấy trường học. Còn ở xí nghiệp đóng thuyền ông ấy xây hẳn cái bệnh viện. Họ cứ gọi là “ông vua không ngai vàng”.

- Đúng! Vì ông ấy đối xử như ông vua. Trọng dụng người tài, thưởng phạt phân minh. Cần gì cái ngai hả cô? Những ông có chức có quyền, giám đốc xí nghiệp này, nhà máy kia để công nhân thất nghiệp, nhà ở không có thì giám đốc ấy đem ra truy tố!...

- Cô nghe người ta đồn ông ấy có mấy cô gái trẻ phục vụ phải không?

- Theo em, một người biết làm giàu cho xã hội, biết làm giàu cho bản thân mình thì có mấy cô gái tự nguyện đến với họ cũng thấy kệ. Ồi người có chức có quyền chẳng làm lợi gì cho dân cho nước cũng hàng xâu bồ bịch. Họ ngụy trang bằng hình thức “con nuôi”, “em kết nghĩa”, “cô cháu họ”. Rồi vợ vét của công quỹ bao các con nuôi với em kết nghĩa. Những kẻ xấu ấy đáng xử bắn cô ạ.

- Trời! Sao em hung vậy?

Khương bưng mâm cơm lên:

- Xin mời cô và trò ăn cơm!

Thắng và bé Hồng cũng mời rồi rít:

- Mời anh Sơn ăn cơm!

Sơn kêu lên:

- Cô cho em ăn sang thế này? Thịt quay, canh cá!...

-Thầy giáo cấp dưỡng chứ có phải cô đâu.

Khương cười xòa:

- Đã là lính Trường Sơn thì đa-giê-năng.

Vừa ăn cơm, hai thầy trò vừa kể lại thời bộ đội của mình. Một thời chống Mỹ gian khổ mà vui. Các con Lý cứ há hốc mồm ra nghe chuyện, quên cả ăn.

- Canh chua cá thầy nấu ngon quá. Làm em nhớ mấy bà má ở Cửu Long. Bà thương em, cưng chiều lắm. Biết em thích ăn món canh chua cá. Bữa nào em về chơi, thế nào các má cũng cho ăn cơm canh chua cá.

Khi ngồi uống nước, Sơn nói với Lý:

- Em mua cho cô ít xỉ ở xí nghiệp em. Rẻ lắm cô ạ. Thầy cô tranh thủ đóng gạch bi, xây nên cái nhà ở cho đỡ cực. Hôm nào đủ gạch, em nghỉ phép, em rủ mấy đứa bạn đến xây vài ngày là xong.

Hai vợ chồng Lý cảm động tiễn chân Sơn ra về. Bé Hồng còn vẫy tay mãi.

*

* *

Tại nhà Phòng, Xuân Nhưng, Toàn lác, Viêt, Phòng quay quanh cái bàn tròn. Một đĩa mực khô nướng, bát

tương ớt, chai rượu. Mặt người nào cũng đỏ bừng nhưng lộ rõ vẻ uể oải, buồn bã...

Hiệu trưởng Phúc chết đột ngột, không trăng trối được điều gì. Tay phụ huynh trù dập phe thuốc lá Hà Bắc dõm trắng trợn cướp không số tiền vốn Phúc hùn vào. Gia đình Phúc bị thiệt hại đã đành. Còn mất theo cả số tiền bán gian nhà cô Lý ở trong trường. Giá chia nhau ngay tiền đi thì không mất, ông Hân lại bảo: "Cứ để cho cậu Phúc làm nấy nở thêm tiền thì hãy chia!". Bây giờ mới thấy đại. Xôi hỏng bỏng không. Rõ vô phúc!...

Việc bao vây cô Lý đang lúc thắt chặt vòng. Nay dở dang. Dở dang mọi việc. Các khoản tiền xây dựng, tiền học phí, tiền sách giáo khoa, tiền phân trăm giáo viên dạy thêm v.v... Phúc chưa nộp đủ lên phòng. Thật ngán ngẩm. Lỡ dở hết mọi việc...

Tổng Xuân Nhưng lên tiếng:

- Phòng à. Không thể đưa cô Phiến lên làm hiệu trưởng được đâu. Giáo viên cấp Hai họ phản ứng chết. Anh Hân bàn với mình đưa ông Chinh về thì hơn. Anh Chinh đã từng làm hiệu trưởng nhiều năm. Bề dày kinh nghiệm, anh Chinh nhất cái thành phố này. Vụ bê bối đối tiền từ năm 1987 chắc chẳng còn ai nhớ đâu. Chỉ có giáo viên Hoàng Kim Chi biết chi tiết nhất thì nghỉ hưu hơn mười năm nay rồi. Phải khôn khéo tình vi như ông Chinh thì mới trông được cổ Lý.

Phòng cười nhả nhỏ:

- Ấy là tôi tham mưu cho các anh. Còn tùy các anh quyết định. Ông Chinh lùn thì thánh rồi. Hi hi! ...

Toàn lác quay sang hỏi Viết:

- Cậu Viết hôm nay báo cáo kết quả công việc được chưa?

- Dạ! Thưa anh được rồi ạ. Em báo cáo về cô Tám trước hay cô Lý trước?

- Ai trước mà chẳng được.

Xuân Nhưng lắc đầu:

- Không, Tám trước đi! Lý còn phải bàn, nói sau.

- Dạ vâng! Em xin báo cáo các anh. Cô Tám không làm gì, chỉ nhận hàng may của phụ huynh ngoài chợ Rồng để làm ạ. Tối nào cũng chỉ thấy cô Tám đập máy khâu. Thỉnh thoảng em mới thấy chồng cô Tám ngồi máy. Còn cô Tám đo cắt vải.

Nhưng nói:

- Ngoài việc cô Tám hay nói lố bố với lãnh đạo, còn gì nữa không? Tám có thắc mắc các khoản tiền của học sinh đi đâu như Lý không?

- Không ạ. Tám với thầy Hương "hói" rất giống tính nhau. Có tức lên nói vài câu băng quơ vậy thôi. Trong cuộc họp chẳng ai thắc mắc các khoản tiền như Lý. Chỉ có Lý phát biểu sâu sắc, kiên quyết, đòi phòng giáo dục công khai các khoản tiền thu chi của học sinh v.v...

Phòng gật đầu:

- Cho qua được rồi. Cô Tám vô hại. Cũng không nên đụng đến con bé Tám. Chồng nó làm trong sở công an nổi tiếng trong sạch, nghiêm khắc.

Toàn lắc giục Viết:

- Cậu báo cáo về Lý đi.

Viết cười tít mắt, miệng ngoác ra:

- Hay lắm các thủ trưởng ạ. Em phát hiện ra cô Lý có cái mới. Cô ta vẫn đóng gạch bi, vẫn bồi dưỡng học sinh

kém không thu tiền. Nhưng nay thêm việc đưa bánh cho quán nước.

Hôm ấy em vô tình bắt được. Nhà em có khách. Em chạy ra quán nước đầu phố mua thuốc lá. Nhìn thấy cô Lý đang trao bánh cho quán hàng, em quay ngay về gọi thằng con ra. Em dặn nó đi theo cô Lý xem cô ta đi đâu về đâu? Các anh biết đấy, thằng cháu nhà em láu lăm. Nó theo dõi cô Lý mấy ngày liền. Sáng nào cô Lý cũng đến hiệu bánh Tân Anh nhận bánh về nhà, trưa, tối đem đến các quán nước lấy hoa hồng.

Toàn lác hỏi:

- Hôm nọ cậu có xúi cô em họ mang biếu cô Lý cân đường không?

- Dạ! Có ạ! Cô ấy bảo vất vả lắm mới để được cân đường lại nhà cô Lý.

- Cá mắc câu rồi! - Nhưng reo lên.

Phòng hỏi:

- Cậu có ghi ngày giờ cô em cậu đến đem biếu cô Lý cân đường không?

- Dạ! Có đây đủ ạ. Cả giờ đi lấy bánh ở hiệu Tân Anh, giờ đi đưa bánh, thu tiền ạ.

- Nhiệm vụ này giao cho cậu được không? Bảo chồng cô em họ cậu nó làm. Sẽ trả thù lao đậm cho nó. Nó là cõ tay “anh chị” ở cái thành phố này chắc làm được. Bảo nó cho mấy đứa đàn em theo dõi đường đi lối về, nhận mặt cô Lý, gặp thời cơ đường vắng...

Phòng nháy mắt hàm ý, Viết hiểu ngay.

- Dạ! Được ạ. Việc dễ như trở bàn tay.

Nhưng bảo Viết:

- Cậu về được rồi. Để chúng tớ bàn việc riêng.

Khi Viết đi rồi Nhưng mới nói:

- Anh Toàn này, anh bàn với ông Chinh ngay từ phút đầu phải ổn định trật tự. Nhất là tư tưởng của giáo viên mấy tháng nay lệch lạc. Quân vô tướng như hổ vô đầu. Tóm lại, anh Chinh làm thế nào được lòng quần chúng. Ngay trang tuyệt đối việc ông Chinh lừa cô Lý vào tròng.

Diệt được cô Lý sẽ làm gương cho kẻ khác. Giáo viên liệu đấy mà tố cáo phòng giáo dục tham ô tiền này tiền kia...

*

* *

Lý xếp gạch bi, chợt nhận ra trăng tròn, reo lên:

- Kia trăng lên!

Khương đưa tay quyết mổ hôi trán:

- Trăng đẹp thật!... Lâu lắm mới nhìn thấy trăng. Anh mong thành phố cứ mất điện vào những ngày trăng đẹp thế này để ngắm trăng. Ôi!... Trăng chiến trường... Những đêm trăng hành quân... Những đêm trăng B52... Những đêm trăng chôn đồng đội...

- Chào cô chú!...

Lý nhận ra hiệu trưởng Chinh. Ngay từ hôm Chinh mới về, cô Tám đã gọi: “Bác Chinh lùn ơi!”. Thế mà ông ấy không tự ái. Còn cười vui vẻ: “Giá cô gọi tôi là anh Chinh lùn ơi thì tôi phấn khởi hơn chữ bác!”.

- Chà! Các cậu chịu khó đóng gạch bi nhĩ! Thừa xây nhà rồi còn gì?

Lý nói:

- Xin lỗi anh, tôi đi rửa tay.

Chinh ngăn lại:

- Khách khí gì! Cứ làm đi! Tôi ghé thăm cô chú tí thôi, nhân tiện đi dạo mát bờ hồ.

Chinh ngấm ngấm xung quanh rồi khen:

- Nhà cô chú ở khu đất này đẹp đấy. Mát. Quanh năm không phải quạt. Cô chú xây lên hai tầng thì hết ý. Suốt ngày ngấm cảnh nước hồ nên thơ ...

Khuơng bảo Lý:

- Em đi rửa tay, mời hiệu trưởng vào nhà uống nước.

- Thôi mà! Tôi chào cô chú!...

Lý đi theo tiễn chân Chinh ra ngoài cổng. Chinh nói nhỏ:

- Cô Lý này, ngày kia ta họp chi bộ. Hôm nay đến thăm nhà cô, tôi mới biết nó xiêu vẹo quá. Nghe giáo viên kháo nhau cô chú đóng gạch bị xây nhà. Công đoàn trường vận động đoàn viên quyên góp giúp đỡ cô chú. Tôi mới về chân ướt chân ráo, chưa nắm được quỹ kết gì. Chỉ biết bước đầu đến thăm cô chú. Mà này, tôi trông chú ấy như người ốm vậy?

Lý buồn rầu trả lời:

- Vâng! Dạo này nhà tôi ốm thường xuyên anh ạ. Tôi bảo nhà tôi nghỉ. Hai mẹ con tôi đóng được đến đâu thì đóng. Nhưng anh ấy không nghe. Cứ làm đỡ cho con.

Chinh tròn mắt hỏi:

- Thằng cháu nhà cô khá thế? Nó mấy tuổi?

- Cháu mười tuổi.

Chinh xuýt xoa:

- Trời ơi! Cháu bé thế mà đã làm giỏi như người lớn. Thế này nhé! Mai tôi đề nghị công đoàn phòng giáo dục trợ cấp khó khăn cho cô. Cô viết cho tôi cái đơn nhé! Còn...

đây là tôi giúp cô chú. Gọi là thêm ấm nước cho thợ xây nhà. Lòng thành của tôi, cô đừng từ chối.

Chinh dúi vào tay Lý cái phong bì đựng tiền. Lý rút tay lại.

- Không! Tôi không nhận đâu! Xin cảm ơn anh.

Chinh kéo tay Lý giữ lại.

- Cô cầm lấy! Đừng chê ít!... Cầm lấy!... Kéo ai họ nhìn thấy họ cười cho. Họ tưởng cô với tôi làm sao. Kia!... Có người đi đến kia!... Chinh ấn cái phong bì vào tay Lý rồi đi như chạy.

Lý quay vào kể cho Khuông nghe. Anh nhận xét:

- Ông Chinh khá đấy chứ em? Đã có hiệu trưởng nào đến thăm nhà ta bao giờ? Lại cho tiền nữa?

Lý cũng tán thành:

- Vâng! Nói chung cũng được. Giáo viên trường em không ai biết quá khứ ông ấy thế nào. Chỉ thấy mới đầu về trường, ông ấy cư xử với anh em rất tình cảm, dễ gần gũi...

*
* *

Hai hôm sau họp chi bộ.

Lý cảm thấy không khí vào họp đầy bí ẩn. Chinh mào đầu cuộc họp:

- Hôm nay họp chi bộ có mấy vấn đề sau:

Một. Đánh giá tư tưởng giáo viên trong trường.

Hai. Động viên mọi người thi đua nước rút cuối năm học. Chống tư tưởng rã đám của học sinh ở lớp học cuối cấp.

Ba. Cử đảng viên giúp đỡ quần chúng yếu.

Cuối cùng là mục phê bình và tự phê bình đảng viên. Các đồng chí có bổ sung gì nữa không?... - Hai mắt Chinh nhìn người nọ, liếc người kia, dò tìm tư tưởng của họ qua gương kính lão.

Lúc này Lý mới nhận diện được Chinh ở trong đôi mắt, đôi môi và mỗi khi Chinh nhấn mạnh một từ nào đó. Chinh ngọt ngào cái miệng thế? Đóng kịch tài thật!...

Lý mãi suy nghĩ, không để ý đến lời nói của Chinh về điểm một, điểm hai. Đến điểm ba, Chinh nhấn giọng:

- Có hai quần chúng mà ta cần phải giúp đỡ.

Một. Anh Hương. Người ta đồn anh Hương chuyên chạy hàng cho các cơ quan, xí nghiệp để ăn hoa hồng. Mất nhân cách người thầy.

Hai. Cô Tám đánh đá, nói năng thiếu chín chắn, ảnh hưởng đến việc giáo dục học sinh. Cô Tám còn kiêu căng, tự phụ. Tiền ở đâu mà cô Tám diện một nọ, một kia? Lúc nào cũng son phấn thơm ngát? Có phải cô Tám làm ra tiền chính đáng không?... Mời các đồng chí phát biểu!

Phiến giơ tay.

- Về thầy Hương, tôi đề nghị cử người giúp đỡ, theo dõi hành vi hoạt động thật cụ thể, lúc bấy giờ hãy góp ý. Ai chứ, ông Hương không vừa đâu. Thử đụng vào ông ấy xem? Người đẩy gai góc đẩy các đồng chí ạ. Còn cô Tám, tôi đề nghị cử đồng chí Sơn giúp đỡ dò tìm xem cô Tám có nguồn thu gì mà ăn diện thế?

Sau phút im, Viết nói:

- Tán thành ý kiến đồng chí Phiến cử cô Sơn giúp đỡ cô Tám.

Sơn từ chối:

- Tôi chịu thôi! Cô Phiến! Tôi đề cử cô Phiến!

Viết lườn Sơn:

- Cô Phiến theo dõi, giúp đỡ ông Hương "hỏi". Cô Phiến có tài giao thiệp, nói năng khéo léo. Vì còn phải đi theo chân ông Hương hỏi đến cơ quan A, nhà máy B tìm hiểu cơ mà. Cô giúp đỡ cô Tám là phải rồi!

Hiệu phó Sinh nói gọn lỏn:

- Tôi đồng ý!

Chỉnh bảo thư ký Viết ghi vào biên bản.

Lý nhìn sang thầy Thông ngồi như tượng đá. Lý phát biểu:

- Về phần thầy giáo Hương, tôi nghĩ không có gì chi bộ ta phải đặt vấn đề quan trọng hóa như thế. Sản phẩm của người thầy giáo là học sinh. Học kỳ một vừa qua, học sinh của thầy Hương đi thi môn vật lý được giải nhì toàn thành phố. Một giáo viên thường, giảng dạy chất lượng học sinh tốt hơn đảng viên trong chi bộ ta thì không có gì phải bàn.

Sơn, Viết nhìn nhau. Hai người hiểu ngầm ý của Lý ám chỉ mình. Trong đợt Hội giảng, Sơn let đẹt dạy đi dạy lại mãi mới "đạt loại B". Nếu thẳng thừng đánh giá chỉ đạt loại C. Còn giờ dạy của Viết cũng chỉ đạt trung bình. Quần chúng cứ gọi: "Viết lùn đảng viên năm 1975 ấy mà!".

- Còn cô Tám, theo tôi cô Tám mặc diện đứng đắn, mẫu mực trước học sinh như thế là cần thiết. Người phụ nữ nào biết trang điểm cho mình đẹp lên là văn minh, lịch sự. Cô Tám mới ra trường hai năm nay, nhưng năm nào môn tiếng Anh cô Tám dạy cũng đạt chất lượng cao. Lần nào thành phố tổ chức học sinh thi tiếng Anh, học sinh cô Tám không đoạt giải nhất cũng đoạt giải nhì. Cô Tám ăn diện bằng bàn tay lao động chính đáng của mình, những con người như thế còn gì phải bàn nữa? Chỉ còn bàn cách

khen họ, động viên giáo viên khác thi đua, noi theo họ thôi. Một lần nữa tôi đề nghị chi bộ ta kết nạp Đảng thầy Hương và cô Tâm.

Nghe đến đây, Chinh cười nửa miệng. Viết bưng miệng cười khùng khục. Sơn cắn môi để khỏi bật ra thành tiếng. Phiến bình thản như không ...

- Cách mạng phải có người làm cách mạng chân chính. Có người làm cách mạng chân chính rồi mới kết nạp Đảng. Kết nạp phần tử không cách mạng để hòng trở nên người cách mạng nhiệt thành thì không có hiệu quả.

Phiến, Sơn, Viết nhìn nhau ngó ra, chả hiểu Lý nói gì. Chinh nói giọng ngọt sớt:

- Xin đồng chí chứng minh cụ thể. Chi bộ ta đã kết nạp ai là người không cách mạng? Ai không nhiệt thành?

Lý thẳng thắn trả lời:

- Đồng chí mới về chưa nắm được hết. Ngày bí thư chi bộ Phúc còn sống, đã mấy lần đưa ra chi bộ kết nạp cô Sam, cô Tâm. Hai thanh niên trẻ nhất trường mà lại biếng nhác nhất trường. Hai cô bằng cao đẳng Sư phạm mà dạy ăm a ăm ớ, thua xa mấy cô giáo già. Như cô Liên, cô Trường già, học sinh nào cũng thích học lớp các cô ấy. Còn cô Sam, cô Tâm dạy như rắc cát vào mắt con người ta. Cha mẹ các cháu kêu như rì. Chất lượng cả một năm học của các cô bê bết. Đã thế, lại còn bắt học sinh đến nhà học thêm để thu tiền. Các cháu được học thì ít, phải coi con cô giáo thì nhiều. Giáo viên của trường này ngượng cho hai cô. Ai cũng phản đối, hiệu trưởng Phúc mới chịu chuyển cô Sam, cô Tâm sang làm giáo viên phụ khuyết. Làm giáo viên phụ khuyết, hai cô chỉ vào lớp lấy lệ, chỉ ra bài cho học sinh làm, rồi các cô ngồi đan len. Cô Sam, đồng chí Viết kèm cặp. Cô Tâm, hiệu trưởng Phúc kèm cặp. Khi

đưa ra chi bộ kết nạp, có tôi, đồng chí Thông không tán thành. Đưa ra hỏi ý kiến quần chúng, một trăm phần trăm phản đối việc kết nạp Đảng hai cô. Nhưng bí thư chi bộ Phúc vẫn...

Chinh nói lảng:

- Hết giờ rồi các đồng chí ơi! Phần cuối cùng ta làm nhanh gọn thôi. Đề nghị đồng chí Viết đọc cái đơn phụ huynh tố cáo đồng chí Lý ăn hối lộ!

Viết đọc xong, Lý ngớ ra, kể cả Thông, Sơn cũng phải ngạc nhiên.

Lý phát biểu ngay:

- Cái đơn này hoàn toàn vu khống. Con bà Thanh học quá kém, cùng với năm em khác. Tôi bảo cả sáu em học kèm đến nhà tôi dạy thêm ngay từ đầu năm học đến giờ. Tôi công bố ngay từ đầu là tôi không thu tiền các em. Tôi không nhận một hình thức quà biếu gì. Tuần trước chồng tôi ốm, cha mẹ năm em kia đem biếu hai cân đường, một chục trứng gà. Họ nói: "Đây là lễ thường tình của con người, quà chúng tôi thăm thầy giáo ốm. Cô giáo hết lòng chăm sóc, dạy dỗ con cái chúng tôi nên người. Chúng tôi phải biết nghĩ chứ!". Nhưng tôi kiên quyết không nhận. Riêng phụ huynh Thanh đi một mình. Lần thứ nhất tôi vắng nhà, bà ta để cân đường lại. Tôi đem trả tận nhà. Lần thứ hai bà Thanh đến khóc lóc quá. Nể lòng tôi phải nhận. Nhưng ngày hôm sau tôi mua mười quyển vở giấy trắng tinh ở ngoài chợ Rồng cho con bà Thanh. Giá tiền còn đắt hơn cân đường của bà Thanh. Sao bà Thanh lại lá mặt lá trái thế? Lại bịa đặt ra chuyện tôi "gợi ý"?... Tôi đề nghị các đồng chí mời phụ huynh Thanh ra trường để tôi nói lên sự thật có ba mặt một nhời.

Viết mở to đôi mắt trắng:

- Khốn nỗi dư luận nhân dân thành phố đang khảo nhau âm lên là cô Lý ăn hối lộ của học sinh!..

- Dư luận vu khống từ miệng đồng chí tung ra! Nhằm mục đích bôi nhọ tôi!...

Chỉnh can hai người:

- Thôi các đồng chí ơi! Chuyện nhỏ thôi! Cho qua! Cái chính là vấn đề chuyên môn. Đồng chí Sơn đọc biên bản!

Sơn đọc:

Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam ...

Biên bản vi phạm quy trình.

Ngày 18 tháng 2 ... Đồng chí Trần Thị Lý giảng dạy quy trình của Bộ Giáo dục. Chương trình học bài tập đọc “Bác Khôi lên phố huyện sắm hàng hợp tác xã”. Đồng chí Lý lại dạy bài “Con trâu sắt”.

Giáo viên Lý tự ý thay đổi bài dạy không thông qua tổ chuyên môn. Ban giám hiệu chưa duyệt. Phòng giáo dục chưa biết. Bộ Giáo dục chưa có ý kiến. Rõ ràng đồng chí Lý cố tình vi phạm quy trình của Bộ Giáo dục, chính là vi phạm pháp luật.

Biên bản có mặt:

Hiệu phó Nguyễn Văn Sinh

Bí thư Đoàn Đỗ Quang Viết.

Tổ trưởng Nguyễn Thị Sơn.

Giáo viên Trần Thị Lý.

Tất cả đã ký tên. Hết!

Im lặng mấy phút, Chinh lên tiếng:

- Đề nghị đồng chí Lý tự kiểm điểm, phê bình trước...

Lý cười:

- Vâng! Tôi công nhận tôi tự ý thay đổi bài học tập đọc như trong biên bản. Tôi đề nghị với tổ chuyên môn để

ngợi lên Bộ Giáo dục thay bài học “Bác Khôi lên phố huyện sắm hàng hợp tác xã” đi. Bài học quá lạc hậu. Năm tám mấy rồi “Bác Khôi còn đi bộ từ sáng sớm tinh mơ lên phố huyện. Bác mua lưỡi cuốc về cuốc ruộng, mua mảnh vải gụ về may áo cho bu em!”. Trong khi đài đăng báo tuyên truyền cơ giới hóa oang oang lên. Ngay cả đồng chí Tổng Bí thư cũng lên vô tuyến truyền hình công bố cơ khí hóa toàn quốc. Tôi đề nghị mấy năm nay không được, tôi tự bỏ cái bài học lạc hậu ấy đi. Tôi thay bài “Con trâu sắt” tả cái máy cày năm lưỡi, lật những luống cày to chạy băng băng trên cánh đồng. Bài “Con trâu sắt” cũng ở trong sách giáo khoa. Tôi thấy chẳng có gì sai. Các đồng chí quy chụp kiểu gì tôi đành chịu vậy.

Viết, Sơn, Phiến thay nhau phân tích dài dòng về “tội” của Lý. Làm Chỉnh cũng phải sốt ruột. Chỉnh cắt ngang lời Phiến.

- Tôi hoan nghênh đồng chí Lý thành khẩn, nghiêm khắc nhận khuyết điểm. Đề nghị chi bộ ta xét hình thức kỷ luật đồng chí Lý. Tôi sẽ báo cáo lên phòng giáo dục và xin ý kiến cấp trên.

Viết nói:

- Đề nghị đồng chí Lý tự nhận hình thức kỷ luật trước Đảng.

- Tôi không có tội gì với Đảng.

Sơn đáp luôn:

- Đồng chí Lý ngoan cố! Đồng chí vi phạm quy trình của Bộ Giáo dục là vi phạm pháp luật. Vi phạm luật pháp là phải truy tố. Đồng chí tưởng tội của đồng chí nhẹ hay sao?

- Thì đồng chí cứ phát đơn sang tòa án! Truy tố tội giáo viên Trần Thị Lý luôn nghĩ thế nào để giáo dục cho học sinh tốt hơn!

- Thôi các đồng chí! - Chinh can. - Khê chứ, không có người ngoài tưởng chỉ bộ cãi nhau. Các đồng chí biểu quyết hình thức kỷ luật đi. Muộn quá rồi!

Phiên giờ tay:

- Tôi đề nghị tạm đình chỉ sinh hoạt Đảng của đồng chí Lý ba tháng.

Viết đề nghị:

- Tôi đề nghị đình chỉ sáu tháng.

Chinh đảo mắt nhìn từng người:

- Ý kiến các đồng chí khác thế nào? Ai đồng ý giờ tay? Đồng chí Phiên, đồng chí Sơn, đồng chí Viết tán thành. Anh Sinh?... nhất trí chứ?... thế là bốn. Quá bán rồi. Đồng chí Thông? Tán thành không?... Chi bộ có bảy đồng chí. Bốn trên bảy được chưa?...

Viết gắt:

- Quá bán được rồi ông nội ơi. Hỏi mãi. Tôi ghi xong biên bản rồi. Về! - Viết, Sơn đứng lên.

- Khoan! - Thông nói. - Đến lượt tôi tự kiểm điểm. Lâu nay tôi thiếu tinh thần đấu tranh phê bình. Tư tưởng tôi bị quan, chán nản trước tình hình tiêu cực tràn lan, kéo dài. Nói mãi chẳng ai giải quyết. Tôi không nói nữa. Càng đề ra chống tiêu cực thì càng tiêu cực nghiêm trọng hơn. Chủ tọa ra vẻ dân chủ, lấy ý kiến tập thể nhưng lái cuộc họp theo hướng có chủ định. Tôi xin ra khỏi cái chi bộ này. Từ giờ phút này!

Thông lảng lạng ra đi.

VII

Không khí cuộc họp hội đồng nhà trường hôm nay buồn như đưa đám.

Mọi khi, chưa đến giờ vào họp giáo viên chuyện trò rôm rả. Người này đưa tin giá gạo, giá thịt lên hay xuống. Người kể một nọ một kia trong trào lưu xã hội. Bây giờ thiên hạ đua nhau mua xe đạp Phượng Hoàng Trung Quốc, phích nước Trung Quốc. Chán dài xập xình với băng hát ẽo ợt rồi ... Nhưng hôm nay mất hẳn cái không khí vui nhộn ấy. Ai đến trước, tìm chỗ ngồi rồi lẳng lặng làm việc riêng. Chỉ có cô giáo Tám vẫn gương mặt xinh tươi. Tám nói oang oang ngay từ khi bước vào cửa phòng họp.

- Ai bảo tôi thu nhập tiền bất chính để ăn diện, son phấn? Ai? Trả lời tôi xem nào? Chẳng học sinh nào mua được điểm học của tôi. Tôi công bố thẳng thùng trước lớp: “Em nào chăm chỉ học thì lên lớp. Ai lười nhác, ai dốt thì trượt!”. Túng thiếu, tôi lao động chính đáng. Tôi không lèm nhèm. Trước học sinh phải ăn mặc mẫu mực. Không có quần áo đẹp để lên lớp mới phải chịu vậy. Tôi chẳng ăn trộm ăn cướp của ai để diện là được!

Các chị có biết không? Hôm nọ cậu Viêt lùn rình mò ban đêm nhà em. Lúc em đang cất quần áo. Anh Thắng nhà em đang may. Nhưng anh ấy tỉnh lắm! Khẽ động bước chân ngoài sân là anh phát hiện ra ngay. Anh ấy cầm cái gậy đứng sát cửa nghe ngóng. Bỗng nhiên anh ấy bật cửa phóng cái gậy ra. Tức thì nghe tiếng “ồ”. Hóa ra

là cậu Viết lùn nhà ta. Anh Thắng nhà em mời Viết lùn vào uống nước. Nhà em thanh minh:

- Viết thông cảm. Tôi ngộ trộm nó rình mò. Mà nhận hàng chợ Rỗng về làm thuê. Không cảnh giác, mắt của người ta, lấy đâu mà đền?

Viết cười hê hê.

- Trời! ... Em đi qua ... ghé thăm anh! ... Ông anh phóng gây chính xác quá! ... Em suýt toi mạng.

Nghe đến đây không ai nhịn được cười. Cười chảy cả nước mắt nước mũi.

Tám nói tiếp:

- Tính em ai nói không chân thật là loại người hèn! Yêu ai cứ bảo là yêu, ghét ai cứ bảo là ghét. Có đúng thế không cậu Viết lùn?

Tiếng cười lại rộ lên. Viết ngượng quá gục mặt xuống.

- Trường ta khéo thật! Đã có Viết lùn, phòng giáo dục lại điều hiệu trưởng Chinh lùn về nữa. Thế là có hai thằng lùn!... Bác Chinh lùn nhĩ?... Chinh ở ngoài vào chẳng hiểu mô tê cũng gật đầu cười cười...

Phòng họp lắng dần tiếng cười nói. Cuối cùng tắt hẳn tiếng động. Hiệu trưởng Chinh liếc mắt sang phải, liếc mắt sang trái, ngạc nhiên trước sự im lặng chưa bao giờ có của những cuộc họp hội đồng hàng tuần như thế này? Chả nhẽ giáo viên biết hết tin “mật” rồi hay sao?...

Chinh bắt đầu báo cáo kết quả thi đua tám tuần học kỳ hai. Chất lượng trường phổ thông cơ sở số Hai “của ta” đứng đầu bảng cùng với bốn trường nữa trên ba mươi trường thành phố. Chinh đảo mắt xuống hội trường xem có ai tỏ nét vui mừng không?

Lý nhớ đến buổi học sau hôm thi. Giờ ra chơi, học sinh lớp cô Bút chạy sang khoe với Lý:

- Cô ơi! Lần nào thi, cô giáo Bút cũng chuyển em xuống cuối lớp ngồi cạnh bàn “Trà khoéo” dốt nhất lớp. Cô Bút bảo em giỏi nhất lớp phải ngồi cạnh bạn học dốt nhất cho bạn ấy chép bài để cả lớp đỡ một trăm phần trăm. Cô giáo Bút cứ bắt tất cả các bạn học khá ngồi cạnh bạn học dốt. Mấy ngày thi xong chúng em mới được về chỗ ngồi của mình. Cô ơi, cô cho em chuyển sang lớp cô đi! Em thích nghe cô kể chuyện cổ tích với đọc thơ lắm!

Tiếp theo, hiệu trưởng Chinh đọc thông tư của phòng giáo dục về nhiệm vụ cuối năm học. Phòng giáo dục nhắc các trường chú ý làm hồ sơ thi cho học sinh cuối cấp thật chu đáo, tránh sửa chữa, tẩy xóa v.v...

Sau cùng, Chinh hạ thấp giọng:

- Kính thưa toàn thể các đồng chí. Tôi, bí thư chi bộ hết sức đau lòng thông báo với các đồng chí... Đảng viên Trần Thị Lý bị khai trừ vì tội vi phạm quy trình giảng dạy của Bộ và một số khuyết điểm khác. Chúng tôi không tiện nói ra vì nguyên tắc “nội bộ”. Vì sắp hết năm học nên phòng giáo dục tạm để cô Lý dạy đến kỳ nghỉ hè. Hết năm học chuyển cô Lý sang đánh trống và làm tạp vụ.

Tám bật lên tiếng:

- Vô lý! Giáo viên dạy giỏi lại đi đánh trống?...

Chinh lừ mắt Tám, miệng cười gằn:

- Cô giáo cháu ơi! Nghe hết đã! ... Phòng giáo dục quy định, hàng ngày, hàng giờ từ nay đến khi kết thúc năm học, ban giám hiệu và tổ trưởng chuyên môn kiểm tra sát sao giáo án, sổ sách, bài dạy của cô Trần Thị Lý. Để tránh tình trạng cô Lý tự ý thay đổi bài dạy như vừa qua!... Đau xót lắm đồng chí ạ... Đau xót lắm!...

Hiệu trưởng Chinh nhắc kính ra lau. Trông mắt hiệu trưởng do đỏ có vẻ xúc động thật!...

- Và điều buồn thứ hai nữa. Đảng viên Lê Minh Thông xin ra khỏi Đảng. Lý do: Không có tính chiến đấu. - Chinh như nghẹn lời, lại rút khăn ra lau mắt kính. Đôi môi mỏng cứ dẩu ra lại co vào. Hai hàm răng nghiến chặt!...

- Thừa các đồng chí! Chi bộ tôi chỉ đề nghị lên trên tạm đình chỉ hoạt động sinh hoạt Đảng của đồng chí Lý. Nhưng phòng giáo dục phê bình chúng tôi là nương nhẹ khuyết điểm cho nhau, xuê xoa tội cho đồng chí Lý!... - Chinh thở dài, ra vẻ đau xót. Nhưng đôi mắt Chinh đảo khắp hội trường, quan sát thái độ từng người.

Sự im lặng nặng nề bao trùm.

Bổng thầy Hương "hối" phá tan bầu không khí ảm đạm:

- Được đấy! Chúng ta chỉ nhận đảng viên tốt trở về với nhân dân. Và những đảng viên tốt như cô giáo Lý bị khai trừ. Không nhận đảng viên xấu về với chúng tôi đâu!...

Lý lững thững đi bộ về nhà, cảm giác như đất sụt hẫng dưới chân tan chảy. Không lường được những mưu mô quỷ quyệt, xảo trá, bịp bợm vô cùng hiểm độc của bọn Hân, Nhưng, Toàn lác... Phòng. Từ ngày mình về thành phố dạy chỉ gặp hân có mỗi một lần chỉnh huấn hè năm ngoái. Mình ngồi ngay ở đầu cửa ra vào. Gặp mình Phòng giật nảy người, lúng túng. Mình chào hân, không ngờ hân sùng sộ với mình: "Tôi không quen cô, tôi không biết cô bao giờ". Cái thằng lật mặt như lật bàn tay. Nghe hân nói giọng thù địch, giáo viên cười ồ!...

Về đến nhà Lý kể cho Khương nghe cuộc họp hội đồng. Mặt Khương cứ tái dần đi. Biểu hiện của sự đau đớn tột độ. Lý cũng không thể bật thành tiếng khóc được.

Khương rất hiểu vợ, biết có an ủi Lý lúc này cũng vô ích. Anh lẳng lặng đứng dậy, nháy cu Thắng đi ra. Thắng đang định vào mời bố mẹ ra ăn cơm.

Khương nói với con trai;

- Hôm nay mẹ ốm, không muốn ăn cơm. Để tý nữa bố đặt nồi cháo cho mẹ. Các con ăn cơm đi!

Bé Hồng hỏi:

- Mẹ ốm à? Con bóp đầu cho mẹ!...

Bé Hồng bưng bát cơm chạy vào trong buồng mẹ.

Khương nhìn theo con mà rơm rớm nước mắt. Anh nghĩ. Phải tìm cách gì báo cáo với Trung ương biết về những kẻ cơ hội, sâu một mưu mô đẩy những đảng viên chân chính ra ngoài Đảng. Để chúng dễ dàng phân ăn, để chia nhau các ghế lãnh đạo, mặc sức tham nhũng, áp bức quần chúng. Không thể để cái xấu lấn át điều tốt và cái độc ác hoành hành.

*

* *

Tổng Xuân Nhưng nằm thoải mái trên cái ghế xích đu, xoa bụng khoan khoái sau bữa ăn ngon.

Nhưng nhìn bà vợ bằng tuổi già cố để đang rửa bát mà phát ón. Ngày xưa cha mẹ cưới vợ cho. Chứ đâu được chọn vợ như bây giờ? Giá được phép lấy hai vợ thì hay biết mấy? ... Nhưng tội gì lấy hai vợ nhỉ?... Rắc rối! Khó bề bịch!... Mình chỉ đề phòng có mỗi một mụ già dân dộn kia cũng phải lắm mưu mẹo nữa là những hai vợ?... Nhưng lại nhớ cuộc hành lạc hè vừa qua với cô Sam tại Vũng Tàu. Khi hai người ngồi trên máy bay Hà Nội - Sài Gòn vẫn còn lo ngơm ngợp. Đến Vũng Tàu, thuê được cái phòng trọ mới yên tâm.

Nhanh thật! Đã hai tháng trôi đi. Bận việc năm học mới, con nhớ đã nguôi đi. Sáng nay đi “duyet phim” với phó văn phòng ủy ban tỉnh, lại thêm. Lần đầu được thưởng thức phim “Con heo”! Ôi!... con thêm sôi lên!... Khấp cơ thể như có kiến bò lẫn mẩn, tê tê... Nhưng oàn mình, làm chiếc ghế đu đưa như nằm trên vông. Mình ngốc thật! Nhiều lần tay phó văn phòng tỉnh rủ đi “duyet phim” mình lại không đi! Tiếc thật! Giờ mới biết thiệt. Chỉ nghe dài, báo nói chống với bắt phim “Con heo” chứ có biết nó thế nào? Khoái thật!... Chả trách hôm mình đến chia buồn con gái phó văn phòng tự tử, bà vợ mếu máo than phiền:

- Hậu quả Vi-dê-ô bác ạ. Lần nào đi “duyet phim” ông nhà tôi cũng cho con gái đi theo. Nuông chiều con quá đến nông nổi chốn học đi chơi. Rồi rủ một lũ con trai cùng học lớp với nó bắt chước làm tình như trong phim bác ạ. Tôi đã bảo ông ấy thôi quách chức phó văn phòng tỉnh đi. Sang làm trưởng phòng một cơ quan kinh tế lợi hơn. Phụ trách cái môn văn hóa giáo dục này làm hỏng con cái. Bây giờ chỗ nào cũng Vi-dê-ô phim chuông Hồng Công. Trên ti-vi cũng quảng cáo phim, ca nhạc quốc tế lỏa thể loạn xạ lên!... Làm sao trẻ con học được hả bác? Dốt náy thì làm sao thành người được hả bác?... Bác làm lãnh đạo ngành giáo dục lo nghĩ nát óc ra mất!... - Nhưng bầm bụng cười thâm bà vợ phó văn phòng tỉnh. Bà ta lo con bò trắng răng!...

Ôi! Giá mình được xem phim “Con heo” trước khi đi nghỉ mát ở Vũng Tàu có sướng không?... A!... Hôm nào rủ cô Sam cùng đi xem phim “Con heo” để thực hành. Năm học mới ổn rồi. Tiền xây dựng các trường nộp kha khá rồi. Mình bảo tay Phòng cho cô Sam nghỉ “ốm” một tuần. Giáo viên phụ khuyết chỉ có chơi dài, vắng mặt ở trường mấy tuần cũng chẳng sao. Đưa cô Sam ra Bãi Cháy ngoài

Quảng Ninh một tuần cho đã cơn thèm. Hi! Hi! Nhưng lôi cái gối ở trên đầu xuống ôm ghì lấy. Rung rung chiếc ghế kêu cọt két!...

Vợ Xuân Nhưng quay lại lườm chồng:

- Ông ăn ngon rồi rửng mỡ đấy à?... Gãy ghế bây giờ!...

Nhưng quảng luôn cái gối, nhẩy phắt đến chỗ vợ, bẻ luôn hai bên hông vợ, miệng thì thào:

- Bà nó giải lao! Giải lao! Vào đây tí đã!...

Vợ Nhưng đẩy ra:

- Nỡm à! Già rồi còn!...

- Còn dẻo còn dai! - Nhưng bế tốc vợ đi vào trong nhà...

- Cạch!

- Cạch!

- Cạch cạch!...

Nguyễn Đình Phòng gõ cửa mãi không ai lên tiếng. Phòng nghĩ bụng cái ông Nhưng này, ngủ trưa mà say thế? Phòng mắt trước mắt sau, sợ ai đi đường nhìn thấy.

- Cạch!

- Cạch!

Tổng Xuân Nhưng quần áo xộc xệch ra mở cửa.

- Trời! Làm gì lâu quá ta? Ồ! Hiểu ông rồi!... chắc “em” trong đó hả? - Phòng nói khẽ. - Mười lăm ngày ở Vũng Tàu chưa đã hả ông? Cẩn thận kẻo bà xã biết thì chết!

- Suyt! Bà ấy trong nhà chứ có ai! Có việc gì gấp mà làm mất giấc ngủ trưa của nhau thế?

- Hi!... - Phòng cười hết cỡ. Hai đầu môi như hai đầu con đĩa trâu cắm vào hai bên má. Phòng nói:

- Chuyến này cứ gọi là đi đứt! Chết mất ngáp!... Anh Nhưng à!...

Nhưng sốt ruột gắt:

- Ai chết? Nói ngay đi?

Phòng giở tập hồ sơ đầy đủ chứng cứ cho cô Lý vào tù. Đây anh xem. Đủ cả hồ sơ tội trạng cô Lý từ ngày ở trường Phạm Hồng Sơn của tôi cách đây hơn mười năm.

Nhưng mở đôi mắt ti hí nhìn Phòng:

- Mấy cái biên bản vớ vẩn ấy. Làm sao cho người ta vào tù được? Cậu ngớ ngẩn lắm!

- Khoan! Tôi chưa nói hết. Đây chỉ là cái phụ thêm vào những tội chính. Trước tiên là biên bản cuộc họp chi bộ năm ngoái Lý bị kiểm điểm, bị khai trừ Đảng. Trong biên bản có ghi lời phê bình của cậu Viết nâng quan điểm: "Đồng chí Lý vi phạm quy trình của Bộ là vi phạm luật pháp. Vô tình đồng chí Lý làm tay sai cho địch. Đây là vấn đề chính trị"...

Phòng nói nhỏ vào tai Nhưng:

- Anh biết không? Tỉnh ta mở chiến dịch phá nhà xây trái phép lấn hè phố lấn chiếm đường quốc lộ. Thăng cháu họ anh Hân làm ở công an thành phố cho biết, nó được lệnh đi phá mấy cái nhà xây trái phép ở góc bờ hồ, cạnh nhà cô Lý. Thời cơ ngàn năm có một. Anh Hân cử Toàn lác đi tìm tôi. Kế hoạch anh Toàn lác vạch ra chặt chẽ lắm. Hè vừa rồi, cô Lý mới xây ngôi nhà đẹp lắm. Cô Lý có đầy đủ giấy tờ hợp pháp về việc mua nhà, xây nhà của UBND thành phố cấp. Nhưng ta vẫn có cách. Khi cái nhà bên ngoài nhà Lý bị phá, ta thuê một bọn đầu gấu đến phá ào nhà Lý đi! Trong lúc quân hồi vô phòng. Có trời cũng chẳng truy được ai. Phá nhà, tất phải lộ ra hòm bánh Tân Anh. Lập ngay

biên bản làm ăn phi pháp. Hành nghề bất chính. Bán làm có đường hóa học, độc hại chết người. Đáng tội tống vào tù! Kèm theo vấn đề chính trị giảng bài với một lô một lốc biên bản các tội linh tinh khác nữa. Thành “một phần tử nguy hiểm”. Cứ tạm giam đã!... Hề hề!...

Tống Xuân Nhưng gật gù khâm phục. Nhưng bắt tay Phòng:

- Bái phục cậu với cậu Toàn lác nhà ta! Nhưng mà này, liệu cậu Viết theo dõi có chính xác không đấy?...

- Sao lại không? Sáng sớm tỉnh mơ Lý đến hiệu bánh Tân Anh nhận hàng, đem về cất vào hòm khóa cẩn thận rồi đến trường đánh trống. Nghỉ trưa Lý mới tranh thủ đi đưa bánh cho các quán nước. Hai vợ chồng có mỗi một cái xe đạp “cổ vắn” ấy mà. Sáng chồng phải đạp vào trường Cao đẳng Sư phạm Cầu Chuối dạy. Đến trưa chồng về, Lý mới có xe đi đưa bánh. Xong, Lý đến trường đánh trống học ca chiều. Tối, Lý lại đi đưa bánh và thu tiền. Ngày nào cô ta cũng tuân tự công việc như thế.

Cậu công an cháu anh Hân nói mấy hôm nữa sẽ đi phá nhà ai làm trái phép mà ngoan cố, không tự giác chấp hành lệnh của UBND tỉnh. Đài thông báo nhắc nhở liên tục mấy tháng nay mà không ai tự giác. Vậy nên chúng ta phải tranh thủ lập hồ sơ “tội trạng” của Lý. Anh xem đi và giúp góp ý bổ sung cho kín kẽ. Ta làm sẵn một giấy tờ hợp lý. Khi cần đến có ngay.

Nhưng cầm tập giấy, bảo Phòng:

- Tối, cậu tập trung mọi người đến nhà tôi. Ta tính thật kỹ đường đi nước bước ván cờ cho chắc thắng!

*

* *

Hai anh em Thắng ngồi chơi trong nhà, nghe tiếng dân phố ồn ào nhốn nháo liền chạy ra. Chao ơi cái xe xích sắt to thế!... Thắng quay vào nhà khóa cổng, cổng em chạy ra xem.

Chiếc xe tiến tiến lùi lùi, rú rít văng óc.

- Uỳnh!...

- Đổ rồi!

- Đáng đời nhà nó!

- Bành trưởng lăm vào!

- Nhà nó xây mặt hàng lấn chiếm hết lối đi vỉa hè.

- Khách đi đường vô ý chạm phải hàng nhà nó thì khốn khổ. Nó chửi như tát nước. Nói lại vài câu thì ăn thọt ngay. Cứ như chó sói muốn ăn thịt người ta.

- Mới hôm qua, tôi chứng kiến một cảnh thật thương tâm. Có bà cụ nhà quê gánh một bên rau, một bên mấy nải chuối, mấy quả đu đủ chín. Bà cụ nép vào bên đường tránh cái xe đạp. Chả may cái quanh gánh móc vào sạp hàng, làm rơi cái áo phong xuống đất. Hai mẹ con nó mồm năm miệng mười chửi bà cụ. Thắng con nó quát:

- Mụ già kia! Giật đền đi!

Cụ già nông thôn thật thà, cầm áo ra máy nước. Nó túm tay bà cụ mắng:

- Già rồi còn ngu! Giật thế bán cho ma? Phải giật xà phòng, chậu tử tế chứ? Mà giật đi mất màu hồ bán cho khi!

Bà cụ kêu:

- Ối ối! Lạy anh! Lạy anh! Tha cho già! Đau... Đau tay già quá!... Hết bao nhiêu tiền già đền!...

Tôi không nén nổi đến can thiệp:

- Chẳng may cụ già lỡ ra, cậu rũ một cái là rơi hết đất. Có gì đâu? Cụ già đã xin lỗi rồi. Cũng tại cái xe đạp đi sát quá!

Nó vặc lại tôi:

- Bà biết gì mà chõ mồm vào? Có cần đi không?

Nhân lúc nó vặc tôi, cụ già nhấn nải chuối to nhất với một quả đu đủ đưa cho nó

- Gọi là cây nhà lá vườn... tôi biếu...

Tưởng thế là xong, nó còn xằng giọng:

- Bà phải đền tiền nữa, chứ nải chuối là cái gì?

Cụ già vỗ vào hai cái túi áo rỗng không:

- Quả thực già chưa bán được gì. Sáng nay hai bà cháu bòn mót hết cả vườn mới được một gánh này. Chả giấu gì cậu, có đứa cháu gái nội học cấp Một không có sách giáo khoa. Nhà trường cho những năm sáu cháu mượn chung một bộ. Các cháu ở nhà quê học chung làm sao được? Con người ta, có bố làm trên phố mua sách cho. Đằng này cháu nó không còn bố. Bố cháu hy sinh ở biên giới Căm-pu-chia khi mẹ cháu còn mang thai. Mẹ cháu đầu tắt mặt tối đi cấy đi cày nuôi mẹ chồng, nuôi con dại, không lên phố được. Cháu gái nài nỉ bà. Bà thương cháu, cố gắng đi bộ sáu cây số lên phố bán gánh rau vườn để mua cho cháu bộ sách giáo khoa cậu ạ. Ở đầu phố đằng kia tôi đã thấy mấy hàng bày bán sách. Tôi đã có tiền mua cho cháu đâu?...

- Thôi được!... Đưa thêm nải chuối nữa đây! Nải to ấy! Hữu nghị với bà già lắm đấy!...

Bà cụ mếu máo ra đi:

- Thế này thì làm sao đủ tiền mua cho cháu bộ sách giáo khoa?...

Tôi ái ngại quá, chạy theo bà cụ dúm vào túi áo bà cụ mấy đồng. Thật buồn cho thanh niên bây giờ. Nhiều đứa mất hết tính người. Chẳng còn kỷ cương phép nước gì nữa. Dân áp bức dân. Hàng xóm với nhau cũng chẳng nể nang gì. Mất hết đạo đức, thuần phong mỹ tục đẹp đẽ của dân tộc mình. Thanh thiếu niên, hễ nói một câu là một câu văng tục. Lúc nào chúng nó cũng để chất bẩn trong mồm, hoặc lôi mẹ ra hành hạ suốt ngày. Chẳng hiểu Đoàn, Đội họ giáo dục lớp trẻ cái gì?...

Tiếng reo hò âm ỉ của dân phố khích lệ chiếc xe ủi:

- Cố lên! Cố lên! Nào!...

- Uỳnh! Uỳnh!...

- Hoan hô đồ rồi!

Mọi người hả hê:

- Ai chớ, phá cái nhà đó đáng lắm!

- Buôn gian bán lận, lắm ô lắm lộng cũng rách toang!...

Một toán thanh niên tay cầm xà beng, tay cuốc tay búa tiến đến nhà Lý. Dẫn đầu là một người công an.

- Nhà này của ai đây? Ai là chủ nhà? Không có ai nhận à?...

Thắng công em chạy về:

- Dạ, nhà của cháu ạ!

- Bố mẹ mày đâu?

- Bố mẹ cháu đi dạy học ạ.

- Mày có chìa khóa không? Mở cửa?

Thắng hoảng sợ đặt em xuống đất, tay run run lôi chìa khóa đeo ở cổ ra mở cửa. Toán thanh niên ập ngay vào nhà đập phá. Thắng kêu van, giữ tay họ lại. Tay

thanh niên hất Thắng ra. Thắng ngã chảy máu đầu. Bé Hồng chạy vào ôm anh khóc gọi:

- Anh Thắng í í!... Mẹ ơi! í í!... Mẹ ... í!...

Một mảng vữa rơi vào người bé Hồng. Bé Hồng khóc thét lên. Mấy người hàng xóm chạy vào trong nhà bế bé Hồng lên, kéo Thắng ra ngoài.

Chẳng mấy chốc nhà Lý bị phá tan hoang. Tường đổ chiếc ba lô rơi bịch xuống đất. Tay công an lục soát. Thấy toàn những Huân chương, Huy chương của hai vợ chồng Lý, hấn vút bệt xuống. Hấn cốt tìm các giấy quyền sở hữu đất và giấy phép làm nhà của UBND thành phố. Lục hết túi nọ túi kia bên cạnh chiếc ba lô con cóc, tìm thấy, hấn nhét ngay vào túi quần.

Một thanh niên phá cái hòm gỗ, nắp hòm bật ra.

- Trời! Toàn bánh thơm lòng các cậu ơi! Tưởng hòm đựng của chìm của nổi. Hóa ra toàn bánh Tân Anh.

- Chén đi các cậu ơi!

Mấy thanh niên xúm lại ăn lấy ăn để. Tay công an đến giăng ra mắng:

- Đồ ngu, dạn rồi không nhớ!...

Tay công an đổi giọng quát to:

- Khiêng ngay hòm bánh về quận lập biên bản. Làm ăn phi pháp. Hành nghề trái phép! Làm nhà trái phép!...

Toán thanh niên khiêng hòm bánh ra xe. Có đứa còn vợ cả mấy bộ quần áo cũ, cái chậu thúng.

Dân phố không nhịn được nữa. Mỗi người một câu:

- Nhà cô giáo Lý ở sâu bên trong, có chi lại phá?

- Phá nhà dân lương thiện đi để xây biệt thự cho ai?

- Miệng họ nói theo CNXH, mà hành động lại không phải như thế.

- Máy người không phải là chính quyền, luật pháp gì hết mà là bọn kẻ cướp có tổ chức.

- Có giỏi, phá cái nhà xây trái phép của tay bồi bút bên kia kia!...

Tay công an sẵn đến hỏi:

- Ông nói gì? Nói ai bồi bút?

- Vâng! Tôi nói đấy! Muốn nghe tôi kể cho nghe. Đất ấy là đất quy hoạch của khu nhà tập thể. Chỗ cho trẻ con ở phường chơi. Tại sao ông ta làm nhà được? Ai cho phép? Ai ký giấy? Tại sao không cấp cho anh thương binh không mảnh đất cắm dùi? Còn đang nằm hè kia?

Trong đơn, ông ta xin làm gian nhà tạm, để trưng bày tác phẩm và tiếp khách văn. Sao lại xây nhà mái bằng kiên cố? Xây xong nhà lại trưng bày, quảng cáo các loại váy cho thuê? Núp sau những cái váy ấy để viết văn à?... Chả trách văn chương ông ta sặc mùi váy... đàn bà!... Viết kiểu ấy không bồi bút là gì?

Tay công an tiu nghỉu lĩnh mất.

- Mỗi con được cấp một dinh cơ. Có hai vợ chồng già, ở hai phòng rộng hơn 40 mét vuông còn chưa chán à? Tham thế?...

- Nhà văn nước này nghèo xác xơ. Đếm xem có nhà văn nào được cấp nhà ở rộng rãi như ông ta?

Một cụ già đồng tình:

- Bác nói phải. Ông này có tài mà không có cái tâm, thì cái tài ngày một mai một, mòn cạn đi. Các văn nhân có tài có đức được người ta đánh giá cao. Có tài mà không có đức khác nào viên ngọc trong đồng phân?

- Ông ta giỏi buôn hơn viết văn. Hết buôn gian trong nước lại buôn hàng lậu ở nước ngoài về. Ông ta có để tâm vào viết văn đâu mà chả mòn cạn? Cùng dây với chủ tịch Đinh Hợi mà! Chủ tịch văn hóa có lớp Bốn nên phải cho tay bồi bút đi theo, còn mùa mếp đường buôn bán. Chứ ông ta là cái thứ gì mà năm nào cũng đi nước ngoài?

- Khổ thân cô giáo Lý. Hai vợ chồng con cái hì hụi đóng gạch bị suốt đêm mới xây được cái nhà...

Lục soát chán chẳng có gì, toán thanh niên văng tục kéo nhau đi. Tay công an vấp phải dây xích chó ngã vồ xuống đất.

- A chó! Các cậu... ời chó! Khôn ghê! Không hề sủa một tiếng. Bí mật à? Mật cũng tóm!...

Dân phố nhìn theo chiếc xe rồ máy đi mất hút. Họ bàn tán:

- Bọn này trông như bọn cướp đấy các ông ạ.

- Bậy! Có cả công an hẳn hoi.

- Tôi ngờ ngợ. Hình như tôi đã gặp tay công an này ở đâu?... Chỉ có lũ choai choai đập phá nhà cô Lý tôi thấy lạ hoắc! – Khổ thân cô giáo! Tí nữa đi làm về, nhà cửa tan hoang thế này, vợ chồng đến chết ngất!

VIII

Viết lùn xách túi nặng đi lên cầu thang tầng hai nhà Phòng. Toàn lác và Phòng đang sốt ruột chờ tin. Bỗng thấy Viết, cả hai cùng reo lên:

- A! Đây rồi!

- Tình hình thế nào?

- Rồi! Các anh ăn đi. - Viết lôi những gói bánh Tân Anh thơm ngọt từ trong túi ra để thành đồng trên bàn.

Vừa bóc túi bánh, Phòng vừa hỏi:

- Cậu kể xem nào?

Viết trả lời:

- Nói chung là tốt đẹp. Nhưng mới đầu, bị trục trặc kỹ thuật!

- Sao?

- Sao?

- Hề!... Các thầy bình tĩnh. Sao thì mọi việc cũng xong xuôi cả rồi. Em uống ngụm nước đã. - Viết bê cái bình nhựa đựng nước tu một hơi.

Toàn lác đưa bánh cho Viết.

- Cậu ăn đi! Vừa ăn vừa kể chuyện.

Viết vỗ vào cái bụng phình phình:

- Ăn cổ đi trước! Em đã làm một bụng tướng rồi. Đây là phần của các anh. Cậu Bân công an cháu anh Hân bảo sẽ bỏ bánh dằm bắt ở ngoài chợ vào đây hòm để buộc tội Lý. Hề, hề!...

- Hí! - Phòng cười. - Bân nó cáo thật. Thôi được, mày kể đi. Chúng tao ăn.

- Các anh có biết trục trục ở chỗ nào không? Sáng nay em dẫn bọn “đầu gấu” của các anh thuê, đến nhà cô Lý. Đến nơi chúng lắc đầu “Gút bai!”. Đứa cầm đầu nói với em: “Tưởng ai chứ cô giáo Lý nổi tiếng dạy giỏi ở cái thành phố này. Cô Lý hết lòng thương yêu học sinh, tận tình dạy dỗ các cháu nên người. Bọn tao cũng từng là học sinh. Bọn tao không đang tâm phá nhà cô Lý! Gút bai!”. Chúng bỏ đi hết có chết không?

- Rồi sao?

- Làm thế nào?...

- Em cố lên chứ sao? Sau em nghĩ chỉ còn cách chạy đến nhà cô em họ. Bảo thằng em rể là tay “anh chị” xem có chữa cháy cho mình được không? Chỉ trong chớp mắt, nó đã gọi lũ đàn em đến. Nó giao nhiệm vụ: “Các chú hãy đến phá cái nhà này. Thứ nhất, theo lệnh của tỉnh phá nhà lấn chiếm đất đai trái phép. Thứ hai, đây là “con nợ” của anh. Các chú lục soát nhà có cái gì đáng giá, bắt về đây”. Trời, bọn đàn em cầm đầu tuân theo răm rắp!

Nhà cô Lý chẳng có gì các anh ạ. Chắc có mỗi bộ lành mặc lên lớp, đi ra đường. Chiếc ba lô lủng cùng những Huân chương, Huy chương chống Mỹ của hai vợ chồng. Bân nó lục mãi mới thấy giấy cấp đất, giấy phép làm nhà. Nó đốt đi để phi tang, có kêu oan cũng không có căn cứ giấy tờ hợp pháp. Không ai gỡ được.

- Giỏi! Giỏi!... - Phòng cười sảng sặc. Để tôi mua bia về uống ăn mừng anh Toàn nhé! - Chỉ một loáng Phòng trở lại với làn bia trong tay.

Viết nói tiếp:

- Các anh ạ! Phải công nhận nước cờ ông Nhưng đi thánh thật. Các loại văn bản làm sẵn. Đến lúc ấy chỉ việc đọc lệnh. Em đứng trà trộn vào dân phố quan sát được từ đầu đến cuối. Xem phá nhà Lý xong em tót ngay về trường. Chỉ nửa tiếng sau, xe ba bánh công an do cháu anh Hân lái đến trường học đọc lệnh bắt Lý!

- Nào! Ta nâng cốc chúc mừng thắng lợi! Đại thắng lợi!...

Toàn lác đưa tay chùi bọt bìa trên mép, hỏi:

- Thế Lý không có ý kiến gì à?

- Có chứ! Cô ta cũng nói cứng lắm các anh ạ! Cô ta nói:

- Tôi không có tội gì! Tôi không đi đâu hết! Luật pháp không bắt người vô tội! Các thầy cô giáo ơi! Cứu tôi với! Các em học sinh ơi!...

Các anh bảo chống cự sao nổi? Đang giờ học. Trên văn phòng có mỗi mình em với cô Lý. Ông Chinh lùn đi vắng. Tiết học cuối cùng chẳng còn ai. Các giáo viên dạy những giờ đầu họ về hết rồi. Hai công an còng khóa vào tay Lý dẫn đi. Em múa tay trang bị. Chỉ mấy phút, xe nổ máy phóng đi. Khi các thầy giáo cô giáo và học sinh chạy ra được cổng trường thì chiếc xe đã mất hút. Cô Linh hỏi em:

- Tại sao cô Lý bị bắt?

Em trả lời tỉnh khô:

- Không biết!

Ông Hương "hỏi" vặn lại em:

- Cậu chỉ giả vờ!... Bắt người phải có lệnh chứ? Họ không đọc lệnh trước khi bắt cô Lý à?

Em trả lời như các anh dặn:

- Nhiều tội lắm. Phạm pháp. Hành nghề trái phép. Làm ăn bất chính. Lại còn cả chính trị chính em gì gì ấy ai mà nhớ hết được?

- Vô lý...

Tan học em đến nhà cô em họ. Thành em rể em đã chia bánh xong từng phần. Bọn “đàn em” ăn bánh xong giải tán ngay chỉ còn mỗi mình Bân công an cháu ông Hân chờ em. Cậu ấy cho em lấy chó, em không lấy. Cô Lý giấu con chó trong nhà. Nó khôn lắm các anh ạ. Phá nhà âm âm như thế, mà nó không sủa một tiếng, nằm im thín thít trong gầm giường. Em bảo Bân cứ đem chó về nhà ông Hân.

Chủ nhật này, cánh ta tập trung đến nhà ông Hân làm chó! Hề! Hề!...

*

* *

Trưa hôm ấy Khương đi dạy học về, thấy nhà cửa tan hoang. Vợ con đâu mất? Xung quanh đường phố ngổn ngang nhà đổ, vôi vữa, gạch vụn. Mọi người đang thu dọn cho nhanh. Kẻo bị phạt vì cảnh vì để ách tắc giao thông.

Khương đứng ngơ ngẩn trước căn nhà vừa mới xây nên bằng mồ hôi, nước mắt của vợ chồng con cái mình. Nay bỗng dưng bị đập phá tan tành. Ai phá?... Nhà mình ở mãi trong ngõ. Nhà nào ở diện phá, chính quyền đã báo trước hàng mấy tháng. Nhà mình có ai báo bố gì đâu? Lạ thật!... Hay kẻ cướp lợi dụng chiến dịch quét sạch đường phố đến ăn cướp nhà mình?... Khương dựng xe đạp, bước vào ngôi nhà mình bị lật ngói, tường đổ nham nhở. Lòng Khương thất quân. Không đủ sức để đứng, anh ngồi phịch xuống chiếc giường bị sập một góc. Khương ôm đầu kêu lên:

- Trời ơi sao cuộc đời tôi khổ thế này?... Vợ tôi, con tôi đâu?... Lý ơi!...

Bà cụ hàng xóm nhìn thấy Khương. Bà chạy sang gọi Khương:

- Thầy giáo đã về đấy ư?

Khương ngẩng đầu lên, đầm đìa nước mắt. Bà cụ hàng xóm cũng sụt sùi:

- Công an đem một tốp thanh niên đến đọc lệnh phá nhà thầy. Họ bảo nhà thầy làm trên đất quy hoạch của thành phố. Họ phá nhanh lắm. Họ lấy cả hòm bánh Tân Anh đi và bảo “Hành nghề trái phép”, “Bánh độc hại chết người”, “Làm ăn bất chính!”...

Bà cụ hàng xóm lấy vạt áo lau nước mắt:

- Các cháu, cô giáo Sửu đón về rồi. Cô Sửu dặn tôi, nếu thầy về thì đến nhà cô ấy.

Bà cụ nấc lên mấy cái rồi khóc òa:

- Cô giáo Lý! Hi! Hi!...

- Vợ cháu sao hả cụ?

- Cô... Giáo Lý... Lý... í... bị... bắt rồi. Công an đến trường bắt đi!...

Khương nắm hai tay lại, thét lên:

- Trời! Quân dê tiện, quân chó ghê!...

Khương ngã vật bất tỉnh. Bà cụ hàng xóm gọi các con:

- Chúng mày đâu? Sang đây! Nhanh lên! Cứu thầy giáo!...

Con trai con gái, con dâu nhà cụ hàng xóm chạy sang nhà Khương. Họ nắm tay chân, bóp đầu, xoa dầu cao khắp người Khương. Người hô hấp, người lay gọi Khương cuống

cả lên. Một lúc sau Khương mới tỉnh lại. Bà cụ hàng xóm để cốc nước chanh vào miệng Khương:

- Thầy giáo uống đi! Gắng mà sống! Thầy còn phải nuôi các cháu. Sự thể đã rồi. Tìm cách gỡ dần thầy giáo ạ. Mình là người lương thiện, chính trực, hết lòng vì Tổ quốc. Trước sau cũng sẽ được minh oan. Kẻ gieo gió phải gặt bão. Như cái ông hiệu trưởng Phúc ngày xưa lôi giường chiếu nhà thầy ra đường, đuổi vợ chồng thầy, không cho ở trong trường ấy. Chả đâm đầu xuống cái cống thải ở khu năm tầng mả Tây chết là gì? Đòi cha ăn mặn, đòi con khát nước. Nhưng nó khát nước ngay đấy. Trời có mắt đấy thầy giáo ạ. Họ ăn cơm không muốn...

Bà cụ hàng xóm lựa lời khuyên nhủ, lòng Khương cũng nguôi nguôi:

- Vâng! Cháu nghe cụ! Giờ cháu đến nhà cô giáo Sửu xem các cháu ra sao. Rồi cháu đi thăm dò xem vợ cháu bị đưa đi đâu?

- Mời thầy sang nhà tôi ăn tạm bát cơm đã, rồi đi đâu hãy đi.

Nể lời gia đình hàng xóm có lòng tốt, Khương nuốt vội vàng bát cơm rồi đi ngay.

Vừa mới nhìn thấy Khương, nước mắt chị Sửu đã rùng rùng. Chồng chị Sửu, đại tá về hưu, đôi mắt cũng đỏ hoe. Anh nói với Khương:

- Ta phải hết sức bình tĩnh chú Khương ạ. Kẻo mắc mưu bọn xấu. Chú yên tâm, hai cháu đang ngủ trong nhà kia!...

Khương vào chỗ hai con đang ngủ. Khương giật mình, nhìn thấy cái băng to tướng trên đầu con trai. Mặt mũi, tay chân bé Hồng cũng bị xây xước, rớm máu.

Khương lặng người cúi xuống thành giường nghe hơi thở của các con.

Chồng chị Sửu gọi:

- Ra uống nước chú Khương!

Chị Sửu thì lại gọi Khương ăn cơm. Chị bưng mâm cơm ra. Nhưng Khương gạt đi, nói ăn cơm nhà hàng xóm rồi. Khương muốn nghe chị kể lại chuyện về Lý. Chị Sửu đành phải bưng mâm cơm vào.

S Sửu kể:

- Trưa nay tan học tôi vừa dắt xe ra cổng trường thì gặp cô Tám dạy Anh văn ở trường Lý. Trông thấy tôi cô Tám vội nhảy xuống xe còn đang phóng nhanh, suýt ngã. Cô Tám kể chuyện Lý bị bắt ở trường như thế nào. Giáo viên và học sinh căm phẫn ra sao. Họ kéo nhau đến nhà cô Lý, thấy nhà tan nát. Ai cũng thương cô chú mà bất lực. Thầy Hương "hói" gọi cô Tám ra bảo nhỏ:

- Cô Tám này, trường ta và giáo viên cả thành phố không ai lạ gì cái thằng "Phòng dề" làm hại biết bao đời cô giáo trẻ? Nó mà không ăn được, thế nào cũng đập đổ. Nó với mấy ông lãnh đạo phòng giáo dục là một. Họ để bụng thù cô Lý. Vì cô Lý tố giác tội tham ô giấy của học sinh, nhân lúc tòa án xử tội một số cán bộ chủ chốt phòng giáo dục tham ô tiền học phí của học sinh và tội bán bằng. Nhưng cuối cùng tòa lại xử cho chúng trắng án. Họ đẩy hai tên tốt đen là Dụ và Khoa ngồi tù thay. Đáng đời bọn tay sai nịnh hót.

Nghe Hương kể, Tám kinh ngạc thốt lên:

- Trời! Thế mà em chẳng biết gì. Họ thâm độc thật. Người tốt phải chịu bao điều cay đắng.

- Cô biết làm sao được? Tuổi trẻ các cô mới ra trường không thể biết hàng đồng tội của một số cán bộ phòng giáo dục thành phố này. Phải tầm tuổi ba lăm trở đi mới hiểu từ chân tơ kẽ tóc cái lũ sâu mọt ở phòng giáo dục. Nhưng mỗi giáo viên một hoàn cảnh, một cuộc sống. Không ai dám tố cáo tội của họ. Vì thực tế, có nói ra không ai giải quyết, còn bị trù dập thêm. Ai cũng khiếp sợ. Nhưng tôi nghĩ, ta cố gắng giúp đỡ những con người chính trực như cô giáo Lý. Cô Lý luôn đấu tranh vì lợi ích con người, vì học sinh. Cô hãy chạy ngay đến trường số 5 báo cho cô giáo Sửu là bạn thân của cô Lý biết. Còn tôi với cô, giúp đỡ cô Lý được gì thì giúp tùy khả năng mỗi người.

Sau cô Tám nói với tôi:

- Thế mà lâu nay em cứ toang toác nói thẳng tuột với lãnh đạo. Từ nay, em phải dè chừng. Anh Thắng nhà em làm trong sở công an. Em nói anh ấy hỏi xem chị Lý bị giam ở đâu. Có gì em đến tin ngay cho chị biết!...

- Vậy chú cứ ở đây. Chờ tin cô Tám chú Khương ạ.

Khương nói:

- Em xin phép anh chị. Em không thể ngồi chờ được. Em đến hỏi cái thằng Toàn lác cho ra vấn đề.

Con gái chị Sửu bưng đến cho Khương một cốc nước bột đậu xanh:

- Cháu mời chú uống cốc bột đậu cho đỡ mệt!

- Chú cảm ơn cháu Hướng Dương! Cháu lớn quá! Cháu vẫn học trường Đại học Y Hà Nội đấy chứ?

- Thưa chú vâng ạ. Cháu tranh thủ về một ngày chú ạ!

Uống xong cốc bột đậu, Khương dắt xe đi ra.

*

* *

Khuơng vừa đi thì vợ chồng cô Nga, anh Kiên đến. Chị Sửu cười nói:

- Nhà tôi hôm nay vui như ngày tết. Đông khách quá. Mời các đại biểu vào nhà. Để tôi đi mượn hàng xóm mấy cái ghế ngồi.

Mọi người kể lại cho nhau nghe nhà Lý bị phá. Ai cũng lo lắng không biết bây giờ Lý ở đâu? Vừa mới làm xong cái nhà, hai vợ chồng gây rạc đi. Nay bị giam cầm như thế, liệu có sống nổi không? Cuối cùng anh Kiên bàn:

- Tôi nghĩ thế này, các anh các chị nghe xem có được không? Cuộc độ sức này lâu dài, gian khổ đây. Không tỉnh táo tháo gỡ từng phần, thì càng xa vào bẫy bọn ác độc. Một mặt anh Khuơng đi chạy các cửa' cơ quan pháp luật. Mặt khác, trong chúng ta có ai phụ huynh là công an thì nhờ tìm cho ra Lý. Nhưng trước mắt, chỗ ở của bố con Khuơng phải ổn định. Chứ ở vào đâu? Nhà ai cũng chật hẹp có một gian. Mỗi nhà đại tá Ngô ở đây được hai gian mà chín người. Đêm nay thêm ba bố con Khuơng nữa, không biết nằm ngồi thế nào? Tôi đề nghị, lúc này hơn lúc nào hết, mỗi chúng ta gánh chịu một phần khó khăn. chúng ta góp sức lại, tùy khả năng mỗi người. Sửa ào cái nhà cho bố con Khuơng ở. Để như thế, kẻ xấu lợi dụng nhảy dù chiếm đoạt. Giữa lúc nhộn nhạo thế này kêu ai? Ai giải quyết? Bây giờ muốn được việc chỉ có "chỉ", có "cây". Nếu không bị mất nhà, mất đất thì vật liệu cũng sẽ biến mất. Tôi đã ngẫm kỹ rồi. Mái ngói bị lật gần hết. Nhưng mấy vì kèo còn nguyên. Ta mua giấy dầu lợp. Tường chỗ nào hỏng ít ta vá vữa lại. Chỗ tường nào đổ nhiều ta ghép tạm cốt ép. Xếp gạch ngói vữa đỡ chân tường.

Chồng chị Sửu tán thành:

- Ý kiến của đồng chí “lão thành” đấu tranh chống tiêu cực của ngành giáo dục thật sáng suốt. Tôi xin ủng hộ nửa mái giấy dầu và tất cả những ngày công.

Anh Hùng, chồng cô giáo “Nga điên” cũng sốt sáng:

- Nửa mái nhà còn lại tôi xin đảm nhận. Tôi bầu thầy Kiên làm “cai thầu” quản lý vật liệu và lập kế hoạch sửa chữa ngay sáng sớm mai. Không cần chờ đến chủ nhật.

Kiên nói:

- Sáng mai tôi có tiết đầu rồi. Nhưng được, tôi sẽ nhờ mấy ông phụ huynh thợ xây giúp đỡ. Tôi xin góp cót ép quây tường. Vậy sáng mai các anh em đến thật sớm nhé! Ngay tối nay tôi bàn với thợ xây.

Cô Nga hỏi:

- Thế còn xi-măng, vôi, cát, lấy ở đâu? Ông “cai” tính giỏi nhỉ?

Mọi người cùng cười. Kiên bậm môi suy tính. Anh nói:

- Tôi gánh luôn cả phần này. Tôi cứ giao khoán cho mấy ông phụ huynh thợ xây cho vay các khoản phụ linh tinh ấy. Sẽ tính toán tiền sau.

Chị Sửu nói xen vào:

- Không được! Anh Kiên gánh nặng quá! Tôi đề nghị các chi phí phụ, hết bao nhiêu tiền sẽ chia đều ba gia đình ta cùng gánh!

Ai cũng tán thành, đứng dậy ra về lo phần việc của mình.

Chờ cho mọi người về hết, Sửu bàn với chồng:

- Em tính mình phải bán mảnh vải đơn vị tặng anh hôm anh nghỉ hưu ấy. Bán cả bộ quần áo sỹ quan của anh thì mới mua đủ nửa mái nhà giấy dầu anh ạ.

- Tùy em. Em muốn bán gì đi anh cũng nhất trí. Bạn bè với nhau, trong lúc hoạn nạn mới cần đến nhau...

Trời đã tối. Không thấy Khương về. Cũng không thấy cô giáo Tám đến báo tin gì về Lý. Hai vợ chồng chị Sửu bàn khoản lo lắng, đứng ngồi không yên. Hai con Lý luôn luôn hỏi đến bố mẹ. Nhất là bé Hồng, cứ khóc gọi mẹ;

- Mẹ Lý ơi!...Mẹ đâu rồi!...

Cả nhà Sửu dỗ mãi, bé Hồng chỉ nín được một tí lại khóc. Khổ thân con bé khóc sưng cả mắt lên. Bà cụ thân sinh chị Sửu bế cháu dỗ. Cháu khóc, bà cũng khóc theo.

Hơn chín giờ tối, cô giáo Tám hớt hơ hớt hải đạp xe đến nhà chị Sửu.

- Chị Sửu ơi! Tội mù tằm cá. Anh Thắng nhà em vừa mới về. Cả ngày hôm nay lộn xộn. Biết bao nhiêu đội đi phá nhà làm trái phép, lấn chiếm vỉa hè, lấn đường quốc lộ. Mọi người còn đang bù đầu lên và mết nhoài. Nhiều đồng chí công an còn bị gia đình ngoan cố, hung hăng, phang chơ sứt đầu mẻ trán, phải đưa đi cấp cứu. Chẳng ai còn đầu óc nào mà trả lời việc cô giáo Lý bị bắt?...

Công an thành phố nói không có cử ai đi phá nhà cô giáo Lý nào cả. Không có nhà cô giáo nào bị phá cả. Tức thật!...

Nhìn Tám bơ phờ, Sửu an ủi:

- Cô nhiệt tình như thế là quý lắm rồi. Cô về nghỉ đi!

Tám hỏi:

- Anh Khương đâu?

Chị Sửu kể tất cả chuyện ban chiều bàn sửa lại nhà Lý. Còn Khương chạy đi tìm Lý.

Tám thở dài:

- Khổ! Anh Khương đi hỏi thì ra làm sao được? Đến anh Thắng nhà em trong ngành còn chả biết mô tê gì nữa là người ngoài?

Chị Sửu lại giục Tám:

- Cô đừng nghĩ ngợi nhiều. Về đi kéo chú ấy mong

Tám mở ví rút ra xấp tiền đưa tay chị Sửu:

- Vợ chồng em ủng hộ chị Lý. Chị cầm hộ em, góp vào việc sửa nhà chị Lý. Em không đến làm với các bác được. Em bận làm hàng chợ Rồng. Các bác thông cảm hoàn cảnh em.

IX

Khuơng ngồi châu trực ở cổng phòng giáo dục từ năm giờ sáng.

Cả chiều cả tối hôm qua Khuơng chạy như con thoi đến các cơ quan. Trưởng, phó phòng giáo dục, cửa khóa im ỉm. Phòng làm việc của thư ký công đoàn Toàn lác mở cửa nhưng không có người. Chạy đến công an thành phố, đến phường hỏi, ở đâu cũng trả lời mỗi một câu “không biết”. Khuơng muốn hét lên, muốn giết sạch quân độc ác cho hả dạ. Trời ơi!... Mình đến phát điên lên mất!... A!... Toàn lác kia rồi!... Khuơng bật đứng dậy, nhưng bước đi bình tĩnh đến trước mặt Toàn lác.

- Chào anh!

Toàn lác nở ra nụ cười giả tạo, một vẻ mếu khách vờ vĩnh:

- Khuơng đây à? Cậu đi đâu sớm thế? Vào đây uống nước đã!

- Vâng, tôi đến gặp anh.

- Hi!... Việc gì đấy? Cậu muốn hợp lý hóa gia đình hả? Muốn về thành phố hả? Được thôi! Để chúng tôi bàn!...

Toàn lác cứ vờ vĩnh, quá ư niềm nở với Khuơng, làm trong lòng Khuơng càng tức sôi lên. Nhưng Khuơng điềm tĩnh nén sự bức bối:

- Tôi lên hỏi anh về việc vợ tôi bị bắt hôm qua?

Toàn lác vờ vịt kêu lên:

- Trời! Cô Lý bị bắt à? Sao lại bị bắt? Ai bắt?...

Toàn lác đóng kịch rất khéo. Nếu ai chưa biết những mưu mẹo hại người quý quyết của Toàn lác thì cứ tưởng hấn tử tế lắm!

- Tôi lên hỏi anh thì anh lại hỏi tôi? Anh làm chánh thư ký công đoàn giáo dục thành phố mà lại không nắm vững tình hình đoàn viên của mình.

Toàn lác lại nở nụ cười giả tạo.

- Trời!... Dĩ nhiên là như thế rồi. Nhưng việc vợ cậu bị bắt... - Toàn lác vỗ vai Khương. - Thì chính cậu phải nắm vững về vợ mình chứ? Rồi cậu lên đây trình bày. Công đoàn mới tìm cách giúp đỡ đoàn viên. Đúng luật chưa nào?

Khương uất lên tận cổ vẫn phải nín nhịn. Chẳng bắt bẻ Toàn lác vào đâu được. Hấn xảo trá, độc ác một cách tinh vi hiện đại. Khương đành phải nói theo giọng hấn một câu mà về.

- Vâng! Vậy tôi thiết tha đề nghị công đoàn và ban lãnh đạo phòng giáo dục tìm hiểu giúp tôi, xem vợ tôi bị bắt về tội gì? Bị giam giữ ở đâu? Chào anh!

Toàn lác bắt tay Khương, tiễn chân Khương ra tận ngoài đường.

- Cậu về nhé! Rõ khổ!... Hãy bình tĩnh Khương ạ!... Bình tĩnh!... Kéo lại...

Khương đi khỏi phòng giáo dục một lúc lâu, Nguyễn Nam Hân, Tống Xuân Nhưng mới đến. Cả ba cùng cười hí hí há há há trong phòng Toàn lác đóng kín. Hết cơn cười, Hân nói:

- Chúng tôi nhìn thấy anh Khương đi vào phòng giáo dục, liền đánh bài lùi. Về nhà Nhưng ăn bánh gai. Còn phần anh đây! Đói cái bánh gai điểm tâm buổi sáng.

Tổng Xuân Nhưng giục Nguyễn Nam Hân:

- Anh kể tóm tắt cho anh Toàn nghe, rồi ta giải tán. Ta nên vắng mặt ít ngày. Cứ viết thông báo ngoài cửa “đi họp”. Họ đi mỗi chân, nhọc xác cũng không gặp nổi cán bộ lãnh đạo phòng giáo dục. Tôi tranh thủ đi “duyet phim” với phó văn phòng tỉnh vài bữa để bồi bổ tinh thần.

Hân nói vắn tắt:

- Thành Ban công an cháu tôi nó nói dễ lắm! Có nhiều cái cố để luận tội lập hồ sơ tổng Lý vào tù. Có làm đơn kêu lên Trung ương lại gửi đơn về tỉnh. Tỉnh lại chuyển đơn sang tay ta xử. Khì khì!... - Hân cười nhắm tít cả hai mắt lại.

Toàn lác, Xuân Nhưng cười theo.

Trước khi chuẩn, Hân nhắc Nhưng và Toàn lác:

- Mai chủ nhật, các ông đến nhà tôi làm chó nhá! Chó chiến lợi phẩm. Tôi hẹn cậu Phòng, cậu Viết rồi. Đến đông đủ, ta cùng làm chó!...

*

* *

Người lớn, trẻ em lóc nhóc đi theo bà điên cụt tay, giục bà:

- Cô ơi, cô hát đi!

Bà điên quay lại quát:

- Hát hát cái gì? Ta thích hát thì hát chứ bảo được à?

Đi đến nhà cô giáo Lý, bà điên đứng lại nói:

- Đây! Lại nhà này nữa này! Ở tít trong ngõ mà nó cũng phá của người ta. Quân ăn cướp!...

Con ơi... i... nhớ lấy á điều này à.

Cướp đêm a là giặc á cướp ngày là quan...

Đám đông:

- Hoan hô!...

- Hoan hô! Hoan hô cái gì? Hoan hô quân ăn cướp à?
Vớ vẩn!...

- Nó lại sắp họp đấy! Lại chèn chèn tiệc tùng với nhau đấy! Tháng ba mươi ngày thì họp ba mươi một ngày để còn chèn chèn. Vừa được ăn vừa được nói vừa được gói đem về!

Đây tổ giò chả sớm trưa a

Cha con a ông chủ á muối dưa qua ngày!

- Bâu hết thằng ăn cướp đến bâu thằng ăn trộm. Hết nghị quyết nọ đến nghị quyết kia! Tốn giấy phí công in. Chẳng giải quyết được gì. Nó càng ăn nhiều hơn trước! Lại đi phổ biến trong nhân dân là bỏ ông nọ, gạch tên ông kia! Một tổ trưởng đi bỏ phiếu cho cả tổ.

Nó đi theo con đường Bác Hồ. Nhưng nó có làm theo Bác Hồ đâu? Thạch Sanh thì ít Lý Thông thì nhiều. Nó lên, nó xây nhà cho nó, cho con nó, cho cháu chắt nhà nó. Tiền ở đâu? Không của dân đóng góp thì của ai? Con chó nào mà chẳng lăm lông?...

Ngày xưa, chỉ có một thằng Tây cai quản cái tỉnh này, có trộm cắp gì đâu? Bây giờ trộm cắp như rươi. Trộm cắp tỉnh này nhất nước. Ai đi qua tỉnh này cũng khiếp! Sợ cướp giật, sợ trấn lột! Thế mà còn lên ti-vi khoe có nhiều trộm cướp. Không biết nhục!...

Đẻ ra lăm ban lăm bệ vào! Đẻ ra lăm thủ tục ngủ với bồ!

Giải tán!... Công an bắt đấy! Họ bảo địch! Bảo phản động! Lại bảo điên! Lại thả ra! Đi!... Giải tán!...

Bà điên đi, đám người lại lốc nhốc theo sau.

Học sinh Phạm Minh Sơn đang ngồi đờ vữa dính vào gạch, nhìn thấy Khương, Sơn đứng ngay dậy:

- Thầy!... Buồn quá!... Sáng nay vô tình em qua đây mới biết nhà thầy bị... - Sơn nghẹn lời.

Mọi người giải lao nghe Khương kể lại chuyện vừa gặp Toàn lác trên phòng giáo dục. Kể xong, Khương thở dài ngao ngán:

- Cả chiều, cả đêm hôm qua tôi chạy hết chỗ nọ đến chỗ kia hỏi về Lý. Ở đâu người ta cũng trả lời cụt lủn “Không biết!”. Nhiều lúc điên lên, ước có khẩu súng mà lia cho bọn quỷ quyết ở phòng giáo dục một băng!...

Ai cũng thông cảm với nỗi đau khổ của Khương. Ai ở hoàn cảnh Khương, chả có lúc nghĩ vậy? Nhưng mọi người hiểu, Khương quá ức mà nói thế thôi.

Sơn phá tan sự trầm lặng:

- Thầy ơi! Em có cách! Em có cách!... Thầy để việc này cho em. Bí mật. Thầy đừng buồn. Thế nào em cũng tìm ra cô giáo. Chào các bác. Cháu đi đây!

Mọi người nhìn theo Sơn lác đầu, tỏ ý không tin tưởng. Rồi ai trở về việc nấy. Không khí lao động hồi hã. Khương làm với mọi người cho nguôi nỗi đau xé lòng...

- Ủa! Khương!

Nghe tiếng người lạ gọi Khương, mọi người quay ra. Anh thương binh cụt cả hai chân ngồi trên chiếc xe lăn.

- Khương! Sao lại thế này? Nhận được thư mày nói xây xong nhà mới, tao đáp tàu hỏa từ Hà Nội vào đây ăn mừng nhà mày. Sao tan nát thế này?

Khương đẩy xe bạn vào. Rồi Khương kể lại đầu đuôi mọi chuyện cho bạn nghe. Bạn Khương vô đầu bút tai, tức giận. Anh bảo Khương:

- Tao ở chơi với mày ít bữa. Tao cùng lên các cửa cơ quan với mày. Kêu tỉnh không được, kêu lên Trung ương. Tao ở Hà Nội, đến cơ quan pháp luật tiện hơn mày. Để tao kêu cho.

Khương nắm tay bạn.

- Cậu về chơi thăm tớ là quý lắm rồi. Lý biết tin chắc mừng lắm. Chính cô ấy bảo mình viết thư cho cậu về chơi. Lý nói: “Bạn bè của anh thì nhiều. Nhưng lớp ấy ra đi, chẳng mấy người về. Còn được mỗi anh Chiến ở Hà Nội. Các anh hãy đến thăm nhau. Mình bạn không đi được, thì biên thư mời anh ấy về chơi!”. Thế mà bây giờ...

Chồng chị Sửu mang nước đến.

- Các cậu mãi nói chuyện, chủ nhà quên cả mời khách uống nước.

Khương giới thiệu:

- Xin giới thiệu hai chiến binh. Đây là Hồ Bá Chiến, dũng sĩ diệt xe tăng Mỹ. Đây là đại tá Ngô về hưu, chồng cô giáo Sửu bạn của Lý.

Anh Ngô xin phép:

- Hai bạn cứ nói chuyện đi. Chúng tôi tranh thủ làm cho xong. Chiến còn ở chơi, ta nói chuyện đời lính sau.

Chiến ngó ngó ra chỗ làm nhà. Anh kêu lên:

- Không được! Không được! Sao lại làm tường bằng cốt thế kia?

Khương cười:

- Ông nội ơi! Lấy đâu ra tiền mà mua gạch bây giờ. Bao nhiêu người góp công góp của vào cho mới được như thế đấy. Ngày xưa các cụ nói “Lá lành đùm lá rách”. Nhưng bây giờ toàn lá rách đùm lá rách.

Chiến lấy ngay ví tiền trong túi du lịch đưa cho Khương:

- Xem có đủ tiền mua gạch bi không?

Khương mở ví tiền của Chiến. Chao ôi! Một xấp tiền to. Khương hỏi Chiến:

- Ở đâu ra nhiều tiền thế này hả Chiến?

- Tiền xương máu! Tiền mồ hôi nước mắt.

- Cậu nói gì lạ thế?

- Này nhé! Tiền lương và phụ cấp thương binh quý ba, tiền công gấp dán phong bì thư cho tổng cục bưu điện từ đầu năm đến giờ mới được lĩnh. Chủ yếu là tờ làm. Còn vợ tớ chỉ tranh thủ làm buổi tối. Còn Châu năm nay học cấp Ba rồi, không cho nó tham gia nữa. Báo cáo hết! Đồng tiền chính đáng chưa đấy?

Thấy Khương ngần ngừ, Chiến giục:

- Thôi đi ông! Đừng có sỹ! Đang lúc khó khăn. Chính cô Vân nghĩ ra, bảo tớ mang số tiền này cho vợ chồng cậu đấy. Cô ấy nói làm nhà thì tốn. Thế nào anh chị ấy cũng phải vay nợ. Mình giúp bạn được phần nào hay phần ấy. Không ngờ số tiền này được việc.

Ông phụ huynh cũng lên tiếng:

- Chú Chiến nói phải đấy thầy giáo ạ. Chỉ cần mua hơn trăm gạch bi là kín tường. Làm dần lên thì dễ. Để ít nữa càng tốn kém, càng khó khăn. Tôi lấy cái cót ép này cho. Thiếu gì các cơ quan thuê chúng tôi làm trần nhà? Thầy đừng ngại.

Mấy phụ huynh cụm lại phân nhau đi mua gạch, vôi, cát, xi măng về xây tường.

Gần đến bữa cơm tối, học sinh Phạm Minh Sơn trở về. Sơn tươi tỉnh đến nói với thầy giáo:

- Ra rồi thầy ơi!... Em phải tía khắp mọi nơi, nhờ tất cả bạn bè em...

Một người sốt ruột nói:

- Cậu nói ngay đi xem nào! Cô Lý ở đâu?

Người khác gắt:

- Thì cứ để yên cho cậu ấy nói. Biết ở đây rồi.

Sơn nói tiếp:

- Sau khi thông báo cho bạn bè xong, em lượn đi lượn lại ngoài cổng công an thành phố. Lớ ngớ thế nào, em gặp ngay thằng Bán cùng học một lớp với cô giáo Thuận ở trường Phạm Hồng Sơn ngày xưa. Nó làm trong công an thành phố. Thằng Bán chuyên môn rủ em trốn học, nhảy sang vườn ươm hái trộm hoa đem bán lấy tiền ăn quà. Em rủ nó ra quán cà phê, mua thuốc ba số mời nó, hai đứa ôn lại cái thời học sinh lêu lổng ngày xưa...

Nó kể ngày ấy học hai năm không tốt nghiệp cấp Hai, ông chú Hân nó là trưởng phòng giáo dục, vẫn cấp bằng cho nó đi lao động bên Tiệp, bị tống cổ về nước. Chú Hân chạy chọt nó đi học công an về làm ở thành phố. Em cứ giả vờ nghe nó thao thao bất tuyệt về mảnh khõe làm ăn. Nó khoe cái Cúp nó đi hiện giờ, chỉ một năm nhận “quà” của tội phạm. Cao hứng lên, nó khoe hôm qua đi phá nhà trái phép, làm lẩn đường, cũng “rần” được một ít. Bỗng nó nói nhỏ với em:

- Mà còn nhớ cô giáo Lý dạy ở trường Phạm Hồng Sơn chúng mình sơ tán hồi còn chiến tranh không?

Em giả vờ ngạc nhiên hỏi nó:

- Sao? Nhớ chứ! Tao còn nhớ như in cách thầy Phòng bày cho tao vu cô giáo Lý đánh tao như thế nào. Có ma cáo

thế, tao mới được chuyển sang học lớp cô Thuận cùng với mày. Hai đứa mới dễ bề trốn học, đàn đúm chơi bời lêu lổng chứ. Sau đó, tao khai tăng tuổi đi bộ đội vào Nam, không biết nữa.

Nó cười bảo em:

- Mày nhớ sâu sắc đấy! Quả đất tròn mày ạ. Bây giờ cô Lý về dạy ở thành phố, trường phổ thông cơ sở số Hai. Chính tao hôm qua chỉ huy quân phá nhà cô Lý.

Em hỏi nói:

- Nhà cô Lý làm trái phép, lấn đường à?

- Không! À!... ừ!... ờ!... trái phép! Nhưng cái chính là tội cô Lý hành nghề trái phép. Không môn bài trốn thuế. Bánh kẹo làm không đảm bảo phẩm chất, độc hại gây chết người tiêu dùng. Tao mang hòm bánh kẹo ấy về quận làm tang chứng lập hồ sơ cho đi cải tạo. Bên phòng giáo dục gửi hồ sơ sang đây, cô Lý nhiều tội lắm. Mới đây cô Lý dạy phạm luật, phạm chính trị, bị đuổi xuống đánh trống! À! Cô Lý lấy chồng, có hai con rồi mày ạ. Đạo ấy thầy Phòng tán tỉnh cô Lý không được. Thầy Phòng tung tin cô Lý ái nam ái nữ. Vậy mà ai cũng tin.

Em tặc lưỡi:

- Đời nhiều sự lạ thật! Không ngờ tao lại gặp mày!... Thăng bạn cố tri! Thế mày đưa cô Lý đi trại nào?

- Chưa đi. Mấy hôm nữa. Tao đang làm hồ sơ gửi sang Viện kiểm sát ra lệnh.

- Nhưng có đúng cô giáo Lý có tội thật hay không mày? Hay là tội giả. Giống cái trò ngày xưa thầy Phòng xui tao bịa ra chuyện cô giáo Lý đánh. Để đẩy cô giáo Lý đi làm cấp dưỡng?

- Ôi dào! Hơi đâu mà lo hộ người khác? Có cháy nhà bên cạnh tao cũng bình chân như vại. Mà học tao đây này. Tao không ngu dãi như ông bố tao. Ai đòi hoạt động chống Pháp từ năm 1945 đến khi về hưu, chỉ có gian nhà tập thể ọp ẹp, nghèo xơ nghèo xác. Mà xem tao, mới đi làm việc nhà nước một năm mà đầy đủ đồng hồ, Cúp. Còn được cấp căn nhà hết ý. Tao sắm đủ tiện nghi hiện đại nhất. Lúc nào mà đến chơi.

Em hỏi nó:

- Vậy từ qua đến nay ai cho cô Lý ăn? Gia đình hay ai?

- Chẳng ai cả. Gia đình biết lối nào mà tiếp tế? Đáng lẽ bọn tao cho ăn. Nhưng tao chỉ cho ít cơm thừa của anh em tập thể. Thế mà cô Lý cũng ăn đấy mà ọ.

Em phải gương cười:

- Mẹ không ăn cũng chết!

- Thế đấy! Thầy Phòng dặn tao không để cho cô Lý chết ngay. Cứ hành hạ cho cô ấy chết dần chết mòn...

Nghe đến đây em giật mình, rớm nước mắt. Em sợ ngồi lâu nói chuyện sẽ bị lộ. Em giả vờ ngoắc tay nó cười tít mắt:

- Tao với mày chung nhau làm ăn nào?

Nó tròn mắt hỏi lại em:

- Mày bảo chung cái gì?

- Thì chung cái vụ việc cô Lý này. Chắc thể nào chồng, con, bạn bè cô Lý chả đang lo lắng, nháo lên đi tìm?

- Tất nhiên rồi! Còn phát điên lên nữa ấy chứ!

- Vậy tao làm môi giới. Muốn thăm muốn hỏi gì, xì tiền ra? Được thăm được hỏi ngay!

Bân vỗ đùi đen đét, bắt tay em:

- Khá! Mày thông minh sáng tạo tốt bậc! Ngày xưa cô giáo Lý nhận xét về mày không sai. Cô Lý bảo mày thông minh. Mày bị điểm kém là do lười học, do trốn học đi chơi, chứ không phải mày dốt.

Chia tay Bân xong, em phóng về nhà kể lại với bố mẹ. Mẹ em bảo:

- Con hãy cố gắng cứu cô giáo Lý của con. Cũng là để chuộc lại lỗi lầm của con, của mẹ ngày xưa không phải với cô giáo. Cứu một người phúc đặng hà sa. Con người ta, sống có nhân có quả cả đấy con ạ. Phật đã dạy...

Mẹ em dạo này đam mê tín, hay đi lễ chùa thầy giáo ạ. Hai ông bà già nghỉ hưu, chẳng làm gì cũng buồn.

Sau đó em chạy đi mua mấy cái bánh chưng, chục cái bánh gai. Em ngồi chờ ngoài cổng công an thành phố. Hết giờ làm việc chiều, thằng Bân ra. Em bảo nó:

- Bân ơi! Chúng mình trúng quả rồi! Chồng cô giáo Lý mừng lắm! Tao vừa gọi ý một tý là gật lia lịa. Thầy nhờ tao đưa hộ xôi bánh này đây. Tiền thù lao đây! Tao cứ đưa mày cầm cả. Chẳng đáng bao. Lần sau hãy hay!

Khương hỏi:

- Em đưa cho nó mất bao nhiêu tiền để thầy trả em.

Sơn cười xòa:

- Dạ! Em đưa ít thôi thầy ạ. Chẳng đáng là bao!

Hồ Bá Chiến thốt lên:

- Trời ơi!... Thằng này giỏi! Hồi đánh Mỹ chắc lạnh lện ngon lắm hả?

Sơn chỉ im lặng, Khương trả lời hộ:

- Dũng sĩ diệt Mỹ từ ngày đầu chiến đấu đấy. Báo quân đội đã đăng câu chuyện một chiến sĩ làm nhiệm vụ liên lạc, bắn rơi máy bay chính là nó đấy!

- Chà! Bắt tay người đồng đội! - Hồ Bá Chiến lắc mãi tay Sơn.

Một phụ huynh nói với Sơn:

- Sao cháu đại thế? Cháu đưa cho nó bao ba số rồi thì thôi chứ? Còn đưa tiền cho nó làm gì?

Sơn cười:

- Bác thật thà quá. Bây giờ việc gì cũng phải tiền bác ạ. Việc gì cũng có giá cả rồi. Quan hệ công việc giữa cơ quan nhà nước với nhau cũng phải tiền. Cháu lái xe chở vật liệu từ Quảng Ninh về đây, rải dọc đường mất hai triệu đồng.

Công an giao thông các tuyến đường quốc lộ trực chính, họ ăn bám lắm. Họ huýt còi bắt xe dừng “xin tiền”. Không xia tiền ra à? Đứng hòng mà đi! “Yêu cầu anh dỡ hết hàng trên xe xuống để kiểm tra!”. Mệt chưa? Muốn khỏi mất thời gian, muốn có vật liệu cho nhà máy sản xuất, phải xì tiền ra cho xong việc.

Khuơng đồng tình với Sơn:

- Xã hội bây giờ thế đấy! Em cứ giúp thầy! Phải mất bao nhiêu tiền cho thằng Bân, để cứu cô Lý ra, thầy cũng chịu. Nếu cần phải bán cái nhà này đi cũng được. Người làm ra của.

Hồ Bá Chiến không tán thành:

- Hãy bình tĩnh ông ơi! Ông quản trí rồi. Có việc mất tiền mà xôi hổng bỏng không. Việc của ông á. Có bán đến mười mấy cái nhà này đi, lấy tiền đút lót cũng không

xong. Mấy tên sâu mọt nó muốn triệt Lý đi để dễ bề đục khoét. Vì từ xưa đến nay không ai để ý đến ngành giáo dục. Nói đến ngành giáo dục là mọi người có quan niệm đến mấy chữ “nghèo, đói”. Thành thử không ai để ý đến bộ máy quản lý của ngành giáo dục. Lý là người dám nói lên sự thật tiêu cực của ngành giáo dục nên bị trù dập đến cùng. Cái chữ “nghèo, đói” ấy chỉ dành cho giáo viên và những cán bộ lãnh đạo nào liêm khiết.

Việc của Khương, ta phải đấu lý, đấu trí với bọn ác độc này. Mình là người hoàn toàn vô tội, không sợ. Không phải dút lót ai. Tuy nhiên mình phải đề phòng tình huống xấu. Nhưng cứ đấu lý đến cùng với kẻ làm sai đường lối chính sách của Đảng, nhất định bọn chúng sẽ bị nghiêm trị.

Nghe Chiến nói, mỗi người góp vào một ý, bàn cách viết đơn kêu oan cho Lý.

*
* *

Đêm hôm ấy, Chiến và Khương thức suốt đêm viết đi viết lại lá đơn kêu oan cho thật ngắn gọn. Phải chép ra hàng chục bản gửi đi các nơi.

Sáng hôm sau, đầu tiên, hai người đến UBND thành phố. Ông văn phòng nói không phải ngày tiếp dân. Hãy để đơn lại, văn phòng sẽ chuyển cho cán bộ thường trực. Khương đành phải để đơn lại, đến UBND tỉnh.

Nhìn thấy chiếc xe lăn của Chiến đi vào cổng UBND tỉnh, mấy người nam nữ đứng trên bậc tam cấp liền thì thào với nhau. Một người đàn ông chạy ra hỏi:

- Các anh đi đâu?

Khương trả lời:

- Chúng tôi xin gặp đồng chí Chủ tịch tỉnh.

- Thứ hai không phải ngày tiếp dân. Sáng thứ năm anh gặp cán bộ thường trực tiếp dân là anh Quyền và anh Mân. Chủ tịch tỉnh thì giờ đâu mà tiếp.

- Vậy anh cho tôi đăng ký gặp Chủ tịch tỉnh, hẹn vào bất kỳ giờ nào cũng được.

- Anh là gì mà đòi gặp Chủ tịch tỉnh? Đã bảo Chủ tịch tỉnh không có thì giờ!

- Tôi chỉ là một công dân nước Việt Nam.

Người đàn ông bĩu môi:

- Chỉ là một công dân mà đòi gặp Chủ tịch tỉnh? Chủ tịch bận trăm công nghìn việc, thì giờ đâu mà tiếp công dân Việt Nam? Đến công dân của một tỉnh này còn chưa tiếp được nữa là công dân của cả nước? Anh ra đi! Rắc rối!... Ngày nào các người cũng kéo nhau đông như rồng rắn đến đây, ai mà tiếp được?

Khương vẫn nói dụi:

- Thì chúng tôi có việc rất khẩn thiết mới đến kêu ủy ban tỉnh, kêu ông Chủ tịch tỉnh. Chứ không dưng, chúng tôi đến đây làm gì?

- Anh này lời thôi nhĩ! Có đi không?

- Vậy nhờ anh chuyển giúp cái đơn đến tay Chủ tịch tỉnh. Xin cảm ơn anh.

- Đưa đây!...

Khương quay ra, Chiến nói:

- Nghe giọng nói hống hách, nhìn người bằng nửa con mắt của cái tay ấy, tôi sôi máu lên. Hắn có bộ mặt vênh

vênh như mảnh sành cong ấy. Sao cậu không hỏi chức danh hẳn?

- Mình cứ nhịn đi Chiến ạ. Nhịn đi cho được việc.

Hai người đi khỏi, phó văn phòng Ngô Minh Lang xé toạc phong bì thư Khương gửi Chủ tịch tỉnh. Đọc xong, Lang nói với mấy người đứng ở đây:

- Hừ! Cái cô giáo Lý này, tôi đã biết từ lâu. Từ cái hồi tôi làm hiệu trưởng trường phổ thông trung học Cao Bá Quát. Cô ta có gan phê bình hiệu trưởng, hiệu phó tham ô các khoản tiền đóng góp của học sinh, xây nhà tầng! Lúc ấy cô đấy cô ta đã dám nói lãnh đạo phòng giáo dục là những con sâu mọt đục khoét dân, hại nước. Láo! Láo lăm!... Giờ bị bắt giam hả? Còn kêu oan nổi gì?...

Ngô Minh Lang lấy bút ghi ngay vào tờ đơn của Khương: "Kính chuyển ban thanh tra sở giáo dục giải quyết".

X

Mấy hôm nay đài phát thanh đưa tin đồng chí Phan bí thư tỉnh ủy về hưu, từ trần. Lòng dân ai cũng thương nhớ.

Ngày từ sáng sớm, chưa đến giờ truy điệu, nhân dân đã đổ về những con đường dẫn đến tỉnh ủy. Hàng trăm chiếc xe con, xe to đủ các loại từ Trung ương, từ các tỉnh bạn, các huyện về đậu kín đường Mạc Thị Bưởi. Lịch sử của tỉnh này, chưa có một đám tang ông chủ tịch, ông bí thư nào được dân chúng tiễn đưa đến nơi an nghỉ cuối cùng đông như thế. Người đông nghịt hết cả dãy phố. Ai cũng muốn được vào gặp mặt lần cuối cùng người đã khuất.

Khuơng chưa gặp đồng chí Phan bao giờ. Khuơng rất bạn. Nhưng anh đi đám tang với lòng thành kính, biết ơn một đồng chí lãnh đạo tỉnh biết thương dân, vì dân. Khuơng đã từng nghe nhân dân ca ngợi đức độ và phong cách làm việc của đồng chí bí thư Phan. Nhiều khi than vãn một điều gì không phải của các cấp lãnh đạo hiện thời, người ta lại thở dài.

- Ước gì cụ Phan còn làm bí thư!

- Bây giờ họ tham những chẳng sao. Ngày xưa, ông Khâm phó bí thư thành ủy chỉ dùng giấy giới thiệu mua mấy tạ cám cung cấp về nuôi lợn, cụ Phan kỷ luật thẳng thừng. Nghiêm khắc như thế, thì cán bộ nào dám lợi dụng chức quyền thu vén cá nhân nữa?

- Cụ Phan hoạt động cách mạng từ những năm ba mươi ở tỉnh này, làm chức bí thư lâu thế cũng chỉ có mấy

gian nhà tập thể cấp bốn. Còn xây biết bao nhiêu khu nhà tầng cho cán bộ, cho công nhân. Người lãnh đạo có trong sạch thì mới dám nghiêm khắc với kẻ tha hóa.

Một người đứng cạnh Khương nói:

- Ấy, cái hội hợp nhất tỉnh, họ tranh giành nhau ghế lãnh đạo, họ đấu đá nhau. Họ hất cụt Phan về hưu trước một năm. Họ lý luận bầu lớp trẻ lên để kế tục sự nghiệp cách mạng lâu dài. Nhưng thực ra, chỉ là tệ nạn kéo bè kéo cánh mà thôi. Còn một ý đồ ngầm của họ muốn hất bí thư Phan về hưu là “Người ngoại lai”, ông Phan quê Hải Hưng mà!

Cụ già nói:

- Ồ!... Người ngoại lai mà dân cả tỉnh này yêu mến, nhớ mãi. Bây giờ cụ Phan ra đi theo Bác Hồ, còn để lại biết bao nhiêu kỷ niệm trong nhân dân. Nhà truyền thống cách mạng đấy. Ao cá Bác Hồ đấy. Khách sạn thành phố đấy. Vườn cảnh đấy. Nhà bưu điện đấy v.v... Thử hỏi mấy ông trẻ lên lãnh đạo, người địa phương mà đã làm được những gì như cụ Phan chưa? Hay chỉ có phá? Cái ông trẻ trai, đẹp mã lên thay cụ Phan, ra lệnh phá câu lạc bộ công nhân của chúng tôi. Làm mất chỗ của tuổi trẻ đến giải trí, tuổi già chúng tôi vui đọc báo. Còn ông bí thư trẻ hiện thời, mang tiếng là phó tiến sĩ, mà ăn không nên đợi, nói không nên nhời. Cái mặt lúc nào cũng vênh vênh tự đắc. Cố tạo nên vẻ ra oai, trông càng kịch cỡm. Người ta đồn rằng đây là bằng phó tiến sĩ “hữu nghị”.

Người lãnh đạo ở cấp nào cũng phải có cái tâm, cái lực. Có tâm mà không có lực thì cũng không làm nổi trò trống gì. Nhưng chỉ có lực mà không có tâm, thì cái lực ấy cũng mai một đi, cùn đi. Huống chi một người không có lực cũng chẳng có tâm?

Cụ Phan có năng lực tổng hợp, lại có cái tâm, nên thấu hiểu mọi vấn đề. Cái ngày thành phố xây xong nhà tập thể ô 18, một số ca sĩ, giáo viên đến kêu cụ Phan:

- Thưa bác, chúng cháu đi ở nhờ ở đậu mãi cực lắm. Chúng cháu làm đơn xin nhà mãi, phòng nhà đất không cho. Họ toàn cấp nhà cho những người có nhà rồi bác ạ. Bất công lắm!... ô 18 phòng nhà đất cấp hết rồi. Mai họ đi nhận nhà bác ạ!

Cụ Phan xem đơn xong, ghi ngay vào góc tờ đơn: "Kính chuyển đồng chí trưởng phòng nhà đất thành phố. Đề nghị đồng chí cấp nhà cho tất cả những ca sĩ, giáo viên có tên trong đơn này. Trong ngày mai, tôi chờ kết quả của đồng chí!". Trưởng phòng nhà đất cứ y một phép. Dư luận quần chúng rất hả hê về sự kiên quyết của bí thư tỉnh...

Khuơng chào hai người, xếp hàng đi vào viếng người đồng chí đáng kính. Guơng mặt đồng chí bí thư Phan thanh thản, như trong giấc ngủ...

Khuơng trở ra, hai người vẫn đứng ở chỗ cũ. Người đàn ông trung tuổi nói:

- Tôi với cụ đây đã bàn. Dân chúng đi lễ tang đông như thế này, ngọt ngọt lắm. Mời cụ với thầy giáo đến nhà tôi hai tầng ở giữa phố Quang Trung này. Đứng ở ban công, xem được lễ tang từ đầu đến cuối.

Ba người len lách mãi mới về được đến nhà. Mọi người vừa ngồi uống nước vừa ôn lại những công tích của người quá cố...

Có tiếng ồn từ dưới đường phố vọng lên:

- Bắt đầu rồi!

- Lễ tang cử hành rồi!

- Đẹp đẹp ra cho linh cữu đi!

Chiếc xe tang màu vàng của công ty nghĩa trang từ từ tiến ra khỏi cổng tỉnh ủy. Tám ảnh đồng chí bí thư Phan viên đen đặt ở phía trước xe. Khuôn mặt bí thư vuông vức, phúc hậu, đôi mắt hiền từ nhìn ra phía trước. Như năm nào bí thư đứng trên lễ đài đọc bài diễn văn kỷ niệm mừng ngày Quốc khánh mồng 2 tháng 9.

Đi sau linh cữu là con, cháu, anh chị em ruột của bí thư Phan. Người đội khăn, người đeo băng tang cúi đầu bước lặng lẽ. Tiếp theo là những đồng chí, những bạn bè thân thiết. Nổi bật trong số người ấy là đôi nam nữ đi chung một cái ô. Có một người đi sau hai người cầm ô che. Anh ấy cứ phải chạy gần để gờ cái ô ở đúng trên đầu hai người.

Chiếc xe tang đi trong im lặng một lúc lâu. Xe tang đi đến đâu, dân chúng hai bên đường cúi đầu mặc niệm. Khi ngẩng lên, dân chúng ngạc nhiên thấy ở giữa đám tang có hai người đi ô? Trong khi tất cả mọi người đầu trần? Người phụ nữ trẻ, môi son má phấn, mặc áo dài tuyệt nhưng đen nhánh, quần trắng, giày cao gót, trên cổ đeo vòng ngọc, tay đeo vòng vàng, ngón tay đeo nhẫn mặt đá kim cương... Người đàn ông thì già, mặc bộ com lê đen, thất cà vạt.

Trong dân có tiếng xì xào hỏi nhau:

- Ai đi ô kia?

- Cô gái kia là con ông ta à?

- Không biết.

- Suyt!... Ông này đang công tác trên Trung ương.

- Từ lâu lắm rồi, cái ông này còn làm bí thư tỉnh, các cụ già đã bình luận rất nhiều về cái mặt mồm cây, tai chute, mắt hum húp của ông ta. Các cụ bảo:

“Lưỡng mục thư hùng

Phi dâm tác đạo!”

Theo sách cổ phương Đông, người đàn ông nào có đôi mắt một âm một dương. Tức là đôi mắt mà hai lông mày khác nhau, thì người đó không đi thóa cũng là giặc cướp. Nhưng ai mà tin được?

- Hôm sắp đến ngày bầu cử, ông này về gợi ý lãnh đạo tỉnh vận động bầu Đình Hối làm chủ tịch tỉnh khóa nữa. Ủy viên Trung ương đã gợi ý thì còn ai dám trái?

- Nhưng trước sau, thời gian sẽ làm sáng tỏ mọi việc. Bọn cơ hội sẽ lòi đuôi. Chúng chui sâu, leo cao là để được hưởng đặc quyền đặc lợi. Năm nào ông này cũng cho Đình Hối đi nước ngoài. Cán bộ họ nói, mấy ông lãnh đạo tỉnh hiện giờ đều rút từ trong ống tay áo ông này ra.

- Nhân dân tỉnh ta, còn ai lạ gì ông này? Bỏ vợ từ ngày làm bí thư tỉnh cơ mà. Ông ta viết mấy chữ bảo tòa án làm giấy ly hôn. Bà vợ, yêu cầu tòa mời ông ta cùng ra tòa trình bày lý do bỏ vợ? Nhưng tòa không nghe. Cứ làm quyết định ly dị vợ cho ông ta. Không thể hiện sự bình đẳng của mọi công dân trước pháp luật. Từ ngày ấy ông ta đã nổi tiếng...

- Thế cô gái kia là con ông ta hay ai?

- Vợ bé đấy!

...?

Khi đám tang đi qua chỗ Khương đứng, nhìn cảnh nghịch mắt hai người đi ô, máu trong người Khương sôi lên. Vợ bác chủ nhà nói to:

- Trước đám tang ông bí thư tỉnh ủy nghiêm trang như thế, mà diện như đi vũ hội ấy!

Người cầm ô có vẻ bồn khoăn. Hình như nửa muốn cụp ô lại, nửa lại sợ cấp trên. Thành thử cánh tay người cầm ô lúc thẳng lên, khi thông xuống trông đến tội!...

Trong số những người bạn của bí thư Phan, đi sau linh cữu, có một lão thành cách mạng râu tóc bạc phơ, tay chống gậy. Cụ hỏi đồng chí bí thư trẻ đi bên cạnh:

- Này cậu!... Cái tay cường hào mới nào kia?

Bí thư tỉnh ghé miệng vào tai cụ lão thành nói thì thầm.

Cụ lão thành lắc đầu:

- Trông chướng mắt quá! Có nắng nôi gì cho cam! Hắn leo nhanh quá!... Cơ hội!... Cơ hội!...

Bí thư tỉnh đi bên cụ lão thành lo sợ, đảo đôi mắt nhìn chỗ nọ, ngó chỗ kia xem có ai nghe thấy lời nói của cụ lão thành cách mạng không? Rồi lại ghé tai ông cụ lão thành nói thì thầm.

Nhìn ánh mắt tò mò và những miệng xì xào hướng về chiếc ô đen, ông cụ lão thành chép miệng:

- Trời ơi đi đám ma mà cứ như đi xem đám cưới thế kia!...

*

* *

Sáu giờ sáng ngày thứ năm, Chiến và Khương đã có mặt ở "Phòng tiếp dân" của UBND.

Hai người cứ tưởng mình đến sớm nhất. Hóa ra số đăng ký đã lên đến số chín mươi hai. Chiến bảo Khương ghi tên mình vào. Để Chiến nói thay Khương. Vì Khương nề nang, không nói mạnh bạo.

Trong khi ngồi chờ tới giờ làm việc, mọi người kể cho nhau nghe nỗi oan của mình. Khương và Chiến không

ngờ, trong dân tình lại có nhiều nỗi oan trái đến như thế?... Càng ngẫm nghĩ, Khương càng hiểu ra. Hai vợ chồng đều là đảng viên, là giáo viên, có trình độ hẳn hoi mà còn bị tù đầy oan ức. Nữa là những người dân thường, không nói lên được?...

Đến giờ làm việc, không có ai mở cửa. Đến tám giờ thì mọi người ra ngoài gần hết, chỉ còn lại vài người.

Hơn chín giờ mới thấy có một ông to béo, nước da hồng hào sẵn chắc đến mở khóa cửa. Ông ta ngồi vào bàn, chép miệng như người vừa được ăn uống thỏa mãn. Nhìn khắp lượt mọi người xong, ông ta cười khì khì:

- Vẫn bằng ấy người như tuần trước?

Không ai nói gì. Ông ta lại nói trống không:

- Chưa ai được cơ quan, chính quyền địa phương giải quyết à? Ai cầm giấy ghi số thứ tự?...

Lại bà Nụ à? Bà ghi tên số một cơ à? Lại cơm nắm, cơm đùm lên từ chiều hôm qua phải không? Đêm qua bà lại nằm ở cổng ủy ban này chứ gì? Chỉ bôi bác cơ quan chính quyền. Phiếu đây, bà cầm lấy. Còn đơn đưa tôi.

Ông tiếp dân tròn mắt đọc tờ đơn của bà Nụ:

- Đơn thứ 216, kêu oan về việc tòa án tỉnh xử không công minh đối với người bị giết hại oan trái. Bao che bọn xấu!...

Ông tiếp dân phát số cho những người có mặt. Xong ông ta nói:

- Hôm nay vẫn tôi với anh Mân tiếp dân. Tôi là Quyền bây giờ mời bà Nụ vào gặp anh Mân trước tiên.

Mọi người cùng nhao nhao lên:

- Chúng tôi cần gặp ông Chủ tịch cơ!

- Gặp các anh mãi rồi. Các anh có giải quyết được gì cho chúng tôi đâu?

- Báo cáo các bác, Chủ tịch bận trăm công nghìn việc thì giờ đâu mà tiếp?

- Vâng!... thì... giờ... đâu?... - Một người nói dần giọng.

Thì giờ bạn kiếm “chữ”, “cây”

Nhận hàng con gửi bên tây mới về

Lo vợ đặc sản miền quê

Đem về đút lót ô che trên đầu

Lo xây tường bao nhà lầu

Cho thằng con út năm sau ra trường!...

Quyền nóng mặt sấn đến trước mặt bác nông dân:

- Này ông kia! Ông nói bậy cái gì đấy? Gọi công an gõ cổ bây giờ!

- Ông gô đi! Cha mẹ đặt cho ông cái tên Quyền, đặt đúng chỗ đấy! Quyền ông ông cứ làm. Tôi nói đúng một trăm phần trăm. Kẻ đặc quyền đặc lợi trong bộ máy Đảng và Nhà nước chính là thủ phạm làm mất lòng tin của dân.

Quyền thấy mọi người đều sát khí đằng đằng. Hồ Bá Chiến và Khương đã lăn chiếc xe đứng cạnh Quyền lúc nào?... Thấy không dọa nạt nổi, Quyền đánh bài ngọt:

- Nhưng xin bác nói thận trọng, kéo vạ miệng bác ạ. Ai lại nói Chủ tịch như thế bao giờ?

- Tôi nói đấy! Tôi yêu cầu ông Chủ tịch ra đây để nghe tôi nói. Tôi không nói với anh. Tại sao Chủ tịch không dám giáp mặt tôi? Lại đùn đẩy anh ra?

- Khổ quá! Tôi đã nói với bác hàng trăm lần rồi. Phải thông cảm Chủ tịch bận biết bao công việc? Lo đời sống kinh tế, chính trị xã hội, văn hóa giáo dục, an ninh quốc

phòng, đối nội đối ngoại v.v... cho nhân dân chứ đâu chỉ quan tâm có một mình bác?

- Vâng! Trong đó có cả tôi được quan tâm. Vậy sao Chủ tịch lại không trả lời tôi? Hàng trăm lần anh ghi chép tởm những câu hỏi. Tại sao hàng năm nay tôi không được trả lời? Anh là trung gian, nhưng anh đánh mất chữ “trung” rồi!

Quyền xoa dịu:

- Bác ơi! Tôi chỉ là cái anh đầu sai. Bảo nghe thì nghe, bảo chép thì chép. Còn giải quyết hay không là do cấp trên bác ạ.

- Vậy tôi mới không gặp anh nữa. Tôi vào gặp Chủ tịch, tôi chỉ hỏi mỗi một câu thôi. Tại sao Chủ tịch để vỡ đê. Đê vỡ trôi mất bao nhiêu nóc nhà, chết người, hoa màu, lúa mạ chết hết. Số tiền Trung ương cứu trợ, nhân dân cả nước ủng hộ vùng bị lụt huyện tôi rất lớn. Vậy mà mỗi gia đình bị nạn không được là bao. Ai chấm dứt vào đây? Chủ tịch phải biết chứ? Trước ngày bầu cử, các lão thành cách mạng đã chất vấn Chủ tịch điều này. Anh không cho tôi vào tôi cứ vào!

Bác nông dân bước đi. Chiến lẫn xe theo. Mọi người cùng nhau kéo đến cầu thang gác.

Quyền hoảng hốt kêu:

- Các ông các bà làm loạn à? Lính đâu?...

Mấy anh công an, tất cả bộ phận văn phòng chạy đến. Họ đứng chặn chân cầu thang. Phó văn phòng Ngô Minh Lang nắm vai bác nông dân đẩy xuống sân.

- Ra kia! Không phải ai cũng tự do vào đây!

Bác nông dân nắm tay Lang vịn xoắn. Tay kia bác phanh áo ngực chỉ chít vết sẹo.

- Muốn chơi nhau hả?... Đạn Mỹ găm thế này không giết nổi tao. Mà chỉ là đồ nhai nhép, hỉ mũi chưa sạch. Tao không chấp. Tao thử cho mày biết thế nào là anh bộ đội giải phóng miền Nam. Chớ có thấy người sang vội khen, người hèn vội chê. Hiểu chưa? Hả cái loại mồm méo như miệng cá thồn bơn? Cửa quyền, kiêu căng, khinh người bằng nửa con mắt?... - Bác nông dân buông tay Lang.

Lang nhăn nhó, nắn bóp cánh tay bị vện đau.

Bác nông dân nói:

- Nhìn xem!... Ngũ này tầm tuổi thanh niên hồi chống Mỹ đây. Nhưng chắc rúc vào cái xó găm bàn giấy, trốn nghĩa vụ quân sự nên tay mềm như bún!

Mọi người cười ồ!

- Ta về thôi các bác. Hết giờ rồi. Chẳng ai trả lời. Chẳng ai giải quyết cho đâu. Việc mình kêu cứ kêu. Kêu cho thấu tới Trung ương. Thế nào cũng thấu. Đảng sáng suốt sẽ mổ xẻ cái ung nhọt này.

Ra đến ngoài cổng, Khương bảo Chiến về nhà trước. Còn Khương lên phòng giáo dục.

*

* *

Từ chỗ Toàn lác, Khương sang phòng Tổng Xuân Nhưng.

Đôi mắt lơn láu của Nhưng chìm xuống giữa đôi mí húp húp. Nhưng tỏ vẻ ngồi yên nghe Khương trình bày, còn trong bụng đang nghĩ đến cuốn phim “Con heo” vừa mới xem.

Cuối cùng Khương kết luận:

- Anh trả lời tôi dứt điểm đi. Anh có giải quyết cho tôi hay không? Tôi đi đến đâu người ta cũng bảo tôi trở về phòng giáo dục giải quyết.

Nhưng nhún vai:

- Trời ơi! Bọn mình giải quyết làm sao được? Anh Toàn, anh Hân đã sang Viện kiểm sát, công an mấy lần. Đề nghị họ giúp đỡ, nhẹ tay cho cô giáo Lý dạy giỏi nổi tiếng. Nhưng họ còn giáo dục lại chúng mình. Họ nói pháp luật không chừa một ai. Dù người phạm tội có là ủy viên Trung ương thì vẫn phải thi hành pháp luật. Dù người ấy có thành tích trong hai cuộc kháng chiến cứu nước đến đâu chẳng nữa nay thoái hóa, biến chất, trở thành phản động thì cũng phải bắt. Cái phần họ cố gắng, họ được hưởng thụ đãi ngộ theo chính sách rồi. Còn đoạn sau phạm tội phải chịu tội. Mọi công dân đều bình đẳng trước pháp luật. Giá các cậu không làm bánh Tân Anh giả thì chẳng đến nỗi nào. Đảng này, tang vật sờ sờ ra đấy. Bánh kẹo độc hại gây chết người. Bọn mình cãi họ làm sao được?...

Khương quát:

- Thôi, bỏ những lời hoa mỹ ấy đi! Anh đừng có giở cái trò đóng kịch. Anh là kẻ lừa lọc, dối trá, bóp méo sự việc.

Xuân Nhưng cười hì hì.

- Nghe người ta nói cậu đi bơm xe ở đầu phố phải không?

- Tao đi bơm xe đấy! Đặt chúng mày vào hoàn cảnh của tao xem? Cuộc sống điều đúng như tao sẽ làm cho bọn bay thông minh chán ra đấy!

- Trời ơi! Thật ư? Bôi bác quá! Thầy giáo dạy Cao đẳng Sư phạm, thông minh như thế!

- Phải! Thông minh như tao mới không tìm cách hút máu dân, chà đạp lên xương máu đồng loại mà vơ vét đầy túi tham. Không đeo thịt học sinh như bè lũ chúng mày!

Tổng Xuân Nhưng dướn đôi lông mày lên:

- Cẩn thận đấy ông bạn ơi. Ông bạn phạm tội vu khống cán bộ lãnh đạo rồi đấy. Ai vợ vét cái gì? Ai đẽo học sinh?

- À! Anh muốn nói cụ thể hả? Vậy anh trả lời cho giáo viên thành phố này biết: Số tiền lớn, phòng giáo dục bán mấy lớp học ở đường Trần Hưng Đạo, đường Nguyễn Du, phố Hàng Nồi, phố Hàng Cau... đi đâu? Rồi dồn ghép học sinh trường nọ sang trường kia. Học sinh đông, đến sáu mươi em một lớp. Trong khi nhiều trường còn đang học ba ca? Các anh không đồng tai lên mà nghe giáo viên kêu? Phụ huynh họ thắc mắc? Đấy mới là một trong *"Năm việc làm sai trái của trường phòng giáo dục thành phố"* đã đăng ở báo tỉnh đấy.

Tiền xây dựng của học sinh ba mươi trường mỗi năm nộp lên phòng giáo dục. Các anh xây gì? Sửa gì? Hay chỉ xây nhà tầng cho các anh? Như hiệu trưởng trường phổ thông trung học Cao Bá Quát, xây ba ngôi nhà lù lù ra đấy. Bị đăng báo là gì? Phải chuyển đi nơi khác.

Tôi sẽ đề nghị Nhà nước cứ bao cấp cho ngành giáo dục đi. Không có thu một khoản gì của học sinh. Để các anh tự do thu lăm thứ tiền linh tinh, chỉ khổ giáo viên. Béo các anh ăn bầm... Những tháng hè nóng bức, đáng lẽ giáo viên được nghỉ ngơi. Nhưng họ vẫn phải dạy vĩa mồ hôi. Còn các anh ngồi mát ăn bát vàng. Các anh bắt nộp lên phòng giáo dục, đối với mỗi học sinh cấp Một 100 đồng, học sinh cấp Hai 120 đồng. Làm phép tính nhân tiền với số học sinh của một trường. Nhân tiếp với ba mươi trường trong thành phố này, thành bao nhiêu tiền? Trong khi giáo viên trực tiếp dạy học sinh thì không được mấy?

- Cậu nghe tin vịt ấy ở đâu đấy?

- Sự thật hiển nhiên ra đó. Các báo Trung ương, báo địa phương đã đăng nhiều bài về cái phòng giáo dục thành phố này. Nhân dân thành phố cũng dư luận xôn xao lên về việc phòng giáo dục vào “hụi” lấy tiền lãi chia nhau, bằng tiền học phí, tiền xây dựng của học sinh...

Khương đi rồi, Tống Xuân Nhưng chạy sang phòng thư ký Toàn lác. Toàn lác cười, phô bộ răng đen như mồm chó thui:

- Về rồi hử? Cho chết! Anh Ngô Minh Lang phó văn phòng ủy ban đã gặp tôi trao đổi. Cứ cho chết rũ trong tù. Làm gương cho những kẻ ngoan cố hay moi tội của lãnh đạo ra. Cứ đi mà kiện. Con kiện mà kiện củ khoai!

XI

Tiếng chim kêu thảng thốt trong đêm làm Lý giật mình.

Lý bị còng tay đưa đi đã gần ba tháng. Lý cứ băn khoăn mãi sao không thấy Khương đến gặp Lý ở công an thành phố? Lý đâu có biết Khương đang phát điên lên như thế nào trong việc đi tìm Lý? Phải bày mưu tính kế như thế nào mới tiếp tế được cho Lý mấy cái bánh? Hôm Lý bị đưa lên đây, Khương phải tốn kém như thế nào với tay Ban công an? Nó mới nhận đưa hộ gói quần áo cho Lý?

Bao nhiêu đêm không ngủ, Lý nhớ chồng nhớ con. Ôi! Bé Hồng! Khổ thân con. Ngày hôm ấy chắc con khóc sưng mắt lên vì nhớ mẹ. Ta không có tội gì mà bị giam vào cái phòng kín như bưng thế này? Nóng nực, ngạt thở vì thiếu ánh sáng và khí trời. Nội quy không được tiếp xúc với người thân. Không được nhận quà. Không được viết thư. Tự nhiên mấy tuần nay sao lắm người vắn vẹo, hỏi cung đến thế? Chóng cả mặt...

- Trăng!... ơi trăng!... Trời ơi trăng!... - Lý kêu lên.

Trăng đi qua cái lỗ thông hơi. Mảnh trăng như chiếc lá úa sắp rụng trên bầu trời bàng bạc. Ôi! Chả lẽ cuộc đời sớm tàn lụi như chiếc lá vàng úa kia hay sao? Những ngày đầu bị bắt giam, đau khổ đến tột cùng muốn thắt cổ tự tử cho xong. Nghĩ đi nghĩ lại, sống mới là khó. Ta không có quyền tự hại thân mình. Ai tù trong vũng bùn hôi tanh bước ra mà không hôi tanh mùi bùn thì công tích của người ấy càng lớn.

Mình bị rơi vào ổ rắn độc Hân, Nhưng, Phòng, Toàn lác. Nhưng mình được phụ huynh học sinh và giáo viên ủng hộ mình. Mình phải sống. Không để cái tốt bị bóp chết, tàn lụi dần trong vô nghĩa, mình phải trở về nói lên sự thật. Để sau đó vĩnh viễn không còn bọn yêu ma ác quỷ Hân, Nhưng, Phòng, Toàn lác nữa... Thôi! Trăng đi mất rồi! Trăng ơi!...

Có tiếng bước chân người... Lý lắng tai nghe. Nhận ra tiếng bước chân của cán bộ An Việt Tuyên đi tuần tra. Cán bộ Tuyên không mấy khi ngồi một chỗ. Nhiều đêm cán bộ Tuyên đi một lượt quanh trại, rồi vòng ra đội chăn nuôi số 17 ở núi Hồ Châu, Rừng Bay, quay về là hết đêm. Lúc nào cán bộ Tuyên cũng lo tù trốn trại. Một người giàu lòng thương người, nhạy cảm, cán bộ Tuyên đọc được những ý nghĩ của mình bằng đôi mắt trong sáng, trung thực. Rồi động viên mình bằng ánh mắt chứa chan ân tình. Cái nhìn sâu thẳm, chứa đựng tấm lòng nhân hậu. Ôi! Đôi mắt có tâm hồn!... Họa lắm cán bộ Tuyên mới nói vài từ “Anh ấy đến”, “Học sinh chị đến đấy”, “Bà hiệu bánh Tân Anh đến”, “Công lý sẽ đến”...

Ôi! Công lý bao giờ cũng đến chậm. Ông Xuân nói đúng. Những người có năng lực, có đạo đức, không giữ vị trí trọng yếu để cho kẻ bất tài, trục lợi, hám quyền ngồi vào chỗ không phải chỗ của họ, gây ra những hậu quả tai hại lớn cho xã hội.

Trong đêm tối, Lý sờ lần đi quanh phòng, tay chân vung vẩy xua muỗi...

Một... Hai... Cán bộ Tuyên quay lại?...

Lý không thể biết được ngoài sân trại, cán bộ Tuyên đang đi lại vì trần trở điều gì. Ngay hôm đầu Lý vào trại, trông chị có tác phong đĩnh đạc, đôi mắt nâu mở to sáng

lên một niềm tin sắt đá, nhân hậu, Tuyên đã đặt câu hỏi trong đầu: “Không lẽ người này phạm tội?”. Thực tế đã chứng minh nghi vấn đó của Tuyên. Học sinh, phụ huynh, giáo viên vất vả lặn lội đường sá xa xôi đến trại kêu oan cho chị Lý. Minh đọc lý lịch tự khai của chị Lý mình thấy là con người tốt. Còn tất cả cái mở biên bản của công an Nguyễn Nam Bân lập về việc “hành nghề trái phép”, “xét trong bánh có chất độc hại chết người”. Có đúng như thế không?. Hay công an Bân này lợi dụng nghề nghiệp, lợi dụng việc nắm được pháp luật, a dua với bọn xấu hãm hại người chính trực?...

Minh đã đề nghị với ban giám thị trại nên xem xét lại hồ sơ của chị Trần Thị Lý. Cuối cùng ban giám thị đã nhất trí kiến nghị với ban giám đốc công an tỉnh xem xét lại vụ việc này. Chẳng hiểu cấp trên chỉ thị cho nơi bắt chị Lý điều tra đến đâu rồi mà lâu thế?... Càng ngày mình càng nhận thấy chị Lý sa sút sức khỏe nhanh chóng. Hôm chị Lý mới vào đây, trông da dẻ hồng hào, nay người xanh xao gầy yếu. Ban giám thị đã nhất trí đề cho chị Lý được nhận quà của gia đình, bạn bè đến thăm hỏi. Không biết khi nào vụ việc này mới sáng tỏ?... Mình thương chị ấy quá!... Chị ấy sức yếu quá!... Duy chỉ có đôi mắt chị Lý lúc nào cũng trong sáng... Ôi!... Giá mình được phép thì mình đã làm sáng tỏ việc này rồi! Chú phải qua bao nhiêu khâu thủ tục giấy tờ thì lâu lắm. Có khi lệnh tha gửi đến nơi thì sự đã rồi, Như năm trước đây, cụ Nguyễn Minh Quang có lệnh tha bổng gửi về trại, nhưng cụ đã chết cách đó một tháng...

- Ó. ồ.ồ.ồ!...

Nghe tiếng gà gáy quen thuộc, Lý biết trời sắp sáng. Giờ mới canh tư. Còn một tiếng nữa trời mới sáng. Lại qua

một đêm mình không chợp mắt. Có ai thức đêm mới biết đêm dài...

- Boong!... Boong!...

Tiếng chuông ở ngôi chùa thờ danh tướng nhà Trần điểm từng hồi trong đêm tĩnh mịch, càng gọi lên nỗi buồn âm u sâu thẳm của con người.

Trời sáng. Lý nhìn qua khe cửa đón ánh ban mai. Nhìn cảnh buổi sáng mọi người tập nập đi làm mà thèm. Giá mà mình được ra ở chung với họ?... Ôi!... “Một ngày tù bằng nghìn thu ở ngoài”... Tim đau quá!... Mình chết mất!... Lý ôm ngực, dựa lưng vào tường ngồi xuống thiu đi...

Trong mơ, Lý nghe tiếng mở khóa cửa bên ngoài lách cách, tiếng chân quen quen, tiếng gọi... Lý bừng mở mắt. Cán bộ Tuyên đứng ở trước mặt, ngạc nhiên nhìn Lý:

- Chị Lý! Chị làm sao đấy?... Chị có quà. Bà hiệu bánh Tân Anh đem quà cho chị!

Lý ngượng nở nụ cười để cán bộ Tuyên yên tâm.

- Cảm ơn cán bộ! Tôi không sao đâu!

Thực sự trong lòng Lý cũng vui. Mỗi lần nghe tin bất cứ ai đến thăm là tinh thần Lý phấn chấn hẳn lên, khỏe ra được mấy ngày.

Sao hôm nay bà phụ huynh hiệu bánh Tân Anh đến thăm sớm thế? Lại được nhận quà?... Một khúc giò nạc, hai cái bánh dẻo. Mùi bánh thơm ngon, hấp dẫn quen thuộc quá! Thức suốt đêm, đói và mệt. Mùi bánh ngon, hấp dẫn quá!...

Lý vội vàng mở túi nilông, lấy ra một chiếc bánh dẻo, bẻ đôi rồi cắn ăn ngon lành. Ăn hết một cái bánh to, thế mà Lý còn muốn ăn nữa. Lý cứ nhìn vào túi quà ngần

ngư. Nửa muốn ăn nốt cái bánh dẻo kia, nửa muốn để dành mai ăn. Khúc giờ sẽ chia đôi, ăn vào hai bữa cơm trong ngày hôm nay. Đấu tranh tư tưởng mãi, Lý quyết tâm để dành cái bánh dẻo đến ngày mai. Lý ôm gói quà trong lòng để thưởng thức hương vị thơm ngon, tinh khiết của loại bánh đặc biệt Tân Anh. Nhưng chỉ được một lát, Lý lại muốn ăn nốt cái bánh. Lý đứng dậy treo túi quà lên cái đinh trên tường để cho xa mùi bánh hấp dẫn, thôi thúc đi. Nhưng vô hiệu, bụng Lý như đói cồn cào đòi ăn. Lý thâm xấu hổ với mình, sao lại háu ăn thế?... Từ nhỏ tới giờ, mình vẫn là con người có tiếng ăn uống điều độ, ăn điểm tâm sáng một cái bánh dẻo là đủ rồi. Không nên ăn nữa. Bây giờ có, không nên ăn nhiều, lại thêm bệnh... Nhưng trong con người Lý, bỗng có tiếng nói khác giục giã hơn: Cứ ăn đi! Đang đói, chứ có phải no đâu mà sợ bội thực? Ăn hai cái bánh trong lúc đói chẳng nghĩa lý gì!... Không thì ăn một nửa... Một góc cái bánh vậy!...

Tự nhiên chân Lý đi đến chỗ treo túi bánh, Lý nhấc túi xuống, từ tốn mở túi ra lấy cái bánh dẻo. Lý ngồi xuống, để cái bánh dẻo lên túi nilông, tháo chiếc cặp tóc trên đầu xắn bánh làm tư. Chẳng hiểu ruột bánh thế nào mà vương thế?... O!... Cái gì thế này?... Lý rút ra! Một cuộn giấy nhỏ như diều thuốc lá, bọc trong mảnh nilông rất mỏng. Lý vỡ bánh vào cái túi, treo lên tường. Hai tay Lý run run gỡ cuộn giấy ra đọc:

“Em Lý. Anh và các con khỏe, nhớ em. Thương em vô hạn. Anh xin từ thay em mà không được. Chiến bạn anh, vợ chồng Sửu, vợ chồng Bình, vợ chồng Nga, Kiên v.v... Tất cả bạn bè giáo viên, phụ huynh, học sinh tích cực đấu tranh mình oan cho em. Em hãy sống như đã từng sống. Tin tưởng. Ở trại có nhiều cán bộ tốt, rất tốt. Lần sau anh gửi thuốc cho em. Tạm biệt”.

Đôi mắt Lý nhòa lệ. Ôi!... Sau mấy tháng trời mới lại được gặp nét chữ của người chồng yêu quý. Lý áp mảnh thư vào ngực. Nước mắt giàn giụa... Những ngày vợ chồng xa nhau, càng hiểu nhau hơn. Khương thực sự là một người chồng lý tưởng. Mình phải sống cho xứng đáng với tình yêu của chồng con. Anh Khương ơi! Anh đã tiếp sức cho em. Mảnh thư này là bình ôxy vô giá, trong lúc em sắp tắt thở... •

Lý giở thư ra đọc lại, học thuộc lòng. Sau Lý vo vo cho vào mồm nhai, nuốt mảnh thư của chồng vào bụng.

*

* *

Hôm nay, Khương có một tiết dạy nên về sớm.

Về nhà, Khương thấy cửa khóa. Hai con đi đâu? Khương chạy sang nhà hàng xóm hỏi. Bà cụ bảo:

- Anh em nó công nhau ra nhà thờ Đức Bà xem rước, đón Đức Hồng Y người Pháp.

- Chết thật!

Khương đến nhà thờ tìm con. Người ngồi chật như nêm cối, kín hết phía trước nhà thờ. Họ ngồi cả lên hàng rào sắt nhà Ngân hàng... Người bata ngàn thế này biết tìm làm sao được con? Mọi người chăm chú nghe Đức Hồng Y người Pháp nói, có phiên dịch:

- Tôi đã nghe nói về tỉnh này. Đây là thành phố kỹ nghệ. Tôi muốn nhắc lại rằng chính cha tôi là một thợ máy. Thợ máy nông nghiệp và một điều thất vọng cho cha tôi là cha tôi không thấy tôi trở thành một thợ máy như ông. Có nhiều công nhân ở giữa anh chị em tôi. Tôi biết rằng trong lịch sử của anh chị em ở đây có nhiều người

nguồn gốc là lao động. Và muốn làm việc để xây dựng một xã hội công bằng hơn.

Chúng ta khát vọng sống xứng đáng với phẩm giá con người hơn. Và thế là Cách mạng đấy!

Tôi biết rằng trong nhiều dân tộc, con đường cao đẹp đó đã mở ra do những người lao động. Chỉ có những người lao động và trong hoàn cảnh lao động của mình, hơn ai hết cảm thấy cái khát vọng được sống xứng đáng là con người hơn.

Thiên chúa luôn luôn tôn trọng con người. Giáo hội luôn luôn nhắc lại sự đó. Giáo hội luôn tin tưởng vào con người. Giáo hội luôn luôn cùng công nhân đấu tranh để có nhiều công bằng, nhiều tự do hơn. Và hòa bình. Hòa bình giữa các dân tộc!...

Bỗng đám mây bay qua. Mưa rào rào xuống mọi người. Một giáo dân bật dù che cho Đức Hồng Y. Đức Hồng Y người Pháp đưa tay gạt dù ra. Nhìn cảnh ấy, Khương lặng người đi.

Đức Cha địa phương đáp từ:

- Kính thưa Đức Hồng Y!

Hôm nay xứ chúng con được vinh dự đón tiếp Đức Hồng Y trong buổi sáng đầy ánh sáng mặt trời chói chang mùa hạ...

Khương dắt xe đạp đi vòng sang phía bên kia tìm con. Khương ngó hết chỗ này đến chỗ kia chẳng thấy con đâu. Cái loa treo ở trên cây vẫn phát ra giọng nói trầm ấm của Đức Cha địa phương:

- Ngoài nhiệm vụ là một mục tử trong Đoàn Chiên Chúa Giê-su, Đức Hồng Y còn là nhà hoạt động trong nhiều

linh vực khác nhau. Không những trong một quốc gia, một lục địa, mà còn trên bốn phương trời. Không những trong phạm vi tinh thần mà còn cả vật chất. Những lệnh truyền của Chúa “Cho kẻ đói khát ăn mặc”.

Thành phố chúng con là một thành phố lớn trong nước. Một thành phố đặc biệt vừa về kỹ nghệ, vừa văn hóa. Có nền kỹ nghệ bậc nhất trong nước. Nơi đây ngày xưa là nơi đã tổ chức những kỳ thi tú tài, cử nhân. Có số lớn nhân sĩ, văn sĩ, nhà thơ nổi tiếng trong nước. Một số các vị lãnh đạo lớn trong nước xuất phát từ những mái trường thành phố.

Thưa Đức Hồng Y, cách đây hai mươi năm giả sử Đức Hồng Y có đặt chân đến nơi này, Đức Hồng Y thấy quang cảnh khác hẳn. Lúc đó làm gì có những nét mặt vui tươi như hôm nay?...

Nơi Đức Hồng Y đang đứng bây giờ, lúc đó là một đồng hoang tàn, nhà thờ là những mảnh tường. Nhà xứ bị san phẳng. Trước mặt là những hố bom Mỹ đào lên, suốt cho đến nơi tường Đức Mẹ. Tượng Đức Mẹ ngã bóng xuống làn nước hố bom y như người cùng hòa tan vào nỗi đau khổ của con chiên.

Chiến tranh là thế. Chiến tranh luôn luôn nó là con quái ác kinh tởm. Cần phải loại trừ ra khỏi hành tinh này, loại trừ tất cả mầm mống của nó, để sự công chính và hòa bình ngự trên mặt đất mà Thiên Chúa đã dựng lên.

Chúng con có thể khoe với Đức Hồng Y là: Những anh em bà con xung quanh chúng con, bất kỳ thuộc chính kiến hay tôn giáo nào, đã dành cho những người công giáo chúng con một lòng quý mến đặc biệt. Không chỉ vì là đồng bào ruột thịt. Có thể vì phần nào chúng con biết sống đời sống người

trong tình huynh đệ, công bình và hòa thuận, chăm chỉ và đạo đức. Sống là người Ki Tô đích thực!...

Giá Khương không sốt ruột nóng gan thì cũng muốn đứng nghe hết bài đáp từ của Đức Cha địa phương. Nhưng không hiểu sao trong lòng bồn chồn thế? Hay có điều gì chẳng lành? Phải về nhà ngay xem sao?

Khương sốt ruột quả không sai. Anh Hùng, anh Kiên, chị Sửu, Chiến đang đứng chờ ngoài sân nhà.

- Sao hôm nay các bác đến nhà tôi đông vui thế này? Chờ tôi lâu chưa?

Chị Sửu nói:

- Mới hơn một tiếng mà thôi! Chú đi tìm bọn trẻ, không thấy à?

- Tìm làm sao được? Người đông đặc. Chà!... Đức Hồng Y người Pháp nói hay quá!...

Hồ Bá Chiến cười:

- Lại mê tiếng Tây rồi! Thảo nào để bọn này chờ mãi. Mở cửa nhanh lên ông ơi!

Mọi người vào trong nhà, chị Sửu đề nghị:

- Xin mời anh Hồ Bá Chiến nói trước. Vì anh có tính nói dài, nói dãi nói dai nói đại. Anh nói hết phần chúng tôi càng tốt.

Chiến bật lò xo ngay.

- Ồ! Đời này không có cái người nói dài, nói dãi nói dai nói đại như tôi á? Thì bọn tham nhũng, đặc quyền đặc lợi nó nuốt chửng nhà giáo các bà hết rồi. Con không khóc đời nào mẹ cho bú? Toàn những người ngoài ngành kêu họ các thầy cô giáo. Không thì dùng hồng mà được linh lương. Cứ gọi là ăn phân đạm quanh năm. Ai đời sáu tháng trời

các thầy cô giáo lĩnh phân đạm thay lương mà không ai dám hé răng kêu. Cứ im re!...

Chị Sửu hỏi lại:

- Vâng! Đấu tranh tránh đâu? Như nhà giáo Trần Thị Lý đây? Đấu tranh giành nhà tù! Giá nói lên sự thật mà không bị trù dập, được giải quyết công minh thì ai cũng nói. Anh đừng vội chê nhà giáo chúng tôi. Cắt đoạn này. anh kể chuyện ở Trung ương đi!

Chiến kể:

- Lần này đích thị chúng tôi gặp được người lãnh đạo ở Viện kiểm sát Trung ương rồi! Sáng hôm nay, tôi với anh Hùng đến từ năm giờ. Ông bảo vệ ngủ dậy, vươn vai ra cổng tập thể dục, mắt nhắm mắt mở hỏi:

- Các người kia đi đâu sớm thế này?... À!... Lại hai ông! Ông mù, ông cụt! Hai ông cứ dính chặt vào cái cổng nhà người ta thế này!

Tôi trả lời:

- Dạ thưa bác, em có làm gì hại cái cổng nhà bác đâu? Em chỉ im lặng ngồi chờ một tý. Chúng em là dân tàn phế, chả làm được ích gì thì đi chơi mát cho đỡ buồn.

- Biết các ông rồi! Các ông đấu tranh cho công bằng xã hội. Tự do cho người oan ức. Nhưng tự do đi vào đời thường chậm lắm!...

- Bác nói hay quá! Chính vì không để cho tự do ngã gục, chúng tôi mới đến đây cầu xin sự cứu giúp!

Bác bảo vệ lại gần chúng tôi nói nhỏ:

- Tôi mách các anh gặp ông lãnh đạo ấy. Ông này cực kỳ! Thấy việc oan trái thực sự, ông ấy cương quyết làm ngay. Ông ấy hay đến sớm lắm.

- Bác bảo vệ tả người lãnh đạo cho chúng tôi. Xong bác nói:

- Tôi cũng ở cơ quan này về hưu, làm thêm chân bảo vệ mới đủ sống. Tôi nghe các anh nhiều lần đối thoại với cán bộ trong cơ quan là tôi hiểu các anh. Các anh đấu tranh cho chân lý, đấu tranh cho người khác chứ không phải cho mình. Các anh “tàn” nhưng không “phế”. Tình bạn các anh thật cảm động và cao quý!...

Chúng tôi chờ đến sáu giờ, quả nhiên có một ông xấp xỉ tuổi sáu mươi. Đôi lông mày quắc thước điểm bạc. Trán rộng, mái tóc pha sương. Chờ cho ông ấy xuống xe, tôi hỏi:

- Xin chào bác! Chúng tôi xin gặp bác năm phút!

Ông ấy nhìn chúng tôi như cố nhớ ra điều gì.

- Vâng! Mời hai anh vào phòng khách, ta nói chuyện mấy tiếng cũng được.

- Trời ơi! Hết ý. - Sứu kêu lên.

Nghe tôi và anh Hùng trình bày xong ông ấy nói:

- Hôm nay tôi được nghe chính các anh nói. Tôi tin câu chuyện chị Lý bị trù dập là có thực. Các anh là bạn của cô giáo Trần Thị Lý, nhưng tôi nhận thấy các anh nói hết sức chân thực, rất vô tư.

Tôi đã từng biết có loại cán bộ lãnh đạo cố gây uy tín giả tạo, thường bao dung, che chở, bảo hộ cho những người làm bậy. Khiến cho chúng ngày càng hư hỏng. Còn đối với người chính trực thì bôi lông tìm vết để trả thù. Vụ này tôi có nghe anh em nói. Tôi hứa với các anh sẽ làm đến nơi đến chốn. Các anh không phải đi lại phiền hà nữa. Phải nói thêm nữa, tôi quý trọng các anh bởi các anh là thương binh nặng. Đáng lẽ chỉ có nghỉ ngơi. Nhưng mong muốn làm trong sạch đội ngũ Đảng và Nhà nước, các anh lặn lội

đến khắp các cấp lãnh đạo phản ánh có tổ chức. Các anh không như một số người khác, thành tích không đáng kể nhưng lại hay đến cơ quan cấp cao gây rối, yêu sách và phát ngôn bừa bãi...

Xin kết đoạn Một. Đoạn Hai mời bác Sửu.

Nghe câu kết đột ngột, ai cũng chưng hửng tưởng còn nữa.

Sửu thở dài:

- Chuyện tôi thì buồn lắm! Mấy chục lần tôi đến Hội liên hiệp phụ nữ tỉnh, các bà lãnh đạo lẩn như chạch. Bà hội trưởng đẩy tôi gặp bà hội phó. Hội phó đẩy tôi gặp cán bộ tuyên giáo. Tôi gặp nhẵn mặt bà tuyên giáo, chẳng giải quyết được gì. Giữa hai người lãnh đạo hai cơ quan nói với nhau còn chưa ăn, nữa là anh cán bộ quen nói với lãnh đạo ở cơ quan khác? Làm sao có hiệu lực? Nhiều việc cấp trên chỉ thị cho cấp dưới còn không nghe nữa là. Chán lắm. Hội liên hiệp phụ nữ không làm được chức năng của hội, không bảo vệ lợi ích và quyền làm chủ của phụ nữ.

- Phụ nữ chỉ có ngày mồng 8-3 là dám vùng lên thôi! - Kiên nói. Còn tôi, gặp anh Thành bên Viện kiểm sát tỉnh có nhiều chiều hướng thuận. Anh Thành kết hợp với cán bộ công an thành phố điều tra lại vụ này. Sớm muộn bọn tội phạm đích thị sẽ bị trừng trị. Anh Thành phát hiện có cán bộ ở Viện kiểm soát tỉnh ăn hối lộ của bọn Phòng, Viêt lùn. Anh Thành đã có chứng cứ, đã đưa ra cuộc họp cơ quan rồi. Nhưng ta im lặng. Kéo đánh động, rung chà cá nhảy.

Sửu đứng lên:

- Xin phép chủ nhà tôi về. Trưa rồi!

Mọi người đứng lên theo. Khương giữ lại:

- Mời các bác ở lại ăn cơm rau muối với bố con tôi.
Nhân tiện có bạn Chiến về chơi.

Chiến nói với theo mọi người:

- Thôi mà! Mời các bác về ăn cơm nhà!

*

* *

Bảy giờ tối, có người công an đi vào nhà Khương. Thảng ngồi học ở ngay cửa sổ nhìn ra, thấy công an, Thảng lo sợ chạy ra hỏi:

- Chú hỏi ai ạ?

Người công an cười rất tươi, để lộ hàm răng trắng.

- Cháu là con bố Khương phải không? Bố cháu đâu?

- Bố cháu bơm xe ngoài đầu phố ạ. Để cháu ra gọi bố cháu về!

Người công an xua tay:

- Thôi cháu ạ. Cháu học bài đi để chú đi gọi cho.

Người công an trở về với Khương. Anh tự giới thiệu:

- Anh xem giấy giới thiệu và chứng minh thư của tôi rồi chúng ta nói chuyện

Khương trả lại giấy tờ người công an.

- Cảm ơn anh Hưng! Anh gặp tôi chắc có điều gì?

Hưng nói ngay:

- Để làm sáng tỏ sự việc chị Lý, anh cho tôi địa chỉ cô giáo Sửu, cô giáo Nga, thầy Kiên, bà giáo Ngọc, bà bí thư hiệu trưởng Loan, học sinh Phạm Minh Sơn v.v...

Ghi xong địa chỉ, Hưng hỏi Khương:

- Anh và hai cháu ăn ở thế nào? Tôi thấy nhà anh chẳng có một cái gì ngoài chiếc xe đạp tàng.

Khương trả lời:

- Bố con tôi cũng cố gắng sống được. Cháu nó luộc khoai sắn từ tối. Sáng sớm đem khoai ra đầu phố bán cho trẻ con ăn đi học. Cũng kiếm được tiền rau. Còn tôi tranh thủ bơm vá xe chiều, tối cũng kiếm được đủ gạo hàng ngày. Còn lương của tôi để dành đi tàu xe lên Hà Nội kêu oan...

Hưng nghe Khương nói mà rớm nước mắt.

- Cháu nó còn học nghề mộc nữa. Ông phụ huynh dạy cháu mấy tháng nay. Cháu đã vẽ được những việc vật. Ông ấy trả công cháu chút ít. Hôm nay cháu để cho em con búp bê bằng gỗ. Con bé thích lắm. Lúc nào cũng bế ru búp bê ngủ. Cháu chưa đầy bốn tuổi đã phải xa mẹ. Sang nhà hàng xóm, thấy con người ta có đồ chơi nó thèm khát. Nó thích nhất là búp bê. Nhiều lúc thương con nhưng phải gạt nước mắt. Anh cháu thương em, đi làm mộc với ông phụ huynh có cho cái bánh kẹo cũng giấu đi đem về cho em...

Hưng uống hết chén nước chào Khương ra đi, đến khu quân nhân tìm nhà đại tá Ngô. Vợ chồng chị Sửu rất vui mừng đón tiếp cán bộ công an thành phố. Chị Sửu nghĩ bụng: Đây là một dịp để mình tố cáo mọi mưu mô, bịp bợm, trắng trợn của bọn Hân, Nhưng, Toàn lác, Phòng. Người công an này tận tụy với công việc, sẽ mổ xẻ được cái ung nhọt của phòng giáo dục. Cứu được Lý khỏi tù đầy oan ức. Cứu được nhiều giáo viên khác nữa...

Anh Ngô động viên vợ:

- Đồng chí Hưng yêu cầu mình kể thật chi tiết về các diễn biến giữa mối quan hệ của Lý với bộ máy quản lý giáo dục từ trường tới phòng giáo dục. Mình cứ bình tĩnh kể. Chỗ nào quên, tôi bổ sung vào.

Người công an ngồi trầm lắng, chăm chú nghe Sửu kể chuyện. Nhiều lúc trên gương mặt Hưng biểu lộ rõ tình cảm thương tâm, hay cảm giận bọn ác độc...

Nghe xong chuyện Hưng nói:

- Những người đấu tranh phê bình, tố cáo tội phạm tham nhũng của cán bộ lãnh đạo thì bị trù dập điều đúng. Những cán bộ yếu kém, mất phẩm chất đạo đức, chuyên lợi dụng kẽ hở trong chính sách và pháp luật Nhà nước, bòn rút tiền của Nhà nước và nhân dân để phè phỡn, làm giàu bất chính. Không xử nghiêm, họ càng làm nhiều điều xấu xa hơn.

Anh Ngô nhìn đồng hồ kêu lên:

- Chết thật! Hai giờ sáng rồi mời anh nghỉ, sáng mai ta làm tiếp. À nhà anh Hưng có xa đây không? Hay anh ở tập thể?

- Em ở với bố mẹ trên Đệ Tứ.

- Xa quá! Thôi đừng về nữa. Hưng nghỉ lại đây sáng mai làm việc luôn. Còn vài tiếng nữa, đi mất công.

Khi anh Ngô và Hưng vào giường ngủ, Hưng tâm sự:

- Em ngày trước làm ở công an tỉnh đây anh ạ, bố em cũng cán bộ cỡ Vụ trưởng nghỉ hưu.

Đạo ấy, em cùng đi trong số mười chiến sĩ công an xuống xã N huyện H theo dõi một số thanh niên buôn lậu, móc nối hàng trái phép. Chúng em chia làm hai nhóm. Mỗi nhóm năm người. Em ở nhóm ra bờ sông theo dõi đường thủy. Nhóm kia theo dõi bến ô tô.

Chiều tối phát hiện ra kẻ buôn lậu đeo một bao tải bằng mô tô. Chúng em đề nghị dừng xe xem xét. Chỉ mấy phút đã có một tốp thanh niên vây quanh chúng em, bí

thư Đảng xã đến đòi xem giấy tờ chúng em. Xem xong, bí thư xã Trần Văn Hòa nói giấy giả, công an giả, hô dân quân trối, đánh chúng em. Họ giật chuông nhà thờ báo động. Nhóm năm người kia cũng bị hành hung. Xong họ giải tất cả chúng em về trụ sở ủy ban xã cách đó hai kilômét. Chúng em không thể đi nổi, phải lết mà bọn gian còn đánh dấm. May sao có người giáo dân tốt chạy về công an huyện báo tin. Huyện cử ngay đội quân xuống giải vây cho chúng em. Bệnh viện tỉnh cứu chữa chúng em mấy tháng liền mới hồi phục.

Sau đó, khám nhà tay buôn lậu có bảy tạ phân đạm. Còn chúng tẩu hàng đi rồi. Hồ sơ lập rõ ràng, có chứng kiến của nhiều giáo dân. Công an tỉnh báo cáo sang tỉnh ủy, tỉnh gạt đi, không cho bắt kẻ buôn lậu đánh người và nói: “Phải nhũn với người công giáo”. Họ nhăm lẩn giữa chính sách tự do tín ngưỡng của Nhà nước với việc đấu tranh với những người lợi dụng tôn giáo để làm việc xấu phá hoại sự đoàn kết giữa đạo với đời, gây mất an ninh chính trị, vi phạm pháp luật, làm tổn hại đến lợi ích của nhân dân, trong đó có đồng bào công giáo.

Thế là bí thư xã Trần Văn Hòa vẫn không sao. Bọn đánh người vẫn tự do nhõn nhơ ngoài xã hội.

Mấy năm sau, ông bí thư tỉnh ủy đẹp mã đom đàng ấy, có dù kéo lên Trung ương. Tòa án tỉnh mới dám xử vụ này. Nhưng khi lệnh bắt bọn đánh người về xã thì không bắt được tên nào. Chúng trốn biệt từ ngày ấy. Chỉ bắt được mỗi bí thư xã Trần Xuân Hòa. Xử sáu năm tù.

Một lần, ông bí thư xuống dự cuộc họp chi bộ ở phường bố em. Một chi bộ hưu trí mạnh. Phần lớn trong chi bộ là đảng viên lão thành cách mạng từ 40 năm tuổi Đảng trở lên. Chi bộ họp xong, ông bí thư phát biểu:

- Tôi chúc chi bộ các đồng chí sang năm không có đảng viên ăn cắp!

Cả chi bộ hừ trỉ ngớ ra? Nhìn nhau tỏ ý hỏi: Sao ông ta lại chúc như thế? Từ xưa đến nay, trong chi bộ chưa có ai vi phạm điều này. Đại hội tổng kết công tác cuối năm cũng không hề kiểm điểm đến việc đó. Ông ta rất vô chính trị.

Bố em kết luận:

- Chẳng hiểu tỉnh này bè phái thế nào mà bầu lên một bí thư dốt nát đến thế? Chỉ cần hai cái dốt ấy đủ thấy ông ta không làm nổi bí thư tỉnh. Còn dư luận dân chúng gọi vợ ông ta là “Yêu tỉnh” là “Giang Thanh” bố không tính đến.

Họ chê bác Phan nhiều tuổi, đưa lớp trẻ tuổi lên. Nhưng trẻ kiểu ấy thì chết! Chưa có bề dày kinh nghiệm. Chưa có thực tế từng trải. Chưa được bồi dưỡng có hệ thống. Chưa thực nghiệm về mọi mặt. Trình độ nhận thức chính trị - xã hội non nớt lắm! Đã không làm nổi bí thư tỉnh. Dân kêu ca nhiều. Lại được kéo lên Trung ương làm chức to hơn có chết người không?...

Sau cái vụ ấy, em được điều về công an thành phố. Em thì đi đâu cũng được. Cứ làm tốt nhiệm vụ của mình.

Anh Ngô thăm cảm phục người công an chí công vô tư, hết lòng vì nhân dân phục vụ. Giá như tất cả những người thừa hành pháp luật, có tấm lòng và tinh thần tận tụy với công việc như Hưng thì cuộc sống tốt đẹp biết bao!

XII

Phóng viên Sĩ Hiến kết luận:

- Như thế đây anh Khương ạ! Lãnh đạo ở đây họ đồng lõa, tiếp tay, bao che cho phần tử xấu. Bài báo "*Năm việc làm sai của trường phòng giáo dục*" đăng được là do ông tổng biên tập vắng mặt, tổng biên tập đi tham quan tỉnh kết nghĩa với Liên Xô, đi cùng Chủ tịch tỉnh Đinh Hợi. Anh Thương phó tổng biên tập duyệt in. Anh Thương và tổ phóng viên chúng tôi kiên quyết đấu tranh chống tệ nạn tham nhũng. Nhưng kết quả thế nào? Đầu tiên thì có hiệu lực. Ông Trần Thế Quý viện phó viện kiểm sát tỉnh gửi hồ sơ tội trạng Nguyễn Nam Hân sang tòa án. Tòa án mấy lần gọi Nguyễn Nam Hân, Nhưng Nguyễn Nam Hân có sang hầu tòa đâu? Vì Hân là ủy viên thành ủy, trưởng phòng giáo dục. Ngoại lệ mà!

Khi tổng biên tập đi nước ngoài về, kiểm điểm phó tổng biên tập gay gắt. Đến nỗi anh Thương uất quá ngất. Phải đưa anh Thương đi cấp cứu. Mấy tháng sau anh Thương xuất viện. Tổng biên tập chia cho anh Thương tờ quyết định hưu. Trong khi anh Thương mới có 47 tuổi. Anh Thương chạy đi kêu xin các cửa trong tỉnh, mới được ở lại báo làm phóng viên thường. Còn số phận anh chị em phóng viên chúng tôi cũng gần như tất thối!... Hai phóng viên bị đình chỉ công tác cho đến tận bây giờ. Kêu hết hơi, chẳng ai giải quyết. Còn ông Trần Thế Quý, viện phó viện kiểm sát tỉnh bị chuyển công tác khác.

Anh thông cảm cho tôi. Chẳng riêng gì phòng giáo dục thành phố bê bối. Tệ tham nhũng phát triển ngày càng rộng, len lỏi trong tất cả các ngành các cấp với những hành vi trắng trợn, tinh vi,... Có lúc cấu kết nhau thành tổ chức. Gây lãng phí lớn tiền bạc, tài sản Nhà nước, ảnh hưởng đến đồng tiền bát gạo của dân. Nhất là các cơ quan quản lý tiền, hàng, vật tư quý hiếm, ngoại tệ v.v...

Anh biết vụ ở Đông Lạnh vừa qua chứ? Anh công nhân bị giám đốc ra lệnh cho bảo vệ trói hai chân tay trong tám tiếng đồng hồ. Chỉ vì anh xin phép giám đốc cho gặp cán bộ Trung ương về dự “Đại hội công nhân viên chức” của xí nghiệp. Anh công nhân định bụng nói với cán bộ Trung ương tất cả sự thật những thủ đoạn vơ vét của lãnh đạo. Nói lên nỗi cơ cực của người nuôi tôm vất vả ngày đêm, muỗi đốt, nắng cháy da, nước ngọt không có. Nổi nhọc nhằn của người công nhân chế biến tôm. Với mục đích xuất khẩu thu ngoại tệ về làm giàu cho tỉnh. Nhưng lãnh đạo xí nghiệp lại dùng tiền ngoại tệ bán tôm ấy mua ô tô đời mới của Nhật, đi du lịch nghỉ mát khắp nơi. Dùng tiền đô la và vàng để nhập thuốc lá ngoại, rượu ngoại, bia ngoại và những hàng xa xỉ phẩm khác.

Công an tỉnh biết tin, cử cán bộ đến cởi trói cho anh công nhân và đưa anh công nhân đi bệnh viện cứu chữa. Nếu không thì anh công nhân chết trong tư thế bị trói...

Cho đến hôm nay, anh công nhân xí nghiệp Đông Lạnh vẫn bị đình chỉ việc. Có ai cứu đâu? Sự việc xôn xao cả tỉnh này. Vậy mà tổng biên tập còn cấm không cho in bài. Tổng biên tập báo chỉ bắt bớ với những giám đốc có cỡ. Cần gì, gọi điện thoại là được đáp ứng liền. Anh thông cảm với chúng tôi.

Khuơng hỏi Sĩ Hiền:

- Hay tôi vào đề nghị trực tiếp với tổng biên tập xem thế nào?

Sĩ Hiền trả lời:

- Anh cứ thử xem? Càng tốt! Có khi lại thuận lợi chẳng?

Khương đi sang phòng tổng biên tập. Cái màn hình màn hình trúc in chùa Một Cột che kín cửa ra vào. Bên trong tối om, chẳng nhìn thấy gì. Khương gõ cửa. Từ trong vọng ra một giọng nói lè nhè:

- Mời vào!

Thoạt nhìn, Khương giật mình. Ông tổng biên tập báo tỉnh sao giống Nguyễn Xuân Nhưng phó phòng giáo dục đến thế? Cũng đôi mắt lơ đãng, cũng cái bụng phệ như bụng bà chúa năm tháng...

Thấy Khương đứng ngây ra. Tổng biên tập hất hàm hỏi:

- Việc gì đấy? Ở cơ quan nào?

Khương trình bày muốn được báo tỉnh đăng bài nói lên nỗi oan ức của mình. Tổng biên tập nói:

- Tỉnh ta là tỉnh AN TOÀN!

Đồng chí bí thư tỉnh ra lệnh cho báo chúng tôi có định đăng vụ việc tiêu cực nào lên mặt báo phải thông qua tỉnh ủy duyệt. Còn anh phê bình phòng giáo dục tham ô tư túi tiền xây dựng của học sinh, tiền bán lớp học và gì gì nữa, không có đâu. Phòng giáo dục vừa tổ chức lễ to đón nhận Huân chương Lao động hạng Ba đó.

Khương trả lời:

- Thực chất phòng giáo dục không đáng được nhận huân chương. Thành tích giả dối. Dàn dựng thành tích là mưu mô nhằm gây uy tín cho cán bộ lãnh đạo phòng giáo dục. Trên thử về hỏi ý kiến giáo viên xem? Mười người thì

tám người kêu. Giỏi lắm được hai người tăng bốc. Trong đó một người nịnh hót, một người là người yêu của hiệu trưởng cùng bè phái với trưởng phòng giáo dục.

Tổng biên tập trợn mắt quát:

- Anh nói gì thế? Anh vu khống lãnh đạo hả? Thành phố ta năm nào chả có học sinh giỏi nhất nhì toàn quốc?

Khương cười khẩy đáp:

- Nếu anh là lãnh đạo trong sạch, việc gì anh tự ái?... Vâng. Thành phố ta, tỉnh ta có truyền thống có học sinh giỏi. Tôi không phủ nhận điều đó. Nhưng đây là do những em có bộ óc thông minh, cùng với sự dạy bảo tận tình của giáo viên các cấp. Chứ trưởng phòng giáo dục Nguyễn Nam Hân, phó phòng Tống Xuân Nhưng có dạy các học sinh giỏi đâu? Đáng lẽ phải cấp huân chương cho những giáo viên dạy có học sinh giỏi mới đúng. Tôi tin rằng ở trên sẽ nghiên cứu lại các tiêu chuẩn xét duyệt danh hiệu thi đua cho thật xứng đáng, thật đúng đối tượng được khen thưởng.

Tổng biên tập bực tức nói:

- Tôi không lý sự với anh. Tỉnh ta là tỉnh AN TOÀN!

Khương hỏi lại:

- Liệu có AN TOÀN mãi được không?... Sẽ đến ngày vỡ cái bọc nhọt thối tha, bay đi khắp lục địa cho mà xem. Anh chỉ bưng bít sự thật! Đường thẳng không đi đi đường cong!...

Khương đã ra khỏi trụ sở báo. Nghĩ thế nào, Khương quay lại.

- Đề nghị tổng biên tập báo ghi vào đây cho tôi là không in bài của tôi. Để tôi hỏi bí thư tỉnh xem có đúng như anh nói không? Hay anh bịa?

Tổng biên tập báo cười, nhắm tịt cả hai mắt lại:

- Khó gì đâu?

Khương lấy làm lạ?... Nhìn tổng biên tập báo bặm môi, nghiêng lợi, bàn tay khó nhọc đưa bút. Y như trẻ em mới học lớp Một tập viết.

Tổng biên tập trả lại bài cho Khương:

- Đây anh cứ đi mà hỏi bí thư tỉnh!

Khương suýt bật lên tiếng cười. Anh vội cắn môi cười trong bụng. Chữ của tổng biên tập như dây thép gai. Chỉ có năm tiếng mà tổng biên tập viết lâu như người ta viết cả một trang giấy. Khương bấm bụng đi ra ngoài đường...

Đến tỉnh ủy, Khương may mắn được gặp bí thư tỉnh ủy ngay. Sau mười phút nghe Khương trình bày, bí thư tỉnh ủy nói:

Việc này không phải việc của Đảng. Mời anh sang gặp chủ tịch tỉnh giải quyết.

Nghe Bí thư trả lời như thế, Khương hết chỗ nói. đành phải trở ra. Khương đến sở giáo dục, thấy giám đốc đang đứng với một số cán bộ ở cổng. Khương mừng quá. Nhưng giám đốc xua tay:

- Anh Khương ơi! Chị Lý là con người của phòng giáo dục quản lý. Anh về phòng giáo dục mà kêu.

- Vâng, tôi đã biết thế. Nhưng anh là cấp trên ngành học. Tôi đi đâu người ta cũng nói: "Gửi đơn của anh về thanh tra sở giáo dục giải quyết".

Giám đốc sở giáo dục quát:

- Chúng tôi chuyển tiếp phòng giáo dục giải quyết. Đã bảo không phải việc của sở, không có tiếp. Thường trực đâu?...

Tức thì mấy người xúm đến. Kẻ quát tháo, người ngọt ngào mời Khương ra khỏi cổng sở giáo dục.

Khương uất nghẹn cổ đành phải quay ra. Một người ngồi trong quán nước gọi Khương:

- Vào đây uống nước đã thầy giáo Khương ơi! Chúng tôi vừa chứng kiến cuộc đối thoại của giám đốc sở giáo dục với anh. Trông anh dạo này như cái xác không hồn ấy!

Một người đưa đĩa kẹo vùng mời Khương.

Khương cầm kẹo ăn như một cái máy, không có cảm giác gì.

- Hình như tôi đã gặp hai bác ở đâu rồi thì phải. Trông hai bác quen quen.

Hai người cười:

- Sao thầy Khương chóng quên thế? Gặp nhau nhiều lần ở phòng tiếp dân ủy ban tỉnh và ở đây. Chúng ta cùng đồng nghiệp với nhau. Tên tôi là Lã Đăng và Hoàng Ba. Chúng tôi biết nỗi oan của anh rồi. Còn anh chưa biết nỗi oan của chúng tôi.

Khương hỏi:

- Vậy hai bác có nỗi oan gì?

Lã Đăng hích Hoàng Ba:

- Bác kể đi, tôi chán lắm rồi!...

- Còn tôi không chán tí nào. Kiên trì đấu tranh. Kiên trì kể chuyện oan ức cho mọi người hiểu. Làm cách mạng là phải toàn dân. Thời gian có đủ sức mạnh làm thay đổi những ý muốn của con người như làm thay đổi mọi vật trên đời.

Chúng tôi bị oan sáu năm rồi. Từ ngày ông “mặt đỏ” làm giám đốc sở cơ. Ông “mặt đỏ” nghỉ hưu, nhường cái

ghế giám đốc sở giáo dục cho đứa cháu họ bên vợ. Cơ chế COCC: CON – ÔNG – CHÁU – CHA! HỌ XẾP – HÀNG – CHỖ – NGỒI sẵn rồi! Ông cậu có bộ mặt to dài đỏ như mặt gà chọi. Còn ông cháu lại có cái mặt ngắn tũn!...

Bác Hoàng Ba trước đây làm hiệu trưởng trường phổ thông trung học Lương Văn Tụy. Tôi dạy toán lớp 12 ở trường thị xã B. Cách đây 6 năm bác Hoàng Ba là chủ tịch hội đồng coi thi. Tôi làm giám thị. Ông giám đốc “mặt đỏ” về thăm hội đồng coi thi và bảo hai chúng tôi:

- Tôi có đứa cháu người bà con, thiếu điểm. Nhờ các anh giúp cho cháu vào thi.

Ông “mặt đỏ” đi rồi, chúng tôi bàn nhau: Không thể làm theo cái lệnh trái với pháp luật của giám đốc được. Lương tâm chúng tôi không cho phép làm sai luật thi cử. Anh biết không? Mọi việc thi cử xong xuôi. Hai chúng tôi nhận được quyết định “kỷ luật xuống đánh trống”. Bác Hoàng Ba vì tội “Không thực hiện quy chế thi”. Còn tôi vì tội “Vi phạm nhân cách người thầy giáo”. Vô lý chưa? Đây anh xem, chúng tôi còn giữ nguyên hai cái quyết định ấy.

Chuyện vô lý như trên trời rơi xuống mà lại có thật ở tỉnh này. Nên chúng tôi rất hiểu anh, hiểu cô giáo Lý.

Khuơng buồn rầu hỏi:

- Sao các bác không cãi?

- Có ai được bàn cãi về một quyết định của cấp trên?

Anh đã nghe ai nói đến công lý ở cái sở giáo dục này bao giờ chưa? Kẻ gian lận, thoái hóa, biến chất mà lại nắm quyền hành trong tay, chúng thường lợi dụng mọi cơ hội để vơ vét của cải. Không bao giờ chúng ngừng tay tội phạm. Kẻ xấu vu khống người lương thiện.

Anh Hoàng Ba nhiều năm làm hiệu trưởng cấp Ba, có tiếng liêm khiết, chí công vô tư. Một người hết lòng vì tập thể, vì học sinh. Bị vu “Không thực hiện quy chế thi”, xuống đánh trống. Năm năm liền chiến sĩ thi đua của anh bị xóa sạch.

Lã Đăng ngừng lời, uống hết bát nước chè xanh.

- Sau này chúng tôi tìm hiểu mới biết nguyên do. Tại vì hôm ấy, có hai điều kiện cần thiết để ứng xử với giám đốc “mặt đỏ” thì chúng tôi đều không có. Một, không nghiêm chỉnh chấp hành “lệnh” của giám đốc “mặt đỏ” cho “đứa cháu” thiếu điểm vào thi. Thế là ông “mặt đỏ” phải hoàn lại số tiền ứng trước của “người bà con”. Hai, khi ông mặt đỏ ra về, hiệu trưởng Hoàng Ba không cử người để sẵn lên xe ô tô của ông “mặt đỏ” vãi tạ gạo tám, gạo nếp, với lông gà và con lợn béo như hiệu trưởng trường Cao Bá Quát!...

Chúng tôi đánh trống sáu năm nay, chúng tôi không ngân. Chúng tôi lên đối thoại với Bộ trưởng mấy lần rồi. Thế nào cũng đến ngày Tòa lời cổ cái thằng cháu họ mặt ngắn tũn, dốt nát ấy xuống!

*
* *

Hôm nay là ngày 20 dương lịch... Lý ngồi trong phòng giam nhắm tít. Minh được ra ở chung với chị em được năm ngày rồi, ngày đầu tiên sợ chết khiếp. Tránh vỏ dưa gặp vỏ dừa. Trước khi đi ngủ đủ chuyện trên đời. Một xã hội thu nhỏ của những người phạm tội. Họ cờ bạc, nhậu vàng, đánh nhau, cướp của nhau những vật dùng, truyền cho nhau những ngón nghề... Có một đứa trông dữ tợn như quỷ, chống nạnh tay hỏi Lý:

- Con này tội gì? Khai ra!...

Lý giật bắn người. Từ hôm bị bắt giam, tinh thần bị đè nén, sức khỏe Lý sa sút nghiêm trọng. Nhiều lần Lý bị choáng, có lúc tim đau nhói. Hơi có tiếng động là Lý giật thót người. Nhất là mỗi lần nghe tiếng nổ mìn phá đá.

Thấy Lý bối rối, nó cười sằng sặc.

- A!... Con này cam chúng mày ơi! Trông có đáng! Xuân sắc lắm!... - Cả bọn vây quanh Lý trêu trọc.

Bỗng có tiếng quát:

- Về hết chỗ giường mình đi! Ai bắt nạt người mới đến tôi bảo!...

Lý thầm cảm ơn người đội trưởng. Chị có vóc người to khỏe, rắn chắc của phụ nữ nông thôn. Đôi mắt chị đen tròn như hạt nhãn. Lý đoán chị hơn tuổi mình nhiều.

- Cô giáo Trần Thị Lý đấy! Bị oan...

Trong phòng có tiếng “A” đồng thanh của mấy người. Rồi những tiếng thì thầm to nhỏ. Lý nghĩ bụng sao đội trưởng biết mình nhỉ? Chắc cán bộ An Việt Tuyên giới thiệu đội trưởng Nguyễn Thị Ước Mơ. Cần gì cứ phản ánh với đội trưởng...

Hôm nay đội trưởng Nguyễn Thị Ước Mơ nghỉ ở nhà. Vì hôm qua đi cấy dầm phải gai sưng chân. Còn Lý, trước khi ra ở chung với mọi người cũng được khám bệnh. Bác sĩ lắc đầu, ghi vào sổ y bạ: “Tiếng thổi tâm thu”... Hiện tượng suy tim. Miễn lao động.

Lý nhìn qua ô cửa sổ ruộng, ngoài sân hoa phượng tươi rói in trên nền trời xanh chào đón mùa hè. Lý bồi hồi như tiếc một cái gì rất thân thiết, lắng đọng trong tiềm thức mỗi người giáo viên. Màu hoa phượng là biểu tượng

màu đỏ sáng ngời trái tim người thầy giáo, màu đỏ sáng ngời những gương mặt học trò thân yêu! Ôi! Hoa phượng, màu hoa của mùa thi, mùa chấm thi... màu hoa của những cuộc chia ly học trò. Màu hoa của kỳ nghỉ hè lý thú. Màu hoa đặc sắc riêng biệt của nhà giáo!...

- Quác quác quác quác quác quác!.... Cộc ta cộc tác!...

Tiếng gà nhảy ổ để nghe dầm ầm biết bao! Ôi!...

- Chị Lý ơi!... Nguyễn Thị Ước Mơ gọi. - Hôm nay tôi phải nằm ở nhà buồn quá. Đi lao động với chị em còn quen đi nổi buồn...

Từ khi bị tù, Lý trở nên trầm tư ít nói. Mấy tháng bị giam riêng một mình có ai đâu mà nói? Mới ra ở chung với chị em. Mỗi người một số phận riêng. Bên cạnh những nỗi đau khác, Lý cảm thấy đỡ đau đớn hơn. Nhưng ở đây hỗn độn, phức tạp, vàng thau lẫn lộn. Tốt nhất là im lặng.

Thấy Mơ muốn bắt chuyện, Lý dè dặt trả lời:

- Chị đỡ đau chân chưa? Để tôi bóp chân cho chị.

Mơ cười vui vẻ:

- Bóp chân thì chả cần. Nếu thấy không phiền, chị lại giường tôi nói chuyện cho khuây khỏa. Chả mấy khi có dịp chỉ có tôi với chị ở nhà thế này. Có vào đây mới biết xã hội thật phức tạp. Phụ nữ mà cũng đủ loại tội. Giết chồng, ăn cắp, lừa đảo v.v... Chúng nó toàn bắt nạt nhau. Bắt đứa khác phải cung phụng mình. Hôm tôi mới vào, nếu không có sức khỏe, không biết cách chống đỡ thì bọn nó dần cho om xương. Cũng may chồng tôi ở bộ đội dạy cho mấy miếng võ phòng thân. Không ngờ lại có dịp sử dụng đến nó. Bọn bụi nó thế đấy. Đánh thắng chúng nó. Được tôn lên làm “đại ca” liền...

Lý lẳng lẳng đến bên Mơ, đưa tay bóp cái chân sưng tấy lên của Mơ. Im lặng một lúc lâu, Mơ nói:

- Chị Lý ạ, tôi cũng bị tù oan như chị. Tôi làm giám đốc công ty thương nghiệp huyện D, hơn mười năm. Từ khi tôi còn rất trẻ. Nhân dân và các cán bộ trong huyện ai cũng mến. Tính tôi ngay thẳng, phân phối hàng hóa công bằng. Tôi không tuồn hàng nhà nước ra cửa trước cửa sau như người khác. Đối với giáo viên, bao giờ tôi cũng ưu tiên hơn ngành khác. Tôi chọn loại vải tốt nhất phân phối cho giáo viên. Không như ở phố. Họ phân phối cho giáo viên các loại vải phin phế phẩm, bán ế không ai mua.

Bỗng dưng tôi bị bắt giam tám mươi ngày biệt lập. Không một lý do? Chống tôi, đại tá quân đội, đánh Nam dẹp Bắc mãi, mới về làm huyện đội trưởng hai năm, cũng bị đình chỉ công tác. Có ức không? Đi hỏi, không ai trả lời tội gì. Có chăng, tôi chỉ có mỗi một tội là: Tôi không bị cuốn xoáy vào vòng Kính thưa – Kính gửi – Kính mời. Tôi không biết cách luôn luôn “Kính biểu” cấp trên. Tôi không biết tham ô, không biết ăn hối lộ. Tôi cứ thực hiện đúng chính sách của Đảng và Nhà nước. Tôi đi ngược dòng xoáy thì bị khổ. Nhưng tôi tin chắc chắn chỉ nay mai tôi được trở về vị trí lãnh đạo như cũ. Vì tôi vô tội.

Ở trại này cán bộ công an tốt lắm. Tùy từng đối tượng tội phạm mà đối xử. Cán bộ Tuyên nói với tôi chị là giáo viên bị tù oan. Ban giám thị đã đề nghị với cấp trên xem xét. Chị hãy kể cho tôi nghe. Chuyện tôi chỉ có thế.

Lý phân vân, có nên kể hay không? Mấy tháng vào đây, không đọc báo chí. Đầu óc mê muội đi.

Mơ giục:

- Chị kể đi! Việc gì phải giấu? Tôi nhìn gương mặt chị thì chị không có gan làm điều gì trái với nhân phẩm con

người. Chắc chị cũng là con người thẳng thắn trung thực. Chị muốn đào tạo các cháu học trò nên người có tài có đức để xây dựng xã hội tốt đẹp mà bị trù dập...

Nguyễn Thị Ước Mơ nói mãi Lý mới kể tóm tắt chuyện mình. Mơ nằm nghe mà ứa nước mắt. Nghe đến cuối chuyện thì Mơ không chịu được nữa, Mơ bật khóc.

Nhìn Mơ khóc Lý ái ngại quá. Chị ấy dễ xúc động thương người. Lý đã chai sạn với nỗi đau của mình, Lý không còn nước mắt để khóc nữa.

Mơ nói trong nước mắt:

- Chính sách của Đảng đề ra với mục đích đúng đắn, kẻ xấu lợi dụng lách vào kẽ hở để hại người lương thiện, chia rẽ nội bộ, gây bè phái...

Nhiều vụ bê bối đã nêu trên đài, trên báo, biện pháp nọ, nghị quyết kia. Nhưng ít hiệu quả. Còn có chiều hướng nghiêm trọng hơn. Người nào phạm tội tham ô lớn tài sản công quỹ cũng chỉ ở mức kỷ luật khai trừ Đảng, cách chức hay nghỉ hưu là cùng. Cái loại vô liêm sỉ ấy cần gì đến danh dự người đảng viên?

Cái chính là những kẻ tham nhũng không bị xử phạt theo luật tố tụng hình sự. Như cái vụ thuốc lá chợ Rồng đấy. Đảng báo hấn hoi. Cuối cùng của hàng trưởng với giám đốc công ty thương nghiệp có việc gì đâu? Vì dính đến mấy cái ô lớn che trên đầu rồi. Kỷ cương xã hội, luật pháp không nghiêm, nường nhẹ, nể nang người phạm tội. Không chuyên chính với kẻ thù thì không bao giờ chúng tự rút lui. Những kẻ thoái hóa, biến chất, tham nhũng, sa đọa, gây mất lòng tin của dân đối với Đảng, chính là kẻ thù của chủ nghĩa xã hội. Chúng phá hoại thành quả xây dựng XHCN của nhân dân mấy chục năm qua, mà biết bao nhiêu người ngã xuống mới giành được.

Chuyện của chị phức tạp quá. Bọn độc ác tung hỏa mù dư luận, xuyên tạc, bôi nhọ, tạo có thể phồng phuyệt điểm người khác để che đậy tội lỗi của mình. Bọn này thực là xảo quyệt!

Đến chiều khi chị em đi làm, Nguyễn Thị Ước Mơ đề nghị Lý dạy văn hóa, dạy hát cho chị em vào các buổi tối không có chương trình học tập của trại. Để giảm bớt sự lộn xộn trong các buồng, ngấm nghĩ một lúc Lý rủ Mơ:

- Tôi với chị ôn lại bài hát “Kết đoàn” đi. Kéo lâu nay không hát, lỡ quên chỗ nào.

Mơ tán thành:

- Phải đấy. Trước kia, mỗi lần họp cơ quan, bao giờ thủ trưởng cũng lên bắt nhịp bài hát “Kết đoàn”. Bây giờ chẳng mấy người nhớ đến bài hát “Kết đoàn”. Họ mãi gây bè phái, cục bộ đấu đá nhau thì “Kết đoàn” làm sao được? Nhất là khi tách tỉnh tách huyện, nhập tỉnh nhập huyện, gây lãng phí lớn về tài sản. Họ dùng mọi thủ đoạn mị dân, mệnh lệnh, cục đoàn tìm cách hất người “ngoại lai”.

Đoàn kết là sức mạnh của thành công!

Bác Hồ hay bắt nhịp bài hát “Kết đoàn”. Ngay cả mấy từ CẦN – KIỆM – LIÊM – CHÍNH, CHÍ – CÔNG – VÔ – TƯ Bác Hồ dạy cán bộ. Bây giờ cũng chẳng thấy các cơ quan treo ở bốn bức tường như trước kia nữa...

Chiều tối, khi chị em đã đi ăn cơm về là bắt đầu cuộc nhón nhào.

- Mày chưa chưa? Mày chưa chưa? Lợi dụng xua ruồi, mày cấp miếng thịt vào kẽ tay. Tao tỉnh mất lắm chứ!

- Ôi! Ôi!... Cứu em với đội trưởng Ước Mơ ơi!

- Ước Mơ của mày liệt rồi con ạ! Nôn ra! Không tao đánh học cơm ra bây giờ!...

- Máu mồm nó chảy ra rồi!...
- Cho chết đi càng nhẹ gánh xã hội!
- Thôi! Tha cho nó!

Mơ bảo Lý:

- Chị lại can chúng nó ra hộ tôi với. Kẻo chúng nó đánh chết nhau, chỉ khổ cán bộ. Không tôn trọng người khác nhưng lại đòi người khác phải tôn trọng mình.

Lý đến vỗ nhẹ vào vai người đánh bạn. Chị ta quay ngoắt lại. Lý tái xám cả mặt mày. Nhận ra Lý, chị ta dịu hẳn cái nhìn nảy lửa xuống. Lý nói không còn hơi:

- Các... chị... ơi... thương nhau... cùng... khổ rồi! ...
Mai tôi bù thức ăn của tôi... cho chị!...

- Vào đây mà khổ à?... Tôi sướng hơn ở ngoài đấy cô giáo ạ. Ở đây còn có cơm ăn, có chỗ ngủ. Nhưng phải tội cho con này chùa cái thói ăn cắp đi!...

Một giọng hát khàn khàn như tiếng vịt đực ở một góc phòng: *"Khi tôi chết ai là người xây nấm mồ? Bên quan tài ai khóc tiễn đưa tôi..."*

Mơ hỏi:

- Các chị em có thích xem văn công không?
- Có! Có!...
- Văn công ở đâu hả "Đại ca"?
- Nhưng phải trật tự cơ! Dẹp hết bài bạc đi!... Tôi xin giới thiệu, cô giáo Trần Thị Lý đã từng đoạt huy chương trong hội diễn ca khúc chính trị của tỉnh.
- Hoan hô!
- Ca vọng cổ thật mùi vào!
- Nhạc vàng cơ!

- Nhạc vàng nhạc xanh gì cũng được, miễn là hay.

Chờ cho trật tự, Lý hát bài “Tự nguyện”

“Nếu là chim tôi sẽ là loài bồ câu trắng!...”

Lý hát hết bài rồi, vẫn còn im lặng. Mọi người chờ đón Lý hát tiếp. Nhưng Lý công bố bài hát đã kết thúc và đề nghị chị em khác hát.

Một cô gái giơ lên tờ giấy:

- Em có thư người yêu! Em đọc các chị nghe!

Một cô gái khác sấn đến giằng lấy tờ giấy. Nhưng không lấy được vì bị các chị em giữ chặt

- E hèm! hèm!...

“Em Huệ yêu! Anh sắp hết án. Anh được ra tù, anh xung phong đi xây dựng vùng kinh tế mới ở Lâm Đồng. Anh sẽ trở ra Bắc đón em bằng xe hoa. Vào trại này, anh biết được nhiều nghề. Chúng mình không chết đói được. Hôm nay cán bộ quân giáo đội 16 khai thác đá của anh làm bài thơ hay lắm. Chỉ nghe cán bộ ngâm vài lần là anh thuộc. Anh chép cho em nhé!”

Núi đá

Lâu đời từng sống

Tay người đào đá

Sạn chai

...

Đá to

Đá nhỏ

Xô nhau ngã

Nằm dưới chân người!

...

Vào lò

Nung đỏ

Thành vôi

Đá ơi!...

Không có gì khó, đào núi và lấp biển, quyết chí sẽ làm nên. Chúng ta còn trẻ. Ta làm lại cuộc đời còn dài em ạ. Anh và em trở lại làm người lương thiện. Chúng ra sẽ sống trong trắng và thơm như hoa huệ tên em. Huệ nhé!..."

Cả phòng reo hò âm ỉ trên Huệ.

*
* *

Trong khi đó Khương ngồi ôm bụng trên đoàn tàu Hà Nội - Vinh.

Trời nổi cơn dông. Mây đen kịt kéo ùn ùn. Những tia chớp rạch xé bầu trời, sấm âm ỉ vang động.

Trên tàu không biết bao nhiêu là chuyện. Không ít người cơm nắm cơm đùm như Khương, từ khắp mọi miền đất nước đổ về Hà Nội kêu oan cho cha, cho mẹ, cho anh, cho em mình v.v...

Không may cho Khương lần này gặp người trực tiếp dân ở Viện kiểm sát nhân dân Trung ương có đôi mắt quăm quăm sâu hoắm. Gọi đến tên con trai ông Ngô Tư, ông ta nói phủ đầu:

- Anh nói ngắn ngắn thôi. Anh nói chậm. Không thì tôi chẳng hiểu mô tê chi đâu. Tiếng miền Trung của anh nói khó nghe lắm.

- Dạ!... Bẩm!... Thưa... chú... cha cháu và ông phó giám đốc bị xử oan ạ. Trước đó 15 phút Tòa công bố trắng

án. Sau Tòa hội ý thế nào, lại tuyên phạt cha cháu 17 năm tù giam. Chú phó giám đốc 6 năm.

Bằng vốn tự có của công ty, cha cháu thành lập một trại khai thác mây song trên rừng, làm hàng xuất khẩu và hàng dân dụng trong nước. Cha cháu thu thập những thanh niên chưa có việc làm, thanh niên hết nghĩa vụ quân sự còn đang thất nghiệp. Cha cháu thu tiền ngoại tệ về nhập cho Nhà nước. Còn tiền trong nước cha cháu xây cơ quan ba tầng, xây tặng nhà thành ủy hai tầng. Cha cháu không tham ô tư túi đem về nhà. Cha cháu là giám đốc công ty ngoại thương mà chỉ có một gian tập thể tỉnh cấp cho từ ngày hòa bình đến giờ. Có mỗi mình cháu là đứa con duy nhất, cha cháu cũng đi bộ đội đánh nhau ở biên giới Căm-pu-chia.

Chú cử người về quê cháu xác minh trong cán bộ, trong nhân dân xem có đúng như lời cháu trình bày không? Đây!... Cháu gửi chú các bảng thống kê, các khoản tiền thu, chi rõ ràng rành rọt đây!...

Chú ơi! Chú cứu cha cháu với!... Cha cháu chết mất!... Bảy mươi tuổi rồi!... Cha cháu hết đánh giặc Pháp lại đánh giặc Mỹ. Cả má cháu nữa. Bị tù đế quốc mãi rồi. Cha cháu yếu lắm chú ơi! i!... i!...

Cháu hứa với chú lấy danh dự người chiến sĩ quân đội nhân dân, cháu không nói sai i i!...

Người cán bộ Viện kiểm sát trừng mắt:

- Đây không phải chỗ anh bù lu bù loa khóc lóc. Anh cứ về đi. Chúng tôi sẽ gửi đơn của anh về tỉnh giải quyết!

Anh bộ đội kêu lên:

- Trời ơi! Tỉnh không giải quyết, cháu mới phải ra Trung ương kêu! Trời ơi!... Vậy thì cháu cần chi lặn lội hơn ngàn cây số ra Hà Nội kêu chú? Trời ơi!...

- Mời anh ra cho người khác vào!

- Trời ơi! Bộ cháu không mất thì giờ đi từ Nam ra Bắc kêu oan? Trời ơi!...

Con ông Ngô Tư đành phải gạt nước mắt thất thủ bước ra. Nhìn cảnh anh bộ đội là con trai ông Ngô Tư đau khổ, lòng Khương cũng nao nao... Không cầm được nước mắt. Những trí tuệ, những công trình quý giá không được đền bù xứng đáng. Biết bao tài năng bị mai một. Bao năng lực bị vùi dập?...

Chưa đến lượt mình. Nhưng Khương đau quặn bụng phải quay ra. Có chờ đến lượt thì cũng đắm bùn sang ao. Khương ôm bụng lần đi xa cơ quan Viện kiểm sát mới ngồi xuống xoa bụng nhả nhó. Không hiểu bụng đau kiểu gì? Đau thế!... Hay là mình đau bụng đói? Lần này đi, toàn gặp điều rủi. Nửa đêm hôm qua đi tàu lên Hà Nội bị mất cấp túi gạo rang ăn đường. Tiền tàu lúc về để trong túi gạo rang cũng mất theo. Mình đến mãi nhà Hồ Bá Chiến cũng ngại. Mình như cái vạ nhà bạn. Bạn quá tốt. Nhưng mình phải nghĩ chứ! Đã cho ăn uống, lại cho tiền tàu xe về nữa. Phiền quá!...

Khương đi bộ ra đến ga Hàng Cỏ. Chị nhân viên kiểm soát vé nhất định không Khương cho vào. Lại phải ngồi chờ đến chuyến tàu đêm vậy. Ôi!... Giá không mất túi gạo rang, không phải nhịn đói cả ngày chắc không đau đớn thế này.

Lần này đi Hà Nội, Khương hết sạch tiền. Khương dồn hết tiền mua thuốc trợ tim gửi cho Lý. Khương nghĩ cách rang gạo như những ngày ở chiến trường, bộ đội vẫn ăn thế. Mang theo bi đông nước là ổn. Nhưng túi gạo rang bị mất cấp rồi. Chỉ có mỗi bi đông nước uống trừ bữa cả ngày. May sao chuyến tàu đêm gặp người tử tế cho vào ga.

Khuông ngồi trong góc toa tàu ôm bụng đau đốn, nghe mọi người nói câu được câu mất. Có lúc Khuông ngủ gật. Bỗng có tiếng nói ồm ồm của người xứ Nghệ làm Khuông tỉnh ngủ.

- Chết nổi nhiều người nhu nhược quá. Nhiều người chỉ to mồm gào thét, chửi đổng cho hả dạ. Còn trong cuộc họp lại không có ý kiến đóng góp với thái độ xây dựng chân tình và quyết tâm. Cũng như cái nhà mình. Thấy nó bẩn phải cầm chổi quét đi chớ!...

Khuông nhìn ra ngoài, những đám mây lù lượt kéo nhau phủ lên bầu trời đầy sao. Mưa rơi lác đác. Cánh đồng lúa trở thành mịt mù lạnh lạnh.

Đến ga, Khuông lảo đảo bước tới cổng soát vé.

- Xin các anh các chị cho tôi đi nhờ qua cổng soát vé.

- Nhờ nhờ cái gì? Lại đây ông kia! Lại đây! Tôi biết cái mặt ông rồi!

Mấy chị soát vé nói đỡ cho Khuông:

- Thôi! Cho anh ấy ra, thầy giáo đấy mà. Hoàn cảnh thầy giáo khổ lắm!

Khuông định bước qua cổng thì bị anh nhân viên đường sắt thộp đến bộp vào ngực. Người anh ta to béo như vâm. Tay kia, anh ta xĩa vào mặt Khuông:

- Này! Không có vé đừng hòng ra khỏi cổng! Các cô thương thì các cô xì tiền ra cho ông ấy? Ông xì tiền ra! Nhanh lên!

Anh nhân viên đường sắt lôi xềnh xệch Khuông vào phòng kiểm soát.

- Tiền đâu? Mua vé đi! Phạt gấp mười lần. - Miệng nói, tay anh ta lục soát, nắm bóp khắp người Khuông.

Không móc được đồng nào. Anh ta mở cả bi đông nước dốc ngược. Nước đổ ra ướt cả quần áo. Anh ta văng tục, xĩa tay vào mặt Khương:

- Tôi nói cho anh biết! Tôi không lạ gì cái mặt anh. Anh là giáo viên Khương dạy ở Cao đẳng Sư phạm Cầu Chuối chứ gì? Anh là chồng cô giáo Lý chứ gì? Nhân dân cứ bảo là tù oan chứ gì? Cả tỉnh này ai còn lạ gì? Tuần nào anh chả đi tàu lên Hà Nội kêu oan? Lần nào anh cũng không chịu mua vé? Tôi nói cho anh biết! Anh chỉ vờ vệt. Oan ức gì anh?...

Tôi cũng có ba con đi học đây này! Phải đóng hàng bao nhiêu thứ tiền cho cô giáo? Tiền xây dựng này, tiền học phí này. Tiền sửa chữa bàn ghế này. Tiền quần áo đồng phục này. Tiền gửi xe này. Tiền sách vở bút mực này. Hàng trăm thứ tiền khác nữa. Nay con về hành mẹ cô giáo bảo nộp tiền. Mai lại bảo cô giáo bảo đóng tiền! Mỗi đứa con đi học, vào đầu năm học phải mất mấy chục ngàn đồng. Lương của một bố hay của một mẹ không đủ đóng góp cho con. Ông còn kêu oan nỗi gì? Hả?...

Khương thều thào:

- Không phải thế!... Mỗi hôm nay tôi bị mất cắp!

- Anh câm mồm! Anh có cóc khô gì mà mất? Tôi dạy cho anh hiểu. Anh đi dạy học sinh phải làm đúng mà anh lại làm sai. Anh không mua vé tàu, ai chở không cho anh? Anh cướp cơm con tôi. Hôm nay là anh ăn cướp cơm con tôi rồi đấy. Vợ con tôi hôm nay sẽ chết đói nhăn răng. Anh bảo xin tôi à? Xin là xin thế nào? Anh ăn mất phần cơm con tôi để con tôi chết à. Liệu anh có cho học sinh của anh bát cơm không? Không đòi nào! Bây giờ nhà nước khoán rồi. Anh không mua vé, anh là đồ ăn cướp cơm tôi. Anh không biết nhục!... Tôi sẽ giữ cái thẻ thương

binh này của anh. Thương binh là cái gì? Chống Mỹ là cái gì? Ai cần anh?...

- Không có tiền cứ ngồi đấy. Mai giải quyết!

Anh nhân viên ga đóng sập cửa phòng, khóa trái bỏ đi. Mấy chị nữ thanh niên chạy theo gọi:

- Anh Đường ơi! Anh Đường ơi! Ai nỡ thế? Mở cửa ra cho thầy giáo đi về đi! Anh Đường!...

Đường rào bước đi ra ngoài mất hút.

Các chị nữ nhân viên dậm chân, phát khóc lên:

- Có khổ thầy giáo không kia chứ? Cái lão độc ác quá! Tên là Đường mà miệng phun nọc độc. Thầy giáo thông cảm. Chúng em thương thầy nhưng biết làm thế nào bây giờ. Anh Đường là ca trưởng. Chúng em dưới quyền anh ấy. Chúng em không có chìa khóa. Thầy giáo thông cảm cho chúng em về. Mưa to đến nơi rồi. Chúng em còn con nhỏ...

Khuơng ngả lưng xuống giường, ngủ thiếp đi lúc nào không biết. Bỗng có người lay gọi:

- Dậy! Dậy đi thầy giáo Khuơng!

Khuơng ngồi dậy, nhưng hoa mắt, không nhìn rõ ai.

- Tôi là trưởng ga. Các cô nhân viên đến nhà tôi phản ảnh về việc anh Đường ca trưởng giam thầy giáo ở đây. Tôi ra phá cửa cho thầy giáo về. Mong thầy giáo thông cảm. Anh Đường không biết phân biệt phải trái gì nữa. Anh ta quen bóp nặn mấy bà đi buôn mà!

Khuơng bước ra phòng đợi tối mò. Trời còn mưa. Khuơng nghĩ bụng nằm lại ga, đợi trời sáng mưa tạnh hãy về. Kéo đói bụng, bị ngấm nước mưa dễ cảm nặng. Minh ốm nằm đây thì ai nuôi con? Ai tiếp tế cho vợ? Khuơng nằm xuống cái ghế đá lạnh ngắt, hơi hám. Khuơng chưa

nhắm mắt, bỗng thấy một số thanh niên vẻ khả nghi đến gần. Khương ngồi dậy ngơ ngác nhìn họ. Họ cười.

- Thầy giáo đừng sợ! Chúng em không nặn bóp thầy giáo như cái tay Đường nặn bóp thầy đâu. Chúng em biết thầy giáo. Nhưng thầy giáo không biết chúng em. Chúng em đã từng là học trò. Chúng em rất thương thầy giáo. Tay Đường, thế nào cũng có ngày chúng em cho nó biết tay. Nó quen nặn bóp, bắt nạt mấy người buôn thúng bán mẹt.

- Mưa to rồi thầy giáo ạ. Không về được đâu.

Một người trong số đó dúi vào tay Khương cái bánh nếp, một cặp bánh dày giò.

- Thầy giáo ăn đi. Chúng em biết thầy giáo đấu tranh cho công bằng lẽ phải, trong đó có chúng em. Như em đây này, học hết phổ thông trung học, đi nghĩa vụ về, không kiếm được việc làm. Bố mẹ em già yếu không nuôi được. Em phải đi làm “Cửu vạn”.

- Tàu từ Hà Nội đi qua chỗ thầy giáo ngồi ôm bụng, chúng em biết ngay thầy giáo nhịn đói cả ngày. Thầy giáo ăn đi, không thầy giáo lả mất. Lúc cái tay Đường nó quát thầy giáo, nhìn sắc mặt thầy giáo là chúng em biết ngay thầy giáo không còn hơi sức để nói lại hắn. Chúng em đã từng có nhiều lần đói lả như thầy giáo... Thầy giáo ăn đi!... Kéo thầy giáo...

Nghe mấy đứa “Cửu vạn” nói mà Khương rưng rưng. Khương bóc bánh ăn ngấu nghiến...

XIII

Sáng nay Khương không đi dạy học được. Ngày hôm qua đi Hà Nội về bị ốm. Thắng bưng bát cháo hành lên mời bố:

- Bố ăn nóng đi cho toát mồ hôi, khỏi cảm bố ạ!

Bé Hồng được anh cho bát cháo, thổi xì xụp. Nó cũng giục bố:

- Bố Khương ăn đi! Bố ăn đi!

Khương uể oải ngồi dậy, nếm thử thìa cháo thấy đắng ngắt. Mình bị cảm thật rồi. Ngày trước, ở chiến trường, hành quân dài nắng dầm sương, quần áo hết khô lại ướt. Một ngày mưa nắng mấy bận, mình có làm sao đâu? Bây giờ đuối sức quá.

- Con với bố ăn thi! - Bé Hồng nói

Khương cười với con:

- Ờ... ăn thi! Xem ai hết trước nào!

Nhìn bé Hồng thổi cháo phù phù, tự xúc lấy ăn, Khương nghĩ mà thương con. Lâu nay chẳng có thì giờ để ý chăm chút con bé, cả thằng Thắng nữa. Con người ta bằng tuổi nó chỉ có đá bóng suốt ngày, lại vùi vịnh tiền ăn quà. Con mình phải làm đủ mọi việc trong nhà. Còn đi bán khoai luộc, làm mộm nuôi mẹ ở tù. Cũng may nó có sức vóc to khỏe giống bố. Ai cũng đoán chừng nó mười bốn, mười lăm tuổi. Chẳng ai bảo nó mười một tuổi. Năm nay thi hết cấp Một. Chẳng có thì giờ học là bao. Vậy mà nó vẫn học tốt. Giá như có mẹ ở nhà kèm cho con học thi...

- Bố thua! Bố thua! Con ăn hết rồi!

Nghe bé Hồng nói, Khương sực nhớ đến bát cháo của mình còn nguyên. Khương gật đầu với con:

- Ừ! Bố thua con gái ngoan của bố. Con ra cửa chơi nhé. Không ra đường, ô tô đấy.

Khương nhìn theo con bé lùn cùn đi ra cửa. Rồi Khương cố húp cho hết bát cháo. Có tiếng chuông xe đạp ai bấm inh ỏi.

- Bác Khương! Bác ốm à?

Bé Hồng ngồi trên yên xe đạp gọi bố:

- Bố ơi! Chị Phương! Chị Phương, cô Bình!

Khương nhồm dậy mừng rỡ:

- Cháu Phương! Cháu lên phố sớm thế?

Phương trả lời:

- Bố mẹ cháu bận làm mùa giúp bà cháu. Mẹ cháu bảo cháu đèo ít gạo mới lên phố cho bác và các em. Còn bao này là khoai lang và ngô. Phương miệng nói, tay làm nhanh thoăn thoắt.

Khương nhìn cô con gái đầu lòng của vợ chồng cô Bình. Mười lăm tuổi, trông nó đã như một thiếu nữ. Nó nhanh nhẹn, khéo hơn mẹ nó ngày xưa nhiều...

- Bố cháu bảo, chờ đại hội Đảng Sáu họp xong, bố cháu lên Hà Nội, cùng với bác Chiến, bác Hùng đệ đơn lên ông Tổng Bí thư kêu oan cho bác Lý.

Thắng ở dưới bếp chạy lên.

- A!... Chị Phương! Cường đâu chị? Sao không đèo Cường lên chơi với em?

Phương hỏi:

- Em thi lên cấp Hai thế nào? Thằng Cường nhà chị nó đạt học sinh tiến tiến xuất sắc. Nó lên thẳng. Chị cũng lên lớp Mười.

- Còn em á? Em cũng được cái xúc xích! Chị cho nhiều khoai nhiều ngô thế?

- Em lấy cái rổ, cái chậu lên đây chị đựng khoai đựng ngô. Nhanh lên. Chị còn về thổi cơm trưa.

Chỉ thoáng một cái là Thắng cầm rổ lên.

- Nghỉ hè rồi. Chị về làm gì? Chị ở chơi vài ngày hãy về chị Phương ạ.

- Ngày mùa, chị phải đi tranh thủ còn về giúp việc bố mẹ chứ!

Thắng tiu nghỉu:

- Chán quá! Lần nào chị lên cũng về vội!...

Phương rửa tay chân sạch sẽ rồi đến bên Khương, đặt tay lên trán Khương.

- Eo ơi! Trán bác nóng ơi là nóng! Thắng ơi nhà có gừng không em?

- Không! Chị làm gì?

- Chị đánh cảm cho bố em. Thôi để chị đạp xe đi mua rượu luôn thế.

Phương mua gừng, rượu về đánh cảm cho bác Khương xong mới về. Bố con Khương nói thế nào Phương cũng không chịu ở lại ăn cơm trưa.

Đến tối, Hồ Bá Chiến gọi Khương từ ngoài cửa:

- Khương có nhà không? Tin vui đây!

Khương ra, không bê nổi Chiến vào nhà. Anh gọi con:

- Thắng ơi, ra đỡ bố một tay.

- Trời ơi! Ông yếu quá à? Sao hôm nay trông ông như người chết trôi.

Khương kể cho Chiến nghe chuyện đi Hà Nội. Chiến trách Khương:

- Mày dở òm! Tao với mày sống chết có nhau trước mũi súng quân thù, còn chả tiếc mạng mình. Giá mày vào nhà tao, rồi hai đứa cùng về có tiện không? Tao đã dặn đi dặn lại mày không có ngại gì hết. Vợ tao với tao là một. Vợ tao không như vợ những người khác. Tao dặn cả hàng xóm. Mày không có tiền, cứ đi xích lô đến, nếu tao đi vắng thì hàng xóm trả hộ. Tao về tao hối lại tiền cho họ.

Khương lại kể chuyện vợ chồng cô Bình đem cho khoai, cho ngô, cho gạo, làm anh phân vân.

- Thắng ơi con luộc khoai luộc ngô xong chưa? Mang lên bác Chiến ăn con nhé.

- Dạ! Sắp được rồi bố ạ!

Chiến lại trách Khương:

- Mày nghĩ hay vớ vẩn. Bạn bè thì chỉ cần nhau lúc hoạn nạn, khó khăn. Vợ chồng cô Bình cho như thế chứ cho nữa cứ lấy. Càng nhiều càng ít!

Anh Kiên, chị Sửu ào vào như cơn lốc. Sửu nói:

- Đề nghị mọi người giữ tim cho khỏi bật ra ngoài lồng ngực.

Kiên nói luôn:

- Các anh ơi, thằng Bân công an biến chất bị xích rồi!

Sửu kể:

- Anh Hưng cán bộ công an thành phố cực kỳ! Đúng là công an nhân dân! Vì nhân dân! Anh Hưng kết hợp với cán bộ Tuyên ở trại giam gấp gỡ gia đình phạm nhân lưu

manh trộm cắp tố cáo bao nhiêu việc làm bỉ ổi của tay Bân. Chiều nào thằng Bân cũng mặc thường phục ra chợ Rông chia tiền với bọn trộm cắp. Chẳng hiểu cán bộ Hưng rình rập thế nào, bắt quả tang Bân đang chia chác với bọn lưu manh. Hiện nay, Bân đang bị giam ở phòng biệt lập của trại. Nhìn thấy cái mặt thằng Bân vào trại, cán bộ Tuyên cảm ghét!...

Mọi người thở phào nhẹ nhõm. Bắt được một con rắn độc. Hồ Bá Chiến nói:

- Tôi đã gặp ông cán bộ tóc bạc ở Viện kiểm sát Trung ương. Ông ấy đã về gặp anh Thành ở Viện kiểm sát tỉnh, cùng điều tra lại vụ chị Lý. Sự việc sắp kết thúc tốt đẹp.

Khương buột miệng:

- Thảo nào hôm kia anh Thành đến đây động viên tôi. Sự việc sáng tỏ rồi. Sắp tóm kẻ ăn đút lót của phòng giáo dục...

Sửu dặn mọi người:

- Các bác im lặng chuyện tay Bân bị bắt đi nhé. Cô Tám cô ấy sợ lắm. Cô ấy bảo từ nay không dám gọi hiệu trưởng “Chinh lùn” nữa. Vì đã biết trong bụng họ có một bồ dao găm. Trong lúc nhá nhem lộn xộn này, trắng đen lẫn lộn. Họ lật mặt như lật bàn tay. Kẻ xấu nguy trang, trá hình, biến dạng tài lắm.

Hồ Bá Chiến kết luận:

- Chỉ có các cô giáo trẻ mới ra trường run sợ. Còn chúng ta đã đấu tranh công khai, trực diện thì sợ gì? Tất nhiên mình phải giữ kín việc làm tốt của ai ủng hộ mình. Đó là nguyên tắc, bà giáo Sửu ạ.

Thắng bưng rổ ngô khoai luộc bốc hơi nghi ngút lên. Mời mọi người. Chiến bóc vỏ khoai cười nói:

- Bữa nay vui ghê!... Tôi đã viết sẵn đơn. Chờ Đại hội Đảng Sáu thành công, ông nào được bầu Tổng Bí thư là tôi tìm cách đến đơn tận tay. Trần Anh Dũng chồng cô Bình sáng kiến đấy. Có thêm ông Dũng cụt tay, đi với ông cụt chân Hồ Bá Chiến, ông mù Nguyễn Đức Hùng thành tổ chiến đấu “tam tam”.

*
* *

Hôm sau, Hồ Bá Chiến đến ủy ban nhân dân tỉnh thật sớm.

Khi chiếc xe La-da bóng nhoáng của chủ tịch tỉnh ngọat vào cổng ủy ban, Chiến lẹ tay lặn xe ra đón đường.

- Xin chủ tịch dành cho tôi năm phút ạ.

Chủ tịch lúng túng trả lời:

- À!... Được!... Mời anh vào phòng khách. Tôi sẽ ra.

Chiến lặn xe theo chủ tịch vào trong cổng ủy ban. Đến trước cửa “phòng khách” Chiến dừng xe. Ngô Minh Lang phó chánh văn phòng lên mặt:

- Ai cho anh vào đây?

Chiến im lặng. Lang quay ra cổng quát:

- Cậu nào trực? Tại sao để người ngoài vào cơ quan? Hả?

Người công an thò đầu qua vụng gác:

- Báo cáo thủ trưởng, chính chủ tịch tỉnh mời khách vào đây ạ!

Lang vênh váo mặt lên:

- Khách khách cái gì? Chủ tịch tỉnh làm gì có loại khách ấy? Chẳng qua mời làm phép. Dận mãi sao cậu không nhớ. Không muốn làm việc thì bảo?

Lang xồng xộc chạy đến bên Chiến.

- Đề nghị anh ra. Chưa đến giờ làm việc.

Thấy Chiến cứ tỉnh bơ. Lang tức điên lên. Cái mồm mép như cá thồn bơn méo xệch. Lang kéo xe Chiến...

Chiến nói điềm tĩnh:

- Chớ có đụng vào! Gãy tay đấy!... Buông tay ra!...

Lang không coi câu nói của Chiến là gì, cứ đẩy xe đi. Chiến đưa tay chém một nhát vào cổ tay Lang. Lang kêu "ối" rồi quát:

- Lính đâu? Gõ cổ kẻ đánh người đang thi hành công vụ!

- Lính!...

Anh công an bụng miệng cười trong vọng gác.

Gọi mãi chẳng có ai đến, Lang quát Chiến:

- Công thần! Công thần! Ra cái điều chống Mỹ đấy! Ai cần.

- Anh không cần. Tôi cần. Cần độc lập, thống nhất Tổ quốc. Cần hòa bình trên trái đất này!

- Được rồi! Anh cứ ở đây. Tôi gọi điện thoại...

Chủ tịch tỉnh đi đến gần Lang:

- Tôi mời anh Chiến vào đây!

Chủ tịch tỉnh cười gượng gạo với Chiến:

- Anh Chiến thông cảm. Trình độ cán bộ của chúng tôi yếu kém lắm. Mời anh vào!

Chủ tịch to béo thế mà ì ạch mãi không bê được Chiến. Chiến cười.

- Trời! Tôi nhẹ còn có một nửa thân mình mà Chủ tịch không bê nổi.

Chủ tịch gọi bảo vệ:

- Cậu Đức! Lại giúp tôi một tay!

Vào đến phòng khách, Chiến nói với Chủ tịch.

- Ông còn đợi gì mà không ra lệnh thả cô giáo Lý vô tội? Sắp đến ngày bầu cử rồi. Ông làm việc tốt, nếu có trúng cử, ông được tiếng là sáng suốt, công minh. Nếu ông không trúng cử thì ông cũng nhớ tiếc một người biết làm việc tốt.

Hồ sơ của cô giáo Lý rành rành ra đấy! Cô giáo Lý không làm bánh, không có công cụ làm bánh, cô Lý chỉ nhận bánh ở tiệm Tân Anh đưa cho các quán nước lấy hoa hồng. Công an Bân đem bánh giả ở đâu đến, vu oan cho cô Lý làm bánh “độc hại chết người”, “hành nghề trái phép” v.v...

Nguyễn Nam Bân công an chỉ huy bọn côn đồ phá nhà cô giáo Lý, ăn chặn của bọn ăn cắp, chính hắn là một tên tội phạm đã bị bắt quả tang.

Ông còn chờ gì mà không ra tay cứu vớt một người lương thiện? Người lương thiện ấy lại có công đóng góp cho xã hội. Đã từng là cán bộ chống Mỹ, là cô giáo dạy tốt luôn luôn có học sinh giỏi?...

Chủ tịch tỉnh ngồi ngáp ngáp dài mãi không nói.

Chiến hỏi:

- Ô kìa! Sao Chủ tịch không trả lời tôi mà lại ngáp ngáp mồm như con cá chép vậy? Ông nuốt chứng mất lưỡi rồi sao?

Chủ tịch vội gật đầu.

- Vâng!... Thế này anh Chiến nhé! Để tôi đưa ra buổi giao ban tuần tới nhé. Chúng tôi sẽ bàn tập thể. Anh thông cảm, tôi rất bận.

Chủ tịch Đinh Hợi mồm môi mồm lợi cố gắng nhắc Chiến ra xe. Còn đưa chân Chiến ra tận cổng. Một ông già reo lên:

- A! Gặp anh Hợi đây rồi!

- Gì đấy anh Chân?

Ông Chân nói:

- Tôi đến nhờ chú có ý kiến sang viện kiểm sát và tòa án giúp tôi. Cái vụ dây điện chằng qua nhà tôi, dính vào dây phơi quần áo làm bà nhà tôi bị điện giật chết ấy. Tôi kêu mãi mà các cơ quan pháp luật cứ lơ đi. Vì tình cũ nghĩa xưa, tôi với chú cùng là bạn hoạt động thời chống Pháp. Chú giúp tôi!

Hợi ra vẻ ngạc nhiên:

- Ông nói hay nhỉ? Ông hơn tôi mười mấy tuổi. Tôi bạn bè gì với ông?

Ông Chân tắc lưỡi:

- Đã đành là thế! Năm 1952 tôi đã là huyện đội trưởng. Còn chú mới bắt đầu đi làm liên lạc xã. Gọi là bạn cũng được chứ sao? Bạn chiến đấu!

Chủ tịch tỉnh trợn mắt quát:

- Quân đâu? Đuổi lão già này ra. Lão điên. Ai bạn bè gì với lão? Nói bậy!

Thiếu tá quân đội về hưu Nguyễn Văn Chân há hốc mồm kinh ngạc về sự tráo trở bạn, thù của Đinh Hợi. Uất ức quá ông Chân ngã vật xuống, vĩnh viễn không dậy được nữa...

Chủ tịch sai người đem ông Chân đến nhà xác bệnh viện.

Chiến chứng kiến sự việc thương tâm quá. Không nén được. Anh quát vào mặt Đinh Hợi:

- Ông chỉ dán cái nhãn Mác lên ngực để lừa mị dân. Thực chất, trong người ông không còn một tý chất cộng sản nào!

Chiến đi theo thi hài ông Chân ra khỏi cổng ủy ban, lòng thương xót người đồng đội xấu số.

Về đến nhà, anh kể hết mọi chuyện cho Khương nghe. Anh bực dọc kết luận:

- Niềm đau khổ, đói rách, bị tra tấn, chịu tù đầy là quyền lợi duy nhất thường đem lại cho những người lương thiện, vì Tổ quốc mà làm việc quên mình.

*
* *

Khương nhận được giấy báo cho phép vào thăm vợ, Khương mừng không kể xiết. Ban giám hiệu trường Cao đẳng Sư phạm cho Khương nghỉ một tuần. Công đoàn nhà trường trợ cấp khó khăn cho Khương đã đành. Giáo viên và cán bộ công nhân viên trong trường ủng hộ thêm nữa. Khương tính toán việc sử dụng đồng tiền của những tấm lòng cao đẹp sao cho có ích.

Trước hết, Khương đi mua một số thuốc trợ tim. Mua cho Lý một bộ quần áo may sẵn ở mậu dịch. Khương ngẫm đi ngẫm lại mãi xem mua bộ nào? Màu nào cho hợp với khuôn người Lý?...

Khương sắp xếp tất cả các thứ vào ba lô con cóc. Kiểm tiền còn lại, Khương nhắm tính mua được một cân thịt nạc làm ruốc cho vợ ăn dần. Mua một con gà, tắm gia vị, quay lên đem đi. Chia con gà ra làm ba bữa ăn. Bữa ăn chiều và cả ngày hôm sau. Khương chỉ phân vân một điều là cho Thắng hay bé Hồng đi? Cho cả hai con cùng đi thì khó. Đường sá xa xôi. Nghĩ đi nghĩ lại mãi Khương quyết định

cho bé Hồng đi. Thắng lớn rồi, ở nhà tự lập được. Bé Hồng đem gửi nhà ai cũng không yên tâm.

Cả ngày Khương bận rộn lo sắm sửa đi thăm vợ. Bạn bè đến, người cho cân đường, người cho hộp sữa. Nhà Khương đông vui như ngày tết.

Học sinh Phạm Minh Sơn mượn xe hon da của xí nghiệp Quyết Thắng, chở hai bố con Khương đi.

Đến nơi, Khương ngồi chờ ở nhà khách. Hai thầy trò ngạc nhiên về cái phòng khách của phạm nhân ở đây sạch sẽ, đủ tiện nghi bàn ghế. Khương nói với học sinh Sơn.

- Bàn ghế ở phòng khách này còn đẹp hơn bàn ghế ở trường sư phạm của thầy!

Giám thị Nguyễn Văn Minh đi vào:

- Chào hai thầy trò anh Khương!

Sơn có ý, dẫn bé Hồng ra ngoài chơi để hai người nói chuyện.

Nghe Khương tỏ ý khen nhà khách của phạm nhân sạch sẽ, thoáng mát, giám thị Minh nói:

- Bàn ghế này do anh em phạm nhân làm. Chúng tôi mua gỗ vụn, gỗ tạp nó rẻ. Dem về làm thành những cái bàn, cái ghế nhẹ nhàng trông thoáng đẹp. Giá thành hạ, hợp với túi tiền đông đảo người mua. Lấy ngắn nuôi dài anh ạ. Số tiền lãi, phần trích bồi dưỡng cho anh em, còn tích góp lại mấy năm mới mua được cái máy nghiền đá. Kéo anh em họ đập đá bằng tay vừa vất vả, vừa năng suất thấp.

Khương hỏi:

- Vậy Nhà nước không đầu tư vốn cho hay sao?

Giám thị Minh xoa bụng. Sau anh trả lời:

- Nhà nước chỉ cho 12 kg gạo một tháng. Còn phạm nhân lao động tự túc.

Cái khâu đi vay vốn ngân hàng để sản xuất mới cơ cực làm sao. Ngân hàng chỉ nhiệt tình với cơ quan nào sẵn vật tư. Còn chúng mình nghèo nàn khô khan họ không thích.

Thấy giám thị Minh cứ ôm bụng, Khương hỏi:

- Anh bị đau dạ dày à?

- Chẳng riêng gì mình tôi. Cán bộ ở trại này phần nhiều bị đau dạ dày. Hôm nọ có đoàn thanh tra về kiểm nghiệm nước giếng ở đây nhiều chất độc hại cho sức khỏe của con người...

Anh thanh niên chừng hai mươi tuổi cứ thập thò ở cửa phòng khách. Giám thị Minh gọi:

- Vào đây Chương ơi! Hôm nay ra hả? Mạnh khỏe nhé! Từ nay đừng vào đây nữa nhé!

Chương đỏ mặt cúi đầu ấp úng:

- Dạ!... Cháu xin giám thị cho cháu... được ở lại ạ!... Mẹ em đi lấy chồng khác rồi. Còn bà dì ghẻ cháu cay nghiệt, cháu không thể ở được. Cho cháu ở đây có cơm ăn có việc làm. Vất vả mấy cũng còn hơn cháu nằm bờ nằm bụi... Không, cháu ở lại...

- Thôi được, trở về đội đi, để ban lãnh đạo sẽ bàn nhé.

Khương nhìn Chương đi ra nhận xét:

- Tôi thấy nhiều phạm nhân còn béo khỏe hơn cán bộ. Như cậu Chương vừa rồi, cậu ấy to khỏe thế.

Minh cười:

- Phạm nhân họ đi làm ngày hai buổi, về ăn no ngủ kỹ nên béo khỏe là phải. Chúng tôi phải lo nhiều việc. Lo quản lý cải tạo lao động, học tập văn hóa, chính trị, cải thiện đời sống vật chất, tinh thần cho phạm nhân. Mỗi lần có phạm nhân trốn, làm khổ cả trại phải đi tìm. Không tìm được, cán bộ bị kỷ luật tới số.

- Khổ quá! - Khương thốt lên. - Đáng lẽ cán bộ trại phải có chế độ lương đặc biệt, chế độ phép năm đặc biệt mới hợp lý. Bị thiệt thòi đủ thứ. Khổ cả vật chất lẫn tinh thần...

Minh đứng lên:

- Xin phép anh Khương tôi về làm việc. Còn tình hình chị Lý có chiều hướng tốt. Chúc anh chị hạnh phúc.

Khương đi ra ngoài ngắm cảnh núi rừng. Ngoài sông, thuyền bè vào chỗ đá đậu san sát. Chỗ này phá đá, chỗ kia khiêng đá, người đi lại tấp nập. Trông cảnh phạm nhân làm y như một công trường trong giờ lao động.

- Anh Khương!...

Khương quay lại. Lý bế con chạy đến, nước mắt giàn giụa. Khương ôm chầm lấy cả vợ con, bật khóc. Học sinh Phạm Minh Sơn đứng tựa lưng vào bức tường nhà khách, mặc cho nước mắt tuôn chảy!

Đêm hôm ấy Lý được ở lại phòng khách với chồng. Nhưng không ai ngủ được. Chỉ có bé Hồng ngây thơ ngủ ngon lành trong vòng tay mẹ.

Khương kể hết mọi chuyện về tấm lòng bạn bè, tấm lòng giáo viên, tấm lòng học sinh và phụ huynh... đấu tranh minh oan cho Lý như thế nào. Tuyệt nhiên Khương không nói chuyện nhà bị phá. Các con bị đánh đập. Mọi đồ đạc trong nhà, từ cái chậu thúng cũng không còn. Lý không biết gì, cứ hỏi về những vật dụng trong nhà. Khương phải nói quay hoặc ừ ào cho qua chuyện. Chợt nhớ đến con chó vàng, Lý hỏi:

- Con chó vàng nhà ta chắc lớn lắm rồi nhỉ!

- !...

- Anh ngủ rồi à anh Khương?

- Ừ!... Không!... ờ!... Con chó vàng to lắm rồi!...

Lý cười, ôn lại chuyện cũ.

- Em còn nhớ hôm cán bộ phường đi kiểm tra lệnh cấm nuôi chó. Thấy nhà ai nuôi chó thì đập chết. Em vội vàng nhốt vào cái bao tải đem xuống bếp. Em xếp những bó củi che cái bao đi. Em dặn dò nó: “Vàng không được kêu Vàng nhé! Vàng mà kêu là người ta đập chết đây!” Thế mà nó hiểu anh ạ. Khi mấy người cầm gậy xuống bếp. Bấm đèn pin khua khoắng. Nó vẫn im thin thít.

Con chó đến là tình cảm. Ai đến nhà nó cũng quý, cũng mừng. Nhưng thử lấy cái gì đi xem? Nó không cắn không sủa chỉ ngoạm lấy gấu quần ôm chặt lấy chân không cho đi. Khi nào để con lứa đầu, anh đem biếu chị Sửu một con, chị Nga – Hùng một con anh ạ.

Khương thở dài:

- Ủ!... ờ!... Thôi, em ngủ đi. Nói chuyện chó làm gì?...

Khương trở nghiêng người, xoa bụng, xoa người.

Lý hỏi:

- Anh đau bụng à? Đau như thế nào? Có sôi bụng không?

- Không. Chỉ đau khan thôi. Gần đây anh cứ hay đau như thế.

- Sao anh không đi khám bệnh?

- Anh đi khám nhiều lần rồi. Bác sĩ không tìm ra bệnh gì.

Lý gỡ tay đặt đầu con xuống gối, ngồi dậy xoa cho chồng.

- Hay là mảnh đạn còn găm ở chỗ nào trong người anh, nó tấy lên? Dạo này anh gầy yếu quá! Thương tật nó lại hoành hành.

Hè năm ngoái em đã giục anh đến quân y viện 5, chỗ bạn bè thân tình, các anh ấy tìm mảnh đạn lấy ra cho. Còn mảnh đạn trong người nhức nhối lắm. Anh chẳng nghe em.

Vừa xoa bóp cho chồng, Lý vừa thủ thỉ nói chuyện:

- Em ngắm, ở đời nhiều người tốt anh ạ. Như cán bộ ở trại này ai cũng tốt. Mỗi người tốt một vẻ.

Cán bộ Tuyên thanh niên trẻ mà sống như người lớn tuổi đã từng trải. Phạm nhân ở trại ai cũng quý nể. Cán bộ Tuyên vừa có tấm lòng người bạn, người anh, người chị, người cha bao dung, độ lượng.

Năm ngoái có một anh phạm nhân hết án ra tù. Cán bộ Tuyên ái ngại hoàn cảnh anh ta mẹ già, con dại, vợ đau ốm ở nhà quê nghèo. Cán bộ Tuyên mua quà cho anh ta đem về cho mẹ, cho con. Hôm vừa rồi anh phạm nhân đến thăm cán bộ Tuyên. Anh ta nói suốt đời đến chết cũng không quên chiếc khăn len cán bộ Tuyên tặng mẹ anh ta. Mỗi lần nhớ đến cán bộ Tuyên, nhìn chiếc khăn len mẹ đội trên đầu là lời nhắc nhở anh ta làm điều thiện. Anh ta quyết tâm trở thành người lương thiện. Không một ai đến rủ rê, lôi kéo được anh ta làm điều sai trái với đạo lý làm người của dân tộc Việt nam. Anh ta đóng gạch chở lên phố bán. Anh ta khoe gia đình dạo này kinh tế đầy đủ...

Lòng tốt của cán bộ Tuyên an ủi được người oan ức, răn đe được bọn lưu manh:

Khương nói:

- Ở đời nhiều người tốt chứ em? Nếu không làm sao vợ chồng mình vượt qua được cơn hoạn nạn?...

Lý nhìn ra cánh đồng đã gặt hái xong. Những luống cày bốc hơi ngùn ngụt. Tiếng ếch nhái kêu râm ran. Một vầng trăng lưỡi liềm với ngôi sao xanh lơ đang nhấp nháy!...

XIV

Từ hôm Khương đi thăm Lý về, trong lòng tràn đầy hi vọng. Anh Thành cán bộ Viện kiểm sát hện Khương hôm nay đem đến cho anh một số giấy tờ cần thiết làm bằng chứng. Ông cán bộ tóc bạc Viện kiểm sát Trung ương cùng với anh Thành gỡ đến nút cuối cùng rồi. Chuyến này sẽ tóm gọn lũ tội phạm.

Sáng nay Khương định đi sớm, nhưng đau quá không muốn dậy. Mãi hơn tám giờ Khương mới lững thững dắt xe đạp ra cổng. Khương đi đến bưu điện, thấy công an đứng đông đặc, rào sắt ngang lòng đường. Người ùn lại. Khương xuống xe đứng lên hè xem sự thể ra sao.

Không thể chính xác được. Người này nói tòa án bắn nhau. Người kia nói viện kiểm sát bắn nhau. Có người lại bảo dân bắn cán bộ viện kiểm sát ăn hối lộ...

Gần trưa công an mới giải tán được đám đông. Hàng rào sắt rút về. Khương dắt xe đạp đến viện kiểm sát. Cổng sắt khóa chặt. Các đồng chí công an cứ phải nói:

- Xin mời các bác về. Mọi công việc tạm đình. Ba ngày nữa mời các bác tới.

Khương quay ra, gặp ông phụ huynh có ba đứa con bị bạn học cùng lớp đâm chết. Mấy tháng nay chưa ai giải quyết. Bác kéo Khương ra một góc nói nhỏ:

- Thầy giáo ơi! Tôi với thầy gặp vận đen rồi! Anh cán bộ Thành tự sát chết rồi!

- Bác nói sao? Bác nói gì lạ thế? Có thật không?

- Sao lại không thật? Sáng nay tôi đến đúng giờ làm việc. Anh Thành gặp tôi ở ngoài cổng này. Anh ấy còn dặn tôi: “Bác ở đây chờ tôi nhé! Thầy giáo Khương có đến thì bác nói chờ tôi họp cơ quan một chút!”. Ngần ngừ một phút, anh ấy thả đôi mắt nhìn đi đâu về xa xăm... Rồi anh nói như nói với mình: “Được ăn cả ngã về không!”.

Tôi ở ngoài này chờ sốt ruột quá. Họp gì mà mấy tiếng đồng hồ chưa xong? Bỗng tôi nghe tiếng nổ “đoàng”, “đoàng”. Người trong phòng họp chạy tóa ra. Lại nghe thấy tiếng “đoàng”, “đoàng”. Một ông ngã lăn giữa cửa phòng. Máu ở bắp chân chảy ra. Tôi sợ quá thầy giáo ạ. Cửa phòng họp lại bị đóng sập lại. Lại có tiếng “đoàng” nữa? Tôi gặp chị văn thư kể:

- Sợ quá bác ơi! Anh Thành có súng lục, bắn ông A, ông B. Cuộc họp gay gắt lắm. Anh Thành đưa ra những chứng cứ ông A, ông B ăn hối lộ của tội phạm. Đối tượng đủ yếu tố cấu thành tội phạm, dứt tiền cho ông A, ông B thì được bao che. Hoặc ông A ông B ăn tiền của kẻ xấu muốn hại người lương thiện. Mọi người tưởng phen này ông A, ông B hết đường chối cãi. Ai ngờ ông A, ông B giật lấy các bằng chứng trên tay anh Thành, xé vụn cho vào mồm nhai. Hai ông A, ông B quay ngoắt 180°, tráng trợn vu anh Thành ăn hối lộ của bác và anh Khương nên mới tích cực như thế!...

Lúc ấy, cháu thấy mắt anh Thành đỏ rực lên. Không hiểu anh ấy giờ sùng lên từ lúc nào mà chẳng ai biết. Anh thành bắn phát thứ nhất, lên tường. Phát thứ hai trượt vai ông A, phát thứ ba trúng ghế ông B. Ông B chạy ra đến cửa thì bị đạn vào chân. Còn tiếng nổ vừa rồi, chắc là viên đạn dành cho anh ấy!...

Khiếp quá bác ạ! Thành phố mình nhỏ con mà trong một tuần xảy ra bao nhiêu vụ chết người. Nhân dân gửi

đơn đến viện kiểm sát thẩm vấn: Tại sao Chủ tịch Đinh Hợi nường nhẹ bọn trộm cắp sùng sỏ? Chúng tập trung toàn bọn có tiền án tiền sự khiêng cái xác thằng chuyên đánh trộm cá ở hồ truyền thống đến ủy ban tỉnh. Chủ tịch Đinh Hợi tỏ vẻ lễ phép với chúng. Bất gia đình anh công an bảo vệ hồ truyền thống phải bồi thường ngay. Vậy mà chúng có để yên cho đâu? Kéo nhau đến phá tan nhà ông chủ nhiệm hồ cá. Đánh đập gần chết vợ chồng con cái ông. Chủ tịch Đinh Hợi bảo vệ tự do của phường trộm cướp.

Ai cũng thương anh công an bị tù. Kẻ cắp không bị bắt đi bắt người thầy tu. Người ta nói nhiều lần chứng kiến bọn đánh trộm cá dùng mái chèo phang anh công an chảy máu đầu. Có lần chúng quăng lưới vào người anh công an chìm xuống nước rồi vớt lên bờ. Nhân dân quanh hồ xúm lại cứu anh. Lần này chúng nó còn định chìm anh uống nước no cho chết. Không ngờ anh công an mang súng theo, bắn cảnh cáo. Bọn ăn cắp vẫn lao tới. Anh công an bắn vào chân nó. Không may nó chết. Kẻ cắp đánh người thừa hành công vụ mà không việc gì. Thật vô lý!...

Ông phụ huynh thở dài:

- Tôi với cô văn thư đang nói chuyện thì một đoàn xe mô tô công an đến, bắc loa gọi:

- Đề nghị anh Thành mở cửa!

- Anh không được tự sát!

- Không ai làm gì anh!...

Im lặng

Công an phải phá cửa.

Khi họ cáng anh Thành đi ra, tôi nhìn rõ một dòng máu đỏ từ bên ngực trái chảy xuống ướt đầm cái ga trắng. Cô văn thư khóc nức lên!... Thế là vụ án của con tôi, việc

của thầy giáo bị dở dang. Con người chính trực ấy đã mang theo xuống mồ tất cả những bí mật mảnh khoe nhà nghề, ăn hối lộ của ông A, ông B.

Khuơng ngao ngán lảng lạng quay về.

Đến trước cửa bưu điện, Khuơng thấy lạ chưa? Người xếp hàng mua báo dài dằng dặc. Người nào cũng cầm sẵn tiền trong tay. Khuơng hỏi một ông già:

- Cụ ơi! Báo Nhân Dân hôm nay có gì đặc biệt mà người ta mua đông thế?

- Anh chưa biết à? Đài tối qua đưa tin rồi đó! Những “Việc cần làm ngay” của Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh.

- Trời ơi! Cháu có đài đâu mà nghe? Làm thế nào mua được tờ báo bây giờ? Hai hàng dài thế kia?

Bỗng có mấy người ở phía trên gọi:

- Thầy giáo Khuơng ơi lên đây!... Các bác thông cảm cho thầy giáo Khuơng mua một tờ báo các bác ạ!...

Bên kia đường, bà cụ điên cụt tay nói:

- Đại hội Đảng Sáu thành công!

- Đại hội Đảng Sáu muôn năm!

- Đảng đề ra những việc cần làm ngay đấy!

- Những con sâu mọt chạy đến ô dù cho nhanh! Việc cần làm ngay không làm. Còn nói ông nhảy vào lửa. Ông Nguyễn Văn Linh làm theo lời dạy của Bác Hồ muôn năm! Việc cần làm ngay muôn năm!

Những người xếp hàng mua báo bật cười. Sao bà điên mà nói tỉnh thế?

Khuơng đi đến đâu cũng thấy người ta bàn luận đến những việc cần làm ngay của đồng chí Tổng Bí thư.

Lý ở trong trại cũng được học tập chính trị, đọc báo Nhân Dân. Tối hôm ấy, sau khi sinh hoạt xong, chờ cho cán bộ đi ra, chị em hét toáng lên:

- Việc cần làm ngay muôn năm!

Bên buồng phạm nhân nam họ cũng hô nhao nhao lên, y như bên nữ. Toàn trại vui như ngày hội.

Nhiều chị em tưởng như không bao giờ họ chuyện trò với ai. Bây giờ họ dốc bầu tâm sự ra với nhau.

- Tuần vừa rồi chị tôi vào thăm, kể chuyện thanh tra Trung ương bắt đầu tính sổ đến xí nghiệp dệt Dân Sinh của chị tôi. Sẽ lỗi cổ con chuột đục khoét Đào Thị giám đốc.

- Nhưng giám đốc Đào Thị còn hung hăng lắm, mụ thách: “Đố đứa nào dám động đến bà? Bà lên Trung ương bà nói thì thanh tra bị tra tay vào khóa số tám ngay!”...

- Láo thế cơ à?

- Còn phải nói! Nhân dân cả tỉnh này biết tiếng Đào Thị nói tục, chửi bậy. Có câu nào tục tĩu nhất ngoài vĩa hè, mụ ngậm đầy mồm rồi phun vào mặt cán bộ công nhân. Mụ chửi chồng như hát hay. Chẳng nề nang cái chức vị của chồng. Mụ bảo chồng mụ rằng mụ là cái thang bắc cho chồng đi lên con đường danh vọng.

- Thế gian này giám đốc như Đào Thị chỉ có một không hai. Con yêu tinh!

- Mụ Đào Thị tác quái lắm! Công nhân nào không đến hầu hạ, nuôi lợn cho mụ, thì mụ trù dập khốn khổ.

Ngay ông phó giám đốc có khuyên nên làm thế này thế kia để công nhân khỏi thất nghiệp, Nhà nước khỏi phải bù lỗ cho nhà máy, cũng bị mụ mắng té tát.

- Ôi dào! Muốn tác oai tác quái gì thì gì “Những việc cần làm ngay” sẽ quét sạch rác rưởi!

Tại một góc buồng, Nguyễn Thị Ước Mơ cũng đang bàn luận với Lý. Mơ tin tưởng một ngày không xa Mơ sẽ trở về với cương vị lãnh đạo của mình. Lý cũng tin chắc ngày đoàn tụ của vợ chồng chẳng còn xa nữa.

Chị em đề nghị:

- Cô giáo Lý ơi! Hôm nay mừng Đảng đổi mới, cô giáo hát đi.

- Cô giáo Lý ơi! Hôm qua người tình em đến thăm: em hát bài "Tự nguyện" cô dạy em. Chàng thưởng em mấy cái hôn cháy môi. Chàng khen em dạo này tiến bộ, nói năng có văn hóa...

- Im đi con vẹt sáo rỗng! Để danh ca Lý hát cho mà nghe!

Mơ cũng giục Lý:

- Lý hát đi! Hát bài "Đảng cho ta mùa xuân", lúc này là hợp nhất.

Lý đứng ra giữa buồng cất tiếng hát:

"Đảng đã cho ta một mùa xuân đầy ước hẹn!..."

*

* *

Lần đầu tiên trong lịch sử, Tổng Bí thư Đảng vừa được bầu lên, công bố lịch tiếp dân.

Người ở khắp nơi trong nước kéo nhau về Thủ đô xin đăng ký gặp Tổng Bí thư. Khương cũng lên ghi tên, nhưng số thứ tự còn xa. Tuy vậy, Khương rất phấn khởi. Các cán bộ tiếp dân chu đáo, chân tình.

Khương đến kể với Hồ Bá Chiến:

- Trong đơn kêu oan về việc vợ mình bị phòng giáo dục trù dập, mình còn kiến nghị với Tổng Bí thư hai vấn đề:

1. Nếu kiểm tra nghiêm túc điều lệ Đảng, rà lại nhân cách đảng viên, phải khai trừ đến 20% thoái hóa biến chất ra khỏi Đảng. Có chi bộ không có đảng viên thoái hóa. Nhưng có chi bộ, số đảng viên thoái hóa chiếm đến 60%. Số còn lại bị cô lập, bất lực.

2. Đối với bọn tham nhũng đặc quyền đặc lợi, không cần phải tù đầy gì hết. Chỉ cần tịch biên nhà cửa, tài sản của chúng. Cấp cho chúng một căn hộ tập thể khác như mọi cán bộ bình thường. Cho chúng tự làm lấy mà ăn. Để chúng hiểu được thế nào là lao động đổ mồ hôi sôi nước mắt mới có miếng cơm, manh áo.

Chiến cười khoái trí:

- Trời! Sao mà đơn của ông cũng có ý giống tôi? Trong đơn tôi kêu oan cho ông, cũng có đoạn viết:

“Thưa Tổng Bí thư! Cần cảnh giác với những kẻ ngoài miệng thì hô khẩu hiệu ủng hộ “Việc cần làm ngay”. Nhưng trên thực tế thì chống lại “Việc cần làm ngay”. Họ theo đuổi với những mục đích vụ lợi, những tham vọng cá nhân, đẩy nhân dân đối đầu với nhau. Họ hành động theo nguyên tắc “càng tồi tệ càng tốt”.

Tệ tham nhũng làm hoen ố hình ảnh tốt đẹp của Đảng ta trong nhân dân. Để có được uy tín đó, Đảng ta đã phải hy sinh hàng vạn đảng viên ưu tú của mình trong gần 60 năm qua. Tham nhũng là nguyên nhân cơ bản làm giảm sút lòng tin của nhân dân vào sự lãnh đạo của Đảng. Đây thật sự là tội ác. Bây giờ cứ kiểm tra công khai về đời sống cá nhân của cán bộ lãnh đạo các cấp. Kê biên tài sản và kiểm tra thu nhập của họ xem? Có phải là những thu nhập chính đáng không? Họ thí tốt cứu xe. Hoặc làm lung tung oan người vô tội!...”

Khuông hỏi:

- Chiến gửi thư đi bao giờ?

- Bí mật!... Nói vậy thôi, ông đã lên đây rồi, tôi kể cho ông nghe. Tôi dặn anh Hùng, Dũng về đừng nói năng chi hết. Khi nào có kết quả cho Khuông mừng bất ngờ mới thú vị.

Tôi ở gần Trung ương vẫn lợi hơn ông. Nghe tin Tổng Bí thư tiếp dân, tôi mừng quá! Cả Thủ đô mừng! Cả nước mừng! Người lãnh đạo cao nhất nước có những suy nghĩ độc lập, sáng tạo.

Tôi điện cho anh Hùng, cậu Dũng lên ngay. Cậu không được chứng kiến những ngày đầu tiếp dân của Tổng Bí thư. Vui lắm! Chúng tôi bàn tính phải tìm cách đề đơn tận tay Tổng Bí thư là nhanh nhất.

Chiều hôm trước, ba anh em tớ ra thăm dò tình hình. Ai cũng nói Tổng Bí thư tiếp dân cởi mở, hiền hậu lắm. Tổng Bí thư ân cần hỏi cặn kẽ sự thật. Lời lẽ Tổng Bí thư trao đổi với dân rất giản dị, trong sáng, dễ hiểu. Không dùng ngôn từ hoa mỹ, sáo rỗng như mấy ông cán bộ dưới địa phương.

Sáng hôm sau bọn mình đến thật sớm.

Trời! Tuyệt vời Khuông ạ. Tớ vừa mới lên xe đến cạnh ô tô của Tổng Bí thư. Túc thì xe của Tổng Bí thư dừng ngay lại. Hai tướng Hùng, Dũng quỳ ngay xuống trước mũi xe dăng đơn. Cửa xe mở. Tổng Bí thư bước ra nâng hai anh em dậy, cầm lấy đơn từ tay Hùng...

Nhìn cử chỉ ấy của Tổng Bí thư, nhân dân reo hò vui sướng, vỗ tay hoan hô âm lên!...

Khuông nghe chuyện cũng vui sướng trào nước mắt. Khuông cảm động trước tấm lòng cao đẹp của bạn bè. Khuông kính phục tấm lòng nhân ái, thương dân của Tổng Bí thư.

- Chúng tớ được việc rồi, nhưng chưa về ngay. Còn nấn ná lại xem.

Chiến ngừng lời nhìn vào mặt Khương hỏi:

- Khương có biết chúng tớ gặp điều bất ngờ gì không? Đố cậu đoán được?

- Cứ nói toạc ra! Việc gì phải đố với thách? Lâu nay đầu óc tớ tối mờ mờ.

Chiến cười giễu bạn:

- Ông nói cùn rồi đó!... Khi vui thì vui đồn dập. Khi ngã thì ngã dúm ngã dụi. Ông biết không? Bà Loan! Gặp bà Loan bí thư chi bộ, hiệu trưởng trường sư phạm mẫu giáo thông minh sáng suốt.

- Bà Loan cũng oan ức à? - Khương hỏi Chiến.

- Ờ!... Có đấy! Bà Loan bị oan ức mái tóc bạc phơ. Vì thương con người chính trực như cô giáo Lý bị tù oan. Chính bà Loan nhận ra bọn này. Bà Loan nhận ra cậu Dũng chồng cô Bình. Bà ấy ôm chầm lấy cậu Dũng khóc mãi mới nói được. Mặc dù bà Loan ở Hà Nội, nhưng bà biết chuyện Lý qua con cái ở thành phố này. Nghe tin Lý bị phá nhà, bị tù oan, bà Loan thương Lý lắm, mà chưa biết làm cách gì giúp được. May sao anh Hưng công an thành phố lên tận Hà Nội hỏi bà Loan về Lý. Bà Loan cứ khen mãi công an Hưng tận tụy với công việc.

Nghe tin đồng chí Tổng Bí thư tiếp dân, bà Loan xin gặp để mình oan cho Lý. Ngày nào bà Loan cũng đến xem đến lượt mình chưa? Hôm nay chắc bà Loan được gặp Tổng Bí thư rồi. Ngay hôm đấy bà Loan mời bằng được tổ chiến đấu "tam tam" chúng tớ đến nhà ăn bữa cơm rau muối. Đến bữa cơm, chả thấy rau muối đâu. Toàn thịt gà. Hai ông bà về hưu nuôi gà công nghiệp cho đỡ buồn.

Bà Loan dặn tớ khi nào cậu lên, đưa cậu đến nhà chơi. Nhà tập thể doanh trại quân đội trên dốc Yên Phụ

*
* *

Nguyễn Thị Ước Mơ vào đến hiên nhà Khương. Trong nhà im ắng. Mơ nhìn thấy một người đàn ông nằm co quắp ở góc giường. Bên cạnh là một bé gái đang ngủ. Mơ gọi to:

- Xin hỏi, đây có phải nhà thầy giáo Khương không ạ?

Khương quay mặt ra trả lời:

- Dạ phải ạ! Bà hỏi gì mời bà vào. Tôi đau quá không dậy được.

- Tôi là Nguyễn Thị Ước Mơ, cùng buồng giam với chị Lý!

Khương ngồi bật dậy.

- Cảm ơn chị Mơ đến thăm tôi. Vợ tôi có kể về chị. Chị đã được ra tù rồi đấy à? Còn vợ tôi biết đến khi nào? Trời ơi!...

Mơ đưa thư của Lý cho Khương.

Khương mở thư ra đọc ngay. Trong thư, Lý nói đã được ra ngoài ở. Hàng ngày chỉ có đun vài ấm nước sôi cho các ban làm việc. Công việc nhẹ nhàng thoải mái. Được nhận gạo về nấu lấy ăn. Tóm lại, mọi sinh hoạt như ở nhà vậy. Lý nhắc Khương phải tự chăm lo sức khỏe cho mình. Vợ ở tù, các con còn nhỏ dại chưa biết chăm sóc bố. Lý dặn Khương không phải tiếp tế gì cho Lý nữa. Sức khỏe Lý dạo này đã khá lên. Lý rất lo lắng sức khỏe của Khương độ này sa sút. Lý giục Khương đi bệnh viện điều trị. Nhắc mấy bố con phải ăn uống cho có tí chất cá tôm. Kéo các con suy dinh dưỡng. Còn bố thì gục mất. Hãy bán con chó vàng đi, cũng được ít tiền mua thức ăn, mỗi ngày một ít.

Tiếc con chó vàng khôn quá. Nó chỉ không biết nói thôi... Khương thở dài. Có còn chó đâu mà bán?

Thư của Lý làm Khương phấn chấn lên một chút. Con đau như giảm đi. Khương kể cho Mơ nghe những tin sáng sủa gần đây. Mơ cũng kể lại tình hình trong trại, phạm nhân vui sướng như thế nào khi biết tin “Những việc cần làm ngay” của Tổng Bí thư Nguyễn Văn Linh.

Sáng hôm sau, Mơ đèo Khương ra bến xe mua vé ô tô. Trở về nhà Khương nằm vật xuống giường. Bà cụ hàng xóm sang bảo Khương:

- Thầy giáo nghe tôi đi bệnh viện đi! Càng ngày tôi càng thấy thầy giáo gầy rộc đi. Da vàng như nghệ. Lạ nhỉ! Thử đi thử lại vẫn không phải là bệnh gan là thế nào? Hôm nay tôi thấy thầy khác lắm. Tôi gọi xích lô bảo cháu đưa thầy đi bệnh viện.

Khương mê man không biết gì trên đường từ nhà đến bệnh viện cấp cứu.

Khương vào bệnh viện một tuần lễ, càng đau đớn hơn. Không ăn uống gì, chỉ tiếp huyết thanh. Thỉnh thoảng mới uống được tí nước cam, nước cháo. Các bác sĩ hội chẩn lâm sàng, khẳng định không phải gan. Chỉ có mật mới đau đớn quằn quại như thế. Ai cũng nghi vấn mật. Cuối cùng hội đồng bác sĩ quyết định mổ mật xem sao?

Bây giờ có quy định bệnh nhân phải nộp tiền lệ phí ca mổ. Khương chẳng có thân thích ở đây, biết báo cho ai? Cô y tá đành báo cho chị Sửu là người hay chăm sóc Khương. Chị Sửu bàn với chồng xem nên như thế nào? Anh Ngô dặn vợ đừng nói gì với Khương. Tất cả bạn bè thay nhau chăm sóc Khương, chia nhau đi vay tiền nộp viện phí ca mổ cho Khương. Người đi đánh điện cho Chiến, cho anh ruột Khương ở quê. Người đi gọi vợ chồng cô Bình...

Trong hai ngày anh Hùng thay phiên vào bệnh viện chăm sóc Khương, thấy có tín hiệu đáng mừng. Khương đỡ đau hơn, uống được nhiều nước cháo, nước cam hơn. Điều đó làm cho bạn bè và các bác sĩ hy vọng trong ca mổ.

Đêm thứ ba, như mọi lần Hùng bón cho Khương ít nước cam. Xong việc, Hùng kéo chăn đắp cho Khương, giắt màn cẩn thận. Hùng ngồi trực ở cái ghế đầu phía cuối giường. Lâu lắm không thấy Khương kêu rên như mọi khi. Hùng yên trí Khương ngủ. Anh đứng lên đi mua thuốc lá hút cho tỉnh ngủ, thức đêm canh Khương.

- Anh Hùng ơi!... Hôm nay ông bệnh nhân nằm chung giường chuyển đi khoa khác. Còn một mình tôi. Anh vào giường ngủ lưng một tý cho đỡ mỏi:

Hùng ghé sát vào màn nói:

- Để Khương nằm một mình cho đỡ cực. Khổ quá! Đã đau ốm bệnh tật lại hai ba người nằm chung một giường. Tôi mà làm Chủ tịch nước, tôi tịch thu bớt những cái vi-la của mấy ông để làm bệnh viện. Ai đời, dân số tăng gấp mấy lần thời Pháp. Thế mà vẫn có mỗi một cái bệnh viện của Pháp để lại. Mỗi khóa, dăm ông lên, ông nào cũng tranh thủ xây hết nhà nọ nhà kia cho mình, chẳng nghĩ gì đến dân. Chẳng học đâu xa, cứ như gương tỉnh láng giềng, họ kiến thiết nhà cửa đẹp đẽ, mở mang đường sá rộng thênh. Nhà thư viện tỉnh của họ hết ý.

Khương thều thào:

- Anh không nằm thì ngồi vậy. Ngồi trong màn cho muỗi khỏi đốt. Hôm nay tôi thấy trong người dễ chịu lắm. Anh vào đây nói chuyện cho vui. Anh đừng đi mua thuốc lá nữa. Anh đã bỏ thuốc được nhiều năm. Giờ anh hút lại không được. Tôi thấy anh cứ ho sặc sụa.

Hùng cười đầu dụi:

- Cậu đoán trúng tâm lý mình. Ừ thì vào!

Hùng vén màn vào giường ngồi nắn bóp tay chân cho Khương.

- Anh kể chuyện đi! Kể trận đánh Vạn Tường anh bị đạn Mỹ cướp đi một mắt của anh.

Chiều ý Khương, Hùng kể chuyện trận Vạn Tường. Kể xong, Hùng nhìn đồng hồ đã nửa đêm. Hùng giục Khương đi ngủ. Cố gắng mà ngủ. Khương cũng nài nỉ Hùng nằm xuống giường nghỉ một tí. Nể lời Khương, Hùng nằm quay đầu phía dưới. Định bụng chờ cho Khương ngủ, Hùng sẽ ngồi dậy. Ai dè, Hùng nằm xuống một phút là ngủ liền.

Khương nằm nghe tiếng thở đều của Hùng. Nghĩ mà thương bạn. Vì mình mà bạn khổ lây. Điểm lại những người bạn lăn lộn cứu giúp vợ chồng mình, toàn là cựu chiến binh và chiến sĩ chống Mỹ. Ít nhất cũng là chiến sĩ chiến đấu bảo vệ biên giới phía Nam, hay phía Bắc. Hoặc là người từng nếm trải vị cay đắng ở đời...

Anh Hùng kể trận đánh Vạn Tường lý thú quá. Giá đem vào sách giáo khoa nhà trường dạy cho các cháu học sinh phổ thông, lớn lên đôi chân các cháu vững hơn. Mỗi dân tộc có niềm tự hào về truyền thống anh hùng của mình. Đất nước có độc lập lâu rồi, vẫn luôn luôn cần giáo dục truyền thống lịch sử cho trẻ em. Phải luôn luôn nhớ tới bao liệt sĩ đã ngã xuống. Để có ngày hôm nay, các em được vui tươi học hành dưới mái trường...

Khương thấy trong người có những cảm giác lạ? Đang bồn chồn nóng ruột nóng gan, lại thấy gai gai rét. Tự dưng người bị bốc lên không trung, giống như ngày nào ở chiến trường bị bom B52 rải thảm. Nó tung người lên vạt người xuống. Hăng đi một phút, toàn thân nóng ran như có lửa đốt. Tim đập mạnh. Cơ đau dồn lên nghẹt thở!...

Ôi!... Mình làm sao thế này? Muốn nhấc chân nhấc tay lên mà không nhấc được? Chân tay bải hoải rã rời. Muốn gọi anh Hùng mà không sao cất lên thành tiếng được? Sao thế này? Đau quá!... Nhưng không được giẫy! Nằm yên cho Hùng ngủ. Thức trắng mấy đêm chăm bạn... Ôi!... Sao người trôi đi như thế này? Ôi? Tìm ngừng đập hay sao thế này?... Bùn rùn cả chân tay...

Chả lẽ mình đã từ biệt cõi đời này hay sao? Mới ngoài ba mươi tuổi?... Các con ơi!... Lý ơi!... Anh chết đi em sống làm sao nổi? Em lại bị bệnh tim! Ôi em cũng chết mất! Ai nuôi con? Ai nuôi con chúng ta? Ai dạy dỗ cho các con trở nên người có ích cho xã hội? Xây dựng một xã hội chủ nghĩa nhân đạo hơn, tốt đẹp hơn?... Lý ơi! Em hãy gắng sống! Em phải sống!

A!... đỡ đau rồi! Động dậy được chân tay rồi. Cố lên, hãy nằm cho ngay ngắn. Nếu có phải chết cũng chết trong tư thế nằm ngay thẳng. Thế! Được rồi! Nhấc được tay lên rồi! Duỗi được thẳng chân rồi!... Dễ chịu rồi!... Chắc thân chết đi đến giường bệnh nhân khác rồi!... Nhưng!... Hoa cả mắt. Một quầng sáng tím đỏ cuộn cuộn dâng lên. Những chấm xanh chấm vàng, đỏ tím lẫn lộn vào nhau quay tròn... Ôi! Chóng mặt!... Khó thở!... Mình... nhắm mắt lại!... Cho khỏi!... Chóng mặt. Trời ơi!... Lý! Lý ơi! Em đi đâu thế kia? Bao biển!... Sóng to thế, sao em lại bơi ra?... Quay vào đi Lý ơi!...

Trời ơi gọi khản cả cổ mà không nghe thấy!...

Khương lao theo Lý. Càng bơi càng xa Lý. Lý bơi nhanh quá. Ôi! Khổ tôi chưa? Còn lặn xuống đáy biển nữa kia!... Khương lặn xuống theo Lý, đưa tay với... với mãi... không tóm được chân Lý!...

Khương đuối sức chìm dần xuống lòng biển...

XV

Vợ chồng Sửu vào thăm Khương thật sớm. Sửu rón rén bước vào phòng bệnh. Anh Ngô đi sau. Lạ thế? Im phăng phắc!

Người nhà bệnh nhân nằm giường bên cạnh, ngủ dưới đất vội nhòm dậy gấp màn.

- Chào hai bác! Hai bác vào sớm thế? Bác Hùng, bác Khương còn đang ngủ.

S Sửu nhìn vào trong màn hỏi khẽ:

- Hai anh em ngủ say thế?... Canh bệnh nhân mà ngủ tít đi thế này có chết không? Anh Hùng! Dậy anh Hùng!

Hùng choàng mở mắt bước xuống đất vươn vai, ngáp.

- Chà! Hai bác đến sớm thế? Đêm qua em làm một giấc ngon. Ông bệnh nhân nằm chung giường với Khương sang khoa khác. Khương bảo em ngả lưng một tý cho đỡ mệt. Ai ngờ ngủ biến đi mất.

Anh Ngô nói nhỏ với Hùng:

- Chúng tớ tranh thủ thăm bệnh nhân một tý rồi đi công việc. Chiều nay sẽ chạy đủ tiền viện phí ca mổ cho Khương. Một bà phụ huynh hẹn trưa nay cho vay số tiền còn thiếu. Sáng mai Khương có thể lên bàn mổ được rồi.

Trong khi anh Ngô nói chuyện với Hùng, chị Sửu vén màn, đắp lại chăn cho Khương. Bỗng chị Sửu sững sốt kêu thất thanh:

- Anh Ngô, anh Hùng! Xem Khương làm sao này?...

Hai người quay lại. Người sờ đầu. Người sờ chân. Ôi chào! Khương đã chết cứng.

- Ôi Khương ôi i i!... Lý ơi i i!... - Chị Sửu khóc òa!...

- Mẹ nó hay nhỉ! Chưa chi đã cuống cả lên. - Anh Ngô găt vợ nhưng đôi mắt cũng đỏ hoe. - Bình tĩnh đi gọi bác sĩ đến đây xem nào?...

Còn lại hai người đàn ông, họ vuốt mắt cho Khương. khi lật chăn ra, hai tay Khương đặt lên bụng đã khô cứng. Hai chân duỗi thẳng ngay ngắn.

Bác sĩ, y tá chạy theo chị Sửu đi vào. Nhìn Khương họ lắc đầu:

- Bệnh nhân chết cách đây phải mấy tiếng rồi!

Bạn bè của Khương đề nghị mổ tử thi Khương xem sao? Chị Sửu gặp giám đốc bệnh viện trình bày nguyện vọng và đưa số tiền viện phí ca mổ còn thiếu chút ít. Đến chiều sẽ nộp đủ.

Giám đốc bệnh viện nói:

- Không phải mất tiền. Không cần chi đề nghị, chúng tôi cũng xin phép gia đình được mổ tử thi, làm bài học cho toàn bác sĩ. Rút kinh nghiệm điều trị những ca bệnh nhân khác.

Bác sĩ trưởng khoa triệu tập cuộc hội ý bác sĩ. Sau đó thực hiện ca mổ tại nhà xác.

Bác sĩ trưởng khoa trực tiếp mổ tử thi Khương. Ông kêu trong bụng: "Trời ơi!... Thủ phạm đây rồi!... Thủ phạm giết người đây!... Trời ơi!... Giá mổ ngay lấy nó ra thì làm sao chết được?... Trời ơi!..."

Tất cả bác sĩ theo dõi từng động tác đưa dao mổ của bác sĩ trưởng khoa. Nhận ra mảnh đạn được bọc mỡ mà

trưởng khoa đang mở xẻ lấy nó ra. Mọi người đưa mắt nhìn nhau im lặng...

Ngay sau đó, khoa ngoại họp rút kinh nghiệm. Bác sĩ trưởng khoa nói:

- Các anh chị nhìn thấy đó! Mật!... Mảnh đạn Mỹ được bọc kín mỡ nằm chèn giữa túi mật. Lâu ngày nó làm tắc mật, dẫn đến bị vỡ mật. Mạng người chết oan. Mở ngay lấy nó ra thông mật. Có việc gì đâu?...

Các anh các chị vô trách nhiệm. Trong xã hội có hai người thầy. Đó là thầy thuốc và thầy giáo. Không thể làm việc hết giờ thay áo là hết trách nhiệm như những ngành khác. Mà phải có lương tâm, phải trăn trở với bệnh nhân của mình. Hai nghề này không cho phép có thứ phẩm. Thầy thuốc có sản phẩm tồi là giết người. Thầy giáo dốt thì đào tạo ra thế hệ ngu. Đã là thầy phải có lương tâm kết hợp với tay nghề giỏi. Lương y như từ mẫu.

Bệnh nhân Khương đau đớn như thế, các anh phải nghĩ ngay ra mật chứ? Không có vi trùng gan mà da vàng như nghệ, không phải mật thì là gì? Các anh không mổ ngay? Còn chờ thủ tục nộp lệ phí! Mấy chục năm nay không có quy định bệnh nhân nộp lệ phí, bác sĩ chúng tôi chết hết à? Cán bộ lương thiện cả nước này đói chứ riêng gì một ai? Chỉ có vài kẻ sâu mọt giàu có sung sướng thôi! Hề tôi đi họp vắng nhà, các anh làm việc chiếu lệ. Ăn cơm chùa mùa tối ngày. Sống chết mặc bay. Tôi nói ra, các anh chị cười, chê tôi là “ông già Khốt-ta-bít”. Tôi mong mấy anh chị bác sĩ trẻ ở đây có tay nghề và lương tâm như ông già “Khốt-ta-bít” này! Các anh chị chỉ to mồm đòi hỏi, to mồm kêu nhiều làm ít. Các anh chị hạ giá mạng sống con người! Tôi đề nghị kỷ luật ca mổ hôm ấy. Ai kêu oan viết đơn khiếu nại.

Ở nhà Khương, mọi người bàn cử người đến trại xin phép cho Lý về đưa tang chồng. May quá, đúng lúc học sinh Sơn đón anh Cường ở quê lên. Anh Cường đi.

Tin Khương chết, cán bộ trại sưng sờ, thương xót. Giám thị Nguyễn Văn Minh nói với anh ruột Khương:

- Anh là huyện ủy viên, chắc anh cũng hiểu luật pháp của ta đề ra để bảo vệ nhân dân. Ngay từ ban đầu chị Lý vào đây, bằng trực giác, cán bộ chúng tôi đã cảm thấy có oan khuất gì đây? Qua quá trình điều tra vất vả của công an thành phố, của cán bộ viện kiểm sát, đã chứng minh chị Lý vô tội. Tay Bán công an thoái hóa biến chất đã bị nghiêm trị. Còn ông A, ông B ở Viện kiểm sát nữa... Bất ngờ anh Thành ở Viện kiểm sát uất lên làm liều. Thành thủ hổng việc. Chưa bắt được hết bọn tội phạm. Còn về chị Lý, chúng tôi vẫn tích cực đề nghị Viện kiểm sát ra lệnh thả.

Không có lệnh của viện kiểm sát thì chúng tôi không có quyền cho phép chị Lý về. Mong anh thông cảm. Còn về mặt tình cảm, chúng tôi rất thương chị Lý. Chính vì thế, trại chúng tôi mới đề nghị cấp trên xem xét lại.

Anh ruột Khương không nói được lên lời. Đôi mắt mờ lệ, anh nhìn lên tường. Dòng chữ đỏ chói: CHÍ – CÔNG – VÔ – TƯ phản sáng lại. Anh chớp đôi mi, những giọt nước mắt nóng bỏng lăn nhanh xuống má. Phía bên phải là dòng chữ: CẦN – KIỆM – LIÊM – CHÍNH.

Chiều hôm sau, trại nhận được quyết định tha bổng Lý. Ban giám thị hội ý, xét trường hợp Lý đặc biệt thì cũng giải quyết đặc biệt. Cho Lý về ngay. Sau đó làm thủ tục giấy tờ cũng được. Cô Nhận vợ cán bộ Thẻ bán căng tin cơ quan, xung phong chở Lý về, cô Nhận sẽ lựa lời nói dần dần với Lý.

Sau khi đưa tang Khương xong, Lý thu dọn đồ đạc trong nhà gọn ghẽ. Lòng Lý tan nát. Nỗi đau lặn sâu trong tâm can. Lúc Lý ở trại về, nhìn thấy quan tài với bát hương khói, Lý ngất xỉu. Mọi người xúm lại cấp cứu mãi Lý mới tỉnh.

Ôi!... Có nỗi đau nào bằng nỗi đau này? Nỗi đau cuộc chia ly vĩnh viễn người chồng thân yêu nhất trên đời. Ai cũng nghĩ mình sẽ chết trong tù. Mình chết trước anh ấy. Thế mà!... Trời ơi!... Sao trời bất công thế? Cướp đi anh ấy của con hồi trời!??... Anh Khương ơi! Em hiểu em phải sống thế nào cho xứng đáng là vợ anh. Hạnh phúc vợ chồng mình ngắn ngủi quá! Em phải thay cả phần anh nuôi dạy con cái khôn lớn. Nhưng anh ơi! Anh ra đi để một mình em gánh nặng quá. Anh ra đi trong lúc em còn đang bị giam cầm. Tâm hồn anh có được thanh thoát không? Ôi! Chẳng có một lời chằng chối nào. Anh ra đi vội vàng thế anh ơi!... Sao những kẻ ác độc như Nguyễn Nam Hân, Tống Xuân Nhưng, Toàn lác, Nguyễn Đình Phòng, trời không vật chúng chết đi? Chúng sống dai thế?...

Em đâu có ngờ lần anh được đến thăm em ở trại, lại là lần cuối cùng vợ chồng mình gặp nhau? Anh giấu em biết bao nhiêu chuyện đau lòng... Để chịu nỗi đau một mình. Trời ơi!... Trên thế gian này liệu có được bao nhiêu người chồng tốt như anh, anh ơi!...

Bé Hồng đến ôm chặt cổ mẹ phụng phịu:

- Ứ chơi với mẹ Lý đâu! Mẹ đi đâu lâu thế? Bây giờ về mẹ Lý khóc nhè! Xấu xấu!...

Lý ôm con vào lòng, nước mắt tuôn chảy.

- Mẹ ơi! Người ta chôn bố dưới đất. Bố có về được nhà không? Bao giờ bố về hả mẹ?...

Những câu hỏi của bé Hồng như dao cứa vào vết thương trong lòng Lý. Ôi! Đứa con bé bỏng tội nghiệp! Nó mới đầy bốn tuổi tháng trước. Không biết sinh nhật con gái, Khương có mua gì cho con không?

Thấy mẹ không trả lời, bé Hồng hỏi:

- Ứ chơi với mẹ nữa! Mẹ đi đâu mãi mới về. Lúc nào mẹ cũng khóc nhè!...

Hồ Bá Chiến không chịu nổi cảnh hai mẹ con nói chuyện. Anh gọi bé Hồng:

- Bé Hồng ra bác Chiến cho lên xe đi chơi nào!

Bé Hồng tụt ngay xuống đất, chạy ngay đến với bác Chiến. Chiến nói với Cường:

- Bác Cường cho em ra xe, em đưa bé Hồng đi chơi phố một lúc, bác!

- Thôi chú ơi! - Cường nói. - Chú mệt chú nghỉ đi! Vết thương ở đầu chú còn đau. Để tôi đèo cháu đi cho.

Bé Hồng không nghe đòi đi với bác Chiến cơ!

Chiến đưa bé Hồng đi rồi, anh Cường lựa lời an ủi Lý.

- Thím hãy nén nỗi đau lại. Hãy nghĩ đến hai con mà sống. Rõ khổ cái chú Chiến. Ở Hà Nội về, vật vã khóc thương bạn đến vỡ cả đầu ra. Cứ nhìn thấy những tấm lòng bạn bè của chú thím, nỗi đau trong lòng anh cũng vơi đi.

Chú ấy đã sống cho ra sống. Chú ấy đóng góp một phần xương máu của mình trong cuộc giải phóng miền Nam. Chú ấy trở về, tiếp tục làm thầy giáo thanh bạch. Một đảng viên mẫu mực. Không có gì phải ân hận. Chỉ tiếc là chú ấy chết trẻ quá!

Cường thở dài đứng dậy:

- Để anh đem ảnh của chú Khương ra hiệu truyền thân lại một tấm, mang về để cạnh bàn thờ bố mẹ...

Công an Hưng đến chia buồn với Lý, Hưng kể:

- Tôi đến Viện kiểm sát tỉnh được xem giấy của Văn phòng Tổng Bí thư, của Viện kiểm sát Trung ương đề nghị ra lệnh thả ngay công dân vô tội Trần Thị Lý. Bây giờ tôi sang bệnh viện E liên hệ để chị vào điều trị, an dưỡng cho phục hồi sức khỏe. Lương chị thấp, chưa đủ quy định nằm bệnh viện E. Nhưng với công lao chống Mỹ của anh chị, của những người cha liệt sĩ, chị đáng được Nhà nước quan tâm...

Tin Lý được ra tù, được vào điều dưỡng ở bệnh viện E, làm xôn xao dư luận thành phố. Ai cũng mừng cho Lý. Bạn bè của Khương, của Lý vào bệnh viện thăm Lý rất đông.

Trái lại, Đinh Hợi - Chủ tịch tỉnh nằm ở phòng bên cạnh thì vắng người vào thăm. Người ta đồn:

- Chuyến này “Việc cần làm ngay” thì không chắc Đinh Hợi tranh được ghế Chủ tịch. Chỉ cần hỏi đến tội Đinh Hợi để vỡ đê huyện cũng đủ chết. Bây giờ lại hay đau ốm vì “bệnh béo”. Đinh Hợi vừa đi nước ngoài chữa cho “gây đi”. Sáu tháng mới sút được hai ki lô gam. Về nhà có vài tháng đã lên cân hơn trước. Lần này Đinh Hợi phải vào bệnh viện bóc mỡ ra. Không thì chết vì rục mỡ. Hôm ở nước ngoài về, Đinh Hợi họp cơ quan khoe:

- Tôi hạ cánh an toàn mà còn rất nhiều nhiên liệu!...

Anh chị em ngồi ở dưới bịt miệng cười. Ai cũng biết chuyến đi Tây Đức này tỉnh không đồng ý. Đây là do mấy người mưu mô với nhau, móc ngoặc cá nhân, kiếm có, tìm cách đi bằng được. Đinh Hợi Chủ tịch, lại chỉ là

một thành viên ăn theo, cấp cấp cho trưởng đoàn Hoàng, chủ nhiệm công ty cơ khí điện máy? Trong cái cặp Đinh Hợi mang, có hai luận chứng kinh tế, một luận chứng nhà máy thuốc lá. Một luận chứng nhà máy lông vũ. Nhưng ở CHLB Đức không có nhà máy lông vũ, chỉ có dây chuyền sản xuất thuốc lá đã cũ. Trưởng đoàn ký hợp đồng mua. CHLB Đức mang máy sang nước Ý mông má lại. Khi họ đem hợp đồng về, tỉnh không đồng ý mua. Bị nộp phạt 100.000 đôla, cộng với 25.000 đô la trả công đưa máy sang Ý mông má.

Số tiền này ai chịu? Tỉnh chịu hay Trung ương chịu? Hiện giờ, Trưởng đoàn Hoàng của Đinh Hợi đang ngồi trong nhà giam.

Dân chúng bàn tán: Giá mua có cái máy về, liệu đến mùa thu hoạch thuốc lá, có chạy được mấy ca không? Nhà máy lông vũ cũng thế. Liệu hai cái đàn vịt vài nghìn con ở một huyện đồng chiêm trũng, có đủ lông cho máy chạy một ca không? Thế mà cũng đua đòi làm kinh tế

Đinh Hợi đến dự hội nghị tổng kết công tác nội chính, phát biểu:

- Phải lấy dân làm gốc các đồng chí ạ. Ta phải dựa vào dân mà sống.

Các đồng chí tính, lương chúng ta như vậy, không dựa vào dân thì lấy gì mà sống? Lương tôi thế, lương vợ tôi như vậy, không dựa vào dân thì lấy gì làm nhà? Tôi cũng không phải dựa vào dân mà làm nhà. Con tôi cũng thế, phải có dân cho dân giúp nó mới làm được nhà. Ta không xin ai, nhưng ai cho thì ta cứ nhận. Có gì đâu mà sợ...

Có tiếng nói với lên:

- Chúng tôi thì ai cho?...

Đinh Hợi nói tiếp:

- Tôi rất tự hào tôi là một Chủ tịch không hề vợ vết tu tui. Tôi thực sự là đầy tớ của nhân dân. Tôi không thấy xấu hổ khi tôi làm trưởng ban chống tham nhũng...

Nằm trong bệnh viện, nhưng Lý biết tin tức qua các bạn vào thăm. Một ông phụ huynh kể với Lý:

- Cô giáo Lý ơi, ở xóm ấy nói chuyện. Sáng hôm nọ, trước cửa nhà Đinh Hợi có mấy dòng chữ:

- Tên quan liêu cút đi!

- Tên tham nhũng cút đi!

- Tên đặc quyền đặc lợi cút đi!

Ông phụ huynh đứng dậy đi ra ngoài. Vừa mới đi đến trước cửa phòng bệnh Đinh Hợi Chủ tịch, ông phụ huynh đứng sững lại vì nghe tiếng ú ớ của vợ Đinh Hợi.

- U!... U!... Cu!... Cu... ơ!... Cu... íu!...

Ông phụ huynh ngó vào, Đinh Hợi nằm chềnh ênh như con trâu trướng đang giầy đành dạch...

Ông phụ huynh chạy lên phòng trực cấp cứu, không thấy bác sĩ, y tá đâu. Người nhà bệnh nhân ở phòng cấp cứu nói:

- Chủ tịch vừa cho tiền bồi dưỡng, các bác ấy kéo nhau ra quán rồi!

Không biết làm thế nào, ông phụ huynh chạy vào kể cho Lý nghe. Lý vội vàng chạy sang. Thấy tình trạng Đinh Hợi nguy kịch, bà vợ chả biết gì, cứ tru lên khóc!

Lý lẳng lặng đi ra quán gọi các y, bác sĩ về. Một bác sĩ vội rút kim truyền huyết thanh ra. Đinh Hợi ngáp ngáp mấy cái rồi tắt thở.

Mấy hôm nay nhà Lý lúc nào cũng đông người đến thăm. Lý được phục hồi sinh hoạt Đảng. Hết kỳ nghỉ hè này Lý trở lại dạy học. Sau nhiều tháng điều trị và an dưỡng, sức khỏe của Lý đã bình phục. Học sinh Phạm Minh Sơn nói:

- Giám đốc bảo em: "Mày đón cô giáo Lý về đây dạy học cho con em xí nghiệp Quyết Thắng. Tao trả lương gấp ba lương Nhà nước. Xí nghiệp Quyết Thắng cần đào tạo con em mình trở nên người tài giỏi, kế tục truyền thống tốt đẹp của Quyết Thắng là thích làm giàu cho xã hội, thích làm giàu cho bản thân.

Ở đây trọng người tài. Ai có tài năng, mưu lược cho dân cho nước, Quyết Thắng trọng dụng. Tội gì cô giáo mày ở với mấy con một quỉ quyệt, ranh ma, phòng giáo dục ấy cho khổ? Bọn đã ngu đã dốt thì không thích người tài. Sợ lời cái đuôi dốt của lãnh đạo ra. Nên thấy ai có tài có đức là nó tìm cách triệt.

Tao đây cũng dốt thôi. Trình độ văn hóa tao lớp Ba. Thời Tây cha mẹ cho đi học đến thế cũng khá lắm rồi. Nhưng tao chịu khó học hỏi trong thực tế. Tao biết trọng người tài. Tao biết điều hành công việc làm ăn thì xí nghiệp mới đi lên...".

Cô Bình nhể nhai mồ hôi đi vào. Sơn đỡ xe cho cô Bình.

- Tiết mục gạo "viện trợ" cô giáo ơi!

Bình cười:

- Em nghe nói mấy hôm nay gạo trên phố kém lắm, ở quê cũng kém. Nhà em bảo đưa biếu bác ít gạo quê, bác ăn cho lại sức.

Sơn nhanh nhẩu tham gia vào chuyện gạo thóc:

- Cô ơi! Cô có biết tại sao tự nhiên tỉnh ta giá gạo tăng vọt lên như thế không? Vì ông Đinh Hợi Chủ tịch, ký một số Cô-ta xuất khẩu gạo đi nước ngoài. Còn bán một số Cô-ta cho tỉnh bạn. Báo Lương thực đã nêu lên, nhưng không ai trả lời.

Chị Sửu cười:

- Đinh Hợi chết rồi, còn trả lời sao được!

Lý không đồng ý nói:

- Chết rồi cũng phải luận tội, đưa ra xử. Vì gia đình chỉ chôn cái xác Đinh Hợi. Không đòi nào vợ con Đinh Hợi lại chôn vàng bạc châu báu theo xác Đinh Hợi làm gì.

Phạm Minh Sơn nói tiếp:

- Cô ơi! Chủ tịch Đinh Hợi còn bảo lãnh cho bốn tên trộm cướp ở tù về, thành lập giám đốc tư nhân xuất khẩu gạo. Bốn giám đốc tư nhân này có tài khoản ở ngân hàng, có con dấu riêng. Mỗi giám đốc vay Ngân hàng ít nhất một tỷ đồng. Chúng vợ vét gạo khắp phố cùng quê đem lên biên giới Trung Quốc bán. Họ còn xuất hết thóc trong kho dự trữ quốc gia đem đổi lấy mấy cái bát đĩa méo mó về cho cửa hàng thương nghiệp bán.

Dân tỉnh ta kỳ thật đấy! Bát sứ Hải Dương bây giờ cái tiến đẹp, năm ngoái đi hội chợ Quốc tế, được phong là “nữ hoàng áo trắng”, vậy mà không mua. Đi chuốc mấy cái bát vênh. Toàn loại bát Trung Quốc dỏm. Có phải bát Giang Tây chính hiệu đâu? Một sùng ngoại như cái bệnh lây lan trong tỉnh ta.

Bốn ông Hoàng giám đốc tư nhân được vay tiền Ngân hàng, họ xây nhà tầng, xe con, tài xế riêng, vợ chồng con cái tha hồ vì vụ du lịch hết trong nước, ngoài nước.

Họ đồn việc Đình Hối ký bảo lãnh cho bốn tên tội phạm, thành lập bốn công ty tư nhân này, cũng ăn đến mấy trăm triệu!

- Thật thế không? - Lý hỏi.

- Sao không thật hả cô? Nhân dân đang kêu ca đấy thôi?

Bình chép miệng:

- Có luật pháp nào đề ra ai kiểm tra, kiểm soát các cấp lãnh đạo đâu? Họ muốn làm mưa làm gió gì chả được?

Lý lo ngại.

- Chết thật! Làm thế nào để thu lại số tiền lớn như thế? Ông nào lên làm Chủ tịch mới, phải gánh nặng hậu quả của Đình Hối. Họ nhân danh đổi mới mà thực chất là xa rời chủ nghĩa xã hội, nhân danh độc lập suy nghĩ để không chấp hành nghiêm chỉnh đường lối, chính sách của Đảng...

Cô Tám đến kể chuyện:

- Chị Lý ơi! Hè vừa qua phòng giáo dục tách, nhập trường nhớ nhặng lắm. Nguyễn Nam Hân làm trái khoáy thì ai chịu được? Đến ngay Chinh lùn cùng cánh với phòng giáo dục còn phản đối. Hân đẩy Chinh lùn sang làm hiệu trưởng Nguyễn Văn Cừ. Còn hiệu trưởng cấp Hai Phạm Thị Nhất, lãnh đạo có tiếng tốt từ xưa đến nay xuống phụ trách cấp Một. Hân đưa cô Hành là vợ Nung, cán bộ ở phòng giáo dục về làm hiệu trưởng trường ta. Vì trường ta trồng cây xanh tươi mát mẻ, nằm bên bờ hồ cảnh đẹp. Với lại tiện lợi, khỏi phải đi xa. Nhà Nung Hành sát nách trường mình. Chị Lý có biết không? Nhà Nung Hành ở bây giờ, chính là nhà vệ sinh của trường mình đấy. Nung Hành bán nhà cũ đi, chiếm nhà vệ sinh trường mình, xây

lên cái nhà tầng đẹp thế đấy. Phụ huynh họ đòi mãi nhà vệ sinh cho con em họ mà không được. Tiền dân đóng góp xây lên. Nung ngang nhiên phá đi xây nhà cho mình? Một trường học mà không có nhà vệ sinh thì rất bí.

Tóm lại, cả ba mươi trường trong thành phố, ông Hân tách nhập theo kiểu tính toán lợi ích cá nhân. Không vì lợi ích của học sinh. Thế là nổ ra sự phản ứng của phụ huynh, của một số hiệu trưởng và giáo viên. Hơn ba trăm đơn của phụ huynh tố cáo Nguyễn Nam Hân gửi đến UBND thành phố. Cuối cùng, phòng giáo dục không tách nổi cấp Hai riêng, cấp Một riêng.

Việc tuyển học sinh lớp một vào trường Phạm Hồng Thái cũng rất lộn xộn. Hân đến trường thông báo lấy tám mươi em. Phụ huynh đem con đến đăng ký học hè. Đến ngày thi tuyển chọn, đích thân Hân vào lớp coi thi, đuổi giáo viên ở trường ra. Khi chấm xong bài, Hân ôm bài của học sinh về. Sau Hân đến trường Phạm Hồng Thái công bố danh sách ba mươi em trúng tuyển. Học sinh, phụ huynh đến thắc mắc giáo viên ôm lên. Hỏi tại sao con họ 27 điểm lại không được vào học? Trong khi một số em đạt có 22 điểm thì được học?

Giáo viên trường Phạm Hồng Thái lên gặp Hân kể lại nỗi khổ bị phụ huynh vận vạ, oán trách. Hân trắng trợn quát: “Ai bảo các cô tuyển tám mươi em?”. Hân lật lọng chưa? “Còn những em chỉ có 22 điểm cũng được vào học vì đây là con cán bộ lãnh đạo chủ chốt của tỉnh!”

Thùy ở đâu đến, mếu máo từ ngoài cửa:

- Thế là tớ mất hết rồi Lý ơi!... Ông Mận! Ông Mận giám đốc công ty thăm len xuất khẩu chết do tai nạn máy bay ở bên Thái Lan. Định chuyển này về, ly dị vợ xong, mình với ông Mận!... Hu hu!...

Lý ái ngại cho bạn, nhưng biết làm sao? Thùy sống theo kiểu gió chiều nào che chiều ấy. Thùy sống như thế phải chịu thế. Tính Thùy háo danh. Như ngày trường sư phạm mẫu giáo giải thể, ông Xuân trưởng phòng tổ chức cử mình đi học lớp quản lý, mình không đi. Thùy cười mình “hâm”. Thiên hạ người ta đua nhau xoay xở, chạy chọt, luồn lọt, bằng mọi giá mua lấy cái “nghề lãnh đạo” chẳng được. Nghề - lãnh - đạo được cấp nhà rộng, có lương, có bổng lộc, tiệt từng lu bù...

- Hu hu! - Thùy vẫn khóc. - Mấy lạng vàng mình ki cóp cho ông Mận đem đi mua hàng cũng mất nốt. Bên Thái Lan họ kiếm kê niêm phong ca tấp gửi về nước mình. Bộ Nội vụ chuyển cho vợ ông ấy! Hu hu! Hu hu!...

Lý trách Thùy:

- Tại cậu chẳng tại ai. Cậu cứ làm công nhân nhà máy dệt lụa có đẹp không? Đời sống công nhân nhà máy dệt lụa khá nhất thành phố. Cậu bỏ nghề, sang làm thư ký giám đốc cơ! Để bây giờ kêu khổ. Người làm việc thiện trước sau sẽ gặp điều lành. Thời gian là nhân chứng cho người làm việc thiện. Ngày trước cậu bảo tớ “đấu tranh tránh dẫu? Cứ gói to gói nhỏ đến nhà chúng là xong!”.

Thắng chạy như tên bay vào nhà:

- Con chào mẹ! Cháu chào các cô! Em chào anh Sơn. Mẹ ơi hiệu trưởng Nguyễn Đình Phòng chết rồi đấy mẹ! Báo đăng đấy! Mẹ đọc đi! Con mượn bác Hà.

Sơn cầm lấy tờ báo.

- Đưa đây anh đọc cho cả nhà nghe!

Ngày 23-6... 19... ở rừng thông bãi sau, bờ biển Vũng Tàu, người ta phát hiện có đôi nam nữ ôm nhau chết co quắp. Người ta kết luận: Chắc là do ghen tuông, bỏ bịch

những nhện. Vì trên tay hai người vẫn còn đeo nhẫn và đồng hồ. Xét trong người đôi trai gái có chìa khóa thuê phòng ngủ ở khách sạn. Từ cái chìa khóa có tên khách sạn, công an mới biết quê quán hai người qua chứng minh thư và giấy nghỉ phép hè của giáo viên.

Họ tên người đàn ông: Nguyễn Đình Phòng

Sinh năm: 1938

Nguyên quán: Thành phố N

Họ tên người đàn bà: Trần Thị Phiến

Sinh ngày: 15-1-1949

Nguyên quán: Huyện Ng

Thù ghét lên:

- A!... Cái cô Phiến hiệu phó trường Nguyễn Văn Trỗi về trường Lý rồi à? Cô ta ai cũng vợ! Đan díu với Nguyễn Đình Phòng để nó đưa lên hiệu phó. Ở thành phố này còn ai lạ gì cái cô Phiến ấy? Có một thời cô Phiến đã chèo kéo ông Mận già của tớ. Tớ ở gần nhà Phòng tớ biết. Vợ Nguyễn Đình Phòng ghen lắm! Hấn sợ vợ nhất trên đời. Nhiều lần mình đi qua nhà Phòng, thấy hấn chạy ra cổng, cô vợ đang đuổi theo sau, cầm thanh củi phang túi bụi, ném theo thanh củi vào lưng hấn. Còn chồng cô Phiến hiền như cục đất, rất tử tế. Chắc anh ấy không thêm chấp. Chỉ có vợ Nguyễn Đình Phòng thôi. Để vợ Nguyễn Đình Phòng thuê người...

Sơn tặc lưỡi.

- Cô ơi! Chuyện trai gái! Mốt bồ bịch bây giờ hơi đầu mà bình luận!

“Những người bạc ác tình ma

Mình làm, mình chịu, kêu mà ai thương?”

Cụ Nguyễn Du đã dạy rồi!

- Kẻ chết rồi không bàn. - Bình nói. - Sống thế nào chết thế ấy!

Lý nói như chỉ để cho mình nghe:

- Người ta nói rằng có tiền mua tiên cũng được. Có tiền người ta chỉ có thể mua được cái vỏ của mọi thứ, nhưng không mua được cái hạt nhân. Hạt nhân ấy tiền không thể nào mua được.

*

* *

Phó phòng giáo dục Tống Xuân Nhưng mệt mỏi, nhào người ra cái bàn làm việc, ngáp.

Trời!... Chuyến đi nghỉ mát Đồ Sơn đã quá!... Hai tuần liền!... Mong mỗi mãi mới đến hè. Chia nhau mỗi anh một cục tiền, tùy ý di tản... Cô Sam khỏe thế! Gái trẻ có khác. Không như mấy bà sề già nhão nhọt. Cô ta làm mình thở hồng hộc. Được “học tập” phim “Con heo” có khác. Hai người cùng thông minh, không thua kém nhau trong việc thực hành. Tuyệt!... Nhưng mệt thật! Ấy là ăn tiêu tiền như rác. Chứ sề so như người ta tính từng đồng đi nghỉ mát thì gục mất. Vẫn còn thêm!... Thật đúng là “mỗi gói chôn chân vẫn cứ trèo!”...

À!... Mai mình bảo cô Sam đến đây! Lãnh đạo chỉ có một mình mình trực ở trên gác này. Tầng dưới, chỉ có hai nhân viên trực hè. Có ma nào đến phòng giáo dục lúc nghỉ hè làm gì? Đóng cửa vào! Ai biết đấy là đâu? Còn tự do hơn đi xa khỏi nơi đây! Ha! Ta mua sẵn vài chục trứng gà, vài hộp bia lon ngoại để sẵn trong tủ kia! Cứ trứng đánh kem, đổ bia vào mà uống. Hai tuần nữa các chiến hữu mới về. Chà!... Hãy còn khối tiền đấy! Lại sắp vào năm học

mới! Thu tiền xây dựng, tiền sửa chữa bàn ghế, tiền học phí, tiền phần trăm của giáo viên dạy thêm, tiền sách giáo khoa... cứ ba mươi trường nộp lên. Cho vay, chơi hụi lấy lãi. Hà!... Phòng giáo dục này không đại như các cơ quan khác, tiệc tùng chè chén dễ bị lộ. Cũng không đại như ban lãnh đạo phòng giáo dục quận H bị đăng báo mấy lần về tội tham ô tiền để đi nghỉ mát khắp nơi... Bọn này á?... Cứ chia nhau mỗi anh một cục là hơn. Rồi tùy ý di tản...

Tống Xuân Nhưng lim dim đôi mắt, hồi tưởng lại những cuộc hành lạc với cô Sam... bỗng Nhưng giật nảy mình, nghe tiếng ai gọi giật:

- Xuân Nhưng!

Nhưng ngồi dậy. Đôi mắt lơ đãng hách hách. Không biết thằng cha nào đầu trọc lóc béo đen chùi chùi thế kia?...

- Không nhận ra tôi hả anh Nhưng? Khoa đây! Khoa đi tù thay các anh, hết hạn trở về đây!... Hôm nay tôi đến anh xin lại hồ sơ!

Nhưng hồ hững như người không quen biết Khoa bao giờ, trả lời nhạt thếch:

- Tôi không biết!

- Anh nói thật hay nói đùa đấy? - Khoa hỏi.

Xuân Nhưng ngáp dài lắc đầu:

- Tôi chả có quan hệ gì với hồ sơ của anh, ông Tờ cán bộ tổ chức giữ. Gặp ông Tờ mà xin.

- Tôi gặp ông Tờ rồi. Ông Tờ làm việc gì là do anh chỉ đạo. Anh bảo sao ông Tờ làm vậy. Ông Tờ không có quyền gì ở cái phòng giáo dục này.

Tống Xuân Nhưng nói cù nhậy:

- Anh cứ đi tìm ông Tờ mà hỏi. Phần việc ai người ấy làm. Lãnh đạo không bao biện!

- Hừ!... - Khoa cười khẩy. - Anh nói thì hay đấy. Nhưng anh có làm như lời anh nói đâu? Anh toàn làm ngược!

Khoa tự kéo ghế, ngồi đối diện với Tống Xuân Nhưng.

- Tôi đến gặp anh để xin lại giấy tờ. Anh nở lòng lạnh nhạt thế ư? Những năm xa anh. Tôi chôn chặt trong lòng bao chuyện. Anh tưởng tôi chết rồi? Anh không ngờ tôi lại trở về đây...

Tôi còn là bằng chứng sống về anh. Bằng chứng về những thủ đoạn ma mãnh tinh ranh của anh. Anh là một thằng đểu. Những lá thư tay anh viết đi mọi tiền, móc gạo tôi còn giữ nguyên vẹn...

Anh bây giờ To và Béo hơn. Nhưng cũng hèn hạ hơn và bẩn thỉu hơn nhiều. Anh giàu trên mồ hôi đắng cay của người khác. Anh là thằng ăn cháo đá bát. Anh đã có lúc nào dám nhìn vào anh chưa? Chắc là chưa. Bởi sống đểu như anh thì cái đầu đâu còn biết nghĩ? Tôi hơn anh. Tôi nhìn thẳng vào tôi. Tôi thoái hóa. Tôi tôi tôi chịu. Nhưng bây giờ tôi đã trở lại làm người.

Còn anh. Anh thoái hóa vạn lần tôi. Nhưng anh vẫn còn đang ngồi bệ vệ vì anh là con CÁO tinh khôn. Anh chùi mép nhanh. Cái thoái hóa của anh hiện đại. Anh lừa được trên dối được dưới. Anh dùng quyền dối trắng thay đen. Để cái “vỏ kén” bên ngoài anh mãi dày thêm. Cứ nhìn vào đôi mắt lơ đãng của anh. Những việc bẩn thỉu anh làm thì anh đâu còn là người nữa?

Anh đã ăn hết bàn ghế lim của học sinh trường Trần Quốc Toàn chưa? Hay anh bán đỡ đi rồi...

Anh mỉm cười trước ngôi nhà tầng anh xây bằng tiền của nhân dân. Xây bằng xốt xa mồ hôi dạy học của giáo viên các trường. Xây bằng nước mắt vợ con tôi.

Tôi gặp lại anh đâu năn nỉ vật nài?... Đâu để cầu xin anh bát cơm bát cháo? Mà sao anh nỡ đều giả đến thế anh? Anh là con người tâng tặn lương tâm!

Anh không chịu đổi tên ư? Để thằng em này đặt lại cho. Cái tên mới này của anh chuông khánh mà còn thua: **TỔNG XUÂN CÂY!**

Biết anh không thích. Biết anh không vui. Nhưng cái tên Cây này nó đúng với anh hơn!

Nhưng bị đòn bắt ngờ đau quá, liền thét lên:

- Quân phản phúc! Khốn nạn! Mày lại muốn rũ tù lần nữa phải không?

Khoa nhếch mép cười khẩy:

- Thằng này tù thế đủ rồi. Bây giờ trở lại làm người thôi. Chỗ ấy để nhường cho chúng mày!

Khoa đập đập tay lên túi áo dày cộp:

- Hồ sơ của mày, tất cả chúng mày ở đây rồi. Bắt đầu cuộc đấu tranh chính nghĩa của tao đối với chúng mày. Hãy chuẩn bị ra tòa!

Khoa đứng lên ra khỏi phòng giáo dục, bước chắc chắn, dứt khoát trên con đường Trần Hưng Đạo...

Tiếng ve râm ran đang hòa tấu bản nhạc hè. Khoa ngược mắt lên! Cây phượng già đơm đầy hoa đỏ rực!... Tự nhiên lòng Khoa rưng rưng!...

TRẦN THỊ NHẬT TÂN

Nhà sáng tác Nha Trang, ngày 16/7/1990

NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN

62 Bà Triệu - Hà Nội - ĐT: (84. 04). 62631731.

Fax: 04. 39436024. E-mail: nxbthanhvien@vnn.vn.

Website: www.nxbthanhvien.com.vn.

Chi nhánh: 270 Nguyễn Đình Chiểu - Quận III - TP. Hồ Chí Minh.

ĐT: (08) 39303262.

Dòng xoáy

TRẦN THỊ NHẬT TÂN

Tiểu thuyết

Chịu trách nhiệm xuất bản: **MAI THỜI CHÍNH**

Chịu trách nhiệm nội dung: **THIỀU HOA**

Biên tập: **HỘI ĐỒNG BIÊN TẬP**

Bìa: **QUỐC VINH**

Kỹ thuật vi tính: **KIM DUNG**

Sửa bản in thử: **PHAN THẮNG**

In 1.000 cuốn, khổ 14,5x20,5cm, tại Nhà in Hà Nội - Công ty Sách Hà Nội.
Số đăng ký KHXB: 865-2009/CXB/01-73/TN, Quyết định số: 193TN
ngày 18/9/2009. Số in: 361. In xong và nộp lưu chiểu tháng 10 năm 2009.

Dòng Xoáy

8935068100374

GIÁ: 90.000Đ